MUSEE DU LOUVRE
Mini Sac à main
31 X 30

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

QUÆ

LIPSIÆ PUBLICANTUR,

SUPPLEMENTA.

TOMUS IX.

Cum S. Cæſareæ Majeſtatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Proſtant apud JOHAN. GROSSII Hæredes,
JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.
ET
JO. CHRISTIANUM MARTINI.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.
A. MDCCXXIX.

*31. K. 102
152

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. I.

FRANCISCI DE FARGNA, CIVITATIS Plebis Patritii, Philoſ. S. Theol. & J. U. Doctoris ac in Rom. Curia in Beneficialibus, ſive in Jure Canon. Advocati, Commentaria in ſingulos Canones de Jure Patronatus, qui ſparſim tam intra, quam extra Corpus Juris Canonici vagantur.

Tom. I.

Montisfalifci, apud Laurentium & Thom. Pagliarinos, 1717, f. Alphab. 3 plag. 10.

Tom. II.

Romæ, apud eosdem, 1718, f. Alph. 7.

Tom. III.

Ibidem, apud eosdem, 1719, f. Alph. 6 pl. 10.

NOva hæc atque diffuſa Commentatoris opera eſt, quæ per ſingulos Canones diſcurrit, cum interpretes antehac juxtim atque alii de Jure Patronatus Autores in ipſis fere tituli *de Jure Patronatus* textibus ſubſiſtere, atque ad eorum illuſtrationem reliquos canones transferre, vel hos ex illis explicare conſueverint. Suaſit hunc laborem ſuſcipiendum Noſtro, præter amorem, quem in Jus Canonicum profitetur ſin-

 gularem,

Digitized by Google

gularem, ipſum, quo in Curia Romana fungitur, munus Advocati in Beneficialibus. Hinc videmus opus *Clementi XI Pontif. Max. ut ſacrorum Canonum defenſori acerrimo, Bonarum Artium Patrono ſummo*, conſecratum, *quo, velut primitiæ Deo debitæ, ejus Vicario in terris offerretur, & ad Pontificium thronum commentaria in Canones accederent, e quo Canones proceſſerint.* Privato quidem uſui primum quoscunque Canones Jus Patronatus concernentes in unum quaſi locum redegerat, hoc inſtituto, ut ſingulis ſuas concluſiones ſubjiceret, easque tum rationibus, tum collectis Doctorum ſacræ Rotæ & reſolutionum ſacræ Congregationis Concilii autoritatibus confirmare ſtuderet, caſusque complures unicuique concluſioni adderet, quos argumentis, teſtimoniis, rebusque judicatis illuſtraret. Ex iſtis collectaneis enatos præſentes commentarios tanto minus dubitavit in publicum edere, quanto gratius utiliusque futurum opus in foro Pontificio verſantibus, maxime ob Deciſiones Rotæ Romanæ & cauſas in ſacra Congregatione noviſſime ventilatas, quæ hic primum publici Juris fiunt, merito reputavit. Itaque non tam exactior Juris Patronatus repræſentatio, quam potius doctrinarum de iſthoc Jure Canonicarum praxis in his voluminibus requiri debet. Nec, ſi dicendum, quod res eſt, videtur a Noſtro melior ac diſtinctior ſibique magis cohærens Juris Patronatus tractatio expectari poſſe, quam qualem a plerisque hujus argumenti Autoribus traditam habemus. Id enim ſatis licet colligere ex *Apparatu*, ut vocat, ſeu potius diſcurſu præliminari, *de origine, definitione, & diviſione Juris Patronatus*, qui duabus paginis coarctatur. Ibi, poſtquam Autores quosdam laudavit, *Rocchum de Curte, Caſ. Lambertinum, Paulum de Citadinis, Jul. Vivianum, Franciſcum de Roye, Franciſcum Florentem, Fraſſum de Regio patronatu Indiarum, Jo. Petrum Fontanellam, Cardinalem de Luca, & Pitonii, Advocati, Præceptoris ſui, opus de controverſiis Patronorum*, quod brevi publicandum promiſit; juris Patronatus originem ad Seculum V refert, *Franciſcum de Roye* ſecutus: Definitionem vero mutuatus eſt a *Roccho de Curte*, quod ſit *Jus honorificum, oneroſum & utile, alicui competens in Eccleſia pro eo, quod de Diœceſani conſenſu Eccleſiam fundavit, conſtruxit, vel dotavit ipſe, vel is, a quo*

a quo causam habuit: cujus definitionis defectus notavit *Ill. Bæhmerus, Juris Eccleſiaſt. Proteſtant. P. III, p. 464.* Dividit Jus Patronatus Noſter in *Eccleſiaſticum*, quod vel de bonis Eccleſiaſticis fundatum, & creatum ſit, vel competat Clerico ratione ſuæ Eccleſiæ: *Laicale*, quod Laico, ſive Clerico, ratione ſui proprii patrimonii competat; & *mixtum*, quod partim de bonis Eccleſiaſticis, partim de bonis patrimonialibus fundatum & creatum ſit. Hinc ad cognoſcendam Juris Patronatus qualitatem, docet, inſpici debere qualitatem perſonæ præſentantis, non accidentalem, qualis eſt Clericatus in præſentante ratione ſucceſſionis hereditariæ, vel conſanguinitatis, ſed eſſentialem, & quæ requiritur ad habendum Jus præſentandi. Porro autem diviſiones Juris Patronatus addit, in *familiare*, ſeu *gentilitium*, *hereditarium*, & *mixtum*; item, in *paſſivum*, per quod certi de certa familia præſentandi, & *activum*, per quod fit, ne quis beneficium conferat, niſi ad præſentationem talis perſonæ. Iſta certe vulgares Canoniſtarum conceptus non tranſcendunt. Ipſi vero Canones per VI partes diſpoſiti ſunt ita, ut *prima Pars* contineat VII Canones Decreti Gratiani, caſus LVIII, *ſecunda*, Canones Decretalium XXXI, caſus CXXXV, *tertia*, Canonem unicum Sexti Decretalium, caſus VI, *quarta*, Clementinarum Canones II, caſus X, *quinta*, Concilii Tridentini Canones XIII, caſus XXX, *ſexta*, Canones XXV, deſumtos ex Bullis, ſive Conſtitutionibus Apoſtolicis & ex Regulis Cancellariæ, caſus vero XXVIII. Prima pars Tomo I, altera Tomo II abſolvitur, reliquas partes Tomus III habet. Ne ſpecimen deſit, paucis indicabimus, quæ in P. I ad Can. III, in Toletano Concilio IV c. 37, qui eſt 16 qu. 7 c. *quicunque*, Noſter ſit commentatus. Primo omnium deducit e Canone concluſionem: *Dotans Eccleſiam ipſe & ejus filii acquirunt in illa jus Patronatus, ſeu jus alimentorum in caſu inopiæ.* Concluſioni teſtimoniis Canonicorum, Rotæ aliquot deciſionibus & reſolutionibus S. Congregationis Concilii confirmatæ rationem addit: quia Dotator Eccleſiæ dicatur Pater; unde juxta leges civiles" ſicuti filius, aut filia cogitur patrem alere, & tenetur nedum" reverentiam, ſed etiam vitæ ſubſidium exhibere, ſecundum" *l. fin. C. de bon. quæ liber. & l. 5 C. de patr. poteſt.* ita Eccleſiam" dotatam debere non ſolum honorem & reverentiam, ſed &"

„alimenta Dotatori, ſeu Patrono, ad inopiam vergenti, tum ex „æquitate, ut benefacienti benefaciamus, tum etiam ex pietate „propria Eccleſiæ, cui conveniat ſuccurrere lapſis. Et ſicuti „Dotator propriis bonis aluerit Eccleſiam imbecillem & indo„tatam, ita mox ipſum imbecillem & pauperem factum eadem „alimenta a valente Eccleſia reportare debere.“ Sequuntur caſus decem, in quorum primo *de requiſitis neceſſariis ad hoc, ut Eccleſia teneatur præſtare alimenta Patrono*, diſpicitur: in ſecundo, *an Patrono egeno debeantur alimenta, non deductis neceſſariis pro victu Rectoris, quando hic habet aliunde vivere de beneficiis*: in tertio, *an Patrono extraneo debeantur alimenta in caſu inopiæ, & quid ſit, ſi Patronus ſit perſona ficta, nempe communitas, aut collegium:* ſubjicitur Deciſio Rotæ Romanæ: in quarto caſu quæritur, *ſi ex tribus Patronis Eccleſiæ unus vergat ad inopiam, an huic debeantur pro alimentis omnes fructus ſuperflui & ſuperextantes Eccleſiæ Patronalis:* iterum ſequuntur Rotæ Sacræ Deciſiones: quintus caſus eſt, *defuncto uno ex tribus Patronis egenis, an portio ei aſſignata pro alimentis ſit æqualiter inter ſuperſtites dividenda*: ſextus, *an fundator poſſit dotare Eccleſiam de bonis Emphyteuticis:* ſeptimus, *quod tradens pro dote Eccleſiæ parochialis quædam bona inſufficientia pro ſuſtentatione Rectoris non acquirat Jus Patronatus; ſed ſi alius ſuppleat defectum dotis, ambo in ſolidum futuri ſint Patroni:* octavus caſus, *an minor poſſit dotare Eccleſiam ſine Decreto Judicis: & an in relictis ad pias cauſas ſint ſervandæ ſolennitates Juris Civilis*; id quod Deciſione Rotæ illuſtratur: nonus caſus, *ex dotatione non acquiri Jus Patronatus, ſive alimentorum*: decimus, *de requiſitis neceſſariis ad acquirendum Jus Patronatus ex redotatione*, agit. Hæc ipſis fere Autoris verbis referre viſum, quo, præter commentandi rationem, quam tenet, etiam de ſtylo ejus Lectori noſtro conſtare queat. Ceterum, quod nuper edocti ſumus, hæc commentaria vendi prohibita, eorumque exempla omnia Bibliopolis ademta & fiſco addicta ſunt; num forte ob liberalius inſertas ſuper cauſis Juris Patronatus & alimentorum odioſis, maxime ſuper cauſis Juris Patronatus Neapolitanis & Sardinienſibus deciſiones, an aliis de cauſis, nobis quidem nondum ſatis liquet.

CONSI-

CONSILIUM PIETATIS DE NON SEQUENDIS errantibus, ſed corrigentibus, ad appellantes ad futurum Concilium generale, per P. M. F. BERNARDUM DESIRANT, Ord. Erem. S. Auguſtini, S. Theol. Doctorem.

Tomi III.

Romæ, apud Jo. Mariam Salvioni, Typogr. Vaticanum, 1720, 4. Alph. 3 pl. 15.

NOtum eſt, quantas turbas Conſtitutio *Unigenitus* excitaverit in Gallia quamque acres contradictiones. Id cum monarchicam Papæ autoritatem majorem in modum labefactet, Autor Clementis XI Pontificis, cui hoc opus dedicavit, ſe gratiam inituram putavit haud exiguam, ſi Gallorum animos cum ipſo reconciliaret. Commodiſſime autem id fieri poſſe exiſtimavit, ſi ex hiſtoria ſuperiorum temporum produceret & Gallis ob oculos poneret exempla eorum, qui & ipſi Papæ decretis ſeſe oppoſuerunt, at tandem ad frugem quaſi redierunt, ſanctiſſimoque Patri præſtiterunt obedientiam. Sunt autem ſex retractationum hujusmodi exempla, quæ pertractanda ſuſcepit, 1) Philippi IV Galliæ Regis, 2) Joannis Gerſonii, 3) Concilii Conſtantienſis, 4) Gallorum Baſileenſi Concilio adhærentium, 5) Parliamenti Aquenſis, 6) Petri de Marca, Archiepiſcopi Pariſienſis. Tribus hiſce Tomis priora quatuor perſequitur. Reliquorum duorum copioſam tractationem brevi ſubſecuturam eſſe, non eſt, quod dubitemus.

Diſſertatione itaque *prima* oſtendit, Philippum IV Regem appellaſſe quidem ad futurum Concilium generale, ſed non ab ullo dogmatico Bonifacii VIII decreto; nec appellaſſe, quamdiu Bonifacium haberet pro Pontifice legitimo, ſed tum demum, poſtquam inductus fuiſſet, ut crederet, eum vitioſe fuiſſe electum, adeoque non eſſe legitimum Papam. Porro docet, iſtius temporis appellantes in ipſa litis conteſtatione profeſſos eſſe, a nullo legitimi Pontificis Romani judicio ad generale Concilium appellari poſſe. Ultimo loco monſtrat, Regem illum una cum

ſuis poſtremo appellationem ſuam retractaſſe. Omnem igitur hujus controverſiæ hiſtoriam triginta Capitibus perſequitur, ſimul refellens narrationes Natalis Alexandri.

Diſſertatio *ſecunda* inſcripta eſt de retractationibus Joannis Chartier Gerſonii, Cancellarii Univerſitatis Pariſienſis, circa omnes ſuas novitates. Hic ſtatim Cap. I vitam Gerſonii exhibet, contra Cap. II vitam ejus ab Edmundo Richerio ſcriptam vocat *fabuloſam de Gerſonii ſcriptis factisque ideam.* Cap. XI Gerſonium appellat Origenem Gallicanum, cui merito applicaveris illud Caſſiodori: *Ubi bene, nemo melius; ubi male, nemo pejus.* Dum vero de Gerſonio agit, eadem opera hiſtoriam illius ævi eccleſiaſticam exponit, ita quidem, ut omni modo patrocinetur cauſæ Papæ Romani & autoritati ejus nullis limitibus circumſcribendæ.

T. II. *Tertia* Diſſertatione Capitibus XLIX exhibet, ut ipſe p. 115 ſcribit, *Conciliabuli Piſani & Concilii Conſtantienſis hiſtoriam ex noviter detectis reſtauratam.* Omnia tamen hiſtoriæ iſtius capita & hoc loco eum tractat in modum, ut confirmetur Papæ & *μοναρχίαι ἀνυπεύθυνος* & infallibilitas. In Concilio Conſtantienſi, cujus hiſtoriam fuſe exponit, multa, ait, tumultuoſe, non rite juſteque facta eſſe. Nec hic ſuum in Gerſonium odium diſſimulat. Maxime illud illius Concilii decretum, quo Papa ſubjicitur Concilio, nec conciliariter fabricatum eſſe, nec conciliariter publicatum contendit, adeoque id reum agit maximæ nullitatis. Oſtendit etiam, in ipſo illo Concilio A. 1418 novum Papam Martinum V deſiniiſſe, Papam habere ſupremam poteſtatem in Eccleſia, ab ejusque judicio & ſententia non poſſe provocari ad futurum Concilium.

T. III. Diſſertatione *quarta* de Concilio Baſileenſi agit, cujus Patres ſcribit Piſanos furores repetiiſſe, & Papam legitimum Eugenium IV ad ſuppoſititium ſuum tribunal vocaſſe, damnaſſe, & depoſitionis umbram fulminaſſe. Nec vero ſolum Baſileenſe hic deſcripſit Concilium, ſed etiam ea, quæ proxime id anteceſſerunt, maxime Concilium Papienſe & Senenſe. Cap. X docet, pravam Gerſonii doctrinam multum influxiſſe in Schiſma Baſileenſe, non obſtantibus ejus retractationibus. Unde in Gerſonium, Papalis

παμβα-

παμβασιλείας adverſarium, acerrime invehitur, vocans eum *Saulum ſpirantem minarum, & prodigium ignorantiæ. Hic primus*, inquit p. 36, *armamentarium condidit, ex quo ſequaces rapuere tela iniquitatis, quibus jura impetunt Apoſtolicæ Majeſtatis.* Capite XLIV, quod poſtremum eſt, oſtendit, plures Gallos antea ſubſcripſiſſe Concilio Baſileenſi, tandem vero totam Eccleſiam Gallicanam aſſeruiſſe contra Baſileenſes primatum & monarchicam poteſtatem Romani Pontificis Eugenii IV.

JOANNIS ALBERTI OBSERVATIONES
Philologicæ in ſacros Novi Fœderis libros.

Lugduni Batav. apud Jo. Arn. Langerak, 1725, 8.
Alph. 3 pl. 4.

RElIqua, quæ in Actis A. 1725 Menſ. Jul. p. 308 promiſimus, nunc ſequuntur. Tam cultus enim ac dives eſt hic liber, ut non per partes quasdam guſtandus, ſed totus abſolvendus ſit. Act. I, 18. Poſtquam ſe ſuſpendiſſet Judas, non eſſe neceſſarium, ſtatuit Vir doctiſſimus, ut dicamus, ex alto in ſaxum fortaſſe aſperum, vel ligni truncum acutum, aut alias delapſum, atque ita medium disruptum eſſe, ſufficere, ſi hanc diruptionem dicamus ſingulari indicio vindictæ divinæ ἀμέσως factam, ceu inſolitum ſupplicium. Nam & proditoribus patriæ, diſtractis corporibus viſcera exſeruntur. Scilicet apud Matthæum laqueus omnino indicatur. *Coll. 2 Sam. XVII, 23.* Hæc Judæ mors cum jam percrebuiſſet late, non opus erat, laquei mentionem iterum facere Petrum, altera autem circumſtantia, quam non habet Matthæus, addenda nunc erat: Judam, cum ita pronus ad terram penderet, (quod contingit ſuſpenſis, ut erectam cervicem non monſtrent) medium crepuiſſe, citra ullam conjecturam facti cujuscunque intervenientis, de quo in textu nullum ſit veſtigium. Ita vero lites omnes finitæ ſunt. Nec tamen hoc etiam novum plane eſt. Perizonius enim eandem opinionem Patribus quibusdam tribuit, quamvis eos non nominet. *Ad notit. II p. 62, 64, 66, 69.* Nemo forte eſt ſuſpicatus, potuiſſe legi, καὶ πνιγεὶς γενόμενος, a πνίγω, *ſuffoco, ſtrangulo.* Ita enim Petrus repeteret diſerte, quod Matthæus dixe-

dixerat de laqueo. Et vestigium est in iis Codd. qui habent πρινὴς, γ mutato in abbreviatum ν, & ει in η. Inde πνικλὸς, *Act. XV, 20, 29.* & *XXI, 25.* Act. XII, 7: *Et lumen refulsit in habitaculo.* Carcer hic Nostro οἴκημα dicitur *Attice; quia Attici rebus turpibus & malis dederint nomina blanda, εὐφημίας gratia.* Soloni primum hoc non tribuit Plutarchus, *οἱ νεώτεροι λέγουσιν, recentiores ajunt,* Athenienses id fecisse. Ergo & recentiores dixerunt, *πρῶτον Σόλωνος ἦν, ὡς ἔοικε, σόφισμα, ni fallor.* Opponit commento illi Plutarchus *τῆς συσσαχθείας* inventum Solonis. Sic apud Athenæum Philemon, *σὲ γὰρ λέγουσιν τοῦτ' ἰδεῖν πρῶτον, Σόλων, καί μοι λέγειν τοῦτ' ἐξὶν ἁρμοσόν.* Et Nicander apud Harpocrationem, *Σόλωνά φησι σώμαλα* &c. Eustathius vero in Homerum, τ. v. 282 f. 1185: *ille, qui tradit, quod est in fabula, Solonem e quæstu mulierum emptarum templum Veneri dedicasse.* Scriptores certe Sacri nullibi imitantur hos Atticos. Carcerem vocant *φυλακὴν, Act. XII, 4. 5, 6* alibi. Ob reverentiam angeli fortasse, cum lumen Domini subito refulgeret *ἐν τῷ οἰκήματι,* non erat carcer amplius, sed aperta omnia, porta ipsa etiam ferrea, *com. 10.* Statim autem post discessum Petri *com. 17* iterum *φυλακή.* LXX cum Hebræis appellant domum, sed carceris. Attici vero *τὸ πορνεῖον* etiam dicebant *οἴκημα.* Nullum talis *εὐφημίας* indicium, *Ezech. XVI,* sed *domus meretricia, com. 24.* Ita Dio Prusæensis lupanaria vocat *οἰκήματα*, sed *ῥυπαρὰ, sordida, Orat. 7 f. 125 seq.* Act. XVI, 30 custos carceris Paulo & Silæ, *κύριοι*, dixit, *quomodo veteres Græci & Romani compellabant, quorum conditionem & nomina ignorabant.* Apostoli autem paulo ante putabantur Dii esse, propter miraculum hominis ægri, *XIV, 8, 11, XXVIII, 6.* Hic terræ motus ingens effecit, ut custos iste procideret ante pedes illorum. Si Spiritus impurus *com. 17* nominabat eos legatos Dei altissimi, custos etiam potuit ac debuit dominos dicere, quorum conditionem non ignorabat amplius. Act. XX, 22: *ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, vinctus spiritu,* Noster autem, *ego munitus & quasi circum ligatus, atque corroboratus spiritu, proficiscar Hierosolymam.* Utrumque recte dicitur. Sed præmittit Paulus, videre se per revelationem vincula & afflictiones ibi, nec propterea moveri. Non frustra tamen idem ille

Spiritus

Spiritus Sanctus XXI, 4, 11 monebat, cingulo alligandos ipſi pedes ac manus Hieroſolymæ. Act. XXII, 3 verba textus ita diſtinguit ταύτῃ, παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ πεπαιδευμένος, κατὰ. *Enutritus ego in hac civitate, inſtitutus autem ad pedes Gamalielis accurate.* Quod tranſeat. Samuelem Petitum tamen non auſus eſt Noſter refutare, qui *L. 3 Obſ. c. 2* aſſeruit, ætate Pauli ſtetiſſe adhuc diſcipulos, nec fuiſſe projectos in ſolo ad pedes præceptorum. Poſt mortem autem Gamalielis deſiiſſe ſtantes diſcere, & aſſediſſe. Quid Serrarius & Scaliger hic ſenſerint, pridem vidit Petitus, eisque reſpondit. An Petito hactenus ſatisfactum fuerit, Noſter non definit perſpicue. Rom. VIII, 7 τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. *Non eſt prudentia* φρόνημα, ait Noſter, *licet Vulgata ſic reddat, ſed* φρόνησις. Etiam φρόνησις non occurrit hoc ſenſu abſolute, ſed δικαίων, *Luc. I, 17, Eph I, 8,* quam impartivit nobis Deus & Pater. Similiter φρόνημα eſt prudentia, ſi ſit τῦ πνεύματος, *Rom. VIII, 6, 27,* & φρονέω etiam dicitur media ſignificatione. *Matth. XVI, 23, Marc. VIII, 33, Rom. VIII, 5.* Eod. c. VIII, 15 *Abba, Pater.* Ridet tantum non eos, qui grande myſterium quærant in hac geminatione. Sane grande myſterium non quæſivit Auguſtinus in eo, quod Abba ad Judæos, Pater ad gentes, ad ejusdem tamen fidei unitatem pertineat, motus ſcilicet Gal. III, 28. *Expoſit. ad Galat. Tomo IV Part. II p. 756.* Rectius videtur Noſtro, Paulum alludere ad blandam puerorum vocem balbutientium, & forte Syriacum additum eſſe ob teneritatem in hac voce latentem. Atqui Alex. Morus, quem ipſe laudat, adultos filios & ætatis maturæ intelligendos ſenſit, p. 199, τὸ κράζειν enim eſſe robuſtorum, non tenellorum: ac præſertim Chriſtum, qui puer non erat, ſed adultus & perfectus Dei Filius, eodem modo Patrem invocare. Neque ideo additur Syriacum, quod hic lateat teneritas quædam. Bis dixit Chriſtus, Abba, Abbi: *Pater, Pater mi!* Marc. XIV, 36. Et in hoc exemplo agonizantis Meſſiæ eſt utique emphaſis maxima, quam ideo inculcat aliquoties, & applicat nobis imitandam Spiritus Sanctus. Talis autem nondum deprehenditur Jobi XXXIV, 36, multoque minus in voce Dianæ ad Jovem, Ἄππας, ὁ τροφεύς, apud Callimachum, etſi Diana etiam ibi loquatur adhuc in tenera ætate. Eod. c. VIII, 19, 20, 21

Expectatio Creaturæ. Totum comma 20 facit parentheticum, & ita collocat verba, ἀπεδέχεται ἐπ' ἐλπίδι. *Comma enim 20 rationem præcedentis exhibere obiter.* Nihil autem obiter hi Scriptores dicunt. Promptius annectentur priora verba commatis 20 commati 19, ἀπεδέχεται. Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη ἐπ' ἐλπίδι. Et pauca illa manerent parenthetica, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα. Hoc ſenſu tamen non uſus eſt Theognis τῷ ἐπ' ἐλπίδι, *v. 333, cave, hominem exulem oſculeris ob ſpem, qualis futurus ſit redux*, neque ullus alius gentilium. Et ſolam ſoni convenientiam rejicit in iſtis Noſter caute p. 314. Similis vero ſpes liberationis *Pſ. XVII, 9, 10* & *Act. II, 26, 27* innuitur, nempe a morte, per reſurrectionem, ſicut ibi a ſervitute corruptionis: ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης, *Rom. V, 2, 1 Cor. IX, 10, Tit. I, 2.* Aquila Pſ. XXXVI, 7 ἀποκαραδόκει κύριον, *exſpecta dominum.* Eod. c. VIII, 26 στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. Mallet Noſter: *ſuccurrit Spiritus ſanctus in ſuſpiriis noſtris ipſis vagis ac turbati animi, quæ ore tremulo fundimus.* Ita vero expreſſeris gemitus tantum infirmitatis noſtræ inconditos, nec idoneos ad colloquium cum Deo. Nervus autem eſt in interpellatione Spiritus, quæ fit στεναγμοῖς adeo profundis & Deo gratis, ut ne ſancti quidem illos poſſint eloqui. Clamant quidem per illum Spiritum, *comm. 15*, ſed ipſe tamen etiam pro his ſanctis intercedit, *comm. 27.* Non ergo exhauries textum, quaſi ſcripſiſſet Paulus, interpellat ἐν στεναγμοῖς ἡμῶν ἀλαλήτοις, *in noſtris gemitibus inarticulatis.* Nam ille duo dicit: Spiritus intercedit ὑπὲρ ἡμῶν, quam arcem nemo nobis eripiat, &, intercedit pro nobis eo modo, qui eſt ſupra nos, & nobis ineffabilis. Soli enim Deo patent opera ſua. *Act. XV, 18.* Eod. c. VIII, 37 ὑπερνικῶμεν. Negat, in hac vocula emphaſin quærendam; plane enim convenire cum vernacula, ubi eadem præpoſitio nudam vincendi ſignificationem, & nihil amplius involvit. Quod plane frigidum eſt & putidum. Sic enim ὑπερύψωσε Phil. II, 9, p. 378. Atqui Ælianus etiam ſic loquitur, ὑπερθαυμάζει τὸν ἄνδρα, *XII, 49*, ὑπεραπάζεται τὸν ἄνδρα, *XIV, 14*, ὑπερεκάλεσα σπουδὴν, *II, 27.* Alibi certe graviter ſcriptum eſt, ὁ νικῶν, *Apoc. III, 12.* Hic autem creſcit oratio: Deus enim, qui dilexit nos, vinci non poteſt: quæ eſt victoria prægnans, adeoque

huma-

humana omni multo ſublimior. *v. 37, 39.* Locus Ariſtophanis nil probat. Jaculator enim, qui alios ſuperat, vel uno puncto vincit. Nos per eum, qui dilexit nos, vincimus & omnes creaturas & omnibus punctis vel modis. Rom. IX, 10 ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα. Supplet ellipſin, *ſed & Rebecca promiſſionem habuit.* Nam *comm. 9* dicitur, *hic eſt ſermo promiſſionis: erit Saræ filius.* Pergit: *non ſolum autem ἡ Σάῤῥα, ſed & Rebecca ex uno concepit*; nec tamen omnes, qui ſunt ex Iſaac, ſunt Iſaac. *Comm. 6.* Jam vide, quem ordinem ſequatur Noſter. Corrupta, inquit, eſt antiqua lectio, *Rebecca ex uno concubitu habens*, pro, *concubitum habens*, κοίτην, i. e. uterum geſtans. Rejicit hanc emendationem, ſed ſtatim laudat iterum eam ceu elegantiſſimam, quæque vim augeat argumentationis. Sterilem enim hactenus Rebeccam nunc uno congreſſu gemellos concepiſſe, citra omnem ſuperfœtationem, eosque uno tempore etiam edidiſſe. Ceterum opponitur Saræ Rebecca in eo, quod illa non conceperit Iſaac & Iſmael ex uno Abrahamo, ſed Hagar Iſmaelem ex eodem, hæc autem Jacob & Eſau ex uno Iſaaco. Tenendum igitur, Rebeccam ex uno patre uterum prægnantem habuiſſe, neque ſollicitanda hæc lectio. Atqui abſurdum eſt, ait Havercampus, a tam caſta Rebecca peregrinam opem velle removere per τὸ ἐξ ἑνός. Nemo autem dixit, ea mente iſtud ſcripſiſſe Paulum. Nam ſi ex uno congreſſu patris Iſaaci concepit gemellos, utique id factum eſt citra peregrinam opem, & vere dixiſſet Paulus ſimul, eam ex uno patre Iſaaco illos concepiſſe. Hæc ipſa ergo lectio recepta, & textui conformis, involvit ac tuetur caſtitatem Rebeccæ. Alias ſcribendum erat, ἐκ μιᾶς κοίτης, ſi κοίτη eſt *concubitus*, ſecundum gloſſas, ceu vult Noſter. Rectius autem Beza, κοίτην *dare maritum*, κοίτην ἔχειν, *habere uxorem*, i. e. ſemen. Κοίτος etiam dicimus, ſicut κοίτη. Scribendum ergo fuiſſet, ἐξ ἑνὸς κοίτου. Peritque adeo transpoſitio commatis nova, Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα, *ex uno congreſſu prolem ſuſcepit*, quæ fuit uxor patris noſtri Iſaaci. 1 Cor. II, 9 *quæ oculus non vidit.* Geminus, inquit, locus apud Maimonidem, *non poteſt ore proferri* &c. Imo idem eſt, ſumptus ex Eſa. LXIV, 4. Comm. 11 *quæ ſunt Dei, nemo novit, niſi Spiritus Dei.* Addit Noſter, hic de Deo ejusque Spiritu recte

dici, quod Hirtius de Cæsare, *erat in eo verissima scientia consiliorum suorum explicandorum.* B. G. Libr. 8 sub init. Possumus carere hoc studio comparandi humana cum divinis, si res serio agitur, nec sola soni convenientia allicit. 1 Cor. III, 23 *Vos estis Christi, Christus vero Dei.* Simile Nostro est illud Philemonis, *sunt servi regum, sed rex servus Deorum.* Satis dissimile. Cur non addas, *Deus vero servus est fati, quia mutare nequit.* 1 Cor. VIII, 10 *Si quis te conspexerit in templo idolorum,* οἰκοδομηθήσεται. Rarus hic vocis usus obtinet, inquit, laudatque Cl. Clericum, qui novam lectionem Tan. Fabri refutaverit ex Plauti *Trinummo.* Dissimulari autem non debuit locus Clerici primarius, *Malach. III, 14, 15,* ubi *ædificatio* accipitur in sequiorem partem; quod Paulum latere non poterat, etsi Plautum nunquam vidisset. Fabro ergo concedi non debebat, nusquam legi *ædificare,* nisi de virtute. Est is significatus omnino famosior, non tamen unicus. Vidit hoc jam ante Camerarius & Erasmus Schmidius. Ædificari enim dicitur imbecillior conscientia in pejus, quando augetur infirmitas ac crescit usurpatione alienæ cognitionis, & eadem ratione dixit Malachias, improbos ædificari, augeri & incrementa capere, per iniquitates suas. Hi sunt ædificantes illi, qui rejiciunt lapidem angularem, *Ps. CXVIII, 22,* qui ponunt os suum in cœlo, & ædificant tamen in terra, *Ps. LXXIII, 9, Luc. VI, 49,* imo in sanguine, *Mich. III, 10, Habac. III, 12.* Bonis contra gratia ædificatur æterna. *Ps. LXXXIX, 3.* Οἰκοδομεῖν enim est etiam κατασκευάζειν, καταρτίζειν, ἐξαρτίζειν, *instruere, præparare,* quod æque fit solo exemplo. *Act. XXI, 21, 24.* 1 Cor. IX, 18 *gratuitum efficiam evangelium.* Obiter hic notat, Helladium emendandum, ubi agit de Pherecyde Syrio & Athenensi. Argumentum autem hoc cum pleniſſime excusserit Salmasius, *Plin. Exerc. f. 841-847.* ibique non duos, sed plures statuerit Pherecydas, pluraque etiam illorum scripta, eo remittendum esse Nostrum existimamus. 1 Cor. XV, 29 *qui baptizantur super mortuis.* Adstipulatur Noster Cl. Hombergio, *Parerg. S. p. 261.* Ejus autem sententia non est nova de statu martyrum. Baptisma ὑπὲρ νεκρῶν esse mortuale vel ad mortem, non autem pro aliis, sed ὑπὲρ εἶναι τὸς νεκρὸς αὐτὸς, pro se ipsis, i. e. ita baptizantur, ut mors inde

sequa-

ſequatur. Quomodo *Rom. I,5* accepimus munus Apoſtolicum, ut obediant gentes fidei *ὑπὲρ τῦ ὀνόματος τῦ Χριςῦ*. *Job. II, 4 ἡ ἀσθένεια ἔςι ὑπὲρ τῆς δόξης τῦ Θεῦ*, habita ratione finis, *ἵνα δοξασθῇ*. Eadem perhibetur fuiſſe expoſitio Chryſoſtomi & Photii. Simon certe Epiſcopius *Tom. I P. 2 f. 34*, intendebant, ait, ſuam, non aliorum reſurrectionem: teſtabantur, ſe ita vivere, ac ſi jam mortui, & jam reſurrexiſſent. Adde *Tom. II P. 1 f. 209*. Frid. Spanhemius notat, fuiſſe hanc ſententiam Theodoreti & aliorum Veterum. Ipſe vero de gentibus converſis exponit, qui ad Chriſtianiſmum permoveantur conſtantia martyrum, quorum mortem cernerent. *Diatr. p. 48, 146 ſeq.* 2 Cor. V, 1 *Si terreſtre noſtrum domicilium.* Illuſtrat Noſter hunc locum ex Clemente Alex. qui doceat, corpus a Platone etiam vocari *γήϊνον σκῆνος*, Dialogo de Morte, *f. 365 Tom. 3*. Sed plura tum ibi dixit Plato, tum alibi, quam collaudare debebat Clemens. Quale illud *Strom. L. 5 f. 447*: *ὃ νῦν σῶμα περιφέροντες, ὀχρέῳ τρόπον δεδεσμευμένοι*. Cave igitur, ne crude dicas, Paulum hic & in ſequentibus phraſibus ex Philoſophia Platonica deſumptis uti. Nam & idem Clemens recte docuit, Platonem potius ex Moſe ſumpſiſſe *τό σῶμα γήϊνον σκῆνος*, eo, quod Moſes ſcripſerit, *ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα διαπλάττεσθαι*, *d. l. f. 433, 435*. Epheſ. II, 1 *cum eſſetis mortui peccatis.* Illuſtrat iterum hoc Noſter verbis Clementis Alex. *d. l. f. 419*, etiam in barbarica philoſophia vocari mortuos, qui animum ſubjiciunt affectibus naturalibus. In Ariſtophanis Ranis autem nihil hic deprehendas. Peccaminoſos enim mortuis comparari, quis neſcit? *Luc. XV, 24, 32, Coloſſ. II, 13, 1 Tim. V, 6.* Et hoc ipſo c. II, 5 & V, 14. Intelligebant ergo hæc Epheſii, etſi de philoſophia barbarica nil unquam audiiſſent. Nemo etiam ſermonem Apoſtolorum dixerit inficetum aut adeo novum, quod non immiſceat fabulas gentilium turpiſſimas. Furta illorum recte detexit paſſim Clemens, quia *μάλιςα τὰ καλὰ παρ' ἡμῶν ὥρμηται τοῖς Ἕλλησιν*, *maxime pulchra noſtra a nobis ad Græcos pervenerunt*, *d. l. f. 405*, imo dogmata præcipua Moſis & Prophetarum, *Lib. 1 f. 229, 258, Lib. 5 f. 401*, lucem a Sole artificioſe ſuffurando, *f. 408*. Philipp. II, 6, 7 *Chriſtus quum eſſet in forma Dei.* Affert Noſter ſententiam Joan. Conr. Kesleri:

Chriſtus, quum ipſe Deus verus eſſet, non putavit, tam pertinaci retinendum ſibi hoc eſſe, ut Deo æqualem majeſtatem in omnibus exerceret, quam pertinaciter homines retinent rem ab hoſtibus multo labore raptam. Chriſtum fuiſſe æqualem Deo, ceu Deum, æque ac Deum, inſtar Dei, veramque illius effigiem etiam Schlichtingius concedit, ſed æqualitatem non debere extendi ultra rem ſubjectam: æqualitatem enim illam fuiſſe Dei gratiam ac donum, ideoque ſe vacuum reddidiſſe divina majeſtate, quam præferebat, *ad h. l. f. 201.* In reliquis, quæ ſequuntur, verbis Keslerus reſpexiſſe quodammodo videtur ad tradita Jo. Cunr. Diterici Antiquit. N. T. f. 147, quæ etiam transſcripſit Thomas Crenius ad oram Merici Caſauboni *Diatr. de Verborum uſu, p. 111.* Eod. c. II, 30 παραβλευσάμενος. Sexcenties, inquit, monuerunt viri docti, per ο ſcribendum. In Heſychium vitio librarii eundem errorem certum eſt irrepſiſſe, qui tamen veram ſignificationem adhuc bis eodem loco retinuit. Lamb. Bos *Obſ. Miſc. c. 45*, cum in eodem folio emendaret παραθεωρῶ, *p. 178*, præſens vitium non animadvertit. Qui factum eſt ergo, ut Heinſius poſt Eraſmum, cum Beza & Leigh, hic taceret, Salmaſius autem copioſe cauſam ſtrinxerit? *de modo uſur. c. 5 p. 198*, & Jac. Gothofr. *Tom. 6 C. Theod. ad L. 42 de Epiſc. & Cler.* Millio de conſenſu Codicum accedit Jo. Gregorius. Whitbyus autem p. 276, unicus hodie forte eſt, qui lapſum hunc non intellexit, & Millio dicam ſcribere non verebatur. Coloſſ. III, 15 *Et pax Dei gubernet in cordibus veſtris*, βραβευέτω. Deſerit Bezam, qui a brabeutis in certaminibus præmia vel dantibus, vel eripientibus factam translationem aſſeruit. Dicit igitur, Paulum ſcribere ad tales, apud quos pervagata erat ſententia, Angelos eſſe *brabeutas*, *ſequeſtros*, internuncios & interceſſores inter Deum & homines: vos Angelos pro his habetis, ego alium vobis proponam, ſi quis aliquam habeat querelam, *comm. 13*, pacem ſc. Dei: hanc amplectimini. Non liquet ſane vel e textu, vel aliunde, in eccleſia Coloſſenſi hanc tunc temporis hæreſin pervagatam fuiſſe. Cavendum tantum monuit Paulus *c. II, 18, 23*, ne quis ἐν θρησκείᾳ τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἐθελοθρησκίᾳ, de futuro palmam ipſis intervertat. Imo Theodoretum carpit Baronius ad ann. 60, quod mentem Pauli *Tom. 3 opp.* hic non ſit aſſecutus, & Canonem 35 Laodi-

Digitized by Google

Laodicenum perperam exponat. An Baronio ſatisfecerit Garnerius in auctario operum Theodoreti, excutiendum adhuc Noſtro fuerat. Scaliger etiam *Elench. Tribæreſ. c. 27 p. 465 ſeq.* erudite illuſtrat Epiſtolæ hujus commata plura, quæ niſi probe ſint trutinata, præſtabat hunc locum non omnino tangere. Quid enim Plato hic ſenſerit, & quinam illum in eccleſia ſectari clam cuperent, textum nondum exhaurit. Petav. *Dogmat. Th. T. 3, Lib. 2 c. 10* & Forbeſ. *Inſtruct. L. 7, c. 4* monſtrant conflictus veterum. Morus *h. p 227* per contemptum loqui Paulum, ait, ut *κατατομὴν, Philipp. III, 2,* ſed obiter: poſterius nollem. 1 Theſſalon. IV, 6 *ne quis opprimat fratrem in negotio.* Tecte loquitur hic de caſſitate, & limitat *comma 5*, abſtinendum eſſe a concupiſcentia utique; cavendum tamen etiam, ne quis fratrem ſuum ob cauſam leviden-ſem hic ſuſpectum habeat, cujus actiones in bonam potius partem interpretandæ. Sed non dilucide exprimit, quam actionem, vel factum fratris *ἐν τὸ πράγματι* Paulus intelligat. Si Hammondum ſequi hic voluit, reſpondendum etiam erat Clerico, qui ne ſomniaſſe quidem de iſto ſenſu Apoſtolum oſtendit. Nam ille c. II, 3 de ſe ipſo ait, ſe nihil feciſſe *ἐξ ἀκαθαρσίας*, quæ juncta eſt *τῇ πλάνῃ καὶ δόλῳ*. Non ergo ad carnis libidinem coarctandum eſt, quod c. III, 6, 7 dicitur. Peritque adeo hic etiam nova parentheſis. 1 Theſſal. V, 13 *pacem habete cum illis*, *ἐν ἑαυτοῖς*. Perperam, inquit, ſic enim *εἰρηνεύειν τε* dixiſſet potius, ſicut *εὐδένειν καὶ ἡγεῖσθαι*. Atqui *comm. 11* dixerat Paulus, *παρακαλεῖτε καὶ οἰκοδομεῖτε ἀλλήλους*. Ab his diſtinguit *comm. 12, 13* miniſtros Verbi. An ad illos referre oporteat *τὸ εἰρηνεύετε*, an vero ad *comm. 14 νουθετεῖτε*, Codicibus hactenus relinquimus, ſeu pluribus ſeu melioribus. Marcus *IX, 50* noluit bis dicere, *ἐν ἑαυτοῖς*, dixit ergo eodem ſenſu, *ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις*, *in vobis & inter vos.* 2 Theſſal. I, 3 *gratias agere debemus Deo*, *εὐχαριστεῖν*. Forte hic iterum riſit Barthio dictus cenſor acutus ſcriptorum ſacrorum pariter & profanorum, Phrynichus, ſicut in *διόσκορος* p 39. Sed præter Arrianum & Phalarida, Diodorus Siculus, Joſephus etiam hoc verbo utuntur. Inde Gloſſæ, *εὐχαριστῶ*, *εὐχαριστεῖ*, *εὐχαριστία*. Aquila *Pſal. CVI, 22 θυσίαν εὐχαριστίας*. Apud Gruterum *χαριστήριον*, *εὐχαριστισεν δημοσίᾳ*

Θεῷ,

Θεῷ, ob morbum ab Æſculapio curatum, ter in tabula marmorea. ἐυχαριςῶμεν, *f.* 505, 1067, 7571. Apud Reineſium, ὑπὲρ ἐυχαριςίας, *f.* 200. Quod autem David Hœſchelius Patrum exempla Phrynicho hic opponit, rem non conficit. Poterat enim fortius loca ſacra annotare. Et Meurſius, qui in lectionibus Atticis verſabatur, ne nominat quidem Phrynichum. Apud Thomam ſtricturam hanc non reperio. 1 Timoth. IV, 8 *pietas ad omnia utilis.* Similis, inquit, eſt ſententia Artemidori, ἡμίονοι δὲ πρὸς πάντα ἐπιτήδειοι, *muli ad omnia ſunt apti.* Egregia comparatio. 1 Timoth. VI, 16 *Lucem habitans inacceſſam.* Sic, inquit, Dionyſius Areopagita de natura Dei, ὐδὲ ὄνομα αὐτῆς, adde, τῆς ὑπὲρ πάντα ὑπερουσίως ὑπερούσης ὑπερθεότητος, ἐςὶν, *f.* 269. Nec dicas iterum, in ὑπὲρ emphaſin non quærendam. Tit. I, 12 *Cretenſes ſemper mendaces.* Incerti operis eſt is verſus Meurſio, & dictum adeo tritum, ut in ore pueris etiam haberetur. Paulus tamen id non ex trivio protulit, ſed autorem præclarum nominat, εἰπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης. Bis αὐτῶν. Idque de Epimenide veteres, Plato *L.* 1 *de LL.* Diog. Laert. *in Epimen.* Plutarchus *Solone.* Hebr. VI, 4 *qui ſemel guſtaverint.* Imprimis, inquit, obſervandum, γεύσασθαι hic ſumi pro leviter tantum delibare, & hinc locus lucem feneratur. Ecce emphaſin, quæ Noſtro eſt ad palatum. Servit enim hypotheſi, ex hoc textu τὴν ἀποςασίαν ſanctorum & vere credentium non poſſe doceri. Similem ſenſum dicuntur οἱ ἅπαξ φωτισθέντες experiris. Ita enim jam diu Wittichius *h. p.* 157: leviter, i. e. *citra attentionem & converſionem animi, citra ſuccum & ſanguinem.* Van Hoeke p. 87: *extremis labiis guſtarunt.* Sermonem, dicunt, non eſſe de vere regenitis, ſed iis qui inter reſipiſcentes veros non fuerant: quia deficiant. Qui autem deficiunt, veram fidem non habuiſſe. Alias non defeciſſent. Ergo non excidunt gratia credentes, etiam per peccata graviſſima & atrociſſima. Petro autem etiam οἱ ὄντως ἀποφύγοντες τὰ μιάσματα τῦ κόσμυ iterum involvuntur ac ab iis ſuperantur: ὄντως, ἀληθῶς, quod apponitur fere jurejurando. Noſter p. 426: Si πρόσκαιροι fuerunt, quomodo veritatem erant complexi cum omni illius perceptione nobiliori, accedente gratia illuminante & convincente? Deerat, inquis, *gratia regenerans, & ſancti-*

& ſanctificans. Ergo Davidi & Petro defuit ante lapſum gratia Spir. S. regenerans & ſanctificans, & habebant tantum gratiam communem. Braunius contra: retroceſſerunt ex infirmitate paſſum unum atque alterum, ſicut miles etiam ſtrenuus aliquando facit, qui tamen militiam ideo non deſerit, p. 687. Ergo illi nondum habuerunt τὰ κρείττονα τῆς σωτηρίας, c. VI, 9, quia hæc opponuntur, ceu Noſter ait, levi iſti guſtationi virtutum futuri ſeculi, c. VI, 5, quæ ſint deſcripta in Davidis Ode 145, 12. Abolebis ergo Odas antecedentes omnes de reſipiſcentia. Hebr. X, 22 ἐν πληροφορίᾳ πίστεως. Georgio Paſori tribuit emphaſin, *petitam a navi, quæ plenis velis fertur,* quod multi, inquit, ſequuntur. Piſcator ſane non eſt ſecutus Paſorem, ſed hic iſtum, p. 220. Beza ſimiliter ad Luc. I, 1 non habebat vocabulum Latinum, Græco huic par, idem ſentiens ad Coloſſ. II, 2 & 1 Theſſ. I, 5. Ludit autem Noſter vocabulo. Rejicit metaphoram de navi, & ſubſtituit aliam de plena menſura, plenoque pondere ſolutionis, & certitudinis alicujus rei. Braunius tamen recens retinet p. 343 navem plenis velis latam in alto mari. Sed neque opponitur τῷ μεταγωγεῖν. Nam μεῖον quidem eſt *minus*, at μεταγωγὸς eſt ὁ εἰσάγων puerum in tribum, & μεταγωγεῖν eſt εἰσάγειν ἱερεῖον. Pollux & Heſychius. Nam & qui non minus quam decebat, inferebant, μεταγωγεῖν dicebantur. Syneſius *Dione*, ὅ τις ὑπηρέτης μεταγωγήσῃ δημόσιος, *f. 55*. Harpocration, ibique Ariſtophanis Scholiaſtes apud Valeſium *p. 123* Hebr. II, 37 ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν. Omittit Noſter lectionem Tanaqu. Fabri, ἐπειρώσθησαν, cujus meminit Clericus h. Apud Cyrillum Hieroſolymitanum ἐπρήσθησαν non invenias. Cyrillus Alexandrinus *lib. 6 contra Julianum* attulit quidem *f. 189. C XI, 32 ſq.* usque ad ultima verba comm. 37, litigioſa autem hæc noſtra omiſit. Gatakerus ſuam veluti lectionem planeque novam, ἐπρήσθησαν in medium protulit, *Miſcell. poſth. f. 897*, neque vidit Millium, qui eam Cyrillo Hieroſol. aſſignat, Millium autem ſecutus eſt Noſter. 2 Pet. I, 3, 4, 5. Iterum parentheſin tentat commatis 4. Sed facilior fit connexio hoc modo: poſtquam (*comm. 3*) Deus nobis per agnitionem filii ſui, qui nos vocavit per glorioſam ſuam potentiam, largitus eſt non tantum omnia, quæ ad vitam ſpiritualem

& pietatem pertinent, ſed & (*comm.* 4) majora adhuc donavit, ut ſcil. participes fieremus, per priora illa, divinæ naturæ, ſiquidem effugerimus concupiſcentiam mundi, &, quæ illam ſequitur, corruptionem; etiam (*comm.* 5) veſtrum reciproce nunc eſt, in hanc ipſam fugam concupiſcentiæ mundanæ omne ſtudium adhibere, & in fidei exercitiis, quæ enumerantur, nunquam reperiri otioſos. *comm.* 8. 2 Petr. II. 13 ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν. Contendit, legendum eſſe ἀγάπαις. Concurrere tamen videtur utraque lectio. Non enim rejeceris expoſitionem Oecumenii *p.* 206, ut ſenſus ſit: Convivantem quidem vobiſcum, συνευωχέμενοι ὑμῖν, in agapis nimirum veſtris; non tamen ceu viva membra eccleſiæ, ſed hoc ipſo opportuno tempore agaparum, in fraudibus ſuis, ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, deliciantes. Illuſtrantur hæc clarius *comm.* 14. Statim enim ſequitur hinc, eo ipſo tempore habere illos hypocritas oculos plenos adulterii, i. e. nihil aliud intuentes tunc, quam occaſionem adulterii. Ita vero ἐν ταῖς ἀγάπαις veſtris exercent τὰς ἀπάτας αὐτῶν. 1 Epiſt. Joh. II, 22 *qui negat, Jeſum non eſſe Chriſtum: hic eſt Anti-Chriſtus.* Duo annotat. Attice verbis negantibus ſuperaddi particulam negantem. Et in hunc cenſum refert verba 1 Timoth. IV, 3, *prohibentium nuptias contrahere, abſtinere cibis.* In κωλυόντων enim latere negationem, ut & in ἀπέχεσθαι. Concedit Eraſmus Schmidius, Paulum potuiſſe verbo κωλυόντων particulam addere negantem, μὴ γαμεῖν, *& prohibentium non contrahere.* Ergo ex mente Schmidii repetitur, κωλυόντων ἀπέχεσθαι βρωμάτων. Negatio enim, quæ verbo ἀπέχεσθαι jam ineſt, reſolvitur in τὸ μὴ φαγεῖν, *& prohibentium non comedere cibos,* ſeu quod idem eſt, prohibentium cibos, jubentium abſtinere cibis. Alterum: Ἀντίχριστον dici poſſe, qui eſt Chriſto contrarius, &, qui ſe gerit pro Chriſto, vice illius, & quaſi Chriſtus. Statim addemus, etiam hunc eſſe Chriſto contrarium, ſi deeſt ei legitimatio ad cauſam, nec in via Chriſti incedit. Apud Ariſtophanem contra leo, canis defendebat populum, ceu conſervator & caput illius, ac poterat ſuo jure dicere, *ego tibi ſum* ἀντὶ τοῦ λέοντος, gregem ſuum tuentis, ceu tutor. Populus etiam grata mente reſpondet, *quomodo me latuiſti, qui mihi* ἀντιλέων, *inſtar*

Digitized by Google

inſtar leonis eras? Locus itaque iſte parum eſt appoſitus. Neſtoris eloquentia laudatur ceu divina, & hoc ſenſu ipſe vocatur ἀντίθεος, valde abuſive, cum Dei eloquentia comparandus, per adulationem Poeticam. Eadem ratione Agenor vocatur ἀντίθεος; ſed paulo ante Ἀγήνορα δῖον excitaſſe dicitur Apollo, virum fortem, ejusque cordi robur injeciſſe, ut mortis graves manus arceret. Talis autem mera ſoni & apicum convenientia a ſtudio ſacro plane excludenda. Epiſt. Judæ, comm. 5 *cum ſciatis ſemel illud.* Nodum in ſcirpo dicuntur quærere & fluctus in ſimpulo excitare, qui τὸ ἅπαξ vertunt *ſemel.* Quod enim ſcimus, neque ſemel ſcimus, neque bis aut ter. Tenendum hic erat, Judæ Epiſtolam omnes Epiſtolas obſignare Apoſtolorum & ultimo per eam excitari ad certamen, Deo ita jubente, debuiſſe eccleſiam. *Volo, vos, ſcientes*, inquam, *vos*, & jamdiu informatos in fide, *ſemel adhuc*, i. e. extremum *commonefacere.* Hic nemo negaverit, τὸ *omnino, prorſus, certe, perfecte, plane*, latere hic in τῷ ἅπαξ, ſicut *comm. 3 fidei ſemel datæ ſanctis*: & *Hebs. VI, 4, IX, 7, 9, 11, 12, 26, X, 2, 10, 14, XII, 26, 27, 1 Petr. III, 18, 20.* Epiſt. Judæ, comm. 7 *propoſitæ ſunt exemplo.* Ignatii locum difficilem ad Philadelph. §. 8 tentat exponere duobus modis. Primo τὸ πρόκεισθαι accipit pro παρακεισθαι, *a latere tantum poſitum extat*, non proprie ſcriptum in autographis. Vel, hodie quidem proſtat & publice proponitur ac legitur, non tamen in authenticis codicibus ita ſcriptum eſſe inde eviceris. Neutrum forte placuerit Cl. Clerico. Nam & Voſſius jam vidit illud παρακεισθαι, *p. 283.* In authenticis autem Chriſtianorum codicibus ita ſcriptum fuiſſe Evangelium, ceu prædicabat illud Ignatius, ne Judæi quidem negabant tunc. Legebantur etiam in eccleſiis non modo ſcripta Apoſtolorum, ſed & Prophetarum. *Juſtinus Apolog. I, 87.* Judæi autem, vel Judaizantes dicebant, niſi invenero Evangelium in antiquis libris, veteris ſc. T. Evangelio non credo, volebant enim hiſtorias de Chriſto etiam ibi referri & reperiri. Reſpondente Ignatio, ibi quoque reperiri Evangelium ſcriptum, replicabant Judaizantes, πῶ πρόκεισθαι; Pergit itaque Ignatius, totam hiſtoriam illius, crucem ejus, mortem, reſurrectionem, & fidem, quæ per ipſum, conſignatam eſſe in antiquo fœdere. *Nam & Prophetæ*

annunciarunt Evangelium, & in Chriſtum ſperaverunt eumque expectarunt, & in eum credentes ſalutem conſecuti, atque ab eo connumerati ſunt in Evangelio ſpei communis, §. 5, ἀυθενλικόν μοι ἐξὶν ἀρχεῖον (ἀρχαῖον) ὁ σαυρὸς ἀυλῦ. Idem argumentum perſequitur Ignatius Epiſtola ad Magneſianos, §. 8, *divinissimi Prophetæ juxta Chriſtum Jeſum vixerunt*, §. 9, *etiam diſcipuli ipſius fuerunt*. ἄτοπον ἔν, Ἰυδαΐζειν, §. 10. *Tom. II Patr. Apoſt. f. 32, Edit. 1724*. Quum igitur copioſe reſpondeat Ignatius, interrogatio videtur omnino anteceſſiſſe, neque nuda negatio, ὑ πρόκειλαι, quod Voſſio placuit. Apoc. XIV, 13 *Beati mortui a modo*. Nihil ait incommodi eſſe, ſi punctum ponatur poſt ἀπθνήσκονλες. Ἀπαρλὶ, ναὶ, *omnino*, *næ*, *requieſcunt*. Sed iſta aſſeveratio latebat jam in eo, quod in Domino dicuntur mortui; illi enim non poſſunt non eſſe beati. Sufficiebat etiam, ſpiritum exclamare, ναὶ, ἵνα. Ad determinandum autem articulum temporis inchoandæ iſtius felicitatis, adjectum, ἀπ' ἄρλι, *a momento* requieſcunt morientes in domino. Dumque hæc confeſſio ad fidem noſtram pertineat, nulla alia expoſitio ei præferenda eſt.

THEOPHILI SIGEFRIDI BAYERI
Epiſtola
ad J. B. M.

JAmdiu tibi hanc operam debeo, ut, quæ de Tartarorum litteris mihi conſtabant, tecum communicarem, a quo officio meæ me occupationes invitum retinuerunt: ne nunc quidem ſatis libero inter publicas ferias animo meditate proferre poſſum, quæ ſentio, ſed cogor pleraque repetere, quæ in libro de Chriſtiana religione in Sinis & Tartaris peculiari capite pertractavi. Litteris Tartari univerſi non iisdem utuntur. Qui Mahumetanis ſacris ſunt addicti, Arabicas adhibent, ſed accedentes propius ad Perſicas, quibus ſchedam in charta Indica lingua majoris Tartariæ exaratam ex Bibliotheca Joannis Reyheri, ad Magnos Ruſſiæ Duces A. M DC LXXXVIII a Friderico Duce & Electore Brandenb. legati, curioſiſſimi talium viri, cum multis aliis ejus generis mihi comparavi. Accepi deinde Orationem Dominicam Tarta-

Digitized by Google

Tartarice & Ruſſice deſcriptam, quam, quia talium verſionum avida Europa eſt, tibi mitto. (vid. Tab. V Fig. 1) Orationem hanc Buthnero, Rectori quondam Moſcuæ, Tartarus, ex eorum numero, qui circum Caſpii littora maris colunt, converterat. Eam cum oſtenderem Salomoni Aſſadi ſeu Nigro, Damaſceno, Viro & in omni litterarum genere, & Turcicæ Perſicæque linguæ doctiſſimo, referebat, Turcicam linguam multum abire a veteri Tartarica, ac in hac verſione pauca ſe intelligere, quædam negligentiſſime a Tartaro ſcripta, ne legere quidem poſſe dicebat. Ea autem, quæ legebat, Turcica eſſe deprehendebat (quorum lingua in Turceſtania, veteri patria, adhuc manet, de qua paſſim quædam Thomas Hyde in hiſtoria religionis Perſarum & ludis orientalibus inſeruit) ipſumque principium اى پدر بارمز *I pader baramuz* legebat, quod Turcæ hodie dicunt بابامز *Babamuz*. Poſtea, interjecta vocula, legebat كوكر طورسن porro اول ادكا *ol adene* & اول كلر يرينه *ol geler gerine*, *& ad ...um veniat, executioni mandetur.* Sed longum eſſet, omnia re'tractare. Hoc autem ſolum ſatis eſt ad oſtendendum, quibus & q...am corruptis litteris Mahumetani e Tartaris ſcripturam peragant. Utuntur & Turcæ peculiaribus litterarum notis, (قرمه *Kirma* vocant,) quibus tabulas accepti & expenſi perſcribunt. Ejusmodi librum ſatis ſpiſſum habeo, ex quo tamen nihil exſculpere potui, niſi quod Indicos numeros paſſim mihi videor reperiſſe. Itaque nec dicere poſſum, ſitne hæc ſcriptura ad Seraglii arcana occultanda ab eunuchis excogitata, (quo fere inclinat animus, quoniam extra aulam Turcicam non efferri audio,) an ab aliqua Tartaricarum veterum oriunda.

Tab. V. Fig. 1.

Duo ſunt alia litterarum genera, rara antehac in Europa & vix ulli cognita, antequam Ruſſorum Imperatoris fortiſſimi & ſapientiſſimi herois expeditiones eruditorum curioſitatem adverterent. Quanta fama de libris ad Caſpium mare repertis concitata fuerit, recens memoria eſt. Serius ex iis lineam unam videndam accepi, ex qua id intellexi, quod unum maxime quærebatur, cujus gentis illæ litteræ eſſent: maximam autem littera-

turæ ejus partem in obſcuro jacere facile animadverti. Itaque A. 1722 XII Kal. Sextil. Novis publicis, quæ Latine apud nos Strimeſius edebat, nonnulla de illis eruditos admonebam, quæ poſtea Pruſſiæ eruditæ apud Torunienſes a Georgio Petro Schulzio V. C. inſerta fuerunt. (*) Expoſtulantibus autem mecum amicis, ut Tangutanas litteras evulgarem, Epiſtolam ad Joannem Samuelem Strimeſium, celeberrimum Virum & Academiæ Rectorem Magnificum, VIII Kal. Sext. ſcripſi, quæ in Hiſtoria eruditionis noſtri temporis (**) impreſſa exſtat, una cum Jo. Gottlibii Krauſii, Viri doctiſſimi & amiciſſimi, Epiſtola, in qua de quibusdam me monuit. Is enim collata ſcheda, quæ in Actis Er. ejusdem anni p. 376 exhibetur, quædam in meo apographo elementorum mutavit, quod Schedæ amplius, quam Mogulenſi meo crederet. Interea Maturinus Veyſſiere Lacroſus, Vir illuſtris & mutuis officiis mihi ſemper cultus, litteras Tangutanas, quales a me jam A. 1716 exeunte acceperat, ad Te, Vir Ampliſſime, miſit, eodem anno p. 414 Actis veſtris inſerendas. Hæc Lacroſi elementa ſola, pro Gabrielis Mogulenſis opere, mea induſtria in eum ordinem redacto, cenſeri velim, nam illa, quæ in Hiſtoria eruditionis leguntur meo nomine, paullulum, ut dixi, immutata fuerunt. Accepi autem ea A. M DCC XVI. Quo anno iter Gedanum faciens, gratiſſima conſuetudine utebar Maruthæ Pauli filii Armeni, graviſſimi ſenis, quem Ludovicus Lenfant (Jacobi frater) Gedani Gallorum presbyter, in Perſia noverat, præfectum deinde mercaturæ Perſicæ apud Holmienſes & eodem poſtea munere functum Moſcuæ, ubi frater ejus conſul nationis Perſicæ fuit. Erant & eximii duo viri mecum in navi, Joannes Georg. Sorgerus, Merſeburgenſis, proprætoris claſſium Ruſſicarum Sacerdos, & C. M. Roddius, nunc apud Narvenſes Sacerdos, qui, diſcedente a nobis Gedani Marutha, me Berolinum usque proſecuti eodemque hoſpitio uſi ſunt. Rara in illis erat rerum & Ruſſicarum & Tartaricarum peritia, præſertim in Roddio, qui Narva, in illis bellorum tumultibus, abreptus in Siberiam usque, multis beneficiis a Jo. Bernardo Mullero (qui e metallis magnos reditus habebat,

(*) *Gelehrte Preuſſen T. I p. 220.*

(**) *Hiſtorie der Gelehrſamkeit unſerer Zeit, Faſcic. V p. 385.*

Digitized by Google

habebat, cujusque liber de Oſtiacis prodiit) fotus, cum Tartaris converſandi opportunitatem nactus erat. Iſthic Gabriel quidam Mogulenſis interpretis vice fuit, homo nunquam ſobrius, a quo tamen disjectas male litteras Tangutanas Mogulenſesque extorſit Roddius, mirifice talia prodere reluctante. Hunc ergo ea laude fraudari, aut a primo autore in me averti, non ſum paſſus. A Roddio accepta utriusque ſcripturæ monumenta in ordinem redegi (erant enim veluti lacera crudeliter membra) commodiusque, ut tum in itinere licebat, deſcripſi, omiſſis tamen quibusdam litteris, quæ obſcuriſſimæ eſſent. Cum hæc in vulgus exiſſent, Sam. Koleſeer de Kereſeer ſuperiori anno III Kal. Maji Cibinio ad Te litteris datis, Tangutana elementa, ex anonymi cujusdam MSto excerpta, miſit, de quibus quid ſentiam, pro incredibili tuo adjuvandi doctrinas ſtudio me rogas. Sunt in eo MSto tantum 30 litteræ, pleræque omnes ſecus exaratæ, aliæ bis occurrunt, nullæ per vocales ſuas augentur. Subſidio tamen mihi fuit, augendis elementis meis, quod grato animo prætermittendum non erat. De libro Tangutano a me deſcripto in epiſtola ad Strimeſium memoravi. Ejus verſionem a Gabriele Ruſſice factam illatamque bibliothecæ Orphanotrophii Halenſis ſcio, e qua credo acceptam Lacroſus ſe editurum recepit. Multa ibi de ſuperiorum ſanctorum matre 𑰕𑰳𑰕 *Darecha* exſtare accepi. Itaque philoſophiæ Tartaricæ ratio ex eo libro cognoſcetur, cujus philoſophiæ quoddam ſpecimen in Epiſtola edidi.

Hæc quaſi quædam hiſtoria eſt, quomodo litteræ Tangutanæ in his regionibus cognitæ, evulgatæ, auctæ fuerint. Cum autem eas Delbergjin a veteribus appellari commemorarem, non viſus ſum rem ſatis probaſſe eruditiſſimo Krauſio, præſertim cum immortalis Lacroſus Oiguræas eſſe, in Actis aſſeruiſſet. Duo enim litterarum Tartaricarum genera nota eruditis fuere, nominibus ab Arabſiade vulgatis, *Delbergjin* & *Oigur*. (*)

وفي الخطا (لهم) خط يسمي دلـــبرجين ، رايت
حروفه احدا واربعين وسبب زيادته انهم يعدون

(*) *p. 435. ed. Golii.*

لانتفاخيم والامالات حروفا وكذلك البين وبينات
فيتولد الزوايد فكل حرف رايد واما الجغتاي
قلهم قلم يسمي اويغور وهو بالقلم الموغولي مشهور
وعدته اربعة عشر حرفا وسبب نقصانه وانحصاره
في هذا العدد ان حروف الحلق يكتبونها على
هيئة واحدة وكذلك تلفظهم بها ومثل هذا
الحروف المتقاربة في المخرج مثل الباء والفاء
ومثل الزاء والسين والصاد ومثل التاء والدال
والطاء وبهذا الخط يكتبون توقيعهم ومراسيمهم
ومناشيرهم ومكاتيبهم ودفاترهم ومخازينهم وتواريخهم
واشعارهم وقصصهم واخبارهم
وسجلاتهم واسعارهم وجميع ما يتعلق بالامور
الديوانية والدور الجنكيز خانية والماهر في هذا
الخط لا يعوز بيهم لانه مفتاح الرزق عندهم

In Chataia eſt ſcripturæ genus, quod vocant Delbergjin. Vidi litteras ejus unam & quadraginta. Cauſſa ejus ſunt litteræ ſerviles. Quoniam numerant lenioris & plenioris ſoni litteras & ita quoque mobiles & quieſcentes & generant ſerviles litteræ & omnis littera novas. Verum, quod attinet Zagathæos, illis eſt ſcriptura, quæ vocatur Oiguræa, & illa eſt Mogulorum nomine celebris. Numerus illarum litterarum eſt quatuordecim. Cauſſa diminutionis & paucitatis harum litterarum eſt, quod litteræ gutturis eodem charactere exprimuntur & in eundem modum vicinæ ſono litteræ be & pe, ze ſin & zad the dal & ta. Et hac ſcriptura ſcribunt omnia diplomata regia & mandata & diplomata patentia & epiſtolas & regiſtra & tabulas & calendaria & carmina & hiſtorias & monumenta & ſyngrapha & rationes & omnia quæ tractantur in negotiis judicii & legis Gingiſcanicæ. Et ratio illa ſcribendi non peribit, quia ea ad ſuſtentationem vitæ utuntur.

Ludovi-

Ludovicus Piqueſius in epiſtola ad Chriſtianum Menzelium, locum hunc affert Arabice ex Anonymo, cum totus ſit Arabſiadis. Principium autem in MS. ejus hoc fuit: وفي الخطا خط يسمي دُلبُر جِين Cataja (nam rectius ſcribi قتا *Kata*, Autor libri Lagat Meſnavi annotavit, aſſerens, qui خطا *Chataja* ſcribunt, vere ſcribere خطا *errorem*, quanquam ſic omnes ſcribunt) extra Sinas ponenda eſt, in his ipſis regionibus Tanguticis & Tibeticis, ut liquido oſtendi in libro de Chriſtiana religione in Sinis & Tartaris. Et memini, Lacroſum rationes meas olim vehementer probaſſe. Poſſis quoque pronuntiationem vocis Dulbergjin ex hoc MS. cognoſcere. Quæſitum eſt autem de litteris Dulbergjin ab Andrea Mullero Greiffenhagio & Thoma Hydo. De illo dicam poſtea. Sed Hydus cum quædam Tartaricæ ſcripturæ exempla ederet, vehementer deceptus eſt. Primum evulgavit (*) ſcripturam Mogulenſem turpiſſime ſcriptam: addidit deinde, nullum Mogulenſes habere alphabetum, ſed more Sinenſium & Japanenſium notis & rerum characteribus uti: quod quam verum ſit, ex alphabeto meo Mogulenſi liquet. Secundo dedit ſcripturam Tartarorum de Boutan, quæ Tangutanis litteris corruptiſſime ſcripta fuit. Tertio, ſi diis placet, nobis dat litteras Delbergjin, de quibus ſic præfatur: *Damus Tartarorum ſcripturam dictam* دلبرجين *Delbergjin, quæ uſurpatur in Oigbur (vulgo Jougour) citra Imaum ſupra Perſiam ad Borrapelioten, atque (dicente Arabſhiade) in Chita, videlicet in Chataja illa, quæ in Globis: non autem in China. Iſti Tartari Chatajenſes ſeu Kytæi (inquit Joannes de Plano Carpini 500 abhinc annis ad eos legatus) erant Neſtoriani, & nullas habebant litteras, donec tandem circa 450 abhinc annis victor evadens, ille monarcha Gjenkiz-chan ſuos characteres Mogulenſes eis obtruſit. Et poſtea circa 300 abhinc annis (ut ex Arabſhiade colligi poſſe videtur,) commodiores nacti ſunt litteras, quas heic vides.* Quot pæne verba, tot errores. Dicam de uno præcipuo, Arabſiades diſtinguit litteras *Delbergjin*

(*) *Hiſtoria religionis veterum Perſarum p. 522.*

a litteris *Oigur*: Hydus tanquam easdem nobis offert. Præterea cum distinguit Mogulensium litteras a novis Catajensium, dicitque, se posteriorum specimen edere, nihilominus tamen Mogulenses exhibet. Eas autem contra morem gentis illius descripsit. Oportuerat eas χαμαιφόρως (ut commoda voce appellare soleo) seu more Sinensium edi, ut litteræ a summo descenderent imum versus: at Hydus tanquam Europæam scripturam lineis a sinistra ad dextram vergentibus descripsit. Enimvero Mogulenses, ut dixi, Sinensium ritu scribunt, hoc uno diversitatis observato, quod Sinenses a sinistra lineas suas ordiuntur, Mogulenses autem a dextra. Nec opitulari potest Hydo, quod ornamenta quædam in illius charta cernimus, qualia apud nos in summa pagina pingi solent. Nam Mogulenses, ut ipse vidi in MSto libro, talia primæ paginæ ornamenta a sinistra scripturæ ponunt, ac deinde lineas suas χαμαιφόρως usque ad dextram peragunt. Andreas Mullerus propius ad veritatem accessit in Disquisitione de Chataja p. 73. Credidit, scripturam *Delbergjin* esse Bramanicam. *Quia quadraginta & una litteris exacte absolvitur. Videturque diversarum nationum philosophis usitata fuisse, etiam Chatajis. Ut & Tartari orientales hodienum similem scribendi rationem observant. Sunt etiam Brachmaniæ scripturæ litteræ quædam crassioris, quædam lenioris soni, eæque non punctis discernuntur, uti a Persis Turcisque be & pe; Indisque Arabicantibus br. sed figuris propriis. Hinc augmentum litterarum est.* (Hoc obscurius dicitur.) *Sed & hoc de Brachmanica scriptura constat, quod consonæ quandoque moveantur, hoc est, una aliqua vocali vel diphtongo efferendæ sint, quandoque quiescant, vel (ut earum magistri loquuntur) claudicent; vocalium etiam ac diphtongorum signa ipsis consonis appingantur.* Nempe, id, quod suspicatus est Mullerus, ostendi, e Bramanicis Tangutanas litteras esse factas, ut adhuc servent pristinæ originis manifestissimas notas. Vides autem in meo diagrammate planissime litteras unam & quadraginta. Tametsi enim alias notavi a me observatas in MS. quæ in eo alphabeto non recensentur: tamen eæ utrum novas litteras efficiant, nondum constat. Habes hic quoque litteras lenioris & plenioris soni, habes quiescentes, ut apud Arabas aut Ebræos potius, habes mobi-

mobiles, generant litteræ omnes ex ſe novas & Tartaricæ ad poſtremum ſunt. Omnia Arabſiadis in uno hoc ſcripturæ genere concordant. Bramanicæ hæc omnia non item: nam pluribus litteris continetur, ut ipſe Mullerus in ſyllabario Brachmanico & manuductione grammatica in illud agnovit, recenſitis litteris Brachmanicis ſex & quadraginta. Bengalenſes quidem litteræ, ut ex elementis meis vides, una & quadraginta ſunt: ortæ item e Bramanicis: ſed cetera longiſſime diſſident, utpote cum non augeantur more Hanſcretio & Tangutano, ſed ad Europæorum inſtitutum intra conſonantes accipiantur vocales eodem ſemper charactere ſignandæ.

Aſt, Oiguræas dici Tangutanas, aliquis malit? Nempe hoc multo eſt proclivius probatu, Oiguræas eſſe Mogulenſes. His enim Tartari profanos libros & diplomata (quorum ego a Sinici & Tartarici populi Principibus elegantem copiam poſſideo) & ſyngrapha & leges ſcripſere. Si quis commemoret, quatuordecim litteras apud Oiguræos tantummodo fuiſſe, plures autem in meo alphabeto exſtare, is monendus eſt, Arabſiadem quidem Mogulenſes litteras vidiſſe, ſed minime calluiſſe. Id e MS. Pariſienſi evinco. Nam iſthic litteræ Mogulenſes adjectæ ſunt nimis imperite, quas Golius in editione ſua prætermiſit. Hæc vero Arabſiadis verba ſunt, quæ vides in Fig. 2. Abul Mohaſem in vita Tamerlanis MS. ita de his litteris tradit: Tab. I. Fig. 2.

ثم لما لم يكن لهم كتاب ولا خط ولا لاولئك
الحروف قلم يعرفون به خط امر راكبا قبيلتم
وعقلا مملكتم ان يضعوا له خطا وقلما
يكون لهم علما وعملا فوضعوا له قلم المغول
واستغلوا به اشد شغل ونسبوه الي قبيلته ليدلو
به علي فضيلتهم فقالوا فونات قوا يعني قلم قونات
وي قبيلة ذلك المغنات، فوضعوا مفرداتهم
ورتبوها ثم جلوها وركبوها وهي اربعتم
عشر حرفا ظاهرة بينهم لا تخفا فهذه صورة مفرداتها

Itaque cum illis nec libri essent nec litteræ, nec litteram ullam in scriptura quapiam cognoscerent, præcepit, ut per regnum suum profecti investigarent litteras earque opera data elaborarent. Ex quo litteraturam Mogolicam confecerunt & opera summo studio collocata, secum perduxerunt ad populum suum, quem in scribendi arte erudirent. Vocarunt autem Kutat kua, id est, Scripturam Kutat. Constituerunt autem simplices litteras suo ordine, quibus pulchrè rectèque compositis, coagmentarunt litteras, ut essent quatuordecim scripturæ elementa pura non mixta. Hæ figuræ sunt simplicium. Subjungit eas Abul Mohasem fere sic ut Arabsiades. Sed operæ pretium non est, litteras hasce non multo accuratius, quam ab Arabsiade, descriptas, ex eo repetere. Utcunque hæ litteræ exaratæ sunt & ab Achmede & ab Abul Mohasem, corrupte, inepte, falsè, tamen non sunt aliæ, quam Mogulenses, ut cuivis comparanti eas cum alphabeto meo elucescet. Oiguræ autem sunt dictæ a gente, quam Golius & Gravius Iguræam nuncupavit. Sed Hydus ex vocabulario Tartarico MSto docet اويغور Oighur esse legendum, & Tartaricum seu Tartarum significare. Ceterum videntur Mogulenses formatæ e vocalibus Parthicæ veteris scripturæ, quæ adhuc ad Gangem fluvium a Gauris seu Magis conservatur, qua & Zoroastrem ab illis legi Th. Hyde accepit. Sunt autem hæ litteræ, quas dedimus in Fig. 3. Quas conferas licet cum Estrangelo & Cuficis: invenies enim, ex his esse ortas, & quidem serius. Nam antiquissimis temporibus, ut e Persepolitanis ruderibus erutæ inscriptiones testantur in Transactionibus Anglicanis, Palmyrenicis & Phœnicicis litteris scribebatur in Persia. Comprobavi idem in epistola ad Strimesium testimoniis Diodori, Persas Syriacis, hoc est, Phœnicicis usos fuisse litteris. Hæ ergo sunt stirpes Mogulensis litteraturæ. Prima vocalis Mogulensis a orta ex prima vocali Parthica conversa, tertia Mogulensis ex quarta Parthica, quarta Mogulensis ex octava Parthica, quinta Mogulensis ex nona Parthica brevi, sexta Mogulensis ex sexta Parthica longa. Vocalibus contenti Mogulenses novo & toto orbe terrarum inusitato genere scribendi, solis vocalibus ausi sunt uti, adjunctis certis notis aut ductibus

TAB. I. Fig. 3.

Digitized by Google

ductibus parum mutatis, ſi qua conſonans exprimenda eſſet. Ingenioſum opus & admiratione dignum. Exhibeo nunc alphabetum Tangutanum, cum Æthiopico & Bramanico comparatum, & hoc loco quidem vocales exhibeo e Bramanicis ortas:

e, quod vocant *ſengu*, i, quod *gigu* vocant.

o, quod vocant *narro*, ſ. u, quod *ſchauſu* vocant.

Tres priores vocales ſuperne, ultima inferne, more Hanscretico conſonantibus ſuis adjiciuntur, ut:

Tangutanice ma me mi mo mu.

Bramanice ma me mi mo mu.

Æthiopice ma me mi mo mu.

Conſonantes vero vocalibus auctæ repræſentantur in Tabula I Fig. 4; quas lubet hoc loco notulis juxta numeros in figura annotatos illuſtrare. (1) In MS. Tangutano, quod penes me eſt, uterque character ſæpe occurrit. Gabriel Mogulenſis legit *a*, at MS. Koleſerianum *u*, uti idem character apud Brachmanes legitur. (2) Primus character de manu Gabrielis, & in MSto meo Tangutano: alter in Scheda Moſcovienſi. (3) Gabriel Mogulenſis ex *ba* & *wa* duas fecerat litteras, quæ eædem ſunt, eodemque charactere ſcribuntur. (4) Hic character ab antecedente nihil differebat ſecundum Gabrielis manum. Sed ex MS. adparet, in ſuperioris apicis ſeu lineæ anteriori parte diverſitatem ſpectari. (5) Hic character in MSto meo perſæpe occurrit. (6) Addit Mogulenſis, in principio ſic ſcribi. Koleſerianum MS. pro *ga* habet *nya*. (7) Addit Gabriel, in fine ſic ſcribi: ſed in MS. Tangutano & in principio & in medio ſic reperio. (8) Primum Mogulenſis & MS. Tangutanum: ſecundum vero MS. Tangutanum: tertium Koleſeri MStum. Cl. Krauſius pro hoc charactere ſubſtituit characterem *a*, quem idcirco invenire ſe poſſe negavit. Koleſeri MStum exprimit hunc noſtrum per *lla* duplici *l*. (9) MStum Tangutanum. (10) Character hic a Mogulenſi omiſſus, ſæpe

TAB. I. Fig. 4.

exſtat in MSto Tangutano & in Koleſeri alphabeto. (11) (12) MS. Tangut. (13) E MS. Tangutano cognoſcitur, hanc a præcedenti diverſam eſſe litteram. Koleſeri alphabetum quoque agnoſcit. In hoc vero *za*, tamquam tertia quædam littera occurrit. Vereor autem, ne eadem ſit: quod & figura paullulum mutata indicat & ipſa litteræ figura. (14) Primam figuram Mogulenſis & MS. Tangutanum habent: alteram Scheda Moſcovienſis in Actis edita. (15) Koleſeri Alphabetum. (16) MS. Koleſeri & meum. (17) MS. Koleſeri. Sequuntur Tab. II Fig. 1 eædem Conſonantes ſecundum Hanscreticæ ſcripturæ rationem per caninam litteram auctæ, & Fig. 2 Vocabula docentia conjunctionem, e MS. Koleſeriano. Ad illas noto: (18) Hæc littera in MS. Koleſeriano exſtat. (19) Mogulenſis *da* legit: apparet tamen, *dra* eſſe legendum. (20) E MS. Koleſeriano & meo Tangutano. (21) E MS. meo. (22) Hæc littera primum a me eſt inventa in MS. Koleſeriano.

Tab. II. Fig. 1. Fig. 2.

Succedit Fig. 3 Alphabetum Bengalicum e duobus MStis. Hinc lubet de Elementis linguæ Tangutanæ, olim a Gabriele quodam Mogulenſi tumultuarie deſcriptis & a me in ordinem redactis, nunc auctis & meliore ratione diſpoſitis, nonnihil afferre. Tangutani litteras ſuas vehementer celant, nec quenquam, niſi ſuæ ſuperſtitionis hominem docent. Veteribus Delbergjin ſeu Dolbergjin dictæ, originem traxere e Bramanicis, ex quibus & Bengalenſes litteræ factæ, longius a genio Hanscreticæ litteraturæ abierunt. Scribunt autem Tangutanis litteris res ſacras & Calmucci & Mogulenſes & multæ gentes aliæ, quod eo fit, quia e Borantalo & a magno Lama ſacerdotes ſuperſtitionis litterarumque gnaros accipiunt. Idem jam nuper monui, resque manifeſta eſt, ſed nolim id ita acceptum, veluti Mogulenſium litteras easdem eſſe cum Tangutanis prodiderim. Nec enim in mentem id mihi venit. Calmucci libros ſuos ſcribunt, ſed in Borantalo & Tanguth etiam typis excudunt, artem a Sinenſibus edocti.

Fig. 3.

Profani libri vocantur *Karabitſchik, nigri libri*: ſacri autem 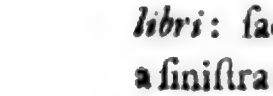 *albi libri*. Scribunt a ſiniſtra verſus dextram more Bramanum & Æthiopum. Guilielmus

Digitized by Google

lielmus de Rubruquis Tangutanos a dextra ad ſiniſtram more Arabum ſcripturam peragere tradit. Sed hi characteres, a nobis editi, Tibetani plane ſunt, quos Tangutanos vocare maluimus, quod in ea regione omnis Lamicæ ſuperſtitionis ſedes eſt. Latino homini, adde & ſupra modum imperito, ſcriptura hæc omnino Latinæ ſimilis videri debuit. An autem fides Guilielmo adhibenda ſit, viſos characteres Tangutanos ab hiſce diverſos, haud poſſim dicere. Scribi tamen Tangutana a ſiniſtra dextram verſus, & traditum accepi a Mogulenſi, & res ipſa declarat, cum in libro, quem deſcriptum habeo, Tangutano lineæ a ſiniſtra omnes ab eodem puncto incipiant, & ad dextram diverſim deſinant. MS. Koleſerianum: *Modum ſcribendi ſic illi habent, uti Sinenſes a ſummo deorſum, primam tamen lineam inchoant ſiniſtris.* In quo utique falſus eſt, quisquis fuit. Nam tametſi χαμαιφόρως ſcriberent (quod, ipſa natura litterarum repugnat, ut fieri poſſit) tamen inſpicienti librum apparet, a dextra ſic ſcribentes, lineas ſuas exorſuros fuiſſe. Quomodo libros compingant, ſic tradit Koleſerianum MS. *Compactorum librorum uſum non habent, ſed ſcindunt longas ſchedas, nempe mediam phyliram per longum, unam chartam ſuperponunt alteri & utrique fini applicant aſſerculum foliis correſpondentem, cui annexa eſt zona, qua aſſerculos per crucem colligant. Dum ſcribunt terræ inſidentes, chartam imponunt uni genu & expeditius ſcripturam faciunt, quam, ſi charta planæ tabulæ eſſet appoſita. In ſcribendis litteris Laconeſ ſunt & ceremonias ignorant.* Libros Mogulenſes complures & Tangutanum unum ita deprehendi ab illis tractari, ut paginæ adverſæ ima linea in averſa pagina eſſet ſumma, pes capiti alterius paginæ aptaretur, chartamque per lucem tranſpicienti ſimul inverſæ litteræ & ab altera pagina rectæ viderentur. Adverſam autem paginam tantummodo certo notant ſigno, de quo inferius dicam, averſam non item. Natas has litteras ex Hanscreticis eſſe, tabella mea declarat, cui addidi Habeſſinica, de quibus dicendi locus hic non eſt. Religio ex India peregrinata per Tartariam, invexit quoque litteras. Vocales quidem Bramanum eædem plane ſunt cum Tangutanis, at diverſæ ab Habeſſinicis. Conſonantes quoque Tangutanæ ſunt acceptæ ab Hanscreticis (ſic enim cum Kirchero ſcribo, quamquam ſcio Sanſcroot & exilio-

exiliori ſono Sanſcreet ab Indis vocari) ſed pro ratione linguæ Tangutanæ & Tibetanæ, omiſſis quibusdam Bramanum litteris, quarum ſonus a linguis ſuis abhorrerent. Cl. Krauſius nonnullas conſonantes mutaverat in meo diagrammate, quas cur reſtituerim, in notis declaravi.

Ex his conſonantibus, more Bramanum, addita inferius lineola Bramanica, formant conſonantes cum littera canina. Koleſerianum MS. addidit *conjunctionum* notas, crediderim pæne *conjugationum* eſſe. Ceterum invenio quasdam adhuc litteras, quas quorſum referam, haud ſcio, uti:

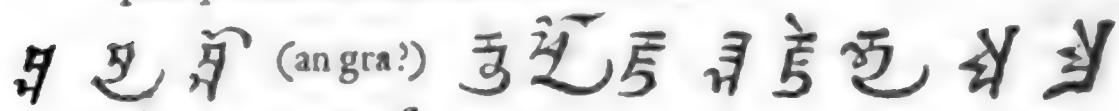
(an gra?)

Alias item compoſitas, ut:

(lcha) cum duplici vocali

Aliæ litteræ ſuperne punctis notantur, ut aut aliis ſignis in eum modum:

de quibus nec hariolari tutum eſt, nec certi quid dicere proclive.

Inter pronunciandum non accurate efferunt ſyllabas, ſed contrahunt ſæpius, ut initio libri Tangutani:

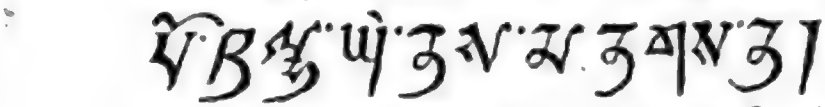
legendum: ***Bodlechaje naſamanagsna;*** ſed Mogulenſis legebat: ***Bodlechaje Naizogna.*** Sic Mogulenſes

ſcribunt	legunt	ſcribunt	legunt
Ouſiha *Sella*	Vuſha	Tofohon *quindecim*	Tofhon
Vachihiame	Vahiame	Hougutuleme	Huſtuleme
Ketoukeleme	Ketholeme	Hochihiame	Hatſchiame.

Paginam quamvis adverſam Tangutani hac nota ordiuntur

tur Averſa hoc ſigno plane caret. In vocibus ipſis puncta apponunt ſyllabis, quæ docent, ubi ſonus ſyllabæ cujusque terminetur. Commata hoc ſigno | notantur. Punctum majus ad finem capitis it. 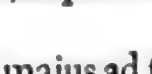 Finis totius libri tale ſignum Circulus in meo libro nuſpiam occurrit; in Scheda Moſcovienſi quater cernitur. Recte a doctiſſimo Krauſio obſervatum eſt, fuiſſe illa foramina trajiciendo funi, quo colligaretur liber, ut in Malabaricis, quorum magnam copiam vidi. Idque manifeſto colligitur ex eo, quod hi circuli paribus ſpatiis diſtant.

Bengalicas litteras e duobus MSS. adjiciendas putavi, quod cum Bramanicis & Tangutanicis concordarent. Scribunt etiam more Bramanico a ſiniſtra ad dextram: ſed vocales ſyllabis inferunt, more Europæorum, quod maxime abhorret ab Orientalium uſu.

Tantum mihi notaveram, quibus intexui, quæ forte in animum venere mihi. Fruere hiſce, tanquam melioribus apud nos nondum exploratis. Si hæc excitatura ſint eruditioris ſtudium, aut ad inveſtiganda ejus orbis monumenta uſui futura ſint, ſatis magnum operæ pretium me tuliſſe credam. Quibus denique ſubjungo & Fig. 4 Elementa linguæ Mongalicæ a Gabiele quodam Mogulenſi tradita & a me in hunc ordinem deſcripta. Quanquam vero has litteras mutare poteram in eum ordinem, quem Mogulenſes litteris ſuis conſtituerunt, tamen ita eas malui dare, quemadmodum Gabriel Mogulenſis tradidit, paullo tantum meliore ordine, nam ille omnia disjecerat. Scribunt & nonnumquam quadratis pæne litteris (quæ ita differunt a communibus, ut Cuficæ Arabum a litteris Niſchi) quales plerasque Koleſerianum MS. habet, in quo etiam plures litteræ exſtant. Sed quia depravatiſſime erant ſcriptæ, tempus me defecit eas cum MStis meis conferendi. Mogulenſes in duodecim capita (ut ipſi vocant) dividunt litteras; I terminatur in a, e, i, o, u, II in ai, ei, ii, oi, ui, III in r, IV in n, V in ng, VI in c, VII in s, VIII in t, IX in

Tab. II. Fig. 4.

IX in p, X in au, eu, iu, ou, uu, XI in t, XII in m. In primo capite ſunt vocales quinque & octodecim conſonantes, deſinentes in vocalem eo ordine, n, ka, p, ſ, x, t, l, m, ch', ch, y, ke, ki, cu, ca, co, r, f, (quod leniter pronunciant, ut *vi*) w. Tartari etiam ʃ finxerunt, ad experimendas Sinicas voces. In vocibus polyſyllabis intermediæ litteræ paullo aliter ſcribuntur, quam in principio aut fine. Qui plura cupiet ſcire, is adeat locupletiſſimam Grammaticam Joannis Franciſci Gerbilonii, a Melchiſedeco Thevenoto editam. Dab. Regiomonte die III Nonarum Januarii MDCCXXV.

Abgedrungener Unterricht von Kirchlicher Vereinigung der Proteſtanten.

i. e.

D. ERNESTI SALOM. CYPRIANI, CONSIL. Eccleſ. Gothani, extortum Commonitorium, de unione Eccleſiaſtica Proteſtantium, amore preſſæ veritatis conceptum, Documentis Hiſtoricis, iisque authenticis, roboratum & Doctorum Evangelicorum cenſuræ ſubmiſſum.

Tomus I & II.

Francof. & Lipſiæ, apud M. G. Weidmannum, 1722, 8. Alph. 2 plag. 12½.

TAnto plauſu hic liber exceptus eſt a Viris ſanæ doctrinæ Evangelicæ addictis, ut S. Rev. Autor vel ex hoc uno immortale ſibi nomen promittere poſſet, niſi jam dudum aliis quoque in Eccleſiam & rem litterariam meritis immortalitatem nominis fuiſſet conſecutus. Uti vero ſcripti hujus ſoliditas, raraque, quibus exornatum eſt, documenta, ſibi ipſis pretium conſtituunt: ita non parum ad gratiam ei conciliandam facit, quod id Celeb. Autor in ſtatu quaſi confeſſionis conſtitutus conſcripſit. Rationem, quæ eundem ad edendum hunc libellum compulit, exponit in præfatione, ad omnes invariatæ Aug. Confeſſ. Doctores in Eccleſiis & Scholis directa. Credidit ſemper,

Digitized by Google

per se Deitatis [illegible] [illegible] [illegible]

per alia dogmata ſententiæ noxiæ virus detrahi; nec tandem
p. 80 ſq. duos aut tres Theologos Ref. in Germania, nobiſcum loquentes, ſed poſtulantes, ut ſcripta ſua ſecundum Synodum Dordrac. intelligantur, ſufficere ad pacem ſanciendam. Capite IV particulariſmum extenuare æſtimationem miſericordiæ divinæ, & amorem in Deum; contra ad deſperationem, imo Atheiſmum, judicio ipſius Henr. Mori, deducere, notat. Cap. V in eo eſt, ut declaret, Reformatos in hac doctrina tuenda etiam hodie laborare, nec eam unquam deſerturos. Non negat quidem S.R. Autor,
93. quosdam Germanos & multos Anglos in Eccleſia Epiſcopali Theologos univerſalitatem & gratiæ divinæ & meriti Chriſti agnoſcere, utut hi Art. XVII Confeſſ. Angl. ægre admittant; inde tamen nil aliud ſequi, quam cum his unionem faciliorem futuram. Reliquos non deſeruiſſe Calvini ſententiam, inde confirmat, quia Reformati in Belgio, prout in Gallia olim factum, hodieque
99 ſq. Synodo Dordracenæ ſubſcribere teneantur, nuperque A. 1719 Jubilæum Dordracenſis Synodi celebrarint, & Leidenſes Theologi hortati ſimul ſint omnes, ut errores in Synodo damnatos evitent;
101 ſq. Palatini, Haſſiaci, Bremenſes &c. adhuc Doctores in Eccleſia & Schola ad Decreta Synodi Dordracenæ adſtringant; imo celeberrimi Theologi Reformati, e. gr. Pictetus, Fr. Fabricius, Gürtlerus, Beauſobre, particularitatem pertinaciter defendant; Baſnagius vero & Turretinus fateantur, Reformatos in doctrina nil cedere poſſe. Capite VI evincit, quod Reformati dogmata
119 ſq. noſtra, etiamſi unio fieret, non ſint toleraturi. Provocat itaque tum ad Reformatorum originem & incrementa in Rom. Imperio, tum ad Theologorum Reformatorum ſtudium reformandi. Nimirum cum tempore pacis Paſſavienſis & Religioſæ nullus omnino eſſet Reformatorum cœtus in Germania, & anno demum 1580 duo tantum, Bremenſis & Neoſtadienſis, exſtarent; ſucceſſu temporis Reformatos in ſolo Palatinatu noſtros centum fere Ec-
p. 122. cleſiis ejeciſſe, ita ut ipſi hodie fateantur, vix Lutheranis permiſſum fuiſſe, ut alibi S. Synaxi uterentur. Animum reformandi in Anglia e Nicholſii & Woodii teſtimoniis probat. Quid in Haſſia
132. ſqq. actum ſit, paucis tangit. Quod porro doctrinam de univerſalitate in fratribus ſuis non tolerarint, probat exemplo Claudii Pajoni,

quem

quem ad recantationem adegerunt, item Amyraldi, aliorumque, quos jurare in verba Synodi coegerunt. Addit, rigorem Helvetiorum circa *Formulam Conſenſus* tantum adhuc eſſe, ut vel Reges Britanniæ & Pruſſiæ fruſtra in illo mitigando laboraverint. Patere denique hujus ſectæ ſtudium reformandi ex eo, quod Helvetii in Epiſtola ad Epiſc. Wakium optarint, ut nos ad ipſos reverteremur, & Leydeckerus nos deteriores factos dixerit Dominicanis, Auguſtinianis & Janſeniſtis. Cap. VII exponit ortum & progreſſum Reformatorum ſchiſmatis in Imperio Rom. Germanico, quoad doctrinam de S. Cœna; ubi oſtendit, per ſeptennium conſenſum cum Helvetiis duraſſe, ubi abuſus Papatus, duce Luthero, emendari poſtulabant; ſed Caroloſtadius primus utique 1524 aperte contra Lutherum egit, ad Helvetios tranſiens, cum quo Zwinglius & Oecolampadius, & poſtea Calvinus, autores ſeparationis exſtiterunt. Hinc dura in noſtram ſententiam jactata convitia, ut de σαρκοφαγία &c. a quibus & Strimeſium & Turretinum prudenter abſtinere, probat. Contra argumentum, quod ne quidem concipi ſententia noſtra poſſit, inter alia urget, quod ipſi Reformati, ut Vitringa contra Roëllium, confeſſi ſint, rationem myſteria non capere, & ex eo argumento ad rei negationem concludi non poſſe. Capite VIII oſtendit, Reformatos inde a prima ſeparatione fraternum nobis amorem minime exhibuiſſe. Antequam enim per pacem Oſnabrugenſem in Imperium Germ. ſuſcepti fuiſſent (quo ſæpius, & ſubſcribente ipſo Electore Palatino, Friderico III, excluſi fuerant, quia A.C. non addicti, quod variis argumentis Autor probat) paullatim cœperunt noſtros vario prætextu e templis, Academiis & regionibus ejicere, nunc hæreſes nobis, aut abuſus affingendo, nunc Concionatores noſtros rixoſos proclamando, nunc alia nobis objectando, quibus artibus noſtros e Palatinatu, Haſſia &c. exturbarunt. Interim, data fide, quod nos porro turbare nolint, ad fructus pacis Weſtphalicæ, noſtro ſanguine partæ, interceſſione noſtra, admiſſi; Gallique exules intra territoria noſtra benigne recepti ſunt. Quantum vero damni exinde illatum fuerit noſtris a Reformatis, non uno exemplo docet S. R. Autor. Capite IX tantum eos hodie a fraterno amore abeſſe probat,

p. 138. 140. 191 ſq. 229 ſqq. 259 ſqq. 271 ſq. 273 ſqq.

Digitized by Google

probat, ut potius Formulam Concordiæ proſcribant, beneficia ad ſe rapiant, Confiſtoria occupent, Feſta a nobis culta abrogent, miniſtros noſtros ſatellites diaboli appellent, nihil noſtris in
p. 293 ſqq. Palatinatu ex olim partis relinquant, & in Bipontino tractu non
298 ſqq. minores noſtris injurias inferant. Cap. X e verbis Theologorum quorundam Reformatorum, ex unione ſuæ Eccleſiæ incrementum ac commoda ſibi promittentium, ſimilibusque aliis, facile auguratur, nec impoſterum de amore ipſorum multum ſperare
303 ſq. noſtros poſſe. Cap. XI, Theologos Reformatos Particulariſtas idoneos non eſſe, qui nos ad unionem invitent, oſtendit, cum vi hypotheſium, concedere nequeant, velle Deum, ut omnes
314 ſqq. Lutherani ſalvi fiant. Cap. XII probat, conſilia hæc irenica ad commoda fere tantum Reformatorum promovenda ſpectare. Cap. XIII docet, Reformatos inteſtinis diſſidiis laborare: Anglos dogma de particulari gratia pro errore fundamentali agnoſcere, S. Cœnam a Reformatis extraneis non niſi caſu neceſſitatis ſumere, & ordinationem extraneam reiterare; nec minus Belgas Schiſmatibus obnoxios; Helvetios denique nova Conſenſus Formula contra univerſaliſtas pugnare. Ideo Lutheranos, ante unionem, requirere debere, ut Reformati unanimem prius confeſſionem edant; quam jam olim ipſi Reformati optarunt. Cap. XIV, Lutheranos omni culpa vacare, obſervat, ſi quid emolumenti e diſſidio Proteſtantium Eccleſiæ Papæ acceſſerit, cum pateat, Reformatos, ſeparationis autores, nimio reformandi zelo, Papæos, ne doctrinæ evangelii accederent, abſterruiſſe,
350 ſqq. teſte Hadr. Saravia. Denique Cap. XV oſtendit, quod pax ineunda externum Eccleſiæ noſtræ ſtatum ſit turbatura, quia (1) vis conſcientiis inferatur, ſi Reformatis S. Cœnam adminiſtrare miniſtri Lutherani tenerentur; (2) pax illa nova diſſidia excitatura ſit; (3) perſecutio quoque noſtris metuenda ſit; (4) pietas in diſcrimen adducatur, ſi ab uno cœtu ad alium, ab uno confeſſionario ad alterum libere tranſire liceret; (5) Libri Symbolici nobis eriperentur &c. (6) ſcandalo futura ſit pax noſtratibus apud Pontificios, (7) plus ſcinderetur Eccleſia, ubi non omnes unioni ſubſcripturi ſint, (8) Reformatis proclive eſſet, privilegia Evangelicis præripere, & quæ ſunt alia. Tomus II exhibet documenta maximam

Digitized by Google

maximam partem ex αὐτογράφοις Autorum. Primum locum occupat Zwinglii Confeſſio Auguſtana; ſequitur (2) Epiſtola Calvini ad Viretum, de reditu Genevenſi, (3) Tigurinorum Epiſtola ad Synodum Nemauſenſem, in qua Lutheranos e communione ſua remotos volunt, (4) eorundem Epiſt. ad Bezam, de excluſis e pace Religioſa Reformatis, (5) & (6) Mutatio Statutorum Facult. Theologicæ in Acad. Viadrina, (7) quædam inter Theologos Lutheranos & Reformatos ibi acta, (8) tolerantia ab ipſis ſtabilita, (9) D. S. Urſini Proteſtatio, (10) Landgravii Haſſiæ litteræ ad Bezam, (11) nomina Miniſtrorum Lutheranorum e Haſſo-Caſſellanis ditionibus dimiſſorum, (12) Molani & Leibnizii judicium de periculo Lutheranis ex unione cum Reformatis metuendo, (13) ſtatus mutatæ religionis in Ducatu Anhaltino, (14) Status equeſtris ibidem gravamen, & in ſequentibus variæ Epiſtolæ aliaque ad unionem vel promovendam, vel rejiciendam ſpectantia, quæ heic enumerare nimis prolixum foret. Exteris tamen forte non ingratum fuerit, ſi e n. 32 repetamus ſummam futuræ pacis inter Evangelicos conciliandæ, quoad ea quidem tantum, quæ formam quaſi ejus ingrediuntur. Nimirum utrique parti ſua maneat doctrina, ceremoniæ item reditusque Eccleſiaſtici, & cuilibet ſit liberum, profiteri eam, quam credit, veritatem. Fundatur vero unio (1) in eo, quod utraque pars credit, quæ ad ſalutem neceſſaria, nec (2) errores fundamentales fovet, (3) quod creſcente periculo, bona conſcientia contra illos pugnare haud licet, qui nil credunt, quod gratiæ Dei repugnat, (4) quod teſte experientia per ſeparationes &c. nemo convertitur. Conſiſtet ergo unio in his, quod (1) ſe mutuo fratres in Chriſto æſtimare, (2) pro concione a controverſiis abſtinere, & has (3) in Academiis moderate & ſine convitiis tractare debeant, (4) cuilibet S. Cœna ſive apud Lutheranos ſive apud Reformatos uti liberum ſit, (5) officia civilia & militaria, citra reſpectum religionis, diſtribuenda ſint, & (6) utriusque partis aſſeclis in alterius regione domos &c. emere liceat, ſi a Paſtore loci S. Cœnam accipere parati fuerint. Qua unione nullius conſcientiam lædi, traditur. Hæc hactenus nos, prout Hiſtoricos decet, retuliſſe, ſatis fuerit.

p. 41. 56.

MEMOI-

Digitized by Google

MEMOIRES ET NEGOCIATIONS
Secrettes, &c.
h. e.
COMMENTARII DE REBUS IN EUROPA
geſtis ob ſucceſſionem Hiſpanicam, Autore DE LA TORRE.

Tomus IV & V.

Hagæ, apud Viduam Adriani Moetjens, 1724, 8.
Alph. 2 pl. 3.

POſteaquam pro eo, ac par erat, alibi bis terque laudavimus illuſtre hoc Opus, ejusque *tertium Tomum* ſuperiori anno 1724 M. Dec. p. 524 recenſuimus, non eſt, quod multum nobis negotii faceſſamus recenſione poſtremorum duorum Tomorum. Sufficit iterum dixiſſe, elegantiſſimum Autorem, omiſſis narrationibus alibi obviis, omiſſis item monumentis hiſtoricis, quæ jam exhibet notiſſimum illud opus, p. 204. *Lettres Hiſtoriques* inſcriptum, ea duntaxat apponere, quæ ſunt connexa cum monumentis authenticis iisque anecdotis, quæ hic bona fide exhibet. Totum igitur hoc opus plenum eſt cum publicarum, tum privatarum literarum, e quibus interiora iſtius belli cognoſcere licet: ac non tam glorioſe, quam vere, Autor in poſtrema ſcribit pagina, ſe materiam præbere, quæ relatiouibus ſuo tempore publicatis juncta ſufficere poſſit ſcripturo pleniſſimam & accuratiſſimam belli illius proximi hiſtoriam. Ceterum *Tomus quartus* ea exponit, quæ geſta ſunt A. 1702 & quatuor annis ſubſequentibus: *quintus* pergit ab A. 1707 usque ad annum 1715, ita tamen, ut, quæ de ultimis quatuor annis memorantur, ne quatuor quidem expleant paginas. Ne plane ἀσύμβολοι diſcedamus, ſcire volumus Lectores noſtros, ex initio Tomi IV ſingularia cognoſci de ſimulata Ducis Moleſii, legati Hiſpanici, captivitate in aula Viennenſi. Ibidem copioſe exponitur, qua ratione Mareſchallus *de Villeroi* captus fuerit Cremonæ. Ejusdem *p.* 255 *ſqq.* falſi coarguuntur miracula, quæ ſingulari libro Hiſpanico prodita fuerunt, quaſi a Deo patrata in favorem Caroli Archi-Ducis. *Tomo quinto*, tanquam inter ignes luna minores, eminet Monumentum nondum editum, quo p. 73--103. Carolus III Rex Hiſpaniæ A. 1707 πολιτικωτάτως repræſentat Anglis & Batavis neceſſitatem belli ſumma opum vi in Hiſpania continuandi. Cumque de prælio juxta Almanzam in Hiſpania commiſſo falſiſſima fuerint in vulgus edita, non injucundum fuerit, hic p. 48 ſqq. offendere ac perluſtrare narrationem undiquaque veram atque compertiſſimam.

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. II.

DOMINICI AULISII, J. C. CLARISSIMI & in Neapolitano Gymnaſio Juris Civilis Interpretis celeberrimi, Commentarii Juris Civilis ad diverſos titulos Pandectarum.

Tomus I.

Neapoli, apud Nicolaum Naſum, Typographum, 1719, 4. Alph. 2 pl. 17.

Tomus II.

Ibidem, apud eundem, 1720, 4. Alph. 2 pl. 17.

PRæclaro in Præceptoris atque amici veteris manes officio functus eſt *Petrus Giannone*, Jctus Neapolitanus, dum Cl. *Auliſii*, qui anno hujus ſeculi ſeptimo decimo vita deceſſit, eruditos labores ab interitu vindicare conſtituit, ſummaque diligentia egit, ut quicquid ſcriptorum, ſive ad Juris civilis artem pertinentium, ſive de ceteris meliorum literarum diſciplinis elaboratorum, defunctus poſt ſe reliquiſſet, ad ſuas manus perveniret. Nactus vero eſt inter complura alia hos quoque Juris Civilis commentarios, quos in Gymnaſio publice dictaverat Auliſius, eosque cumprimis dignos exiſtimavit, qui in lucem emitterentur: hos exteris gratos atque utiles fore, hos patriæ ſingulari decori extituros, credidit. Vix-

dum, quod ceperat consilii, communicaverat cum Cl. Viro, *Octavio Ignatio Vitaliano*, cum hic ipsum ad maturandam editionem hortatus, statim se labori satis iniquo obtulit, ut, dum *Giannonius* fori occupationibus distringeretur, ipse ex autographo Autoris, qua literarum ductibus, qua lituris, notulis, additionibus obscurissimo, Commentarios hos erueret integros. Iique ergo consilio *Giannonii*, opera atque studio *Vitaliani* editoris, in lucem exivere. *Tomus primus* complectitur *quatuor* commentationes *in titulos* Pandectarum, 1 *de acquirenda, vel amittenda possessione*, 2 *de verborum obligationibus*, 3 *de legatis & fideicommissis*, 4 *soluto matrimonio quemadmodum dos repetatur*. *Tomus secundus* exhibet materias, 1 *de pignoribus & hypothecis*, 2 *de bonis maternis & materni generis*, 3 *de officio ejus, cui mandata est jurisdictio*, 4 *de edendo*, 5 *de transactionibus*, 6 *de vulgari & pupillari substitutione*, 7 *de mora*, 8 *de donationibus*, 9 *de censibus*. Et fortassis in universum Digestorum opus recitationes *Aulisii* nostri haberi possent, modo ipse per singulas Gymnasii Neapolitani cathedras ascendisset ad Antecessoris primarii munus, quod ob eximiam doctrinam non multo post obtinuit, quam inter Antecessores primum esset receptus. Sunt enim singulis in eodem Gymnasio cathedris seu professionibus ex instituto veteri certa juris civilis capita, quæ prælegantur, assignata, eaque, quæ modo indicavimus, horum commentariorum argumenta ad supremam cathedram solum pertinent. Ipsa igitur fortuna *Aulisii* doctas ejus curas ceteris jurisprudentiæ civilis partibus invidit, fataque obstitere, quo minus vel hi Commentarii ab ipso Autore sub limam revocati multis locis auctiores forsitan exirent. Verum iidem, quales nunc extant, elegantes quoque & pleni bonæ frugis Autori suo inter meliores Juris Interpretes, præsertim apud Italos, locum haud postremum vindicant. Juvabit de methodo deque dotibus ipsorum breviter cognovisse. Hoc vero institutum elegit *Aulisius* ac fere ubique tenuit, ut per quæstiones ordine concinno propositas explicationem singularum partium cujusque argumenti, legumque eo pertinentium illustrationem sisteret, nec tamen brevibus ad quæstiones responsionibus perfungeretur, sed longius

gius ac ſufficienter diſſereret, & diſquiſitionibus theoreticis ſtatim ſubnecteret forenſes & practicas. Exemplo ſit ea, quam ad *tit. de acquirenda vel amittenda poſſeſſione* ſervavit, commentandi ratio. Poſtquam de connexione hujus tituli & ſequentium cum libro & titulo proxime antecedente, ac de iis, quæ ad rubricam declarandam ſpectant, obſervavit, quærit primo *de nomine*, dein *de ſubſtantia poſſeſſionis*, porro *de poſſeſſione naturali & civili; utrum omnis, qui habet animum ſibi poſſidendi, civiliter etiam poſſideat: utrum poſſeſſio facti ſit, an juris; de poſſeſſione juſta & injuſta; an plures eandem rem in ſolidum poſſidere poſſint; ſi duo ſe poſſidere, quisque in ſolidum, dicant, quid a judice decernendum ſit.* Sequuntur *de acquirenda poſſeſſione* quæſtiones ſpeciales: 1 *ad l. 3. pr. ej. t.* 2, *an ex donatione inter virum & uxorem poſſeſſio tranſferatur*; 3 *an municipia & collegia poſſideant;* 4 *utrum ſervus, qui in fuga eſt, domino poſſeſſionem ſui intervertat, & eidem poſſeſſionem acquirat;* 5 *an per ſervum vel filium familias ex cauſa non peculiari poſſeſſio nobis acquiratur:* De *retinenda poſſeſſione* itidem ſpeciatim agitur, ac dein *de amittenda*; porro de *commodis poſſeſſionis*, veluti *acceſſione, judicio ſummario, miſſione in poſſeſſionem, uſucapione & præſcriptione, fruitione, relevatione ab onere probandi, potiori poſſidentis conditione, tituli vel partis occultatione, remediis l. ult. C. unde vi, l. 14 C. de agric. & cenſit. lib. XI, can. redintegranda* | 3 *qu. 1 & cap. ſæpe, de reſtitut. ſpoliator.* Succedunt diſquiſitiones *de cumulatione judicii poſſeſſorii cum petitorio*, ad *l. 12 §. f. ff. eod.* & *de actionibus diverſimode concurrentibus.* Ad *l. 18 ej. t.* exponitur *jus conſtituti poſſeſſorii*, variis quæſtionibus; occaſione *l. 15 ff. de uſurpat. & uſucap.* docte illuſtratæ, *de fictionibus juris*, ac de tribus earum ſpeciebus, *inductiva, privativa, tranſlativa*, elegans nectitur diſſertatio. Profecto quisquis vel fugiente oculo luſtraverit hoc opus, dum præſtantiſſimorum juris Autorum, *Auguſtini, Alciati, Fabrorum, Cujacii, Hotomanni* aliorumque nomina in ſingulis paginis emicantia, dum Gloſſatorum veterumque Commentatorum opiniones paſſim vapulantes animadvertit, ad bene ſentiendum de hiſce commentationibus facile inducitur. Magis vero *Auliſius* placebit le-

gentibus, qui lucem permultis legibus e veterum Autorum Græcorum & Latinorum locis ac literis humanioribus ſubinde allatam, qui lectionis vulgaris mutationes, tentatas ab aliis, ſub examen ſedulo revocatas, qui emendationes varias, novaſque explicationes textuum haud raro factas, locorum pugnantium conciliationes, opinionum vulgarium confutationes penitius inſpexerint.

VITRIARII INSTITUTIONUM JURIS PUblici, Novis Notis illuſtratarum, Tomus II.

Gothæ, ſumptibus Jac. Mevii, (1718) 4.
Alph. 7.

CUm editum nuper Operis hujus Tomum III in Actis anni hujus 1726 p. 172 recenſentes, recordaremur, nullam adhuc a nobis mentionem factam Tomi hujus ſecundi, a Viro Celeb. *Jo. Frid. Pfeffingero* anno, ut ex præmiſſa ad Celſiſſ. Principem, *FRIDERICUM LUDOVICUM*, Gloceſtriæ, Brunſu. & Luneb. Ducem, Epiſtola in qua Brunſuicenſis Hiſtoriæ ſumma capita perſtringit, patet, 1718 in lucem editi, (neque enim annus impreſſionis in titulo comparet,) eum non plane prætermittendum nobis eſſe exiſtimavimus. Et hic quidem Tomus, Inſtitutionum Vitriarii Libri I titulos 16-22 & Librum II integrum complexus, ſtatum & conditionem tum priſtinam tum modernam Ducum, Marchionum, Comitum provincialium, Burggraviorum, Comitum, Baronum, Civitatum Imperii, Nobilium immediatorum, ordinum Equeſtrium, Landſaſſiorum, Pfalburgerorum, rem item feudalem Imperii, fines, ſtatus exemptos, & circulos Germaniæ conſiderat. Habes itaque inter alia integram fere hiſtoriam diplomaticam Saxoniæ ab Ecberto ad A. 1252, tum & Thuringiæ a primis temporibus usque ad obitum Henrici Rasponis; nec minus erudite de Ducibus Lotharingiæ, Alemanniæ, Franconiæ, Bavariæ & reliquis, inſertis paſſim tabulis genealogicis adducta ubique diplomatum fide, agitur. Ubi de Comitibus & Baronibus Autor agit, Pagorum veterum Catalogum e chartis concinnatum exhibet. Inter Marchias conſiderat

p. 89-201.
201-240.
240-565.
574-585.
637-654.

ſiderat maxime Miſnenſem, memoratque controverſiam de ſuffragio Electori Saxoniæ A. 1708 in Comitiis ratione Marchiæ hujus debito & ab Imperatore eidem conceſſo. Nec minus curioſa ſunt, quæ non modo de inſignioribus quatuor Burggraviis, Norimbergenſi, Magdeburgico, Strombergenſi & Reineccenſi, a *Vitriario* tantum memoratis, verum & aliis minoris paulo autoritatis, ut Noſter cenſet, in quibus eminent fere Altenburgenſes, Leisnicenſes, & Miſnenſes, curate tradit. p. 679-700. Inter Civitates Imperii Hamburgum imprimis moratur Autorem, cujus lites cum Regibus Daniæ & Comitibus Holſatiæ, productis documentis idoneis, illuſtrat: 780-793. nec in Nobilium Imperii immediatorum ac Miniſterialium juribus excutiendis parcus eſt. 842-902. Ceterum ut recenſione ſingularium obſervationum, quæ in hoc opere non paucæ exſtant, ſuperſedeamus, illud tantum monemus, huic Tomo acceſſiſſe indicem locupletiſſimum.

F. K. RATIO COMPLANANDI SUPERFICIES Curvas Corporum quorumlibet Geometricorum.

§. I.

UT Plani cujusvis magnitudo per Quadraturam ejus ſimpliciſſime exhibetur: ita ſuperficiei omnis Curvæ quantitas definitur Complanatione; qua nempe illius area convertitur in planum aliquod, & dimenſio deinceps ad quadraturam revocatur. Primus artem hanc attigit *Archimedes*, qui, ut vulgo notum, ſuperficiem Coni Recti & Sphæræ complanavit. Poſt hunc nemo hic quicquam protulit ſingulare, donec *Ren. Carteſius* Geometriam inſtaurare cœpit. Ex illo tempore varii complanarunt ſuperficies varias: quod ſigillatim in Ungulis Geometricis præſtitit *Gregorius a S. Vincentio*, itemque *Blaſ. Paſcalius* & *Phil. de la Hire* a); in Triangulis ſphæricis *Jac. Bernoulli* b) nec non *Lagni* c); in Conis obliquis Geometra quidam Gallus d) in Conoidicis & Sphæroidicis quibusdam portioni-

a) vid. Mem. de l'Acad. d. Scien. an. 1692 & 1707. b) in Actis hisce anni 1691 pag. 287. c) vid. Mem. de l'Acad. d. Scienc. an. 1714. d) in Hiſt. Acad. ſcient. anni 1698.

Digitized by Google

bus *Jac.* & *Jo. Bernoulli* e); in Conicis *Guido Grandi* f); in ſphæricis *Vinc. Viviani* g), G. G. *Leibnitius* h) aliique; ne commemorem plura hujus generis, quæ paſſim in *Chriſt. Hugenii* operibus nuper recuſis aliorumque forte ſcriptis exſtant. His & ſimilibus inventis accenſenda præcipue eſt univerſalis illa ratio complanandi corpora recta per circularem rotationem curvarum genita; quam poſt alios expoſuit & illuſtravit *Car. Reyneau* in Anal. Demonſtr. Lib. 8 art. 614. Nihil autem prodiit hoc in genere, quod latius pateat: nec quisquam hactenus, quod ſciam, generatim inſtituit ſuperficies quascunque geometricas complanare. Forte tamen ſupervacaneum non erit doctrinam hanc ulterius provehere: id quod hoc loco tentare juvat.

§. II. Sit igitur *ABC* linea quæcunque, cujus diameter ſive axis ſit *AFD* & ex ſingulis illius punctis, velut *B*, *C* &c. ductæ intelligantur curvæ *BE*, *CG* &c. quarum plana *BEF*, *CGD*, &c. normalia ſint ad planum curvæ *ABC*, ſecentque hoc ipſum in *FB* & *DC* &c. & quarum omnium naturæ una æquatione in univerſum exprimi poſſint. Rurſus quantitates, quæ in hac æquatione reſpectu coordinatarum conſtantes habentur, ſeorſim datæ ſint per *FB*, *DC* &c. tanquam curvarum *BE*, *CG* diametros; ita ut ſingularum, quæ ejusdem generis ſunt, relationes ad diametros illas totidem æquationibus exhibeantur. Hoc pacto curvæ *BE*, *CG* &c. quæ differentiis quam minimis & continue creſcunt, univerſæ erunt in ſuperficie quadam, cujus diameter erit *AD* & vertex *A*. Quocirca curvæ omnes, quarum plana tranſeunt per *AD*, vocari hic poterunt Diametrales; & ex his *ABC* ſigillatim appellabitur Diametralis Recta, contraque quævis alia Diametralis Obliqua. At curvæ *BE*, *CG* &c. dicentur transverſæ; ex quibus una, ſi opus eſt, velut *CG*, pro baſi poteſt haberi.

§. III.

---

e) in his Act. Erud. anni 1696 pag. 269 & 479 it. anni 1697 pag. 114. f) in Geometrica Demonſtratione Vivianeorum Problematum edita Florent. A. 1699. g) in Curioſa Eſercitazione Mathematica &c. Florent. divulgata A. 1692. h) in Act. Erud. anni 1692 pag. 275 & 370.

Digitized by Google

§. III. Ad complanandam hanc ſuperficiem, intelligatur in ea transverſæ *EB* alia quamproxima *eb*, quæ ſecet ipſas *AD* & *ABC* in *f* & *b*: junctaque *fb*, ex puncto quocunque *H* curvæ *EB* demittatur ad planum *efb* perpendicularis *Hm*, & ex *m* ad *fb* ducatur normalis *ml*, quæ occurrat curvæ *eb* in *b*, iterumque ex *m* erigatur ad *bl* perpendicularis *mp*, quæ ſecet curvam *eb* in *p* & demittatur ad *bp* perpendiculum *mn*. Ducta inſuper ex *H* ad *FB* normali *HL*, quæ erit in plano *Hbl*; tranſeat aliud planum huic parallelum per *p*, quod ſecet curvam *EB* in *P*, rectasque *FB* & *fb* in *Q* & *q*. Adhæc demittatur ex *F* ad *fb* perpendicularis *Fs*, & jungantur rectæ *Hb*, *Hm*, *pq*, *PQ*, *Ll* & *Pp*.

§. IV. Denotet hic *x* quamlibet abſciſſam cujusvis curvæ transverſæ, velut ipſam *LB*, & *z* quamlibet *FL*, at *y* ordinatam reſpondentem *HL*; item *t* quamvis abſciſſam curvæ *ABC*, velut *AF*, & *u* ordinatam reſpondentem *FB*, prætereaque *a* rationem ipſius *Ff* ad *Fs*; ut ſit (1) $a \times Ff = Fs$. Iam ipſæ *Hb*, *bm*, *mp* & *bp* infinitæ parvæ ſunt; quippe quæ rationem finitam obtinent tam inter ſe, quam ad lineolam ex hypotheſi quam minimam *Hm*: ſi quidem triangulorum *Hbm*, & *bmp* anguli omnes finita continentur magnitudine. Sunt vero *Ff* & *Fs* itidem quam minimæ; propterea quod intercipiuntur planis quam proximis *EFB* & *efb*, atque cum his angulos finitos efficiunt. Proinde eſt $bm = dy$, $mp = dx$, $Ff = dt$; adeoque (2) $bp = (dx^2 + dy^2)^{\frac{1}{2}}$ & $Fs = adt$ per num. 1. (3) Eſt & $x = u - z$, atque idcirco $dx = -dz$; ſi quidem u conſtans eſt reſpectu variantium x & z. (4) Cumque ſimilia ſint triangula quam minima *bmp* & *nmp*, per 8 VI. Element. erit $pb : bm = mp : mn$, id eſt, $(dx^2 + dy^2)^{\frac{1}{2}} : dy = dx : mn$, & propterea $mn = dxdy : (dx^2 + dy^2)^{\frac{1}{2}}$.

§. V. Tenendum porro, quod ex Geometria facile demonſtratur; ſi duo Plana *BEF* & *ACD* ſe invicem ſecent normaliter in *FB*, & in altero illorum, ut *BEF*, ad lineam ſectionis *FB* ducatur perpendicularis quædam *HL*; hanc itidem eſſe normalem ad alterum planum *ACD*.

§. VI. Quin & hoc ſumendum, quod non minus ex Geometricis conſtat; ſi duo plana ſibi invicem parallela, velut *BEF* & *CGD*,

& CGD, ſecent angulum quendam duorum planorum ACD & CDG; æquales eſſe angulos ſectionum BFE & CDG, parallela vero horum crura in eodem plano ſita, ut FB & DC, vel FE & DG.

§. VII. Quapropter Ll normalis erit non ſolum ad FB & fb; ſed etiam ad LH, & lh, per §. V: unde cum Hm & Fi perpendiculares ſint ad lb & fb, ſintque parallelæ Hl & bl, item FB & fb, per §. VI; erit $Hm=Ll=Fi=adt$, ut conſtat per §. IV num. 2. Ita vero eſt $Hn=(Hm^2+mn^2)^{\frac{1}{2}}=(a^2dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2dy)^{\frac{1}{2}}$: $(dx^2+dy^2)^{\frac{1}{2}}$ per §. IV num. 4; ideoque (1) $Hn\times bp=(a^2dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2dy^2)$ per §. IV num 2. Et quoniam Hm ad planum feb, nec non mn ad bp normalis eſt, per hypotheſes §. III; erit etiam Hn perpendicularis ad bp: quod ex elementis Geometriæ colligitur. Atqui ob plana parallela BEF & bef, itemque $LHbl$ & $QPpq$, parallelæ ſunt tum HP & bp, tum Hb & Pp ſecundum §. VI. Ergo area parallelogrammi quam minimi $HPpb$, quod hic ſpectari peteſt inſtar plani, erit (2) $Hn\times bp=(a^2dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2dy^2)^{\frac{1}{2}}$ per §. VII *n.* 1.

§. IIX. Eſt autem ſumma omnium hujusmodi parallelogrammorum ſive $\int.(a^2dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2dy^2)^{\frac{1}{2}}$ area annuli cujusdam $HBbb$ usque ad certum terminum HL, & ſumma rurſus talium annulorum ſive (1) $\int.\int(a^2dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2dy^2)^{\frac{1}{2}}$ eſt ipſa area ſuperficiei usque ad perimetrum certi cujusdam plani diametralis AFG: ubi ſubſtituendo $-dz$ pro dx, per §. IV num. 3, prodit adhuc (2) $\int.\int.(a^2dt^2(dz^2+dy^2)+dz^2dz^2)^{\frac{1}{2}}$.

§. IX. Data igitur æquatione ad curvam diametralem rectam, nec non alia ad transverſam quamlibet, prætereaque relatione ipſius AF vel FB ad quantitates omnes, quæ in æquatione ad quamlibet curvam transverſam conſtantes ſunt reſpectu ipſarum HL & LB: conjungantur (1) omnes hæ æquationes in unam aliquam, quæ erit æquatio ad ſuperficiem, nec niſi ipſas t & x vel z itemque y cum conſtantibus comprehendet. (2) Deinde hæc differentietur; ponendo ipſam t conſtantem, quippe quæ eadem manet, dum x vel z & y in ſingulis curvis transverſis variant. (3) Demiſſis porro ex E & G ad FB & DC perpendiculis EK & GR: erunt triangula FEK & DGR ad K & R rectangula, ad

Digitized by Google

ad F & D vero æquiangula per §. VI, atque idcirco ſimilia per 32. I Elem. eritque adeo $GR : DR = EK : KF$, id eſt, $GR : DR = y : z$, &, conſtantem r pro $GR : DR$ ponendo, fiet $rz = y$, ſive $ru - rx = y$. Quare pro y ſubrogetur alteruter ejus valor in æquatione num. 1 inventa, & naſcetur inde alia, quæ nonniſi x vel z & t includet. (4) Hæc rurſus differentietur: ubi tam x quam t ponenda eſt varians; quandoquidem hæ referuntur ad diverſas curvas transverſas, in quibus adeo diverſæ ſunt. Denique (5) ſubſtituantur in alterutra formula §. IIX valores ipſarum y & dy ex æquationibus num. 1 & 2 excerpti, iterumque in nova illa, quæ hinc prodit, ſubrogentur pro x & dx vel z & dz valores harum ex æquationibus num. 3 & 4 per t ac dt expreſſi. Quo facto dabitur formula §. IIX per t & dt; ideoque complanatio ſuperficiei quadraturis & calculo integrali ſubjicietur.

§. X. Ut omnis res majori in luce ponatur, & idcirco illuſtretur exemplo uno atque altero: ſit ABC recta, in qua $et = eu$; & ſit quælibet BHE ellipſis, cujus latus rectum m, transverſum ^2u; ut adeo ſit $y^2 = m(u-z) - m(u-z)^2 : u$. Sit inſuper $nt = m$; ubi n ponitur conſtans, æque ac antea c & e. Conjunctis his æquationibus invenitur $y^2 = n(c^2t^2 - e^2z^2) : {}^2ce$ & (1) radices extrahendo $y = n^{\frac{1}{2}}(c^2t^2 - e^2z^2)^{\frac{1}{2}} : ({}^2ce)^{\frac{1}{2}}$: unde (2) differentiando ducitur $dy = -n^{\frac{1}{2}}e^2zdz : ({}^2(c^2t^2 - e^2z^2)ce)^{\frac{1}{2}}$. At (3) ſubſtituendo rz pro y in æquatione num. 1 reperitur $z^2 = nc^2t^2 : e({}^2cr^2 + ne)$ & differentiando (4) producitur $dz^2 = (nc^2 : ({}^2cr^2 + ne)e)dt^2$. Denique (5) per §. IIX formulam 2 invenitur, ſumendo dt conſtantem & deinceps integrando, $({}^4ar^2nc^4 + {}^2ar^2n^2ce^3 + an^3e^4 + n^3c^2e^2)^{\frac{1}{2}}t^2 : {}^4e^{\frac{1}{2}}({}^2cr^2 + en)^{\frac{1}{2}}cr$ ceu area ſuperficiei ACG comprehenſæ a curva diametrali recta ABC, obliqua AEG & baſi GC.

§. XI. Accedat varietatis cauſa adhuc exemplum aliud: ſitque jam ABC ellipſis, cujus latus rectum e transverſum c, reliqua vero, ut ante, maneant; adeo ut ſit $u^2 = cet - et^2$, item $y^2 = (mu^2 - mz^2) : {}^2u$ & $nt = m$. Conjunctis (1) iterum his æquationibus, prodit $y^2 = nt^{\frac{1}{2}}(cet - et^2 - cz^2) : (ce)^{\frac{1}{2}}(c-1)^{\frac{1}{2}}$; & hinc (2) differentiando elicitur $dy^2 = nt^{\frac{1}{2}}c^2z^2\,dz^2 : (ce)^{\frac{1}{2}}(c-1)^{\frac{1}{2}}(cet - et^2 - cz^2)$.

$-cz^2$). Rursus substituendo rz pro y in æquat. num. 1 exsurgit (3) $(z^2 = net^{\frac{1}{2}}(c-t) : (r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}})$; inde autem (4) differentiando ducitur $zdz = (net^{\frac{1}{2}}(r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}(\frac{3}{2}c - \frac{1}{2}t) - \frac{1}{2}(c - \frac{2}{3}t)nct^{\frac{1}{2}})dt : \frac{1}{2}(r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}})^2$ item $dz^2 = ne(r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}(\frac{3}{2}c - \frac{1}{2}t) - \frac{1}{2}(c - \frac{2}{3}t)nct^{\frac{1}{2}})^2 dt^2 : \frac{1}{16}(r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}})^3 t^{\frac{1}{2}}(c-t)$. Denique subrogatis in æquat. num. 2 valoribus ipsarum z^2 & dz^2 modo inventis; reperitur (5) $dy^2 = c^2n^3ct^{\frac{1}{2}}(r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}(\frac{3}{2}c - \frac{1}{2}t) - \frac{1}{2}(c - \frac{2}{3}t)nct^{\frac{1}{2}})^2 dt^2 : \frac{1}{16}(r^2)(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}})^3(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}(r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-e)(c-t)^{\frac{1}{2}} + (e+t-\frac{2}{3}c)nct^{\frac{1}{2}})$. Sic ergo per t & dt datur tam dy^2 quam dz^2, adeoque $\int\int (a^2dt^2(dz^2+dy^2) + dz^2dy^2)^{\frac{1}{2}}$, id est, datæ superficiei area quæsita.

Sed plura persequi vetat brevitas, quam observare hic res postulat. Nec vero attinet vel formulas paragraphi X & XI transformando aut alia ratione contrahere, vel consectaria ex illis ducere: quandoquidem non hic animus est certarum superficierum exhibere complanationes, sed generalem complanandi rationem ostendere & exemplo quodam declarare; quam in rem hæc pro instituto sufficiunt.

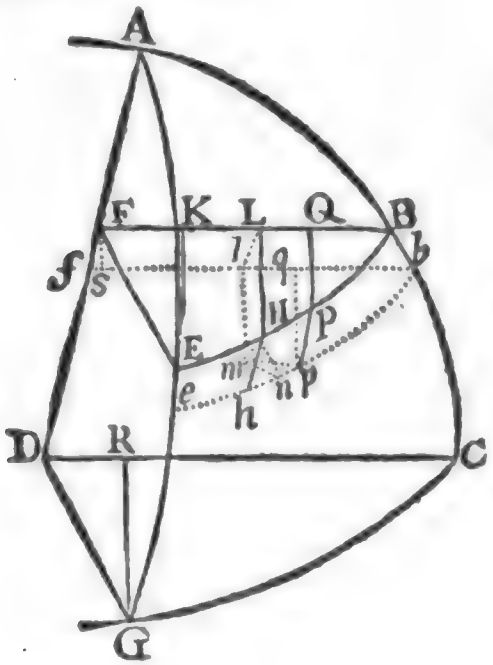

DE LUMINIS REFLEXIONE, CUJUS EXponitur explicatio: Dissertatio adversus Bernoullium, at-

Digitized by Google

atque Newtonum; Autore JOHANNE RIZZETTO.

CUnctis patet, luminis ex uno in aliud diverſæ reſiſtentiæ medium incidentis aliquam partem transmitti (nullo impedimento officiente) irrefractam, aliam inſinuari (ſuperato impedimento) refractam, et aliam arceri (ſuperante impedimento) reflexam. Colligimus itaque, luminis propagationem nullo modo in primo caſu alterari, & ſicut in ſecundo obſervavimus, luminis refractioni legem præeſſe ad corpora elaterii expertia pertinentem; ita in tertio non dubitamus, actionem reflexi luminis temperari aliqua ex illis legibus, quibus natura moderatur motibus corporum elaſticorum. Ut eam igitur agnoſcamus, quæ in reflexione luminis locum habet, corpus *A* velocitate ac diſcretione *Ae* occurrat corpori immobili *DR*, a quo reflexum diſcedat velocitate ac directione *EL*: Velocitate *Ae* in geminas reſoluta, ſcilicet in *AR* parallelam, & *AD* perpendicularem ſuperficiei reflectenti *DQ*, velocitatis *AR* nihil in reflexione amittitur, nam illi nullum impedimentum occurrit, & proinde velocitate *EL* in geminas pariter reſoluta, ſcilicet in parallelam *SL*, & perpendicularem *LQ*, velocitas parallela *SL*, qua corpus ab occurſu diſcedit, eſt ſemper æqualis velocitati parallelæ *AR*, qua corpus ad occurſum accedit. Si vero tremitus vel contuſio contingit, ſicut in colliſione corporum, quæ imperfecte reſilientia voco; velocitas contraria *QL* corporis diſcedentis minor eſt velocitate contraria *AD* corporis appropinquantis: Nam velocitati *AD* impedimento occurrente, ejus partem, quæ in oſcillationem & contuſionem impenditur, in reflexione deficere neceſſe eſt; At ſi nullus editur ſonus, & nulla intervenit contuſio, ſicut in colliſione corporum, quæ perfecte reſilientia appello, æquales inter ſe ſunt velocitates *LQ*, *AD*, tota enim velocitas incidentiæ in illam reflexionis erogatur. Hinc igitur legem, quæ pertinet ad corpora imperfecte reſilientia, diſtinguere licet ab illa quæ pertinet ad perfecte reſilientia: Etenim in primo caſu angulus reflexionis *LEQ* eſt minor angulo incidentiæ *AED*, in ſecundo ipſi anguli inter ſe æquantur. Fig. 1.

His positis cum lumen incidens per AE ita reflectatur per EL, ut inter se æquales fiant anguli LEQ, AED, manifestum est reflexionem luminis temperari lege ad corpora perfecte resilientia pertinente.

Hinc patet error Bernoullii, qui in Act. Lipſ. Anni 1701 statuit, angulos incidentiæ & reflexionis in casu luminis inter se æquari, quia movetur in uno eodemque medio radius incidens & reflexus. Ea porro, quæ pro explicanda refractione excogitavit, ad luminis reflexionem traduxit; At quoniam illa (ut supra ostendimus) vitio Paralogismi laborant, ait mirum si pariter in explicanda reflexione deficiunt. Hoc utique manifestatur ex eo, quod unum & idem est medium, in quo corpus A incidit per AE, & reflectitur per EL; At si tamen velocitatem corporis incidentis inter se partiuntur contusio & oscillatio, simul atque reflexio, angulus LEQ minor est angulo AED, deficit enim in reflexione velocitas illa, quæ impenditur in contusione & oscillatione. His itaque locum non invenientibus æquantur inter se anguli incidentiæ & reflexionis, non modo quia medium hinc inde est unum & idem, sed quia tota incidentiæ velocitate in illam reflexionis erogata, effectus causæ respondet.

Cum profecto videamus lumen incidens per AE ita reflecti per EL, ut inter se æquentur anguli LEQ, AED, comparatis velocitatibus, quibus corpus A ante & post occursum movetur, cum facilitatibus quibus lumen in incidentia & reflexione propagatur, inde colligimus, lumen reflexum pari facilitate ac incidens propagari; non modo quia medium semper idem occurrit; sed quia nulla amittitur propagationis facilitas nec in tremitu, nec in contusione, & ideo concludimus, materiam, quæ lumen affert, ac toto spatio diffunditur inter stellas & terram nostram interjacente, perfecte resilientem esse: Quod quidem principium fœcundissimum est, & ad majora viam sternit.

His agnitis ea, quæ principiis R. P. Maignan insistendo docuimus pro explicanda natura luminis refracti, facile ad reflexum traducuntur. Ut intelligatur, quomodo lumine corpori speculari occurente anguli incidentiæ & reflexionis inter se æquantur: sit radii cujuscunque sectio per axem $ABCD$, cujus extrema linea BC; manifestum est puncta extrema B C in medio

Fig. 2.

ubi-

ubique æqualiter reſiſtente propagari per rectas *AB*, *DC* perpendiculares ipſi lineæ *BC*. Dum autem hæc incidit in ſuperficiem ſpecularem *CG*, hanc primum offendit punctum *C*, dum adhuc punctum *B* nullo impedimento occurrente propagatur. Cum vero tota linea *CB* perfecte reſiliens ſit, neceſſe eſt, ut punctum *C* ea redeat facilitate, qua ad occurſum ferebatur, ut ſcilicet punctum *C* diſcedat a ſuperficie *CG* ea facilitate, qua punctum *B* ad eandem ſuperficiem accedit: ſequitur itaque, quod dum punctum medium *Z* propagatur per rectam *Zq* parallelam ſuperficiei ſpeculari *CG*, neque diſcedendo, neque accedendo, puncta *B*, *C* propagari debeant per arcus *Bp G*, *Cpd*. Hos eſſe Cycloidales Mathematici intelligunt; ſed hoc parum refert, ad rem noſtram facit eos arcus eſſe inter ſe omnino ſimiles & æquales. Hinc linea *CB* mutata poſitione *CB* in alteram *dG* iterum incidit in ſuperficiem ſpecularem *CG*, ac eam offendit alterum punctum *B* translatum in *G*, dum punctum *C* translatum in *d* propagationem nullo impedimento officiente continuat. At facultate perfecte reſiliendi favente abit etiam punctum *G* eadem facilitate, qua ad occurſum ferebatur, qua ſcilicet fertur punctum *d*; itaque manifeſte patet iterum puncta extrema *G*, *d* in medio ubique æqualiter reſiſtente propagari per alias rectas *GW*, *db* perpendiculares ipſi lineæ *dG*. Cum igitur inter ſe æquentur rectæ *dG*, *BC*, & inter ſe æquales ſint arcus *BpG*, *Cpd*, facile intelligitur inter ſe æquari angulos *dGC*, *BCG*; & cum recti ſint anguli *dGW*, *BCD*, ſequitur inter ſe æquales eſſe angulos quoque reflexionis & incidentiæ *WGV*, *DCQ*. Quod erat explicandum.

Diſſimulanda non ſunt, quæ Newtonus in Prop. 8 part. 3 Lib. 2 Optices perſuadere contendit. Is vult, reflexionis cauſam tribuendam non eſſe Impactioni luminis in partes corporum ſolidas; ſed has agere in radios luminis, aliquo interjecto intervallo. Ne quis igitur Newtoniana ſententia captus aliquam, ſibi fingat contra noſtra dogmata difficultatem, breviter oſtendam, ea, quæ Autor docet, pro ſuo canone fulciendo eſſe minus idonea.

Is primo conſiderat, reflexionem fieri æque ſortem in

transmiſſu luminis ex aere in vitrum, ac in transmiſſu ex vitro in aerem, debiliorem in transmiſſu ex vitro in aquam, & denique nullam, ubi duo vitra ſe contingunt. At ex hac prima conſideratione non video, quæ alia conſequentia elici poſſit, præterquam quod in tranſitu radii ex uno in aliud diverſæ reſiſtentiæ medium pars luminis, quæ reflectitur, ſit conſtans, minor, vel nulla, prout conſtantem, minorem, vel nullam radius refractionem ſubit.

Autor ſecundo ſubjungit, quod ſi lumen in tranſitu e vitro in aerem obliquius incidat, quam in angulo graduum 40, illud in totum reflectitur; ego vero reſpondeo, quod ex noſtra quoque refracti luminis explicatione colligitur, hujusmodi reflexionem tribuendam non eſſe impactioni luminis in partes corporum ſolidas; ſed ex eodem etiam elicitur, quod de cunctis reflexionibus generaliter non licet idem concludere.

Addit tertio, quod ſi colores, quos exhibent radii per Priſma in cubiculum obſcurum trajecti, incidant deinceps ſuo quisque ordine in aliud Priſma ita collocatum, ut omnes æqualiter inclinentur, talis eorum poterit eſſe inclinatio, ut cœrulei inde reflectantur univerſi, & tamen rubei eadem obliquitate incidentes ſatis copioſe transmittantur. Hujus Phænomeni explicatio ex Theoria colorum dependet, quam lubens in aliud tempus rejicio: Interim Autori concedo, quod nec iſta reflexio tribuenda ſit impactioni luminis in partes corporum ſolidas, at nego, rurſus hoc generaliter eſſe de cunctis reflexionibus concludendum.

Obſervat quarto, quod, cum ſummitas Bullæ aquæ continua ſubſidentia & exhalatione valde tenuis facta ſit, inde reflectitur lumen ita perexiguum, ut ea valde nigra videatur; quanquam eodem tempore in partibus circa maculam nigram adjacentibus, ubi craſſior eſt aqua, reflexio ita fortis exhibetur, ut aqua valde alba appareat. At ex hac obſervatione eliciendam eſſe non dubito conſequentiam omnino doctrinæ Newtonianæ contrariam; Cum enim fortior reflexio fiat a partibus Bullæ craſſioribus, quam a tenuioribus; inde affirmari poteſt, quod lumen reflectitur impingendo ſe in partes corporum ſolidas non modo exteriores, ſed etiam interiores.

Quinto

Quinto Bullam aquæ rurſus in medium affert, quæ in una ſui parte radios reflectit unius coloris, & in alia ubi illa craſſior eſt vel tenuior, radios coloris reflectit alterius. Hujus quoque Phænomeni explicatio, quæ pendet ex colorum theoria, in aliud tempus rejicienda eſt, & interim indicare ſufficiat, quod ſi forte coloratum lumen reflectatur in ſuperficie Bullæ interiori, reflexio cum duplici refractione conjungitur. Quamobrem conſequentias pro reflexione tantum non datur elicere ex Phænomeno, in quo partem habet etiam refractio.

Denique ad intentum ſuum præcipue facere arbitratur, quod quum Vitrum prius arena, ac deinde ſtanno uſto politur, exiſtimandum non eſt effici poſſe atterendo & perfricando, ut minimæ vitri particulæ accurate læves & perpolitæ fiant univerſæ, adeo ut omnes unam plane æquabilem ſuperficiem conſtituant. Nam putat, quod, quanto minores ſunt pulverum illorum particulæ, tanto minores eſſe debeant raſuræ, quibus illi vitrum perpetuo interrodunt & atterunt, usquedum expolitum ſit. Verum quantumvis exiguæ illæ particulæ ſint, nequeant tamen vitri faciem ulla alia ratione complanare & coæquare, quam illud deterendo & deradendo, atque ejus partes prominentes defricando, adeo ut vitrum perpolire nil aliud ſit, niſi aſperitatem ejus eatenus abradendo minuere & lævigare, quoad raſuræ in ipſius ſuperficie minutiores fiant, quam ut oculis cerni queant. Quare colligit, quod ſi lumen reflecteretur impingendo ſe in ſolidas partes vitri, quaquaverſum diſpergi debeant a vitro accuratiſſime perpolito, æque ac ab aſperrimo. Inde quæſtionem proponit, quomodo fiat, ut vitrum pulveribus abradentibus expolitum luminis radios tam ad certam normam reflectat, quam revera facit. Ac demum concludit, quæſtionem aliter expediri non poſſe, quam ſi dicatur, radii cujusvis reflexionem effici non ab uno corporis reflectentis puncto, ſed vi aliqua per totam illius ſuperficiem æquabiliter diffuſa, qua nimirum ſpeculare corpus ita agat in radium, ut hunc tamen non contingat immediate.

Cum hæc Autor in medium ferat, parum videtur expertus in iis, quæ inter polienda vitra intercedunt; quare, ſummi Viri auctoritate ſepoſita, de facti ſpecie paucis agendum eſt.

Vi-

Vitrum quod ad uſus opticos præparatur, arena teritur primo craſſiori, ut propoſitam figuram induat, deinde minutiori, ut ad polituram diſponatur, & tandem abſtergitur ſtanno uſto, ut eam polituram, nempe ſplendorem & perſpicuitatem indipiſcat. Superficies vitri ſit tota prominentibus partibus aſpera, majusculis prima attritione, & minusculis ſecunda. Partes hujusmodi prominentes oculo microſcopa lente munito ſpecies exhibent rupium, quæ fiunt minores ſemper atque minores, ſimilitudine figuræ ſervata, donec in vitrum agit arena, hujus enim actio terere eſt. Abſterſione incipiente, a ſtanno uſto rupium cuſpides deraduntur, tunc enim aliquali ſplendore apparente cavitates rupibus obtruncatis atque demiſſis interjectæ ſub ſpecie punctorum opacorum facile diſtinguuntur. Tandem abſterſione diutius agente, rupes (ut ita dicam) a fundamentis tolluntur, & punctis opacis evanescentibus æqualis ſplendor totam vitri ſuperficiem illuſtrat. Falſum eſt itaque, *quod Vitrum perpolire nil aliud ſit niſi aſperitatem eatenus abradendo minuere & lævigare, quoad raſuræ in ipſius ſuperficie minutiores fiant, quam ut oculis cerni queant:* Dum enim ſtannum uſtum agit in vitrum, rupes minutiores non fiunt, ſimilitudine figuræ ſervata, ſed obtruncantur, demittuntur, & explanantur, cum actio ſtanni uſti non ſit terere, ut illa arenæ, ſed abſtergere. Itaque falſum etiam, *quod lumen impingendo ſe in ſolidas partes vitri quaquaverſum diſpergi debeat a vitro accuratiſſime perpolito æque ac ab aſperrimo.* Nam reflexionem ab aſperrimo irregulariter faciendam eſſe neminem latet, licet autem in perpolito Baſes univerſæ, quibus antea rupes inſiſtebant, non unam conſtituant ſuperficiem plane æquabilem, & vitri figuræ conformem, attamen facile intelligitur, eas ſingulas Baſes ita parum a vitri figura aberrare poſſe, ut nulla irregularis reflexio, quæ percipiatur a ſenſu, ſit expectanda.

Ut hoc dogma experientia confirmarem, ſuperficiem Lentis convexæ ita ſolaribus radiis expoſui, ut lumen reflexum intra obſcurum cubiculum in albam chartam incideret. Donec vitrum ſola attritione donabatur, quamvis eſſent minutiſſimæ aſperitates, in charta tamen vix ullam luminis regulariter reflexi

Digitized by Google

flexi vestigium apparebat. Cum cœpisset illud abstergi, & aliqualis splendor in ejus superficiem induci, punctis opacis interjacentibus, in charta videbatur lumen regulariter reflexum, maculis subobscurris interjectis. Cum denique puncta opaca in vitro evanescerent, obscuræ maculæ in reflexo lumine abibant, ita ut omnia, quæ in vitro aderant, in lumine reflexo, tanquam in vitri imagine, distinguerentur. Et hæc omnia etiam clarius manifestabantur, si loco lentis vitreæ convexæ speculum metallicum concavum in experimento substituebatur. Cum igitur Newtonus doceat, *radii cujusvis reflexionem effici, non ab uno corporis reflectentis puncto, sed vi aliqua per totam ejus superficiem æquabiliter diffusa, qua nimirum ita corpus agit in radium, ut hunc tamen non contingat immediate*, præcipuum argumentum deficit, cui dogma Newtonianum innititur. Nam si vitrum expolitum radios luminis reflectat tam ad certam normam quam re vera facit, hoc utique faciendum esse innotescit, quamvis lumen reflectatur impingendo se in partes corporum solidas; & per consequens nostrum dogma, elisis difficultatibus, confirmatur. In pilis vitreis imperfecte resilientibus Newtonus invenit (in Princ. Math.) velocitates relativas reditus & congressus in ratione constante (ut 15:16) sibi invicem respondere. Si igitur corpus *A* velocitate ac directione *AE* corpori immobili *DQ* occurrens ita reflectatur ad *L*, ut sit angulus reflexionis *LEQ*; quamvis mutetur velocitas, si tamen manet directio *AE*, qua corpus occurrit, nunquam mutatur directio *EF*, qua corpus reflectitur. Si vero mutatur angulus incidentiæ *AED*, mutatur quoque angulus reflexionis *LEQ*. At ex centro *E* semidiametro *EA* descripto semicirculo *GAP*, & producta *EL* in *T*, si ducatur recta *TV* parallela ad *LQ*, erit sinus anguli incidentiæ *AD*, & sinus anguli reflexionis *TV*. Cum igitur velocitas reditus velocitati congressus in ratione constante (ut *n*: *m*) respondeat, semper erit *n*: *m*:: *LQ*: *AD*. Cum autem in triangulis similibus *TEV*, *LEQ* sit *EV*: *VT*:: *EQ* (*DE*): $LQ = \frac{VT.DE}{EV}$ erit quoque *n*: *m* :: $\frac{VT.DE}{EV}$ *AD*, & per consequens *n*: *m*:: *VT*. *DE*: *AD*. *EV*; constans nimirum ratio, quæ componitur ex finibus angulorum reflexionis & incidentiæ directe, & ex finibus complementorum inversæ. Fig. 1.

Hæc porro Lex ad corpora quoque perfecte reſilientia traducitur, cum enim ſit in hoc cáſu $n=m$, erit quoque $VT.DE=AD.EV$, vel $VT:EV::AD:DE$, ſimilia nempe triangula TEV, AED, & per conſequens anguli reflexionis TEV, & incidentiæ AED inter ſe æquales. Cum itaque lumen ita reflectatur a corpore ſpeculari DQ, ut anguli reflexionis TEV & incidentiæ AED inter ſe æquentur, licet illud facilitate finita vel infinita propagetur, ac in aere vel in aqua vel in quolibet alio medio propagatio fiat, adeo ut mutata reſiſtentia medii, mutetur quoque propagationis facilitas, idem ſemper effectus expectandus eſt, nimirum ipſorum angulorum æqualitas.

Cum ex Newtonianis experimentis eliciatur, lumen refractum diſtrahi, & adventitiis coloribus infici, miſſa diverſa colorum refrangibilitate, quam falſam eſſe alio loco indicavimus, & alio iterum loco manifeſtiſſime demonſtrabimus, eodem quoque loco oſtendemus, quod ea, quæ naturam refractionis & reflexionis explicant, pro explicandis quoque diſtracti luminis proprietatibus ſatis ad intentum faciunt.

Fig. 1.

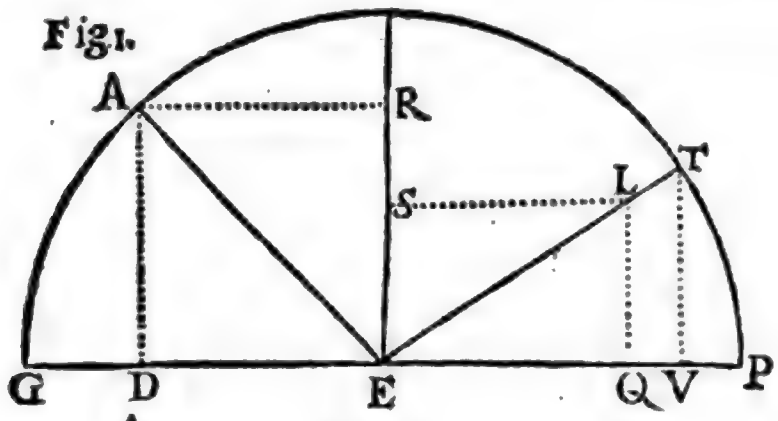

Fig. 2.

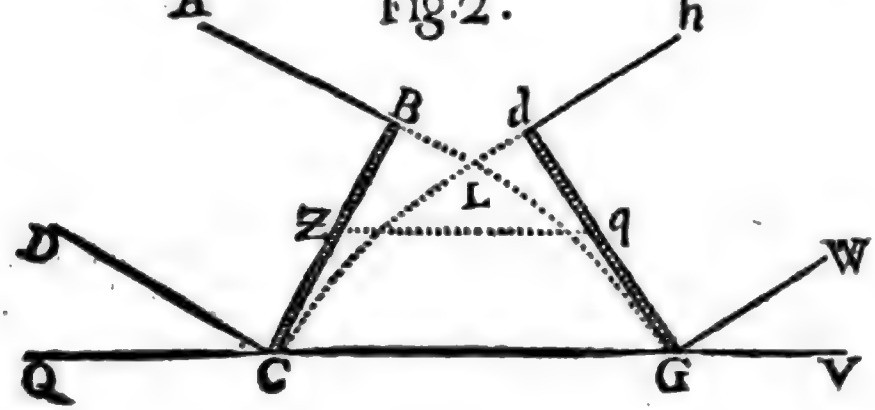

Digitized by Google

DE ANTHROPOGONIA DISSERTATIO Anatomico-Phyſica, in qua & de viviparorum geneſi; Pars prima, quæ refellit ova vivipara; & Pars altera, quæ propugnat novum ſpecimen per uterinæ ſubſtantiæ elongationem atque ordinatam texturam ex ſeminibus plaſmantibus. Autore JO. HYACINTHO VOGLI, Philoſ. & Medico Bononienſi.

Bononiæ, typis Roſſi & Sociorum, ad vexillum Roſæ, 1718, 4. Alph. 5.

PErdifficilis ſine dubio atque a ſummis Philoſophis ac Medicis diu multumque agitata quæſtio eſt de generatione animalium. Et rejecta quidem veterum opinione, qui ex mixtura feminis virilis ac fœminei, tanquam e materia propria, coaleſcere corpus animale tradiderunt, plerique hodie ita ſtatuunt, in fœminarum etiam viviparārum teſtibus genuina reperiri ova, quæ futurorum animalium primordia & minutiſſimas figuras comprehendant: alii in ſemine maſculino primordia illa, atque adeo ipſa viva animalcula, numero infinita, caudisque longiusculis inſtructa, & mirificis agitata modis, ope microſcopiorum, videre ſibi videntur: nec deſunt docti & intelligentes Viri, qui, conjuncta utraque doctrina, & animalcula in ſemine virorum, & in fœminis vera ovula agnoſcunt, ita ut animalculum inſinuari in ovulum, tanquam in accommodatum nidum, neceſſe ſit, quo fœtus fiat. Jam illas ipſas animalium, quin & plantarum, primas, ſimpliciſſimas, atque infinite parvas ſubſtantias, toti univerſo coævas & mox initio a Deo creatas, plerique contendunt; quo ipſo opere magna liberant naturam rerum & Philoſophis perobſcura inquiſitione, cum nulla unquam vera fiat generatio, ſed quæ generatio videtur, nihil aliud ſit quam evolutio, augmentatio, & fotus. Non placent hæc Autori noſtro & docto ejus *præmonſtratori* (ut eum ipſe paſſim vocat) *Petro Angelo Papi*: quapropter in tota Parte priori operis, quod nunc ſub manibus habemus, id agit, ut ſententiam de ovis viviparorum coarguat. Quod

cum jam antea ab aliis magno conatu factum ſit, hanc controverſiam nunc præterimus. Animalcula in ſemine virili pauciſſimis & tantum obiter attingit, autoresque eorum *nimis oculatos* credit, *quod viderint ea, quæ non tam facile conſpici ſic queant:* P. II. p. 250. obſervationes, quæ hac de re afferuntur, vel plane *apocryphas & per præconceptam agendorum ideam adultas*, vel certe tales exiſtimat, quæ ad ſententiam ſuam *de plaſtica imagine generantis in ſemine* facile accommodari poſſint. Adducit etiam ſolertiſſimum *Liſterum*, qui animalcula in ſemine virili, perinde ut in aliis humoribus corporis noſtri, admittit quidem, ſed ea non ad aliud opus tributa judicat, quam ad ſtimulum atque irritationem ſive titillationem actus venerei. Poſtremo ita differit: *Si nobis ineſſet horum animalcorum exiſtentiæ probabilitas, ideo ineſſet, quod crederemus, ibidem in ſemine ea vivere, tanquam ſub appoſito ſuo dio, non autem alia ratione ſecus: ſed melius id nobis ſapit, quod obviam venit perpendendo, partes ſumme volatiles ac ſpiritales maſſam ſanguinis inſtruere, atque craſſioribus reliquis partibus intermiſceri: unde cur non putabimus, poſſe dari inter partes easdem ſanguinis ſic conſtituti jugem motum fermentationis, quando motus iſte perennis in omnibus compoſitis, non tamen ſic volatilibus, abs ratione & experimento continuo confirmatur? ſi vero motus idem perpetuo inibi in ſemine aderit, uti profecto credendum, una poterunt particulæ ſe moventes ad formam animalculorum prædictorum facile redigi.* Hæc Clariſſ. Autor noſter, cujus nunc ipſam hypotheſin primariam per compendium, & maximam partem propriis ejus verbis, exhibebimus. Eſt autem hujusmodi. Effuſum p. 18. 23. 48. 82. 89. 123. 156. 199. & alibi. in uteri apti concamerationem ſemen utriusque parentis miſcetur, turget ac fermentat, ab interiorique ipſius uteri ſubſtantia & poris vaſorum excipitur, imbibitumque retinetur per multos dies, adeo ut ex Harvei repetita obſervatione in cervarum & damarum utero poſt coitum nullo modo obſervetur, cum interim inſignis poſt coitum prolificum uteri alteratio, tumor, rubedo, atque infinite magna mutatio, præſentiam ejus ac virtutem ſatis luculenter demonſtrent. Ipſa quippe uteri ſubſtantia perfuſione ſeminis, quaſi ſi eſſet vellicata, perhorreſcit, fibras contrahit, ac ſtricte amplectitur ſemen, qui horror vibrat ac tremulat per continuas

tinuas corporis partes ſenſitivas usque ad cerebrum, a quo copiam majorem fluidi nervei ad uterum prolectat: hinc per feminis ſubſtantiam mollem & ſpirituoſam ultimæ contracti uteri fibrarum & vaſorum deſinentiæ molleſcunt, indeque majori niſu explicantur, ac, interiori impetu adaucto ab arteriis pulſantibus ac ſpiritibus illuc a cerebro appulſis, magis magisque ipſæ fibræ & vaſa uterina extenduntur, elongantur, varieque contorquentur, atque hac ratione & involucra fætus, & deinde fœtum ipſum, qui nihil aliud eſt niſi contextus unicus fibrarum ac vaſorum rite diſpoſitorum, formant; idque juxta directionem & impreſſos characteres feminis: quippe quod, ab omnibus corporis generantis partibus deciduum, exquiſitam retinet imaginem omnium earum, a quibus decidit, partium, & conſequenter perfectum totius animalis ſimulacrum: quo fit, ut non ſolum vaſa & fibras uteri vellicet, emolliat, & ſanguinem in motum cieat, ſed & uterinam ſubſtantiam ita dirigat, ut ad omnes, quas illud præ ſe fert, partes texendas eadem abire queat. Partus vero habetur, quando ſenſim vincula, quibus alligatur conceptus utero, diſrumpuntur, per fibrarum & vaſorum ipſa componentium ſiccitatem: unde pauca vincula, quæ demum ſuperſunt, connectentia, cum cogantur reſiſtere gravitati prementis jugiter conceptus ponderis, diſſoluta, fœtum libere ponunt ad exitum ſolicitum, ex quorum ſciſſorum oſculis porro fit lochiorum fluxus. Abortus autem, cum non det tempus vinculis naturaliter diſſolvendis, præter naturam cum vi violenta diſſolvit; unde ex plurimis vulneribus majori cum copia lochia prodire ſolent. Verus igitur fructus uteri fœtus eſt, gigniturque a ſemine, tanquam cauſa efficiente, non e ſemine, tanquam materia: nullis opus eſt ovulis, nullis animalculis, ſed procedit generatio in utero ad inſtar arborum, quæ elongando & protrudendo propriam ſubſtantiam, in arboreas plantulas ſibi conſimiles erumpunt. Ceterum ut de ordine & doctrina Clariſſimi Autoris noſtri eo plenius conſtet, quid ſingulis capitibus Partis poſterioris pertractet, breviter recenſebimus. Capite primo oſtendit, *uterum viviparorum habere, quicquid materiæ ad fœtum ſuæ ſpeciei, data opera formandum, requiratur:* Capite II docet, *generationem viviparo-*

rum haberi per fibras & vasa uteri emollita, elongata, atque juxta seminum virtutem plasticam in partes fœtus complicata & contexta: Cap. III de *unione continua vasorum matris cum vasis fœtus* agit: Capite IV de *causis partus & abortus*: Cap. V de eo, *cur fœtus sit modo mas, modo fœmina* Adjecit quatuor Carollaria sive *Parerga*; quorum uno de *nutrimento fœtus* differit, alio de *excremento fœtus*, tertio de eo, *utrum partus humanus septimestris sit magis vitalis octimestri*, & quarto denique de *virtute seminis plastica*. Quæ omnia Clarissimus Autor satis copiose pertractat, plurimisque doctissimorum Scriptorum locis roborare atque illustrare contendit: nec dubitandum, si res potius quam stylum & ordinem requirat Lector, quin is passim in hoc libro repertus sit, quæ lectione atque ulteriori inquisitione minime indigna videantur. Etenim, dum cetera sint paria, multo sane probabilius, magisque naturale, ac divino mundi opificio aptius existimamus, ut in eo veræ fiant generationes, quam ut, sublatis omnibus generationibus, tanquam si eæ naturæ vires & perfectissimum mechanismum, ab ipso Deo constitutum, superent, nihil in illarum locum, nisi augmentationes substantiarum minutissimarum, ipsi mundo coævarum, substituatur. Tentandus igitur amplius hic locus, atque ab exercitatissimis Anatomicis, perspicacissimisque Philosophis, omni studio & sine præjudicio examinandus; neque, si nonnulla sunt in hypothesi Autoris nostri, de *semine ab omnibus corporis partibus deciduo atque exquisitam earum imaginem retinente*, itemque de *seminum utriusque sexus mixtura, pugna, & ad producendum masculum vel*
p. 199. *fœminam dominio*, aliaque hujus generis, quæ parum comprehendi possunt, idcirco tota hypothesis negligenda ac penitus abjicienda est.

SYNOPSIS TOMI QUARTI DE ACTIS SANctorum Julii, collectis, digestis & illustratis a JOAN. BAPT. SOLLERIO, JOANNE PINIO, GUILIELMO CUPERO, PETRO BOSCHIO, Societatis Jesu Presbyteris, qui prodiit Antwerpiæ 1725.

Sisti-

Digitized by Google

SIſtimus modo Hagiophilis Tomum de Actis Sanctorum, ab operis principio, nonum ſupra vigeſimum, dies quinque decurrentem, a decimo quinto ad decimum nonum, in quibus denuo variæ claſſes anonymorum Martyrum, at Sancti centum ſeptuaginta quatuor propriis ſuis nominibus referuntur: præfixo toti volumini Tractatu præliminari hiſtorico-chronologico de Patriarchis Antiochenis, ducta ſerie a ſancto Petro Apoſtolo ad annum MCCLXVIII, quo ea civitas Saracenica ſeu Turcica tyrannide poſtremum oppreſſa eſt: recenſitis Patriarchis omnibus tum orthodoxis tum ſchismaticis, etiam Jacobitis, quos eam ſedem aut tenuiſſe aut invaſiſſe, monumentis hiſtoricis traditum eſt. Porro Sanctorum claſſes ſemper eædem ſunt, juxta triplicem in Eccleſia ſtatum, nempe *Eccleſiaſticum*, *Monaſticum* & *Secularem*, diſtincto regionum ordine; fœminis autem in quartam claſſem de more collectis. *Diviſio Apoſtolorum* ac ſingularis *Septuaginta duorum Chriſti Diſcipulorum memoria* ad eas claſſes facile revocari non potuerunt: ſatis ſit, earum feſtivitatum meminiſſe.

Ex ſtatu Eccleſiaſtico. Antiquitate & merito ceteros antecedit *Epaphras*, an S. Pauli diſcipulus? certe Epiſcopus Coloſſenſis, veroſimiliter martyrii laurea donatus. Quantum pro fide Catholica laboraverit, quantum ab Arianis paſſus ſit *Euſtathius* Patriarcha Antiochenus, ſatis loquuntur hiſtoriæ: exilii locus & tempus, obſcurioraque alia illuſtranda fuere. Neque de magno *Jacobo Niſibeno*, altero Orientis lumine, pauciores difficultates ſolvendæ occurrerunt.

Ex Italia tomum hunc ornant maximi duo Romani Pontifices; alter *Symmachus*, iniquiora tempora paſſus, utpote ſub Rege Ariano Theodorico diro ſchiſmate, calumniis, odiis, multisque perſecutionibus miſere implicitus, ad quæ ſuperanda pacandaque toto robore Apoſtolico opus habuit. Alter inter ſynonymos ſanctos *Leones* ordine IV, Saracenis nequicquam minitantibus, Urbem quodammodo novam condidit, quæ ab ejus nomine Leonina dicitur, atque munificentia prope incredibili eccleſias ditavit. De ejus ætate, profeſſione aliisque adjunctis non una diſceptatio. *Ennodii Ticinenſis* nobilitas, eruditio & apologia

gia pro Symmacho PP. obitæ legationes, reliquaque geſta illuſtriſſima ſunt. In eadem urbe *Felix* Epiſcopus & Martyr colitur; non recte ut Ticinenſis, qui potius Spalatenſis antiſtes fuiſſe videtur. Neque ſane alii deſunt inclyti ſanctitate præſules, quales ſuggerunt urbes variæ, *Philaſtrium* Brixia, Mediolanum *Maternum*, *Athanaſium* & *Laurentium* Neapolis, Verona *Felicem*, *Vitalianum* Capua, qui Catacii in Calabria potiſſimum celebratur, non paucis difficultatibus obnoxius. Adde *Roſilum* ſeu *Rophillum* Forolivii, *Eugenium* cum ſociis Nauli, *Terentium* Lunæ. Nec *Signienſis Bruno* prætereundus eſt, ex Epiſcopo monachus & Abbas, ex Abbate denuo Epiſcopus, in utraque dignitate libertatis eccleſiaſticæ vindex, atque inſigne ſeculi ſui ornamentum.

Inter Gallos ſeu Francos antiſtites in hoc tomo eminet *Arnulphus*, ex magno Regis miniſtro & multorum Regum parente major Metenſis Epiſcopus, atque hac etiam dimiſſa dignitate, anachoreta deinceps maximus; cujus genus, munia geſtaque cetera non uſque adeo pervia ſunt: nos ea hoc die potius quam ad XVI Auguſti illuſtranda cenſuimus. Accedunt & alii ſancti præſules, tametſi non uſquequaque adeo celebres, *Martinus* Trevirenſis, *Rethicius* Auguſtodunenſis, *Æternus* Ebroicenſis, *Benedictus* Andegavenſis, *Ternanus* Leonenſis in Britannia Armorica, & *Theodoſius* Autiſſiodorenſis.

Anglia unicum exhibet *Deuſdedit* Epiſcopum Cantuarienſem. Plures ſuppeditat Belgium. *Frederici* Ultrajectenſis martyrium, & cauſa executioque martyrii ancipitem pridem dedere diſputandi materiam, Gallis acerrime contendentibus, Juditham Imperatricem non niſi calumnioſe in invidiam trahi. *Monulphus* & *Gondulphus*, ambo Trajectenſes ad Moſam Epiſcopi, ne quidem ſepulcro disjunguntur: ambos vero ex eo redivivos ad concilium Aquiſgranenſe perrexiſſe, hiſtoria ſeu popularis traditio eſt, qnam vetuſtioribus teſtimoniis ſubnixam cuperemus. *Bernulphus* Ultrajectenſibus adſcribendus eſt. De *Plecbelmo*, non Maſſæ candidæ aut candidæ Caſæ, ſed in Scotia Epiſcopo, multa ſatis temere tradita, quæ Bollandus olim operoſe elucidavit. De Sancti cultu Ultrajecti, Oldenſaliæ & Ruræmundæ, deque ſacrarum reliquiarum diviſione paulo certiora commemorantur.

Gone-

Gongarius, presbyter in Britannia Armorica, ad inferiorem hujus classis ordinem pertinet.

Ex statu monastico. Primas in hac altera classe tenet celeberrimus *Arsenius*, qui ex duorum Imperatorum præceptore anachoreta factus, Ægyptum, seu mavis Libyam, imo Orientem & orbem universum virtutum suarum odore replevit. Dicta ejus, documenta ascetica & facta expenduntur, daturque Vita Græco-Latina, nunquam hactenus, saltem quod sciamus, edita. Ad Orientem etiam spectat *Dius* Archimandrita, dictus Thaumaturgus, condito monasterio, aliisque præclare gestis Constantinopoli venerandus.

Ex Italia locus inter Sanctos negari non potuit viro doctrina & vita religiosa insigni, *Ambrosio Autberto*, post alia munia, ad St. Vincentii prope Vulturnum Abbati: cui ex Ordine Vallumbrosano alium item Abbatem adjungimus, moribus juxta ac nomine *Benignum*. Junior iis quidem, at non minus clarus est *Robertus*, a loco natali *Salentinus* dictus, dignissimus sancti Petri Cœlestini discipulus, rerumque ad Ordinem spectantium vigilantissimus procurator, pro cujus recepto cultu argumenta subministrata sunt.

In Germania floruit *Gumbertus*, sancti Burchardi discipulus, Anspacensis ecclesiæ, primum, opinor, monasticæ, fundator, cum Episcopo Herbipolensi, & forte aliis ferme synonymis perperam confusus; *Answerus* & socii martyres Saxoniam illustrarunt: neque tacendus *David* Abbas in Westmannia Sueciæ: quibus adde *Zærardum* seu *Andream* & *Benedictum*, a Polonis & Hungaris cultos, de quorum patria & professione concertatio. In Hungaria obiisse certum est, & postremum quidem martyrio coronatum. Habet & suum Wratislavia Silesiæ patronum *Ceslaum*, Ordinis Prædicatorum alumnum, cujus cum S. Hyacintho discussa cognatio. Ast illis in partibus nullus hodie Sanctus illustrior magno illo Poloniæ thaumaturgo, *Simone de Lipneca*, Ordinis Minorum, stupendis miraculis, nunquam antea typis editis, jam toti orbi notissimo. *Fredegandus* in Belgio prope Antverpiam monasticen egit; an Belga ipse? dubitatur: nos eum Antverpiensibus tribuere non refugimus.

Ex ſtatu ſeculari. In Oriente plures Martyrum claſſes, ſed his expreſſius laudantur *Hyacinthus* & *Athenogenes*, non uni diſcuſſioni materiam præbentes. *Æmilianus* Doroſtori multos martyrii ſocios nactus eſt, utinam & fidelem Actorum ſcriptorem! *Antiochum* & *Cyriacam* dedit Sebaſte in Armenia, *Abudemium* inſula Tenedos: *Fauſtus* & *Lolianus* ſuis non carent elogiis. Longe nobilior eſt Africana Martyrum turma ſub nomine *Scillitanorum*, quorum præclariſſima Acta, ceteraque ad geſta & translationes ſpectantia eruderantur.

In portu Romano inclyta *Bonoſa*, nunc cum *Eutropio* & *Zoſoma*, alias cum quinquaginta militibus conjuncta, criſin non parum exercuit: neque de *Hilario* Oſtienſi omnia componere, ſatis promptum fuit. Huc etiam ſpectant *Generoſus*, Martyr Tibure in Latio, *Marcellus* Mediolani, apud Bergomenſes *Domneo*. *Elius* ſive *Ælius* Juſtinopoli in Iſtria, & *Feliciſſimus* Nuceriæ, confeſſores ſunt. Aſt hos inter nullus *Alexio* celebrior, nullus majoribus difficultatibus implexus, ut Vitam ejus ænigmati prope ſimilem non immerito dixeris. De eo Baronius & alii tacere maluerunt, quam dubia pro certis obtrudere. Nos Acta ejus, tum Romana vulgariſſima, tum Edeſſena, nunquam hactenus viſa, ex Syriaco & Arabico accepta tradimus, nihil temere in ea controverſia definientes. Seculo XIV inſigne nomen ſibi adeptus eſt *Petrus*, a ſolo natali *Fulginas* appellatus, ab incredibili prope in pauperes miſericordia laudatiſſimus. Ad Italiam etiam ſpectat *Bernardus* Marchio Badenſis, in Monte Calerio Pedemontii tumulum & cultum conſecutus.

In Gallia *Dominus* Apriliacenſis dubium reliquit, an cum ſynonymo Candiacenſi confundendus ſit. Pares ambages diſſolvendæ fuerunt circa *Helerium* in Cæſarea maris Britannici inſula: tum vero de *Arnulpho* in ſilva Aquilina, cujus peregrinationes, prætenſus Epiſcopatus, & geſta reliqua luce non modica indigent, quam etiam in *Juſtiniano* Lemovicenſi deſideramus. *Siſenandum*, Cordubæ in Hiſpania Martyrem, paulo notiorem reddidit S. Eulogius. *Kenelmus*, puer martyr in Anglia, impiæ ſororis parricidio ſublatus, miraculis potius quam geſtis innoteſcere potuit. Ad Scotiam ſpectat *Donavaldus* cum novem filiabus

liabus virginibus. *Arnoldus* autem, vulgo dictus Caroli Magni citharœdus, colitur in Arnsweiler ditionis Juliacenſis.

Ex ſexu fœmineo. Magnorum Sanctorum digniſſimam ſororem, & ferme educatricem, *Marinam*, ſatis eſt nominaſſe, uti & ejus encomiaſten S. Gregorium Nyſſenum fratrem, quo præſtantior ei obtingere non potuit. Non adeo nota eſt *Daria* Martyr Conſtantinopoli; at Carthagine prædicatur *Guddene*. Naturæ miraculum dici poteſt tenella virgo, ſub virili habitu & nomine *Marinus* dicta, enormi calumnia illati ſtupri accuſata; de cujus patria ærumnarumque tolerantia, tum de reliquiis multa diſcutienda fuerunt, ne multiplex potius quam una diceretur. Tibure porro in Latio nominatiſſima eſt *Sympboroſa* cum ſeptem filiis, a Felicitate diſtinguenda; tamerſi fortaſſe in filiorum nominibus confuſio aliqua facta fuerit, hic, quoad fieri licuit, ſublata. *Marcellinæ* virginis, magni Ambroſii ſororis, ſacrum corpus non ita pridem repertum eſt, de qua re diſſertatio MS. ſerius ad nos transmiſſa, nihil continet quod cum noſtris apprime non conveniat. Gallis debetur *Apronia* virgo Tullenſis. Virgines & Martyres nuncupari ſolent ſorores ſanctiſſimæ *Juſta* & *Ruſina*, quibus Hiſpalis in Hiſpania gloriatur, eiſque merito addenda eſt *Aurea* Cordubenſis. Non adeo conſtat, utrum *Marina* aliqua Hiſpanis tribuenda ſit, a ſuperius laudata diſcernenda. In Germania coluntur *Stilla* virgo & *Regiſvvindis* puellula: in Scotia *Thenna* ſeu *Thenav* matrona. In Belgio haudquaquam ignobilis *Reineldis* V. M. Amalbergæ filia, Gudilæ ſoror, quotidianis ferme peregrinationibus, prope Hallas Deiparæ, invocari, variisque morbis mederi ſolita.

Atque hi ſunt Sancti præcipui, quorum Acta in hoc tomo illuſtrantur; quo autem die quibuſve paginis reperienda ſint ſingula, docet index alphabeticus eorumdem toti volumini præfixus. Cetera in ſubjunctis aliis indicibus quærenda ſunt.

Synopſin hanc, ab ipſis Autoribus, pro more diu ab ipſis ſervato, publicatam, hic repetere placuit; idemque deinceps quoque facturi ſumus, cum ipſi Tomi ſerius plerumque ad nos transmittantur.

CONTINUATIO RECENSIONIS TRACTA-

tus Hiſt. Chronologici Boſchiani de Patriarchis Antiochenis, Actis Er. A. 1726 M. Majo p. 197 ſſ. inſertæ.

FLaviano inſtitit Porphyrius ab A. CCCCIV usque ad CCCCXIII, a quo Alexander, Vir magnis virtutibus præditus, ideoque jure laudatus a Theodoreto H. E. V. C. XXXV, feliciſſimus pacis conciliator, quippe diviſos exulceratosque animos mira prudentia denuo conjunxit; difficultates Chronologicas circa annos illius natas Noſter magna induſtria compoſuit. Obiit A. CCCC XVII, quo ſucceſſit Theodorus, lubricus ab initio, ſed melior in Præſulatu, quo omnes maculas emendavit. Sequitur Joannes I, ab A. CCCCXXIX usque XLII, cujus virtutes Theodoretus & propria ſcripta apud Labbeum T. III Concil. p. 386 teſtantur, in cauſa Neſtorii miro temperamento uſus, dum errores damnando, errantem amare non ceſſavit. Mox Domnus II, A. CCCCXLII usque ad XLIX, quo (præcinente id ipſum S. Euthymio) in ſynodo Epheſina λυτρικῇ depoſitus fuit, poſtquam in S. Flavii damnationem conſenſiſſet: ſed rediit ad Euthymium, nonnulla vitæ ſolatia ab Eccleſia Antiochena conſecutus. Infulam accepit Maximus A. CCCCXLIX, quod multis teſtimoniis adverſus Garnerium probatur. Obiit A. CDLV, non LVI, quod Baronius voluit, ſed ex epiſtola Leonis M. ad S. Julianum facile corrigendus. Erat ante Præſulatum monachus, mox Archimandrita, poſtea Diaconus, tandem Epiſcopus. Succeſſor Baſilius, A. CDLVI usque LVIII, Vir probus, Simeonis Stylitæ omnisque Ordinis Monachalis defenſor, Leoni M. P. charus, quod Epiſtola inter Quesnellianas CXIIX declarat. Quo ſublato Acacius, A. CCCCLVIII usque LIX, hocque viciſſim Martyrius, CDLIX usque LXXI, Vir orthodoxus, Concilii Chalcedonenſis ſtrenuus defenſor, eaque propter omnium conſenſu laudatus, qui renuntiavit Præſulatui A. CDLXXI. Cujus ſedi ſe obtruſit Petrus Fullo ſeu ναφεὺς, Concilii Chalcedonenſis oppugnator, ſed eodem anno detruſus, ſuccedente Juliano, quod perperam Baronius negavit. Sedit ad usque A. CDLXXVI, quo, Baſilisco imperium captante, rediit Fullo, ſeditque ad usque CDLXXVII.

Digitized by Google

CDLXXVII. Quo iterum pulſo, Joannes II intruſus, tertioque poſt menſe exauctoratus, Tyri ſedem accepit, quo decedente, duo Stephani, nempe II & III, confuſi inter ſe, quorum Stephanus II martyrium ſubiit, alter A. CDLXXIX obiit, cui tribuuntur, quæ ad ſecundum pertinent. Inde Joannes Codonatus, Epiſcoporum Orientalium juſſu, ordinatur, cujus rei inſcius Acacius Conſtantinopolitanus, juſſu Zenonis Imperatoris, conſecrat Calendionem, Virum ſtrenuum ſanctumque, A. CDLXXXV menſe Auguſto. Hic eſt, qui triſagio adjecit: *Chriſte, Rex noſter*, ne in ullam aliam perſonam cadere viderentur verba Petri Fullonis: *qui Crucifixus es pro nobis*. Pulſo Calendione iterum Fullo ſuccedit anno CDLXXXV menſe Auguſto, ſeditque usque ad LXXXIIX; tanta illius libido fuit Eccleſiam vexandi, Concilio Chalcedonenſi obtrectandi, quæ Patres Orthodoxi ſtatuerant, abrogandi, unde & mox illam Calendionis formulam ſuſtulit. Inde eligitur Palladius, S. Theclæ in Seleucia Presbyter, ſuffragante Joanne Conſtantinopolitano, & Anaſtaſio, qui ex Silentiario Imperatoris ſedit ab A. CDLXXXVIII usque XCIIX. Eutychianorum partes ſecutus, teſte Cyrillo Scythopolitano in vita Sabæ apud Surium, Concilium Chalcedonenſe damnavit, patrumque aſſentientium nomina & imagines delevit combuſſitque. Defunctum excipit S. Flavianus II, cujus vita Actis Sanctorum die IV Julii p. 22 inſerta. Erat antehac Presbyter Antiochenus, ejusque Eccleſiæ Apocriſiarius in aula Conſtantinop. unde ſibi gradum ſtruxit, ſedit ad usque DXII, quo conſilium abeundi accipiens ad Platanos ſeceſſit. Succeſſit Severus Majumenſis, menſe Novembri die VI, apertus Veritatis hoſtis, ſed Anaſtaſio Imperatori gratus, defenſusque, manſit Antiochiæ usque ad A. DXIIX menſem Septembris, teſte Evagrio. L. IV. C. 4, cum depoſitionis ſententia adverſus illum lata eſſet eodem anno menſe Julio, mandato Juſtini Imperatoris. Annum fugæ defendit Boſchius, multosque ſuffragatores doctiſſimos ſecum trahit. Depulſo vero ſuccedit Paulus II, poſt multas diſceptationes anno DXIX menſe Majo, Concilii Chalcedonenſis aſſertor juxta Liberatum. Hic Eccleſiæ Conſtantinop. Presbyter, ejusque apud Antiochenſes Apocriſiarius, contra Severum fortiter fecit, ſed

Præſul factus, inſolentior evaſit, male geſſit officium, inde conſcientiæ memor ac rationi reddendæ impar, ſe ipſum dignitati ſubduxit A. DXXI circa Aprilem. Habuit ſucceſſorem Euphraſium A. DXXI, Hieroſolymis venientem, nec meliorem paulo, ſive initia ſeu finem ſpectes. Hoſtis enim Orthodoxorum & carnifex, unde non humana, ſed cœleſti manu punitus, terræque motu obrutus, extinctusque fuit A. DXXVI menſe Sept. Eam Eccleſiam reſtituit Ephræmius, ex Comite Orientis Præſul, Pater Urbis, omnisque calamitatis ſolatium. Factum id A. DXXVII circa Majum, non citius, quod contra Noriſium Boſchius probat. Sedit usque DXLV, inſigni ornatus elogio, Photiano Codice CCXXVIII, CCXXX. Alii ſanctitatis titulum ipſi concedunt; Simeon Stylita junior lynceis oculis animam ejus cœlum adſcendentem vidit. Inter maculas refertur, quod tribus Capitulis, a Juſtiniano Imperatore ſtabilitis, ſubſcripſerit. De Synodo illius contra Origenem v. Labbeus Concil. T. V p. 306. Mox Domnus III, A. DXLV usque ad LIX adultum, gente Thrax, & Ptochotrophio circa Lychnida præfectus, aulicisque poſtea inſinuatus, Præſul Antiochiæ renuntiatur. Is plane diſpar Ephræmio, priorisque immemor officii, Ptochophthorus evaſit. Mortem ejus Simeon junior Stylita deprecatus eſt, forte ne ſuccederet pejor. Tandem ipſi ſuccedit S. Anaſtaſius I A. DLIX, Monachus Palæſtinus, doctrina vitæque ſanctitate magnus, ſed pulſus A. DLXX, Juſtino mandante. An Candelapta poſtea fuerit factus in templo reſurrectionis Hieroſolymitano, dubitat Boſchius & refellit. Mox Gregorius I A. DLXX, quod pulchre probatur ex Oratione S. Anaſtaſii apud Lambecium Bibliotheca Vindobonenſi T. VII p. 168. Obiit podagræ morbo vexatus, quum potionem ex Hermodactylo ebibiſſet. Vivo tamen adhuc ſpiranteque ipſo, Anaſtaſius reſtitutus, quin imo etiam conſentiente & commendante, quippe qui iniquam Anaſtaſii ejectionem ſemper cenſuiſſet. Vir certe magnus, a vitæ primordiis Byzantinorum Præfectus, tum, cum in monte Sinai habitaret, ex quo Pontifex conſilio virtuteque Maximus, etſi variis calumniis appetitus, quas ille laudabili *ἀμνησείᾳ* ſepelivit. Inde ſanctitatis elogio ornatus, etſi neque Menæis neque Martyrologiis inſcriptus

Digitized by Google

ptus fuerit. Sic ſponte Gregorii Anaſtaſius iterum habenas Antiochenæ Eccleſiæ ſuſcepit A. DXCIII usque XCIX, quo ita ſe geſſit, ut præſentium veneratione, abſentium cultu & litteris honoraretur. Sequitur Anaſtaſius II A. DXCIX usque ad DCX menſ. Aug. Anteceſſori ubique par, & quod ad martyrium pertinet, major. Judæorum enim ſcelere interemptus Martyrologio inſcriptus eſt die XXI Dec. Poſt hujus vitam Boſchius Appendicem dedit ad Seculum VI, quo Patriarchas Antiochenos Jacobiticæ Sectæ diviſerunt. Habuit hæc Secta ſuos proprios Patriarchas & a Severo usque ad noſtra tempora deduxit. Quo inſtituto ſe Euſebium Renaudotium ſequi fatetur, qui haud pauca Antiochenſium in ſuo de Jacobitis Alexandrinis Volumine A. 1713 eruerat: tum & Cl. Virum, Joſ. Simonem Aſſemanum, quippe qui in Bibliotheca Orientali non leves ſuppetias tulerit, ſeriem oſtendendo ex Catalogis ſcriptorum Syrorum, Gregorii Bar Hebræi & Dionyſii Barſalibeni & aliorum. Primus igitur Patriarcha Jacobitarum Severus, Magni cognomento apud ſuos mactatus, qui Antiochia ejectus, primum Conſtantinopoli, deinde in Ægypto A. DXLII vixit. Periit Alexandriæ in loco Chaſade, d. XXIIX Febr. Ejus memoria tam ſancta, ut non ſolum ipſum tanquam Sanctum, ſeb ut Prophetam celebrent. Illi ſucceſſit Sergius Telenſis ſeu Conſtantienſis, cujus loco alii Theophanem produnt, ut duplex forte nomen habuerit. Factum id ab A. DXLII usque DXLV. Eo ſedente Jacobus Zanzalus, a quo Jacobitis nomen, Epiſcopus œcumenicus ordinatus fuit. Succedit Paulus Niger Alexandrinus ex Cœnobio Gubæ, homo verſipellis & ludibrium ex veritate faciens; unde in Diptychis Jacobitarum non extat. Sedit ab A. DXLV, a quo nonnulli Monophyſitæ Paulianiſtarum nomen traxere. Depoſitus A. DLXXIIX, mortuus Conſtantinopoli A. DLXXXIX. Locum illius ſupplet Petrus, anno DLXXIIX, ex Cœnobio Araniæ, ſeditque probabiliter usque ad A. DCII. Magni habitus, ut & Monophyſitarum Secta ab eo Petrianorum nomen ſibi adſciverit. Autor Anaphoræ apud Aſſemanum p. 77. Mox Julianus ex Cœnobio Kenſerinenſi usque DCIV, & illico Athanaſius Samoſatenus Camelarius, defunctus A. DCXXXIX. Hucusque Jacobitæ Seculi VI.

Dum

Dum igitur ad Sec. VII abit Boſchius, iter impeditum deprehendit, ac deſperationis plurimum, quum ſileant veteres, & omnia propemodum inſtrumenta idonea deſint, ut ferme hic deſinendi conſilium ceperit, niſi majorum imperio ſibi cenſuiſſet obtemperandum. Precatus tamen hos, qui impeditum illud negotium poſt ſe ſuſcepturi ſint, ut bonis probisque ducibus e veteribus utantur, neve juniores tantum ſequendo, ea ſtatuant dicantque, quæ ab ipſis dicta eſſe optimi quique nolint. Ita ad Gregorium II in fronte Seculi VII collocatum abit, Panvinio Genebrardoque memoratum, ſed veteribus ignotum, neque in Catalogis e Syria accerſitis, ſibique per Cl. Aſſemanum transmiſſis, reperiendum. Unde illi earundem tabularum fide Anaſtaſium III ſubſtituit, qui ab A. DCX usque DCXXI ſedit, licet Eutychius T. II p. 195 aſſerat, poſt mortem Anaſtaſii II cathedram Antiochenam vacaſſe annos 17, adeoque nec Gregorium, nec Anaſtaſium III, neque Athanaſium ſucceſſorem admittat. Hic vero Anaſtaſius Bibliothecarius ad A. Chr. DCXX inſerit Geor-
p. 444. gium, cujus tamen textum eſſe corruptum, & nomen Georgii ex Patriarchis Alexandrinis irrepſiſſe, Boſchius docet. Hinc Athanaſius Jacobitarum Patriarcha ſequitur, a Pagio fruſtra confutatus, a Boſchio autem ex Theophane, Paulo Diacono, autore vitæ S. Maximi, Cedreno, Zonara, Baronio, fortiter aſſertus, univerſæ Eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopns, annitente Heraclio Imp. A. DCXXIX, orthodoxis male audiens, faver & pernicioſus, Antichriſti præcurſor, qui omnia Monophyſitarum dogmata divulgavit, etſi Chalcedonenſis Concilii ſe aſſertorem fingeret. Ejus cum Heraclio Imp. colloquium adverſus Pagium nobis egregie defendiſſe videtur Boſchius, quum utrumque verum eſſe queat, ut & cum Paulo Severiano & cum Athanaſio de eadem re conſultationes inſtituerit. Eum poſt Concilii Chalcedonenſis amplexum, etiam Jacobitæ agnoverunt, dicentes, non ſe cum Chalcedone, ſed Chalcedonem ſecum ſentire. Sedit usque ad A. DCXXXIX. Succeſſit Macedonius Monothelita, Conſtantinopoli eodem anno creatus. Eum ibidem eſſe mortuum, antequam Antiochiam perveniret, Eutychius retulit. Quod quum incertum ſit, certo expediri nequit. Sedere potuit usque ad A. DCXLVI. A quo tempore Jarihus ſive Georgius I, ſoli Eutychio

notus,

notus, isque Monothelita, creatus Constantinopoli, neque visa Antiochia, ibidem mortuus. Post illum Macarius A. DCLIV Monothelita Constantinopoli creatus, neque ipse Antiochiam vidit, depositus A. DCLXXXI d. VII Martii Synodo VI, sed Romam missus, ob doctrinam corrigendus, diem suum obiit. Hinc Theophanes Siculus, qui ad refutandum Macarium sedem illius acquisivit tempore Synodi VI, A. DCLXXXI d. XXVI Mart. Sedit ad A. DCLXXXIV, quo defuncto restitui debebat Macarius, nisi potius sede sua, quam opinione semel electa carere maluisset. Hic vero Patriarchis inseritur Constantinus quidam Diaconus a Baronio A. DCLXXXVI n. 5, quem & Blasius Terzi in Syria S. & Assemanus amplexi sunt. At Boschius erudita jucundaque ratione ostendit, errorem ex male scriptis Anastasii verbis in vita Cononis natum esse. Quum enim ibi legatur, Conorem in ἀντιπαθείᾳ Ecclesiasticorum Constantinum Diaconum, Ecclesiæ Syracusanæ Rectorem constituisse, scriptor pro ἀντιπαθείᾳ Antiochiam scripsit, vitioque suo hunc Patriarcham, nonnisi in errante calamo natum, Antiochenis Patriarcham dedit. Sequitur Parergon de S. Joanne Marone, primo Patriarcha Antiochenorum Maronitarum. Hæc sedes non confundenda cum ea, quæ proprie Antiochena dicitur. Ille solis Maronitis] præfuit, non autem Ecclesiæ Antiochenæ, quod recte Cl. Assemanus docet. De eo plura Quaresmius Terræ S. L. I & Eugenius Rogerius in Terra S. Parisiis edita 1646 Tr. VII, & Faustus Nairon Diss. de Maronitis. Theophani successit Alexander II, quanquam id Ricciolus in Chronologia & Gualterius negent, aliique hoc Seculo non extitisse Patriarcham statuant. Verum Anastasius Bibliothecarius & Eutychius hunc nostrum satis confirmant. Binominis fuit, & Thomæ præterea nomen gessit, creatus in confinio annorum 684 & 685, seditque usque ad 686. Succedit Georgius II A. 686, seditque usque 702. Subscripsit Synodo quinisextæ, ut mirum sit eum aliis viris doctis neglectum esse. Ab eo tempore irruentibus Sarracenis Ecclesia XL annos Pastore orbata fuit. Hic iterum appendix ad Sec. VII Patriarchas Antiochenos Jacobitas sistit, interque eos Joannem I, qui ex cœnobio Eusebone Evangelia e Syriaco in Arabicam linguam transtulit, obiitque A. 649. Cui successit Theodorus usque 665 ex p. 478.

Digitized by Google

Scetenſi eremo. Huic Severus II usque 680, qui cum Epiſcopis Meſopotamiæ lites de ordinationis jure geſſit, quo defuncto A. 684 Athanaſius ſuccedit usque ad 687, poſtquam Jacobitarum Epiſcopatus vacaſſet annos IV. Is linguæ Græcæ admodum peritus multos Græcorum libros in Syriacam linguam tranſtulit, viſos Aſſemano citatosque. Inde Julianus II cognomento Romanus, ad quem Simonis Patriarchæ Alexandrini Synodicon extat. Obiit 708, teſte Dionyſio Barſalibeno, apud Aſſemanum T. II p. 105.

Tranſit porro ad Sec. VIII, ſiſtitque in ordinaria ſede Stephanum IV, Eutychio neglectum, non vero Theophani, qui A. 742 eum memorat, aitque, poſt quadragenalem vacationem hunc primum, licet ſimplicem ac pœne ruſticum, ſub Iſaaco Sarracenorum Duce Antiochenis conceſſum eſſe. Brevi tempore ſedit usque ad 745. Poſt quem Theophylactus ex Presbytero Edeſſeno, quem ipſe Marvam ab Arabibus honorifice ſalutari juſſit, ideo, quod divinis gratiæ donis mirifice polleret. Obiit A. 751 menſe Junio, a quo Theodorus I A. 751, ex Armenia oriundus, cujus Epiſtola Synodica apud Labbeum T. VII p. 919. Sedit, dubitantibus aliis, usque ad 773, teſte Eutychio. Defuncto ſuccedit Theodoricus I, non Theodorus, quod Baronio placuit A. 787 n. 2. Sedit ad A. 790, quo ſublato e vivis, iterum ſedes vacat usque ad Jobum, quod Eutychius dixit, & Cl. Aſſemanus ferme credidit, dicendo, Theodoricum vel ad A. 812 produxiſſe vitam, vel ab A. 790 usque ad 812 ſedem vacaſſe. Appendix Seculi VIII Patriarchas Antiochenos Jacobitas habet. Elias, ex Baragæ Epiſcopo Juliano ſuccedens A. 709, ſedit ad A. 723, primumque orthodoxus fuit, inde e lectione librorum Severi aliorumque Monophyſitarum Apoſtata factus. Succedit Athanaſius III, qui obiit A. 739, quem excipit Joannes II, inſigni fraude electus: dum enim trium Candidatorum nomina in urnam injecta crederentur, ipſe ſuum nomen tribus ſchedulis inſcribi injicique fecit, unde terna vice quaſi per miraculum extractus Præſul evaſit. Ingratus ipſe fraudum illarum patronis, quos Marvani Principis favore nixus, varie afflixit, ſe Principem Epiſcoporum fecit, alios anathemate percuſſit.

Digitized by Google

ſit. Tandem obiit A. 755. Suffectus Iſaacus, ex Epiſcopo Haram juſſu Regis Arabum a Jacobo cæco Rhœſinæ Epiſcopo ordinatus: nec tamen annum integrum explevit, chryſopœiæ gratia parricida primum, ac deinde Martyr, ſi Barhebræo fides, quum ab Almanſore Rege ideo fuerit interfectus, mox Athanaſius IV A. 757 Sandalienſis, ejusdem Almanſoris juſſu ſuffocatus A. 759. Horum tempore tres Patriarchæ Anti-Jacobitici, Georgius Monachus, Græcis literis eruditus, adverſus quem a Meſopotamiis eligitur Joannes Callinicienſis, qui tamen ipſe Georgio ſuffragium dederat. Quo defuncto Davides Duræ Epiſcopus, juſſu Almanſoris conſtituitur, Georgio in vincula conjecto, quod artibus Davidis patratum. Sedit annos X. Hinc defuncto Almanſore, liberatus catenis Georgius, miſſoque Patriarchatus titulo, A. 790 obiit, miſerias antea hymnis ac cantionibus apte compoſitis ſolatus. Sequitur Joſephus ex cœnobio Gubenſi A. 790, obiitque A. 792, quum unum Epiſcopum ordinaſſet. Excipit ipſum Cyriacus A. 793 ex cœnobio de Columna, ſcripſitque Synodicas ad Patriarcham Alex. Vir ſanctus Elmazino, ſedit ad A. 817 & Epiſcopos LXXXVI ordinavit. Celebravit Synodum ad tollenda verba ex liturgia: *Panem cæleſtem frangimus.* V. Aſſeman. T. II p. 117. Eo ſedente iterum Anti-Patriarcha Abraamus, qui ſedit usque ad 837, habuitque ſucceſſorem fratrem Simeonem,

Seculo IX inter Patriarchas univerſales ab A. 812 usque ad 842 ſedit Jobus, quem, ſicut & reliquos, ex Eutychio habemus, qui hucusque non ſatis notus, aut ſi quibus notus, non ſatis tamen feliciter ad conſtituendam Patriarcharum ſeriem adhibitus fuit, quæ & Blaſii Terzi infelicitas fuit. Ex hoc diſcimus, quod Jobus usque ad A. 842 ſederit. Græcæ linguæ non ignarus fuit, qua cum uteretur ad Ancyranis perſuadendum, quo Almotaſemo tributum ſolverent, non niſi lapides & convitia præmii loco tulit. Conſtantinus Porphyrogenitus turbavit hanc ſeriem in recenſione Epiſcoporum Orientis, Jobumque Alexandriæ, Chriſtophorum Antiochiæ conſtituit, in quo feſellit, errore ex transpoſitione nominum facili. Poſt hunc Nicolaus ab A. 846 usque ad 868, a quo tempore vidua Antiochena Eccleſia exiſtente, loco Patriarchæ in Concilio œcumenico Octavo Thomas Metropo-

lita Tyri ſubſcripſit. Falſo Nicetas Paphlago Michaelem ſubſtituit. Hic enim Alexandrinum Patriarchatum tum tenebat, quod Lupus Yprenſis ad Conc. VIII Can. IX bene obſervavit, fruſtra Nicetam defendente Pagio A. 869 n. 3. Nicolaum ſequitur Stephanus V, ſed brevis vitæ, & illico Tataſus ſive Theodorus II A. 870. Sic Eutychius T. II p. 471. Obiit A. 889 vel 890. Succedit A. 892 Simeon ſedemque tenuit usque ad A. 904. Appendix Jacobitarum Patriarchas hujus Seculi exhibet, Dionyſium, qui ſucceſſit Cyriaco A. 818. Obiit A. 845 d. XXII Aug. quod Barhebræus & Elmacinus teſtantur. Synodicam dedit ad Marcum Alexandr. Patriarcham, teſte Renaudotio aliisque, maxime Aſſemano. Valuit gratia apud Arabum Principem Abdallam, qui ipſi Abraamum Pſeudo-Patriarcham puniendum dedit, ſed benigne ab eo
P. 525. tractatum, demtoque duntaxat titulo, dimiſſum. Hunc Joannes III ſequitur A. 846 menſe Nov. ordinatus ab Abileo Tarſenſi. Dedit Synodicam ad Joſephum Alexandr. Obiit A. 873 d. III Dec. Poſt quadriennem vacationem ſuccedit Ignatius I, appellatus antea Joſua, a quo Succeſſores mutandorum nominum conſuetudinem ſumſerunt. Obiit A. 883 d. XXVI Mart. quem Theodoſius excipit A. 887, poſtquam ſedes vacaſſet annos IV. Obiit A. 896. Scripſit de S S. Trinitate & Incarnatione Chriſti Epiſtolam, qua oſtendit, Chriſtum ex duabus Perſonis unam Perſonam juxta Cyrillum habere, poſt quem Dionyſius A. 897 usque 909.

Seculo X univerſalis Patriarcha fuit Elias I ab A. 904 usque 931. Fuit Scriptor. Succeſſor Theodoſius A. 935 poſt IV annorum intercapedinem. Hic definit Eutychius, quapropter Succeſſores hinc & inde quærendi. Boſchius ad Aſſemanum converſus, nuda Patriarcharum nomina accepit, cum in Catalogis miſſis non addita eſſet Chronologia. Forte id ſtudio fecit, ut gloria non apud alium, ſed apud ſe eſſet, & perfecta ſucceſſio in ſuis Operibus tantum quæreretur. Poſuit tamen Theodoretum II & Agapium I, tum porro Chriſtophorum & Theodorum III, quorum prior a Sarracenis interfectus A. 966. Hoc tempore quum Nicephorus Phocas urbem cepiſſet, Theodorum ſubſtituit A. 970, quod Leo Diaconus apud Pagium teſtatur ad A. 1170 n. 1. Sequitur Agapitus II Epiſcopus Aleppi in Syria apud Aſſeman.

T. II. p. 351, quem Elmacinus Agabium dicit A. 976 ejectus a Basilio Imp. A. 987 & Constantinopoli manere coactus, ideo quod rebellionem Phocæ Bardæ probasset. Ita mansit Constantinopoli usque ad A. 994, quo absente Sardoniæ sive Chirotoniæ per Vicarium quendam Antiochiæ factæ sunt. Hunc excipit in Catal. Asseman. Joannes III, sed absque temporis nota. Nomen extat in Epistola Petri Antiocheni ad Michaelem Cerularium apud Cotelerium T. II p. 148. In Parergo p. 540 memorat Macarium II, III, Eleutherium ex vita S. Macarii, quam Monachus quidam S. Bavonis composuit A. 1067, quamque Baronius refert A. 1061 n. 15. Dubitavit tamen Henschenius, an non hæc potius Pisidiæ urbs esset. Unde Pagius id aperte negavit ad A. 101 n. 6, quin imo Henschenius apud Elmacinum alium Agabium reperit, ut hi tres rejici pariter debere videantur. Idem Seculum X Patriarchas Jacobitas habuit, Joannem IV ab A. 910 usque 922, qui Stylitam ante egerat, teste Barhebræo & Barsalibæo: Basilium II, Synodicæ autorem, ab A. 923 usque 935: Joannem V ab A. 936 usque 956, ex Anachoretis Teledæ: Joannem VI Stylitam ab A. 956, qui paulo post obiit: Dionysium III ab A. 957 usque ad 961, cujus variæ epistolæ apud Syros extant: Abraamum ab A. 962 usque 963: Joannem VII ab A. 965 usque 985, a sacco arundineo, quo induebatur, Saryghta dictum, qui a Nicephoro Constantinopolin ductus, hæresique suæ pertinaciter inhærens, in carcerem detrusus, a Zimisca liberatus, in Syriam rediit, vivendique finem A. 985 fecit, Synodicas scripsit, de quibus Renaudotius & Assemanus T. II C. XXI: Athanasium II ab A. 986 usque 1002 aut 1003, de quo accurate Barhebræus egit. p. 540. 542.

Seculo XI Melchitæ Patriarchas habuere Eliam II & Georgium III, sedentes usque ad A. 1051. Id Assemanus ad Boschium breviter, ob causas dictas. Et quis improbet? Petrum III A. 1051, qui perquam doctus & eloquens in Epistolis ad Dominicum Patriarcham Gratensem & Mich. Cerularium apud Cotelerium Mon. T. II p. 142. Theodorum IV A. 1057, quem, ut & alios, ipse Boschius suo cortice natans reddit, cum catalogus Assemanianus hiatum habeat & a Joanne Petri Successore ad Theo-

dorum Balſamonem tranſiliat, qui A. 1186 Patriarcham egit. Noſtrum igitur Theodorum IV Cedrenus & Curopalata teſtantur A. 1057 ſediſſe. Affuit enim proclamato Imperatori, Iſaaco Comneno. Succeſſit Theodoſius apud Anaſtaſium Cæſarienſem, v. Cotelerius T. III p. 436. Huic Æmilianus ab A. 1087 ſub Nicephoro Botoniata & Nicephorus Maurus A. 1089. Inde Joannes IV, A. 1098 usque 1100, quo tempore Turcis Antiochia erepta fuit. Abiit Conſtantinopolin Latinis inviſus, laudatus tamen a Wilhelmo Tyrio & Alberto Aquenſi, hiſt. Hieroſ. L. V. Oudinus Schiſmaticum vocavit, quam labem ipſi Boſchius demit, ſtercoreque in Oudini faciem conjecto, nihilominus ipſi gloriam Opuſculorum Aſceticorum aufert, & alicui Joanni juniori adſcribenda cenſet. His dictis ſequitur auctuarium de reliquis Patriarchis Græcis Antiochenis, quos Imperatores Conſtantinopolitani, quum Antiochia ſub Latinis eſſet, conſtituere, etſi vel Antiochiam non viderint, vel rebelles Eccleſiæ Romanæ Imperatorum patrocinio fruerentur. Quod Innocentium III movit, ut cenſuris Eccleſiaſticis eos perſequeretur. Horum nomina ſunt Joannes Oxienſis Sec. XII, imperante Comneno: Athanaſius ſub eodem Comneno, apud Cinnamum, 1161: Theodoſius 1180 & Theodorus Balſamon. Hic interruptam ſeriem in Catalogo Aſſeman. proſequitur Boſchius, quanquam neque illa ſit abſoluta, neque exhibeat Euthymium & Arſenium, de quibus Pachymeres. Theodori Balſamonis usque ad A. 1203 ſedentis ſucceſſores ſunt Dorotheus, Simeon Julianus, Athanaſius David, Cyriacus Dionyſius, Joannes, Marcus, Ignatius, Michael, Marcus alter, Pachomius Nilus, Michael ſub Tamerlane, Pachomius, Marcus, Joachimus, Dorotheus in Concilio Florentino, Michael, Marcus, Joachimus, Gregorius, Michael, Dorotheus, Michael alter, Dorotheus alter, Joachimus, Michael, Joachimus alter, Michael, Joachimus alter, Joachimus Benzajade, Dorotheus, Athanaſius, Ignatius, Cyrillus, Euthymius Carme, Eutychius Chius, Macarius Alepenſis, Cyrillus, Athanaſius Damaſcenus A. 1724, a quo Catalogum accepit Aſſemanus.

Seculo XI Patriarchæ Jacobitæ fuerunt Joannes VIII A. 1004, qui ineptus officium ſuum Davidi Syncello commiſit, ordinavit

Digitized by Google

mavit Epiſcopos XLVII, accuſatus a Nicephoro Meleteniota, Conſtantinopolin citatus, in monaſterium Caji apud Bulgaros relegatus, obiit A. 1029. Dionyſius A. 1033 usque 1043 ſedem extra dominium Imperatoris Græci conſtituit. Joannes ab A. 1049 usque 1058, de quo Aſſemanus & Renaudotius, Athanaſius VI A. 1058 usque 1064, poſt quinque annos depoſitus, inque monaſterium detruſus, Conſtantinopolin ducendus obit. Joannes X 1064 usque 1073 viginti Canones de diſciplina Eccleſ. condidit. Baſilius II 1074 usque 1075 invitus ſedit, ut & ſibi ideo barbam abraderet. Joannes XI intruſus. Dionyſius V A. 1077. Joannes XII, 1086 usque 1088. Dionyſius VI intruſus per annos VI, electus poſt annum obit 1090. Athanaſius VII A. 1090 usque 1129, qui & Abulpharagus appellatur.

Seculo XII Patriarchæ Antiochenſes Latini: Bernhardus Joanni IV ſuffectus A. 1100, patria Valentinus. Id vero contra pacta cum Alexio Comneno factum. Sedit ad usque 1136. Hinc Radulphus, militaris ingenii, Antiochi potius quam Petri æmulus, ob ſuperbiam & ambitionem depoſitus A. 1142, inque cuſtodiam datus, ſed elapſus Romam adit, ibique moritur. Aymericus Lemovicenſis A. 1142, illiteratus, in Radulphum Promotorem ingratus, qui ut varias injurias a Rainaldo Principe Antiocheno pertulit, ita ſtragem a Saladino Syriæ illatam ſenex vidit A. 1187. Radulphus II ſedit usque ad 1201. Idem Seculum Patriarchas Jacobitas habuit Joannem XIII ab A. 1130 usque 1137. Athanaſium VIII ab 1138 usque 1166; Michaelem I ſive Magnum ab 1166 usque 1199, Virum eruditum, decorum, venerabilem, voce ſonorum, libris editis clarum, quos Aſſemanus recenſet.

Seculo XIII Patriarchæ Antiochenſes Latini fuere: Petrus I, a Comite Tripolitano Raynaudo in carcere enectus, v. Innocentius III Lib. XI Ep. CX; Petrus II A. 1209, Innocentio III laudatus, usque ad A. 1215; Rainerius, electo Pelagio Albanenſi recuſante, Petro Capuano ſubſtitutus, A. 1219 usque ad 1226. Elias Robertus 1239 ſucceſſiſſe dicitur, is eſt Albertus, qui Rainerium excepit usque ad A. 1246. Mox Chriſtianus, a Sarracenis interfectus A. 1268, quo anno urbs a Soldano capta exciſaque fuit.

In

In Appendice Seculi XIII Patriarchæ Antiocheni Jacobitæ recenſentur: Athanaſius IX ab A. 1199 usque 1207. Michael II, invaſor, ab A. 1200, usque 1215, plerisque inviſus. Joannes XIV ab A. 1208 usque 1220, cognomento Scriba, ſtatura pusillus, ſolitudinis amantior quam dignitatis, bisque Epiſcopatum fugiens, Synodicam miſit ad Joannem Patriarcham Alexandrinum. Ignatius II ab A. 1222 usque 1253. Dionyſius VII, qui ut Aaron inter cancellos altaris miſere trucidatus a Sergio Monacho A. 1261. Joannes XV A. 1253 usque 1263, ſummis infimisque gratus. Ignatius III, ab A. 1264 usque 1282, ex hydrope obiit. Ignatius IV ab A. 1283 usque 1292. Ignatius V ab A. 1293 usque ad 1332, quem duo ejusdem nominis, Ignatius Michael & Ignatius Conſtantinus excipiunt. Tandem opus univerſum finitur Auctario Patriarcharum Antiochenorum Jacobitarum, qui Seculo XIII poſteriores extiterunt, usque ad noſtra tempora, quorum nomina etiam apud Aſſemanum habentur in Catalogo, quem cum Tomo II Bibliothecæ Orientalis edidit Romæ A. C. 1721.

HISTORIE DU TIMUR BEC.

h. e.

HISTORIA TIMURI BEGI, QUI EUROPÆIS nomine Tamerlanis innotuit, lingua Perſica ſcripta a CHEREFEDDIN ALI, autore coævo; in Gallicum ſermonem translata a PETIS LA CROIX.

Tomi IV.

Delphis, apud Reinier Boitet, 1723, 8.
Alph. 2 plag. 15 Mappæ Geogr. 4.

HIſtoriam Orientalium Regnorum vulgo apud nos non ſolum minus cognitam, verum & plane neglectam eſſe, res ipſa loquitur. Cujus neglectus cauſa non tantum ignorantia linguarum exoticarum orientalium, imprimis Arabicæ, indeque nata raritas librorum illorum, ſed etiam abſurda quædam & ſocordiæ plena perſuaſio, in ſcholis puerilibus imprudenter hauſta, & cum plerisque, qui puerilibus ſtudiis per totam vitam occupantur

Digitized by Google

tur, conſeneſcens, quaſi ſola Romana vel Claſſica hiſtoria omnia exempla prudentiæ & magnorum eventuum complecteretur, & ad conſtitutionem politicam orbis terrarum cognoſcendam ſola ſufficeret; cum e contrario ad præſentem ſtatum orbis politici, & imperiorum in eodem maximorum, ortusque, incrementorum & jurium eorundem cognitionem, hiſtoriæ orientales, æque ac aliæ hiſtoriæ medii ævi Europæarum gentium, multo plus re vera conferant, quam remotarum iſtarum rerum notitia, exempla etiam virtutum & fortitudinis ſcientiæque bellicæ & magnorum eventuum æque multa imo plura atque illuſtriora in iſtis occurrant. Non negabit id, quisquis hanc quam in manibus habemus, leget Timuri ſeu Tamerlanis Hiſtoriam omnium maxime fide dignam, cujus Autor eſt *Moulla Scherefeddin Aly Yezdenſis*: ut annotavit *Hadgi Calfa*, Turca modernus, in Bibliotheca ſua Orientali, qui & meminit, eum prælimina-ria præmiſiſſe, hiſtoriam *Oulovidorum*, ſive tribuum, quæ *Zagatay* Canum in regionem ipſi a Patre *Ginghiz Cano* attributam ſecutæ fuerant, & ſeriem principum *Zagatayæ* usque ad Timurum Begum exhibentia. Principem inter hiſtoricos, qui Timuri vitam conſcripſerunt, hunc eſſe, ex eo liquet, quod edidit librum *Chiraſi* Perſiæ urbe, juſſu *Ibrahimi*, qui nepos Timuri fuit ex *Charoko*: unde & in II & III parte operis, quæ tamen hic Gallice verſa non comparet, de *Charoki* & *Ibrahimi* factis expoſuit: præterea vero, quod ipſe teſtatur, ſe eam concinnaſſe ex commentariis ipſius *Timuri*, cui moris fuerit, omnium factorum ſuorum hiſtoriam, ab ipſis ducibus, qui rebus gerendis interfuerant, exhibitam, in unum corpus colligere, & Secretariis ſuis dictare. Interpres vero hujus hiſtoriæ eſt *Petis de la Croix*, qui a Franciæ Rege Ludovico XIV ad addiſcendas linguas orientales liberali cum ſtipendio miſſus in orientem, dein variis negotiis cum Rebusp. præcipue Africanorum piratarum tractandis adhibitus, prudentiam Regi fidemque, & ſingularem illarum linguarum ſcientiam probavit, ac poſtremo Profeſſionem linguæ Arabicæ in Collegio Regio ornavit. Atque hic quidem *Iſpahani* copiam hujus Autoris nactus, juſſu Colberti ejus verſionem orſus eſt, primo ad verbum magis exprimendo flores & elegantias eloquentiæ Perſicæ, dein, cum caſtigatiori eloquentiæ aſſuetis auribus eam ingratiorem deprehendiſſet, no-

vam concinnavit, ſenſum potius quam verba referentem. De cujus quoque operibus aliis longo catalogo recenſitis dicere non abs re eſſet, ſi id brevitas inſtituti noſtri pateretur; unde ſolum *Hiſtoriam Genghiz Cani*, qui maximam fere poſt hominum memoriam *monarchiam Mogolico-Tartaricam* condidit, ejusque ſucceſſorum usque ad Timuri tempora, itemque *Bibliothecam Orientalem Hadgi Calfæ*, *Cadi* vel *judicis Conſtantinopolitani*, longe ab Herbelotiana diverſam & luculentum eruditionis Orientaliſium ſpecimen præbentem, memoraſſe ſufficerit.

Quantum vero ad hanc vitam *Timuri*, patrem ejus fuiſſe memorat Noſter *Tragai* Principem, matrem *Tekinam Catun*, ejus uxorem legitimam. Nobilitas generis avita fuiſſe dicitur, deſcendens a *Toumene Kaw*, regiæ adeo dignitatis viro, ex iis, qui cum *Zagatay Cano* in Tranſoxiana provincia ſedes acceperant. Patrem tenuiſſe principatum *Kech*, cum præfectura 10 millium militum ei annexa, quem tamen ſponte agnatis ex gente *Berlas* ceſſerit vel integrum vel ſocietatem ejus. Editus eſt anno *Hegiræ* 736 vel anno Chriſti 1336 in villa *Sebz* prope *Kech*. Nomen ejus *Timur* ferrum notat, cui adjectum *Beg* dignitatis Principalis indicium. Ex quibus vocibus conflatis & ſyllaba *Beg* in *Lanc*, quod notat claudum, more Orientalibus ſolenni mutata, *Tamerlanem* formarunt. Quo tempore natus eſt, regnabat in Zagataya *Sultan Caſan*, vigeſimus primus ſucceſſorum *Zagatay Cani*, qui ob tyrannidem a *Mir Cazagano* dejectus & cæſus eſt, in cujus locum hic ſubſtituit Beyan *Couli Aglenidam*.

Non memorabimus hic, quibus artibus ſummam rerum ſibi conciliaverit *Timurus*: ſufficiet annotaſſe, eum A. C. 1359, ſublato æmulo *Huſſaino* (cum quo antea varias expeditiones ſuſceperat) ſummum *Zagatayæ* imperium, titulumque *Sabeb Cajan* i. e. Imperatoris Sæculi & Victoris mundi obtinuiſſe. Mature quidem bellis nonnullis laceſſitus, cum omnia in illis ex voto geſſiſſet, ad majora audenda converſus, A. 1370 *Herati* vel *Heræ* regulum, ad comitia vocatum, nec parentem, cum exercitu aggreſſus eſt. *Mazanderani* principem ut ſe imperata facturum promitteret, adegit. *Kelati* regulum, aliquoties ſupplicem, ſed in fide non manentem, angulo urbis ſuæ incluſum tenuit, donec ſe ipſi traderet captivum. Unde armis in *Siſtanum* verſis, regnum uni-

univerſum cum urbibus *Boſt* & *Siſtan Zere* ſui juris fecit, turresque paſſim ex hoſtium & rebellium corporibus admiſta calce exſtruxit, & *Ouganianis* in itinere deletis, ac *Candahare* occupata, Samarcandam rediit. Poſt varias deinde expeditiones alias feliciter ſuſceptas, propagandæ religionis Muhammedicæ prætextu, A. 1376 in Chriſtianos *Georgianos* arma convertit, *Teflifio* expugnato, & rege *Hippocrate* capto, imo *Schirvani* & *Gilani* principibus certatim ſe dedentibus. Filium quoque Perſiæ regis defuncti *Zeni Elabeddin* ad ſe arceſſit, tanquam commendatitiis patris literis in ipſius clientelam deditum; qui cum venire recuſaret *Elabeddinum*, arma Timuri in ſe convertit. *Iſpahano* porro ultro ſe dedente, propter ſeditionem mox exortam in cives exiliis ſævitum 1387. Rex ipſe ad præfectum *Toſtari* conſanguineum effugit, a quo in vincula conjectus. Principes *Yerda*, *Lara*, & plurimi ex *Carmania* ultro ſe dedunt. Hinc conſilium cepit extirpandorum plane Getarum; quorum ingentem numerum cepit, terram vaſtavit. Deinde expeditionem in *Capebac* anno 1390 ſuſcepit, & deprecante, etſi non ſerio, *Focatmicho* cum exercitu progreſſus, & e monte *Olouc Tac* vaſtiſſimam planitiem viridantem ſed plane deſertam proſpiciens, eam ſibi aſſeruit, & in ejus rei memoriam obeliſcum cum inſcriptione dedicavit. Tum in maximo illo deſerto progreſſus, ſummamque annonæ penuriam paſſus, venatione integri exercitus inſtituta, quam *Gerke* vocant, (ubi omnis exercitus circulo facto totum tractum cingere ſolet) & infinito beſtiarum numero concluſo, inopiæ conſuluit. Hinc variis victoriis, magnaque Arabiæ parte, urbibus imprimis, *Bagdado*, unde artifices omnes in ſedem ſuam Marcandam migrare coegit, & *Ameda*, cujus mœnia ante 4300 annos ſtructa perhibebant, potitus, Georgiam iterum petiit, & *Focatmichum*, cujus ibi copias offendit, A. 1395 cruento prælio ſuperavit. Inde ut famam ſuam in occidente latius ſpargeret, ad *Beryſthenem* movit, univerſamque *Ruſſiam* & *Moſcovium*, *Ruſſiam* quoque *minorem* vaſtando pervagatus, *Tanaida* convertitur, ubi omnes Chriſtianos necavit, Muhamedanis ſervatis. *Cubanum* porro progreſſus, *Circaſſiamque* omnem populatus, ſilvisque cæſis tranſitum ſibi faciens, per montem *Alburz* in Georgiam deſcendit, ſtatuisque ac templis Chriſtianorum omnibus vaſtatis, *Aſtra-*

canum, cujus Præfectum proditionem moliri acceperat, & *Sarai*, primariam *Capebaci* ſedem, ejectis civibus, ſolo æquat; e contra, patratis aliis facinoribus, *Achiram* caſtellum ad limites Chinæ inſtaurat & incolis inſtruit. Interea cum nepos ejus, quem *Candabaræ* & vicinis provinciis præfecerat, occaſione captata, quod fratres bini, *Fironzo* rege mortuo, rerum ſummam ad ſe traxiſſent, conſtituto nominetenus ſaltem Rege, nepote Fironzi, *Mahmoudo*, eos in *Delly* & *Multane* reſidentes bello aggreſſus eſſet, *Timur*, probato inſtituto, & deſiderio religionis Muhammedanæ propagandæ, & meritum expeditionis ſacræ, quam *Gazie* ipſi vocant, acquirendi ductus, in Indiam movet. Hic *Batnir*, urbe munitiſſima, cum numero infinito eorum, qui eo confugerant, capta, ac *Multane* per nepotem ſubacta, ad *Delly* acceſſit, propeque eam prælio ſuperato *Mahmoudo*, urbem nullo negotio occupavit, quam milites ejus, orta inter cives diſcordia, diripuerunt. Cives urbis *Mirthe* durius habiti, omnes enim vivi excoriati. Inde ad *Gangem* progreſſus, noctu lucentibus facibus eum ſuperans, alium regulum *Mobarek* vicit. Anno 1399 Samarcandam redux, cum comperiſſet de alienatione mentis, in quam filius *Miran Chah* inciderat, in *Atropanenſem* provinciam mox iterum profectus eſt. Ibi omnes, qui voluptatibus filii inſervierant, Muſicos & Poetas, quamvis excellentiſſimos, ſuſpendio necavit. Iterumque Georgianis Chriſtianis infenſus, *Cyro* fl. trajecto, media hyeme eos afflixit, ritesque omnes extirpavit, religionis Muhammedicæ amore. Hinc bellum inter *Timurum* & *Bajazethem* conflatur. Cauſa belli, quod Bajazethes ſucceſſibus inflatus, cum *Sebaſten* & principem ejus in ſuam poteſtatem redegiſſet, & *Malaticum*, quæ Syrorum fuerat, cepiſſet, etiam *Aſzendgianæ* principem, qui pridem ſe Timuro permiſerat, ad imperata facienda evocaſſet. Literis ergo acerbiſſimis ad eum ſcriptis, Timur, ut cœptis abſiſteret, monuit: quibus nihil reſpondit Bajazeth, niſi quod dudum in votis habuerit cum eo bello contendere. Timur exercitu per *Arzerum* & *Arzendgian* ducto, Septembri menſe A. 1400 Ottomannicas terras ingreſſus, & *Sebaſten* machinationibus, aggeribus, cuniculis & igne Græco infeſtans, cives ad deditionem faciendam compulit: equitibus præſidiariis *Bajazethi* in puteos conjectis & necatis. Poſt *Malatiam* cepit,

Digitized by Google

cepit,& cum *Bajazethes* hactenus ausus non esset in campo compa-rere, arma in Ægypti Sultanum,in quem veteris iræ causas habebat, convertit, deprecantibus licet & dehortantibus suis. Captis tamen, ut Noster testatur,plurimis urbibus,*Aleppum* accessit, qua urbe Syri egressi infelix prælium commisere, urbsque ipsa capta & crudeliter direpta, castellum quoque vi ad deditionem adactum. Quo facto *Emessam*, *Balbecum* ac tandem *Damascum* accessit media hieme, copiis interea ejus universam Phœnicem Syriamque populantibus.Et quamvis Ægypti Sultanus Damascum advolasset,ac specie legatorum sicarios immisisset Timuro, evasit is tamen eorum insidias,urbemque deditione cepit, & arce cuniculis subruta igne cremavit: sola ab incendio servata turricula,quam *Minaretum* vocant, ea ipsa, in quam descensurum esse *Jesum Christum*, cum venturus sit ad vivorum mortuorumque judicium, stolide fabulantur Muhamedani. Inde e Syria ducens super *Euphratem* per *Mesopotamiam*, & *Tigri* apud *Mousel* superato, *Bagdadum* iterato obsedit, æstate æstuosissima, militibusq; sudore fere diffluentibus. Hic cum æstus causa cives in domos se recepissent, & in stationibus fallendi hostis causa pileos & cassides suspensos reliquissent, urbs vi capitur, infinitus civium numerus mactatur, ex capitibus cæsorum 20 turres excitantur, urbs, solis templis servatis, solo æquatur; quam tamen aliquot annis post Timur religione ductus restituit. Hinc etsi reconciliatus esset pace cum *Bajazetho*, mox tamen novis ejus injuriis A. 1401 irritatus, ultimam contra eum expeditionem suscepit, & *Kemaco* castello in itinere capto,exercitum ad *Sebasten* duxit. *Bajazethes* interea *Tocatum* venerat cum exercitu; Timur vero *Cæsaream* se converterat ac inde *Kircheberam*; quo cum quoque *Bagazethes* accessisset,Timur præterito illo *Ancyram* versus movit,præ se ferens,in animo sibi esse hostis regionem vastare,& peditatum ejus fatigare. At dum *Ancyram* obsidere incipit, propere accurrit *Bajazethes*,atque adeo decretoria committitur pugna A.1702 Cal. Julii. Exercitum *Timuri* & ejus alas ducebant filii & nepotes, *Bajazethis* quoq; exercitum filii & affinis, uxoris frater, quem *Pesir Laus* vocat Autor,regebant.Sed hic ipse statim sub initium pugnæ cæsus siniſtrum in exercitu *Bajazethis* omen præbuit. Furtuna jam inclinante, *Bajazeth* cohortes quasdam Timuri colle, quem tenebant, dejicit, ibi vero exercitus sui fugam prospiciens, terrore correptus

& ab ipso dein Timuro oppugnatus, postquam per integrum diem fortiter restitisset, fugere tentat, sed retractus, manibus ligatis, ad Timurum adducitur. Quem cum conspiceret Timur, solvi illico compedibus & secum assidere jussit, objurgans eum humaniter, nec inhumaniter ejus excusationem accipiens. Quin petenti *Bajazethi*, ut filii sui *Musa* & *Mustafa* requirerentur, annuit; solus tamen *Musa* adductus est. Bajazethem exinde honesta regiaque custodia habitum fuisse, diserte Autor testatur, ut adeo explodantur facile fabulæ, quæ de dura ejus captivitate circumferuntur. Universam inde Anatoliam vastando pervagatus exercitus Timuri, *Yenichebera Bajazethi* uxorem quoque *Destinam* cum duabus filiabus cepit, quam *Bajazethi* remisit *Timur* ea conditione, ut illa quæ, Serviæ quippe Despotæ filia, fidem Christianam etiam in Gynæceo Bajazethis servaverat, Muhammedissimum amplecteretur. *Caramano*, qui per duodecim annos in vinculis Bajazethis fuerat, præfecturam Caramaniæ cum *Iconio*, *Larenda*, *Acserai*, *Anzarya*, *Alaya* concessit; Bajazethem vero, ad epulas solennes & festivitates aulicas invitatum, præfectura universæ Natoliæ investitum, corona aurea & sceptro ornavit. Post in Ægyptum legatos misit, postulantes, ut *Atelmich Vani* præfectus restitueretur, moneta *Timuri* nomine signaretur, & in precibus publicis nomen ejus recitaretur; quod impetrasse eum, infra docemur. Mæandrum transgressus usque ad *Fire* urbem, accepit de *Smyrna Ezmir*, eam teneri a Christianis, a quibus Muhammedani vexentur multis modis, esseque munitissimam, sæpius a *Bajazetho* & semel per integrum septennium frustra obsessam. Zelo itaque religionis ad eam oppugnandam conversus, dum Smyrnenses universæ Europæ Principum opem per legatos implorant frustra, urbem media hyeme 6 Dec. 1406 aggressus, more suo, id est, omni arte militari, cuniculis, igne Græco, arietibus (ingentem enim artificum, qui hæc agitabant, nos *Ingeniarios* diceremus, numerum semper secum habebat) nondum absoluto duarum septimanarum spatio, cepit, diruit, cunctis civibus cæsis, ædibus destructis, materia omni in mare abjecta; adeo ut copiæ auxiliares, paulo post navibus ex Europa advectæ, nullis vestigiis urbis deprehensis, obstupescerent. *Chii* insulæ princeps *Soba* ultro se dedit; *Phocæam* pariter a Christianis insessam aggressurus Timur, sponsione tributi mitigatur. Inter hæc *Bajazeth* apoplexia moritur A. 1403, cujus mortem lacrymis

pro-

profecutum esse Timurum, refert Autor. Ceterum cum in illo tractum *Tartaros*, *nigros* dicunt, incidisset, qui ibi inde a temporibus *Hulacon Cani*, & postremo in clientela *Bajazethi* fuerant, eos omnes, familiarum nempe 30 vel 40 millia, deduxit ad regionem Getarum, a se quondam vastatam, incolendam. Exinde contra *Gourghin* Regem Georgiæ, quod præsentem se sistere recusaret, denuo grassatus, castellum *Cortene*, quod inexpugnabile creditum, capit, terras, templa, monasteria crudelissime vastat, nec desistit, donec legis Mahummadicæ doctores, a Rege corrupti, persuaderent Timuro, legibus Alcorani hoc injungi, ut qui ad tributum annuum pendendum consensissent Christiani, cetera a vexationibus immunes essent. Unde pecunia, quæ ipsius nomine signata erat, accepta, exercitum deduxit, & post 7 annorum absentiam Samarcandam rediit, A. 1404. Ibi legati eum accesserunt tum *Capebaci*, tum *Ægypti* Regum, tum imprimis Castellæ Regis; notatque Interpres, relationem hujus legationis Hispanico sermone editam extare, quæ mire cum Autoris nostri historia conspiret, non nisi in levibus nonnullis circumstantiis diversa. Nuptiis dein nepotum suorum summa magnificentia per duos menses celebratis, expeditionem in Chinam destinat Timur, eo animo, ut facta hac expeditione contra Idololatras suscipienda, atrocius in superioribus bellis gesta expiaret. Sed ea illi postrema & fatalis exstitit. Ingressus est illam media hyeme A. 1405, frigore adeo sævo, ut homines æque ac belluæ membris mutilarentur; jamque fluvium *Jaxartem* glacie constrictum superaverat & *Otrarem* venerat, cum febri ardente correptus eodem anno Cal. April. animam efflavit, prius hærede dicto *Pir Mehemmed Gehanghir* nepote, qui ex primogenito ejus filio genitus, omnium, qui ex ea familia superstites erant (uno excepto *Miran Chan*, qui ob mentis deliquium a Regno arcebatur) natu maximus erat. Enimvero, ut ex sequentibus patet, hujus *Mirani* filius *Calil*, exercitu sub specie prosequendæ expeditionis Chinensis potitus, & absentia *Gehanghiri* illius, qui tum in *Candahara* hærebat, usus, Samarcandam, quo Timuri corpus delatum, petit & diffugienti illinc reliqua Timuri familia, a præfecto urbis recipitur, regnumque auspicatur, *Gehanghiri*, hæredi testamentario, solo *Cani Tartariæ* titulo relicto. Is vero ut erat ignobilis & concubinæ amori obnoxius, quæ, vivo etiam Timuro, suis artibus effecerat, ut uxores

Timu-

Timuri & concubinæ vilis conditionis hominibus vel invitæ collocarentur, quo magis ipſa illis exæquaretur; ita effuſa prodigalitate immenſas opes, a Timuro relictas, intra quadriennium abſumpſit. Hæc de geſtis *Timuri*, cui Autor deſcriptionem univerſæ familiæ ejusdem, qualis eo decedente fuerat, numero 36 virilis, fœmineique ſexus 17, ſubjungit. Atque ita vitæ Timuri recenſione defuncti videbimur: ſupereſt, ut de moribus ejus aliisque rebus memorabilibus pauca annectamus. Patronum & promotorem artium atque ſcientiarum maximum fuiſſe Timurum, ex eo apparet, quod & doctos viros ſemper ſecum habuerit, quibuscum frequenter confabulatus, & undique conquiſitos curioſarum operarum artifices Samarcandam deduxerit. Magnificentiam ejus loquuntur palatia & hoſpitalia ſplendidiſſima. Scientia vero bellica eum omnibus ſuæ ætatis, Europæis quoque, Principibus longe præſtitiſſe, oſtendunt tot expugnationes urbium per cunicularios & ignis Græci artifices promotæ, plane ſecundum regulas artis, tum temporis ne quidem Europæis ſatis cognitæ. Sævitiam quidem & ſeveritatem ejus in infligendis imprimis pœnis nemo excuſaverit, ne quidem ipſe Autor, etſi in gratiam nepotum ejus ſcripſerit, judicat tamen Noſter, perditiſſimo ſtatui earum regionum forti atque acri medicina opportuiſſe. Sed amorem quoque juſtitiæ adminiſtrandæ ſingularem docent tum plurima exempla, tum ipſum ejus ſymbolum, quod annalibus inſcriptum habuit: *Ruſti Raſti*, quod idem eſt ac ſi dixeris: *In recto decus.* Cum prælia iniret, adeo religioſis & humilibus ad Deum precibus uſum fuiſſe, ex Autore apparet, ut magis aptæ vix ex ore Chriſtiani proficiſci potuerint. Humanitatis quoque ſubinde exempla dedit, e. g. cum Yſouf Soſio, quamvis a ſe obſeſſo, peponum primitias dono miſit, quas hic quidem, nullo Timuro reſponſo dato, in foſſam urbis projecit. Ceterum poſſent & alia curioſa circa mores harum gentium ex Autore noſtro afferri, qualia ſunt: uſus caudæ equinæ Zagatayenſibus æque ac Turcis familiaris pro inſigni bellico, cum Perſæ potius vexillis utantur; mos dona numero novem Regibus Tartaricis offerendi; privilegium ſingulare bene meritis principibus vel miniſtris regiis tributum, novies ſcilicet impune peccandi, idemque in 7 usque generationem prorogatum; mos item omnia conſultis Aſtrologis agendi; unde & Timur horas expeditionum, palatiorum fundandorum, & ſimilium actionum legere curaſſe, memoratur. Denique etiam Chronoſticha, quæ vocamus, imprimis ad harum gentium palatum eſſe, e variis locis Autoris intelligitur.

(o)

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. III.

COLUMNÆ MILITANTIS ECCLESIÆ, ſive ſancti & illuſtres Viri, Eremitæ primi, Anachoretæ, Ordinum regularium inſtitutores, propagatores, reformatores, æneis figuris excuſi, elogiis dilaudati. Cum permiſſu Superiorum.

Noribergæ, ſumt. Viduæ Chriſtoph. Weigelii, 1725, fol. Alph. 1 pl. 2 Icones 88.

QUi celebriorum ex antiquitate Virorum imagines, ex lapidibus, gemmis, nummis, aliisve fide non indignis monumentis curioſorum exhibent oculis, adeo hac tempeſtate non in vanum laborant, ut potius magnus eorum inveniatur numerus, qui his delitiis oculos animosque paſcunt; licet vel ipſi iconum collectores de *αὐθεντίᾳ* imaginum lectorem ſuum non ſemper usquequaque certum reddere queant. Eandem quoque fortunam ſibi forte polliceri poterit hujus collectionis Cl. Autor. Effigies 88 affabre factas curioſorum ſiſtit obtutui, & deinceps non ſanctorum vel illuſtrium ſuorum Virorum hiſtorias, ſed, ut ipſe appellat, elogia, eaque certis inſcriptionibus concepta, exhibet. Nec inficiatur, ſe in his condendis ſecutum eſſe autoritatem Actorum Sanctorum, Surii, Ribadeneiræ ejusque continuatoris, item Ph. Bonanni, Ramböckii, Caroli de Arenberch, Aug. Sartorii, Ge. Joſephi Eggs, & ſimilium Autorum. Sancti autem illuſtresve Viri hoc quidem ſe excipiunt ordine: 1) S. Elias, Propheta.

2) S. Joh. Baptiſta. 3) S. Petrus; in cujus elogio paulo nimis Rhetorica viſa ſunt iſta in initio: *Obſtupeſcite cœli & terræ, quia gratis venumdati eſtis a Creatore veſtro: qui vos ſpiritu oris ſui creavit: ſuo in vos dominio ſe abdicavit;* & quæ paulo poſt ſequuntur: *Age nunc, Lector, & pronus Petrum venerare,* DIVINÆ OMNIPOTENTIÆ METAMORPHOSIN. 4) S. Cyriacus, Ep. Hieroſ. qui ordini cruciferorum initium dediſſe fertur .5) S. Chariton. 6) S. Paulus Ægyptiacus, primus Eremita, quem Noſter cum Paulo Apoſtolo confert. 7) S. Antonius, vitæ cœnobiticæ in eremo fundator. 8) S. Pachomius, Tabenneſionitarum monachorum pater. 9) S. Macarius Ægypt. Eremita. 10) S. Baſilius, magnus ille vitæ monaſticæ reformator. 11) S. Auguſtinus, non minor Eccleſiæ Pater, qui ſui ordinis fundator creditur. 12) S. Hieronymus, immortalis nominis monachus Bethlehemiticus & S. Scripturæ interpres. 13) S. Honoratus, monachorum Lerinenſium inſtitutor. 14) S. Sabdas, Cappadox. 15) S. Benedictus, monachorum in occidente parens. 16) S. Oddo, Cluniacenſium autor. 17) Beatus Soror, Senenſis, Fratrum S. Mariæ inſtitutor. 18) S. Romualdus, Camaldulenſium pater. 19) Ludolphus, qui congregationem S. Columbæ de Avellana inſtituit. 20) S. Stephanus Arvernus, ordinis Grandimontenſis fundator. 21) S. Joh. Gualbertus, ordinis Vallumbrenſis inſtitutor. 22) Gaſto, ordinis S. Antonii de Vienna fundator. 23) S. Bruno, Germanus, Carthuſianorum parens, qui noſtro eſt bis Germanus, natalibus & virtute. 24) S. Ivo, diverſorum ordinum Canonicorum parens. 25) S. Robertus, qui Ciſtercienſes inſtituit. 26) S. Albericus, Ciſtercienſis. 27) S. Stephanus, Ciſtercienſis. 28) S. Robertus de Arbriſſello, autor ordinis fontis Ebraldinenſis. 29) S. Johannes de Mathera, ord. Pulſanenſis fundator. 30) S. Guilielmus Vercellenſis, ord. Montis S. Virginis pater. 31) S. Norbertus, Archi-Epiſc. Magdeb., Præmonſtratenſium fundator. 32) S. Bernhardus, Abbas Clarevallenſis, Bernhardinorum autor. 33) S. Guilielmus, e Duce Aquitaniæ fundator ord. Guilielmitarum. 34) S. Joh. Oldratus de Meda, ord. Humiliatorum autor. 35) S. Joh. de Matha, qui ord. redemptionis captivorum inſtituit. 36) S. Felix de Valois, qui ord. S. Tri-

Digitized by Google

Trinitatis condidit. 37) S. Guilielmus, Abbas Roſchildenſis, qui Canonicos reformavit. 38) Innocentius III Papa Rom. qui congregationem Regularium Sacerd. Spiritus S. in Papia inſtituit. 39) S. Albertus, Patriarcha Hieroſ. ordini Carmelitico regulam præſcribens. 40) S. Franciſcus, ordinis Franciſcanorum ſtator. 41) S. Dominicus, Prædicatorum ſive Dominicanorum parens. 42) S. Petrus Nolaſcus, qui erexit ord. B. V. de Mercede. 43) B. Bonfilius, ord. Servorum B. M. V. inſtitutor. 44) S. Philippus Benitius, ejusdem ordinis. 45) S. Silveſter, Silveſtrinorum conditor. 46) S. Petrus de Morono, dein Cœleſtinus V Papa Rom. congregationis S. Damiani autor. 47) Tobias, congreg. Fratrum Laicorum, Cellitarum, inſtitutor. 48) S. Nicolaus Tolentinas, Auguſtinianus Eremita. 49) B. Robertus Salentinus, Cœleſtinorum reformator. 50) S. Bernardus Ptolemeus, qui congregationem fratrum S. Mariæ montis Oliveti inſtituit. 51) S. Joh. Columbinus, ord. Clericorum regul. Jeſuatorum autor. 52) Petrus Ferdinandus, Eremitarum S. Hieronymi conditor. 53) Gerhardus Magnus vulgo Groot, Belga, qui congregationem clericorum vitæ communis erexit. 54) B. Petrus Gambacurta, Hieronymitanorum parens. 55) Carolus Granellus, Rhodonus & Gualterus, congregationis Feſulanæ auſpicatores. 56) Lupus de Olmedo, Longobardicæ congregationis autor. 57) Alexander Crivellus, Albertus Beſozzi & Antonius Petraſancta, ordinis Barnabitarum reformatores. 58) S Laurentius Juſtinianus, ord. Canon. Secul. S. Georgii in Alga reformator. 59) S. Franciſcus de Paula, fundator ordinis Minimorum. 60) Joh. a Popula, provinciæ Angelorum fundator. 61) Matth. de Baſſio, Capucinorum autor. 62) Hieron. Maluſellus, qui inſtituit congregationem boni Jeſu ac S. Margaritæ. 63) S. Cajetanus, qui ordin. Theatinorum erexit. 64) Antonius Zaccaria, Barthold. Ferrarius, & Jac. Ant. Morigia, qui congreg. Cler Reg. S. Pauli, ſeu Barnabitarum fundarunt. 65) S. Ignatius de Loyola, Soc. Jeſ. fundator. 66) Hieron. Æmilianus, Cler. Regul. Somaſchenſium conditor. 67) S. Joh. de Deo, autor ord. de hoſpitalitate ſeu fratrum de Miſericordia. 68) Bernhardinus Rubianenſis, Eremita, Coloritorum pater. 69) S. Petrus de Alcantara,

ordinis Reformatorum parens. 70) Ludovicus Blosius, Abbas Lætiensis, Benedictinorum reformator. 71) S. Philippus Nerius, qui congregationem Oratorii instituit. 72) Joh. Leonardi, qui congr. Cler. Reg. Matris Dei erexit. 73) Joh. la Barriere, qui Congreg. B. Mariæ Fulienſis in Gallia, & congr. reformatam Monach. S. Bernhardi in Italia dedit. 74) S. Carolus Borromæus, Cardinalis, Archi-Ep. Mediol. & fundator congreg. oblatorum S. Ambrosii. 75) Bernardus Alvarez, fratrum charitatis S. Hippolyti autor. 76) Matthæus Guerra, congreg. clericorum sacrorum clavorum parens. 77) Camillus de Lellis, qui congreg. Cler. Reg. spe supernæ mercedis gratis ministrantium infirmis instituit. 78) Augustinus Adornus, Cler. Regul. Minorum congregationis conditor. 79) B. Joh. a Cruce, Carmelitarum reformator. 80) Thomas a Jesu, ord. strictioris discalceatorum Eremit. S. Augustini autor. 81) Cæsar de Bus, congreg. Patrum de doctrina Christiana fundator. 82) J. Baptista a Conceptione, qui novam discalceatorum familiam peperit. 83) Petrus de Berulle, congreg. Oratorii Domini nostri Jesu Christi parens. 84) Josephus a Matre Dei, qui religionem Cler. Reg. pauperum Matris Dei Scholarum piarum erexit. 85) S. Franciscus de Sales, ord. Sanctimonialium de visitatione B. M. V. institutor. 86) Carolus Caraffa, piorum operariorum congregatione instituta clarus. 87) Vincentius de Paulis, congreg. Clericorum de missione autor. 88) Petrus Betancur a S. Josepho, congreg. fratrum Laicorum Bethlehemiticorum fundator. Hi sunt, qui gestu omnes devoto depicti repræsentantur, quos deinde duplici indice, primo quo ordine se in libro excipiant, tum Alphabetico, repetit Autor, tandem indicem Ordinum ipsorum subnectens, quos Viri illi vel instituerunt, vel reformarunt, vel illustrarunt.

JAC. HYACINTHI SERRY, ORD. PRÆD. Doct. Sorbonici & in Academia Patavina Primarii S. Theol. Professoris, Divus Augustinus Divo Thomæ ejusque Angelicæ Scholæ conciliatus in quæstione de gratia primi hominis & Angelorum.

Pata-

Patavii, typis Seminarii, apud Jo. Manfrè, 1723, 8.
Pl. 13½.

QUi poſt editam Congregationis de auxiliis gratiæ Hiſtoriam, eandemque adverſus Germontium & Metzenium aſſertam, (vid. Acta noſtra A. 1700 p. 337, & A. 1703. p. 118 - 124) de Auguſtino bene mereri voluit, & *Auguſtinum a calumnia vindicatum*, A. 1704, 8 orbi eruditorum expoſuit Autor celeberrimus; jam hoc opuſculo non de Auguſtino ſolum, ſed etiam de Thoma bene meriturus, Auguſtinum in quæſtione de gratia primi hominis & angelorum, ſive de efficacia gratiæ in ſtatu integritatis, Divo Thomæ ejusque Angelicæ Scholæ conciliatum exhibet. Hos ipſos enim, Auguſtinum & Thomam, prædeſtinationis & gratiæ ſummos prædicat in epiſtola dedicatoria ad Danielem Delphinum Epiſcopum Aureliano-Politanenſem Magiſtros, a Deo eccleſiæ datos; quos tamen veritatis Magiſtros eſſe non poſſe fatetur, niſi in tradenda divinæ gratiæ doctrina unam eandemque habuiſſent ſententiam, cum veritas aut una ſit, aut nulla. Thomam vero ejusque diſcipulos in efficaci gratia ad omnes humanæ naturæ ſtatus, atque ad ipſos etiam angelos dilatanda ab Auguſtino procul abſceſſiſſe, non ſolum, teſte Autore in præfatione hujus opuſculi, Cornelius Janſenius primus omnium affirmavit, qui tamen Thomam etiam dixit Auguſtinum contractum; ſed etiam Viri nonnulli ſumme, uti Autor ſcribit, Catholici, doctrinæ Romano-Catholicæ integri, ipſiusque Auguſtini ſtudioſiſſimi, profitentur, qui Thomiſticæ ſcholæ turpem illam notam affricant, quod in aſſerenda gratia per ſe ipſam efficaci, ſanis perinde ac lapſis hominibus neceſſaria, Ariſtotelem prætulerit Auguſtino, totaque a ſummo illo doctore via abierit. Hanc injuriam cum ſurda aure præterire non potuerit Autor, ſcholæ Thomiſticæ defenſionem hoc ſcripto, quod XXIV abſolvitur capitibus, ſuſcepit, Auguſtinum non ſolum divo Thomæ, quod titulus ſpondet, conciliaturus, ſed etiam Auguſtinum, a ſe ipſo per falſos interpretes abalienatum, Auguſtino reſtituturus. Quod conſilium ſuum pluribus exponit C. I, ſibi ſcilicet non animum eſſe cum Molinæ

diſcipulis diſputare; ſed tantum cum pauculis Auguſtinæ ſcholæ Profeſſoribus, quos efficaciam gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ neceſſariam adſerentes, in ſtatu vero naturæ innocentis efficaciam gratiæ ex humanæ voluntatis aſſenſu vel diſſenſu ſuſpendentes, priori reſpectu Thomiſtas, poſteriori Molinianos dicit; in hanc delapſos ſententiam, eo quod gratiæ per ſeſe efficacis neceſſitatem ex ſola naturæ vulneratæ corruptæque conditione repetant, non vero ſimul ex activa, ut ajunt, indifferentia voluntatis, aut ex naturæ creatæ, a Deo pendentis, ſubjectione. Ad internum hoc diſſidium, inter Auguſtinianos nonnullos & Thomiſtas ſubortum, quo argumenta Molinianis oppoſita enervari agnoſcit, ſedandum tollendumque, ita adverſus hoſce Auguſtinianos ſe diſputare fatetur, ut ipſa principia, quibus doctrina Auguſtiniana & Thomiſtica nititur, verane ſint an falſa, Pontificum Romanorum decretis obtemperans, non expendat, ſed ex ſola argumentationis lege pro certiſſimis ponat, atque hac ratione ad hominem, uti dici ſolet, conſonantiam utriusque doctrinæ oſtendat, probetque, Auguſtinum non modo gratiam per ſe ipſam efficacem homini utroque in ſtatu variis titulis neceſſariam docuiſſe, verum etiam ea poſuiſſe principia, quæ gratiam illam non ſolum in ſtatu naturæ corruptæ, ſed etiam in ſtatu naturæ innocentis neceſſariam evincant. Iſtiusmodi generalia principia Auguſtini Cap. II - VI quinque in medium profert, & ad quæſtionem ſuſceptam applicat; eandemque Cap. VII, VIII & IX, ipſius Auguſtini autoritate verbisque confirmat, & inter alia ex cap. IX libri XII de civitate Dei locum adducit, in quo Auguſtinus aut angelos, mala voluntate cadentes, minorem accepiſſe amoris divini gratiam, aut bonos, amplius adjutos, ad eam perveniſſe ſtatuit beatitudinem, unde ſe nunquam caſuros certiſſimi fierent. Teſtimoniis Auguſtini Autor Cap. X - XIV rationes ſubjungit theologicas, ex Auguſtino delibatas, ſuamque ulterius probantes ſententiam: & cap. XV celeberrimæ de divinis auxiliis Congregationis judicium recitat, in qua ad mentem Auguſtini, tanquam ad Lydium lapidem controverſias, Molinianæ doctrinæ occaſione excitatas, probare & definire juſſerat Clemens VIII Pontifex Romanus. Hæc enim Congregatio ſanxit,

tantum

tantum abeſſe, ut teſtimoniis Auguſtini, ex cap. XI & XII libri de correptione & gratia, a Moliniano oratore adductis, dogma Thomiſticum de gratia per ſe efficaci impeti poſſit, ut potius ex illis ipſis magis firmetur, ſi recte intelligantur. Potiſſimum vero adverſæ ſententiæ fundamentum ut evertat Autor, Auguſtinum, probat Cap. XVI & XVII, non ex ſola humanæ naturæ, originali peccato ſauciatæ, corruptione, ſed etiam ex ipſa cauſarum ſubordinatione, efficacis gratiæ neceſſitatem petiiſſe; & Cap. XVIII ex Syſtemate de gratia, verſatili dicta, non efficaci, angelis primisque parentibus data, non pauca fluere confectaria oſtendit, ab Auguſtini principiis alieniſſima: ruere ſcilicet, hoc poſito, gratuitæ prædeſtinationis dogma; ruere divinæ voluntatis decreta in ſe ipſis efficaciſſima; ruere ſcientiam Dei, rerum omnium cauſam, non dirigentem modo, verum etiam efficientem: quæ dogmata Auguſtiniana ii, quibuscum Autori noſtro res eſt, rata habeant & confirmata. Sed cum hi regerant, mentem Auguſtini ex eo maxime repetendam eſſe loco, in quo totam illam quæſtionem ex inſtituto tractavit, nempe ex cap. X, XI & XII libri de corrept. & gratia, Autor cap. XIX-XXIV diſputationem Auguſtini cum monachis Adrumetinis recenſet, ejusque diſtinctionem inter adjutorium, *ſine quo non fit* bonum opus, & *quo* re ipſa *fit* opus, exponit: atque argumentum adverſariorum, ex hac Auguſtini cum Monachis diſputatione deſumtum, refellere; quin immo ſumma doctrinæ capita, quæ Auguſtinus in hac diſputatione attingit, ſingulatim ad D. Thomæ ſententiam reducere conatur. Sic magno quidem cum ſtudio ſcholæ Thomiſticæ cauſam oravit Autor: utrum vero eandem peroraverit, & Auguſtinianis ſcrupulum exemerit omnem, non ſine cauſa dubitamus. Parum autem utilitatis ex hac controverſia redundabit in eos, qui nec Auguſtini, nec Thomæ, ſed Apoſtolorum & Prophetarum fundamento innixi, utriusque dogmata ad ſacram Scripturam, tanquam ad Lydium lapidem examinanda ducunt; & præterea ab aliis jam ſatis ſuperque demonſtratum eſſe norunt, Hipponenſium Præſulem in doctrina de gratia nec ubique recto incedere tramite, nec ſibi ſemper conſtare.

Hiſtorie derer Heidniſchen Opfer-Mähler.

hoc eſt,

HISTORIA CONVIVIORUM SACRORUM a gentilibus celebratorum, ad demonſtrandam realem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in S. Cœna expoſita.

Magdeb. & Lipſ. ap. Viduam Chriſt. Seidelii, 1726, 4. Plag. 11.

AUtor præſentis opuſculi Anonymus quatuor capitibus non nihil curatius in hunc profanorum gentium ritum, ipſis ſanctiſſimum habitum, inquiſiturus, c. 1 hujus ſui inſtituti rationem reddit, perſuaſus, huic argumento, quo ipſe Paulus Apoſtolus 1 Cor. XI, 15-22 utitur, novam lucem accendi debere. Et
p. 4. quamvis ingenue fateatur, B. Godofr. Olearium noſtrum in diſſ. de κοινωνίαις cum Chriſto & dæmoniis hoc argumentum jam
3 ſqq. excuſſiſſe, cujus diſſertationis ſummam quoque c. 1 §. 5 exhibet; negat tamen, ſe ex Oleario ſapere, & jam diu ante, quam Olearianam diſſertationem viderit, ſe de hoc argumento quædam in
5. chartam conjeciſſe, aſſeverat. Cap. 2 ipſam horum ſacrorum hiſtoriam pandit, ubi quidem ſtatim in fronte rationem, quare hactenus adeo pauci de his ſacris egerint, eam eſſe putat, quia in ſcriptis gentilium pauca tantum de his conviviis inveniantur, ſiquidem ex diſciplina arcani ſolis initiatis hæc myſteria aperire voluerint. Convivia vero hæcce non omnibus ſacrificiis ſubjuncta fuiſſe, inde probat, quia Porphyrio L. 2 §. 54 de abſtin.
7. Virgilio item Æneid. VIII v. 152 ſq. & Servio, ut & Feſto teſtibus, quædam ſacrificia holocauſta fuerint. Talia vero antiquiſſima ſacra omnia fuiſſe, opinatur. Tempore tamen Jacobi Patriarchæ convivia ſacra jam in uſu fuiſſe, & originem a profanis Autoribus his conviviis aſſignatam fabuloſam merito credit, ex uſtu nempe Promethei, Jovem decipientis, ſacra hæc originem
8 ſq. ducere. Ritus generatim in oblationibus obſervatos recenſet, præcipue quod illotus nemo ad S. convivia accedere debuerit: quod item poculum vini in convivio biberint, Diisque aliquid in menſam

menſam effundendo libaverint. Pro temporum & gentium varietate quosdam quoque ritus variaſſe, ſanguinis uſum & in ſanciendis fœderibus & in ſacris obtinuiſſe, in his conviviis ſucceſſu temporis convivantes delitiatos fuiſſe, & quales menſæ qualisque apparatus in uſu fuerit, recenſet. Dein c III propius ad rem accedit, & finem his conviviis intentum exhibet, triplicem nempe κοινωνίαν, 1 epulantium inter ſe, 2 mutuam convivarum cum Diis & Deorum cum convivis, & 3 dæmonum cum ſacrificiis: quæ ultima in eo conſiſtebat, quod gentes putabant, dæmones mediæ naturæ (non pariter Deos plane ſpirituales) ad talia etiam convivia accedere, & cibos ipſis ſacros ingredi ac per eſum eorum in ipſos convivas ſe inſinuare, quod Noſter e locis Jamblichi & Julii Firmici, ab Oleario jam adductis, quibus locum ex Auguſtino tantum jungit, docet, quod & ex apparatu omni corroborare nititur, e. gr. e Diis dedicatis conviviorum menſis, benedictione ſacerdotali, eſu inteſtinorum, &c. & tandem ex effectibus ſacris hiſce conviviis tribui ſolitis, v. c. vaticinandi facultate per convivia illa acquirenda. Ultimo c. IV Autor ad ipſam verborum Paulinorum expoſitionem ſe confert, & ad triplicem illam κοινωνίαν antea indicatam Pauli quoque verba reducit. De prima communione convivarum inter ſe agit *v. 17, 18*. De ſecunda, nempe communione Dei & convivarum, explicat *v. 20: 21*. De tertia autem illius communionis ſpecie, qua dæmones in cibis vere præſentes a gentibus credebantur, Autor noſter exponit *v. 16 & 19*, ubi Paulus eo reſpiciat & inde argumentum petat. Quia vero hoc eſt illud ipſum, quod V. Cl. ſibi in toto tractatu demonſtrandum ſumſit: ſublato prius dubio, num ab idololatrico illo ritu argumentum peti potuerit, paraphraſin *1 Cor. X, 14* ſqq. præmittit, & deinde argumentationem Pauli ſecundum naturalem plane ordinem ſiſtit: ne comedatis idolothyta: nam S. Cœnæ uſus repugnat: eſt enim in S. Cœna talis κοινωνία inter ſymbola & corpus & ſanguinem Chriſti, qualem ſibi gentiles imaginabantur inter cibos ſacros & dæmones &c. Hæc ut magis inculcet, oſtendit, S. Cœnam vim ſuam non a fide ſumentis, ſed inſtitutione Chriſti habere, & præſentiam Chriſti non ſolum poſſibilem, ſed & vere talem eſſe. Et hoc

p. 10 ſqq.
14 ſqq.
28 ſqq.
37 ſqq.
40 ſqq.
49 ſqq.
50 ſqq.
65 ſqq.
67 ſqq.
70.

e conviviis ſacris gentium exponi debere probat, quia α) contextus Paulinus de illis loquitur, & phraſin *v. 16* ſic declarat, & β) Paulus clare convivia illa ſacra cum S. Cœna confert. Quod vero realis unio Chriſti & Symbolorum in S. C. intelligatur, demonſtrat, quoniam 1) Paulus ex ea κοινωνίας ſpecie, a gentibus in S. conviviis aſſerta, argumentatur, quæ reliquarum eſt fundamentum, &, qua ſublata, convivium tale mera eſſet ceremonia: id autem de tertia ſpecie κοινωνίας ſupra commemorata, ubi dæmones cum cibis ſacris vere ſe uniiſſe dicebantur, verum eſt: igitur, vi oppoſitionis, in S. Cœna vere talis eſt unio materiæ cœleſtis cum terrena: 2) ita colligit: argumentatio Paulina omni fundamento concludendi careret, ſi realem præſentiam & unionem C. & S. Chriſti cum pane & vino in S. Cœna Paulus non docuiſſet: omnino illa intelligi debet. Atqui. Ergo. Aſſumtum probat, quia Paulus tunc ea ſolum ratione argueret: Gentes credunt, ſe in S. conviviis vere participes fieri Deorum ſuorum: in S. Cœna id quidem non fit, ut vere Chriſti corpus & ſanguinem accipiatis: attamen idolothyta comedere haud debetis. Ita deeſſet ratio concludendi. 3) Hoc comprobat, quoniam duæ reliquæ ſpecies κοινωνίας a gentibus creditæ ad exponendam communionem, quæ eſt inter corpus ſanguinemque Chriſti & panem ac vinum, non quadrant: ut ſic ad tertiam hanc ſpeciem compellamur. Quibus ſic inculcatis, ex eodem ritu & transſubſtantiationem & Calvinianorum pariter opinionem rejicit, atque, duas admonitiones practicas ſubnectens, finit.

p. 76 ſqq.

NIC. BERNOULLI PROF. BAS. RESPONſio ad ea, quæ JULIUS CAROLUS DE FAGNANIS edidit in Art. VI Tomi I Supplem. Diarii Erud. Italiæ, ut & in Sect. II Tomi VIII Supplem. Act. Lipſ. pag. 75; continens præter alia novum Theorema pro integratione æquationum differentialium ſecundi gradus, quæ nullam conſtantem differentialem ſupponunt.

NUllus dubito, controverſiam iſtam, inter me & Fagnanum agita-

agitatam, occaſionem præbuiſſe Eruditiſſimi Comitis Riccati Animadverſionibus editis in Sect. II Tom. VIII Suppl. Act. Erud. pag. 66, & in Act. Anni 1723 pag. 502, in quibus proponit atque exemplis optime illuſtrat *Criterium generale*, per quod dignoſci poſſit, *an propoſita aliqua æquatio differentialis ſecundi ordinis aſſumtionem differentialis conſtantis ſupponat aut gigni queat nulla uſurpata conſtante.* Etenim cum criterium hoc generale conveniat cum eadem illa regula a me jam ante ſubindicata in integratione æquationis ad Parabolam $a\,y\,d\,d\,x - a\,x\,d\,d\,y = z\,y\,dy^2 + y\,y\,d\,d\,y$ (vid. *art. V Tomi XXIX Diar. Erud. Ital.*) & poſtea ſequentibus expreſſis verbis propoſita in *Act. Lipſ. 1720 pag. 309, ſi dicat, æquationem ſuam nullam præſupponere differentialem conſtantem, neceſſe eſt, ut ad eandem æquationem integralem perveniam ſupponendo conſtantem aut nullam differentialem, aut aliquam pro lubitu ſive hanc ſive illam;* cum, inquam, criterium hoc generale Comitis Riccati (conſiſtens in eo, quod ſi quacunque uſurpata conſtante eadem ſemper ſummatoria nobis occurrat, hoc ſignum ſit ad æquationem propoſitam differentio — differentialem perveniri absque eo, quod neceſſe fuerit, conſtantem adhibuiſſe) conveniat cum dicta regula, qua tunc præter alia argumenta utebar adverſus Fagnanum ad oſtendendum, non poſſe ad æquationem hanc $X dy^n : y^m dx^n = \frac{a}{x} + \frac{b\,d\,dx}{dx^2} + \frac{c\,d\,dy}{dx\,dy} + \frac{f dy}{y dx}$ perveniri ſine prævia poſitione differentialis alicujus conſtantis extra caſum, quando $c = -b$; valde mihi veriſimile fit, Ill. Comitem ſuis animadverſionibus in æquationes differentiales ſecundi gradus objectiones meas contra Fagnanum, & regulam prædictam ab ipſo rejectam nec pro *demonſtrativo indicio* habitam (vid. Suppl. Diar. Ital. Tom. I pag. 176 177, & Tom. VIII Supplem. Act. Lipſ. pag. 83) firmare atque ſic cauſam meam tacite defendere voluiſſe, pro quo officio ipſi debitas habeo gratias. Talem igitur defenſorem nactus exiſtimavi, non neceſſe eſſe, ut vel quicquam opponerem ultimo Fagnani ſcripto locis citatis primum Italico ſermone in *Suppl. Diar. Ital. Tom. I* & poſtea latino in *Tom. VIII Suppl. Act. Lipſ.* immediate poſt Riccatianas

animadverſiones adverſus me evulgato; quamvis viderim mihi immerito ſpiritum contradictionis, acrem ſtylum, perverſam verborum interpretationem, logomachias, paralogiſmos & errores objici, quorum omnium reum eſſe ſolum Fagnanum, intelligentes & æquanimi Lectores facile, ut confido, deprehendent. Iſta fiducia fretus per tanti temporis intervallum ſilui, & diutius ſiluiſſem, niſi reſponſionem aliquam meam paſſim nonnullos, præſertim in Italia, deſiderare mihi nuntiatum fuiſſet; quorum deſiderio ſatisfactum iri credo, ſi vel unicum illud argumentum a me in *Act. Lipſ. 1720 pag. 310 & ſeq.* prolatum, quod Fagnanus per riſum & ironiam *Achillem* vocat, revera fortiſſimum *Achillem*, qui *Therſiten Fagnaneum* ictu pugni interficiet, eſſe oſtendere.

Ante omnia vero ſtatum quæſtionis denuo rite formabo, Fagnanus enim ad ſophiſma *ignorationis elenchi*, tanquam ad ſacram anchoram, confugere videtur. Quæſtio inter nos agitata hæc eſt: an ſupra memorata æquatio $Xdy^n : y^m dx^n = \frac{a}{x} + \frac{bddx}{dx^2} + \frac{cddy}{dxdy} + \frac{f\,dy}{y\,dx}$, in qua nulla differentialis primi gradus conſtans ponitur, poſſibilis ſit, nec ne: id eſt, an detur aliqua Curva, cujus coordinatæ x & y talem inter ſe relationem habeant, ut quocunque modo ipſarum incrementa vel decrementa momentanea procedere concipiantur, ſive quæcunque differentialis primi gradus conſtans eſſe intelligatur, prædicta æquatio ſemper oſtendat relationem, quæ eſt inter ſecunda differentialia coordinatarum illius Curvæ. Nam quemadmodum ex. gr. iſta formula $ds^3 : (dyddx - dxddy)$ in qua ds ſignificat elementum ipſius Curvæ & nulla differentialis conſtans ponitur, eandem ſemper dat longitudinem radii circuli oſculatoris in quacunque hypotheſi differentialis conſtantis; ita etiam, quando in prædicta æquatione controverſa nullam differentialem conſtantem ſupponimus, hi characteres ddx & ddy generalem ſignificationem obtinent, quæ omni hypotheſi differentialis conſtantis convenit. Jam vero dixi, & etiamnum affirmo, propoſitam æquationem eſſe impoſſibilem & contradictoriam, ſi nulla poſita differentiali con-

conſtante ipſæ *ddx* & *ddy* generalem habeant ſignificationem, id eſt, nullam dari Curvam, quæ propoſitæ æquationi ſatisfaciat in omni hypotheſi differentialis conſtantis, excepto ſolo caſu, quando $c = -b$.

Ad hoc demonſtrandum præter alia invicta argumenta adhibui ſequens Lemma: *Omnis æquatio differentialis ſecundi gradus, in qua dx eſt variabilis & dy conſtans transmutari poteſt, ſalva æquatione integrali, in aliam in qua dx eſt conſtans & dy variabilis, ſcribendo pro ddx hunc valorem* $-dx\,ddy : dy$. Ope hujus lemmatis controverſa æquatione in alias æquivalentes, id eſt, ſemper eidem Curvæ reſpondentes æquationes transformata, deduxi neceſſario debere eſſe $c = -b$. Hanc autem illationem Fagnanus præcipitem vocat & in purum putum paralogiſmum diſſolvi ait, niſi probem, *quod ex præſuppoſita æqualitate inter ipſas x earumque differentiales ad æquationes, prædicta ratione transformatas, pertinentes, etiam ipſæ y earumque differentiales tam primæ, quam ſecundæ, imo vero etiam quantitas per f deſignata*, (quid hic ſibi velit cum quantitate *f*, quæ ſicut reliquæ per *a*, *b*, *c*, deſignatæ invariabilis eſt, & cur potius hanc nominet, quam unam pluresve reliquarum *a*, *b*, *c*, nemo capiet) *vere æquentur in utraque æquatione.* Sed vereor, ne ipſe Fagnanus hic variis ſuis documentis ex Poetarum floribus decerptis ad evitandum paralogiſmum opus habeat. Quid enim ſibi volunt aliud iſta Lemmatis verba: *ſalva æquatione integrali:* quam quod adhibita transmutatio differentialis conſtantis non mutet naturam Curvæ æquationi propoſitæ ſatisfacientis, ſed quod eadem Curva deſignetur per utramque æquationem, propoſitam nempe & illam, in quam propoſita transformatur? Quod ſi ergo eadem Curva deſignatur per utramque æquationem, annon poſitis *x*, *dx*, *ddx*, utrobique æqualibus, etiam ipſæ *y*, *dy*, *ddy* vere æquabuntur in utraque æquatione, & easdem, non diverſas, quantitates repræſentabunt?

Quia vero vim allegati Lemmatis & conſequentiæ illinc deductæ Fagnanus non percepiſſe videtur, utriusque veritatem clariſſime demonſtrabo. Ut omnis æquivocatio tollatur, ſit *d d* nota differentialis ſecundi gradus, ubi nulla primi ordinis conſtans

ponitur; Dd nota differentialis ſecundi gradus, quando dx conſtans ponitur, Δd ſimilis nota, quando dy, & δd, quando alia quantitas præter dx & dy conſtans ponitur. Sit præterea æquatio univerſalis $ddy = A\,ddx + B$, ubi A & B ſignificent quantitates quomodocunque compoſitas ex x, y, dx, dy & conſtantibus. Vi definitionum præmiſſarum erit in eadem Curva, cui competit iſta æquatio differentialis ſecundi gradus $ddy = A\,ddx + B$ in hypotheſi nullius differentialis conſtantis, erit, inquam, in eadem illa Curva $Ddy = B$, & $\Delta dx = -B:A$. Lemmatis autem demonſtrandi hic eſt ſenſus, quod in omni Curva ſit $\Delta dx = -dx\,Ddy : dy$, ſive quod ſemper $dy\,\Delta dx = -dx\,Ddy$, id quod variis modis facillime demonſtratur. 1 In omni Curva radius circuli oſculatoris eſt $= ds^3 : dy\,\Delta dx$, ubi ds elementum Curvæ deſignat, idem vero radius eſt etiam $= ds^3 : -dx\,Ddy$, ergo in omni Curva $dy\Delta dx = -dx\,Ddy$. 2 Quia $Ddy = B$, dividendo per dx erit $Ddy : dx = B : dx$, & integrando $dy : dx = \int B : dx$, quæ æquatio rurſus differentiata in hypotheſi dy conſtantis præbet $-dy\Delta dx : dx^2 = B : dx$, ſive $-dy\Delta dx : dx = B$, ſed eſt $B = Ddy$, unde iterum ſequitur, quod $dy\Delta dx = -dx\,Ddy$. 3 Sit propoſitæ æquationis $ddy = A\,ddx + B$ integralis $dy = z\,dx$, quæ æquatio in utraque hypotheſi ipſius dy & dx conſtantis differentiata præbet $0 = dz\,dx + z\Delta dx = dz\,dx + dy\Delta dx : dx$, item $Ddy = dz\,dx$, quo valore ipſius $dz\,dx$ in præcedente æquatione ſubſtituto iterum habebitur $dy\Delta dx = -dx\,Ddy$. Hæc demonſtratio convenit cum illa quam acutiſſimus Geometra Brook Taylor dedit in *Method. Increment. p. 8.* 4 Idem Geometrice quoque demonſtratur: Exponatur Curva quæcunque $ABC\,D\,E$, cujus ordinatæ infinite propinquæ BN, CO, DP, diſtent paribus intervallis, NO, OP, quæ

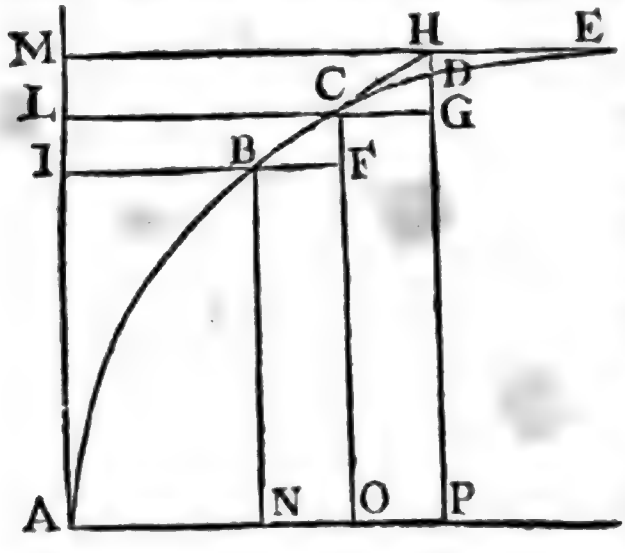

quæ vocentur dx, producatur arculus Curvæ BC donec ordinatæ DP productæ occurrat in H, & erecta ad axem AN normali AM, ducantur rectæ MHE, LCG, IBF, axi AN parallelæ, voceturque $IL = CF = HG = ML = dy$, erit $HD = -Ddy$, & $HE = \Delta dx$, & ob similitudinem triangulorum CGD, EHD, erit $HE.\ HD :: CG.\ GD$ i. e. $\Delta dx. -Ddy :: dx.\ dy$ (pono dy pro DG, quia a CF differt quantitate DH infinities minore quam CF & DG), quæ analogia iterum præbet $dy\Delta dx = -dx\,Ddy$. Sufficienter jam his quatuor modis veritatem propositi Lemmatis demonstratam existimo; videamus jam, quænam consequentia hinc deduci possit: hæc tribus tantum characteribus sequentibus denotabitur $z = A$, id est, $dy = Adx$; quia enim $Ddy = B$, & $\Delta dx = -B : A$, substituendo hos valores in æquatione Lemmatis habebimus $-Bdy : A = -Bdx$, & per $-B : A$ utrinque dividendo $dy = Adx$. Nascitur itaque ex demonstratis hoc utilissimum

Theorema pro integrandis æquationibus differentialibus secundi gradus, quæ nullam constantem differentialem supponunt.

In proposita æquatione neglectis terminis, qui per nulla secunda differentialia multiplicantur, mutentur secunda differentialia in prima, & habebitur æquatio differentialis primi gradus, quæ propositæ integralis erit.

Unicus est casus, qui hoc Theorema ad integrationem ineptum reddit, scilicet quando in æquatione proposita $ddy = Addx + B$, coefficiens quantitas A jam exprimitur per $dy : dx$, tunc enim ambo membra æquationis $dy = Adx$ fiunt identica; hoc autem casu habebitur æquatio integralis, si quantitas $B : dx$, integrari poterit, est enim per superius demonstrata $dy : dx = \int B : dx$. Ceterum præbet hoc Theorema etiam universalissimum criterium, quo dignosci potest, an aliqua æquatio differentialis secundi ordinis nullam differentialem constantem supponens possibilis sit nec ne; quando enim in proposita æquatione non est $dy = Adx$, sed ponendo pro dy hunc ejus valorem in absurdum delabimur, æquatio illa erit impossibilis, nec sine assumtione differentialis constantis ad illam pervenietur. Sed hæc omnia exemplis illustrabimus. *Exempl.*

Exempl. 1 Sit æquatio a Cl. Comite Riccato propoſita $z^{m+1} dx^m ddx + dy^{m+1} dz : z = dy^m ddy$, hujus integralis per noſtrum Theorema, neglecto termino $dy^{m+1} dz : z$, atque mutatis ddx in dx, & ddy in dy, invenietur $z^{m+1} dx^{m+1} = dy^{m+1}$, ſive $zdx = dy$.

Exempl. 2. Proponatur iſta æquatio $x^m ddx = ddy$, per Theorematis regulam erit $x^m dx = dy$, ſed iſto valore ipſius dy in æquatione propoſita ſubſtituto habebimus $x^m ddx = x^m ddx + mx^{m-1} dx^2$, quod non poteſt eſſe, niſi ſit $m = 0$, hoc autem aſſumtam hypotheſin evertit, & facit $dx = dy$, ut optime etiam obſervatum eſt a laudato Com. Riccato.

Exempl. 3. Proponatur $x^m ddx = zddz + dz^2 + zz\,dz^2$, per regulam noſtram erit $x^m dx = z\,dz$; ſi ſubſtituamus igitur $x^m dx$ pro zdz, & ejus differentiale $x^m ddx + mx^{m-1} dx^2$ pro $zddz + dz^2$, habebimus $x^m ddx = x^m ddx + mx^{m-1} dx^2 + x^{2m} dx^2$, unde ſequitur debere eſſe $m - 1 = 2m$, & $m = -1$, quod iterum convenit cum animadverſionibus Riccatianis.

Exempl. 4. Proponatur æquatio $ayddx - axddy = zydy^2 + yyddy$, erit per regulam $aydx - axdy = yydy$, ſive $(aydx - axdy) : yy = dy$, quæ eſt differentialis æquatio Parabolæ, quam etiam ordinariis methodis inveni in *Art. 5 Tom. 29 Diar. Ital.*

Exempl. 5. Proponatur æquatio $ayddx = (mm - m)\, y^{m-1} dy^2 + Pddy$, quam ſibi reſolvendam ſumſit Fagnanus in *Art. 7 Tom. 31 Diar. Ital.* Per theorema noſtrum habebimus $aydx = Pdy$, ſive $adx = Pdy : y$, quæ æquatio iterum differentiata dat $addx = dydP : y + Pddy : y - Pdy^2 : y^2$, quo valore ipſius $addx$ in propoſita æquatione ſubſtituto erit $dydP + Pddy - Pdy^2 : y = (mm - m)\, y^{m-1} dy^2 + Pddy$, ſive $dydP - Pdy^2 : y = (mm - m)\, y^{m-1} dy^2$, & per ydy dividendo $dP : y - Pdy : yy = (mm - m)\, y^{m-2} dy$, quæ integrata præbet $P : y = my^{m-1} + b$, ubi b ſignificat conſtantem arbitrariam; quapropter neceſſario $P = my^m + by$, alioqui æquatio propoſita impoſſibilis eſt, nec ad illam perveniri poteſt ſine aſſumtione differentialis alicujus conſtantis. Subſtituendo igitur $my^m + by$ pro P æquatio inventa $adx = Pdy : y$ æquivalebit huic $adx = my^{m-1} dy + bdy$,

cujus

cujus integralis eſt $ax = y^m + by + g$, ubi per g iterum intelligitur quantitas conſtans arbitraria. Non itaque mirandum eſt, Fagnanum per duplicem differentiationem hujus æquationis $ax = y^m + by + g$ non potuiſſe redire ad æquationem propoſitam $aydd x = (mm - m)\, y^{m-1}\, dy^2 + P dd y$ (*vid. art. 7 Tom. 31 Diar. Ital.*) niſi in ſolo caſu, ubi $P = my^m + by + k(ax - y^m - by - g)$, id eſt, quia $ax - y^m - by - g = 0$) ubi $P = my^m + by$, ſolus enim iſte caſus poſſibilis eſt, reliqui autem omnes impoſſibiles ſunt & contradictionem involvunt, adeo ut inconcuſſa maneat veritas illius propoſitionis, quam *Axioma notiſſimum* non *nobiliſſimum*, ut male impreſſum legitur, appellavi *in art. 5. Tom. 29 Diar. Ital. & in Act. 1720 p. 305*, nequicquam obſtante erronea Fagnani objectione facta in *art. 7 Tom. 31 Diar. Erud. Ital.*

Exempl. 6. Proponatur æquatio inter nos controverſa Xdy^n: $y^m dx^n = \frac{a}{x} + \frac{b\,dd x}{dx^2} + \frac{c\,dd y}{dx\,dy} + \frac{f\,dy}{y\,dx}$; per theorema noſtrum invenitur $\frac{b\,dx}{dx^2} + \frac{c\,dy}{dx\,dy} = 0$, id eſt $b + c = 0$, ſive $c = -b$. *Quod erat demonſtrandum.*

Oſtenſa igitur ſoliditate animadverſionis meæ in præcedentem æquationem a Fagnano propoſitam, ſupervacaneum eſſe exiſtimo refutare reliqua a Fagnano mihi objecta, quæ nonniſi verborum cavillationes, logomachias, paralogiſmos (quales mihi immerito imputantur) ratiocinia propriis Fagnani hypotheſibus contraria, floſculosque Poeticos & Rhetoricos, loco demonſtrationis geometricæ poſitos, continere, Lector præcedentia intelligens & cum reliquis noſtris hac de re ſcriptis conferens non difficulter deprehendet.

Quod vero attinet ad Fagnani ſolutionem hujus Problematis: invenire ſuppoſitionem differentialis conſtantis, quæ integrabilem reddat hanc æquationem $XYdy^n$: $dx^{n-1} = \frac{a\,dz}{z} + \frac{b\,\delta dx}{dx} + \frac{c\,\delta dy}{dy} + \frac{f\,db}{b} + \frac{g\,d\mathfrak{S}}{\mathfrak{S}}$ ubi X & Z ſignificant quantitates datas quomodocunque per x & conſtantes, Y & b quantitates datas per

y & conſtantes, & quantitatem quomodolibet ex variabilibus & conſtantibus compoſitam, a, b, c, f, g conſtantes arbitrarias & δd differentialem ſecundi gradus: audeo affirmare, eam eſſe occultam imitationem methodi a me exhibitæ in *art. 5 Tom. 29 Diar. Ital.* Ecce enim quomodo premendo veſtigia illius methodi quæſita differentialis conſtans inveniri queat. Integrando propoſitam æquationem habetur $\int X Y dy^n : dx^{n-1} = alz + bldx + cldy + \int b + gl\mathfrak{S} + le = \text{logar. } z^a dx^b dy^c b^f \mathfrak{S}^g e$, ubi e ſit quantitas conſtans quæſita. Patet igitur quantitatem e talem eſſe debere, ut $z^a dx^b dy^c b^f \mathfrak{S}^g e$ poſſit æquari quantitati finitæ, in qua indices poteſtatum ipſarum dx & dy ſe invicem deſtruant, ex. gr. $\xi z^t Y^s b^k \mathfrak{S}^m dx^u dy^{-u}$, ubi t, s, k, m, u ſint numeri conſtantes ſed incogniti, & ξ ſignificet quantitatem quomodocunque expreſſam per x & conſtantes; ſtante igitur prædicta hypotheſi erit

$$XY dy^n : dx^{n-1} = \frac{d\xi}{\xi} + \frac{tdz}{z} + \frac{sdY}{Y} + \frac{kdb}{b} + \frac{md\mathfrak{S}}{\mathfrak{S}} + \frac{u\delta dx}{dx} + \frac{u\delta dy}{dy}$$

& multiplicando utrinque per $\xi^r z^p Y^{-1} dx^n dy^{-n}$ (ſumo iterum r & p pro numeris incognitis ſed conſtantibus) habebitur $\xi^r z^p X dx = \xi^r z^p Y^{-1} dx^n dy^{-n}$ in $\frac{d\xi}{\xi} + \frac{tdz}{z} + \frac{sdY}{Y} + \frac{kdb}{b} + \frac{md\mathfrak{S}}{\mathfrak{S}} + \frac{u\delta dx}{dx} - \frac{u\delta dy}{dy}$, pro cujus integrali ponatur $\int \xi^r z^p X dx = q\xi^r y^p Y^{-1} dx^n dy^{-n}$, ut autem poſterioris membri differentialis i. e. $\xi^r z^p Y^{-1} dx^n dy^{-n}$ in $\frac{qrd\xi}{\xi} + \frac{qpdz}{z} - \frac{qdY}{Y} + \frac{qn\delta dx}{dx} - \frac{qn\delta dy}{dy}$ poſſit æquari poſteriori membro præcedentis æquationis, oportet ut ſit $qr = 1$, $qp = t$, $-q = s$, $k = 0$, $m = 0$, $qn = u$, id eſt, $q = -s$, $r = -1:s$, $p = -t:s$, $u = -m$, unde ſubſtitutis his valoribus pro integrali quæſita habebimus $\int \xi^{-1:s} z^{-t:s} X dx = -s\xi^{-1:s} z^{-t:s} Y^{-1} dx^n dy^{-n}$; ubi notetur, hic & in ſimilibus caſibus, ubi tota integratio actu non fit, ſed per ſignum $\int$ facienda denotatur, non opus eſſe addere quantitatem aliquam conſtantem B, ut facit Fagnanus, quia ipſum ſignum $\int$ ſatis monere poteſt, additionem debitam quantitatis conſtantis in actuali integratione non omittendam eſſe. Et cum poſitum fuerit $z^a dx^b dy^c b^f \mathfrak{S}^g e = \xi z^t Y^s b^k \mathfrak{S}^m dx^n dy^{-n}$.

Digitized by Google

$dy^{-n} = \xi z^{t} Y^{s} dx^{-sn} dy^{sn}$, erit e sive quantitas constans supponenda $= \xi z^{t-a} Y^{s} b^{-f} \mathfrak{S}^{-g} dx^{-sn-b} dy^{sn-c}$ vel (ponendo $t = a$, quod fieri potest non tantum quia t habet valorem arbitrarium, sed & quia ξ quomodolibet data esse concipitur per x, & per consequens etiam per z) $= \xi Y^{s} b^{-f} \mathfrak{S}^{-g} dx^{-sn-b} dy^{sn-c}$. *Q. E. I.* Si quis jam Fagnani solutionem cum ista conferre velit, nullam fere inter eas differentiam inveniet, nisi quod mea paulo sit simplicior, fundamentum autem solutionis utrobique idem, & quod literæ ξ, s, e, mihi idem significent, quod Fagnano respective $A^{s:r}$, $\Theta s:r$, $C^{s:r}$.

Non abs re erit hic exponere aliam methodum magis simplicem, quæ sine ulla exponentum incognitorum assumtione filo quasi Ariadneo nos ducit ad hujus Problematis solutionem. Sit iterum, ut supra, $\int XY dy^{n} : dx^{n-1} = \text{Log.}\, z^{a} dx^{b} dy^{c} b^{f} \mathfrak{S}^{g} e$, ponatur $z^{a} dx^{b} dy^{c} b^{f} \mathfrak{S}^{g} e = V^{k}$, eritque $XY dy^{n} : dx^{n-1} = k dV : V$ multiplicando per $V = z^{a:k} dx^{b:k} dy^{c:k} b^{f:k} \mathfrak{S}^{g:k} e^{i:k}$, habemus $XY z^{a:k} dx^{b:k-n+1} dy^{c:k+n} b^{f:k} \mathfrak{S}^{g:k} e^{i:k} = k dV$, ut autem primum hujus æquationis membrum integrari possit in quantitatibus per x & constantes tantum expressis, oportet assumere $e^{i:k} = \xi^{i:k} Y^{-i} dx^{-b:k+n} dy^{-c:k-n} b^{-f:k} \mathfrak{S}^{-g:k}$, ubi ξ iterum sit quæcunque quantitas per x & constantes ad libitum expressa, quo posito erit $\xi^{i:k} z^{a:k} X dx = k dV$, cujus integralis est $\int \xi^{i:k} z^{a:k} X dx = kV = k z^{a:k} dx^{b:k} dy^{c:k} b^{f:k} \mathfrak{S}^{g:k} e^{i:k} = k \xi^{i:k} z^{a:k} Y^{-i} dx^{n} dy^{-n}$, & quantitas constans supponenda sive e erit $= \xi Y^{-k} dx^{-b+nk} dy^{-c-nk} b^{-f} \mathfrak{S}^{-g}$; quæ solutio plane convenit cum priori, in qua s idem denotat, quod in ista $-k$.

Quamvis autem ambæ methodi eandem prodant differentialem constantem supponendam, non tamen existimandum est, hanc quantitatem solam esse, quæ propositam æquationem integrabilem reddat, dantur enim plures aliæ positiones differentialis constantis non contentæ in formula nostra inventa, quæ idem præstant, ut jam olim in exemplo particulari ostendi in *art. 5 Tom. 29 Diar. Ital.* Et sane proposita æquatio facillime ad æquationem differentialem primi gradus reducitur ponendo hanc quantitatem $Pdx^{\pm b} dy^{\pm c}$ constantem, ubi per P intelligo quantitatem quomodocunque expressam per x, y & constantes; faci-

endo enim hanc hypotheſin habebimus $\frac{dP}{P}+\frac{b\delta dx}{adx}+\frac{c\delta dy}{dy}=0$, id quod propoſitam æquationem mutat in hanc $XYdy^n:dx^{n-1}=\frac{adz}{z}+\frac{dP}{P}+\frac{fdb}{b}+\frac{gd\mathfrak{S}}{\mathfrak{S}}$, quæ continet tantum differentialia primi gradus, & in qua ſeparatio indeterminatarum & ulterior integratio dependet a diverſitate valoris ipſius P. In caſu ſpeciali quando $X=x$, $Y=1:yy$, $n=1$, $z=x$, $a=1$, $b=1$, $c=1$, $b=y$, $f=1$, $g=0$, ſeparantur indeterminatæ ponendo conſtantem Ax^pdxdy id eſt $P=Ax^p$, ubi p exponentem arbitrarium, & A quomodolibet ex y & conſtantibus compoſitam quantitatem denotat, eritque æquatio integralis $(p-1)A^{1:(1-p)}y^{1:(p-1)}x^{-1}=\int A^{1:(1-p)}y^{(3-2p):(p-1)}dy$. Imo, ſi dicendum quod res eſt, ille qui proponit inveniendam Curvam ſatisfacientem æquationi allegatæ generali $XYdy^n:dx^{n-1}=\frac{adz}{z}+\frac{b\delta dx}{dx}+\frac{c\delta dy}{dy}+\frac{fdb}{b}+\frac{gd\mathfrak{S}}{\mathfrak{S}}$ nec ſupponit differentialem aliquam conſtantem, nec ponit $c=-b$, ſimilis eſt illi, qui proponeret inveniendum aliquem numerum unitate e. g. majorem alio numero, nec diceret quem numerum intelligat per iſtum alium numerum; nam quemadmodum in hoc caſu nullus eſſet numerus, qui quæſtioni non ſatisfaceret, ita & in illo caſu nulla eſt Curva, nullaque æquatio integralis, quæ propoſitæ æquationi differentio-differentiali non ſatisfaciat, quippe pro qualibet Curva propoſita ipſi conveniens poſitio differentialis conſtantis inveniri poteſt. Sit enim $dy=Bdx$ (ubi per B intelligo quantitatem quomodolibet expreſſam per x, y & conſtantes) æquatio differentialis primi gradus Curvæ cujuscunque; ajo hanc ipſam æquationam $dy=Bdx$ eſſe integralem ſæpe allegatæ æquationis a Fagnano propoſitæ, ſi nempe pro differentiali conſtante aſſumatur $\xi Y^{s}b^{-f}\mathfrak{S}^{-g}dx^{-b-c}B^{n-c}$, quæ aſſumtio ſemper poſſibilis eſt, excepto ſæpe memorato caſu quando $c=-b$, adeo ut nova ratione probata ſit veritas aſſerti mei, quod Problema Fagnani, ſi modo ſit diſtinctum Problema, quod aliquam vel aliquas Curvas, ex omnibus quæ

Digitized by Google

quæ in mundo exiſtunt, ſeligendas vel inveniendas proponat, neceſſario ſupponat aliquam differentialem conſtantem vel c eſſe $= -b$.

Cæterum recte obſervatum eſt a Fagnano, poſſe formulam inventam differentialis conſtantis etiam inſervire reſolvendæ huic æquationi $X\Upsilon dxdy^n : dw^n = \frac{adz}{z} + \frac{b\delta dw}{dw} + \frac{c\delta ly}{dy} + \frac{fdb}{b} + \frac{gd\mathfrak{S}}{\mathfrak{S}}$, cujus integralis invenitur $\int \xi^{-1:s} z^{-a:s} X dx = -s\xi^{-1:s} z^{-a:s} \Upsilon^{-1} dw^n dy^{-n}$ poſita conſtante $e = \xi \Upsilon^s b^{-f} \mathfrak{S}^{-g} dw^{-sn-b} dy^{sn-c}$; in caſu igitur particulari hujus æquationis $dxdw : ady = \frac{adx}{x} - \frac{ddw}{dw} + \frac{ddy}{y}$ (in qua nulla differentialis conſtans ponitur, & ubi a ſignificat radium circuli oſculatoris datum per x & conſtantes, $dw^2 = dx^2 + dy^2$, $a = 1$, quando ordinatæ Curvæ in puncto quodam coeunt, & $= 0$, quando ſunt parallelæ) habebimus ponendo $X = 1 : a$, $\Upsilon = 1$, $n = -1$, $z = x$, $b = -1$, $c = 1$, $f = 0$, $g = 0$, $\xi = 1$, $s = -1$, pro integrali quæſita $\int \frac{x^a dx}{a} = x^a dy : dw$ (omitto additionem conſtantis ad quantitatem $\int \frac{x^a dx}{a}$ ob rationem ſupra indicatam) quam æquationem *debita cautela tractando*, & ſubſtituendo pro dw ejus valorem, obtinebitur $dy = dx \int \frac{xadx}{a} : \left(x^{2a} - \int \frac{x^a dx}{a} \int \frac{x^a dx}{a} \right)^{1:2}$ alia æquatio quam quæ in Fagnani ſcripto erronee impreſſa legitur.

Abſolutis nunc omnibus, quæ neglectis multis aliis reſpondenda & monenda aſſe duxi, liceat mihi addere querelam de iniqua cenſura *Abbatis Lioni*, *Autoris Supplementorum Diarii Italici*, qui, quamvis in his rebus non verſatus, non dubitavit Fagnani ſcripto præter alia hanc epicriſin ſubjungere: *Frattanto potrà con piacere oſſervarſi dal Lettore in queſta Diſeſa del Sig. Conte de' Fa-*

gnani la moderazione, degna veramente d'un uomo nobile e dotto, che egli usa nel trattare la sua causa, e nel rispondere alle ultime dure ed acerbe espressioni del suo Oppositore. Ego quidem & alii neque hanc moderationem Fagnani, neque duritiem aut acerbitatem in expressionibus meis invenire possumus, nisi Fagnanus (cui ultimis meis verbis ulcus tactum est) aliquam duritiem velit latere in adverbio *centies*, pro quo substituat si velit *sæpius*. Sane ad manus mihi sunt literæ Celeberrimorum Virorum, qui tum expressiones meas *modestissimas* appellarunt, tum Fagnani scriptum Lipsiæ impressum (in quo tamen multæ expressiones in Suppl. Diar. Ital. occurrentes correctæ sunt) *felle plenum* esse deprehenderunt; adeo ut a Collectoribus Actorum dubitatum fuerit, an esset Actis inserendum. Si Lectoris interesset, apponerem hic longum indicem, excerptum ex Fagnani ultima defensione, exemplorum istius moderationis, *dignæ* scilicet *homine nobili & docto*. Sin autem quis sit, qui judicare velit, uter nostrum magis sectatus sit tam veritatem quam modestiam, illius judicium, si scripta nostra attente perlegerit, impavidus expecto, non dubitans, pronuntiatum iri illud Poetæ: *Dat veniam corvis, vexat censura columbas.*

CONTINUATIO DISSERTATIONIS ANTI-Bernoullianæ de luminis refractione, Autore JO. RIZETTO, Actis Erud. A. 1726 M. Junio p. 275 insertæ.

PHÆNOMENON I.

IN transitu luminis ex medio rariore in densius, mutato angulo incidentiæ mutatur angulus refractionis, ea lege, ut horum angulorum sinus sibi invicem in ratione constante respondeant.

EXPLICATIO.

Sinus angulorum incidentiæ & refractionis inter se sint vel reciproce ut resistentiæ mediorum, juxta Canonem Bernoullianum, vel directe ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur, juxta nostrum; mutata incidentia luminis ex uno in aliud medium transeuntis, constantes attamen

sunt,

ſunt, tum illæ reſiſtentiæ, tum iſtæ facilitates. Quare videtur ita eſſe mutanda refractio, ut conſtans maneat in utroque caſu etiam ratio inter eos ſinus, & Canon ſit æque Bernoullianus ac noſter pro hoc explicando Phænomeno idoneus.

Facit autem reſpectu primi difficultatem, quod floccus lanæ levis, & globus auri gravis deſcendunt velocitate valde inæquali per aerem, & velocitate perquam æquali per materiem illam, quæ remanet in Machina Boileana aere vacua; quare patet aſſignabilem eſſe reſiſtentiam aeris, & inaſſignabilem reſiſtentiam materiæ in hac machina remanentis. At hæc materia (etiam annuente Bernoullio) ætherea dicitur, itaque reſiſtentiam ætheris eſſe infinite minorem reſiſtentia aeris conceditur.

Difficultas igitur in eo conſiſtit, quod in tranſitu luminis ex æthere in aerem, ex medio ſcilicet reſiſtentiæ infiniteſimæ in alterum reſiſtentiæ finitæ, quamvis mutetur angulus incidentiæ, attamen Canon Bernoullianus poſtulat, ut angulus refractionis ſemper unus & idem maneat, hoc eſt infinite parvus. Cum enim ſit reſiſtentia aeris ad reſiſtentiam ætheris ut ſinus anguli incidentiæ *A R*, (Fig. 1) ad ſinum anguli refractionis *B I*, reſiſtentia aeris

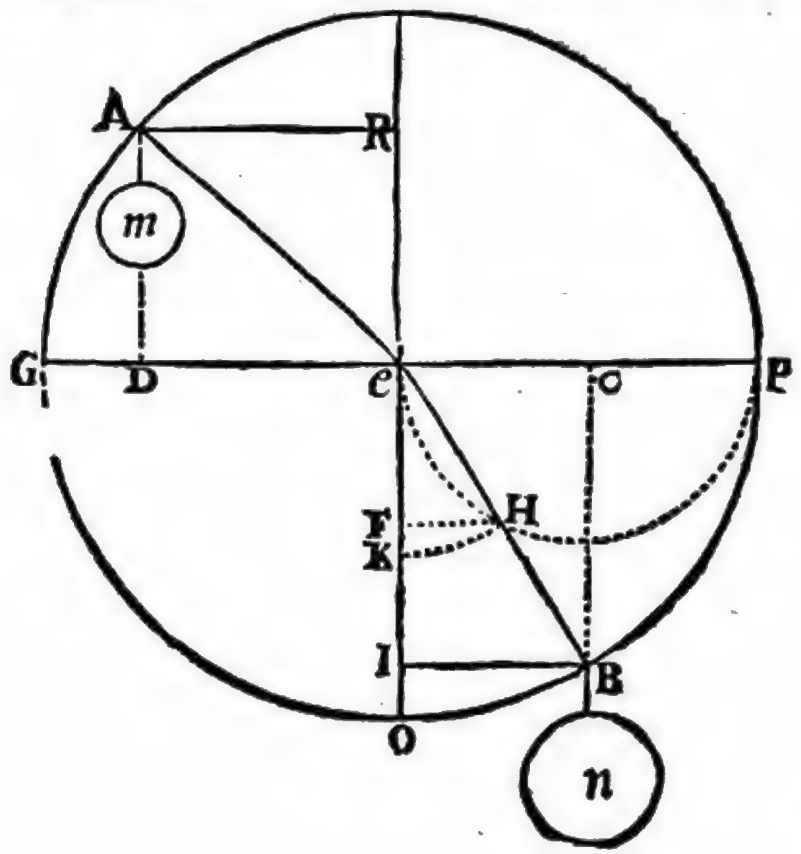

eſt

eſt infinite major reſiſtentia ætheris; & proinde debet eſſe *A R* infinite major *BI*: Quælibet nempe ſit quantitas finita *AR*, quantitas *B I* debet eſſe ſemper infinitesima. Quam ob rem in tranſitu luminis ex æthere in aerem vel Canon Bernoullianus, vel Phænomenon propoſitum falſitatis arguendum eſt. At in tranſitu luminis ex æthere in aerem Aſtronomorum obſervationes oſtendunt, quod ſi mutatur angulus incidentiæ, angulus refractionis unus & idem ſemper non eſt, nempe infinite parvus, ſed hic etiam mutatur, ſinibus horum angulorum in ratione aſſignabili ſibi invicem reſpondentibus; videtur itaque in hoc caſu ipſe Canon deficere, & etiam in eo propoſitum Phænomenon confirmari.

Si noſtro Canoni inſiſtimus, hujusmodi difficultates evitamus, quælibet enim ſit finita vel infinita facilitas, qua lumen propagatur in æthere (per ea quæ ſupra docuimus), hæc ita differt ab illa, qua propagatur in aere, ut ratio inter has geminas facilitates aſſignetur. Quoniam igitur ſinus angulorum incidentiæ & refractionis juxta ipſum Canonem ſunt ut iſtæ facilitates, itaque aſſignabitur ratio quoque inter eos ſinus. Si igitur aſſignabilis eſt angulus incidentiæ, aſſignabilis erit etiam angulus refractionis, ac ſi mutatur primus, mutabitur juxta legem propoſitam etiam ſecundus. Quare ſi Canon Bernoullianus experientiæ adverſatur, noſter autem arridet, illo itaque deficiente, hic videtur ſolus explicando Phænomeno ſatisfacere.

Pro corollario ſubjungo, hinc alias profluere leges, quas docuit Newtonus in Libro Optices. Is ait primo, quod ſi ratio inter ſinus angulorum incidentiæ & refractionis in tranſitu luminis ex medio rariore in denſius, exempli gratia ex æthere in aerem, eſt ut *b*, *a*, & in tranſitu ex eodem medio rariore in aliud denſius, exempli gratia ex æthere in aquam, ut *B*, *a*, ratio inter eos ſinus in tranſitu ex aere in aquam ſunt inter ſe ut *B*, *b*. Is deinde pronunciat, quod ſi lumen tranſit per multa refringentia media gradatim invicem denſiora, & ſuperficiebus inter ſe parallelis terminata, ſumma omnium refractionum eſt æqualis uni refractioni ei, quæ futura eſſet luminis immediate ex primo medio in ultimum tranſeuntis: & hoc eſſe verum affirmat, etiam ſi corporum refringentium numerus augeatur infinite, eorumque diſtantiæ

inter

inter ſe minuantur, adeo ut lumen continuis refractionibus in lineam plane curvam inflectatur. Quare concludit, totam refractionem luminis per Atmoſphæram tranſeuntis ab altiſſima ac rariſſima ejus parte usque ad infimam & denſiſſimam æquare refractionem, quæ futura eſſet luminis ſimili obliquitate tranſeuntis immediate ex æthere in illum aerem, qui pari denſitate ſit, ac infima pars Atmoſphæræ. Ratio pendet ex præmiſſis, & hoc ideo dixiſſe ſufficiat.

PHÆNOMENON II.

In tranſitu luminis ex medio denſiore in rarius dato angulo incidentiæ aſſignatur angulus refractionis eo pacto, ut ratio inter ſinus horum angulorum inverſa illius ſit, quæ erat in tranſitu ex hoc medio rariore in illud denſius.

EXPLICATIO.

Si Canon Bernoullianus adhibetur, tranſeunte lumine ex medio rariore in denſius, ſinus angulorum incidentiæ & refractionis reciproce ſunt, ut reſiſtentiæ mediorum. At redeunte lumine ex hoc medio denſiore in illud rarius, conſtantes manent iſtæ reſiſtentiæ, ergo conſtantes erunt etiam illi ſinus, & eorum ratio in ſecundo caſu inverſa erit illius, quæ fuerat in primo; quare ſatis ad intentum facere Canon ipſe videtur.

Objicitur tamen, quod in tranſitu luminis ex aere in ætherem, ſcilicet (per ea, quæ ſupra tradita ſunt) ex medio reſiſtentiæ finitæ in alterum reſiſtentiæ infiniteſimæ, quamvis detur angulus incidentiæ *BeI* (Fig. 1), attamen poſtulat ipſe Canon, ut nullo modo aſſignari poſſit angulus refractionis *AeR*. Cum ſit enim reſiſtentia ætheris ad reſiſtentiam aeris ut ſinus anguli incidentiæ *BI* ad ſinum anguli refractionis *AR*, reſiſtentia aeris eſt infinite major reſiſtentia ætheris, & proinde *AR* debet eſſe infinite major *BI*. Quælibet igitur ſit quantitas finita *BI*, nunquam poteſt aſſignari quantitas *AR*; quam ob rem vel is Canon vel Phænomenon propoſitum in hoc etiam caſu falſitatis arguendum eſſe deprehenditur.

Contra hanc difficultatem reſponderi poteſt, quod in eo caſu radius ex medio denſiore non emergit in rarius, ſed potius

regreditur tanquam reflexus. Quo posito sequitur, lumen ex æthere in aerem immergi, non autem ex hoc in illum emergere. At lumen coloris ærei, quod exhibet Luna in defectu (P. Riccioło in Almagesto indicante) est illud Solis, quod a nostra Atmosphæra refringitur; patet itaque, lumen ex æthere in aerem immergi, & ex hoc in illum emergere. Quam ob rem (ni fallor) in hoc etiam casu ipse Canon deficit, & propositum Phænomenon confirmatur.

Non ita Canoni nostro contingit: si radii extrema linea *FG* (Fig. 2) propagatur in medio densiore intra rectas *mG*, *OF*; facilitas propagationis esse potest vel æquabilis vel successive repressa. Si æquabilis est; inde sequitur, quod constanter sit applicata illa vis, unde oritur propagatio, ac radius hominem imitetur, qui vi semper eadem innatans, difficilius movetur in aqua densiore; at si ex hac in alteram rariorem transit, majorem innatandi facilitatem indipiscit. Si vero facilitas, qua lumen propagatur in medio densiore successive reprimitur, sequitur, quod minor sit in medio rariore repressio, & ideo propagationis facilitas major sit in rariore quam in densiore.

His positis, si radii extrema linea *FG* (Fig. 2) propagata intra rectas *mG*, *OF* incidit oblique ex densiore in superficiem *CG* medii rarioris, huic primum occurrit, ac primum emergit punctum *G*, dum adhuc punctum *F* per medium densius propagatur. Cum autem minorem difficultatem offendat punctum *G*, quam punctum *F*, necesse est ut in transitu ex uno medio in aliud ea puncta *F*, *G* propagentur per curvas *GB*, *FC*; Dum scilicet punctum *F* propagatur ægrius in medio densiore per arcum minorem *FC*, necesse est, (inquam) ut punctum *G* propagetur facilius in rariore per arcum majorem *GB*; donec tota linea *FG* emergente, ac acquirente positionem *CB*, iterum propagatio fiat punctorum extremorum *C*, *B* per alias rectas *CD*, *BA*. Hinc igitur Demonstrationis præmissæ vestigiis insistendo intelligitur finus angulorum incidentiæ & refractionis in transitu quoque ex medio densiore in rarius esse inter se ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur.

Si igitur propagationis facilitas æquabilis est, post emersionem

nem ex denſiore in rarius, eadem redit, quæ fuerat ante immerſionem ex rariore in denſius; ſi facilitas propagationis ſucceſſive reprimitur, in tranſitu ex denſiore in rarius ita fit ordine inverſo repreſſio, ſicut in tranſitu ex rariore in denſius antea fiebat. Quoniam autem hæc contingere patet, cujuslibet reſiſtentiæ ſit medium rarius, ſive finitæ ſive infiniteſimæ; colligitur itaque, rationem inter facilitates propagationum in uno caſu eſſe ſemper inverſam illius, quæ fuerat in altero. Et quoniam ita pariter inter ſe habentur ſinus angulorum incidentiæ & refractionis, itaque in tranſitu luminis ex denſiore in rarius dato angulo incidentiæ aſſignatur angulus refractionis eo pacto, quo erat explicandum.

Fig. 2.

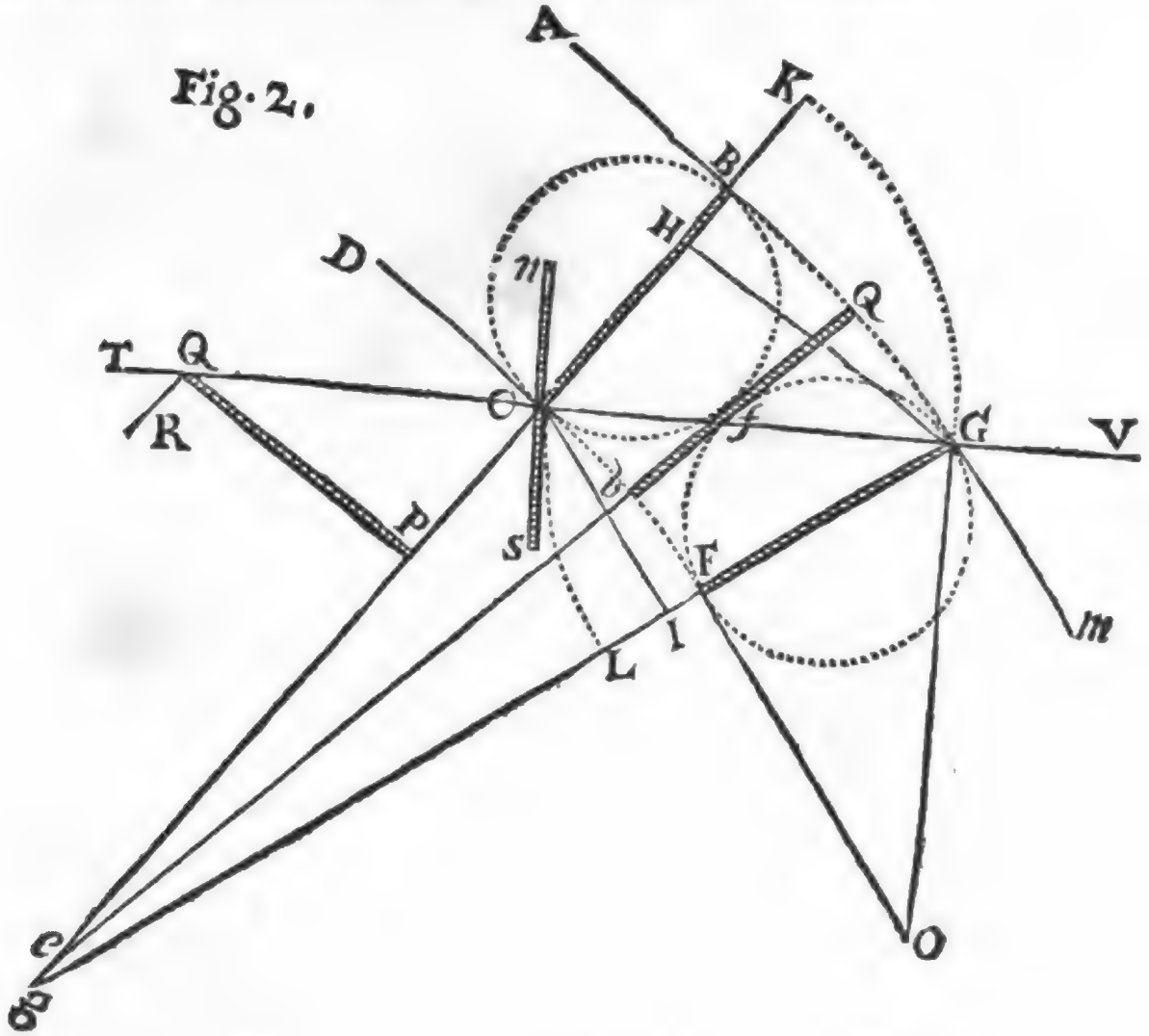

Corollarii loco ſubjiciendum eſt, hinc aliam emanare legem, quam Newtonus tradit in libro ſupra citato: Is ait, quod ſi radius refractus ad punctum incidentiæ revertatur, in eandem lineam refrangitur, quam incidens ante deſcripſerat. Hujus quoque legis explicatio eſt eadem, quæ prior, & ideo ſufficiat illam indicaſſe.

PHÆNOMENON III.

Radius qui ex medio denſiore tranſit in rarius, eſt diverſus ab illo, qui ex rariore tranſit in denſius, ac diverſitas in eo conſiſtit, quod ille non ſemper ex denſiore in rarius emergit; ſed ſi angulus incidentiæ eſt nimis magnus, emerſione in immerſionem mutata regreditur tanquam reflexus: Radius autem, qui tranſit ex rariore in denſius, ſemper immergitur.

EXPLICATIO.

Principia Bernoulliana videntur in hoc Phænomeno explicando deficere: tranſeunte radio *Be* (Fig. 1) ex medio denſiore *BCD* in rarius *CDA*, Virga rigida *CD* inſtar axis admittat more Bernoulliano verticillum *e*, qui lubriciſſime fluat. Huic verticillo duo funiculi alligati ſint *eAm*, *eBn* trochleas *A*, *B* ſuperambientes, inque ſuis extremitatibus ſuſpenſa ſuſtinentes duo pondera inæqualia *n*, *m*, quæ mediorum reſiſtentias exprimant. Deinde oſtendatur, verticillum *e* pertrahendum eſſe in virga *CD* ad eum locum, in quo ſinus anguli *BeI* repræſentantis angulum incidentiæ ad ſinum anguli *AeR* exhibentis angulum refractionis ſit ut pondus *m* exponens reſiſtentiam medii rarioris *ADC* ad pondus *n* exprimens reſiſtentiam medii denſioris *DCB*. His poſitis, verticillus *e* ita ſe componere debet, ut ſemper adſint Anguli *BeI*, *AeR*, ut unus nempe alteri ſemper reſpondeat. Quamobrem longe abeſſe videtur, ut ex hoc principio mechanico eliciatur ratio, qua ob niniam magnitudinem anguli incidentiæ *BeI* (deficiente angulo refractionis *AeR*) reflexionem potius quam refractionem radius patiatur.

Non ita principia noſtra deficiunt: ex denſiore in ſuperficiem medii rarioris *CG* (Fig. 2) radius incidat *mGFO*, cujus linea extrema *FG* ita ſit inclinata, ut antequam emergat tota, poſi-

Digitized by Google

poſitionem acquirat $S\,n$ perpendicularem ſuperficiei refringenti CG. Quoniam propagatur facilius (medio permittente rariore) pars emerſa Cn, & ægrius (medio impediente denſiore) pars immerſa CS; tota linea Sn (cujus partes facilitate cientur inæquali) non amplius propagabitur pro peragenda emerſione; ſed contra medium denſius inclinata ad immerſionem regredietur, & tota ipſo medio motus immerſa, poſitione PQ, ac directione QR propagabitur tanquam reflexa.

Cum iterum ſit æqualis propagationis facilitas, hinc acquiſita in emerſione, & inde amiſſa in immerſione, ſi facilitati acquiſitæ mutatio reſpondet poſitionis FG in SN, neceſſe eſt, ut facilitati amiſſæ reſpondeat æqualis etiam mutatio poſitionis SN in PR. Cum igitur angulus CQP ſit æqualis angulo CGF, recti ſunt anguli RQP, mGF, & æquales per conſequens anguli RQT, mGV: Nimirum extrema linea FG poſt inceptam emerſionem redit ad immerſionem ea lege, qua reflexionem ſubire ſolet.

Hinc patet, quod ipſa linea FG ex medio denſiore emergenda mutari poteſt in immergendam, ſi nimis magnus eſt angulus incidentiæ OGm; Cum enim refractio a perpendiculari diſcedat, emerſio incipere poteſt, & antequam peragatur, fieri ejus lineæ poſitio Sn perpendicularis ſuperficiei refringenti CG, & inde ad immerſionem reclinari. At pariter manifeſtum eſt, quod ipſa linea FG in medium denſius immergenda mutari nequit in emergendam. Quislibet enim ſit angulus incidentiæ OGn, cum tamen refractio ad perpendicularem accedat, nullam ea linea poteſt in actu immerſionis poſitionem acquirere, qua ulterius introire recuſet.

Quamvis radii extrema linea FG ſit infinite parva, arcus tamen FC, GB (per ea, quæ ſupra docuimus) inter ſe ſunt, ut facilitates, quibus propagatio fit in mediis inæqualiter reſiſtentibus. Sunt autem in eadem proportione ſinus angulorum incidentiæ & refractionis; Si hæc igitur proportio in terminis finitis aſſignatur, facile intelligitur, rectas quoque Gm, BA, quæ tangunt arcum ſuperiorem GB in punctis extremis G, B ad ſe invicem ſub angulo aſſignabili inclinari. Cum itaque radius

tranſiens ex directione *m G* in alteram *B A* per alias directiones medias tranſiturus ſit; ſi aliqua ex his eſt parallela ſuperficiei refringenti *C G*, tunc emerſione in immerſionem mutata, radius regreditur tanquam reflexus. Quare patet, quod licet infinite parva ſit incidentis radii diameter, idem ſemper effectus contingere debet, & juxta leges propoſitas refractio fieri, vel in reflexionem mutari. Quod erat explicandum.

PHÆNOMENON IV.

Reſiſtentiæ aeris & aquæ inveniuntur directe, ut differentiæ inter ſinus angulorum incidentiæ & refractionis in tranſitu luminis ex æthere in aerem, & in tranſitu ex æthere in aquam.

Ex obſervationibus in Anglia habitis ac in Commentariis Regiæ Academiæ Pariſiorum anni 1700 relatis colligitur, eſſe ipſorum angulorum ſinus in tranſitu ex æthere in aerem ut 100036, 100000, & in tranſitu ex æthere in aquam ut 134400, 100000. Quare eliciuntur differentiæ inter eos ſinus, ea ſcilicet, quæ habetur in uno caſu ad illam, quæ habetur in altero, ut 100036-100000, 134400-100000, vel ut 1, 955. At Newtonus in Principiis Mathematicis ex ſuis experimentis pendulorum in aere & aqua oſcillantium elicuit reſiſtentias aeris & aquæ eſſe inter ſe ut 1 ad 800 vel 900; licet igitur has ſumere reſiſtentias differentiis illis directe proportionales.

EXPLICATIO.

In hujus Phænomeni explicatione Canon Bernoullianus videtur non modo deficere, ſed etiam adverſari; cum enim ſinus angulorum incidentiæ & refractionis in tranſitu luminis ex æthere in aerem inter ſe ſint ut 100036, 100000, & in tranſitu ex æthere in aquam ut 134400, 100000, erunt ipſorum angulorum ſinus in tranſittu ex aere in aquam ut 134400, 100036. Quare ſequitur ex ipſo Canone, proportionem inter reſiſtentias aeris & aquæ eſſe ut 100036, 134400, vel quam proxime ut 1, 13, valde diverſam ab illa (ut 1 ad 800 vel 900), quæ ab experientia indicatur.

Ut hujus diverſitatis cauſa intelligatur, notetur prius, quod in tranſitu luminis ex aere in aquam ex lege actionis & reactionis

Autor

Autor elicuit, reſiſtentias aeris & aquæ eſſe inter ſe, ut vires, quibus lumini opus eſt ad eas reſiſtentias ſuperandas; & quoniam ſtatuit has vires in puncto incidentiæ obniti, ex ſuo mechanico principio collegit, easdem vires, & per conſequens easdem reſiſtentias eſſe reciproce inter ſe, ut ſinus angulorum incidentiæ & refractionis. Ad memoriam deinde revocetur, quod in puncto incidentiæ ex una parte obnititur illa vis, quæ ſupereſt lumini poſt aeris reſiſtentiam ſuperatam, & ex altera parte obnititur altera vis, quæ refertur ad exceſſum, quo reſiſtentia aquæ ſuperat reſiſtentiam aeris; non autem obnituntur vires, quibus lumini opus eſt ad ſuperandas reſiſtentias aeris & aquæ. Quare perperam Autor (ni fallor) ex mechanico ſuo principio collegit, has vires, ſive horum mediorum reſiſtentias finibus illorum angulorum reciproce reſpondere.

Denique loco virium, quibus dicitur lumen per media reſiſtentia ferri, ſubſtitutis facilitatibus, quibus dicatur illud per eadem media propagari, ex lege actionis & reactionis iterum colligatur, eſſe reſiſtentias aeris & aquæ, ut facilitates, quas lumen amittit in tranſitu ex æthere in aerem, & in tranſitu ex æthere in aquam. Quoniam autem ſinus angulorum incidentiæ & refractionis inter ſe ſunt juxta Canonem noſtrum ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter reſiſtentibus propagatur, hinc facile elicitur differentia inter eos ſinus in tranſitu luminis ex æthere in aerem ad differentiam inter eosdem ſinus in tranſitu ex æthere in aquam, ut differentia inter facilitates, quibus lumen propagatur in æthere & aere, ad differentiam inter facilitates, quibus propagatio fit in æthere & aqua, vel ut facilitas, quam lumen amittit in tranſitu ex æthere in aerem, ad facilitatem, quam amittit in tranſitu ex æthere in aquam, vel tandem ut reſiſtentia aeris ad reſiſtentiam aquæ: Quod erat explicandum.

Proportiones inter ſinus angulorum incidentiæ & refractionis ab Anglis inventæ exponuntur in tranſitu luminis ex æthere in aerem numeris 100036, 100000; in tranſitu ex æthere in aquam numeris 134400, 100000, ita ut conſtans in utroque caſu fit angulus refractionis. Cum autem ſinus ipſorum angulorum inter ſe ſint ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter

reſi-

reſiſtentibus propagatur, erunt proportiones inter facilitates propagationum in æthere & aere ut 100036, 100000, in æthere & aqua ut 134400, 100000. At ſi loco primæ proportionis altera æqualis ſubſtituatur expreſſa numeris 100000, 99964; loco ſecundæ altera æqualis ſubſtituenda pariter erit, quæ numeris 100000, 74404 exprimatur, adeo ut conſtans in utroque caſu ſit facilitas propagationis in æthere. Cum enim facilitates, quibus lumen propagatur in aere & aqua, ſint reliquiæ illius facilitatis, qua propagatur in æthere, conſtans hæc eſſe debet, tranſeunte lumine vel ex æthere in aerem, vel ex æthere in aquam. Quare ſi loco facilitatum reſtituantur ſinus incidentiæ & refractionis, iſti exprimendi ſunt (ni decipior) in tranſitu ex æthere in aerem numeris 100000, 99964, & in tranſitu ex æthere in aquam numeris 100000, 74404, ita ut in utroque caſu ſit conſtans angulus incidentiæ in æthere.

Differentiæ igitur inter eos ſinus tranſeunte lumine ex æthere in aerem, & ex æthere in aquam ſtatuendæ eſſe videntur, non juxta computum Anglorum ut 100036 - 100000, 134400-100000, vel ut 1, 955, ſed juxta noſtrum ut 100000 - 99964, 100000-74404, vel ut 1, 711. Porro Newtonus ex ſuis experimentis pendulorum in aere & aqua oſcillantium invenit aeris & aquæ reſiſtentias ut 1, 571; deinde ſubjunxit, *quod ſi penduli in aqua oſcillantis filum totum fuiſſet immerſum, reſiſtentia ejus fuiſſet adhuc major, adeo, ut penduli in aere oſcillantis reſiſtentia illa, quæ velocitatis quadrato proportionalis eſt, quæque ſola in corporibus velocioribus conſideranda venit, ſit ad reſiſtentiam ejusdem penduli totius, eadem cum velocitate in aqua oſcillantis, ut 1 ad 800, vel 900 circiter, hoc eſt ut denſitas aeris ad denſitatem aquæ quam proxime.* Videtur autem proportio inter reſiſtentias aeris & aquæ, quam Newtonus invenit, majorem illa (ut 1, 571) magis eſſe appropinquatura ad illam ut 1, 711, quæ deducitur ex refractione juxta computum noſtrum, quam ad illam ut 1 ad 800, vel 900, quæ refertur ad denſitates juxta computum Newtoni, vel ad illam ut 1, 955, quæ elicitur ex refractione juxta computum Anglorum.

Cum in tranſitu luminis ex æthere in alia media denſiora

diffe-

differentiæ inter ſinus angulorum incidentiæ & refractionis ſint ut facilitates, quas lumen in penetrandis mediis amittit, vel ut mediorum reſiſtentiæ; ita incidat radius Ae (Fig. 1) ex æthere in medium denſius DCB, ut infinite parvus ſit angulus AeD, complementum anguli incidentiæ: ac is radius ita refringatur in eB, ut ſit angulus refractionis BeI, cujus ſinus BI: ſumatur eH æqualis BI, ac ducatur FH parallela ad ipſam BI. Denique conſtantes maneant æther & angulus incidentiæ, mutetur autem medium denſius, & per conſequens angulus refractionis. Hinc vocatis $eB(a)$, $eF(x)$, $FH(y)$, in triangulis ſimilibus eBI, eHF invenitur analogia, $IB(\sqrt{x^2+y^2}).HF(y)::eB(a).eH(\sqrt{x^2+y^2})$, ex qua deducitur $\overline{a-y}.y=x^2$.

Si itaque dividatur eP bifariam in C, ac ex puncto C, ſemidiametro Ce, deſcripto ſemicirculo eAP, ducatur quælibet recta eHB; exponente eH ſinum anguli refractionis, intercepta HB exprimet differentiam inter hunc ſinum & illum anguli incidentiæ, vel facilitatem, quam in penetrando medio lumen amittit, vel tandem ipſius medii reſiſtentiam.

Ab hac conſtructione plura notatu digna indicantur: In tranſitu luminis ex medio denſiore in rarius agnoſcitur, quis ſit angulus incidentiæ, extra quem incidens lumen reflectatur potius quam refringatur. Si enim dividatur ſemidiameter eO in puncto k, ut ſit eO, eK, ſicut angulorum incidentiæ & refractionis ſinus, ac ex centro e, ſemidiametro eK, deſcribatur arcus KH ſecans ſemicirculum eHP in puncto H; recta eHB tranſiens per punctum H faciet angulum BeI, extra quem incidens lumen reflexionem potius quam refractionem patietur.

Cum refractiones oriantur ex facilitatibus, quas lumen in penetrandis mediis amittit, his facilitatibus amiſſis reſpondent reſiſtentiæ mediorum, & his reſiſtentiis vires refractivæ, quæ mediis ipſis tribuuntur, ac pariter differentiæ inter ſinus angulorum incidentiæ & refractionis. Quamobrem his differentiis eas pariter vires refractivas in præfatis Commentariis Regiæ Academiæ Pariſiorum recte dicitur reſpondere. Itaque in tranſitu luminis ex æthere in medium denſius vim hujus refractivam,

ſive reſiſtentiam licet agnoſcere; ſi enim dividatur ut prius ſemidiameter eO in puncto K, ut ſit eO, eK ſicut angulorum incidentiæ & refractionis ſinus, ac ex centro e, ſemidiametro eK, deſcripto arcu KH, agatur per punctum interſectionis H recta eHB, intercepta HB vim refractivam, ſeu reſiſtentiam medii denſioris exponet.

Hinc tabulam conſtruximus, cujus prima columna in partibus decem milleſimis indicat proportionem ſinuum incidentiæ & refractionis, in tranſitu luminis ex æthere in illa media, quæ Newtonus poſuit in tabula prop. 10 part. 3 Lib. 2 Optices. Oſtendit ſecunda Columna vires refractivas ſeu reſiſtentias ipſorum mediorum abſolutas, quæ in ipſis partibus exprimuntur. Gravitates ſpecificas, ſeu denſitates mediorum tertia columna in partibus iisdem exponit. Interim deficiebant in hac tabula tenacitates, quæ ad denſitates additæ reſiſtentias abſolutas mediorum, ſeu vires refractivas componunt. At tenacitas in uno medio inveniri non poterat, niſi prius ea cognita foret in altero: Hæc porro in nullo medio cognoſcebatur, ſed obſervare tamen licebat, in quo medio illa minima videbatur. Hinc Vitrum Antimonii notavi, quam maxime friabile, perexigua ſcilicet affectum tenacitate, quare hoc ſatis ad intentum facere viſum fuit.

Cum vis refractiva hujus vitri ſit 4706, ejus denſitas 52800, obſervavi vim refractivam aeris $3+\overline{6}:10$, & ejus denſitatem 12. Hinc ſtatui, quod ſi nulla foret ipſius vitri tenacitas, haberetur analogia $4706.\ 52800 :: \overline{3+6}:\overline{10}.\ 40$. Poſito itaque, quod vitrum Antimonii tenacitate careat, ſi ipſe quoque aer tenacitate careret, ejus denſitas conſtaret ex partibus 40. At hæc conſtat ex partibus 12; colligitur itaque, vim refractivam aeris componi ex ſumma duorum elementorum, ſcilicet ex denſitate 12, & ex tenacitate 28. Vera hæc eſſet aeris tenacitas, ſi nulla foret illa vitri Antimonii; at quoniam aliqua hæc eſt, ea quoque aeris eſt major quam illa inventa. Cum tamen pateat, ipſius vitri tenacitatem perexiguam eſſe; Si itaque negatur exacte illam aeris invenire, ſaltem datur eam proxime agnoſcere; intelligitur enim, veram aeris tenacitatem non eſſe minorem inventa, ſed illam eſſe paulo majorem. Tali pacto aliorum mediorum tenacitates

elicui,

elicui, ac in quarta tabulæ columna deſcripſi, quæ niſi exacte, ſaltem proxime veræ ſunt, cum veræ ſint paulo majores inventis, non autem minores.

Corpora refringentia	*Proportio ſinuum incidentiæ & refractionis ſeu proportio facilitatum, quibus propagatur lumen ex æthere in alia media.*	*Vires refractivæ ſeu Reſiſtentiæ mediorum abſolutæ.*	*Gravitates ſpecifica ſeu denſitates mediorum.*	*Tenacitates.*
Pſeudo-Topazius	10000 - 6087	3913	42700	1200
Aer	10000 - 9996 + 4:10	3 + 6:10	12	28
Vitrum Antimonii	10000 - 5294	4706	52800	——
Selenites	10000 - 6721	3279	22520	14270
Vitrum commune	10000 - 6451	3549	25800	14015
Chryſtallus de Rupe	10000 - 6400	3600	26500	13890
Chryſtallus Islandica	10000 - 6000	4000	27200	17676
Sal Gemmæ	10000 - 6470	3530	21430	18175
Alumen	10000 - 6857	3543	17140	18124
Borax	10000 - 6818	3182	17140	18566
Vitrum	10000 - 6562	3438	19000	19574
Vitriolum Dantzicum	10000 - 6600	3400	17150	20997
Oleum Vitrioli	10000 - 7000	3000	17000	16656
Aqua pluvia	10000 - 7440	2560	10000	18720
Gummi Arabicum	10000 - 6774	3226	13750	12444
Spiritus vini	10000 - 7300	2700	8660	21636
Camphora	10000 - 6666	3334	9960	17448
Olivum	10000 - 6818	3182	9130	26574
Oleum ex lini ſemine	10000 - 6750	3250	9320	27146
Spiritus Terebentinæ	10000 - 6800	3200	8740	27166
Electrum	10000 - 6429	3571	10400	30365
Adamas	10000 - 4100	5900	34000	32197

Proportiones ſinuum incidentiæ & refractionis, ac denſitates mediorum in hac tabula deſcriptæ cum illis conveniunt, quæ in tabula Newtoniana leguntur; diſcrepant autem proportiones inter vires refractivas, & denſitates; At de hac diſcrepantia non miror, videtur enim tabula Newtoniana falſæ Hypotheſi inſiſtere, qua nimirum ſupponitur, lumen eſſe celerius in corporibus quam in inani.

Mirum eſt potius, quod in noſtra tabula inveniatur reſiſtentia aquæ, quæ oritur ex tenacitate, major illa, quæ provenit ex denſitate. Nam ea difficultatem faciunt, quæ Newtonus docet

quæſtione vigeſima Optices. Is ait, *quod Calor multum facit ad fluiditatem, diminuendo tenacitatem corporum: Fluida reddit multa corpora, quæ alioquin fluida non ſunt, augetque fluiditatem liquorum tenacium, ut olei & mellis, eorumque vim reſiſtentem eo pacto imminuit, quod utique facere deberet, ſi quidem aquæ reſiſtentiæ pars aliqua notatu digna oriretur ex tenacitate partium ſuarum. Quare aquæ vis reſiſtens oritur præcipue ex vi inertiæ materiæ ſuæ.*

Huic difficultati Autor ipſe reſpondere debuerat; cum enim in prop. 10 part. 3 Lib. 2 ejusdem operis, is quoque colligat ex luminis refractione, aquam eſſe mediæ naturæ inter corpora pinguia, ſulphurea & unctuoſa, ut Camphoram & oleum, ac inter alia terreſtria, macra, & alcalizata, ut Pſeudo-Topazium & Vitrum Antimonii, materiam aquæ conſentit non exigua tenacitate coire. Cum autem ille præmiſſam difficultatem prætereat, ea, quæ ad rem noſtram faciunt, in medium ferenda ſunt.

Si verum eſt, quod ex partibus ſolidis conſtent omnia corpora fluida; alia tenacitas eſt, qua ſimul univerſæ corporis fluidi partes adhærent, & alia qua coit ſingularum partium materia. Tenacitas autem, cujus inops (fluiditatis cauſa) dicitur aqua, primi generis eſſe videtur; generis (inquam) illius, quod ad refractionem non facit; hanc enim patitur lumen (ni fallor) penetrando materiam ſingularum partium; Quare tenacitas, cujus dives (refractionis cauſa) aqua dicitur, eſſe videtur ſecundi generis. Hoc etiam confirmatur ex eo, quod aqua ſive in liquorem ſoluta, ſive in glaciem indurata, refractionem (teſte P. Lana) in utroque caſu quam proxime æqualem efficit: Quare vitrum quoque in liquorem (ut aqua) ſolutum, æque lumen refringeret, ac in ſoliditatem (ut glacies) induratum, nam materia ſingularum partium æque in utroque caſu luminis penetrationi reſiſteret. Dum agitur itaque de luminis refractione, tenacitatem eſſe intelligendam puto, non illam propriam corporis fluidi, qua minimæ ejus partes inter ſe adhærent; ſed illam æque communem corpori tam fluido, quam ſolido, qua ſcilicet materia partium ſingularum cogitur, Quare non miror, ſi a refractione judicatur

Digitized by Google

dicatur reſiſtentiam aquæ, quæ tribuitur tenacitati, majorem illa eſſe, quæ adſcribitur denſitati.

Itaque addendum eſt, quod in tranſitu luminis ex aere in aquam ſinus angulorum incidentiæ & refractionis ſunt ut 99964, 74404; quare reſiſtentiis aeris & aquæ relativis ad denſitatem exiſtentibus ut 12, 10000, vel ut 1, 833, ut ipſorum mediorum reſiſtentiæ abſolutæ ſint juxta Canonem Bernoullianum ut 74404, 99964, oportet eorum reſiſtentias relativas ad tenacitatem eſſe ut 1118, 1; & hoc neſcio quo colore affirmari poſſit. Diverſam autem invenimus, ſi noſtro Canoni inſiſtimus; cum enim reſiſtentiæ abſolutæ aeris & aquæ juxta iſtum Canonem ſint ut 36, 25596, vel ut 1, 711; ſi horum mediorum reſiſtentiæ relativæ ad denſitates ſunt ut 1, 833, ipſorum reſiſtentiæ relativæ ad tenacitates erunt ut 1, 589, ſcilicet in ratione diverſa parum ab illa (ut 28, 18720, vel ut 1, 672), quæ ex tabula prædicta reſultat. Quare in omnibus & per omnia Canon Bernoullianus elidi, & noſter confirmari videtur.

Prætermittenda non eſt vis refractiva, ſeu reſiſtentia illa, quæ medium denſius lumini impervium facit. Cum enim in tranſitu ex æthere in aquam ſinus angulorum incidentiæ & refractionis ſint 100000, & 74404, vel quam proxime 4 & 3, & per conſequens vis refractiva ſeu reſiſtentia aquæ 4-3 (1); ut penetrationis facilitate pereunte refractio omnino tollatur, ſufficit vim refractivam, ſeu reſiſtentiam medii denſioris eſſe majorem quadruplo illa aquæ. Quod in cauſa eſſe poteſt, ut corpora opaca fiant.

Tandem concluſionis loco ſequens obſervatio ſubjungenda eſt: corpus elaterii expers, cujus maſſa e, feratur directe velocitate f in alia duo corpora quieta, ac ea pariter elaterii expertia, ſemel in corpus, cujus maſſa r, & rurſus in aliud, cujus maſſa R: ea lege, qua corpora inertia moventur, elicitur corpus e poſt congreſſum ferri in primo caſu velocitate $fe : \overline{r+e}$, & in ſecundo velocitate $fe : \overline{R+e}$. Hoc poſito velocitates, quibus movetur corpus e ante & poſt congreſſum, erunt in primo caſu ut $f, fe : \overline{r+e}$; vel ut $r+e, e$; & in ſecundo ut $f, fe : \overline{R+e}$, vel ut

$R+e, e$; ex quo elicitur differentia inter eas velocitates in primo casu ad eandem differentiam in secundo ut r, R, nimirum ut massæ ipsorum corporum r, R.

In transitu luminis ex æthere in aerem, & ex æthere in aquam vidimus, esse resistentias aeris & aquæ ut differentias inter sinus angulorum incidentiæ & refractionis, qui propagationum facilitates exponunt. Si igitur comparamus resistentias aeris & aquæ cum massis corporum r, R, luminis energiam cum massa corporis e, & facilitates, quibus lumen propagatur, cum velocitatibus, quibus ante & post congressum movetur ipsum corpus e, loco quantitatum illarum his aliis proportionalibus substitutis, in uno casu uti possumus eo discursu, quo in altero usi sumus, ac in utroque similes consequentias elicere. At analogiam inter has quantitates esse percipimus, & consequentias, quæ similes in utroque casu eliciuntur, veras esse cognoscimus; itaque intelligimus, actionem luminis transeuntis ex medio rariore in densius, eam scilicet pertinentem ad facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur, eo modo temperari, quo natura moderatur motus corporum elaterii expertium.

Si rursus pila BC (Ftg. 2) elaterii expers (cujus puncta extrema $B\,C$ ferantur pari velocitate per rectas AB, DC) impingat oblique in alteram quietam GF, hanc etiam elaterii expertem; hæ pilæ simul invicem comprimentur, geminæ in unam coituræ. Cum autem minorem resistentiam inveniat punctum B, quam punctum C; necesse est, ut in tempore compressionis punctum B moveatur citius per arcum majorem BG, dum alterum punctum C movetur tardius per arcum minorem CF, donec peracta compressione, ac mutata positione BC in alteram (puta) GF, iterum pari velocitate ferantur per rectas GM, FO. Quoniam igitur demonstravimus, ita transire ex medio rariore BCG in densius CGF radium $ABCD$, cujus extrema linea BC, videtur itaque temperari, ut motum corporum elaterii expertium, actionem radii transeuntis ex medio rariore in densius, ac non modo eam actionem pertinentem ad facilitates, sed etiam illam pertinentem ad directiones, quibus fit in mediis inæqualiter resistentibus propagatio.

Cum

Digitized by Google

Cum tandem diameter radii talis ſit, ut tanquam infinite parva niſi Mathematice, ſaltem Phyſice ſumi queat, indicavimus ea, quæ ſupra demonſtrata ſunt, alteranda non eſſe nec a tremitu, nec a quolibet alio elemento, quod in colliſionibus locum invenit. Quare ex hoc etiam patet, actionem uminis ex medio rariore in denſius tranſeuntis, vel illam pertinentem ad facilitates, vel illam pertinentem ad directiones, temperandam eſſe ut motum corporum elaterii expertium. Quoniam igitur ita fieri ex Phænomenis etiam conſtat, videtur itaque huic noſtræ explicationi omnia conſpirantia favere.

JOANN. CASP. LOESCHERI, S. THEOL. Doct. Superint. & Paſt. prim. Rochlitienſ. Liber II de Patribus Africanis, in quo de S. Athanaſii, Cyrilli Alex. Didymi Alex. Eutychii Alex. Iſidori Peluſ. Macariorum, Nili, Nonni, Origenis Adamant. Pauli Theb. Paphnutii &c. vita, eruditione, meritis, ſcriptis, elogiis, nævis, ſingularibus rebus & autoritate exponitur.

Rochlitii, formis Langianis, 1724, 8.
Plag. 12.

NOn defuit promiſſis, priori Libro, in his Actis recenſito, factis, S.R. Autor, ſecundoque hoc libro eadem methodo pergit ad Patres, qui veram Chriſti Eccleſiam ornarunt, Ægyptios; inter quos Alexandrini reliquis facile palmam præripiunt, ſigillatim *Athanaſius*, *Clemens*, *Cyrillus*, *Didymus*, *Origenes*, *Theophilus*, *Dionyſius* & alii. In gratiam legentium memorabilia non hujus tantum, ſed prioris etiam libri peculiari indice complexus eſt. Promittit præterea, Acceſſiones ad utramque libri totius partem, ſi ſummo viſum fuerit Numini, ſuo tempore in lucem prodituras. Ex parte autem hac ſecunda quædam breviter delibare, Ben. Lectori haud ingratum fore autumamus. Pag. 15 abominatur errorem *Autoris Anonymi Angli*, doctrinam de *S. Trinitate* a Valentinianis coortam eſſe, abſque fronte tradentis.

Pag.

Pag. 22, *Clementem Alexandrinum* Plutarchum Christianum a non nemine habitum observat, Jacobumque Gaddium taxat, qui jam dictum Autorem Præsulem Alexandrinum fuisse contendebat. P. 44, *Origenem Adamantium* omnium, qui sanctum regni Christi cœtum ornarunt, Presbyterorum doctissimum fuisse, censet. Pag. 50, B. Kortholti judicium, Origenem, si errores sibi objectos pro suis non agnovisset, dissensum suum publico scripto testari debuisse, referens, hoc forte ab Origene aliquo loco factum suspicatur; etsi de omnibus ejus erroribus idem sibi persuadere nolit. Id ex eo colligit, quia pleraque ejus scripta hodie non extant, & quia Hieronymus (vid. p. 53) ex quadam Origenis epistola, Origenem cum dolore fassum retulit, *se multa erronea scripsisse*. Pag. 59 commemorat, Origenem in Libris contra Celsum testari, crepitus ventris s. v. ab Ægyptiis pro re sancta stultissime habitos fuisse. Idem Origenis liber a Philippo Labbeo opus aureum nuncupabatur, vid. p. 59. *Dionysium Alexandrinum* Antistitem Romanum in suis ad hunc Epistolis fratrem appellasse, p. 66 enarrat. Pag. 97 occasione epistolarum *Paschalium* ab *Athanasio* cum ad alios, tum ad ipsos Romanorum Episcopos, scriptarum observat, Athanasium, etsi hoc jus ad ipsum & reliquos Alexandrinæ Ecclesiæ Antistites pertinuerit, nullam sibi tamen prærogativam ex hac consuetudine arrogasse, quam haud dubie Romanos Antistites sibi asserturos fuisse credit, si hoc jus ad eos spectasset. Cum Petro Nannio, nulli Patrum plures libros fuisse suppositos, pag. 97 existimat. Veritatem historiæ de *Paphnutio* cælibe pro sacerdotum conjugio in concilio Nicæno magno cum pondere sententiam dicente, idque graviter defendente, adversus Pontificios pag. 104 seq. vindicat. *Homilias Cyrilli Alexandrini* tanto in honore sacerdotibus Ægyptiacis fuisse, ex Gennadio notat, ut verba ad populum pro concione facturi eas memoriæ mandatas ex sacro suggestu recitarint. Mittimus alia, quia ratio instituti nostri, quod prolixitatem non fert, plura annectere vetat.

JO. CASP. LOESCHERI, S. TH. D. SUPERint. & Past. Rochlit. Parergorum Sacror. Exercit. XI & XII,

Digitized by Google

XII, quarum illa de ficto Moſis ſacerdotio, hæc de homine interno & ſpir. in impiis exponit.

Dresdæ, ſumtibus Hæred. Miethianorum, 1723, 4.
Conſt. plagulis 7.

CONtinuatio hæc Parergorum Sacr. Autoris duo tractat argumenta haud levis momenti. Prima harum Exercitationum Romani cœtus fautoribus oppoſita eſt, in qua Autor refutato *Tolandi* iniquiſſimo de Moſe judicio, Bellarminum, Gretſerum aliosque Romani cœtus, Moſi ſummum ſacerdotium idque Aaronis ſacerdotio eminentius tribuentes refellit, cauſamque, cur ita ſentiant, uberius exponit, & quantum illis interſit, ut hunc errorem tueantur, planum facit, veramque ſententiam idoneis argumentis evincit, confutatis ſimul adverſariorum rationibus. In *altera* Exercitatione res *paradoxa* & perabſurda Fanaticorum quorundam ſententia impugnatur. Cum enim homo *internus & ſpiritualis* ſolis credentibus vereque piis conveniat, hi talem in impiis pariter ac piis quærunt. Hos igitur, notatis Pontificiorum, Reformatorum, Socinianorum, Arminianorumque de interno homine erroribus, modeſte confutat, & *Weigelianorum* non ſolum errorem refellit, ſed Fehrmanni maxime & ſimilium figmentum ſibi diſcutiendum ſumit, ultimoque loco argumenta diſſolvit, quæ vel adverſantis ſententiæ fautores urgent, vel ad errorem illum extenuandum facere videntur.

FRANCISCI FABRICII ORATIO IN NAtalem CL ſive Annum Jubilæum III Academiæ Batavæ, quæ eſt Lugduni Bat. habita autoritate publica d. VIII Febr. MDCCXXV.

Lugd. B. in typographia Acad. Petri van der Aa, 1725, f.
Plag. 17.

ETſi in Orationibus, ſigillatim impreſſis, recenſendis parci eſſe conſueverimus, hujus tamen, quam Summe Reverendus *Fabricius*, Magiſtratu Academico decedens, ipſo ejus Natali CL recitavit, vel ideo mentionem faciendam putamus, quod ad Hiſtoriam Literariam illuſtrandam non parum conducit, imprimis

cum Autor notas Orationi ſub finem adjunxerit admodum curioſas. Nos pauca pro more enotabimus. Cum orto cum Hiſpanis bello prudenter perſpiceret Guilielmus Arauſionenſis, Lovanienſem Academiam, quæ unica hactenus fuerat in Belgio, nec religioni, nec ſtatui civili Belgarum ſatis convenire, autor fuit ſua-
p. VII. ſorque, datis d. 28 Dec. A. 1574 ad Status Hollandiæ ordines litteris, ut novam Academiam conderent Lugduni, quod illi
VIII. conſilium ita probabant, ut eam haud multo poſt d. 8. Febr. 1575 ſolenni ritu inter arma inaugurarent, eodem Jano Douſa, qui nuper urbi præfectus eam contra hoſtes ſtrenue defenderat,
XIII. primo Academiæ Curatore conſtituto. De Matheſi hic ſigillatim
not. obſervatur, quod ea inde ab A. 1599 lingua Belgica, autore Mau-
p. 4. ritio Principe, hic doceri cœperit, ne Latinæ ignari artis bellicæ
5. notitia privarentur. Theatrum Anatomicum maximum ante paucos annos incrementum accepit a Jo. Jac. Ravio, qui ei præparata ſua cum inſtrumentis Anatomicis curioſiſſimis A. 1719 ſuprema voluntate legavit, cujus legati Indicem propediem emiſſurus dicitur Cl. Albinus. Memorantur & inter recentiora legata, tum Codices excuſi vetuſtæ editionis & manu ſcripti
6. rariores, a Celeb. Perizonio, A. 1715 die 6 April exſtincto, Bibliothecæ donati, tum Sphæra Aſtronomica Copernicana, qualis in ſola Regis Galliæ ſupellectile mechanica exſtat, a Sebaſtiano
7. Schepers, Senatore Roterod. A. 1711 Bibliothecæ deſtinata. Inter legata ad ſublevandam ſtudioſorum paupertatem facta, quorum ſumma centum millia floren. longe ſuperat, recentiſſima ſunt Perizonii, qui 20000, & Samuelis de Zee, qui mortuus 1724 10000 Academiæ reliquit. Profeſſorum aliorumque Virorum do-
10 ff. ctorum, Lugdunum eruditionis ſuæ fama illuſtrantium, longos catalogos Noſter nectit, ſimulque nuntiat, Petrum vander Aa in eo eſſe, ut omnium Profeſſorum vitas cum eorum iconibus in lucem emittat. Imprimis vero extollit virtutem Juvenum ſtudio-
XXVIII. ſorum, qui, Gallis A. 1672 urbi imminentibus, in unam cohortem
not. deſcripti, ſub præfecto primario Chriſtiano Meldero, Mathem.
p. 13. Profeſſore, & altero ab illo, Carolo Dematio, Med. D. & Chymiæ Profeſſore, portam, per quam Hagam tenditur, ſtrenue tuendam ſuſceperunt. Quam publice eodem anno elegiaco carmine nomine Magiſtratus urbani deprædicavit Janus Grœnendicius,

urbis

urbis Actuarius, numiſmate quoque argenteo in rei memoriam cuſo ac diſtributo, cui hoc inſcriptum carmen: p. XXIX.

Græcia devictam jactat per Palladа Trojam,
Immenſæ ſtrueret cum modo molis equum.
Diva Minerva ſuis Leydam conſervat alumnis,
I nunc, & dubita, queis magis æqua fuit.

Inter cives Academiæ illuſtres Mauritius imprimis & Fredricus Henricus, Guilielmi I Arauſionenſis filii, tum Guilielmus III, Patriæ Gubernator ac poſtea Angliæ Rex, memorantur, nec omittuntur ſummi Principes alii, qui Academiam ſua præſentia dignati ſunt, in quibus Ruſſorum imprimis Imperatorum compellat, ejusque ſingularem in luſtrandis rimandisque naturæ arcanis curioſitatem extollit, obſervatque in notis, illo ipſo die 8 Febr. paucis ante horis, quam hæc habita Oratio, rebus mortalibus fuiſſe ereptum tantum Principem. XVII. XXXI. p. 15.

SYSTEMA RELIGIONIS MUHAMEDANÆ.

Petropoli, in officina Cæſarea, 1722, fol.
Alph. 4 pl. 8.

AUtorem hic liber habet Illuſtriſſimum Moldaviæ quondam Principem, in omni doctrinarum genere eximium, *Demetrium Contemirum.* Inter alia illuſtria eruditionis ſuæ ſpecimina, quorum pleraque imperfecta ſunt, hoc quoque ſcriptum reliquit, quod ante obitum, qui incidit in diem 21 Auguſti anni 1723, Latino ſermone ab eo compoſitum, poſteaque in Ruthenicum translatum, Auguſtiſſimo Imperatori PETRO MAGNO dicavit, apud quem Senatoris intimique Conſiliarii munus admirabili dexteritate adminiſtravit. Multi de religione Muhamedanorum hactenus prodidere: inque his palmam reliquis fere præripuit Hadrianus Relandus in ſuo de religione Mahumedana libro; nihil tamen noſtri Autoris ſcripto in hac materia melius exactiusque in lucem adhuc prodiiſſe facile vel hinc conjectu eſt, quod libros Muhamedanorum rariſſimos evolvere, eorumque ſacra propius introſpicere, Autori licuit. Multa itaque hic de genuina eorum doctrina, multa de hæreſibus Muhamedanorum, eorumque autoribus reperiuntur, quorum apud reliquos altum eſt ſilentium. Præfixa operi eſt præfatio, erudita multa aliaque conti-

nens, quæ Imperii Turcici ſtatum hodiernum concernunt. In encomium Illuſtriſſ. Autoris Archimandrita Theophylactus, Scholæ Moſcuenſis Rector, Oden quandam non in elegantem Latinam, & Gedeon Wiszniowski, Philoſophiæ Doctor, inſcriptionem ſatis amplam præmiſere. Jam, cum liber ipſe nondum ad nos pervenerit, ſolum, quod poſſumus, Librorum & Capitum conſpectum, qualis nobis transmiſſus eſt Petropoli, cum B. L. communicamus.

Diviſum eſt opus in Libros VI. Liber primus continet Capita 12. Capite 1 exponuntur nomina Muhamedis, 2 vita ipſius, 3 perſona, 4 mores, 5 initium pſeudoprophetiæ illius, 6 quomodo legem a Deo acceperit, 7 aſcenſus ipſius in cœlum, 8 deſcenſus e cœlo, 9 miracula, quæ ſcriptis memoriæ prodita leguntur, 10 alia miracula, quæ a plebe narrantur, & virtus filiæ ipſius, qua ſatisfecit libidini aliquot millium militum, numerusque uxorum ejus, 11 lipſana ipſius, & 12 Succeſſores ejus. Liber II abſolvitur 6 Capitibus, quorum primo tractatur de nominibus Curani, vulgo Alcorani, 2 de libro Muhamedis, qui traditiones continet, 3 de doctrina Curani, 4 de falſitate Curani, 5 de ſtilo Curani, 6 de difficultate idiomatis, quo Curanus ſcriptus eſt. Liber III exponit Apocalypſin Muhamedanam. Liber IV conſtat 21 Capitibus, quorum primo generatim agitur de Theologia Muhamedanorum, 2 exponitur, quid ſentiant de Deo, 3 de providentia divina, 4 de creatione eorum, quæ præceſſerunt univerſi creationem, 5 de Angelis, Diabolis, &c. 6 de creatione mundorum, 7 de creatione Adami & Evæ, 8 de Prophetis ab Adamo usque ad Noachum, 9 de ipſo Noacho, 10 de Abrahamo, & filiis ejus, 11 de Moyſe & Aarone, 12 de Davide & Salomone, 13 de Alexandro Magno, 14 de Salvatore noſtro Jeſu Chriſto & beatiſſima Virgine Deipara, 15 de Sanctis Chriſtianorum, 16 de fine mundi, 17 de univerſali reſurrectione & judicio extremo, 18 de examine peccatorum fidelium, 19 de Araff, igneo fluvio, ipſorum purgatorio, 20 de inferno, & 21 de Paradiſo. Liber V habet 15 Capita, quorum primo continetur modeſta Autoris excuſatio, quod vix valeat omnes, quotquot ſunt, ejus ſuperſtitionis vanitates deſcribere. In 2 tractatur de Religione Muhammedana in univerſum, 3 de *Huſl*, i. e. ablutione totius

Digitized by Google

totius corporis, & *Aldeſt*, i. e. ablutione manuum, 4 de *Namaz*, i. e. precibus, 5 de *Urudz*, i. e. jejunio, 6 de *Hadz*, i. e. peregrinatione verſus Meccam, 7 de præceptis Curani, 8 de operibus ad *Farz*, i. e. præcepta a Deo data, & *Gunnet*, i. e. præcepta a Muhamede inſtituta pertinentibus, 9 de operibus ad ſolum *Gunnet* pertinentibus, 10 de operibus meritoriis, ſed non neceſſariis, 11, quod ea, quæ ad *Farz* atque *Gunnet* ſimul pertinent, & neceſſaria ſunt & meritoria, 12 de aliis operibus meritoriis, 13 de Præceptis *Halat*, i. e. permiſſivis, 14 de præceptis *Haram*, i. e. prohibitivis, 15 de *Mecrub*, i. e. execrabilibus vel ſpurcis. Liber VI continet Capita 41, quorum primo tractatur de *Duhun*, i. e. Solennitate generaliter accepta, 2 de Matrimonio, 3 de Divortio, 4 de ſepultura & parentalibus, 5 de monumentis *Schejchorum*, i. e. prælatorum, 6 de diebus feſtis, 7 de Solennitatibus politicis, 8 de ſectis *Derwiſchorum*, i. e. religioſorum in genere, 9 de primis harum ſectarum autoribus, 10 de ſecta *Mewlewi Derwiſch*, 11 de ſecta *Bektachi Derwiſch*, 12 de ſecta *Calenderi Derwiſch*, 13 de ſecta *Kadri Derwiſch*, 14 de *Derwiſchis Torlaz*, & *Ebribubari* dictis, 15 de ſecta *Jedhemi Derwiſch*, 16 de ſecta *Hyzrewi Derwiſch*, 17 de *Abdal*, *Urian*, & *Budalla Derwiſch*, 18 de *Sejab Derwiſch*, 19 de hæreſibus Muhamedanorum in genere, 20 de hæreſi *Raphyſy* dicta, 21 de hæreſi *Munaſub*, 22 de hæreſi *Mualumi*, 23 de hæreſi *Himetullahi*, 24 de hæreſi *Meſaky Bajagy* &c. 25 de hæreſi *Ischraky*, 26 de hæreſi *Chajreti*, 27 de hæreſi *Muammaſi* & *Selis*, 28 de hæreſi *Bektaſchi*, 29 de hæreſi *Kadyſadeli*, 30 de hæreſi *Mumſejunduren*, 31 de hæreſi *Luty*, 32 de idololatris, & impiis Muhamedanorum, 33 de atheis Muhamedanorum, 34 de ſcientiis, quæ apud Muhamedanos colunter, 35 de eo quod primum eſſe debeat in ſcientiis, 36 de doctrina *Incha* dicta, 37 de ſcientiis *Reckam gendiſe* &c. 38 de Logica, Rhetorica, &c. 39 de ſcientia divinorum nominum, 40 de ſcientiis *Raſad*, *Syhr*, *Tylsym* &c. & 41 de ſcientiis *Fal*, *Dzajaſuly* &c. prohibitis.

ELOGIUM JOACHIMI FRIDERICI FELLERI.

PAtrem habuit B. *Fellerus Joachimum*, Theologiæ Lic. & Poeſeos apud nos Profeſſorem, Collegam noſtrum ſub ipſius hujus inſtituti auſpiciis perinduſtrium, matrem vero *Annam Do-*

rotheam, *Friderici Rappolti*, Theologi de Academia noſtra optime meriti, filiam, e quibus natus eſt Lipſiæ anno ſuperioris ſæculi LXXIII die 26 Dec. Ingenium nactus ad literarum ſtudia aptiſſimum, mature ſub idoneis magiſtris operam iis dedit, ita ut jam A. 1688, anno ætatis decimo quarto, prima Philoſophiæ laurea ornaretur. A. 1690 literarium iter ingreſſus, Wittebergam primum adiit, *Kirchmaieri*, Viri clariſſimi, convictu & hoſpitio uſus; tum Fribergam delatus, Plur. Rev. *Bayeri*, ab Orientali præſertim literatura celebris viri, bibliothecam diligenter perluſtravit. Hinc Tſchopavia tranſiens non neglexit contemplari *precatoriam*, uti vulgus appellat, *ſpeluncam Valentini Weigelii*, quam pro metallico ipſe cuniculo habere non dubitavit. Aliquanto diutius Sneebergæ commoratus eſt, retinente ipſum *Lichtenbanii*, Medici clariſſimi, humanitate & bibliotheca. Diutius etiam Cygneæ, in Parentis ſui patria, ubi B. *Schlegelii* Superintendentis convictu, hoſpitio autem publico Senatus ipſius uſus eſt, qui demandaverat ipſi curam conficiendi catalogi eius Bibliothecæ, quæ poſt Chr. *Daumii* V. C. mortem ad Senatum pervenerat. Cum vero Bibliotheca illa libris maximam partem Philologicis conſtaret atque Criticis, tum quid de juvene XVII annos nato judicaverint homines idonei, tum quanta ipſi facultas diſcendi hac occaſione oblata ſit, apparet. Sed interrupit tranquillum hunc receſſum acerba mors Patris, quem, dum ſemiſopitus, deſurgendi cauſa, cubiculo dormitorio egredi vult, malus error ad feneſtram appulerat lorica humiliori, per quam infeliciter adeo in pavimentum delapſus eſt, ut cranio eliſo paulo poſt exanimaretur. Rediit noſter poſt funus patris Cygneam, &, abſoluto demum Catalogo Bibliothecæ Daumianæ, Lipſiam reverſus, ab A. 1693 Juris tum civilis tum publici ſtudio ſeriam operam navare cœpit, Titio præſertim, Menckenio, Franckenſteinioque doctoribus. A. 1696 iter literarium denuo ingreſſus, mox Guelferbyti innotuit magno Leibnitio, cui in tertium annum operam navavit ſedulam in colligenda ex medii ævi ſcriptoribus materia hiſtoriæ Brunſuicenſis, aliosque literarios labores ipſi adjuvit, liberaliter eo nomine tractatus, nec dimiſſus ſine viatico. Circa Hiſtoriam Brunſuicenſem quid egerit, ipſe indicat in vitæ Leibnitianæ ſuppl. „Ex Hiſtoricis medii ævi, mihi

„ex

„ex Bibliotheca Electorali ſuppeditatis, operoſe congeſſi *Ex-*
„*cerpta & Collectanea ſecundum ordinem annorum*, ab initio Im-
„perii Henrici Sancti ſive ab anno 1002 uſque ad exceſſum Hen-
„rici VI Imperatoris & finem ſeculi XII. Antiquiores quosvis
„ſcriptores aut coævos primum perlegi, deinde recentiores cum
„veteribus comparavi. Geſta præſertim & itinera Imperatorum,
„feſta Nativitatis Chriſti, Paſchatos, Pentecoſtes &c. paſſim
„celebrantium, aliaque memorabilia, adhibitis accuratiſſimis
„Chronologis, diplomatibus, chronographis ineditis, quanta
„fieri potuit diligentia, annotavi & excuſſi. Quicquid ſub eo-
„rum Imperio *de rebus Brunſuicenſibus* reperire potui, eo retuli,
„ita ut potius Annales rerum ab Imperatoribus ſeculi XI & XII
„geſtarum, quam Hiſtoria Brunſuicenſis appellari mereatur.
Neque vero ſibi hic ipſe defuit. Nam præterquam quod in eo, quo ipſe præditus erat, ingenio multa hærere neceſſe fuit ex tot librorum lectione, & ipſo uſu reddi ad hiſtoriam cum laude tractandam aptius ſubactiusque, multa etiam tum ex ore ac literis Viri, tum ex libris, quos legebat, hauſta ſibi ſepoſuit, non ipſi tantum, ſed pluribus, quin poſteritati profutura. Hoc enim ex fonte profluxerunt, maximam certe partem, primum *Monumenta varia inedita*, quorum faſciculus ultimus, isque XII prodiit anno hujus ſæculi XVIII (plures quo minus ſecuti ſint, per B. Virum non ſtetiſſe, certum eſt) deinde literario illi apud Leibnitium otio debetur *Hiſtoria Genealogica domus Brunſuicenſis*, variis obſervationibus illuſtrata, quæ prodiit anno hujus ſæculi XVII Lipſiæ, libellus bonæ frugis & optimarum obſervationum pleniſſimus, non tantum ad Sereniſſimæ familiæ, cui Regium Anglorum diadema veterem dignitatem inſtauravit potius, quam recentem contulit, origines antiquiſſimas pernoſcendas, ſed ad alia multa hiſtoriarum capita inde illuſtranda. Sed quantum ex Leibnitiana illa conſuetudine profecerit noſter, nihil forte melius indicaverit, quam editum ab ipſo A. 1718 *Otium Hanoveranum, ſeu Miſcellanea ex ore & ſchedis Ill. Viri p. m. G. G. Leibnitii quondam notata & deſcripta &c. quibus præmiſſum eſt ſupplementum vitæ Leibnitianæ*, quod paulo ante laudavimus. In hoc otio plurima ineſſe, quæ non poſſunt non eſſe Leibnitiani nominis i. e. literarum omnium ſtudioſis jucundiſſima, quisquis legere voluerit,

cit, deprehendet. Sed redimus in viam. Hoc labore perfunctus (verba sunt B. „Viri, iis, quæ ante retulimus, proxima) operam meam commodavi celeberri„mo viro *Jobo Ludolfo*, Francofurti ad Mœnum, in Parte secunda *Theatri „mundi*, seu historiæ universalis ex recentioribus historicis, Pufendorffio, „Vittorio Siri, Nani, Gallorum Commentariis &c. contexenda. Fateor ta„men, multa memoratu digna, quæ tunc ad illud opus complendum submi„nistraveram, ob festinationem Autoris ætate jam gravis & librarii omissa, alia„que minoris momenti ex Theatro Europæo & similibus scriptoribus arrepta fuisse. „ Anno hujus seculi primo Noribergæ aliquandiu moratus est apud fratrem novercæ suæ, Gotefridum Thomasium, Virum non sola medendi scientia, sed reliquis etiam Apollineis artibus merito suo celeberrimum, ejusque diviti bonæ copiæ bibliotheca fruitus est. Sed amplior paulo post occasio illi nascebatur divitiarum, quæ ingenio comprehenduntur, insigniter augendarum; itinere in Galliam suscepto, in quo, tum Leibnitiana tum sua ipsius commendatione adjutus, innotuit eruditissimis ea tempestate hominibus, in quibus nominare ipse solebat *Hospitalium* Marchionem, tum *Bulteavium* Consiliarium atque Secretarium regium, *Godefredum* & ipsum Consiliarium tabulariique custodem, *Toinardum* præterea, P. *de Vitre*, Abbatem de *Longuerue* & *Bækernium*, qui Palmquisto, Suecorum Regis legato, tum a sacris erat. Redux factus cum Ratisbona transiret medio A. 1702, a Legato Brunsuico-Cellensi, *Schradero*, præfectus est filii ipsius unici, qui postea patri suffectus est, moribus studiisque regendis, mansitque in familia Viri Excellentissimi usque ad auctumnum Anni 1706 hujus seculi, quo ad occupandam Secretarii Ducalis stationem Vinariam commendatione avunculi sui *Rappolti*, qui Cancellarius eo tempore erat, vocatus est. Sub initia statim hujus muneris anno sæculi quarto in comitatu Ill. Viri *Lynckeri* Vindobonam abiit, cum is nomine totius Serenissimæ familiæ Vinariensis feudum, quod vocant, acciperet, rebusque ex sententia peractis, redeunte Legato, ipse aliquot adhuc mensibus, indultu Principis sui, in convictu Ill. Viri *Huldebergii* Vindobonæ hæsit. Non ita multo post A. 1708 & iterum A. 1720 Vitebergam missus, communis domus Saxonicæ tabularii recensendi causa, ea cum fide & dexteritate his rebus perfunctus est, quam & in aliis omnibus muneris sui partibus demonstravit. Si quid illi otium a laboribus relinqueretur molestissimis, ut qui in audiendis scribendisque litibus versarentur maximam partem, illud literis omne tribuit; unde præter ea, quæ ante jam commemoravimus, & alia forte, quæ nostram effugere notitiam, nata ipsi sunt, quæ ad emendandum & illustrandum Atrium vernaculum Heroum Saxonicorum Sigism. a Birken ab ipso allata sunt, quæ editio prodiit Norib. 1718,8. Multo enixiorem operam navavit in *Serotini* (*Spathens*) i. e. *Stileri* amplissimo opere vernaculo, quod *Secretariorum artem* inscripsit. Illud cum propediem (absolutum enim esse, præter indices, ex ipso B. Viro audivimus) prodierit, apparebit luculentius, quam præclare occasionibus usus sit, obiter quasi, & nulla parte officii sui neglecta, studiosis earum rerum, quibus ipse cum laude interfuit, inserviendi. Uxorem duxit A. 1708 Annam Elisabetham Wolfiam, honestissimo genere Senatorio & Mercatorio apud Numburgenses ortam, e qua filios superstites habet duos, unam filiam virginem. Morbum, qui fatalis ipsi fuit, nactus videtur fuisse jam A. 1719, ubi hæmorrhagiam narium secuta febris tertiana cum sudoribus per tres menses integros ipsum afflixit. Idem morbus A. 1723 cum pleuritide spuria & continua tussi rediit, quem tamen præter spem tum evasit; sed ita ut ab illo tempore satis appareret, cum hectico ipsum morbo conflictari, qui cum per totam hiemem proximam tussi, æstu, sudoribus, illum macerasset, tandem d. 15 Febr. A. 1726 mortalium rebus exemit, virum & reip. & literis merito suo desiderandum.

❀ ❀ ❀

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. IV.

INDEX ALTER PLANTARUM, QVÆ IN Horto Academico Lugduno-Batavo aluntur, conſcriptus ab HERMANNO BOERHAAVE.

Partes II.

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1720, 4. Alph. 3 pl. 11 Tabb. æn. 28.

QVem ſub auſpicia muneris ſui jam tum divulgaverat Horti Lugdunenſis Indicem; altera vice pluribus per decennium acceſſionibus auctum, pauloque accuratius digeſtum, binis voluminibus, (ſerius quamvis allatis, non tamen penitus ſilentio prætermittendis) exhibuit Celeberrimus *Boerhaave*. Qui cum intelligeret, multis, qui herbarum cultura delectantur, non ingratam eſſe hortorum, in quibus publica autoritate ſtudioſius colliguntur, brevem hiſtoriam; quibus tam conſpicuus hoc tempore hortus ab initiis ad tantum ſuccreverit ſplendorem, quibusve ſua debeat incrementa, ſuccincte in hiſtoria Indici huic præmiſſa explicat. Primum loci pone ædes Academicas a Curatoribus Reipublicæ A. 1557 horto deſtinati conditorem *Theodor. Augerium Clutium* memorat, qui cum filio, *Augerio Clutio*, per univerſam Europam, imo & Aſiam, ad plantas ſedulo inveſtigandas, aliquot annos ablegato, ſatis egregia horti poſuit fundamenta; cui uberius exornando *Bontius*, *Pavius*, *Cluſius*, *Vorſtii*, *Schuylius*, *Syenus*, omnes ſummi inter illorum temporum Botanicos nominis, tanta dexteritate

& ſollicitudine manus admoverunt; ut *Paulus Hermannus*, libris non minus Botanicis, quam horti cura, bene de herbarum notitia meritus, anno 1680 ad 1537 ſtirpes in eodem deprehenderet: quotum ille tamen conatus tanto poſt ſe intervallo reliquit, ut octo annorum ſpatio ad 3029 usque plantas in hortum congeſſerit. Cui poſt *P. Hottonum*, in digerendis accuratius plantis potiſſimum occupatum, Autor huius Indicis Celeberr. anno huius ſeculi nono ex merito ſucceſſit.

Primum in hoc Indice locum plantæ occupant ſubmarinæ, utpote ſimpliciſſimæ, ab Autore antea in privatos uſus collectæ, nunc ſuis inſcriptæ titulis publice in uſum ſtudioſorum expoſitæ; quarum quatuor ab ipſo conſtituuntur genera: Lithophyta, Keratophyta, Titanokeratophyta, & reliqua mollioris fabricæ marina. His terreſtrium ſtirpium ſimpliciores, in quibus partim neque floris neque fructuum veſtigia patent, partim aliqua ſaltem vaſorum ſeminalium rudimenta ſunt conſpicua, ſubjungit. In quarum tamen ſimpliciſſima fabrica floſculorum aliquando fructuumve ſimile quid humanam eſſe detecturam induſtriam contemplatione ductus modi, quem natura ubique ſolet ſervare, confidit; cum ſeminalia in iis organa & ovaria requiri tota clamet natura; eoque minus de felici dubitat ſucceſſu, cum & *Malpighius* in ficu tectos floſculos atque fructus integros tandem omnium præter expectationem deprehenderit. Inde ad plantas, compoſita magis ex organis diverſis fabrica gaudentes, progreditur, omnemque earum gentem bifariam dividit; in Dicotyledones ſeu binis lobis ſeminalibus, embryonem in medio complectentibus, in ſemine præditas, & Monocotyledones, quibus, ſi eo ſpectantes occurrant plantæ, Polycotyledones jungi queant. Arctiores earum ordines a ſemine, quod ad maturitatem provectæ ferunt, conſtituuntur, unde Gymnopolyſpermarum, Gymnomonoſpermarum, Gymnotetraſpermarum, Enangioſpermarum, Diangiopolyſpermarum, aliæque emergunt claſſes. Reliquas earum diviſiones modo a varia floris figura, modo a foliorum cauliumque creſcendi ratione, modo ab aliis deducit momentis; ita ſcilicet Gymnotetraſpermæ in verticillatas, aſperifolias, tetrapetalas ab eo dividuntur.

Spe-

Speciales cujusvis plantæ characteres ex *Malpighio* potiſſimum & *Grewio*, quos apparatum naturæ herbas molientis optime oſtendiſſe cenſet, deſumſit. Nominum innovationem, quantum licuit, evitare ſtuduit, ſicque, quam in primo admiſiſſe fatetur culpam, in hoc emendare allaboravit. Imo ne ceterorum nova fingendi nomina pruritus ſuis obeſſe queat Auditoribus, potiora cognomina *Caſparis & Joannis Bauhinorum*, *Moriſonii*, aliorumque, quorum icones accuratiores evolvi merebantur, ubique ſubjunxit. Quo tamen labore ſuperſedere in poſterum Botanicos poſſe ſperat, ſimulac Ampliſſimus *Guil. Sherardus* Pinacem ſuum, opus dudum deſideratum, evulgaverit; cui perficiendo proſperam vegetamque ei ſenectam merito cum Autore iterum atque iterum apprecamur. Ut autem accuratam magis Botanices ſtudioſis notitiam conciliaret, durationem ſtirpium, locum apud Batavos natalem, civitate medica ob perſpectas earum virtutes donatas, ut & quæ ad culturam & conſervationem plantarum pertinent, ſuis quæque ſignis annotavit. Hac ratione digeſtas ab Autore deſcriptasque invenies plantas indigenas æque ac exoticas, quarum non exiguum hinc & inde per totum ſyſtema numerum, quibus rariora potiſſimum placent, deprehendent. Imprimis egregie iis ſe probabunt ſtirpes nonnullæ, quibus Africa ſuperbit, elegantiſſimæ, Tomo II a p. 182 ad p. 206 cum ſollicite deſcriptæ, tum nitidiſſimis tabulis æneis delineatæ, quarum icones a *Joanne Hertog*, herbarum per omnes terras indagatore ſedulo, ſibi conceſſas, perituras forte alias, hac occaſione ab interitu vindicare non inconſultum, neque lectori ingratum fore duxit. Tria ſunt illarum genera Lepidocarpodendron, Conocarpodendron, & Hypophyllocarpodendron, in varias quæque ſpecies diſtincta, loco quarumvis natali, uſuque pariter, ſi quis eſſet in Medicina, notatis. Neque, quibus novas, variis e terrarum angulis excuſſas, accuratius noſſe & ſyſtemati inſerere volupe eſt, ingratum erit, ſub finem operis recenſitas legere plantas, de quarum ordine dubitat, quasve nondum ab autoribus deſcriptas eſſe animadvertit.

SEBASTIANI VAILLANT, ACAD. REG. SCIENT. Socii, & Plantarum in Horto Regio Pariſino Demonſtratoris, Botanicum Pariſienſe, Operis majoris Prodromus.

Lugduni Batav. apud Petrum van der Aa, 1723, 8. Plag. 9.

INdicem hunc plantarum, quæ ſponte ſua circa Lutetias naſcuntur, prodromum majoris operis, propediem rogatu defuncti Auctoris a ſe edendi, Celeberr. *Boerhaave* evulgavit, ut, quarum plantarum delineationem, quidve novi in ipſo opere debeat expectare, eo certius lectori conſtare queat. Edidit jam ſub finem ſeculi proxime præterlapſi *Tournefortius* Plantarum indigenarum catalogum; huic operi ſupplementa ſcribere, & quæ ſolertiam viri ſummi præterfugerant, curatius colligere, ab illo ipſo tempore ad annum usque 1722 anniſus eſt, in quo quantum ille præſtiterit, vel ex ſola huius indicis inſpectione facile patebit, ſiquidem præfixi plantarum nominibus aſteriſci, (quorum aliquot ſingulis paginis occurrunt) præterviſas *Tournefortio*, & ab autore adjectas denotant ſtirpes. Has igitur omnes ingenti in folio volumine deſcripſit, florendi & perficiendi ſemina tempus, nomen proprium æque ac ſynonyma uſitatiora adnotavit, obſervationes circa partium fabricam creberrime immiſcuit, in reliquos Autores criticas ſubinde notas adjecit, utque eo perfectius prodiret opus, manu *Claudii Aubriet*, Pictoris Regii, in hoc opere a *Tournefortio* jam exercitati, minutiſſimas Plantæ partes delineari curavit.

Hoc opere ita abſoluto, ut publicam lucem aſpicere mereretur, præter opinionem per litteras a Celeberr. *Boerhaave* flagitare cœpit, ut curam evulgandi operis in ſe ſuſciperet. Qui illud & precibus amici & bono publico ſe debere ratus, tabulas pictas, quæ ad opus pertinebant, haud mediocri ære ſuo redemit, eumque iis librum ipſum accepit, easdemque a principe ſculptorum ſui ævi, *Jacobo Wandelaar*, æri incidi curavit. Jamque magna ſpes affulget, ipſum propediem opus proditurum, ſiquidem *Joh.* & *H. Verbeck*, Lugdunenſes, & B. *Lakemann*, Amſtelodamen-

menſis, bibliopolæ, conditiones obtulerunt, quibus nomina profiteri ſua jubentur, qui leviori pretio, antequam liber perficiatur, ſolvendo ejus compotes fieri cupiunt. Ceterum quale ipſi libro ſtatuendum ſit pretium, facile intelligit, qui a Vaillantio, natura veluti ad Botanicen deſtinato, *Tournefortii* diſciplina formato, uſu demum in horto regio Pariſino, cui præfectus erat, confirmato, multis jam in Botanica ſpeciminibus incluto, illum elaboratum, tabulasque trecentas præſtantiſſimorum artificum manu pictas, ærique inciſas, jam Celeb. *Boerhaave* cura ſtudioque in publicum prodire perpenderit.

JOHANNIS MEYERI, S. THEOL. D. ET Prof. Tractatus de temporibus ſacris & feſtis diebus Hebræorum. Accedit מגלת תענית *Volumen de jejunio.*

Amſtelodami, apud Jo. Pauli, 1724, 4.

Alph. 3 pl. 5.

PRimam hujus Operis editionem A. 1693 p. 505 ſq. recenſuimus. Hanc alteram cum Autor, nuper vita defunctus, ideo ſe diſtuliſſe ſcribat, ut prodiret elaboratiſſima, utque produceret non vulgaria & trita, ſed rara & alibi haud obvia, merito putamus, nova nobis defungendum eſſe recenſione. Diviſit autem hoc opus duas in partes, alteram τεχνικὴν, alteram ἱστορικήν. Ac in priore quidem copioſe agit & accurate de diſtributione temporis in annos, menſes, ſeptimanas, dies, & horas. Scilicet præmiſſa *Capite primo* quæſtione de anni tempeſtate, qua conditus mundus, invictis argumentis e ſacro codice probari poſſe ſtatuit, autumnali tempore mundum fuiſſe a Deo creatum, multisque refellit Sebaſt. Schmidium, pro verno propugnantem tempore. Hinc *Cap. II & III* computationem annorum Judaicam conſiderans, in medium profert Raf Adæ computum menſium unius anni, & R. Hillelis cyclum novemdecennalem, ex quo certiſſime cognoſci queunt novilunia. Simul in *Addendis* totius anni novilunia demonſtrat ex R. Mordechai Japhe, eumque computum mirifice laudatum eſſe docet a Joſ. Scaligero. *Cap. IV & V* p. 361 ſqq.

docet, Patriarchas, qui ante Moſen vixerunt, computum ſuum inſtituiſſe ſecundum annum ſolarem, idque probat ex hiſtoria diluvii: qua occaſione etiam obſervat, plerosque Scripturæ S. interpretes vulgatam verſionem improvide ſecutos exiſtimare, aquam in diluvio fuiſſe quindecim cubitis altiorem montibus, cum tamen textus Hebraicus ita explicari poſſit, *quindecim cubitis ſurſum verſus creviſſe aquas, adeo ut montes tegerentur. Capite VI* docet, a Moſe poſt exitum ex Ægypto inſtitutam eſſe novam anni formam, & in uſum deductos annos lunares, idque negantem Petavium refellit, producendo loca ſacri codicis clariſſima. *Cap. VII* demonſtrat, Judæos ſub Macedonico viventes imperio præter eccleſiaſticum ſuum computum habuiſſe *æram contractuum*, cujus initium ab Alexandri an a Seleuci imperio factum ſit, diſputari oſtendit, prius defendentibus Judæis, poſterius Chriſtianis. *Cap. VIII* agit de noviſſima forma anni Judaici a R. Hillele Hannaſi, qui tempore Imp. Conſtantii ſeculo IV vixit, introducta, deque cyclo ejus decemnovennali. Incidens hic oblata occaſione in quæſtionem de origine & occaſu ſynedrii magni, repudiata Petavii opinione, a Gabinio ſynedrii illius originem derivantis, & eorum quoque rejecta ſententia, qui poſt Esdram id introductum putant, Judæis aſſentitur, id a Moſe inſtitutum ſemper poſtea viguiſſe etiam ſub regibus Iſraelis. *Cap. IX* de menſibus & eorum nominibus; *Cap. X* de ſeptimanis agit, & de diviſionibus diei pariter ac noctis in certas partes. *Cap. XI* disquirens de translatione unius diei in ſequentem, ne ſcilicet duo dies feſti concurrant, ingenue corrigit ſententiam in priore hujus libri editione defenſam, docens, iſtam dierum translationem non obtinuiſſe in V. T. nec fuiſſe a Synedrio introductam, ſtante templo, ſed quarto demum ſeculo Chriſtiano a Rabbinis. *Cap. XII* de diei in horas partitione diſſerens, oſtendit, antiquiſſimam eam eſſe apud Judæos: eaque occaſione commentationem Abarbanelis de ſolario Achazi in Latinum ſermonem translatam exhibet, ſperans, non exiguam ſe initurum eſſe a lectoribus gratiam, ſimulque ſubſcribens iſtius Rabbini ſententiæ, ſtatuentis, miraculum illud non conſtitiſſe in retroceſſione Solis, ſed in regreſſu miraculoſo decem graduum per ſingularem radiorum ſolarium in illo horologio motum.

Hacte-

Digitized by Google

Hactenus prior Pars hujus Operis. Altera propemodum tota eſt occupata in refutanda Spenceri ſententia de originibus legum ritualium Moſaicarum : ubi præmiſſa *Cap. I* & ex Judæis ſcriptoribus illuſtrata partitione legum Moſaicarum in morales, ceremoniales, & forenſes, *Cap. II* obſervat, a Spencero injuſte accuſari Judæos, quod ſtatuant, leges Moſaicas pependiſſe a ſola DEI voluntate, neque adeo inveſtigari debere earum cauſas. Docet enim, Rabbinos cenſuiſſe plerosque, omnium legum certas fuiſſe cauſas, etſi illæ ſingulæ non ſint cognitæ. *Cap. III* Spencero, qui, primariam legis Moſaicæ rationem fuiſſe inhibitionem idololatriæ, probarat primum ex eo, quod Iſraelitæ recens ex Ægypto egreſſi gens fuerint idolis addictiſſima; deinde ex eo, quod lex primario ad idololatriam inhibendam a Deo promulgata fuerit; utrumque aſſentitur : eius autem interpretationem *de ſtatutis non bonis Ezech. XX, 25* rejicit tanquam impiam, adductaque Abarbanelis de iſto dicto commentatione, itemque Cocceji & Spanhemii ſententia, ipſe, quid ſentiat, ſilentio præterit. *Cap. IV* Spencero, originem ſacri tabernaculi, templi, ſacrificiorum, arcæ, & Cherubinorum a ſacris Ægyptiis repetenti, reſpondet, ſententiam hanc plane non eſſe verosimilem Deoque indignam. Addit, ex epiſtola Pauli ad Hebræos manifeſtum eſſe, iis rebus ſubeſſe ſenſum myſticum. Loca V. T. quæ pro ſua ſententia adducit Spencerus, aliter interpretatur, ductum ſequens Rabbinorum, ſimulque explicat locum *Amoſi V, 25, 26. Cap. V* ſeparatim expendit locum *Jerem. VII, 22, 23*, ex quo probare nititur Spencerus, ſacrificia Moſaica non tam a voluntate Dei, quam a gentium ruditate originem habuiſſe, adductis rurſus more ſuo Rabbinorum interpretationibus. *Cap. VI* Spenceri ſententiam, ſtatuentis, Deum in lege Moſaica tantum bona & mala huius vitæ, non item præmia & ſupplicia æterna propoſuiſſe, refutat, docens, Rabbinos reſurrectionem mortuorum & vitam æternam referre inter articulos fidei fundamentales. Adducit etiam plurima loca cum V. tum N. T. ad probandam ſuam ſententiam, ſimulque exhibet doctrinas Rabbinorum de reſurrectione mortuorum. *Cap. VII* Spencero, circumciſionis originem ab Ægyptiis arceſſenti, eaque in re prementi veſtigia

ſtigia Marshami, reſpondet, eum manifeſte contradicere Moſi, & dicta *Joſuæ V, 9* & *Jerem. IX, 26*, quæ in ſuam ſententiam interpretatur Spencerus, rectius interpretatur Rabbinis ducibus. *Cap. VIII* de origine feſtorum Hebræorum generatim diſputans, refutat breviter argumenta Spenceri, quibus is uſus eſt ad originem eorum in Ægypto quærendam. *Cap. IX*, refutatis de Sabbatho opinionibus Spenceri Marshamique, oſtendit, in ipſo exordio mundi Sabbathum a Deo inſtitutum, & a piis hominibus obſervatum fuiſſe: quanquam, hoc poſterius non eſſe prorſus certum, concedit. Hinc contra Spencerum & Vitringam negat, Sabbathum conſiſtere in ſola ceſſatione ab operibus, contenditque, Sabbathum inſtitutum fuiſſe propter exercitia pietatis, in eoque congregationes ſacras fuiſſe habitas: idque egregiis argumentis reddit teſtatiſſimum. *Cap. X* addit, præceptum Dei de Sabbatho partim morale eſſe, partim ceremoniale: ſubjungens nonnulla de origine & obligatione Chriſtiani Sabbathi ſive diei Dominicæ. *Cap. XI, XII* & *XIII* de Hebræorum Neomeniis menſtruis, deque feſto Paſchatis & Pentecoſtes agit, &, quæ Spencerus de horum ſacrorum origine ab ethnicis repetenda diſputat, refellit copioſe. Pari modo *Cap. XIV* Spencerum oppugnat, ab ethnicis derivantem originem feſti novi anni ſive diei clangoris buccinæ initio menſis Tiſri celebrati. *Cap. XV* de die expiationis agens, per Azazelem *Levit. XVI* intelligit diabolum, ſequens hic ſententiam aliquot eruditiſſimorum virorum, quos nominatim laudat. *Cap. XVI* feſti tabernaculorum veram originem ac præcipuos ritus perſequitur, ac *Cap. XVII* potiores quæſtiones circa annum Sabbathicum occurrentes ſtudioſe reſolvit. Denique *Cap. XVIII* de anno Jubilæo diſputat, quem non quadrageſimum nonum, ſed quinquageſimum quemque fuiſſe, docet argumentis magni ponderis, ac ſimul ad eorum rationes, qui pro anno quadrageſimo nono pugnant, dilucide reſpondet.

Annexus eſt huic Operi liber Hebraicus *de jejunio* antiquiſſimus, & quondam ſummæ raritatis, quem Amſtelodami A. 1649 R. Abraham Levita edidit una cum ampliſſimis annotationibus. Illuſtrat is liber hiſtoriam Eſræ, Nehemiæ, ac Maccabæorum,

rum, enarratque res geſtas a condito templo ſecundo usque ad urbis everſionem, itemque Judæorum perſecutiones, quibus obnoxii fuerunt, potiſſimum ſub regno Græcorum. Conſtat duodecim Capitibus pro numero menſium, ac ſingulis ſub menſibus memorantur dies feſti Judæorum, qui celebrantur ob miracula Dei exſtinctasque perſecutiones. In fine demum capitis ultimi breviter commemorari videas dies jejunii. Adjunctus habet hic liber Autoris incogniti non ſolum verſionem Meyeri, ſed & notas notæ optimæ: e quibus, ne longiores ſimus, duas duntaxat excerpimus pro ſpecimine. Scilicet *p. 13 ſqq.* diſputat de Karæis, oſtenditque, eam ſectam jam ante natum Chriſtum viguiſſe, ac Sadducæorum grege vetuſtiorem eſſe. Simul refellit plures doctiſſimorum virorum errores de Karæis. *P. 62 ſq.* docet, ex hoc libro certiores nos reddi de Herodis M. menſe & die emortuali, ſimulque vetuſtatem hujus libri propugnat adverſus Bern. Lamium.

JOHANNIS VAN DEN HONERT, T. H. Filii, Eccleſiaſtis Harlemenſis, de gratia Dei, non univerſali, ſed particulari: nec non de eſſentia Dei Diſſertationes.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmans, 1725, 8. Alph. 2.

DUæ hic exhibentur Diſſertationes Eccleſiaſtæ Clariſſimi *Honerti*, antehac Catwycenſis, poſtea Enkhuſani, nunc Harlemenſis, paternæ laudis æmuli, qui ante aliquot annos non ſolum Parentis ſui celeberrimi Diſſertationem de Theologiæ propheticæ neceſſitate, ejusque perpetuo in eccleſia uſu, in linguam Belgicam tranſtulit, & Diſſertationem de ſacrificio Abrahami typico adjecit: ſed etiam eodem ſermone Miſcellanea ſacra edidit, & Johannis Melchioris Fundamenta Theologiæ in tabulas redegit; nunc vero hiſce Diſſertationibus, quas Profeſſores Theologiæ in Academia Lugduno-Batava approbaſſe dicuntur, & diligentiam & ardorem Reformatæ eccleſiæ dogmata propugnandi oſtendere voluit. Poſterior quidem Diſſertatio, de eſſentia

Dei, quæ & brevior eſt, & minoris ponderis, in qua Autor ex ſententia Carteſii atheos convincere, & rem omnem, uti quidem opinatur, dirimere aggreditur, jam antea typis deſcripta fuit, & nunc altera vice auctior paulo & emendatior prodiit: a nobis vero in præſenti facile prætermitti poteſt, cum ſolidiora non deſint argumenta, ab aliis prolata. Prior autem Diſſertatio, de gratia Dei, non univerſali, ſed particulari, quæ maximam opuſculi hujus partem conſtituit, nunc primum edita eſt; & in hac quidem nihil etiam in medium profertur, quod non toties totiesque a Reformatæ eccleſiæ doctoribus ſit propoſitum; cum vero multis hodie perſuaſum ſit, a priſtino rigore jam abiiſſe hodiernos Reformatæ eccleſiæ doctores; operæ omnino pretium eſſe ducimus, & occaſionem atque ſcopum, & argumentum hujus diſſertationis paucis enarrare.

Doctrinam de gratia univerſali a variis vario tractari inſtituto cum vidit Autor, Lutheranis, quos inter beatum Fechtium nominat, gratiam divinam univerſalem ſimpliciter defendentibus, & non nullis ex ipſis Reformatis non quidem in Belgio, ſed aliis in regionibus, eandem ſententiam amplectentibus, vel hanc controverſiam nullius plane momenti eſſe, ſibi & aliis perſuadentibus, unicndæ eccleſiæ deſiderio; cui, ſi ſententiam ſuam de particulari gratia vel mutent, vel aliter paulo interpretentur, vel intactam penitus relinquant, ſatisfieri poſſe arbitrantur: in longe alia ſe abire, hac diſſertatione teſtatum facere voluit Autor noſter, id quod in proœmio hujus diſſertationis diſerte profitetur, materiam hanc non ſolum graviſſimam eſſe, ſed & eandem dextre explicandam, atque hac demum ratione animorum conjunctionem ſperandam eſſe, non inepte perſuaſus, modo dextre & ex mente ſupremi numinis explicetur, ea ſcilicet, qua gratiam ſuam nobis patefecit, ratione. Hac autem mente diſſertationem hanc non Lutheranis ſolum, ſed & Arminianis & Socinianis oppoſuit; quin & non nullis ex ipſis Reformatis, quorum nominibus tamen parcit, ne claſſicum canere, & alios, ut ſecum in arenam deſcendant, evocare videatur. Autorem vero anonymum, qui Formulam conſenſus Helveticam Latino & Gallico idiomate cum notis edidit, non ad Reformatos,

Digitized by Google

matos, sed ad Remonstrantes & Socinianos pertinere, sibi persuasissimum habet.

Ipsam Dissertationem in tria dispescit Capita, in quorum *primo* salutem æternam non meritis nostris, sed sola Dei gratia niti, prolixe demonstrare: in *altero*, hanc gratiam ad solos electos referendam esse, probare: & denique in *tertio* adversariorum argumenta refutare voluit. In *primo* Capite non tam Lutheranos, quam quidem Socinianos rectius informare conatur, & universam humani generis corruptionem prolixe exponit, quia ex hac veritate quædam maximi ponderis argumenta fluere credit, ad convincendos Lutheranos, & ad refutandos Arminianos haud inutilia. Hinc de vita æterna & salute, quo nomine corrupti hominis felicitas optime describitur, pauca quædam præfatus, cum de malis auferendis, tum de bonis possidendis differit. Malum dividit in malum turpe, sive peccatum; & malum nocens vel triste, sive pœnam peccati, mortem, cum corporalem, tum spiritualem: ubi inter alia adversus Limburgium tuetur, originem peccati non ex solis aliorum exemplis derivandam esse: in doctrina de peccato originis Remonstrantes quidem a Socinianis distare verbis, re ipsa tamen cum iisdem amicissime conspirare: in comminatione mortis non solam corporis mortem esse intelligendam: & imprimis peccatum Adami recte justeque imputari omnibus ejus posteris: Parentem quoque in Commentario Belgico de veris Dei viis affirmantem, infantes perversis in utero materno motibus cogitationibusque demonstrare, se inhærentis atque pernicioſæ cupiditatis imperio morem gerere, cujus sententiam Limburgius in quarta demum editione Theologiæ suæ Christianæ commentum hactenus inauditum novumque dixit, & non argumentis solum, sed & acerbis satis verbis aggressus est, in nota subjuncta defendit, & Limburgii argumenta refellit. Ad bona vero obtinenda dum progreditur, immunitatem ab omni malorum genere impetrari posse ostendit, vel sola debiti remissione, vel justa ejus solutione: hanc postulasse justitiam Dei vindicativam; præstitam vero esse a sponsore, nempe Christo, cujus satisfactionem & meritum adversus Socinianos confirmat. Atque circa

p. 55. 68. 104. 162. 172.

hoc Caput primum nonnulla quidem etiam moneri poſſent: verum eadem ab aliis notatum iri facile prævidemus. In Capite *ſecundo* meritum Chriſti, & eo nixam gratiam, non ad omnes omnino homines, ſed ad ſolos ab æterno electos referri oportere probaturus, neminem *ſine abſurdiſſimis conſequentiis* meritum Chriſti univerſale agnoſcere atque defendere poſſe, confi-
p. 36. denter ſatis affirmat, cum omnes æternæ ſalutis participes non ſint futuri. Hinc enim ſequi ſcribit, vel patrem filio non dare omnes, quos ille emerit: vel filium eos, quos pater ipſi dederit, non ſervaſſe: vel denique filium non applicationem, ſed ſolam impetrationem ſalutis homini meritum eſſe: quicquid autem eligatur, nil niſi *abſurdum* eligi poſſe, ſeſe demonſtraſſe jactat,
548. & tandem concludit: rejectis omnibus *abſurdiſſimi univerſaliſmi abſurdiſſimis conſequentiis*, tenemus firmiter, Dei gratiam, a Chriſto impetratam, non ad omnes omnino homines, ſed ad ſolos ab æterno electos referendam eſſe. Ea vero, quæ ad doctrinam Reformatorum propugnandam, & ad abſurdiſſimas, ut ipſius vocabulo utamur, doctrinæ de gratia univerſali conſequentias ſtabiliendas, ex ſectæ ſuæ ſcriptoribus congeſſit, multis jam vicibus, & a quamplurimis ſunt excuſſa. Lutheranos quidem ſæpius fratrum dignatur nomine: utrum vero fraterno amori par ſit, quod eos per Remonſtrantium latus ſæpiſſime pungat; quod magnum ſane decretorum divinorum numerum ac mirum admodum ordinem eos *fingere*, nulla addita probatione, affirmet; imo, quod eos Socinianiſmi defenſores nominet; prudentiores diſpiciant dijudicentque. Nos tantum monemus, quam plurima Scripturæ S. dicta in alienam detorqueri ſententiam, eo quod nec operationes gratiæ divinæ hominis pertinacia reddi poſſe irritas, agnoſcere, nec intelligere velit, quo ſenſu primi gratiæ convertentis motus a noſtratibus dicantur irreſiſtibiles. In capite *tertio* dum reſpondere ſatagit Autor ad objectiones, quibus univerſaliſmus probatur, & firmiter ſatis atque ſolide evinci poteſt, gratiam Dei a Chriſto partam eſſe omnibus omnino hominibus, certas argumentorum conſtituit claſſes, quarum prima ea complectitur Scripturæ S. teſtimonia, quæ ſalutem & virtutem meriti Chriſti ad *omnes*: ſecunda, quæ illam ad *mundum*: tertia,

quæ

Digitized by Google

quæ eam indefinite ad *peccatores:* quarta, quæ eandem *ad illos* quoque, *qui pereunt*, pertinere confirmant: porro in classe quinta ponuntur dicta, quibus universalis Christi intercessio: in sexta, quibus Christo omnes generaliter datos esse: in septima, quibus universalis vocatio probatur: & tandem octava classis varias continet argumentationes, a Cel. Pfaffio & Remonstrantibus Reformatorum sententiæ oppositas; scilicet, Catechismum Palatinum in resp. ad qu. 37 universalitatem meriti Christi habere; ex universa credendi obligatione universalem probari posse gratiam; doctrinam de particulari gratia hominibus injicere scrupulum dubitationis de fide & salute; hacque doctrina posita, baptismum, gratiæ, non dubiæ, sed certæ signum, in neminem conferri posse; neminem quoque propter suam incredulitatem damnatum iri. Quæ ad hæc argumenta respondentur, cum satis trita sint & sæpius recocta, ex. gr. vocabulum *omnis* ad genera singulorum, atque adeo ad solos electos restringi posse: *mundum* notare electos, & gentiles, & Judæos, & id genus alia; merito præterimus. Hoc saltem adhuc observamus, præfationem duabus hisce Dissertationibus præmissam esse, Cel. *Jo. Laur. Moshemio* oppositam, vel, uti Autor loquitur, consultatione ipsius de autoritate Concilii Dordraceni, paci sacræ noxia, extortam. Nulla quidem privatorum hominum, vel Conciliorum humanorum, sed solius Dei autoritate nixum sese, arduum hujus negotii examen & dicendam de eo sententiam aggressum esse, Autor contendit: Synodi tamen Dordracenæ canonibus se esse addictissimum, non diffitetur, quos æquissimos dicit, & nil nisi orthodoxiam complexos. Atque hac de causa voculam *noxia* in titulo commentationis Cel. *Moshemii*, quam tamen innoxiam esse, & acerbitate carere, facile perspicere potuisset, ægre ferens, omnia ejus argumenta in hac quoque dissertatione examinasset, si eam prius vidisset; jam vero, alio quodam Viro, in Belgio minime ignoto, apologiam pro Synodo Dordracena moliente, duo tantum monere voluit; primum sua non referre, utrum supralapsarius, an infralapsarius dicatur: certum sibi esse, ab æterno Deo in ipsa æternitate immutabili ratione constitutum esse, quid de unoquoque homine in hac vita, & post eam in æternum futurum sit: al-

terum vero, eos, qui quinque Remonſtrantium articulos defendere velint, a Luthero decedere, & Lutheranorum nomine indignos eſſe. Sed nec Moshemius optimæ cauſæ ſuæ tuendæ deerit; nec veritas ſemper ſibi conſtans probis modeſtisque non minus, quam ſtrenuis defenſoribus deſtituetur.

DAN. GEORGII MORHOFII LIBER DE pura Dictione Latina.

Hanoveræ, apud Nic. Fœrſterum & Fil. 1725, 8.
Pl. 20.

QUanta *Morhofius*, immortale decus Cimbriæ, in excolendis bonis literis ſolertia fuerit, quantove ingenii acumine omne Scriptorum Latinorum genus excuſſerit, non ſolum luculentiſſima eruditorum ſuffragia teſtantur, ſed etiam applauſus, quo omnia feliciſſimi ejus ingenii monumenta adhuc hodie excipiuntur, abunde ſatis declarat. Qua de cauſa in Actis quoque noſtris, in quibus Morhofii nomen optimo ſuo jure eſt celebratiſſimum, ante hos quadraginta annos, A. 1684 p. 575, optatum fuit, ut Viro huic, ad literas Latinas priſtino ſplendori reſtituendas nato, divina benignitas vitam & integras largiretur vires, quo tractatum *de pura dictione*, cujus jam tum temporis ſpem fecerat, in lucem ipſemet producere poſſet. Sed fato dum cedere debuit longiore vita digniſſimus, opuſculum hoc, quod anno ſuperioris ſeculi nonageſimo quarto hæredes Morhofii a ſe quidem exſpectari juſſerunt publice, irrito tamen hactenus eventu, in ſcriniis delituit, & non oculis ſolum, ſed animis quoque eruditorum ſubtractum fuit. Summam ergo apud orbem eruditum gratiam iniit Vir Summe Reverendus, *Jo. Laurentius Moshemius*, Th. D. & in Academia Julia Prof. P. longe digniſſimus, quod tractatum hunc, ab amico quodam ea lege dono acceptum, ut publici illum juris faceret, diutius deſiderari non paſſus ſit, eundemque Reverendiſſimo & Perilluſtri *Chriſtophoro*, Cœnobii Luccenſis Abbati, & literarum elegantiorum cenſori ac arbitro graviſſimo, inſcriptum, & præfatione ornaverit, & notis eruditiſſimis illuſtraverit. In præfatione recte monet, librum

brum hunc, cum, voce *purus* in latiſſima ſignificatione accepta, regulas contineat, ad veram eloquentiam dictionisque caſtitatem perveniendi rationem docentes, commode inſcribi potuiſſe *Inſtitutiones linguæ Latinæ*: exhiberi etiam in illo notitiam criticam librorum & autorum, ex quibus uberior rerum ad hoc argumentum ſpectantium hauriri queat ſcientia; præſertim ſcriptorum Indicum, quibus recenſendis nemo hactenus peculiarem operam impenderit: atque hac ratione ſupplementa hic inveniri Polyhiſtoris Morhofiani in rebus ad eloquentiam Latinam pertinentibus, cum opuſculum hocce talia complectatur, quæ in Polyhiſtore vel parcius expoſita ſunt, vel penitus omiſſa: id quod vel ex titulis XVI Capitum, in quæ tractatus hicce ab Autore eſt diviſus, unicuique conſtare poteſt. Etenim quid per puram dictionem intelligat Autor, Cap. I exponit, docens, puritatem dictionis ſenſu grammatico, logico & rhetorico conſiderari poſſe, & ex tribus illis conſiderationibus inter ſe junctis illam oriri ideam καθαρότητος, quam Hermogenes formavit, abſtruſioribus contemplationibus, judice Autore noſtro, nimium abreptus; primam tamen acceptionem in hoc opere tantummodo reſpici, quippe in quo de lingua Latina agatur, quomodo illa ad normam ſcriptorum aureæ ætatis formanda, & quomodo orationis habitus ſit conſtituendus, ne quid vel barbari vel inuſitati aures offendat. Tum characteres puræ dictionis alios conſtituit Autor noſter externos, alios internos: & externos quidem Cap. II deſignat, *tempus* & *locum*, ac ratione utriusque & differentiam & hiſtoriam Latini ſermonis tradit, quomodo ſcilicet a gentibus Europæis ad eam, qua vixit, ætatem cultus ſit. Interiores puræ dictionis characteres dicit *materiam* & *formam*, quibus rite explicandis omnia reliqua capita inſerviunt. Nam quod ad *materiam* attinet, quam *voces* conſtituunt, ſingulari induſtria & dedita opera agitur de puritate vocum ratione etymologiæ Cap. IV, ratione uſus Cap. V, de nomenclatoribus Cap. VI, de Lexicorum & Indicum ſcriptoribus Cap. VII, de phraſibus, earumque ſelectu & ſcriptoribus phraſeologicis Cap. VIII, de verbis & phraſibus civilibus & formulis Latinæ linguæ Cap. IX, de vocibus barbaris ac germaniſmis

Cap. X.

Cap. X, de obſervatione puritatis inſtituenda Cap. XI, de translatis, quæ loco propriorum adhibentur, Cap. XII, de particulis, earumque accurata obſervatione, Cap. XIII, & denique de particulis connectentibus expletivis earumque variatione, Cap. XIV. Per *formam* vero puræ dictionis Autor aptam & decentem *vocum junctúram* intelligit, quam ſyntaxis Grammatica præcipit: atque hac occaſione tam veteres quam recentiores recenſet autores, qui Grammaticæ ſtudium præ ceteris excoluerunt, Cap. XV, ex quo Polyhiſtoris Tom. I Lib. IV Caput decimum de Grammaticis Latinæ linguæ & augeri & illuſtrari poteſt. Tandem Cap. XVI ſermonis puritatem Autor conſiderat, quatenus conſiſtit in ſententia, & in expreſſionibus ſenſuum formalibus, quæ verbis mentis noſtræ cooperatione imponuntur. In notis, quas S.R. *Moshemius* adjecit, modo ea, quæ Morhofius poſuit, explicantur & illuſtrantur; modo levia quædam παραφράματα notantur & emendantur, vel minimum a ſententia Autoris receditur: modo ſcriptores nonnulli adduntur, præſertim recentiores, qui poſt obitum Autoris demum innotuerunt: ubi tamen iterum iterumque, quæ ſumma Editoris eſt modeſtia, monetur, plura & locupletiora facile ab iis adhuc addi poſſe, qui in hoc ſtudiorum genere verſantur. Ut induſtriæ & eruditionis Moshemii ſpecimina quædam producamus in medium, &, quid in edendo hoc libro Morhofii præſtiterit, Lectori noſtro cognitum perſpectumque reddamus, prolixiores quasdam notas præ reliquis notabiles paucis attingemus. Pag. 10 Morhofius certas ut rerumpublicarum, ita linguarum ætates haud inepte conſtitui, affirmat, infantiam, pueritiam, virilem ætatem & ſenectutem. Moshemius vero obſervat, eruditos circa linguæ Latinæ fata certis intervallis diſtinguenda tum in denominandis hiſce intervallis, tum in limitibus ætatum definiendis diſſidere, additque, univerſam linguæ Latinæ hiſtoriam illis ætatum diſtinctionibus, quamcunque ſequamur, non comprehendi, cum reſtitutæ Latinitatis hiſtoria ab hiſce partitionibus excludatur. Quando Morhofius p. 24 linguam Latinam ratione locorum variantem conſiderat, eandemque antiquitus *Romanam* aliam, aliam *Latinam* fuiſſe, monet: Moshemius notat, hanc diſtinctionem

&

Digitized by Google

& ratione temporis accipi poſſe, uti Petrus Crinitus quatuor idiomatum Latinorum ſtatuit genera, *priſcum*, *Latinum*, *Romanum* & *mixtum*; & ratione loci: poſteriori autem ſenſu, quo Morhofius partitionem hanc uſurpavit, quanquam rara diſtinctionis hujus apud veteres occurrant veſtigia, quibus *Latine loqui* idem eſt, quod *pure* & *eleganter*; rem tamen ipſam aliis nominibus eſſe expreſſam, cum veteres inter ſermonem urbanum & peregrinum ſive ruſticum diſcrimen ſtatuerint, nobis hodie incognitum. Porro lectu digniſſima ſunt, quæ p. 48 de duplici vocum proprietate, alia *ſignificationis*, *alia uſus*, quæ a Morhofio prætermiſſa: quæque p. 169 de ratione & vi Synonymorum diſſerit, in quibus recte percipiendis ipſam actionem a principio actionis diſtinguere jubet, oſtenditque, dari vocabula, quæ *actionem*, ut in ſe ſpectatur, exprimunt, alia vero, quæ ſimul *principium actionis* deſignant; & poſterioris generis vocabula interdum generaliori ſignificatione poni pro ipſa actione, interdum vero, ubi res id poſtulat, non quibusvis promiſcue, ſed certis tantum adaptari hominibus. Ultimo loco non prætermittendum eſſe ducimus, dum Morhofius p. 31 Bernhardum Aldrete Hiſpanum citat, Moshemium utrumque hujus Autoris librum, quem & de origine linguæ Caſtellanæ & de antiquitatibus Hiſpaniæ conſcripſit, rariſſimum dicere & præſtanti eruditione refertum; faterique, ſe Latinam utriusque verſionem conficiendi cepiſſe conſilium, quum *Antiquitatum Hiſpanicarum Theſaurum*, ſive collectionem Scriptorum, qui antiquitates illuſtrarunt Hiſpaniæ, meditatus ſit; nunc autem aliis diſtractum laboribus, hoc quicquid conſilii fuerit, aliis relinquere: & hæc occaſione data ideo notare voluiſſe, ne ſecus intelligantur, quæ Bibliothecæ Germanicæ autores Tom. VI p. 238 prodiderunt, ipſum, *Antiquitatibus Italicis* abſolutis, *Hiſpanicas* fovendas ſuſcepiſſe.

PRIMITIÆ UTINENSES, AUTORE ADAMO HENRICO LACKMANNO, Epiſcopalis Scholæ Utinenſis Rectore.

Lubecæ, apud Jo. Chriſt. Schmidium, 1725, 4.

Plag. 12, ½.

QUatuor omnino libellus hic complectitur commentationes. Prima eſt Oratio a Cl. Autore ſub auſpicium novi muneris, quod Scholæ Utinenſis Rector ſuſcepit, recitata, *de libris e Scholis cum publicis tum privatis eliminandis* agit. Paucula hic
p. 4. de inſigni, quem librorum notitia in omni ſtudiorum genere præſtat, uſu præfatus, materiæ, quam tractare conſtituit, dignitatem commendat. Rem ipſam deinde aggreſſus, remotos ante
5. omnia cum *Sacchino* & *Rechenbergio* e ſcholis vult libros obſcœnos, juvenum peſtes, Petronium, Carmina Priapeja, Ariſtæneti Epiſtolas, Satiras Sotadicas, hujusque furfuris plures alios. Comites his addit illos male ingenioſorum abortus, qui virtuti, qui veritati in S. Scriptura librisque ſymbolicis propoſitæ contrarias ſive primi proferunt, ſive ab aliis probatas propugnant ſententias; quorum quippe lectione ſenſim ſenſimque in pes-
8. ſima quævis ruant juveniles animi. Damnat porro, tanquam ſcholis minime proficuos, ampliſſimos illos veterum Grammaticorum a Gothofredo atque Putſchio conlectorum Commentarios, ineptiis maxime inficetis plenos; quo vitio nec ipſæ recentiorum quorundam opellæ concinniores, v. c. Scioppii grammatica philoſophica, liberæ ſint, atque adeo obſint magis Latinæ ſibi linguæ notitiam paraturis, quam proſint. Noxias
10. quoque Scholaſticæ pubi eſſe contendit Comenii, Batei, Bunonis aliorumque chartulas atque nænias, in memoriæ ſubſidium adinventas, ob incommoda, quæ habent, longe maxima; quibus-
11. cum pari ambulant paſſu Kombergii, Ungeri, Corderii ac Spec-
13. cii Latini ſtili exercitia; jejuni item illi Sententiarum Nomenclatorumque Scriptores. Pergit Cl. Autor, atque, num *Terentius* in Scholis ſit terendus? poſt tot alios, disquirit. *Richerio* autem heic calculum addit, qui *difficiliorem illum* dixit, *quam ut conciſæ ejus venuſtatis guſtum & ſenſum aliquem perciperent*
14. *pueri*. Ceterum & illos reprehendendos cenſet ludorum magiſtros, qui vel Cicerone prorſus neglecto, vel non ita, uti par erat, juvenibus commendato, varios diſcipulis ſcriptores Romanos in manus ingerunt, quin & recentioris ævi Viros Latinæ dictio-

nis

nis laude claros proponunt; qui tamen omnes abeſſe a ludis debeant prorſus, futuræque, quæ firmatis annis maturiori inſtituitur judicio, lectioni ſervari. Ad editiones porro, quos Claſſicos dicimus vulgo, Autorum tranſit, deque illis quid ſibi videatur, ediſſerit. Ubi quidem non adeo magnum ſtatuit pretium illis, quæ in Delphini uſum in Gallia, illis item, quæ cum Schrevelii, Freigii variorumque notis prodierunt in Belgio: quin neque Germanorum plurimi ipſi probantur hac in parte ſuſcepti labores. Uno verbo omnes illas ſcriptorum Latinorum Græcorumve editiones, quæ criticos magis aut philoſophicos exhibent Commentarios, quam ut genuinum dictorum ſenſum tradant atque eruant, minus conducere Scholarum uſui arbitratur, ac proinde merito eliminandas. Excipit hanc Commentationem alia de *Chriſt. Falſteri* V. C. *Specimine emendationum in A. Gellii Noct. Att. libr. I*, quod Cl. *Falſterus* Novis Litterariis Lipſ. 1721 p. 138 ſeq. inſeri curavit, ubi modeſte de nonnullis, quas ille in Gellio Gronoviano ibi tentaverat, correctionibus diſpicit. Obſervaſſe autem ſe heic profitetur nonnulla temere a *Falſtero* immutata, aliquas lectiones, quas variantes dicimus, præteritas, & id genus alia. Ita perobſcuro *Gellii* loco, lib. I cap. II p. 32 edit. Gronov. *Propulſabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus ædium poſticum refrigerantibus*, rel. ſic lucem reddere conatus eſt *Falſterus*, ut *collibus* aut *montibus* legat pro *mollibus*, atque ad *Varronem* ſimul de Re Ruſt. lib. I cap. XII & XIII provocet. At vero commode ſatis communem lectionem *mollibus* ſartam tectamque ſervari poſſe, Noſter putat, optimum daturam ſenſum, ſi tritum hujus vocis uſum apud Latinos, Virgilium præcipue, attendas. Tertia ſcriptione, ad ſpectandum Drama aliquod Scholaſticum invitatoria, problema diſcutit: *an una eademque Comœdia per intervalla dierum repræſentari poſſit ac debeat?* Ubi poſtquam varia de controverſia *Menagium* inter atque *Hedelinum* Abbatem ſuper Terentii Heautontimorumeno olim agitata, de moralitate itidem *ſpectaculorum*, (quibus, *ſi caſta ſint*, atque *in ſe conſiderentur, tam parum corrumpi homines cum Kœnigsmanno putat, quam litteris atque convivii, ſi moderata,*) præfatus fuiſſet, Comœdiarum in-

p. 15. 16. 47. 49. 61. 64. 68.

ſuper uſum Celeb. *Chriſtiani Volfii* verbis commendaſſet, vel tribus poſt hæc verbis ſuam de hac quæſtione ſententiam profert. Et juſtas utique habere ſibi videtur cauſas, quod negantium τὸ ζήτημα partes fuerit amplexus. Scilicet, quum hic omni-
p. 63. um conſenſu dramatum ſit finis, ut, fictis perſonis, res veras imitentur, hominumque conſilia ac mores ſcite pingant, unde alii, quid deceat, quid non, addiſcant, & ſpectatorum affectus
65. moveantur; ea autem porro humanæ mentis indoles ſit, ut verba uno velut impetu fuſa, imagines ve rerum una ſerie repreſentatæ, vehementius ſenſorium agant impellantque, ac quidem iſta, quorum ideæ per intervalla ad ducendam imaginem excitantur; rem ipſam certe poſtulare Autor putat, ut mens, ſcopo & uſui Comœdiarum ſatisfactura, ſpectacula iſthæc intueatur nullo interjecto ſomni & dierum intervallo, ſed exacte potius attenteque comprehendat, ne elabantur. Quartum deni-
72. que harum primitiarum ſchediaſma *de ſingulari Germanorum veterum erga Principes ſuos obſervantia* conſcriptum eſt, Sereniſſimo Lubecenſi Epiſcopo ſtrenæ loco dicatum. Varia heic ex Tacito, Cluvero, Althammero, Lehmanno, aliis afferuntur cultus, quo Principes proſequuti olim ſunt ſuos Germani, ſpecimina.

ISTORIA DELLA GENERAZIONE DELL' Vomo &c.

i. e.

ANT. VALLISNERI, MEDICINÆ THEOR. Profeſſoris Publ. Prim. in Acad. Patavina, Societatis Germ. naturæ curioſorum Collegæ, &c. Hiſtoria Generationis hominum atque animalium. Accedunt Tr. de ſterilitate, Diſcurſus Academicus de nexu rerum omnium creatarum, nonnullæque Epiſtolæ & Obſervationes virorum illuſtrium, &c.

Venetiis, apud Jo. Gabr. Hertz, 1722, in 4.
Alphab. 2 pl. 16 Tabb. æn. 14.

Diviſum eſt præclariſſimum hoc atque elaboratiſſimum opus in partes tres. In una agitur de generatione e vermiculis ſemi-

Digitized by Google

ſeminis maſculini ; in altera de generatione ex ovulis, ipſam delineationem futuri fœtus, imo totum ſubtiliſſimum animalculum complectentibus ; in tertia de ſterilitate. Capite primo occaſionem ſcribendi, ſtatum quæſtionis, fructumque illum exponit Autor clariſſimus, quem in difficillima hac tractatione ex priſtinis ſuis laboribus, detegendæ origini, evolutioni & naturæ inſectorum deſtinatis, multo ampliſſimum conſequutus eſt : *Difficillimum quippe*, inquit, *non dicam ἀδύνατον mihi nunc foret, de certa quadam ſpecie inſectorum* (hoc eſt de vermiculis ſeminis maſculini) *ſolide differere, ſi quæ univerſo generi a natura præſcriptæ ſunt leges, ignorarem.* Capite altero de primis inventoribus ac defenſoribus vermiculorum ſeminalium, *Leeuwenhœkio*, *Hartſœkero*, *Hombergio*, *Gardenio*, *Dalempatio*, *Andryo*, *Geofroy*, *Liſtero*, *Camerario*, ipſoque *Leibnitio*, & doctis quibusdam Italis, deque figura & veriſſima præſentia vermiculorum iſtorum diſputat, negatque cuiquam ſupereſſe dubium hac de re poſſe, niſi qui microſcopiis recte uti aut nolit aut neſciat. Capite tertio uſum & ſcopum vermiculorum ſeminalium ex placitis eorum explicat, qui veros animalium fœtus in iis latere ſtatuunt. Capite quarto rationes atque argumenta iſtorum Autorum affert, ſimulque diſcrimen notat inter ſententiam *Leeuwenhœkii*, ova plane nulla in animalibus viviparis admittentis, & inter hypotheſin *Andryi*, *Gerdenii*, aliorumque plurimorum, qui in ipſa ova inſinuari vermiculos, ibidemque nidulari, involvi, ac nutriri volunt. Capitibus V, VI, VII ſeptemplicem comparationem facit inter generationes hominum, animalium, inſectorum, & plantarum, ad confirmandum ſyſtema propoſitum, harmoniamque & conſtantiam naturæ demonſtrandam. Capite octavo docere inſtituit, quam pulchre ſcilicet omnia phænomena, ad generationem & ſemen ſpectantia, ex hypotheſi de vermiculis ſpermaticis explicare liceat: non ſolum, quo pacto maſculi & femellæ naſcantur, cur interdum plures fœtus uno partu edantur, quomodo monſtra exiſtant; ſed & qua ratione virgines gravidæ fieri poſſint ſine apertura clauſtrorum virginalium, quomodo ad XIII menſes differri partus queat, quomodo *ſuperfœtatio* fiat, & quæ ſunt alia hujus ge-

p. 3. 4. ſeqq. 10. 50. 12. ſeqq. 15. ſeqq. 17. 38. ſeqq. 40. 42. 43. 46.

neris, multis fortaſſe incredibilia, ſed ab *Andrio* nuper fortiſſime defenſa. Capite nono ad argumenta reſpondet, quæ opponi huic ſyſtemati ſolent: qua ia ſunt, quod deceptio vitri &
p. 47. phantaliæ vermiculos produxerit; quod nimia eorum copia &
50. parum conveniens porportio ſit; quod morbi hæreditarii &
59. ſimilitudines natorum cum matribus ex hypotheſi illa minus commode declarari queant; quod denique ipſe oculatiſſimus
61. Leewenhœkius nunquam detegere vermiculum in ovo gallinaceo recens fœcundato potuerit; cujus rei hanc ille cauſam reddit, quod materia ovi non ſatis clara ac pellucida ſit, quippe magna ex parte globulis rotundis, variæ molis, conſtans. Et hactenus quidem nihil omiſſum eſt a Nobiliſſ. *Valliſnerio*, quod ad ornandam atque aſſerendam ſententiam illam pertinere vi-
62. deatur. Nunc vero, Capite X & ſequentibus, vertere ſtylum, priora confutare, & quid ipſe de genuino uſu vermiculorum ſeminalium cenſeat, exponere aggreditur. Quod adeo modeſte atque verecunde facit, ut ſe quidem ter ſententiam mutaſſe, ter calamum arripuiſſe, quo de hac controverſia ſcriberet, ſed & ter eundem abjeciſſe, atque etiam in præſentia e manibus poſiturum eſſe confirmet, niſi juſſis magni *Leibnitii* illuſtrisque *Garelli* (ad quem opus ſuum ſcripſit) obſequendum arbitraretur. Quærit autem ex iis, qui cum *Leeuwenhœkio* vermiculos ſe-
65.66. minis pro veris vermibus habent, in homunculos demum vel animalcula certæ ſpeciei, per evolutionem transformandos, num mutationem illam momento fieri, an juxta conſuetas naturæ leges exiſtiment? prius dici poſſe negat: ſed nec poſterius cum experientia convenire credit; debere enim vermem antea mutari in chryſalidem ſeu nympham, atque exinde ſive hominem ſive animal prodire, omnibus partibus mox perfectum & adultum: nam ſi ex verme ſatis valido, agili, & perfecto, facta mutatione & evolutione, animalculum prodiret tam imperfectum, tam tenerum, tam invalidum, ut eſt fœtus humanus, naturam in operationibus ſuis oppido retrogradi; quod parum
63.67. conveniens judicat. *Dalempatium*, qui vermiculos ſeminales non pro veris vermibus habet, ſed pro juſtis ac completis homunculis vel animalculis, ſub tenui ſaltim involucro vermiformi

Digitized by Google

mi latentibus, imaginariamque ejus obſervationem, & homunculi ab ipſo viſi deformationem, ſolide coarguit ac meritiſſime ridet. Iis, qui forte aſſerent, fœtum ex verme oriri, non evolutione, ſed vera metamorphoſi, reſpondet, hoc olim cum applauſu dici fortaſſe potuiſſe, hodie non poſſe. Denique cum videri quibusdam queat, evolutionem vermiculorum ſeminalium cum evolutione ranarum potius, quam inſectorum, componendam eſſe; tum vero non ranas modo, ſed omne genus vermium ſe pertentaſſe, at nihil plane reperiſſe docet, quod cum mutatione atque evolutione vermis ſpermatici convenire videretur. Urget deinde rurſus argumentum ab incredibili multitudine vermiculorum ſeminalium deſumtum, negatque, horum abundantiam cum abundantibus plantarum ſeminibus a *Leeuwenhœkio* recte comparari, cum & ſeminum plures cogniti ſint uſus, (*fructus enim pro eſca viventibus*) & plantulis longe præſtent homunculi atque animalcula. Oſtendit etiam atque urget vere incongruam proportionem inter vermiculos ſeminales diverſorum animalium, item difficultatem concipiendi, qua ratione vaſa umbilicalia, juxta iſtam hypotheſin, perforare involucra fœtus queant. Pergit capite XI, atque ulterius vermium generationi deſtinatorum patronis infinitam illam vermiculorum multitudinem opponit, quæ in aliis quoque liquoribus, & in aliis partibus animalium reperitur: *Quodſi enim*, inquit, *nemo affirmat, hos liquores atque partes animalium a vermiculis ibi hoſpitantibus conſtitui atque formari, quid eſt, cur de vermiculis ſpermaticis aliter ſentiamus?* Docet, non ſemper inveniri vermes in ſemine, quantumvis fœcundo. Oſtendit, etiam in femellis libidinoſis conſimiles vermiculos aliquando reperiri. Affert obſervationem Malpighii, qui in ovo non fœcundato neſcio quid molæ ſimile, hoc eſt, ut Noſter interpretatur, fœtum ſubtiliſſimum & adhuc fere pellucidum detexit. Porro ex ipſis placitis atque obſervationibus *Leeuwenhœkii* demonſtrat, vermiculos ſeminales nihil aliud eſſe poſſe, quam inſecta, quæ in ſemine hoſpitentur, quippe cum ibidem vivant, creſcant, genus ſuum propagent, atque moriantur, eaque ratione perpetuo vermes & inſecta maneant. Multa deinde contra *Andrium* diſputat,

p. 69. 70, 71. 72. 73, 74. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 83. 85, 86.

Digitized by Google

ſputat, & imprimis contra imaginarias ejus valvulas & foramina in ovis. Poſtremo exemplum & teſtimonium amici profert, cujus ſemen antea non verminoſum, ſed ſanum tamen & fluidum, poſtea factum eſt verminoſum. Capite XII de vero & genuino uſu vermiculorum ſeminalium diſſerit. Et primo quidem ſententiam *Liſteri* exponit, qui *vermes illos ſolo Veneris incitamento, & ad inflammandam virorum libidinem, in vaſa ſpermatica locatos* arbitratur: quem quidem uſum non plane negat, ceterum exemplo feminarum, caſtratorum, ſenum, evincit, libidinis excitationem potius ſpiritibus, & ex parte ſalibus, immo balſamo cuidam oleoſo volatili, quam vermiculis illis, adſcribendam eſſe. Deinde propriam hypotheſin in hæc verba profert: *Si de re adeo obſcura loqui fas eſt, ego quidem putarem, vermiculos iſtos, præter uſus commemoratos, adhuc alium habere finem magis abſconditum. Scilicet cum ſemen ejusmodi ſit liquor, cui ſtagnandum ad aliquod tempus extra ſanguinis circulum, & voluntas hominis, quo prodire queat, expectanda eſt; periculum erat, ne partes ejus mucidæ & glutinoſæ nimium inter ſe implicarentur, necterentur, condenſarentur, corpusque ſolidum pro fluido formarent. Cui malo, hominibus & humanæ propagationi adeo funeſto, ut proſpiceret natura, collocavit in vaſa ſeminalia populum infinitum minutiſſimorum & ſumme agilium vermiculorum, qui fibras & particulas pervadentes, impellentes, ac perpetuo motu cientes, nimiam earum connexionem impedirent, fluidamque ſeminis naturam conſervarent.* Negat poſtea, totam ſeminis ſubſtantiam (nam de ſubtilioribus quibusdam partibus rem facile concedit) a vaſis ſanguineis vel lymphaticis denuo abſorberi, ac continuo motu cum ceteris humoribus circumferri. Denique cauſam ſeminis, in lapideam naturam aliquando converſi, vermiculorum defectui rite adſcribendam cenſet. Quod non ita interpretandum eſt, quaſi nullo plane alio pacto, quam ope vermiculorum fluidum conſervari ſemen opinetur; nam & amici & aliorum ſemen vermiculis deſtitutum, neque tamen non fœcundum & fluidum, rem aliter ſe habere convincit: ſed hæc ejus eſſe ſententia videtur, ſi ex ſemine maſculino vulgo auferentur vermiculi, verendum eſſe, ne identidem vel

p. 88. 90. 91. 92.

lapide.

Digitized by Google

lapideſceret vel certe minus fluidus latex iſte permaneret. De cetero non ingratum fortaſſe lectoribus fuiſſet, ſi de vera ratione, cur quædam ſemina verminoſa ſint, quædam minus, quædam etiam e non verminoſis verminoſa fiant, vel contra, item, cur ſemina fœcunda & recte conſtituta non æque ad concretionem ſint proclivia, ſententiam explicare ſuam Vir clariſſimus voluiſſet. Reſtat caput ultimum primæ partis, in quo argumenta quædam *Andrii* examinantur atque erudite refelluntur. p. 93.
Demonſtrato igitur atque ſatis evicto, quod vermiculi utplurimum quidem in ſemine maſculino reperiantur, ceterum pro meris vermiculis atque inſectis, in ſemine hoſpitantibus, non vero pro generationis principiis ipſum ſemen conſtituentibus, haberi debeant, nunc deinceps, in altera hujus operis parte, id agit Celeberrimus Autor, ut, quid ſibi veroſimillimum videatur, circa difficile illud & perobſcurum generationis negotium quam luculentiſſime exponat. Quo loco priusquam de ordine ac diviſione operis agemus, non incommodum arbitramur, univerſam Autoris hypotheſin breviter complecti. Veriſſimum cenſet, generationem in ovariis feminarum fieri, atque per tubas *Fallopianas* in uterum deduci ova, vel neſcio quid ovis ſimile, fœtum tenerrimum comprehendens; id enim non ſolum inſignem ac pœne continuam ovariorum mutationem, quam unus Harvæus nequicquam infitiatus eſt, ſed & experientias certiſſimas, de fœtibus extra uterum, in ovario, in tubis, vel in ipſa cavitate abdominis repertis, planiſſime comprobare: ceterum veſiculas illas lymphaticas, quæ vulgo in ovariis offenduntur, a plerisque etiam celeberrimis Anatomicis falſo pro ovis haberi, cum *Malpighio*, *Lamy*, *Mery*, *Sparaglia*, *Leeuwenhœkio*, ex magnitudine firmaque cohærentia & ipſa interiori earum conſtitutione, demonſtrat. Ergo magno ſuo præceptori, *Malpighio*, quem mirifice veneratur, adſentiens, folliculos illos, ſive corpora globoſa, glanduloſa, & plerumque lutea, quæ, ubi ad maturitatem pervenerunt, magnam ovariorum partem occupare ſolent, pro genuinis ovulorum tenerrimorum ac minutiſſimorum receptaculis numerat. De quibus quidem corporibus hæc potiſſimum obſervavit: quod plura reperiantur, pro multitudine fœtuum; quod

183.
181.
157, 192.
256. 260.
183, 271, 278.
130, 196, 264, 182, 117, 127, 197.
125, 126, 138, 182.

p.137,147, 182. 190. 121,196. 123. 182. 123. 141. 134. 129. 142. 116,118. 123,135. 121,131,134, 182. 133,135. 124. 142. 185. 117,125,138, 267,204. 45,81,132, 135 140,186. quod etiam ante coitum femellæ cum maſculo adſint, continuoque creſcant ac mutentur; quod ex intervallis veſicularum lymphaticarum enaſcantur, atque adeo pro ipſis veſiculis amplificatis & ad formam folliculorum redactis haberi non poſſint; quod tamen cum veſiculis iſtis connexionem nonnullam habeant, nutrimentumque aliquod inde accipiant, & cum inſigni earum diminutione augeantur; quod in vaccis præcipue, tam colore quam ipſa compage, cum vitellis ovorum gallinaceorum conveniant; quod in capris friabilia, e variis lobulis compoſita, coloris lutei obſcuri, & ſimilia renibus ſuccenturiatis ſint, in canibus ſimplices veſicas grandiores referant, in aſinis vix inveniantur, niſi materiam aliquam nigricantem atque ad figuram triangularem accedentem, quam circa medium ovarium Autor detexit, eorum loco numerare placeat; quod in uno eodemque animali tres velut ætates horum corporum aliquando obſerventur, creſcentium, maturorum, & deficientium; quod in medio cavitatem habeant, liquore, qui coctus facile concreſcat, impletam; quod cavitas illa in diverſis animalibus diverſæ magnitudinis & figuræ, plerumque tamen triangularis, copioſiſſimisque vaſis, fibris, & velut continuarum glandularum labyrinthis, ramulos ſuos per univerſam materiam luteam diſpergentibus, veſtita reperiatur; quod ex hac cavitate ad papillam, in exteriori ſuperficie obviam, tempore maturitatis, meatus ſatis notabilis pateat; quod papilla iſta multis etiam aliis foraminulis, inſtar cribri, pertuſa ſit, unde exprimere liquorem nullo negotio queas; quod tunicæ, ovarium & corpora glandulosa involventes, circa papillam mirifice attenuentur; denique quod mox poſt graviditatem decreſcere corpora illa, venis eorum intumeſcentibus, incipiant. Quanquam vero, his conſideratis, non dubitat Vir Cl. quin ex cavitate folliculorum, de quibus diximus, proveniant ovula, tamen & negat, cicatriculas, poſt ejecta ova, niſi læſione quadam minus naturali accedente, in ovariis reſtare, & ingenue fatetur, ſe nunquam reperire atque ipſis oculis uſurpare verum ovum in calice folliculi, vel circa iſtum locum potuiſſe, quantumvis circumſpecte atque curioſe, una cum ſuaviſſimo Collega, *Morgagnio*, omnia

iterum

iterum iterumque pertentaſſet. Et obſervationes quidem aliorum Anatomicorum, imprimis æſtumatiſſimi ſui *Malpighii*, qui faventiorem hac in parte naturam habuiſſe videntur, aperte in dubium vocare non audet: interim nec ea, quæ ab aliis contradici poſſe arbitratur, exponere atque affirmare intermittit. Cauſam, cur tam raro, vel forte nunquam (niſi caſu quodam plane extraordinario & non naturali retineantur,) conſpicua ſint ovula, priusquam in tubas vel uterum perveniant, eam eſſe cenſet, quod non modo tenuiſſima ſed & prorſus pellucida ſint, in tubis autem mox excreſcere & opacitatem aliquam acquirere incipiant. Itaque aliam inter proprias ſatis copioſas obſervationes ſemel ac breviſſime commemorat, viſa ſibi aliquando ovula in tuba muris. Nunc ſi ſententiam Viri clariſſimi de toto generationis opere, de tranſitu ovi per tubam, deque evolutione & incremento ejus, ſcire lector deſiderat, ea eſt hujusmodi: delata feminis virilis portione in uterum & tubas, quo, tanquam in locum magnopere caleſcentem ac rarefactum, avide attrahitur, ſpiritus ejus ſubtiliſſimus, per ipſas tubas rigeſcentes (propter copioſum ſanguinis ſpirituumque affluxum) & arctiſſime ad ovarium applicatas, non modo in cavitatem folliculi, ſed & in ipſum ovulum, & latentem ibi tenerrimam machinulam, eo probabiliter loco penetrat, ubi deinceps placenta & vaſa umbilicalia apparent; liquoresque hujus machinulæ quam placidiſſime agitando, efficit, ut membra ejus aliquantulum explicentur, ortoque primum lentiſſimo motu in auricula cordis ventriculoque dextris, deinde in ſiniſtris, ſyſtole & diaſtole, porroque juſtus humorum per vaſa ſua circuitus producatur. Hinc novi ſubtiliſſimi ac purificatiſſimi ſucci in folliculo præparati, per poros ovi, & per vaſa umbilicalia intrant, priores impellunt, cum iis miſcentur, globulos rubros formant, novam temperaturam ſanguinis efficiunt, materiamque commodam amplificandis vaſis & augendis partibus ſubminiſtrant. Evoluto hac ratione fœtu in ovulo, ortoque intra illud novo quodam ac proprio vortice, inflatisque membranis ovum fœcundatum involventibus, fibræ ipſius calicis (a ſanguine jam magis in eo hærente tumefacti ac rigeſcentis) corrugantur, atque

p. 186. 190, 191. 188. 187. 144. 192, 211. 213.

que ab ovo, tanquam a fructu maturo & de pediculo ſuo deciduo, ſeparantur. Itaque ovum, velut emancipatum & nunc deinceps per ſe ſubſiſtens corpus, a fibris calicis irritatis, per papillam, ad quam via eſt aperta, in tubam *demum* ad ovarium
p. 145. applicatam expellitur, atque motu *periſtaltico* (quem ſemel
214. ipſis oculis conſpexit Autor in mure lactante) ab effluviis & ponduſculo ovi, fortius excitato, in uterum, velut granum aliquod in terram, immittitur. Hic ſanguis & puriſſima lympha præſto ſunt, a quibus expectatus iſte hoſpes irrigatur, penetratur, novumque incrementum accipit: atque ipſe viciſſim, pondere & exhalationibus ſuis ſtimulans fibras uteri, in cauſa eſt, ut plus liquorum continuo affluat. Jamque etiam organa nutritioni deſtinata manifeſtantur: placenta quippe, cum radiculis grani in terram jacti rite comparanda, apparet; atque hæc intra alveolos & poros uteri inſinuata, puriſſimam inde lympham, ab arteriolis allatam, haurit, eamque per infinitos vaſculorum labyrinthos magis magisque attenuatam atque comminutam ad vaſa umbilicalia, porroque ad embryonem, transmittit; cui hac ratione accommodatum alimentum, ſi omnia ſe recte habeant, deeſſe nunquam poteſt. Expoſuimus placita Nobiliſſimi *Valliſneri* de generatione animalium *ſenſibili*. De generatione vero *inſenſibili* ipſorum ovulorum ſic ſtatuit: ma-
225. gna eam quidem obſcuritate eſſe involutam, ceterum nihil veroſimilius dici poſſe, quam corpuſcula organica animalium univerſorum jam inde ab initio mundi divinitus creata, atque ita perfecte *præformata*, invicemque & in ovariis primorum parentum incluſa fuiſſe, ut nunc ſola *evolutione* atque augmentatione omnis generatio cum ſenſibilis tum inſenſibilis abſolvatur. Quæ ſententia, hodie a ſummis Philoſophis mirifice deamata, non propter ineffabilem primorum corpuſculorum parvitatem, ad quam imperiti nequicquam ſtupent, ſed propterea neſcio quid a perfectione naturæ alienum comprehendere videtur, quod Deum velut ex machina adhibet, infinitamque materiæ & organorum varietatem, ſapientiſſimasque & fœcundiſſimas leges motus, ſufficere fortaſſe ſtatuit, ad producendas molas, ſtrumas, atque alia corpora inordinatius excreſcentia,

quæ

quæ nemo facile evolvi præformata contendet, non vero ad formandum vel minimum corpus naturale novum atque absolutum. Nam quid tandem magnopere interest, dicet philosophus dissentiens, sive initio mundi, sive nudius tertius creasse Deum *immediate*, & sola vi æternæ ac potentissimæ suæ voluntatis, ovulum quodvis minimum, cum integro & perfecto animalculo, nunc evolvendo, censeamus? nisi forte, quod tam diu extiterit, quodque tam profunde absconditum, & tam innumerabilibus involucris tectum fuerit, id unum pulcherrimum ducatur? Generatio plantarum atque animalium vera & mechanica opus in natura rerum sine dubio consummatissimum est, omnemque artem & machinationem humanam infinitis modis superat: quam qui abrogare satagunt, sive evolutione corporum præformatorum introducta, sive spirituum, animarum, archæorumve exercitu in subsidium vocato, ii sane vereor ne naturam infra artem deprimere, atque imbecillitati potius intellectus nostri blandiri, quam pro dignitate mundanæ machinæ, ipsaque veritate pugnare videantur. Sunt & alia nonnulla, quæ ex Autore nostro humanissimo, circa observationes ejus & hypotheses, paullo ante propositas, bona cum ipsius venia quærere vellemus. Negat iterum ac sæpius, se invenire vera & non dubia ova, in ovariis propriisque nidis potuisse, erroremque eorum coarguit, qui nescio quos globulos vel vesiculas, ova æmulantes, (quorum procreatione nihil est naturæ facilius) pro genuinis ovis, sine hæsitatione habuerunt: cur igitur inter accuratissimas ejus observationes non relatum legitur, ubi & quando detecta primum & quibus notis ab ipso agnita sint ovula verissima? nunquamne nisi semel in tuba muris ova descendentia notavit? & cur observationem illam tam paucis attingere, neque examen sine dubio circumspectissimum istorum ovulorum exponendo, lectoribus scrupulosis satisfacere voluit? Non statim postquam seminis masculini subtilissima portio, per tumidas arcteque applicatas tubas ad ovaria penetravit, sed interjecto demum notabili tempore, e corporibus glandulosis in tubas *denuo* applicatas exspui ova matura ac velut emancipata, statuit: sed quidnam esse causæ censeamus, cur *denuo* & tam attemperate applicentur p. 190.

tubæ? & quomodo fieri concipiamus, ubi plura adſunt corpora glanduloſa, cum maturis ovis, ut unius tubæ tam anguſtum orificium nunc ad hujus, nunc ad illius, mox etiam ad tertii, quarti, quinti corporis papillam, tam promte, tam accurate, tam ſcienter ſe convertat, ut ex ſingulis excipere ovulum ma-
p. 276. turum poſſit? num tantillum motum, qui forte a conſtrictione membranarum ac fibrarum calicis, ex quo ejiciendum ovulum eſt, ad tubam usque pertingit, tantundem efficere credamus, quantum efficit (ſi efficit quidem, nam etiam de hoc dubitare licet) inſignis tubarum intumeſcentia, tempore æſtus venerei & fœcundi coitus, a ſpirituum ſanguinisque uberrimo affluxu excitata? Jam motum periſtalticum tubarum ipſis oculis, ſed ſemel duntaxat, obſervavit Celeb. Autor, in mure lactante, hoc eſt longe poſt delata in uterum ova; ſimiliterque
148. applicationem tubæ ad ovarium aliquando intempeſtivam conſpexit: ex quo argumentatur, ſi per accidens & extra uſum applicentur tubæ, poſſe easdem etiam haud dubie in tempore applicari. Nonne vero ſatius fuiſſet, ſi motum illum & applicationem nunquam, niſi cum opus eſſet, & ita quidem ſæpius vidiſſet? ſcilicet ut de vero uſu iſtarum rerum eo minus ambigere liceret. Omittimus alia, atque illud unum adhuc rogamus, an vaſorum matris & fœtus in utero anaſtomoſes omnino neget, atque ut radices plantarum e terra, ſic vaſa placentæ e poris uteri humores *extravaſatos* (ut Medici loquuntur) exſugere contendat? & nullane tandem reſponſione digna judicet argumenta contraria, quæ imprimis urſit nuperrimus Anthropogoniæ ſcriptor copioſiſſimus, *Jo. Hyacinthus Vogli*, Medicus Bononienſis? Sed eo, unde diſceſſimus, nunc redeundum, ac tota diſpoſitio Partis II & III elegantiſſimi hujus operis *Vallisneriani* breviter exhibenda eſt. Differitur Capite primo de primis ovorum femineorum inventoribus, eorumque primo ſyſtemate. Deinde proponuntur Capite II obſervationes *Malpighii*, circa ovaria feminarum viviparārum; Capite III obſervationes ipſius autoris, circa ova, corpora glanduloſa, veſiculas lymphaticas, aliasque ovariorum partes, in porcis, vaccis, & ovibus; Capite IV & V aliæ ejusdem obſervationes circa res easdem in equabus, aſinabus, canibus, vulpibus, rupicapra, felibus, capris, muri-

Digitized by Google

muribus & hominibus ; Capite VI obſervationes ſelectiſſimæ *Harvei* & *Graafii* ; Capite VII obſervationes novæ Academicorum Pariſienſium ; Capite VIII obſervationes *Verheynii* & aliorum quorundam Anatomicorum recentiſſimorum. Capitibus IX, X, XI, XII obſervationes illæ examinantur. Capite XIII oſtendit Autor, quomodo fiat generatio, juxta ſyſtema ſuum de ovis. Capite XIV ſententiam *S. Auguſtini* cum ſententia Philoſophorum recentiorum, qui pro evolutione pugnant, apprime convenire docet. Capite XV & XVI evolutionem, de qua diximus, ulterius defendit, allata in eam rem eruditiſſima Epiſtola magni cujusdam Amici. Capite XVII demonſtrare conatur, quod admiſſa hypotheſi ovorum & evolutionis, omnia generationis phænomena quam luculentiſſime explicari queant. Capitibus denique XVIII, XIX & XX *Lamii*, *Merii*, *Sparagliæ*, *du Verney*, aliorumque objectionibus erudite atque copioſe reſpondet. Et hæc quidem Parte II continentur. Reſtat Pars tertia; ubi capite primo de ſterilitate feminarum agit Cl. *Valliſnerius*, rationesque complures ſuperioribus ignotas affert ; Capite altero de convenientibus remediis diſſerit. Capite tertio duas exhibet epiſtolas *Lanciſii*, aliasque duas *Mulebancherii*, in quibus de molis ac monſtris quibusdam, nec non de vermiculis ſeminalibus tractatur. Caput quartum Lectionem Academicam continet, de ordine, progreſſu & connexione univerſarum rerum creatarum. Denique Capite quinto variæ adducuntur hiſtoriæ, deſcriptiones & figuræ monſtrorum, quæ ad tractationem de generatione pertinere videntur. Sequitur index rerum maxime notabilium ; totumque opus Auguſtiſſimo noſtro Imperatori, Carolo VI ab Autore dedicatum eſt.

JOSEPHI SENTENTIOLÆ, VERZALIA CÆſenatis, Epiſtola ad Geometriæ Profeſſores atque Studioſos.

POſt ea, quæ duabus proximis ſuperioribus litteris meis, vobis demonſtranda ſuſcepi, ſatis intelligo *Viri Doctiſſimi*, longiori,

giori promiſſa exſolvendi mora, & meo de cauſis, quæ me ad eam impulerunt, ſilentio, fidem, exiſtimationemque meam apud Vos in diſcrimen facile venire poſſe. Quare ne quis, aut officii oblivioni & ignorationi, aut, quod forſitan maxime vellet, alicui de rebus jam enunciatis exortæ dubitationi, rei prolationem ac ſuſtentationem aſſignet; e dignitate mea eſſe, hujus aliquam vobis a me reddi rationem, exiſtimo. Et, ne faſtidium inertiamque quandam in digerendis & diſponendis inuentis, animo prope meo inſitam atque innatam, quam non omni profecto culpa liberaretis, proferam: duo vobis commemorabo, quorum alterum opuſculo illi, de quo Vos ſemel atque iterum admonui, nunc peculiare contigit; alterum in omni meditationum ac ſtudiorum meorum genere frequenter evenire, atque adeo nullo non tempore ſolet. Hoc igitur ſcire Vos volo; quod, cum non ita pridem in manus Adverſaria quædam mea ſumpſiſſem, ut iis, quas in ipſa conjeceram, meditationibus illud augerem; earum tantam eſſe varietatem inveni, ut juſto opere vix ac ne vix quidem comprehendi ea commode poſſent; quare conſilium mutare, & quæ *Animadverſionibus* quibusdam in ſuas partes ac capita diſtributis complexus fueram, ea *Dialogis* dilatare nunc cogor; quod ſcriptionis genus cum Perſonarum, quæ in ipſum inducuntur, arbitrio atque voluntate regatur, & laxioribus legibus contineatur, non ad varia modo, ſed vel ad oppoſita argumenta exponenda atque explicanda, aptum eſt, & vehementer accommodatum. Sed hæc fortuita officii mei retardatio. Illud eſt, antea ſemper fuit, & ut opinor in poſterum ſemper erit, ſcriptis meis in apertum proferendis impedimento; ſingulare & flagrans rerum novarum ſtudium; quo fit, ut jam inventas pro veteribus atque obſoletis habeam; atque vix a me ipſo impetrare poſſim, ut eas, in Commentarium ne effluant, referam; nedum ea, qua decet in lucem emittenda, diligentia exequar atque perpoliam. Quo animo hunc naturæ meæ habitum prope ſingularem accepturi Vos ſitis, *Viri Eruditiſſimi*, neſcio; pro mea adverſus judicia veſtrum ſimilium reverentia, cupio quidem, bono: quod ad me attinet, neque hactenus unquam

Digitized by Google

unquam fuit; neque in posterum, ut puto, futurum est, ut illius pœniteat, etiam plus plusque in dies lætor, cum quotidie fructus ex eo uberiores capiam; quos si cognoveritis, atque adeo cum cognoveritis, cognituri enim ex commemoratis *Dialogis* estis; non modo me, de hac lucubrationes meas evulgandi negligentia non accusabitis, sed industriam meam, in persequendis eis, in quæ, alia meditans, fortuito incido, rite collocari, Vos ipsi fatebimini.

Atque ut aliquod cessationis hujus meæ opus Vobis extet; hic habetis. *Invenire curvam, quæ per* quotlibet, & quælibet *data puncta pertranseat:* quæstio est, quam clarissimorum Virorum præconium, eorundem in illam insumptus labor, & studium, ac sua in primis maximopere præstantia commendat. In eam cum jam pridem casu incurrissem, digna statim visa est, in quam omnem meam operam conferrem, & quanquam quibusdam aliis rebus difficillimis implicatus, ab re ardua serio tentanda abstinuerim: nunquam tamen cogitationem ab ea penitus abduxi, sed quicquid meditarer, quicquid expedirem, ea semper animo obversabatur, mihique aliud agenti & contemplanti occurrebat. Hinc, cum mense Octobri superiori in villulam hanc meam, in qua *non homo, sed aer, atque litus, & solitudo mera*, ab arbitris libera, me abdiderim, neque diutius solutionis *Problematis* tam rari, ac singularis desiderium ferre possem, in illam tota mente incubui; cumque post varios conatus, duas adeptus essem illud dissolvendi vias, quarum altera nullo modo, altera vere æstimata, satis proprie quæsito, at severioribus Judicibus satisfacere minime posset: rem, non rei cupiditatem dimisi, a qua semper invitatus, semper allectus, cum mense Majo superiori schedas aliquas meas, ut materiam ad *Dialogos* compararem, excuterem; ita sum ea denique incitatus, ut deposita ceterarum meditationum cura, omnes nervulos meos adhibuerim, si possem insignem hanc *solutionem*, una cum aliis lucubrationibus meis, dono Vobis suo tempore mittere, Paulo post eventus ex sententia processit; atque generalem, ac omnibus suis numeris absolutam *solutionem Problematis*, quod Celeberrimus *Newton, esse ex pulcherrimis, quæ*

ſolvere deſideraret, profeſſus eſt ; & ſummus *Geometra Leibnitius*, de eo ab ipſo admonitus, *perelegans* vocavit, ſum aſſecutus. Id ad animum meum hac in re cumulate explendum deerat, ut intelligere poſſem, quatenus mea cum *Newtoni* ſolutione congrueret ; quam cum, a quo primum tempore ex litteris ipſius ad *Oldenburgerum* datis, de *Problemate* cognovi, inter eas id genus quæſtiones, quas *Philoſoph. Natur. Princip. Mathem. lib. 1 ſection. 5* diligentiſſime poſt decem annos eſt perſecutus, incaſſum quæſierim, comparationis hujus inſtituendæ ſpem omnem abjeceram. Verum, cum (quem ad finem, nec memini, neque meminiſſe attinet) non ita pridem commemoratum opus pervolutarem, video inter evolvendum, acervum quendam litterarum, ſcite atque venuſte diſpoſitum, præterlapſum ; conſiſto, atque quid id rei eſſet intelligendi cupidus, ad illum redeo, & ſic demum optatam diu quæſtionis hujus *Clariſſimi Angli* enodationem *lib. 3 lem. 5* invenio, ac quam poſſum maximo ſtudio conſidero atque contemplor. Tum vero meæ pretium intelligere, præſtantiam cognoſcere, perfectionem atque abſolutionem maximi æſtimare: cum ea, quam Vir hic *Geometrarum* facile Princeps tantopere optavit, tam valde concupivit, unam tantum & alteram quæſiti rationem complectatur, & *quotlibet* duntaxat, non *quælibet puncta* perſequatur : quod quantum a generali, ac perfecta *ſolutione* ejus abhorreat, & *Cl. Leibnitius*, cum adhuc ei ignota eſſet, ex parte majori intellexit, & facile nunc eſt cuilibet exiſtimare. Quo minus viam, qua ad rei expeditionem perveni, Vobis nunc demonſtrem, duæ potiſſimum cauſæ me tenent; juſta altera ac honeſta, quod haud æquum eſſe cenſeo, omnem hujus ſingularis inventi gloriam ad me convertere, partemque illius doctiſſimis illis Viris præripere, qui, ſi de eo cognoverint, illud proprio, ut dicitur, Marte profecto perficient; altera neceſſaria, quod ſchedæ hujus anguſtia non patitur rem pro dignitate explicari & exponi : illud dico ; *Formulæ* optatæ progreſſum eſſe ſatis expeditum & facilem ; cum duobus, aut tribus ad ſummum *terminis* ejus inventis, quot libuerit, non magno negotio procreari ex iis parvo tempore poſſint ; cum

in

Digitized by Google

in hac Familia, ſimul ac a *Geometra animus illis datus eſt*, *Majores* omnes, leviter pro re nata immutati, ad ſingulorum *Poſterorum* corpus coagmentandum, una concurrant.

Habet ergo nunc demum *Geometria*, meditationibus qualibuscunque noſtris, aditum ad quæſtionem hanc, tot nominibus illuſtrem, patefactum; & ubi antea *Algebriſtæ* egregiis ſuis conatibus ac mentis exercitationibus id tantum præſtabant, ut naturam ad magnam theſaurorum ſuorum vim depromendam allicerent, vel etiam impellerent, ceterum eas perſecuturi vias, quas illis ipſa monſtraſſet; nunc eo dominationis in illam progreſſi ſunt, ut injectis veluti habenis, ea, quæ ipſis placuerit, itinera percurrere; quot & quales ipſis viſum fuerit flexus, quot ſinus, in tanto, ac tantulo ſpatio, perſequi, arbitratu ſuo cogant: ſcilicet illa vis, quæ ſibi infertur, pœnas, longioribus ut plurimum calculis, vel in non ita magno *Coordinatarum* aſſumptarum numero repetit: ſed ecquid præclarum eximiumque, idemque facile eſt? Quanquam, ſi *æquationes* iſtæ conferantur cum aliquibus *ſeriebus*, quæ jam pridem tanta *Geometrarum* omnium approbatione prodierunt, & quibus, dum improbo labore, quæſitæ rei appropinquare magis magisque exiſtimant, tantum ab ea fortaſſe recedunt, quantum a veritate abſunt, ut aliquando monſtrabimus, non modo ferendæ, ſed commodæ ſunt: cum præſertim in rationibus particularibus ad miram brevitatem a quolibet ratiocinatore adduci poſſint. Sed poſtea! quid facias? ſic fert *Problematis* natura, ea eſt quæſtionis conditio, quæ paucis expediri non poſſit; ſemperque magno conſtitit, maxima moliri. Explicate quæſo Vos, ſi poteſtis, *formulas Newtonianas*; quas duas tantum quæſiti partes ex innumeris complecti ſupra dicebamus, ipſeque commodas & expeditas appellat; atque tum demum, num vera loquar, intelligetis; tametſi Celeberrimus Vir ille: *Abſciſſas*, præter vulgarem *Geometrarum* morem, *negativas* (qua cauſa impulſus ignoro) aſſumendo, ita rem omnem impedivit, ut difficile, vel potius nullo modo, niſi peculiari ratione actam, eam ad exitum perducere potuerim; licet, ut mihi quidem videor, omnibus modis rem verſaverim, ut viam eam, quam ipſe

indicat, perſequerer. Ceterum, ut idoneam *formulæ* meæ ſpeciem animo comprehendatis, illud omitti non debet, me habere rationem *æquationem* componendi, quæ tametſi & primam ex *Newtonianis*, & innumeras atque infinitas id genus alias *Problematis ſolutiones* continet, ad illam tamen minima tantum atque tenuis particula quædam eſt.

Nunc jam, *Viri Doctiſſimi*, de hac fidem meam liberandi dilatione, ut lubet, exiſtimate; ego facillime patior: illud *Vos* rogo, ut ſi vigiliis, cogitationibus ac laboribus meis aliquid ornamenti huic præclariſſimæ ſcientiæ attuli, quod niſi alia re, eum hac ſaltem, tum ſuperiori meditatione de *inveniendâ* curva, *quæ cum ſit* inquadrabilis, *tot tamen, quot libuerit, ſpatia habeat* quadrabilia, ſperare mihi poſſe videor præſtitiſſe; ſi ope mea a duriſſima ſervitute non ita pridem liberati; miſſilium ſemitas in *pleno* perſequi omnes; *Catenariarum*, *Muſculorum*, & *Velorum* ſinus, ut non ea omni corpore, hoc eſt natura propria cogitatione privetis, explicare poteſtis; ne me incognita cauſa condemnetis; ſed vel donec ipſe eam dixero, judicium veſtrum ſuſtineatis; vel ſi longius voluntate veſtra rem protrahi patienti animo ferre non valetis, pauliſper ſaltem, præjudicatis opinionibus abjectis, quæ Vobis ſuperioribus litteris indicavi, per vos ipſos aggrediamini. Omni enim Vobis ratione confirmo, fore, ut id, quod ante plures menſes amico meo, longiſſime quidem ab his ſtudiis remoto, peringenioſo tamen, atque in rerum viribus exiſtimandis acerrimo, evenit, Vobis quoque contingat. Cum enim ipſe a me vehementer petiiſſet, ut ſibi ea diligenter exponerem, quæ tam conſtanter meis, & unis, & alteris litteris in dubium vocaveram; moremque illi, earum rerum, quæ communiter his temporibus traduntur a *Geometris*, accurata explicatione gererem; ubi ad ea, quæ dubitationem habent, ventum eſt; non modo illa ſuſpenſo atque incerto animo ita excepit, ut de iis maxime dubitare appareret; ſed iterum ac tertio ſibi non probari apertiſſime faſſus atque etiam profeſſus eſt; neque prius iis acquieſcere viſus eſt, quam ego, cui in his ſtudiis tantum tribuit, quantum nec poſtulo, nec agnoſco, omnes meos nervos contendi, ut illa, quæ falſiſſima

eſſe

esse existimo, ipsi probarem, non eo sane consilio, ut Virum mihi charissimum, atque tot nominibus, & in primis eo, quod tantam mihi habet fidem, de me bene meritum deciperem; sed ut illum de sententiæ meæ rationibus parumper cælarem: quod argumento est, fore, cum hæc in animum præconceptis opinionibus vacuum influxerint, ut omnem vim suam exerceant, ac vel ab invitissimis assensum dictis meis extorqueant. Possum falli ut humanus: sed tamen experimini, Viri Cl.me amate, omnem in re tanta festinationem tollite, ac valete. Ex litore Cæsenati superi maris prope Rubiconem, Octavo Kalendas Julii 1726.

JO. PAULI L. B. DE GUNDLING, CONSIL. intimi Camer. & Societatis Regiæ Scient. Boruss. Præsidis, Dissertatio de origine Marchionatus Brandenburg. fide diplomatum suffulta, ad Virum Illustrem D. de - -.

VIdimus plures & hac ætate magnæ eruditionis Viros, qui in inquirendis rerum originibus somnum vigiliasque posuerunt ac omnes ingenii vires intenderunt, ut verum tempus conditi Marchionatus & Electoratus Brandenburgensis, ac vera primordia ex rerum temporumque caligine eruerent & vera initia tanti Principatus indicarent. Fuerunt, qui initia conditi Marchionatus Brandenburgensis ad Romanorum & Augusti Octaviani tempora festinanter satis rejecerunt: imo alii crediderunt, a Carolo M. Marchionatum fuisse erectum eo tempore, quo Venedos Vilzosque armis sibi subjecit. Alii Henricum Aucupem conditorem illius extitisse putant, qui Sigefridum primum Marchionem constituerit, cui Otto Magnus & Otto II Geronem & Theodericum substituissent, eo inducti argumento, quod Gero & Theodericus Marchionis appellatione ornati in historia legantur. Sed si recta mentis acie rem totam perlustramus, facile apparebit, nec Geronem, nec Theodericum unquam dominium hujus regionis habuisse, quod ad Henricum Aucupem belli jure, & post ad Ottonem Magnum

ipſiusque filium Ottonem II, ut Saxoniæ Duces, potius ſpectavit, qui bella ſub Ducibus Gerone & Theoderico contra (*a*) Rhedarios geſſerunt, ac Epiſcopatus inſtituerunt & confirmarunt, (*b*) quod nunquam ab ipſis fieri potuiſſet, niſi dominium harum regionum habuiſſent. Nihil præter regiones aliquas & prædia & dominia aliqua ad illos Duces Vicarios & Marchiones cum magna tamen poteſtate pertinuit, qui officio & munere contenti, quod Marchiones dicerentur, nihil amplius ambiverunt. Hic rerum ſtatus usque ad A. 983 (*c*) duravit; hoc enim anno Miſtevojus Obotritorum Rex frena mordebat, & Ottoni II Imp. ob violentiam Theoderici Marchionis has regiones eripuit, qui vicaria poteſtate abutebatur. Licet vero ſtatim & poſt ab Ottone III arma in Obotritos ſint mota; eventus tamen docuit, eos ſub Henrico II & Conrado Salico ipſiusque filio magis fuiſſe triumphatos quam victos. Omnia in deterius poſt Wilhelmi Marchionis Septentrionalis (*d*) ſtragem & interitum apud Prizlavam prope Werbenam ruebant, qua clade factum, ut Venedi libertatem ſibi vindicarent, percuſſo cum Henrico IV fœdere, cui contra Saxones ſuppetias tulerunt. Repreſſit eos apud Cothenam, Anhaltini Principatus oppidum, Otto Aſcharienſis Comes, (*e*) expugnato cis & trans Albim inſigni terrarum tractu, qui nunc ex parte Ducatus Saxoniæ appellatione inſignitur. Poſtea Lotharius, tunc Saxoniæ Dux, (*f*) eos devicit & vectigales reddidit; ſed mox cum ad ingenium rediiſſent, Adelbertus Aſchariæ Comes & Luſatiæ quondam Marchio antiquam Marchiam ſeu Soltwidelenſem ab Imp. Lothario adeptus, juſto bello eos plane devicit, & extructis caſtris eos debellato Prebizlavo Obotritorum ac Hevellorum Rege A. 1137 ſub jugum miſit, novisque incolis, Friſiis, Weſtfalis, Saxonibus, aliisque deinde terram hanc implevit. Poſt Imp Lotharii ex hac vita diſceſſum, Conradus III. Imper. eligebatur, qui ob avitas inimicitias, Henricum Saxoniæ & Bavariæ Ducem ſuperbum, odio

(*a*) Epiſt. Ottonis M. apud Witichindum. (*b*) Literæ fundationum apud Cl. Lunigium de Epiſcopatu Havelbergenſi & Brandenburgenſi. (*c*) Annaliſta Saxo, ap. Ill. Dn. de Eckard. (*d*) Annaliſta Saxo. (*e*) Annaliſta Saxo. (*f*) Chronicon Hildeſienſe.

odio habere cœpit, quem poſtea proſcripſit & Ducatu Soxoniæ & Bavariæ privavit. Ambibat Adelbertus Saxoniæ Ducatum, eo quod Mater ipſius Eilica, ultimi Saxoniæ Ducis Magni eſſet filia, ob quam ille ſucceſſionem in Ducatu Saxoniæ prætendebat. Arripiebat occaſionem fronte capillatam Conradus III Imp. ac Ducatum Saxoniæ Adelberto Marchioni tribuebat. Aſſumſit Adelbertus ſtatim dignitatem, (*g*) nomen & titulum, ac in omnibus Imperii rebus ut Dux Saxoniæ negotia tractavit, & Imperatorum in tabulis & præceptis ut Dux Saxoniæ inter teſtes eſt adhibitus. Mox ad arma res deveniebat: nam novus Saxoniæ Dux Adelbertus Ducatum Saxoniæ, ac in eo urbes plurimas expugnavit, ſibique vindicavit. Non duravit tam felix belli alea, quæ facile turbatur, quæque Welfo Henrici Leonis patruo favere cœpit, ut ipſe Adelbertus regionibus ſuis a Saxoniæ Principibus expelleretur, ac ad Cæſaris Conradi gratiam cogeretur confugere. Quemadmodum vero odia humana cum morte hominum, qui odio habentur, deferveſcere ſolent; ita alia rerum temporumque facies apparebat, poſtquam Conradus III Imp. poſt fata Henrici ſuperbi Francofurti ad Mœnum, pace cum Henrico Leone inita, fratri uterino ſuo Bavariam relinquere, Henrico Leoni vero Saxoniæ Ducatum, jam in Adelberti poteſtatem delatum, reſtituere ſecum conſtituiſſet. Igitur Adelbertus ſpe ſua de retinendo Saxoniæ Ducatu dejiciebatur, ita ut hujus Principis rationes exigerent, novam ac aliam gratiam ab Imperatore Conrado efflagitare, ut inter ſummos Imperii Officiales in occupato faſtigio relinqueretur. Non ex re Imperii Conrado III videbatur, Adelbertum, tam inſignem, tam fidum ſibi ac tam fortem Principem, ab occupato inter Duces Germaniæ loco dejicere, aut pati, ut is, qui inter Imperii ſummos officiales Sacri Romani Imperii Archi-Marſchallus fuerat, ac res maximas & publica negotia tractaverat, inter Principes ſequiores locaretur. Igitur ut Adelbertus eo facilius Ducatum Saxoniæ dimitteret, videndum ſibi ratus, quo potiſſimum modo ea poſſet

(*g*) Diploma Aſtenſibus datum A. 1140 apud Cl. Tolnerum: Quorum nomina ſunt hæc: Fridericus Dux Suevorum, Henricus Com. Palatinus, Conradus Dux Karinthiæ, *Adelbertus Dux Saxoniæ.*

poſſet reſarcire, quæ dimiſſione Saxoniæ Ducatus Adelbertus (*b*) amitteret. Igitur Archicamerariatus dignitatem Adelberto conceſſit, ac Marchionatum Soltwidelenſem cum regione inter Albim & Oderam conjunxit, additis omnibus Ducatus juribus, quæ Duces tum temporis reddebant illuſtriores. Non erant in his regionibus Marchio, nec Palatinus, nec Landgravius, aut alii Principes ſeculares, nec Comes, qui aliquid haberet, quod putaret eſſe ſuum. Nobiles, quos in hac regione locabat Adelbertus, erant ipſi clientelari fide addicti, nec ullus ſe in cenſu Imperii eſſe credebat. Epiſcopus uterque ſubditi illi erant, licet Principes Imperii fuerint ob eminentem ſaltim, quam habebant, dignitatem, quæ ipſis tamen non ut terrarum Dominis competebat. Igitur Adelberto a Saxoniæ Principibus patria propulſo, felicior poſtero tempore rerum decurſus favere cœpit, ex quo hoſtes ipſius ipſi ſua reſtituere ac omnem regionem reddere compellebantur. Accidit hoc fere poſt (*i*) quinquennium, ex quo a Principatu erat dejectus, quod ipſi A. 1139 contigit. Igitur candidior nunc illi dies ibat, poſtquam Imperator utramque regionem ſub Marchionatus Brandenburgenſis appellatione illi conceſſerat, ac Archicamerariatus munus illi conjunxerat. Nemo adhuc certum annum potuit indicare, quo Adelbertus primum Marchio Brandenburgenſis ſit appellatus. Fuerunt quidem rerum alias peritiſſimi, qui ex diplomate A. 1147 Francofurti ad Mœnum dato eruere voluerunt, Adelbertum noſtrum prima vice illo anno Marchionem Brandenburgenſem dici. Et ſane id quam veriſſimum eſt, dici in hoc diplomate Adelbertum Marchionem Brandenburgenſem, qui vice Wincenburgenſis Comitis Keminadenſe Monaſterium Corbejenſi Abbati Wiboldo tradidit, quod diploma Tolnerus aliique exhibuerunt. Se altius tanti momenti initia petenda videntur, maxime quod nonnulla reperiantur documenta, in quibus ipſe Imperator Conradus III Adelbertum noſtrum Marchionem Brandenburgenſem appellat, quæ A. 1144 Hirſfeldæ & Nordhuſæ data ſunt. Igitur altioris indaginis quæſtionem putavi, ſi in primordia tam

(*b*) Hæc optime Albertus Kranzius expoſuit, Saxon. l. 6. c. 8. (*i*) Vide diploma in fine diſſertationis hujus exhibitum *Lit. A.*

tam magni Principatus inquireretur. Incidi in diploma Friderici Archiepiſcopi Magdeburgenſis, in quo legitur, Adelbertum Marchionem ex emergentibus & magnis cauſis a Principibus Saxoniæ patria ferme per quinquennium fuiſſe propulſum, qua de cauſa recurrendum mihi erat ad annum, quo ipſe ex antiqua Soltwidelenſi Marchia ejiciebatur. Indicavit vera Annalium fides, id A. 1139 contigiſſe, ex quo facile apparebat, reditum Adelberti Marchionis in A. 1144 incidere in eundem annum, quo Conradus III ipſum Marchionem Brandenburgenſem appellavit. Nituntur hæc fide diplomatum (*k*) Conradi inter Germaniæ Reges Tertii, inter Romanos Imperatores vero Secundi. Primum, quod ad manus eſt, Hirsfeldæ celebri olim in Haſſia monaſterio, Reinhardo Reinehuſenſis cœnobii Abbati datum eſt, quo omnia, quæ ejus monaſterio data ſunt, auctoritate Imperiali confirmat, quod Illuſtris (*l*) noſter Leibnitius exhibuit. Inter teſtes illius præcepti memorantur, Henricus Moguntinus Archiepiſcopus, Bucco Wormatienſis Epiſcopus, Wigerus Brandenburgenſis Epiſcopus, Wiboldus Stabulenſis Abbas, Henricus Hersfeldenſis Abbas, Conradus Helmwardeshuſenſis Abbas, *Adelbertus Marchio de Brandenburg*, Comes Herimannus de Winzenburg & Frater ejus Henricus, & Ludovicus Landgravius de Thuringia, qui præſentes adfuerunt. Hæc quidem indicaſſe ſufficeret, ſed & (*m*) aliud adhuc Conradi III Imperatoris ſupereſt documentum, quo ille Canonicis reditus & proventus auget Eccleſiæ Goslarienſis, quam Proavus Henricus III Imperator ſuis ſumtibus fundavit ac conſtruxit. Inter teſtes adhibentur, Bucco Wormatienſis Epiſcopus, Wiboldus Stabulenſis Abbas, *Adelbertus Brandenburg.* Marchio, Hermannus Comes de Winzenburg, Conradus Sporiad, Tibertus de Spielberg, Rabodus Dei miles, Henricus Marſchalcus, Arnoldus de Burchdorff, quorum nomina juſſu Imperatoris a Notario apponebantur. Hæc ſatis probare videntur, Marchionatum Brandenburgenſem tum temporis, pace facta cum Henrico Leone, fuiſſe ere-

(*k*) Vide Diploma *Lit. B.* in fine diſſertationis hujus exhibitum. (*l*) In Tomo I Rerum Brunſuicenſium. (*m*) Vide Diploma ſub *Lit. C.* in fine diſſertationis hujus exhibitum.

erectum ac conditum. Ajunt quidem, Adelbertum jam A. 1140 in alio diplomate Magdeburgenſi, cœnobio B. Mariæ dato, Marchionem Brandenburgenſem dici. Sed annus non eſt appoſitus & tunc temporis Dux Saxoniæ appellabatur. Et licet Adelbertus noſter Brandenburgenſis Marchio hoc in anno in Diplomate Springirsbacenſi monaſterio dato inter teſtes *Adelbertus Marchio de Saxonia* appelletur ; ſciendum tamen , & hanc appellationem ad tempus aliquod non fuiſſe inuſitatam, quemadmodum & nonnulla diplomata occurrunt , in quibus Adelbertus noſter Marchio ſaltim nominatur, non facta mentione Marchionatus Brandenburgenſis , quod eo tempore fæpe factum in recenſione Ducum, Palatinorum , Landgraviorum & Marchionum, non appoſita appellatione Ducis Bavariæ, Palatini ad Rhenum aut Badenſis, Vohburgenſis, Misnenſis & Luſatiæ Marchionum, quod facile rerum periti tot teſtimoniis inducti ſunt conceſſuri. Imo reperitur (*n*) aliud diploma, in quo Hartvicus, ex ſtirpe Stadenſium Comitum & Septentrionalium Marchionum, A. 1145 terram Jerichowam cum aliis caſtris Magdeburgenſi Eccleſiæ contulit, cui firmando Heinricus Dux Saxoniæ, Heinricus Palatinus Comes de Rheno, Adelbertus Marchio aliique adhibebantur, evidenti rei indicio, Henricum Leonem A. 1145 cum Adelberto pace facta jam fuiſſe concordem. Eodem anno Adelbertus (*o*) Villæ ſuæ Stendaliæ Jus fori conceſſit, in quo diplomate, licet verſio Germanica antiquiſſima quidem mihi modo viſa, Adelbertus ſe Dei Gratia Marchionem Brandenburgenſem appellat, cum tamen in literis (*p*) ipſius Conradi Imperatoris III, Monaſterio Gratia Dei appellato A. 1146 datis, Marchio Adelbertus modo nominetur. Eodem modo Beatrix Quedlinburgenſis Abbatiſſa A. 1146 Adelbertum (*q*) in literis fundationis Monaſterii Michelſteinenſis Marchionem appellat, cum illum contra A. 1147 Francofurtenſe Diploma celeberrimum & notiſſimum ab Imperatore Conrado III Adelbertum Marchionem de Brandenburg nobis exhibeat. Gandersheiſ-

(*n*) Apud Mushardum. (*o*) Codex Diplom. meus Mſtus. (*p*) Apud Rev. Dn. Leuckfeldium Antiq. Monaſter. Gratia Dei. (*q*) Apud eundem in antiquitatibus Michelſteinenſibus.

Digitized by Google

heimenſe Diploma A. 1148 datum ipſum Marchionem deſignat, quo Ludgardis Gandersheimenſis Abbatiſſa permutationem prædiorum Hermanni Comitis confirmat. Mox A. 1150 (*r*) Adelbertus ſe Divina favente Clementia Marchionem Brandenburgenſem appellat, certiſſimo indicio, Marchionatus Brandenburgenſis titulum illi jam ante ſexennium competiviſſe, licet ipſe Adelbertus in multis diplomatibus, quæ mihi ſervo, ſe tantum interdum Marchionem ſcripſerit, ac in aliis rurſus Brandenburgenſem Marchionem ſe nominarit. Igitur Adelbertus Brandenburgenſis Marchio Marchiam Septentrionalem cum univerſa Wilzorum regione feliciter conjunxit, ac cum Ducatus jure, quod ad Henricum Aucupem & Imperatores Ottones ſpectaverat olim, a Conrado Imperatore obtinuit; cui acceſſit ſumma Archicameralis dignitas quæ a Sueviæ Ducatu in Marchionatum Brandenburgenſem translata eſt, quam ipſe Conradus, qui Sueviæ Dux fuerat, ipſi conceſſit, quod ſine ipſius aſſenſu fieri haud potuiſſet. Apparet deinde Adelbertus in nummis, quos cudi juſſit, cum clave, evidenti indicio, ipſum inter Imperii Officiales Archicamerarium jam fuiſſe, ac in tam celſo faſtigio inter illos eminuiſſe. Obiit Princeps eminentiſſimus A. 1170, teſtantibus multis antiquioribus rerum autoribus, licet fuerint, qui dicant, domeſticam traditionem ſereniſſimorum ſuorum poſterorum obſtare, quæ confirmet, ipſum jam A. 1168 obiiſſe. Sed haud firmo talo ſtat hæc traditio, cum (*s*) Diploma mihi ad manus ſit, ex quo apparet, ipſum ſolenni Curiæ Bambergæ A. 1169 habitæ interfuiſſe, ubi inter teſtes donationis factæ a Friderico I Imperatore nominatur, adjecta filiorum Ottonis & Hermanni mentione, qui Parentem illuc ſecuti, eandem traditionem teſtimonio ſuo firmarunt. Hæc benevole, Vir Illuſtris, Tibi exponere volui, nullo alio argumento adductus, quam ut rem difficillimis ſcopulis ſubjectam planiorem redderem, ac vera rerum initia tam potentis Electoratus demonſtrarem. Vale & ſalve. Berolini dat. 20 Jul. MDCCXVI.

(*r*) Diploma Codicis Diplomatici mei Mſti. (*s*) Diploma A. 1169 Cod. mei Mſti diplomatici.

Lit. A. Diploma I.

In nomine ſancte & individue Trinitatis Fridericus *Dei Gratia ſancte Magdeburgenſis eccleſiæ Archiepiſcopus. Noverit univerſitas fidelium, quod in villa Moſe dicta eccleſia beatæ Marie ex antiqua traditione V. manſos poſſederat reliquam vero ejusdem ville partem* Marchio Albertus *ab archiepiſcopo Magdeburgenſi itemque a Marchione Comes Otto in beneficium habuerunt. Interea novis quibusdam & magnis emergentibus cauſis*, cum Marchio Albertus a Principibus Saxoniæ propulſus fuiſſet ferme per quinquennium a Patria, *comes Otto ob ſpem refrigerii ſempiternam idem beneficium Conrado nunc temporis hujus Magdeburgenſis eccleſiæ archiepiſcopo eo tenore reſignavit, ut eccleſiæ beate Mariæ condonaret.*

Lit. B. Diploma II.

Et ut hæc rata omni tempore permaneant, præſentis præcepti paginam ſigilli noſtri impreſſione communiri juſſimus, teſtesque, qui affuerunt, ſubternotari fecimus, quorum nomina hæc ſunt: Henricus Mogunt. Archiepiſcopus, Bucco Wormatienſis Epiſcopus, Wigerus Brandenburgenſis Epiſcopus, *Wiboldus Stabulenſis Abbas, Heinricus Herſfeldenſis Abbas, Conradus Helmwardesbuſenſis Abbas,* Adelbertus Marchio de Brandeburg, *Comes Herimannus de Winzenburg, & frater ejus Henricus, Ludowicus Landgravius de Tyring.*

Lit. C. Diploma III.

Teſtesque qui affuerunt ſubternotari fecimus, quorum nomina ſunt hæc; Bucco Wormatienſis Epiſcopus, Wiboldus Stabulenſis Abbas. Adelbertus Brandenburg. Marchio.

Lit. D. Diploma IV.

Ad hujus enim rei firmitudinem perpetuo manendam præſentem paginam impreſſione imperialis ſigni decoravimus. Hujus rei teſtes ſunt Chriſtianus *Moguntinus Archiepiſcopus.* Philippus *Colonienſis Archiepiſcopus.* Wicmannus *Magdeburgenſis Archiepiſcopus.* Heroldus *Wirtzeburgenſis Epiſcopus.* Heinricus *Dux Bavariæ & Saxoniæ,* Conradus *Palatinus Comes de Reno. Marchio* Adelbertus *de Saxonia.*

NICOLAI

NICOLAI TRIVETI ANNALIUM CONTINUATIO; ut & ADAMI MURIMUTHENSIS Chronicon, JOANNIS BOSTONI Speculum Cœnobitarum, & EDMUNDI BOLTONI Hypercritica. Omnia nunc primum edidit ANT. HALLIUS, S. T. P.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1722, 8.
Alph. 1 plag. 10.

CUm de ipſis *Triveti* Annalibus dictum fuerit in Actis A. 1722 M. Mart. p. 105, hanc alteram quoque libri partem, nuper demum ad nos allatam, commemorari par eſt. Et continuator quidem ejus *Anonymus* res ab A. 1306 ad 1318 ſub oculis ſuis geſtas deſcripſit, de quo plura dicere non attinet. Opportune vero acceſſit alius quidam *Triveti* continuator, *Adamus Murimuthenſis*, cujus Hiſtoriam ſui temporis ab A. 1303 ad 1336, ab alio Autore, ut Cl. Editor credit, ad A. 1380 continuatam, Thomas Walſinghamus ſtrenue compilando, magnam partem gloriæ Murimuthenſi debitæ hactenus obſcuravit. Sequitur *Jo. Boſtoni* Speculum Cœnobitarum: etſi vero nec nomen Autoris, nec titulus in Codice, e quo hæc deprompta ſunt, compareat, e Balæo tamen Noſter evincit, & Boſtonum autorem eſſe, & Speculum ſi non ipſum, certe ejus epitomen hic exhiberi. Simul vero obſervat, ejus Catalogum Scriptorum Eccleſiæ, adhuc ineditum, tribus exemplis exſtare in Anglia, optatque merito, ut poſſeſſores adduci ſe patiantur, ut ipſius tandem cura prodeat liber, dignus quippe, qui Auberti Miræi Bibliothecæ Eccleſiaſticæ, nuper a Viro Cl. Jo. Alb. Fabricico cum magnis acceſſionibus recuſæ, addatur. Denique ceteris ſubjungendam Noſter putavit *Edmundi Boltoni*, Viri ob varia ſcripta hiſtorica clari, Hypercritica, ſeu Diſſertationem Anglico idiomate exaratam de conſcribenda Hiſtoria Anglicana, cujus fragmentum Cl. Th. Hearnius in Vindiciis Galfridi Monumethenſis publicavit. Hic cum præcipue Anglos reſpiciat, primum obſervat, quid de Galfrido Monumethenſi, qui Sigeberti Gemblacenſis, a quo allegatur, tempore vixit, primusque Britones a Bruto quodam p. 208. 204.

deduxit, cenſendum ſit. Neque vero omnem ei fidem denegan-
p. 207. dam putat, cum ex veteri MSpto Wallenſi ſua transſumſerit, quo excerpta ex hymnis Bardorum, quibus, vel Lucano & Ammiano Marcellino teſtibus, fortia Britonum geſta decantari ſue-
214. verant, continebantur. Inde docet, plerosque Hiſtoricos recentiores, qui vetuſtiſſimis temporibus geſta, prout animati ſunt, vel probant ſuo calculo, vel deteſtantur, ob id ipſum, quia non rogati ſententiam ferunt, valde ſuſpectos eſſe; hocque majo-
215. rem fidem mereri S. Scripturam, quod in illa res ſine fuco referuntur, & rariſſime vel bene geſta probentur, vel male geſta improbentur. Nudam ergo veritatem proponendam ſuadet; *quid enim fortius deſideret anima*, (ut loquitur S. Auguſtinus)
228 ſq. *quam veritatem?* Porro ſcribendæ Hiſtoriæ Anglicanæ difficultatem ex præjudiciis deducit, quæ ex fide, & privilegiis cleri, ex rationibus item ſtatus, quæ nunc pro libertate populi, nunc pro majeſtate Regis pugnant, & denique ex gloria nationis
231. orta docet, neminem Scriptorum non aliquid eſſe mentitum cenſens, niſi forte ex antiquis Malmesburienſem, Huntingdonum, Hovedenium & Bedam excipias. Ad ſtylum denique An-
232 ſq. glicum accedens Autor, quo veſtienda ſit hiſtoria, Thomam Morum, Phil. Sidney, Rob. Pearſonium, Gualt. Raleigh, Franc. Baconem, ipſamque Eliſabetham & Jacobum I, ſub quo vixit Noſter, aliosque proſæ Scriptores; in poeſi vero Eliſabetham
236 ſq. iterum, cujus varia poemata a Puttenhamio, qui ejus ſtipendiis vixit, in Arte Poetica Anglorum publicata ſunt, tum præter alios Th. Sackvil, Raleigh, Jo. Donn, Hug. Holland & imprimis Benj. Jonſon commendat. Disquirit hic inter alia Noſter, quomodo in propriis nominibus formandis ſe gerere debeat
239. Scriptor Latinus, & Buchanano vitio vertit, quod ea nimium deformando, e. g. ex nomine *Wiſebart* Græcum *Sophocardius* componendo, obſcuram nimis reddiderit hiſtoriam, nec Thuanum probat, qui ſine Indice topographico intelligi vix poſſit; quibus Camdenum præfert, qui exemplo ſcriptorum medii ævi nomina, prout ſonant, retinuerit; ſuadetque, aut retinenda, nulla Latinitatis habita ratione, aut ad analogiam ejus redigenda eſſe, veris nominibus in margine appoſitis. Poſtremo Angliæ

Hiſto-

Hiſtoriam ſcripturum jubet eſſe 1 bonum Chriſtianum, qui magnarum rerum eventus, ſive proſperos ſive adverſos, ad divinam providentiam referat, ad corrigendos Atheos, inſtruendosque Lectores quosvis alios; 2 bonum Civem, qui quæ ad ſtatum & legitimam Angliæ libertatem ſpectant, diligenter ponderet; 3 bonum ſubditum, qui monſtrando rebellionum damna, Principis autoritatem & populi tranquillitatem promoveat, 4 bonum Patrem familias, qui, dum publico inſervire cupit, non negligat rem familiarem, & famam quidem, divitias autem minime ſe reportaturum e tali opera ſperet.

LIBRI NOVI, EX ANGLIA ALLATI.

ITinerarium curioſum, *or an Account of the Antiquitys and remarkable Curioſitys in Nature and Art, obſervd in Travels thro' Great-Brittan, illuſtrated with Copper-Prints; by* William Stukely, *C. M. L. and S. R. S.* London 1724, fol.

Itinerarium Septentrionale, *or a Journey thro' moſt of the Counties of Scotland and thoſe in the North of England; by* Alexander Gordon. London 1726. *fol. c. fig.*

Remarks on ſeveral Parts of Europe, relating chiefly, to the Hiſtory, Antiquities and Geography of thoſe Countries, through which the Author has travel'd, as France, the Low-Countries, Lorrain, Alſatia, Germany, Savoy, Tyrol, Switzerland, Italy and Spain, by John Breval, *of Trinity-Colledge at Cambridge.* London 1726, *fol. c. fig.*

The moſt notable Antiquity of Great Britain, vulgarly called Stone-Heng, *on Salisbury-Plain, reſtored; by* Inigo Jones, Walter Charleton *and* John Webb. London 1725, *fol. c. fig.*

Memoirs of Affairs of State in the Reigns of Q. Elizabeth and K. James I, collected (chiefly) from the Original Papers of the Right honourable Sir Ralph Winwood, *Kt. ſometime one of the Principal Secretaires of State; comprehending likewiſe the Negotiations of Sir* Henry Neville, *Sir* Thomas Edmondes, *Mr.* Trumbull, *Mr.* Cottington, *and others, at the Courts of France and Spain, and in Holland, Venice &c. Wherein the principal Tranſactions of thoſe Times are faithfully related, and the Policies and Intrigues of thoſe Courts at large diſcoverd. In Three Volumes, by* Edmund Sawyer, *of Lincoln's-Inn. Eſq.* London 1725, fol. *A Voyage*

A Voyage to the Islands, Madera, Barbadoes, Nieves, S. Christophers, and Jamaica; with the Natural History of the Herbs and Trees, fourfooted Beast, Fishes, Birds, Insects, Reptiles &c. of the last of those Islands. To which is prefixd an Introduction, wherein is an Account of the Inhabitans, Air, Waters, Diseases, Trade &c. of that Place, with some Relations concerning the Neighbouring Continent and Islands of America. By Sir Hans Sloane, *Baronet. Volume II.* London, *printed for the Author*, 1725, *fol. c. fig.*

Annals of the Reformation and Establishment of Religion and other various Occurrences in the Church of England, during the first Twelve Years of Q. Elizabeth's happy Reign; compiled faithfully out of Papers of State, authentick Records, publick Registers, private Letters and other original Manuscrips, by John Strype, *M. A. Vol. I and II. The second Edition with large Additions.* Lond. 1725, *fol.*

Mona antiqua restaurata, *an Archæological Discourse on the Antiquities natural and historical of the Isle of Anglesey, the antient seat of the British Druids; by* Henry Rowlands, *Vicar of Llanjdan, in the Isle of Anglesey.* Dublin 1723, *4 maj. c. fig.*

Firma Burgi, *or an historical Essay, concerning the Cities, Towns and Boroughs of England, taken from Records; by* Thomas Madox, *Esquire, his Majesties Historiographer.* Lond. 1726, *fol. c. fig.*

De vita & rebus gestis Serenissimæ Principis, Mariæ, Scotorum Reginæ, Franciæ Dotariæ, quæ scriptis tradidere Autores sedecim, in duo Volumina distributi & ad optimæ fidei Codices recensiti a *Samuele Jebb.* Londini 1725, *fol. c. fig.*

The History of the Life and Reign of Mary Q. of Scots and Dowager of France, extracted from original Records and Writers of Credit. London 1726, *8.*

The Life of Erasmus, more particularly that part of it, which he spent in England; wherein an Account is given of his learned Friends, and the State of Religion and Learning at that Time in both Universities; with an Appendix containing several original Papers; by Samuel Knight, *D. D. Prebendary of Ely.* Cambridge 1726, *8 maj. c. fig.*

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. V.

CLEMENTIS UNDECIMI, PONTIFICIS Maximi, Bullarium.

Romæ, ex typographia Reverendæ Cameræ Apoſtolicæ, 1723, fol. Alphab. 7.

CUjus in Actis noſtris, cum de S. P. *Clementis* XI Homiliis ageremus, Menſe Auguſto 1723, ſpem fecimus, ejusdem Summi Pontificis Bullarium illo ipſo anno publici juris factum eſt. Adeo, quicquid contra molitum eſſe Tribunal Rotæ Romanæ, accepimus, nihil avertit Eminentiſſimum Principem *Annibalem* Cardinalem *Albanum*, S. R. E. Camerarium, Clementis XI ex germano fratre nepotem, a præclariſſima contentione gloriæ tanti Pontificis, poſt editas Orationes Conſiſtoriales & Homilias, maximo ſplendore decoratas, etiam conſulendi editione nitida hujus Bullarii, quod quidem forma, ut paullo minori, & ornatu, quippe figuræ æri inciſæ deſunt, non tamen typorum elegantia laudatis Orationibus & Homiliis cedit. Inſcriptionem, qua dedicatur opus S. Joſepho, lubet integram apponere: SANCTISSIMÆ DEI GENITRICIS SPONSO, SANCTO JOSEPH, PRÆCIPUO ALBANÆ GENTIS PATRONO, *cujus ſub auſpicio & clientela ejusdem Familiæ Lumen longe clariſſimum*, CLEMENS XI, PONT. MAX. *natus eſt, vixit & obiit*, ANNIBAL TIT. S. CLEMENTIS PRESBYT. CARD. ALBANUS, S. R. E. *Camerari-*

rarius, Volumen hoc Sanctionum, pro Urbis & Orbis regimine a Patruo ſuo editarum, in perenne gentilitiæ venerationis monumentum, humiliter offert. Præmiſſa eſt brevis vitæ recenſio, ut mos, in collectionibus Conſtitutionum Pontificalium alias ſervatus, in hac quoque adhiberetur. Opus vero ipſum tres in partes dividitur. Pars I continet Bullas, Conſtitutiones, Chirographa & Brevia memorabilia. Pars II comprehendit Edicta, Decreta, Monitoria & Mandata memorabilia ad ſpirituale ac temporale Urbis ditionisque Pontificiæ regimen pertinentia, quæ ab Eminentiſſimis & Reverendiſſimis D. D. Cardinalibus, Vicario, Camerario, ſignaturæ Juſtitiæ Præfecto, Prodatario, nec non a RR. PP. DD. Gubernatore Urbis, Auditore Generali & Theſaurario Generali C. A. Auditore Papæ & Congregationibus particularibus, a Sanctiſſimo ſpecialiter deputatis, prodierunt. Pars III complectitur Edicta, Declarationes & Decreta memorabilia, quæ a ſacris Congregationibus, nempe S. Officii, Epiſcoporum & Regularium, Concilii Tridentini, propagandæ fidei, immunitatis Eccleſiaſticæ, ſacrorum rituum, indulgentiarum, ſacrarumque reliquiarum, Indicis librorum prohibitorum, diſciplinæ regularis, viſitationis Apoſtolicæ, rerum ceremonialium, conſultationis ſuper negotiis ſtatus Eccleſiaſtici & reformationis tribunalium ejusdem Urbis prodierunt. Singula vero iſta in qualibet parte operis juxta temporum ſeriem ab initio Pontificatus usque ad obitum Pontificis, nempe ab A. 1707 usque ad A. 1721 diligenter diſpoſita ſunt, ita, ut in parte I etiam in frontiſpicio cujusque paginæ annus, quo promulgata ſunt, quæ inferius extant, compareat. Adjectæ etiam ubique viſuntur notæ marginales, quibus contenta Conſtitutionum ſignificantur. In fine operis additus eſt Index, qui ſecundum ordinem Alphabeticum concinnatus res in univerſo Bullario occurrentes exhibet. Nos rem haud ingratam facturos confidimus, ſi, quæ Parte prima & præcipua continentur, Bullas, Conſtitutiones, Chirographa & Brevia enumeremus. A. 1701 prodierunt, 1 Breve Apoſtolicum, quo publicatur Jubileum univerſale, ad implorandum divinum auxilium initio Pontificatus pro ſalutari S. Eccl. Cathol. regimine, 2 Conſtitutio de erigenda congregatione ſublevaminis pro Alma Urbe, 3 Literæ

pro-

proceſſus, publicatæ die Cœnæ Domini, quarum ſimiles ſingulis ſequentibus Pontificatus annis editæ ſunt, 4 Breve Apoſt. pro facultate transferendi penſiones Eccleſiaſticas usque ad ſummam ſcutatorum C monetæ Romanæ pro RR. PP. DD. in ſignatura juſtitiæ votantibus, 5 Conceſſio privilegiorum pro nonnullis ſuis familiaribus, 6 Conceſſio indulgentiæ plenariæ Chriſti fidelibus Italiæ & inſularum adjacentium, pro pace inter Principes Chriſtianos, 7 Extenſio facultatis transferendi penſiones, de qua Breve n. 4 diſpoſuit, & declaratio, quod etiam dimiſſis votantium hujusmodi officiis ea uti poſſint, 8 Conceſſio plurium indulgentiarum perpetuarum pro congregatione Miſſionis. Sub A. 1702 extant, 9 confirmatio Decreti ſacrorum rituum congregationis, p. 20. quo officium cum miſſa de B. Auguſtino Dalmata pro civitatibus Lucerina, Zagabrienſi & Tragurienſi, nec non earum diœceſibus & pro ordine Prædicatorum de communi tamen Confeſſorum Pontificum indulgetur, 10 declaratio de translatione Feſti S. Franciſci Xavierii cum indulgentia &c. 11 Confirmatio Decreti D. Cardin. Protectoris ordinis Carmelit. quo declaratur, facultatem erigendi Confraternitates S. Mariæ montis Carmeli eſſe duntaxat ſuperioribus generalibus ordinis Carmelitarum &c. Ad A. 1703 pertinent, 12 Conceſſio indulgentiarum &c. 13 Jubileum pro p. 24. Chriſti fidelibus Italiæ & inſularum &c. 14 Confirmatio quorundam capitulorum cum deputatione Vicarii Generalis & definitorum, aliisque ordinationibus pro ordine ſanctiſſimæ Trinitatis Redemptionis captivorum. A. 1704 ſiſtit, 15 conceſſionem indul- p. 31. gentiarum, &c. 16 damnationem & prohibitionem libelli typis editi ſub titulo: *Veritable tradition de l'Egliſe, ſur la predeſtination & la grace &c. par Mr. de Launoy Docteur en Theologie, de la Maiſon & Societé de Navarre, à Liege 1702.* 17. Damnatio quorundam foliorum, quibus titulus: *Acte d'Appel interiette par le Procureur General de Lorraine & Barrois de l'execution du Bref; du 22 Sept. dernier.* 18 Confirmatio & ampliatio Conſtitutionis Pauli III de privilegiis Neophytorum quoad bona temporalia, 19 conceſſio indulgentiæ plenariæ perpetuæ viſitantibus Eccleſias ordinis ſervorum B. Mariæ virg. De A. 1705 ſunt, 20 de- p. 39. putatio R. P. D. Vicesgerentis pro tempore in Judicem privati-

vum quarumcunque cauſarum domus Catechumenorum urbis locorumque piorum illi annexorum &c. 21 Confirmatio Decreti S. Congregat. Epiſcoporum & Regularium, quo ſancitur, conſtituendum eſſe Procuratorem generalem pro Diſcalceatis & Recollectis, qui Romæ in Conventu Aracœlitano reſideat, 22 confirmatio & innovatio Conſtitutionum Innocentii Papæ X & Alexandri VII adverſus Janſenianam hæreſin, 23 confirmatio Decreti S. Congregat. Epiſcop. & Regular. quo Manuale Ceremoniarum provinciæ S. Evangelii de Mexico Ord. Minor. S. Franciſci de obſervantia approbatur, 24 unio provinciæ Italiæ fratrum diſcalceatorum Ord. SS. Trinit. redemptionis captivorum cum
p. 50. congregatione Hiſpaniæ ejusdem ordinis. De A. 1706 extant, 25 aſſignatio loci perpetui inter Auditores Rotæ Peruſinæ uni ex civibus civitatis Urbini &c. 26 Indultum pro militibus Hoſpitalis S. Joannis Hieroſolym. ut in bellicis ipſorum navibus miſſam celebrari facere poſſint, 27 erectio computiſtariarum locorum
57. Montium, 28 Jubileum univerſale &c. A. 1707 prodierunt, 29 declaratio nullitatis quamplurium decretorum, ordinationum &c. aliorumque geſtorum in ditione Ducis Sabaudiæ, libertati & jurisdictioni Eccleſiaſticæ atque autoritati Apoſtolicæ præjudicialium, 30 indulgentia plenaria perpetua pro viſitantibus Eccleſias fratrum & monialium S. Franciſci &c. 31 Declaratio nullitatis cujusdam Concordiæ in ſedis Apoſt. & S. R. E. præjudicium initæ ſuper hybernis ſtationibus, quas milites Germani in Ducatu Parmæ & Placentiæ locarunt, 32 communicatio & extenſio omnium privilegiorum & facultatum, quæ ordinibus mendicantium & Congregationi Clericorum Regular. miniſtrantium infirmis competunt, ad Congregat. fratrum Bethlehemitarum, 33 declaratio nullitatis geſtorum a Præſide, miniſtris & officialibus Regiæ Audientiæ civitatis Aquilan. libertati & immunitati Eccleſiaſt. præjudicialium, 34 damnatio opuſculorum & libellorum tam editorum, quam edendorum adverſus Decretum Apoſtol. ſuper remotione R. P. D. Petri Coddæi Archiep. Sebaſteni a Vicariatu Apoſtol. miſſionum Hollandicarum, &c. De A. 1708
83. ſunt, 35 damnatio & prohibitio librorum: *D. Laurentii Pires Carvalho Quæſtiones ſelectæ de Bulla Cruciatæ Luſitaniæ:* it. *Epi-*

tome

teme das Indulgencias, e privilegios da Bulla da ſancta Cruzada, 36 declaratio nullitatis Electionum duorum Adminiſtratorum Eccleſiarum Gneſnenſis & Uladislavienſis &c. 37 damnatio libri impreſſi ſub titulo: *Le nouveau Teſtament en Francois avec des reflexions morales, a Paris 1699*, it. ſub titulo: *Abbregè de la morale de l'Evangile, des Actes des Apoſtres, des Epiſtres, &c. a Paris 1693 & 1694*, 38 prohibitio extrahendi quomodolibet libros, chartas & mobilia quæcunque ex Bibliotheca Monaſterii SS. Fabiani & Sebaſtiani extra & prope muros Urbis, 39 prohibitio extrahendi, commutandi, commodandi &c. ſacros libros, ornamenta, vaſa &c. ex Sacriſtia, Eccleſia & dicto Monaſterio SS. Fabiani & Sebaſtiani, 40 Conſtitutio, ut feſtum conceptionis B. Mariæ Virg. immaculatæ de præcepto ubique in poſterum obſervetur. De A. 1709 exhibentur, 41 Conceſſio Indulgentiarum &c. 42 declaratio nullitatis electionis R. P. D. Franciſci de Solis, Epiſcopi Uerd. in gubernatorem Eccleſiæ Abulenſis. De A. 1710 ſunt, 43 confirmatio Decreti congregationis ſacrorum rituum, de cultu B. Luciæ de Narnia, 44 Conſtitutio præſcribens modum & formam gubernandi congregationem Ciſtercienſem in regnis Caſtellæ, Legionis & Galleciæ. De A. 1711 comparent, 45 declaratio nullitatis precum primariarum S. R. Imperio vacante a Vicariis Imperii expeditarum, 46 declaratio nullitatis quamplurium Decretorum, ordinationum, &c. in Hiſpaniis libertati & jurisdictioni Eccleſiaſt. atque autoritati Apoſtol. præjudicialium, 47 Conſtitutio ſuper ſtudiis & gradibus ordinis Carmelitarum. A. 1712 habet, 48 præceptum ſuper obſervatione generalis interdicti, cui R. P. D. Fabritius Epiſc. Lyrienſ. a ſeculari poteſtate violenter ejectus, civitatem & diœceſim ſuppoſuerat, 49 Motus proprius conceſſionis Venerabilis Eccleſiæ & Collegii S. Mariæ Montium congregationi piorum operariorum de Urbe, 50 Conſtitutio, qua ſuperioribus & Monachis Ord. Carthuſ. ſub pœna excommunicat. interdicitur, ne cuiquam, etiam Cardinali, in Monaſteriis ejus ord. carnibus veſci permittant, 51 Canonizatio S. Pii V Pont. Max. ex ordine fratrum prædicatorum, 52 Canonizatio S. Andreæ Avellini, Congregat. Clericor. Reg. Theatinorum, 53 declaratio nullitatis, damnatio & reprobatio reſtitutio-

p. 92.

97.

104.

113.

nis Eccleſiaſticæ &c. temere ac damnabiliter præſumtæ per quendam delegatum prætenſi tribunalis Siciliæ &c. 54 Confirmatio Decreti S. Congregat. Epiſcop. & Regular. quo ſancitur ſervari ſolitum in electione Provincialium provinciarum S. Antonini & S. Crucis Ord. Prædicator. in Indiis Occidentalibus &c. 55 Conſtitutio, qua conventus S. Luciæ in Monte civit. Neapolit. & Hoſpitium S. Petri de Alcantara provinciæ Neapol. reuniuntur, 56, abrogatio Edicti in civitate Januenſi promulgati &c. A. 1713 emiſ-
p. 148. ſa ſunt, 57 Indulgentia plenaria &c. 58 Conceſſio facultatis Magiſtro generali Ord. Prædicator. ſubſtituendi, quoad vixerit tantum, Vicarios provinciales Miſſionariorum ejusd. ordinis pro erectione Confraternitatum S. Roſarii in Tunkini ac Sinarum regnis, 59 Conceſſio facultatis eidem Magiſtro generali Ord. Præd. erigendi in Sinarum regnis unam pro viris, alteram pro mulieribus, Confraternitatem S. Roſarii, 60 Declaratio pro Confraternitatibus B. Mariæ Virg. de monte Carmelo, concernens indulgentias, 61 inhibitio extractionis librorum & quinternorum Bibliothecæ conventus S. Mariæ majoris Tyburis ord. FF. minor. obſervant. S. Franciſci extra Conventum, 62 declaratio nullitatis, damnatio &c. cujusdam Edicti a Laicali poteſtate editi ſuper cenſuris Eccleſiaſticis a R. P. D. Petro II Epiſc. Caſal. adverſus Comitem Jac. Nemours promulgatis, 63 Confirmatio Decretorum Congreg. SS. Rituum ſuper cultu immemorabili S. Liberati de Lauro Ord. minor. Reg. obſerv. S. Franciſci, provinc. Marchiæ, 64 damnatio quamplurium propoſitionum excerptarum ex libro : *Le Nouveau Teſtament en Francois avec de reflexions morales &c.* item : *Abregé de la morale de l'Evangile &c.* cum prohibitione ejusdem libri & aliorum in defenſionem ejus tam editorum, quam edendorum, (quæ ipſa eſt celebris illa Conſtitutio : *Unigenitus*), 65 confirmatio Decreti Congreg. SS. Rituum editi ſuper cultu immemor. B. Gregorio X Papæ exhibito, 66 Conceſſio Indulgentiarum pro præſervatione ſeu liberatione a graſſante epidemica animalium lue divinam opem implorantibus,
167. 67 Conſtitutio pro feliciori regimine Congregationis obſervant. Lombardiæ nuncup. ord. Eremitarum S. Auguſtini. De A. 1714 extant, 68 declaratio nullitatis plurimorum geſtorum ab aſſerto judice

judice prætenſi tribunalis Monarchiæ Siculæ & quibusdam ejus delegatis, 69 diverſæ ordinationes ad vindicandam dignitatem ac jurisdictionem R. P. D. Archiep. Tarraconenſis, 70 Conſtitutio in favorem artis agrariæ & eam exercentium, 71 declaratio nullitatis &c. Edicti promulgati a quodam delegato aſſerti tribunalis Monarchiæ Siculæ &c. 72 Conceſſio Indulgentiarum pro recitantibus Coronam S. Brigittæ, 73 declaratio ſuper omnimoda obſervantia Eccleſiaſt. interdicti, cui civitates & diœceſes Catanienſis & Agrigentina ſubjectæ, 74 declaratio nullitatis præcepti a quodam delegato aſſerti Tribunalis Monarch. Siculæ per Diœceſim Catanienſem transmiſſi. De A. 1715 ſunt, 75 declaratio p. 193. nullitatis Edicti a quadam congregatione *Giunta* nuncupata, per ſecularem poteſtatem regni Siciliæ deputata, promulgati ad effectum impediendi in eodem regno executionem Mandatorum & Decretorum Apoſtolicorum, 76 extinctio & abolitio prætenſæ Apoſtolicæ in regno Siciliæ Legationis & Monarchiæ nuncupatæ, ejusque tribunalis, judicis, miniſtrorum & officialium, 77 literæ Apoſtolicæ in forma Brevis ad Archiepp. & Epiſcopos, nec non utrumque Clerum & omnes Chriſti fideles regni Siciliæ, quomodo cauſæ dicti regni ad forum Eccleſiaſt. pertinentes in poſterum judicari debeant, donec alia ratione a Sanct. ſua & ſede A poſt. nationi Siculæ conſulatur, 78 præceptum ſuper inviolabili obſervatione eorum quæ alias a Sanct. ſua in cauſa ceremoniarum Sinenſium decreta fuerunt, 79 Jubileum univerſale, contra Turcas, 80 declaratio nullitatis &c. cujusdam actus appellationis a Procuratore fiſcali regni Siciliæ editi adverſus binas literas Apoſtolicas ſuper extinctione prætenſæ Monarchiæ Siculæ & ſuper modo in poſterum judicandi, emanatas, 81 Conceſſio Indulgentiarum, contra Turcas. De A. 1716 ſunt, 82 beatificatio 217. ſervi Dei Joannis Franciſci Regis ſacerdotis profeſſi Societ. Jeſu, 83 Impoſitio ſubſidii unius millionis Cruciatorum ad favorem R. Portugalliæ pro ſumptibus belli contra Turcas, 84 unio perpetua trium Parochialium Eccleſiarum de jure Patronatus R. Portugall. Regiæ Cappellæ M. S. in civitate Ulyxbonenſi, 85 Confirmatio novorum ſtatutorum Congregat. Muſicorum ſub invocatione S. Cœciliæ in Urbe inſtitutæ, 86 erectio Patriarchalis Eccleſiæ

Digitized by Google

cleſiæ Ulyxbonenſis Occidentalis de jure Patronatus Sereniſſ. Portug. & Algarb. Regis, 87 ſuſpenſio privilegiorum a ſede Apoſtolica conceſſorum Facultati S. Theologiæ Pariſ. ad Sanct. ſuæ & ejusdem ſedis beneplacitum. Sequuntur de A. 1717, 88 confirmatio actorum a delegato Apoſtol. pro executione literarum Apoſtolicarum erectionem novæ Patriarchalis Eccleſiæ Ulyxbon. Occid. concernentium, 89 ampliatio indultorum ad favorem Capituli Patriarchalis Eccleſiæ Ulyſſip. Occid. 90 conceſſio indulgentiæ plenariæ pro Chriſti fidelibus Eccleſiaſticum interdictum in civitatibus Catanien. Agrigent. & Liparen. inviolate obſervantibus, 91 confirmatio Decreti a delegato Apoſtol. editi quoad initium & diſtributionem orationis quadraginta horarum in civitate Ulyxbonenſi, 92 confirmatio capitulorum, ſeu ordinationum regiminis civitatis Recineti, 93 declaratio nullitatis cujusdam Edicti nomine ſecularis poteſtatis in Ducatu Sabaudiæ & Pedemontii Principatu editi in præjudicium ſupremi dominii ad ſedem Apoſt. in quibusdam locis menſæ Epiſcop. Aſten. privative ſpectantis. Succedunt de A. 1718, 94 confirmatio Conſtitutionum Academiæ Theologicæ de Urbe, cum deputatione nonnullorum S. R. E. Cardinalium ejus Academiæ Protectorum & quorundam privilegiorum conceſſione, 95 declaratio nullitatis omnium geſtorum & attentatorum per D. Princip. Guſtavum Leopoldum de Dupont, intruſum in adminiſtrationem militiæ aureatæ Conſtantinianeæ S. Georgii, 96 erectio Eccleſiæ Parmenſis B. Mariæ della Steccata in Eccleſiam & ſedem conventualem S. Equeſtris religionis Conſtantin. S. Georgii, 97 ſuſpenſio diverſarum gratiarum ab Apoſtol. ſede Philippo V Hiſpan. R. Catholico conceſſarum, nempe cruciatæ ſanctæ, ſubſidii, primæ decimæ & fructuum Eccleſiaſticorum unius menſis, &c. 98 Monita paſtoralia univerſis Chriſti fidelibus data adverſus eos, qui Conſtitutioni Pontificiæ, quæ incipit: *Unigenitus*, anno Incarn. Dom. 1713 ſexto Idus Sept. editæ, debitam obedientiam præſtare hactenus recuſarunt, aut in poſterum recuſaverint. Annus 1719 habet, 99 declarationem nullitatis cujusdam Edicti ſub nomine Senatus in civitate Taurinenſ. reſidentis in præjudicium Eccleſiaſt. libertatis & Pontificiæ autoritatis promulgati. A. 1; 20 ſiſtit,

p. 241.

256.

276.

Digitized by Google

fiſlit, 100 revocationem ſuſpenſionis Cruciatæ ſanctæ in regnis Hiſpaniarum pro iſto anno, 101 Conceſſionem indulgentiæ plenariæ perpetuæ viſitantibus Eccleſiam Convent. Militiæ aur. Conſtantin. B. Mariæ della Steccata, &c. 102 prohibitionem extrahendi libros & ſcripturas ex publica Bibliotheca a Sanct. ſua in Conventu FF. Ord. Minor. S. Franciſci conventual. civitatis Urbinatenſis inſtituta, cum licentia in ea retinendi & aſſervandi quoscunque libros prohibitos, 103 relaxationem & revocationem ſuſpenſionis Cruciatæ ſanctæ & aliarum gratiarum pro Hiſpaniarum R. Catholico. Sequuntur jam numero 104 Conſtitutio Innocentii Papæ XIII, qua aſſignatio loci inter Auditores Rotæ Maceratenſis a Sa. mem. Clemente XI facta uni ex civibus civitatis Urbini, confirmatur, & 105 Conſtitutio ejusdem Innocentii XIII, qua literæ Apoſtolicæ Clementis XI confirmatoriæ diverſorum privilegiorum ac indultorum a Rom. Pontificibus Univerſitati Studii generalis & Collegio Doctorum Urbini conceſſorum &c. ampliſſime confirmantur. Has excipiunt ſex Brevia & una Bulla extra temporis ordinem poſita, cum ad manus Collectoris ſero nimis &, ſecunda Parte operis jam pridem typis exſcribi cœpta, demum pervenerint: ſunt vero, 106 Indultum Fratribus miſſionariis Ord. minor. S. Franciſci de obſervant. reformat. anno 1704 conceſſum, ut poſt miniſterium in miſſione Æthiopiæ per 12 annos præſtitum, ſi ad ſuas proprias dicti Ordinis provincias redire velint, reverſi omnibus privilegiis, quibus FF. ejusdem Ord. qui miniſtri provinciales fuerunt, fruuntur, gaudere poſſint, 107 Conceſſio vineæ in loco Puriolo S. Congregationi de propaganda fide & fundatio Alumnatus pro juvene Nationis Epiri, ſeu Albaniæ, ab eadem Congregatione nominando. De A. 1708 porro 108 Exemptio Alumnorum & Miniſtrorum S. Congregationis de propag. fide in ejus Collegio & Palatio commorantium a quibuscunque juribus parochialibus Eccleſiæ S. Andreæ de Fractis, excepta adminiſtratione Sacram. Matrimonii, de eodem anno. Succedit A. 1710, 109 Approbatio & confirmatio regularum Collegii, ſeu ſeminarii Miſſionariorum in conventu Aſſiſienſ. Ord. FF. minor. S. Franciſci Conventualium, donec aliter provideatur, deſtinati, 110 Appro-

p. 279.

285.

301.

batio & confirmatio Regularum Collegii, seu Seminarii Missionariorum in Conventu S. Bartholomæi in Insula de Urbe Ord. FF. minor. de observantia nuncupatorum, destinati. De A. 1712, III declaratio nullitatis &c. quarundam pactionum a Capitulo & Canonicis Cathedralis Ecclesiæ Hildesiensis cum Acatholico Principe initarum &c. Ultimo loco comparet de A. 1716 declaratio nullitatis &c. Postulationis a Capitulo & Canonicis Cathedralis Ecclesiæ Osnabrugensis factæ de persona Princ. Ernesti Augusti, e Brunsvicensi ac Luneburgensi domo, notorii Acatholici, in Episcopum ejusdem Ecclesiæ, cum aliis ordinationibus.

DEL HISTORIA CIVILE DEL REGNO DI Napoli, Libri XL, scritti dà PIETRO GIANNONE, &c.

i. e.

HISTORIÆ CIVILIS REGNI NEAPOLITANI Libri XL, scripti a PETRO GIANNONIO, JCto & Advocato Neapol.

Tomus I.

Neapoli, apud Nicolaum Nasum, 1723, 4 maj. Alph. 12.

EGregium hoc opus, Augustissimo Imperatori *Carolo VI* consecratum, non simplicem rerum gestarum seriem fabulis nugisque refertam continet, sed integram Regni Neapolitani, tot mutationibus obnoxii, Historiam vere Pragmaticam, exactam Status publici in rebus Ecclesiasticis & secularibus scientiam cujusvis ævi continentem, testibus optimis, Protestantium quoque partibus addictis, sub finem paginarum subnexis, firmatam, & cum exacta Juris privati notitia conjunctam, ob oculos sistit, ut inde solida rerum Neapolitanarum, statusque publici cognitio facili negotio hauriatur. Veritatis amantissimum fuisse Cl. *Giannonium*, vel illud abunde probat, quod usurpationes Pontificum, ad immensam in omnes potestatem grassantium, ubique detegat, adeo ut & Autorem nimio studio veritatis litantem invidia sedis Roma-

Romanæ coegerit, patria relicta, sub Invictissimi Imperatoris tutamine, quo nunc fruitur Viennæ, refugium quærere, & liber ipse acri censura damnatus rarissime prostet. Rem inde gratissimam Lectoribus nos facturos existimamus, si singularia quædam e Tomo I depromserimus. Civitas Neapolitana insigni quondam (*Senatus PopuliQue Neapolitani*) titulo usa, postmodum eundem fic immutari voluit: O. P. Q. N. i. e. *Ordo PopulusQue Neapolitanus*, quod ex inscriptionibus patet. Donatio Constantini M. facta Silvestro Pontifici de universa Italia solide confutatur, uti adeo nec sola Neapolis excepta dici queat, nec investitura Pontificia inde repetenda sit, ut plures exinde enatos errores taceamus, quos in *Matthæo de Afflictis*, JCto, historiarum ignarissimo, deprehendere liceat, de quo Marinus Freccia dicere fuerat solitus; *Affinis meus historicus non est.* Dum Constantinus M. in gratiam veræ Religionis multas anteriorum leges mutat, vel abolet, Gregorianus & Hermogenianus, ne omnis Gentilium Jurisprudentia penitus periret, veriti, Codices suos compilarunt. Cum Archi-Episcoporum titulo sæpius pro lubitu superbirent Episcopi minorum civitatum, hinc in regno Neapolitano evenit, ut plures dentur Archi-Episcopi, suffraganeis plane destituti. Fridericus II Imperator Neapolitanis edixit, ne Clericis *stabilia* seu bona immobilia licitum esset acquirere, sed hanc Constitutionem impiam injustamque criminantes Ecclesiastici, valore suo privarunt, ut hodie in regno quondam felicissimo pauca Laicis superfint, quæ Clerus exigua opera absorbere demum cuncta queat. Sub Gothorum regimine Legibus Romanorum antiquis uti permissum Neapolitanis, officia secularia & ecclesiastica eadem retenta, imo libertas ipsis relicta, qua Gallos Franci irruentes privarunt; nulla tamen Legum Justinianearum fuit autoritas sub dominio Gothorum, qui Codicem Theodosianum in mores suos traduxerant. Monachi Basiliani Seculo VI primum ex Oriente in terras hasce sunt delati, quos numero mox vicerunt S. Benedicti regula instructi. Postea quam Longobardi, instigante Narsete, Italiam intrassent, ipsi Beneventum ductu Zotonis fraude bellica A. 561 occuparunt, quod confirmavit Rex illorum Autaris, Samnio eidem subjecto; sed ab exiguis initiis eo exerevit Ducum Beneventa-

Lib. I. p. 21.
L. II. p. 95.
104.
122.
147.
L. III. 180.
198.
226.
L. IV. 254.

norum potentia, ut ſeculis duobus præterlapſis Italiam omnem Transtiberinam cum regionibus aliquot vicinis ſub ditione te-
p. 265. nerent. Civitati Neapolitanæ Duces præficiebant Imperatores Græcorum, e quibus Compſinum ferunt, trucidato Phoca, ferrea corona Barii, mox aurea Neapoli primum Neapolitanorum Regem fuiſſe inauguratum, quibus tamen fidem habere vetat veritas.
268. Legibus Longobardorum, Procerum conſenſu ſtabilitis, vixerunt Neapolitani, qui Codicem membranaceum earundem huc usque
281. aſſervant Cavæ in ſcriniis cœnobii S. Trinitatis. Poſteaquam Longobardi Græcos, ipſo Conſtantio Imperatore exercitum ducente, Beneventum acerrima obſidione cingentes, fortiſſime repuliſſent, miſſo Idolorum cultu & Arianorum ſuperſtitione primum fidem
283. Catholicam amplexabantur, S. Barbato Autore. Bulgari, circa A. 667 in has oras delati, cum Longobardis amice conſpirantes, plura loca jure Gaſtaldiæ tenuerunt; ex quo tempore etiam idioma Italicum a Latino longe diverſum magis magisque invaluit.
298. Comitatus XII uni ſubfuiſſe ordinarie Duci, Autor exiſtimat, quæ tamen opinio, inveterata quondam, hodie a pluribus confutatur.
306. Romana Eccleſia tum temporis donationibus terrarum in Regnis ac Principatibus exteris mirum in modum ditata, ſubinde prædia iſta oneribus publicis ac jurisdictioni magiſtratus ſubtrahere tentavit; ſed Principibus acriter obſtantibus, S. Gregorius Pontifex id ſub anathemate ſevere interdixit. Aſt cum reditus ex præ-
307. diis *patrimonii* nomine venirent, plures in errorem ſunt prolapſi, ac ſi territoria integra, in quibus ſita fuerant prædia, patri-
320. monio Romanæ Eccleſiæ accreviſſent. Per turbas Iconoclaſtarum Romæ non omne plane Græcorum Imperium uno ictu corruiſſe artibus Gregorii II Pontificis, ſed ſuperfuiſſe adhuc priſtinæ poteſtatis veſtigia, officialibus Græcis ibi admiſſis, optime de-
333. monſtrat Autor. Statua, quæ Baruli hodienum viſitur, Rachiſio Longobardorum Regi a pluribus falſo tributa, Heraclio Imperatori juſtis argumentis vindicatur. Electos quondam Pontifices,
335. ſed conſecratione nondum peracta defunctos, numero Paparum haud fuiſſe adſcriptos, exemplo Stephani I patet; verum recentioribus ſeculis, poſtquam opinio invaluit, electione fieri Pontificem, non inauguratione, Stephanus aliique olim haud conſecrati,

inter

inter Pontifices connumerari cœperunt. Conſulum nomen Imperatores quondam haud dedignabantur, eodem utebantur Cæſares Francorum gente oriundi, uti & Imperatores Itali Berengarius & Guido, ſed dum Græci Majeſtati ſuæ hoc minus convenire exiſtimarent, illudque officialibus aulæ tribuerent, reliqui etiam idem ſunt imitati, unde *Conſulem Maris* vocatum reperimus, qui nobis *Thalaſſiarcha* aut rei maritimæ præfectus dicitur, atque inde Magiſtratus inferiores, imo Magiſtri opificum hoc nomen adoptarunt. Carolum M. ipſiusque ſucceſſores ad Henricum IV, usque Pipini donationem Romano Pontifici factam tantum firmaſſe, minime vero Beneventanum & Neapolitanum territorium iſti adjeciſſe, (ut Siciliam, Sardiniam, Saxoniamque taceamus,) ſolide Noſter evincit, cum nomine *juſtitiæ Eccleſiæ*, in illis terris ſedi Romanæ conceſſæ, prædia ſolum exigua ſignificentur. Leges Longobardorum ſapientiſſimæ, convocatis Nobilibus Magiſtratibusque, condebantur, Clero tamen & plebe excluſis: hinc oppreſſis quoque Longobardis, non tantum in Beneventano Ducatu iſtæ ſunt retentæ, ſed & in ceteris Neapolitani Regni partibus receptæ: Clerus autem jure Romano vivebat. Tandem Lex Longobardorum, Romano jure reſtituto, tempore obliterata, unde Seculo XIV *Lucas de Penna* eandem barbaram, aſininam & incultam nominare haud erubuit, adeo ut Aragonenſibus regno potitis vix memoria juris Longobardici ſupereſſet. Seculo VIII plures prodiere *Canonum collectiones*, *Iſidori Peccatoris*; *Capitula Hadriani Papæ*, quæ in uſum nusquam videntur deducta; denique *Diurnus Romanorum Pontificum*, Romæ compilatus, quo continebantur formulæ antiquæ, in rebus quotidianis decernendis adhiberi ſolitæ. Monachorum ſtatu creſcente regnum quoque Neapolitanum haud exigua ſenſit detrimenta, unde maximos reditus, quos Commendas majores appellant, Cardinales aliique Clerici Ordinum ſuperiorum, Pontificum beneficio, ad ſuſtentandam dignitatem quotannis hauriunt. Longobardis in Italia a Carolo M. devictis, ſupererant ex iſtis Duces Beneventani, univerſo pœne regno Neapolitano potiti, ſi Cajetam, Amalphin, ipſamque Neapolim excipias, quæ Francorum jugo ſubdere colla recuſarunt, Græcorum ſimul juſſa vilipendentes. Hi Duces in ditioni-

p. 348. 353. 355. 363. 366. L. VI. 372. 376. 381.

bus late patentibus Comites creare cœperunt, atque his inferio-
p.383. res Gastaldos, civitatibus aut villis præpositos; donec subinde
386. *dignitate Comites, munere Gastaldi* invalescerent. Ducatum Nea-
politanum & Cajetam tenebant Græci, quam modo sub *themate*,
387. i. e. divisi Imperii Orientalis parte Longobardi modo sub Si-
cula comprehendere consuevere. Duces istis terris præfecti, a
populo nonnunquam electi, ab Imperatore Græco fuere confir-
mati, inter quos Stephanus haud tacendus, qui Dux & Episcopus
391. Neapoleos filium præmatura morte extinctum ploravit, cujus
monumentum temporum injuria absumtum falso putavit *Gian-
netasius*, cum Salerni id hodienum servari, Pellegrinus & Mazza
411. testentur. Grimoaldus II, ut securos a Francorum depopulatio-
nibus Beneventanos redderet, annuum tributum circa A. 815 Ca-
rolo M. est pollicitus. Sico Beneventanus bello atrocissimo Nea-
414. politanos, Ludovici Pii auxilia frustra sperantes, eo adegit, ut cor-
pore S. Januarii Beneventum translato, *Collatam* seu tributum ipsi
432. solverent. Græcorum Archi-Episcopi jure Metropolitanorum
in reliquos Episcopos haud fruebantur, quo gaudebant Archi-
Episcopi Latinæ Ecclesiæ, sed prærogativa dignitatis præ ceteris
Episcopis saltem fuerunt insignes, quales Archi-Episcopos Nea-
433. politanos isto tempore fuisse deprehendimus. Ritus etiam Græ-
corum, una cum lingua Græca, in cultu divino peragendo recepti,
cujus rei vestigia inter Clericos, uti in *Cimeliarchis* quarundam
civitatum, aut *Protopapa* Regienses, hodienum occurrunt. Post il-
la tempora Ducatus Beneventanus misere concussus, & intestinis
L.VII.436. turbis in tres partes, Beneventanam, Salernitanam & Capuanam
seq. est discerptus, quarum Domini tanta indignatione inter se gras-
sati, ut Saracenis, in auxilium excitis, viam panderent illas Orbis
delitias igne ferroque vastandi, donec Ludovicus II Imperator,
cujus opem devote imploraverant, superatis fortissime Sarace-
nis, plurimas iisdem urbes extorqueret, & singulos Duces ad pa-
cem invicem colendam autoritate sua perduceret, supremo sibi
449. Dominio in ipsos servato. Falluntur oppido, qui Pontificem Gre-
gorium VII integras civitates excommunicationis fulmine pri-
mum concussisse perhibent, cum jam Seculo IX Joannem VIII &
Sec. XI Clementem, II hanc sibi potestatem arrogasse constet.

Impe-

Digitized by Google

Imperante Carolomanno, Saracenis omnia undique devaſtantibus, Beneventum a Leone VI Imperatore, opportunam occaſionem amplexante, in Græcorum ditionem eſt redactum : variis tamen mutationibus mox obnoxium. p. 451.

Poſtea Amalfitani, arte navigandi commerciisque ditati, creatis ſibi Ducibus, Leges maritimas ſanxerunt, quibus tunc omnia maris diſcrimina & mercatorum lites diſcernebantur. 471.

Joannem X Pontificem primum fuiſſe, qui exercitui præfuerit inter Præſules Romanos, falſo tradit Sigonius, cum eadem gloria potius tribuenda ſit Joanni VIII. 476.

Arnulphum primum ex Regibus Germanis Imperatorio diademate fuiſſe redimitum, Noſter quidem exiſtimat, cum potius Carolo Craſſo id adſcribendum videatur. L IIX. 485.

Giannetaſius denuo vapulat, ubi ſub Ottone M. Capuani Principatus conditore, Duces Neapolitanos recenſet, cum cognominibus, quæ nondum uſu tunc introducta fuerant. 489.

Animadvertit præterea, Ottonis M. ævo uſum Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie in univerſa Italia fuiſſe receptum, cujus etiam Imperator ejusque exercitus a Lodulfo, recentiſſime in Archi-Epiſcopum Beneventanum evecto, facti fuerint participes, qui tandem mos in terris Neapolitanis poſt plura ſecula in deſuetudinem abiit. 490.

Sub Ottone II demum, cum fratres hucusque terras in iſto regno a majoribus poſſeſſas multoties diviſiſſent, & ex illorum poſteris innumeræ fere gentes fuiſſent exortæ, paullatim introductum, ut ad familias ſecernendas cognomina ab urbibus, caſtellis, prædiisve poſſeſſis, illuſtribus majoribus, officiis, indole, colore, veſtitu, aliaque occaſione deſumta, ſibi adſciſcerent : frequentior illa conſuetudo eſſe cœpit Sec. XI & XII apud Normannos, adeo ut Sec. XIII & XIV infimæ ſortis hominibus eadem in uſu eſſe cœperit. 945.

Plebs Neapolitana ſibi perſuadet, Veſuvio flammas violentas fumumque eructante, divitem quendam mortuum iſto tempore ad inferos deſcenſurum, quandoquidem Landulfo Malateſta A. 981 mortuo, ſanctus quidam Eremita tam tremendum ſpectaculum oculis ſuis vidiſſe credatur. 499.

Græci ad ſubditos Apulos in fide continendos, novum ibi Magiſtratum conſtituerunt *Catapanum*, non ex Græca origine ab omnimoda poteſtate conceſſa ita vocatum, ſed quod vox illa cum altera ſequioris ævi, *Capitaneus*, coincidat. 502.

Apud

p.505. Apud Apulos Calabrosque Normanni, Græcis demum expulsis, feuda, & simul dignitates Comitum Baronumque introduxe-
56. runt. Græcorum mos in S. Synaxi cum pane fermentato celebranda in illis oris, ringentibus licet sæpe Pontificibus, adhuc
509. retinetur. Errorem communem de Crescentio contra datam fidem ab Ottone III occiso, Nostrum haud evitasse miramur. Im-
511. peratorem vero hunc non chirothecis venenatis, quod veri haud simile, sed toxico in potu propinato interiisse, physice demonstrare conatur Autor, quamvis exemplum Joannæ Navarrenæ
520. Sec. XVI eodem modo sublatæ satis notum sit. Sed levia isthæc pondus rerum hic prolatarum longe superat. Ceterum non prætereundum, Archi-Episcopo Beneventano liberum esse, plumbeum sigillum Bullis suis appendere, quo Romani Pontifices tantum uti solebant. Hactenus de primo Tomo; de tribus reliquis operis adeo insignis Tomis proxima occasione dicemus.

HISTOIRE GENEALOGIQVE DES TATARS d'Abulgasi-Bayadur-Chan.

hoc est,

*HISTORIA GENEALOGICA GENTIS Tataricæ, ex manuscripto ABULGASIDÆ BAYADURI, Chorasmiæ Chani, cum notis ad Asiæ Septentrionalis statum præsentem illustrandum spectantibus & mappis Geographicis, Interprete D****

Lugduni Batavorum, apud Abrah. Kallewier, 1726, 12 maj. Alph. 1 pl. 12 Tabb. æn. 2.

EA est temporum nostrorum felicitas singularis, ut omnes fere disciplinæ, præjudiciis abdicatis, purgatæ & perfectiores redditæ alia se jam & minus indecenti forma spectandas sistant. Sed & imprimis ipsæ regnorum vicissitudines, hominumque non solum studium, quo maxime etiam nostris temporibus ad res novas investigandas incenduntur, verum quoque necessitates & pericula ad perficiendam orbis nostri, tam in naturalibus

quam

quam hiſtoricis ac geographicis notitiam inſignia adjumenta attulerint. Itaque etiam Oriens paulatim incipit diluceſcere, & quæ fabularum & ignorantiæ denſis tenebris hactenus ſepultæ erant, hiſtoriæ ejusdem jam ſeveriorem & apertiorem faciem nobis oſtendunt. Magnum momentum ad hoc habiturus eſt hic liber, omnium manibus tenendus, qui Geographiæ & Hiſtoriæ amore ducuntur. Debemus id maximam partem alicui e Nobilibus Suecis, poſt cladem ad Pultavam in Aſiæ interiora a victore rejectis. Hujus in manus incidit Hiſtoria Taricæ gentis, nulli alii rerum geſtarum & imperiorum, quæ per longum ſatis tempus obtinuit, amplitudine ſecundæ, quæ ex Tatarica vel Mugalenſi lingua in Ruſſicam primo translata, nunc Gallice comparet, una cum obſervationibus & notis, quæ utplurimum ex relationibus recentiſſimis & ex ipſa familiari cum hominibus illorum locorum converſatione hauſtæ, adeoque fide digniſſimæ, mira curioſitate cunctis ſe commendant. Ipſe quidem Autor ſcripti Tatarici eſt *Abulgaſi Bayadur*, ex regia familia, utpote paterno ac materno genere a Zingis vel Zingis Chano deſcendens, atque ipſe Rex vel Chan aut princeps urbis Urgens & viciniæ in Choraſmia, varias quidem vices expertus, diuque inter Perſas in cuſtodia verſatus, quo factum, ut ingenium pro modulo nationis admodum perpoliret, ſimul hiſtoriæ patriæ cognitione excellens. Is duobus ante obitum annis librum hunc exarare cœpit, quem morte præventus filio perficiendum edendumque reliquit. Etenim quæ de priſtinis temporibus tradit, deſumta ſunt ex alio libro, quem *Chodſa Raſchidt*, juſſu Gaſan Chani, ex eadem Zingis Chani familia Perſiæ Regis, optima documenta ac monumenta ad opus tam arduum ſubminiſtrantis, concinnaverat. Qui quidem Chodſa Raſchidt Autori noſtro idem eſſe videtur cum *Fadlallah*, ſæpius a Petito la Croix in hiſtoria Zingis Chani citato, cujus verſio ne publico invideatur, Noſter optandum cenſet. Cetera vero dubium non eſt, quæ proxima temporibus Zingis Chani referuntur geſta, & ſequentia, fide omnino digna eſſe; reliqua ex traditionibus gentilium deſumta non æque certa eſſe, vel ex hac recenſione apparebit. Deducitur Genealogia Zingis Chani & reliquorum Tatariæ Principum ab ipſo Ada-

mo per ſingulas generationes, admiſſo ſaltem unico hiatu 400 annorum, quibus Mugalorum in Irgana Kon incluſorum res incertiores fuiſſe creduntur. Ex Nui tamen ſive Noachi nepote, & Japhis ſive Japheti filio natu maximo Turck proſapia ulterius deducitur. A Turco enim per continuam ſucceſſionem principatus perveniſſe dicitur ad Alanza Chanum, cujus duo fuere filii Tatar & Mungl vel Mogul, capita duarum familiarum. In Tatarorum gente ſucceſſio Regum continua usque ad Siuntz Chanum; in Mugali familia paulum interrupta; ſed regnavit tamen in ea temporibus Siuntzi III Chanus. Quo ab illo victo, & gente Mugalorum ad internecionem fere cæſa, qui reliqui erant, per aliquod tempus errabundi deferuntur in regionem montibus undique clauſam & inacceſſam, quam Irgana Kon vocarunt, in qua ſe ad 400 annos abſcondunt. Tum vero prodeunt iterum, conſilio fabri ferrarii, & montibus igne liquatis, viam ſibi facientes, mox omnes gentes vicinas in poteſtatem redigunt. Ex hac adeo quoque gente ex regia familia continuata ſucceſſione ortus eſt Zingis Chan, qui, vicinis primo acciſis, cum graviſſima injuria affectus eſſet a Perſiæ & Choraſmiæ Sultano, bellum in eum movit. Quo per ſucceſſores etiam & filios feliciter continuato, in poteſtatem hujus gentis redactæ ſunt, præter Perſiam & Aſiæ anterioris maximam partem, Ruſſia etiam, pars Indiæ ulterioris citeriorisque & China, quin & Hungaria graviter afflicta, & Germani noſtri clade non parva in Sileſia affecti, adeo ut ditiones vaſtiſſimi hujus Imperii a China & Oceano Japonico vel Indico ipſaque Inſula Java ad Danaprim vel Viſtulam potius extenſæ fuerint. Mugalorum vero gens cum tantas res geſſerit, cur apud nos Tatarorum potius nomine, quod eſſe alterius ſtirpis nomen diximus, appellari ſueverit, non ſatis liquet. Zingis Chani filii memorantur quatuor, Zuzi, Zagatay, Ugaday & Taulay, inter quos diviſæ provinciæ: uni tamen eorum Ugadayo principatus tributus in ceteros ex voluntate patris, accedente etiam electione procerum: unde Magni Chani nomen ceu excellentius ceteris ortum. Et ſucceſſor quidem Magni Chani a proceribus lectus plerumque, qui ex familia natu vel meritis maximus eſſet. Ex Ugadayi adeo familia brevi

emi-

Digitized by Google

eminentior hæc dignitas in familiam Taulayi tranſiit, priori familia oppreſſa. Nec ipſa hiſtoria Taulayanæ familiæ ulterius quam ad Cublayi tempora, quibus maxime floruit hoc imperium, China omni ſub jugum coacta, perducitur. Zagatayi poſteri in Transoxiana regnarunt, unde & regioni nomen per aliquod tempus, usque ad ætatem Timuri vel Tamerlanis, a quo principatu dejecti ſunt, ſuccedente in eorum locum Timuri familia & poſteris, qui & ipſi ſedes & imperium in Indiam transtulerunt, unde Mugolicæ Indiæ nomen, ita tamen ut apud Perſas propter veteres ſedes hujus Timuricæ familiæ Mugoles illi Indici Zagatayenſium appellationem etiamnum habere memorentur. Unicus quoque Zagatayanæ ſtirpis ramus adhuc rerum in Caſchgar potitur. Taulayi Chani reliqua familia, quæ Magnum etiam, ut dictum, Chanatum obtinuit, in Perſia quoque regnavit, pluribus ex ea Regibus Chriſtianis exiſtentibus; tandem diſſidiis & rebellionibus ad incitas redacta & a Zuzianis oppreſſa. Sola ſupereſt Zuzii gens, in plures familias diviſa, quarum potior in Kipſac Capchac dominatum ſtabilivit, Ruſſiamque per aliquod tempus tenuit. A Zuzii quoque filio, Togay Timur, Chani Crimenſes deſcendunt, ut & ab alio filio ejusdem Usbek ortus, qui a ſuis adeo amatus, ut nomine ejus, quod hodienum durat in locis, quibus conſederunt, ſe appellaverint. Prolixius tandem recenſetur ramus, ex Zuzio deſcendens, Scheybani Chani, qui quidem Ruſſiæ & Germaniæ urbes quasdam tenuiſſe a Bayaduro narratur: quod vero ab eodem familiæ Europæorum principum regumque plurium originem ſuam repetant, inter commenta illius, ex relatione incerta hauſta, referendum eſſe, nobis quidem liquido conſtat. Potiſſimum vero Choraſmiam tenuit hæc Scheybani Chani familia, ex qua & *Abulgaſi Bayadur*, Autor noſter, deſcendit. Hiſtoria Choraſmiæ hujus, non niſi infinita bella & tumultum alterum ex altero natum, perfidiam conſanguineorum, levitatem populorum, latrocinia in vicinos urbiumque direptiones narrans, prolixius recenſeri vix meretur. Ceterum Hiſtoria hæc finitur morte Abulgaſidæ Bayaduri A. æræ Chriſt. 1665; in notis vero adjectis fuſe natura harum regionum explicatur, nullo quidem ordine,

Digitized by Google

niſi quem mentio ipſorum locorum in textu ſuggerebat; quamvis gratius haud dubie fuiſſet lectori, res in fuſioribus illis notis pertractatas alio & magis naturali aut cohærente ordine legere. Dabimus quædam ex iis ad guſtum lectoribus noſtris faciendum. Calmakorum nomen non tam nationis proprium, quam per contumeliam iis, qui Muhammedicæ Sectæ inter Mugalos addicti, inditum a paganis Mugalis, qui potius Mugali dici ament. Tria ſunt eorum genera, Calmaki Dſongari, Coſchoti & Torgauti. Primis imperat Chan Taiſch; Coſchoti a Dalai Lama vel Presbytero Chano reguntur, tertii Ajukæ parent vel paruerunt. In omnes hos tamen etiamnum aliqua eſt autoritas & prærogativa Chan Taiſchæ, a quo per ſeceſſionem ſaltem Ajukæ frater ſe ſubduxit. Ipſe legitimus potius magnorum Chanorum ſucceſſor habetur, ceterum a Ruſſis & Chinenſibus modernis admodum in anguſtias redactus. Tatariæ nomen univerſæ Aſiæ Septentrionali a noſtris abuſive tribuitur; nam regio Tunguſorum & ulteriores usque ad Oceanum ſupraque Amurem fluvium longe aliis gentibus habitantur; eædem quoque nunquam Tataris vel Mugalis paruerunt. Mugalorum porro natio & præſens ſtatus fuſe a Noſtro deſcribitur. Dividuntur in Orientales, qui Chinam ſubegerunt, pridem jam cultiores, & in domibus fixis degentes, ac Occidentales, qui nunc Chinenſibus parent, & tentoriis utuntur. Chanum habent, qui Tuſchidtu vocatur. De religione eorum ſingularia narrantur: idololatras ſe eſſe negant; presbyteros ſuos vel ſummos ſacerdotes, Dalai Lamam & Kutuchta Lamam (nam jam duo ſunt; olim ſolus erat Dalai Lama) tanquam miniſtros Dei venerantur; unde collationem Noſter inter cultum eorum ac Pontificium haud abſonam inſtituit. Turcorum nomen, Tataris & Mugalis commune, ipſi etiam tanquam honorificum ultro affectant. Quousque produxerint ea parte ſuos fines Ruſſi, cum geſtis ad Abaſinskam, a Ruſſis in ſolo miræ fertilitatis ſtructam, ſed a Chinenſibus vaſtatam, accuratius exponitur. Limites per confluentes Argun & Gorbiza cum Amuro, & a latere ſiniſtro Amuri ad Oceanum progrediuntur. Coſaccorum tria memorantur genera, Zaporowienſes, Donitici & Jaiki, quorum res accurate exponuntur.

nuntur. Nomen ipſum non fugitivos notat, ſed ex nomine Kipchaci incolarum corruptum. Porro de Abaſſis & Curdiſtana partim ex experientia partim e probatis autoribus docemur. Kirgiſos ex loco ubi habitaverant, propter tranſitus frequentiores ad Ruſſos, a Taiſcha Chano ad alias regiones abductos, narratur. De extremis quoque Aſiæ peninſulaque ultima ſupra Japoniam, quæ Kamſchatka dicitur, nullibi alias obvia & plane curioſa referuntur. Nec ſpernenda eſt conjectura de origine & fundamento opinionis quorundam, quod regio Gog & Magog in Tartaria ipſa etiam nunc occurrat: credibile eſt enim Autori, Budendſir Mogak, regem præpotentem ex majoribus Zingis Chani, propter nominis affinitatem locum fabulæ dediſſe. Maris Caſpii natura deſcribitur admodum impetuoſa: num vero Euripi in eodem, ſpeciatim in ſinu ejusdem Cara Buga exiſtant, per quos exitus ſit aquarum in ſubterraneos ductus, Autor in medio relinquit. De mutationibus, quæ fluvio Oxo, ab incolis Amu vocato, acciderunt, memorabile eſt, quod ramus alter dexterior, qui Urgens urbem alluebat, alveo relicto, in fluvium Khefell exonerari cœperit, cum eo poſtea in mare Caſpium delatus. Sed ipſe fluvius Kheſell ab accolis Choraſmiis Tataris jam in Lacum Arall deductus eſt, ita ut præter oſtia alveus prior jam ſiccatus exiſtat, quod factum metu Ruſſorum, quos aditu in regionem ſuam excludere incolæ Choraſmiæ voluerunt. Hinc fata Bekowitzii, a Ruſſis ad quærenda oſtia miſſi, a Tataris vero in inſidias illecti & e medio ſublati, recenſentur. Sic & Sinum Perſicum olim non tantæ extenſionis fuiſſe notatur, prout tempore Marci Pauli Veneti, qui refert, Balſoram medio itinere inter Bagdadum & mare ſitam fuiſſe, quæ hodie ſaltem 15 leucis a mari diſtat. Quod de Derbenta ab Alexandro M. ſtructa vulgo perhibetur, Noſter eo minus verum exiſtimat, quo certius conſtet, Alexandrum ne quidem Atropatenem pertigiſſe, nedum Derbentam. Ceterum quæ de fluvio Daria, in Orientali latere maris Caſpii quærendo, nomineque hoc non aurifero uni fluvio, ſed pluribus communi, afferuntur, in medio relinquimus: interim non negandum, in altero ſeu Occidentali maris Caſpii latere, quo & nupera Ruſſorum expeditio, quæ ad fluvium

Daria in poteſtatem redigendum ſuſcepta dicebatur, facta fuit, exſtare lacum Daria vel Darii, in ipſa Relandi mappa de Perſiæ regno edita & plerisque probata expreſſum.

THE LIFE OF DR. JOHN COLET &c.

i. e.

VITA JOANNIS COLETI, THEOL. DOCTORIS & Decani D. Pauli, Fundatoris Scholæ Londinenſis Paulli nomine inſignitæ; cum appendice, relationem de Magiſtris & diſcipulis celebrioribus, quos Schola illa fovit, & varia autographa, ad viri hujus hiſtoriam facientia, complexa; Autore SAM. KNIGHT, Th. D. & Præbendario Elienſi.

Londini, apud J. Downing, 1724, 8.
Alph. 1 pl. 11 Tabb. æn. 8.

PRæſtantium in litteris Virorum vitam ſcriptis ſingularibus poſterorum memoriæ commendandi conſuetudo quanto frequentior noſtris quidem temporibus obſervari ſolet, ita ut exceſſu interdum pene peccetur; tanto magis neglecta, inſigni civitatis litteratæ incommodo, eorum qui duobus abhinc ſeculis nos antegreſſi ſunt, majoribus noſtris fuit, ut nihil fere præter jejunas admodum valdeque ſteriles de eruditis relationes litteris conſignatas deprehendas, & de pauciſſimis quidem, quos ſcilicet Jupiter æquus amavit, plurimis alta nocte ſepultis. Quo magis laudandus Autor noſter, cujus vitam Eraſmi nuper recenſuimus in Actis A. 1727 M. Jan. p. 34. Is, poſtquam juvenis olim in Schola
Præf. Londinenſi, quæ D. Pauli titulo a Fundatore Jo. Coleto nuncupata eſt, liberaliter educatus fuiſſet, a pietate ſua in beneficii hujus autorem, ante duo ſecula illuſtrem, non alienum putavit, ipſius, qui, inter Reformationis in Anglia præcurſores non minimus fuit, ſingularique pietatis, doctrinæ morumque integritatis laude excelluit, hiſtoriam fuſius, quantum licuit, deſcriptam publicæ luci exponere. In ea conſcribenda præterquam quod Eraſmi, qui, cum in Anglia degeret, Coleto patrono uſus

eſt

Digitized by Google

eſt admodum munifico, Epiſtolis, ea maxime, quam ad Juſtum Jonam dedit de hujus viri rebus ſatis prolixam, & monumentis aliis fide dignis uſus eſt, multum quoque Epiſcopo Petropolitano *R. White*, a quo αὐλόγραφα Coleti varia communicata habuit, ſe debere gratus profitetur.

Natus eſt Joannes Coletus Londini A. 1466, patre Henrico, ſumma civitatis Præfectura (*Majoratum* dicunt) inſigni; & matre Chriſtina, femina nobili. Ex undecim filiis totidemque filiabus ſolus ſuperſtes, hæreditatem paternam univerſam obtinuit, inter liberos Henrici natu maximus. Ab ipſa natura animo pio atque docili inſtructus, ubi ex ephebis exceſſerat, A. 1483 Oxonium miſſus eſt, ibidemque ſumma ſe contentione ad humanioris diſciplinæ ſtudia contulit, Mathematumque cognitionem: Philoſophiæ etiam placitis, uti quidem tum tradebantur a ſcholaſticis, gnaviter imbibendis operam dedit, Ciceronis potiſſi- p. 12.
mum, Platonis atque Plotini lectione impenſe delectatus, tanto quidem ſucceſſu, ut Magiſtri artium titulo non multo poſt publice cohoneſtaretur. Attigerat jam eam ætatem, qua de certo aliquo vitæ genere eligendo cogitandum erat. Et plurima quidem aderant natalium opumve commoda, quibus corporis libe- 19.
ralis elegantia accedebat, quæ facilem ipſi ad aulicæ vitæ ſplendores viam parabant; parentis etiam officia, queis patriam ſibi devinxerat, expeditum filio ad ampliſſimos in re publica honores aditum ſpondebant. At potiora his omnibus litterarum, ſacrarum præcipue, ſtudia habebat; quibus ut magis commode ſtrenueque vacare poſſet, ultro ſacrum ordinem amplectendum ſtatuit, annoque 1485, ætatis 19, eccleſiæ parochialis D. Mariæ de Denyngton, Diœceſeos Norvicenſis in Comitatu Suffolcienſi, præfectus conſtitutus, plurimis poſt hæc aliis admodum opimis beneficiis ſacris mactatus eſt. A. 1493 Lutetiam adiit, communem 23.
tunc ſtudiorum matrem, ut comparatam hactenus ſanctioris doctrinæ notitiam ampliſſimis acceſſionibus augeret. Totus heic Patrum lectioni incumbens, Juris etiam ſive Civilis ſive Canonici Autores ſedulo evolvit, immo nec Scotum Thomamque reliquit intactos, ne nimium ſcilicet a ſeculi ſui guſtu atque genio abhorrere videretur. Amicos quoque ibi inter eruditos præter alios

alios, Rob. Gaguinum, celebrem Galliæ hiſtoricum, Guil. Budæum & Franciſcum Deloinium ſibi conciliavit, quemadmodum in Italia, quam poſtea adiit & quam complures tunc Angli addiſcendi ſermonis Græci gratia frequentabant, Th. Linacri, Guil. Grocini & Guil. Lilii familiaritate plurimum profecit. Poſt quatuor fere annorum decurſum in Angliam redux, plurimis propenſionum naturalium tentationibus divexatus, quæ ſecularis vitæ mundique delitias monaſticæ vitæ auſteritate amabiliores tantum non perſuaderent, feliciter tandem illas precibus, jejuniis, vigiliis continuisque ſacrarum litterarum ſtudiis compeſcuit ac debellavit. Linquendum etiam plane, quo facilius ab omni laicorum feminarumque commercio & blandis aulæ illecebris abſtineret, Londinum, Oxoniumque repetendum duxit. Quo delatus omnes Pauli Apoſtoli epiſtolas publice & gratis in frequentiſſimo doctorum hominum conſeſſu explicavit, tanta quidem ſolidæ eruditionis atque pietatis laude, ut vel ipſos do-
p. 29. ctores veteranos ab illo juvene, nec dum Doctoris honores conſecuto, diſcere non puderet. Circa idem fere tempus Eraſmi, qui forte tum Oxonii degebat, amicitiam ambivit Coletus, obtinuitque, & cum inſigni animi voluptate deprehendit, eximie prorſus augere Eraſmi præſentiam famam illam, quam Pariſiis commoratus, communi eruditorum voce de ipſo ferri audiverat. Quos itaque virtutis amor doctrinæque ſtudium primum conjunxit, mutua officia, conſilia, caſtigationes etiam interdum amicabiles & fraternæ adamantinis quaſi vinculis arctius indies conſtrinxerunt, & quum exceſſiſſet Anglia Eraſmus, frequens litterarum commercium ſuſtentavit. Varia nobilis hujus conſortii intimique amoris ſpecimina profert Autor, quæ cum in Erasmi operibus legi poſſint, huc non transſcribemus. Amica imprimis illa de optimi Salvatoris noſtri triſtitia, cum crucis jam inſtaret ſupplicium, diſceptatio, perfectiſſimum modeſtæ inter eruditos diſputationis exemplum, non ſine voluptate legi poteſt. Perrexit interim Coletus gnaviter varios divinarum litte-
51. rarum libros interpretari, nova plane methodo, & quæ a Scholaſticorum more, Scoti magis Aquinatisque ſententias in cathedra crepantium, quam Scripturas ſcrutantium, penitus abhorreret.

Digitized by Google

ret. Quo majores autem ſic in ſolidioris Theologiæ (cujus doctorem A. 1504 creari ſe, licet maxime invitus, paſſus eſt,) cognitione fecerat progreſſus, tanto magis exoſæ ipſi reddebantur ſteriles ſententiariorum nugæ, Scotique ſine mente ſoni, aut Thomæ ingenioſæ argutiunculæ. Non poſſumus quin huc transferamus lepidam, quam Autor noſter ὡς ἐν παροδῷ tradit, hiſtoriolam ſupinæ linguæ Græcæ iſto ſeculo ignorantiæ teſtem. Verſabatur tunc philoſophantium manibus Græcus quidam in Ariſtotelem Commentarius; in quo vel errore, vel, ſi mavis, imperitia Commentatoris, pro ψυχή ἐστιν ἄϋλον, anima eſt immaterialis, poſitum legebatur ψυχή ἐστιν αὐλὸς, anima eſt tibia. Torquebat hæc lectio initio interpretem, virum acutiſſimum, donec feliciſſime textum hunc expediri poſſe ipſi ſuccurreret, ſi, nihil plane vitii in verbis ſuſpicatus, quindecim argumentis, animam eſſe tibiam, probare ſuſciperet. Sed ad Coletum redeamus. Conſciverat ille ſibi plusquam Vatinianum Cleri odium; quo non indignus ſcilicet videbatur barbaræ theologiæ philoſophiæque oſor, domuum, quas religioſas vocant, contemtor, maſculæ contra, quæ unius Dei eloquiis niteretur, doctrinæ ſectator & liberalioris diſciplinæ æſtimator. At nec deerat, qui juſtum viri virtuti, zelo atque pietati pretium ſtatueret, Angliæ Rex Henricus VII, qui haud exſpectantem vel deſiderantem A. 1505 Londinum vocabat, & optima Decani Eccleſiæ Paulinæ ſparta ornatum, a concionibus ſibi, plaudentibus bonis, eſſe jubebat. Strenue heic partibus demandatis fungebatur Coletus, non modo ſingulis diebus feſtis, inſueto hactenus exemplo, ſacros ſermones inſtitueus, ſed & omni præterea niſu eo contendens, ut collapſam plane Collegii ſui diſciplinam reſtitueret. Adſcivit ſibi hunc in finem varios eruditionis fama præſtantes viros, Guil. Grocinum, Jo. Majorem Scotum, Joan. Sowle, Carmelitam, pluresque alios, qui ſacræ Scripturæ perſpicue interpretandæ & plebi inſtruendæ operam darent. Mittimus jam alia, quæ in Eccleſiæ Collegiique ſui emolumentum conſtituit, quæ, licet omnino præclara fuerint, non tamen prohibere potuere, quo minus malevolorum quorundam calumniis peteretur. Princeps inter hos Epiſcopus Londinenſis,

p. 52.

57.

61.

63.

67.

Fitz-James, hæreſeos Coletum publice accuſabat apud Guil.
p. 32. Warhamum, Archi-Epiſcopum Cantuarienſem. Liberius aliquanto apud amicos ſuam de ignorantia vitiisque Clericorum, de monaſteriorum abuſu, de prohibiti ſacerdotibus matrimonii incommodis, de ordinibus religioſis, de imaginum cultu, pluribusque aliis id genus argumentis ſententiam dixerat Coletus; in ſacris etiam ſermonibus protulerat nonnulla ſubinde cucullatis
89. fratribus minus accepta, frigidum præſertim de charta ſermones ſacros recitandi morem notaverat. Sed irritos fecit Warhami, cui probe pridem perſpectæ erant Coleti dotes, integritas malignos delatorum conatus & conſilia. Et quamvis ultra proceſſiſſet adverſariorum furor, accuſatusque eſſet apud ipſum Regem ceu rogo digniſſimus, feliciter tamen eluctatus eſt tan-
97. dem. Ita ſibi redditus, de collocandis in publicam rem, quibus ſatis inſtructus erat, divitiis (quum præſertim nemo inter conſanguineos ſupereſſet, ad quem hæreditatis jure bona ipſius devol-
100. verentur) ſerio cogitavit. Et placuit ipſi præſertim in patria fundandi Scholam aliquam publicam conſilium, certe non absque evidenti inſtantis proxime literarum politiorum doctrinæque purioris inſtaurationis præſagio. Anno igitur 1508, Henrico VII emortuali, & proprio juvandi bonas literas ſtudio & alio-
101. rum exemplis excitatus (ſiquidem refert Autor, quindecim ſcholas illo circiter tempore fundatas fuiſſe) magnificis plane ſumtibus Scholam ædificari juſſit, & puero JEſu dicatam, duobus præceptoribus, Guil. Lilio & Joanne Ryghtwyſio inſtruxit. His, & qui poſt illos futuri eſſent ludi magiſtri, largum conſtituit ſtipendium, ut gratis rudiorem pubem literas docerent. Multus eſt Autor noſter in excitandis ſcriptorum hac de re teſtimoniis; figura ſimul ænea eleganter inciſa hodiernam ſcholæ iſtius, uti poſt flebile incendium reſtituta eſt, faciem exhibet; nonnullos etiam circa fundationis annum definiendum diſcrepantes allegat. Plura ad ludi hujus ſcholaſtici originem, leges & conſtitutionem penitus noſcendam pertinentia huc non transcribimus, cum, vel tacente Autore, ex Eraſmi, quam diximus, Epiſtola colligi illa poſſint. Illud unum memoramus, tantam
124. ſcholæ a ſe recens inſtitutæ curam habuiſſe Coletum, ut in ipſi-

us

us uſum ipſemet Grammaticæ rudimenta conſcribere pigratus non ſit. Ceterum præter Lillum, Thomamque Linacrum, qui plures libros, inſtigante Coleto, inſtruendæ juventuti & in literis & moribus proficuos compoſuerunt, Eraſmi præſertim in Paulinam ſcholam ſingularia exſtant merita. Varii enim ille generis carmina fecit de puero JEſu, cui ludum dicarat Coletus, quæ parietibus appingi is poſtea juſſit; inſtitutionem Chriſtiani hominis, ad puerorum captum a Coleto Anglice ſcriptam, ſummamque religionis complexam, elegiacis verſibus expreſſit ſtilo plano ac ſimplici; Orationem de puero JEſu pueris imitandam compoſuit; varias precationum puerilium formulas concinnavit; laudatiſſimos denique de copia verborum Commentarios inſcripſit. Interim Coletus Henrici VIII quoque, ad imperii faſces admoti, ſingularem plane gratiam meruit; qua ut illum privarent, nihil plane intermiſerunt invidi monachi graviſſimorum criminum ad Regem delatione, quæ tantum abeſt ut ei fuerit exitio, ut tanto faventior poſt hæc eſſet Coleto Princeps prudentiſſimus. Tandem vir optimus morbo Britannis admodum familiari, ſudorem Anglicum vocant, emaciatus, A. 1519 d. 16 Sept. placida morte deceſſit, ingenti omnibus, qui pretium ipſius virtutibus ſtatuere noverant, ſui deſiderio relicto. Humatus eſt in templi Paulini choro, nec quicquam aliud, ut ipſe juſſerat, epitaphii loco tumulo inſcriptum præterquam nomen: *Jo. Coletus.* Coronidis loco variorum honorifica admodum elogia Autor congeſſit; qui cum ipſi exſtiterint viri laudatiſſimi, quantum veræ laudis in Coleto fuerit, affatim loquuntur.

p. 139.

155.

405.

225.

249.

Appendix varia complectitur monumenta, illuſtrandæ hiſtoriæ Coleti inſervientia, v. g. I ipſius Sermonem convocatorium Latinum ad Clerum Anglicanum A. 1511 habitum & eodem anno Londini ap. Rich. Pynſon impreſſum; II eundem ex antiqua verſione Anglicana; III quinque Coleti epiſtolas partim ineditas, & unam Eraſmi ad Coletum; IV Collectionem miſcellaneorum ad vitam Coleti ſpectantium, Hiſtoriam præſertim Scholæ Paulinæ, ubi legitur n. 3 Teſtamentum ipſius A. 1511 ſuper dotatione Scholæ Paulinæ, n. 4 ſucculenta Eraſmi de puero

Digitized by Google

JEſu Oratio, de qua ſupra dictum eſt, n. 5 ſtatuta Scholæ Paulinæ, n. 6 ſuccincta narratio de ludi hujus magiſtris, Guil. Lilio, Grammatico eximio, A. 1522 peſte defuncto, Jo. Rightwyſe, Rich. Jones, Thoma Freemann, Jo. Cook, Guil. Mabin, Jo. Harriſon, Rich. Mulcaſter, Alex. Gill, patre & filio, Jo. Langley, Sam. Cromleholme, Thom. Gale, Jo. Poſtetwayhe, Phil. Aſcough, & Benjam. Morland, n. 7 de his, qui tirociniis in hac ſchola poſitis, magnum poſtea inter eruditos nomen conſecuti ſunt, n. 8 inſcriptiones queis inſignita eſt ædes ſcholaſtica, n. 11 Coleti Inſtitutio hominis Chriſtiani, Anglice ſcripta & ab Eraſmo Latinis verſibus expreſſa, n. 18 relatio de vita Juſti Jonæ, ad quem Eraſmus de Coleto ſcripſit, n. 19 Teſtamentum Henr. Coleti patris, n. 20 Teſtamentum Joannis Coleti, num. denique 21 Catalogus librorum, qui in Bibliotheca Scholæ Paulinæ hodie aſſervantur.

L'ARTE MEDICO-CHIRURGICA, ESAMINATA da ſuoi principi.

i. e.

ARS MEDICO-CHIRURGICA RATIONE ſuorum principiorum examinata a SEBASTIANO MELLI, Profeſſore Chirurgiæ.

Venetiis, apud Johannem Baptiſtam Recurti, 1721, 8.

Alphab. 1.

CUm duas eſſe cauſas cognoverit Clariſſ. Melli, ob quas Medicina in magno olim pretio habita hodie ubique fere contemnatur, quod ſcilicet vulgus quemvis pro Medico habeat, qui titulum hunc nullo meretur jure, præconceptisque opinionibus de Medicina ſit præoccupatum, & quod imperiti ſe immiſceant arti, quam non callent; conſtituit ſecum, ſingulis quatuor menſibus volumen in publicum emittere, in quo errores vulgi corrigere, atque docere conabitur, quomodo artifex officio ſuo facere ſatis debeat. Comparent hic ſex Volumina, in quorum I de Arte Medica in genere agit, quam Artem ſcientificam, circa cognitionem omnium rerum, corpori humano curando neceſſa-

Digitized by Google

ceſſariarum, verſantem vocat, a Deo originem duxiſſe, & ab eo ipſo, a S. Angelis, ab hominibus ſanctis, Regibus & Principibus, & a perſonis nobilibus, autoritate & virtutibus claris', excultam eſſe dicit; in Partem porro eam theoreticam & Practicam diviſam, triplici fonti, diætetico, pharmacevtico & chirurgico inniti adſtruit. In *II* in Chirurgiæ originem inquirit, eamque Medicinæ partem, nullo modo ab ea ſeparandam, pronuntiat, ſiquidem illa nec diætetico nec pharmacevtico fonte carere queat; ac Artem antiquiſſimam & præſtantiſſimam, non mechanicam ſed liberalem, & quidem vel theoreticam vel practicam eſſe probat. In *III* ſubjectum conſiderat Artis Medicæ, corpus ſcilicet humanum, & generationem ejus explicat, quæ non per animalcula ſpermatica, ſed ovula fieri ſtatuit, modosque recenſet, quibus hæc imprægnari hactenus fuit creditum. In *IV* & *V* de Vita & Morte hominis loquitur. Quemadmodum autem homini duas tribuit animas, materialem, caducam & mortalem alteram, alteram immaterialem & rationalem, ita de illa deprædicat, quod pro organorum diſpoſitione vel diverſitate modo vegetationi, modo ſenſationi præſit, & mediatrix quaſi exiſtat inter animam rationalem & corpus, de hac vero, quod per infuſionem corpori accedat. Vitam igitur in continuo fluxu & refluxu humorum & aeris per debita loca & organa, & in præſentia animæ rationalis conſiſtere ait. Sicut autem anima materialis variis viciſſitudinibus alterationum, morbis & interitui obnoxia eſt, ita de rationali perhibet, quod de ejus natura ſit, hoſpitium ſuum relinquere, & ad tribunal univerſale migrare. Mortem nuncupat impotentiam machinæ animalis motum humorum & aeris continuandi, quam ſequatur ſeparatio animæ rationalis a corpore, anima materiali intereunte. In *ultima* repetit ea, quæ hactenus ediſſeruerat, monetque inſimul, poſt mortem & diſceſſum animæ corpus quidem cadaver eſſe, ſed haud inutile. Subjectum enim tum exiſtere Anatomiæ, ac ex ejus conſideratione omnipotentiam divinam admirari, fragilitatem humanam cognoſcere, & quomodo viventibus, variis vexatis miſeriis, ſuccurrere debeamus, addiſcere nos poſſe, eaque argumenta proxime inſequentium Voluminum

fore. Quæ omnia autoritate S. Literarum, Patrum, Philoſophorum, Medicorum & Poetarum roborat & illuſtrat. Singulis etiam Voluminibus aliquot literas, caſus, hiſtorias & obſervationes addidit, ſic pag. 115 varias habet obſervationes de anevrismatibus, p. 175 anevriſma polypoſum in aorta, p. 189 gravem contuſionem pollicis manus ſiniſtræ, p. 251 obſervationem Anatomicam de ægro enormes abdominis cruciatus paſſo, in cujus cadavere inteſtinum ileon tumoribus & abſceſſibus obſitum fuit repertum, p. 257 mortem repentinam hominis dyſuria cum abdominis doloribus laborantis, cujus veſica urinaria criſpata, uretheres rupti, & lotium in abdominis cavitate collectum erat, p. 262 ſemen ſiliquæ Ceratoniæ in concham internam auris intruſum & poſt ſextum demum annum extractum, p. 278 ulcus fungoſo-putridum in brachio ſiniſtro cum carie oſſis, p. 305 hiſtoriam chirurgicam de percuſſione capitis cum cranii læſione exhibet, & uberius diſſerit, quibus in caſibus trepanatio locum inveniat, & pag. 345 hiſtoriam naturalem Hyſtricis pandit, uſumque ejus lapidis, *piedra del porco* dicti, exponit.

JOANNIS BAPTISTÆ PAITONI, PHILOS. & Medici Veneti, Bononienſis Inſtituti ſcientiarum Academiæ Socii, Vindiciæ contra Epiſtolas PETRI BLANCHI, M. D.

Faventiæ, ex prelo Joſephi Antonii Archii, 1724, 4. Plag. 15.

QUinque præterlapſi ſunt anni, cum Clariſſ. Paitonus Diſcurſum de Generatione Hominis Italico idiomate conſcripſit, in quo duas illas in Medicorum ſcholis hactenus agitatas opiniones, num ſcilicet ex vermiculis ſpermaticis, an ex ovulis in ovariis latentibus oriantur homines, ſub examen vocavit, priorem ſententiam rejiciendo, poſteriorem vero argumentis haud proletariis defendendo. Non diſplicuit conatus hic Paitoni juvenilis viris ætate ac ſapientia gravibus, nec tamen defuerunt, qui atro colore eundem notarunt. Quos inter ſurrexit Petrus Blanchus, qui ægre ferens, ab Antonii Vallisnerii, in Patavino

Digitized by Google

vino Archi-Lyceo Primarii Medicinæ Theoreticæ Profeſſoris, placitis aliquando diſſenſiſſe Paitonum, binas contra eum divulgavit epiſtolas, ubique rabie & felle conſperſas, & ad Nicolaum Sardagnam, Artiſtarum in Patavina Univerſitate Pro-Syndicum, directas. Contra quas Paitonus Vindicias præſentes contexuit, & ſingulis Blanchi literis, quas apponi curavit, ſingula repoſuit reſponſa, ita tamen ut omiſſis ſcommatibus ea tantum attigerit placido calamo, quæ rem Medicam & Philoſophicam concernunt. Quemadmodum autem placita Clariſſ. Paitoni in Actis A. 1724 Menſe Septemb. p. 404, Diſcurſum ejus ſupra laudatum de Generatione Hominis commendantes, fuſe recenſuimus, ita a controverſiis ſtudio abſtinentes, nil amplius addendum duximus, quam quod L. B. uberiorem argumentorum dilucidationem expetentes, ad ipſas Vindicias ablegemus.

JOHANNIS RIZETTI LUDORUM SCIENtia, ſive Artis conjectandi elementa ad alias applicata.

QUamvis omnia in mundo certis rationibus & conſtanti viciſſitudinis lege contingere quadam naturali anticipatione perciperent homines, non erat tamen hæc veritas manifeſto in lumine conſtituta, nec rigore geometrico demonſtrata. Jacobus Bernoullius, acerrimi ingenii Vir, eam demonſtrandam ſibi propoſuit, ac in fine libri de Arte conjectandi demonſtrationem ſubnectit, *cujus* (ut inquit) *tum novitas, tum ſumma utilitas cum pari difficultate conjuncta pondus & pretium reliquis illius doctrinæ capitibus ſuperaddit.* At ſuum inventum non potuit, ut par erat, excolere, nec ad uſum traducere: nam adverſa diu valetudine afflictus, & tandem ipſa morte præreptus operam imperfectam reliquit. Spes erat, inſignes alios ex ejus familia Mathematicos ad ea, quæ ceperat Vir ſummus, conficienda aggreſſuros; ſed expectationem hucusque fefellit eventus, nec quicquam profuere, quæ in præfatione memorati libri leguntur, excitamenta.

Plura ex Bernoulliano Canone utiliſſima documenta ad omnes

mnes artes disciplinasque pertinentia fluere, non ignorabam; at hujusmodi speculationes sequi ingeniis excellentioribus relinquebam. In promptu erat simplex eaque perfecta Theoria de ludis fortuitis, quæ licet ex alienis principiis videretur deprompta, eam tamen in publicum emittere cogitabam, nisi Clariss. Daniel Bernoullius, Autoris laudati ex fratre nepos, in hanc materiam cogitationes suas contulisset, suorum laborum fructus ipse quoque aliquando editurus. Cum ille de ludis ageret, non dubitabam, quin totus in eo esset, ut molem extrueret, cujus Patruus fundamenta jecerat; verum eximium juvenem in suis exercitationibus Mathematicis per obliquos incertosque calles vagari observavi. Hinc operam mihi navandam constitui, ut nisi superbum ædificium, securum saltem perfugium construerem, quo me possem ab Adversarii dicteriis tueri, & alios ab injuriis fortunæ vindicare. In hoc igitur præcipue conabor, ut propositiones elementares ad ludum aleæ pertinentes tradam, laudem illi relinquens se implicandi serierum ambagibus, quos tanquam arcanas edit, ac si ab ejus Patruo, & Mathematicis Anglis harum provincia ita occupata non sit, ut parum addendum sibi superfit.

Ne devius a proposito abeam, vestigia Jacobi Bernoullii sequar: *Ut suum dogma intelligendum exhiberet, supponit in urna quadam se inscio reconditos esse plures calculos alios albos, & alios nigros, rationem exempli gratia sesquialteram inter se habentes, ac singulos æque facile extrahendos; deinde eorum proportionem experimentis exploraturus, educit calculum unum post alium (singulis vicibus reponendo illum, quem eduxit, priusquam sequentem eligat, & omnes simul permiscendo) ac observare sibi proponit quoties albus & quoties ater exeat. His positis quærit, utrum hoc toties fieri possit, ut decuplo, centuplo, millecuplo fl. probabilius fiat (hoc est ut moraliter tandem rectum evadat) numeros vicium, quibus albus, & quibus niger elicitur, eandem rationem sesquialteram, qua ipsi calculorum, ceu casuum numeri gaudent, inter se habituros, quam aliam quamlibet rationem ab ista diversam.*

Ne au-

Digitized by Google

Ne autem hæc ſecus intelligantur quam oportet, rationem inter numeros caſuum, quam experimentis determinare aggreditur, non præciſe & in indiviſibili acceptam vult (ſic enim prorſus eveniret, eoque minus probabile fieret, veram rationem inventam eſſe, quo plures caperentur obſervationes,) verum rationem in aliqua latitudine ſumptam, id eſt binis limitibus concluſam, ſed qui tam arcti conſtitui poſſunt, quam quis voluerit.

Hoc utique magnum inventum eſt, proportionem enim, quam inter ſe caſus poſſibiles ſervant, a poſteriori exploratam habemus, ac ſi nobis a priori cognita foret. Quomodo autem fieri poſſit, ut, quo plures capiuntur obſervationes, eo minus probabile ſit veram rationem inventam eſſe, & iterum eo magis probabile ſit rationem inveniri binis limitibus concluſam, qui tam arcti conſtitui poſſunt, quam quis voluerit, aliis explicandum relinquo. Interim quomodo rem ego concipio, ſequentibus expoſitum præbeo.

Definitio 1. Caſus qui contingentes ſunt, pari vel impari poſſunt facilitate contingere; quoniam autem de ludis agendum eſt, qui caſibus inſtituuntur æquali proclivitate donatis, nomine caſuum intelligendi ſunt illi, quorum eventus ſunt æque proclives.

Definitio 2. Adæquationem voco more Diophanteo eam æqualitatis ſpeciem, in qua duæ quantitates ita ſe invicem ſuperant, ut differentia ad alterutram ipſarum comparata evadat inaſſignabilis.

Axioma 1. Effectus conſtans & immutabilis pendet a cauſa conſtante, & immutabili.

Theorema 1. Calculorum omnium ut ante in urna collocatorum duos deſigno litteris A, B, ac plures modo allato eductiones peragens, dico, rationem, quam habituri ſunt inter ſe calculi educti A, B ad æqualitatem magis ac magis accedere, & tandem intra limites adæquationis conſiſtere.

Hoc omnes in quotidiana praxi conſtanter obſervant, & (ut verbis Bernoullianis utar) *neminem latet, quod ut judicium de quopiam eventu feratur, non ſufficit unum vel alterum experimentum, ſed opus eſt magna experimentorum copia: Quando & ſtupidiſſi-*

pidiſſimus quisque (neſcio quo naturæ inſtinctu) per ſe & nullæ prævia inſtitutione compertum habet, quo plures ejusmodi captæ fuerint obſervationes, eo minus a ſcopo aberrandi periculum fore. Quanquam hoc autem naturaliter omnibus notum ſit, attamen demonſtrationem addo, quæ ſi, deficiente Lemmatum apparatu, tam acris non fuerit quam Bernoullian, ſe tamen ſatis ſimplicitate probabit.

Quotidie perago datum numerum extractionum calculorum A, B, exempli gratia millenarium, & obſervo, quoties exeat unus, & quoties alter: His poſitis dico primo, quod quibusdam diebus (ut caſus fert) extrahatur calculus A ſæpius quam B, & in aliis calculus B ſæpius quam A. Nam ſi quotidie ſemper unus calculus ſæpius quam alter educeretur, caſus locum non inveniret, & huic effectui conſtanti cauſa æque conſtans tribuenda foret, major nempe facilitas educendi calculum A, quod repugnat hypotheſi.

Cum ſæpius igitur extrahendus ſit quibusdam diebus unus calculus, & aliis alter, in duas ſummas quotidie colligo, quoties eductus ſit toto tempore extractionum calculus A, & quoties B: quibus poſitis dico ſecundo, quod prima ſumma ſuperabit aliquando ſecundam, & aliquando a ſecunda ſuperabitur. Nam ſi quotidie ſumma eductionum calculi A ſuperaret ſummam eductionum calculi B, huic effectui immutabili cauſa pariter immutabilis reſponderet, quæ nulla alia eſſe poſſet, niſi quia calculus A extrahendus eſſet facilius quam B, quod hypotheſi ut prius repugnat.

Cum itaque ſumma eductionum calculi A futura ſit quibusdam diebus major, & quibusdam minor altera ſumma eductionum calculi B, aliquando eveniet, ut prima ſumma ſuperet hodie ſecundam, & cras a ſecunda ſuperetur. Eveniet itaque ut differentia inter univerſas eductiones calculi A, & illas calculi B, conſiſtat ad ſummum in dato numero millenario (dempta unitate) illarum ſcilicet eductionum, quæ unica die peraguntur.

Cum hoc ſemel contigerit, repetito diſcurſu demonſtratur futurum fore, ut quotidiano exercitio iterum atque iterum idem contingat. Si igitur continuatis eductionibus differentia, quæ futu-

Digitized by Google

futura eſt inter illas calculorum A & B rurſus ac rurſus conſiſtere debet ad ſummum in dato numero millenario unitate ſubducta; quibusdam aderunt intervallis dies, quibus, numero eductionum magis ſemper atque magis creſcente, differentia inter extractos calculos A & B (cum omnibus extractionibus comparata) minor erit ſemper atque minor; & in hoc caſu ratio inter eductos calculos A & B magis ſemper atque magis ad æqualitatem accedet. At numerus extractionum augeri poteſt in infinitum; ſi hoc igitur fiat, differentia inter extractos calculos A & B (facta cum omnibus extractionibus comparatione) erit infinite parva; & in hoc caſu eductiones calculorum A & B inter ſe adæquabuntur. Quod erat demonſtandum.

Scholium 1. Qui vim hujus demonſtrationis perceperit, eam recte concludere intelliget, dum agitur de proportione geometrica, inter ſe comparando eductiones, quæ calculorum diverſi generis ſiunt; non autem recte, dum agitur de proportione arithmetica, inter ſe comparando exceſſus, quibus eductiones calculorum generis unius ſuperantur ab eductionibus calculorum generis alterius. Porro eductionum numero magis ſemper atque magis creſcente, hujusmodi exceſſus, ſi comparantur inter ſe, poſſunt eſſe aliquando minores, & aliquando majores: At tamen inter quosdam limites ſunt; etenim quotidiano exercitio continuato, adſunt aliqui quibusdam intervallis dies, quibus nequeunt exceſſus illi ſuperare numerum millenarium unitate ſubducta, ideoque comparati cum omnibus calculorum eductionibus magis ſemper atque magis decreſcunt, & tandem penitus evaneſcunt. Itaque fieri poteſt, ut diſcrimen, quo proportio inter eductos calculos differt ab æqualitate, majus ſit exacto toto anno, quam primo menſe; at tamen fit, ut illa proportio magis ad æqualitatem poſt totum annum, quam poſt primum menſem accedat.

Corol. 1. Quod demonſtratum fuit de geminis calculis A, B, idem aptari poteſt omnibus aliis albis & nigris ut ante in urnam immiſſis. Hinc igitur agnoſcere licet, quod eductionibus ſæpius repetitis, ratio quam habituri ſunt inter ſe calculi educti magis ſemper atque magis accedet, & tandem adæquabit rationem illam, qua calculi educendi gaudent.

Corol. 2. Igitur facile intelligitur, quod longa eductionum opera decuplo, centuplo, millecuplo &c. probabilius fit, & tandem moraliter certum evadit, numeros vicium, quibus albus, & quibus niger elicitur, rationem inter se habituros quantumvis proximam illi, qua calculi educendi donantur, ut Jacobus Bernoullius demonstrare sibi proposuit.

Corol. 3. Cum in quotidianis eductionibus calculorum A, B aliquando eveniat, ut summa illarum calculi A hodie superet summam aliarum calculi B, & cras prima summa a secunda superetur, eveniet quoque, ut ipsæ summæ in aliqua eductione æquentur inter se: & cum hoc semel contigerit, si quotidianum exercitium continuatur, eveniet quoque, ut iterum atque iterum idem contingat. At quod demonstratur de geminis calculis A, B, idem aptatur ad reliquos alios albos, & nigros in urna ut ante collocatos; itaque ratio qua calculi educti donantur, non modo accedet, sed quoque rationem æquabit, quam calculi servant educendi; & cum hoc semel acciderit, iterum idem continget, toties, quoties &c.

Ad ludorum Theoriam hasce notitias consulto præmisi, quia mirum in modum inserviunt huic materiæ illustrandæ; ut autem omnia recte procedant, quædam aliæ definitiones superaddendæ sunt.

Definitio 3. Inter casus ad aleam pertinentes quidam sunt, quorum aliquo eveniente alter aleatorum ab altero depositum ad piscitur: alii quorum eventu aleatores nihil amittunt ex proprio, & nil acquirunt ex alieno. Sic in ludo Pharaonis, si charta dignitatis electæ, quæ significativa appellatur, in aliqua foliorum biga locum tenet primum vel secundum, in commodum unius vel alterius aleatoris cedit: si vero ipsa charta est omnium ultima, nil inde sequitur pro aleatorum lucro vel damno. Primi casus, quibus ludus suum sortitur effectum, decisivi vocantur. Si vero aliquis postremorum accidit, possunt aleatores detineri, ut ludum usque ad decisionem prosequantur, & dimitti possunt, ut a ludo instaurando absolvantur. Si aleatores detinentur, hujusmodi casus nihil agunt, ut ludus aliquo modo alteretur; si dimittuntur, hi casus in incerto relinquunt, an suum ludus effectum sor-

fortiturus ſit. Quoniam igitur illi, aſſentiente quoque Bernoullio (Jacobo), diſſimulandi ſunt; & iſti, jubente quoque Bernoullio (Daniele), calculo ſubjiciendi, illos itaque inanes, iſtos indifferentes appello.

Definitio 4. Vocetur M numerus ludorum, in quibus caſus, qui contingunt, inter ſe ſunt ſicut illi, qui contingere poſſunt. Numerus autem M indeterminatus eſt, ut infra explicabo.

Definitio 5. Juſtum appello ludum, in quo poſtquam evenerint caſus in ea proportione, in qua poſſibiles ſunt, uterque aleatorum diſcedit absque lucro vel damno. Profecto ſeries ludorum M cito vel ſero complenda eſt, & cum hæc ſemel completa fuerit, iterum eſt eadem complenda, toties, quoties &c. ſi quis igitur aleatorum in ſingulis ſeriebus ludorum M quicquam amittit ex proprio, dicendum eſt ludum injuſtum eſſe, ſtante pro altero prærogativa.

Theorema 2 Geminis inter ſe decertantibus, ſit depoſitum unius A, alterius B, caſus deciſivi pro primo x, pro ſecundo y, caſus indifferentes q: dico juſtum fore ludum, ſi eſt x, y :: A, B, hoc eſt ſi ſint ut caſus deciſivi qui aleatoribus favent, ita iſtorum depoſita.

Serie ludorum M completa, una pars erit illorum, qui ratione caſuum indifferentium vacui manebunt, altera pars erit eorum, qui caſuum deciſivorum opera ſuum ſortientur effectum. Hæc poſtrema pars exprimetur fractione $\frac{M(x+y)}{x+y+q}$ & ea quoque in alias duas dividetur, quarum una ad unum aleatorem pertinebit, altera ad alterum. Cum hæ geminæ partes inter ſe ſint ut x : y, invenietur prima $\frac{Mx}{x+y+q}$ ſecunda $\frac{My}{x+y+q}$ exactis igitur ludis M lucrum primi aleatoris erit $\frac{MBx}{x+y+q}$ & lucrum ſecundi $\frac{MAy}{x+y+q}$. At juſtus eſt ludus ſi exactis ludis M nihil aleatores, unus ab altero, acquirunt, ergo eſſe debet

$\frac{MBx-MAy}{x+y+q}=o$; ex qua elicitur $x, y :: A, B$, quod erat demonſtrandum.

Corol. 1. Interdum caſus deciſivi, qui ſingulis aleatoribus favent, poſſunt eſſe inter ſe diverſi, alii primarii & alii ſecundarii. Hujusmodi ſint caſus x, qui ad primum aleatorem pertinent, hoc eſt horum aliqui primarii, quorum numerus v, & alii ſecundarii, quorum numerus u: hic aleator acquirat, ſi contingit unus ex illis, totum depoſitum alterius B, &, ſi accidit unus ex iſtis, partem ipſius depoſiti expreſſam per aB. At æquitas poſtulat, ut in omnibus ludis M nemo detrimentum capiat, ſi fit igitur debita ſubſtitutio, præmiſſa formula in ſequentem mutatur $\frac{MBv+MaBu-MAy}{v+u+y+q}=o$, & æquatione ad analogiam revocata deducitur $v+au, y :: A, B$.

Hujus generis eſt ludus Pharaonis: pro primo aleatore, qui dicitur œconomus, numerantur caſus primarii v, cum ſcilicet charta ſignificativa eſt unica & prima in aliqua foliorum biga, & aliqui ſecundarii u, cum ſcilicet iſta charta duplex eſt in una eademque biga: ſi apparet unica & prima, lucratur œconomus totum depoſium B alterius aleatoris, qui dicitur colluſor: ſi duplex illa eſt, is accipit tantum dimidiam partem ipſius depoſiti B. Colluſori favent quidam caſus tantum primarii y, cum nempe charta ſignificativa locum in biga tenet unicum & ſecundum, quo caſu eveniente is totum acquirit depoſitum œconomi A. Cavendum eſt autem, ne ipſa charta appareat omnium poſtrema, hic enim caſus q pro indifferente haberetur.

Ut igitur ludus hic ad æquitatem reducatur, eſſe debet $\frac{MBv+(MBu):2MAy}{v+u+y+q}=o$; hoc eſt $v+\frac{1}{2}u, y :: A, B$, quæ nos docet analogia, caſus ſecundarios æſtimandos eſſe, ac ſi forent primarii debita proportione imminuti. Cum ludus inſtituatur integro foliorum ſyſtemate, invenitur $v=y=130000$, $u=10725$, & $q=o$. Juſtus igitur ludus erit, ſi fuerit $130000+\frac{10725}{2}$, 130000

(vel

(vel quam proxime 27, 26) :: A, B. Quare patet casus secundarios 10725 habendos esse ac si dimidii eorum primarii forent, & reliqui indifferentes.

Corol. 2. Ita fit, cum data parte depositi, quam aleator lucraturus est in eventu casus secundarii, depositum quærendum sit, quod pro ludi æquitate debetur in eventu primarii. At justus alio modo ludus fieri potest, cum dato nempe depositio, quod aleator adepturus est in eventu casus primarii, quæratur ipsius depositi pars, quæ par est in eventu secundarii.

Rem illustrabit exemplum : In ludo Bassettæ aleatores acquirunt ab invicem depositum A in eventu casus primarii. Hujusmodi casuum numerus pro œconomo est v, cum scilicet charta significativa apparet anterior in qualibet alia foliorum biga præter primam. Casus enim, quibus ea potest esse anterior in prima biga, secundarii sunt, & hi quoque œconomo favorabiles, quorum numerus u. Numerus autem primariorum pro colluſore est y, cum nempe ipsa charta est posterior & unica in qualibet alia biga præter ultimam; casus enim q, quo potest esse omnium postrema, pro indifferente usurpatur.

Si quæratur, quæ pars ipsius depositi A in æquo ludo ab œconomo acquirenda sit in eventu unius ex casibus secundariis; posita hac parte b A, formula superius proposita in sequentem tranfit $\frac{MAv+MbAu-MAy}{v+u+y+q}=0$, ex qua elicitur $b=\frac{y-v}{u}$. Cum igitur ludus incipiatur Integro foliorum systemate invenitur $y=130000$, $v=119900$, $u=20825$, & $q=0$. Hic igitur ludus ad æquitatem reducitur, si fit pars ejusdem depositi in casibus secundariis ab œconomo acquirendi $(b)=\frac{130000-119900}{20825}$ vel quam proxime $\frac{12}{25}$, quæ pars ipsius depositi est minor quam dimidia.

Corol. 3. Æquitas ludi aliquando dependet non modo a quantitate depositi, quod aliatores unus ab altero acquirere possunt, sed a numero experimentorum, quæ pro ludo complendo fieri debent. Sit numerus casuum a, quorum una pars fit b, altera a–b:

ita

ita ludus inſtituatur, ut Petrus depoſitum Pauli lucretur, ſi dato numero experimentorum n ſemper aliquis ex caſibus b ſucceſſive contingit; & Paulus tantundem acquirat, ſi aliquis accidit ex reliquis caſibus a−b.

Ex calculo combinationum elicitur, quod eventus, qui in omnibus experimentis n contingere poſſunt favorabiles Petro, ſunt $\frac{b^n}{a^n}$, & illi qui poſſunt accidere favorabiles Paulo, ſunt $\frac{a^n-b^n}{a^n}$. Ut igitur ludus juſtus ſit, eſſe debet $\frac{b^n-a^n+b^n}{a^n}=0$; ex quo elicitur numerus experimentorum $n=\frac{L\,a}{La-Lb}$. Hujus problematis ſolutionem primus dedit Hugenius, complectentem quosdam caſus particulares; poſtea Jacobus Bernoullius generaliter ad omnes ampliavit. At quia calculo utitur longo & operoſo, non erit abs re hanc ſolutionem compendioſiſſimam, tanquam methodi ſpecimen addidiſſe.

Corol. 4. Cum ex præmiſſa formula $\frac{MBx-MAy}{x+y+q}=0$ eliciatur analogia x, y :: A, B, quæ ludi æquitati convenit, caſus indifferentes q deprehendimus in hac circumſtantia evaneſcere. Quamvis igitur iſti deciſivis addantur, omnia tamen, quæ ſupra poſita ſunt, eundem effectum obtinent, ac ſi ſolis deciſivis ludi conſtituerentur. Quod ita ſit, patet etiam ex eo, quia caſus indifferentes ſuum quidem locum habent in ſerie omnium ludorum M. Verum cum lucra aleatorum in hac ſerie pro ludi æquitate inter ſe æquari debeant, ſequitur caſus indifferentes nil aliud agere, quam in eventu ſe immiſcere cum deciſivis abſque aleatorum lucro vel damno.

Scholium 1. Non ita ſe res habet cum exactis omnibus ludis M lucra unius aleatoris ſuperantur a lucris alterius. Profecto Theoria ludorum juſtorum explicata, facile eſt ad alios ludos tranſire, in quibus unus aleatorum quicquam habet prærogativæ præ altero. Revocatis formulis lucrorum, quæ in omnibus ludis M ad ſingulos aleatores pertinent, nempe $\frac{MBx}{x+y+q}$, & $\frac{MAy}{x+y+q}$, ſi differentia MBx-

Digitized by Google

$\frac{MBx-MAy}{x+y+q}$ datæ magnitudinis eſt, facile intelligitur, prærogativam pro uno vel pro altero ſtare, prout habetur ea differentia poſitiva vel negativa. Dum agitur itaque de hujusmodi ludis, caſus indifferentes non evaneſcunt ſicut in ludis æquis, in quibus ea differentia nulla eſt.

Si quantitas $\frac{MBx-MAy}{x+y+q}$ prærogativam exponit, quam alter præ altero habet in omnibus ludis M, eadem quantitas diviſa per M, hoc eſt quantitas $\frac{Bx-Ay}{x+y+q}$ prærogativam exprimit, qua in ſingulis ludis aliquis aleatorum prævalet. Ut intelligatur quid præſtet hæc formula $\frac{Bx-Ay}{x+y+q}$, ea reſolvenda eſt in ſua elemmenta $\frac{Bx-Ay}{x+y}, \frac{x+y}{x+y+q}$: Horum primum ſignificat, quod aleator prærogativa donatus, quotieſcunque vincit, quantitatem $\frac{Bx-Ay}{x+y}$ acquirit plus æquo, & quotieſcunque jacturam facit, eandem quantitatem injuſte retinet. Iterum ſecundum elementum ſignificat, quod probabilitas, ut ille vincat, vel jacturam faciat, ut ludus ſcilicèt decidatur, conſiſtit in quantitate $\frac{x+y}{x+y+q}$. His elementis componentibus formulam $\frac{Bx-Ay}{x+y+q}$, facile intelligitur, quod prærogativæ $\frac{Bx-Ay}{x+y}$, qua gaudet aleator in ſingulis caſibus deciſivis, aliquid ob caſus indifferentes derogatur, ita ut in ſingulis ludis illa remaneat $\frac{Bx-Ay}{x+y+q}$.

Corol. 1. Dum agitur de prærogativa unius vel alterius aleatoris, caſus diverſi generis, hoc eſt primarii & ſecundarii, poſſunt

alii pro deciſivis, & alii ad inſtar indifferentium haberi. Ut res illuſtretur exemplo, ſumatur ludus Pharaonis eo modo, quo in uſu eſt. Hoc cum omnibus foliis inſtituto, numerantur (ut alias diximus) caſus primarii 130000, quorum eventu colluſor acquirit quantitatem A, totidem alii caſus primarii, quibus evenientibus tantundem acquirit œconomus. Si caſus hujusmodi ſoli forent, prærogativa nemo aleatorum donaretur; at quia numerantur alii caſus ſecundarii 10725, quorum eventu œconomus acquirit quantitatem $\frac{1}{2}$ A, hujus itaque prærogativa fit in ſingulis ludis $\frac{130000A+(10725A):2-130000A}{270725}$ vel $\frac{10725A}{2+270725}$.

Hæc quantitas in gemina reſolvitur elementa, hoc eſt $\frac{A}{2+10725}$ & $\frac{10725}{270725}$, quorum primum oſtendit, quod œconomus, quotieſcunque contingit unus ex caſibus ſecundariis, lucratur plus æquo quantitatem $\frac{1}{2}$ A, & ſecundum indicat, quod probabilitas, ut hoc lucrifaciat, ut caſus ſcilicet ſecundarius contingat, conſiſtit in quantitate $\frac{10725}{270725}$. Itaque haberi poſſunt caſus ſecundarii tanquam deciſivi, quibus œconomus prærogativa donatur, & caſus primarii tanquam indifferentes, quibus prærogativa in incerto relinquitur: Nimirum ab his elementis compoſita quantitate $\frac{10725A}{2+270725}$, quæ eſt proxime æqualis $\frac{1}{50}$ A, hanc eſſe in ſingulis ludis œconomi prærogativam agnoſcimus.

Corol. 2. Cum caſus deciſivi diverſi generis ſunt, alii primarii, & alii ſecundarii, ad alterutros referri poteſt prærogativa, qua gaudet aleator. Sumatur pro exemplo ludus Baſſettæ. Hoc cum omnibus foliis inchoato, ſi uſu venit unus ex caſibus primariis, quorum numerus (ut alias indicavimus) eſt 130000, colluſor adipiſcitur quantitatem A: ſi contingit alter ex caſibus primariis, quorum numerus eſt 119900, tantundem aufert œconomus. Si caſus hujusmodi ſoli forent, prærogativa donaretur colluſor. At quia

quia numerantur alii casus secundarii 20825, quibus evenientibus lucratur œconomus quantitatem $\frac{2}{3}$ A, hic itaque gaudet in singulis ludis prærogativa $\frac{119900\,A+(2.\,20825\,A):3-130000\,A}{270725}$, vel quam proxime $\frac{3783\,A}{270725}$. Hæc resolvi potest in duo elementa $\frac{3783\,A}{20825}$ & $\frac{20825}{270725}$, quorum primum nos docet, quòd œconomus, quotiescunque contingit unus ex casibus secundariis, lucratur plus æquo quantitatem $\frac{3783\,A}{20825}$, vel quam proxime $\frac{1}{5}$ A; & secundum ostendit, quod probabilitas hujus prærogativæ, vel hujus casus secundarii consistit in quantitate $\frac{20825}{270725}$.

Verum præfata prærogativa $\frac{3783\,A}{270725}$ resolvi potest in duo alia elementa, hoc est $\frac{3783\,A}{119900}$ & $\frac{119900}{270725}$, quorum indicat primum, quod œconomus, quotiescunque unus accidit ex casibus primariis, plus æquo adipiscitur quantitatem $\frac{3783\,A}{119900}$, vel quam proxime $\frac{3}{100}$ A, & secundum designat, quod probabilitas hujus prærogativæ, vel hujus casus primarii consistit in quantitate $\frac{119900}{270725}$. At quomodocunque sit, ex geminis elementis composita in utroque casu quantitate $\frac{3783\,A}{270725}$ (quæ est proxime æqualis $\frac{1}{70}$ A) hanc esse constat in singulis ludis prærogativam œconomi.

Corol. 3. Cum lucretur œconomus in singulis ludis partem $\frac{Bx-Ay}{x+y+q}$ illius nummi, qui pro depositio est, numero ludorum M completo lucrabitur partem $\frac{MBx-MAy}{x+y+q}$; illorum nummorum,

rum, qui in omnibus ludis M (ſive caſus propitii ſint, ſive adverſi, ſive indifferentes) numerantur.

Hic numerus ludorum M eſt quidem notæ indeterminatæ, attamen eventus indubitati; itaque neſcit œconomus an iſtum numerum ludorum M cito vel ſero completurus ſit; certus eſt tamen eum niſi cito ſaltem ſero complendi; & cum ſemel illum compleverit; certus eſt iterum eundem complendi, toties quoquoties &c. Ignorat itaque, an partem $\frac{MBx-MAy}{x+y+q}$ illorum nummorum qui numerantur in omnibus ludis M, cito vel ſero lucraturus ſit; attamen non dubitat eam partem, niſi cito, ſaltem ſero lucrari, & cum ſemel illam acquiſiverit, non dubitat iterum eandem (toties quoties) acquirere.

Corol. 4. Poteſt œconomus plus lucrari, quam ſuæ prærogativæ conveniat, ſi ab exercitio diſcedit, antequam compleat primum numerum ludorum M; poterit autem in hoc caſu jacturam quoque ſubire. Numero ludorum M ſemel completo, ſi diſcedit antequam alterum compleat, lucrum poterit ſperare majus, & jacturam timere minorem; nam a lucro, quod in primo numero ludorum M provenerit, aut alterum lucrum augebitur, aut jactura temperabitur. Tandem poſt unum vel alterum numerum ludorum M œconomus poterit eo pervenire, ut quamvis diſcedat antequam alius numerus compleatur, majus ſemper atque majus lucrum ſperandum ſit procul a timore jacturæ.

Corol. 5. Ita lucrum reſpondet œconomo, ſi quod in uno ludo depoſitum eſt, idem quoque deponatur in altero. At ſi depoſita ſunt in aliis ludis majora, & in aliis minora, exitus lucri quærendus non eſt in omnibus ludis conjunctim, ſed in illis ſigillatim, qui ad depoſita ejusdem magnitudinis pertinent. Poteſt enim œconomus ſua frui prærogativa in quibusdam ludis pertinentibus ad depoſita unius magnitudinis, & nondum in aliis, unde oriatur in univerſis jactura. At ſi ludi ad unamquamque depoſiti magnitudinem pertinentes ad eum usque numerum, qui convenit, augeantur; lucrum poterit in univerſis quoque adimpleri.

Corol. 6. Si quis igitur in quibusdam ludis, veluti in illis Pharaonis vel Baſſettæ, œconomum videt de colluſore triumphare, non credat hoc eſſe donum fortunæ, quæ magis unum quam alterum

Digitized by Google

rum diligat, ſed fateatur munus eſſe ludorum, qui magis uni quam alteri favent.

Corol. 7. Hinc igitur dicere licet, quod unicuique homini non inſipienti opus eſt ludos calculo exactiore perpendere, ut judicium ferre poſſit, antequam diutius illis indulgeat. Nam ſi juſti ſunt, nemo quicquam ſperare poteſt; ſi injuſti, certus eſt unus lucri, & alter damni. Videat igitur in primo caſu, an ita tempus terendum ſit, & in aliis conſideret, an luerum conveniat honeſtati, vel damnum utilitati.

Corol. 8. Quidam alii ſunt ludi ſimiles illi, qui vulgo dicitur L'Qmbre: In his Ars fortunæ admiſcetur; non ſufficit enim favorabiles chartas ſortiri, ſed eas quoque induſtrie ludere oportet. Hujusmodi ludi ut plurimum juſti ſunt; nam ſi aliqua prærogativa eſt, ex uno in alterum tranſit, ut de ea æqualiter omnes participent. A principiis noſtris nec iſti quidem abhorrent; nam facile intelligitur, aleatores, qui diu pari induſtria colludunt, nulla alia afficiendos eſſe jactura præterquam temporis, quod diu ludendo conſumunt, & illos qui æque induſtrii non ſunt, afficiendos eſſe lucro vel damno, prout magis vel minus fuerint in ludendi arte periti.

Cetera proxima Sectione ſequentur.

ELOGIUM JOANNIS CHRISTOPHORI WICHMANSHAUSEN.

NOvam nuper Academia Wittebergenſis jacturam paſſa eſt morte Viri Celeb. *Jo. Chriſtoph. Wichmanshauſen*, Dynaſtæ cientelæ Duttendorffii, linguar. Oriental. Prof. Publ. ordinis Philoſophici Senioris & Academiæ Bibliothecarii. Natus eſt A. CIↃ IↃC LXIII, quinto nonas Octobres, Ilſenburgi, in Comitatu Wernigerodenſi, patre, Joan. Chriſtophoro, domino Vogtsfeldæ, primum monaſterio, Walckenriedæ, titulo inſpectoris, præpoſito, deinde Comitis Ilſenburgenſis, moxque Ducis Brunſvicenſis, rationibus & negotiis, quæ ad officinam ærariam pertinent, præfecto, ſive, barbara rudis vulgi voce, *factore*, matre item, Eliſabetha, ortu Heydia, qui ſane optimi parentes antiquitate generis & laude majorum floruerunt. Domeſticis primum formatus præceptis, dehinc, robuſtior factus, publicas frequentare ſcholas cœpit, ac Schœningæ, quam in Guel-

ferbytano principatu ſalinarum fontes illuſtrant, ad affinem, Jo. Andream Dœplerum, miſſus, hujusque abitu, ſacrorum ibidem antiſtitis, Chriſtophori Boſenii, contubernio patrocinioque, ſibi utiliſſimo, commendatus, ſingulari inſtitutioni vacavit clariſſimi tum ludi iſtius moderatoris, Joachimi Maderi. Hinc A. CIↃ IↃC LXXX gymnaſium Gothanum petiit, ac magiſtris præcipuis, Georgio Heſſio, M. Henrico Rumpelio, ac Adamo Tribbechovio, primario divini cœtus adminiſtro, Hebraice doctiſſimo, operam dedit, ac, duobus annis poſt Lipſiæ in Academicorum tabulas relatus, annuo convictu ab initio M. Jo. Dornfeldii, ſacerdotis id temporis ad D. Nicolai, poſtea, mirabili divinæ providentiæ munere, cui ſecundiſſimus reſpondit eventus, L. Ottonis Menckenii ædibus perinde ac menſa, plus duobus annis, bene feliciterque uſus, & intra iſtud ſpatium Philoſophiæ Magiſtri auctus dignitate, ante tamen, quam id fieret, ſummis ſe haud indignum honoribus inſignibusque, publica diſputatione de *divortiis ſecundum jus naturæ*, ductu Menckenii ſui, probavit, ipſeque deinde præſes, de *Zopyro, Babylonios fallente*, ac porro, de *extinctione ordinis Templariorum*, gradum ſibi ac viam ad ordinem Philoſophorum muniendi cauſa, ſpecimina dedit. Præter ceteros, ſtudioſe Jo. Benedicto Carpzovio, Theologo, unius anni curriculo, addixerat ſeſe, eumque fideliſſimum magiſtrum tam in divinarum intelligentia rerum, quam dicendi facultate, fuerat expertus. Inde egreſſus ad tempus arctioribus Academiæ ſpatiis. A. CIↃ IↃC LXXXVIII, conſpirantibus ſecum in idem propoſitum M. Caſp. Lindenbergio, & M. Gothof Springero, ad ampla evectis poſtea ſacerdotia, luſtravit Bataviam perinde ac magnam Britanniam, eo præſertim anni articulo, quo Guilielmo, Principi Arauſionenſi, regno Rex Jacobus cedere atque ad Gallos fuga ſalutem petere cogebatur. Reverſus inde, poſteaquam ex Anglia Hamburgum trajecturum turbulentæ quatuordecim dierum tempeſtates, jactis in mare ancoris, non ſine præſentiſſimo vitæ periculo, impediverant, rejectusque in Bataviam, terra continenti, una cum ſociis, Lipſiam in hoſpitis ſui Carpzovii ſinum rediit complexumque. At nec diu hic ſe tenuit, ſed, quod dudum deſtinarat, Wittebergenſium quoque Muſarum colere delubra, morte tamen ſubitaCeleb. D. Balthaſ. Bebelii, theologi Argentoratenſis, divi D. Abraami Calovii ſucceſſoris meritiſſimi, retardatus fuerat, nunc demum

eo

eo magis executus est destinata, quo magis fama de illustris Samuelis Stryckii, JCti, adventu percrebresceret, cujus, simul ac eo pervenerat, incredibili humanitate captus, brevi in tanti hospitis, sibi victum præbentis, singularem intravit benevolentiam, gravissimaque ejus commendatione spem cepit non omnino nullam adipiscendi muneris extra ordinem publice docentis. Verum tamen in itinere, supra confecto, conquiescere nondum poterat animus erectior, nec extremo vitæ discrimine, ab infestissimo tempestatibus mari sibi intentato, deterreri, quin denuo meditaretur peregrinationem, cogitaretque in Italiam, & digrediendi eo societatem iniret cum unico Stryckii, aliorumque purpuratorum filiis, quibus dux itinerisque moderator contigerat Conrad. Samuel Schurtzfleischius, cujus opera ab illis eo cupidius expetebatur, quo longius & latius Belgium, Britannias, Gallias, terra marique, jamjam peragraverat. Horum comitatu A. CIↃ IↃC XCI, sexto Kal. Jan. hinc movit Wichmannshausenius, delatusque Norimbergam, Ratisponam, Augustam Vindelicorum, Ingolstadium, Monachium, & per Comitatum Tirolensem, Alpes non magis, ac posthac Apenninum, transcendens, Venetias, atque hinc Ferrariam, Bononiam, Florentiam transiens, Romam venit, ac hac in urbe aliquandiu detentus, Venetias, alio provinciarum tractu, quo Ancona, Spoletum, Fanum Mariæ Lauretanæ, occurrunt, remigrat, obiensque universam Longobardiam, Patavium, Genuam, Mediolanum, Ticinum, Parmam, Placentiam, Brixiam, aliaque loca versus dirigit cursum, & Italia, Carinthia, Foro Julii, Stiria, relictis, Vindobonam Austriæ concedit, &, postquam augustam Cæsaris sedem perinde ac bibliothecam inspexerat, Danubio Posonium, Comoronium, Budam, nondum tutam satis a nupera pestilentia Jaurinum, remis velisque secundis devectus, Vindobonam redit, ac denique, non multo post, Moraviam percurrens, Silesiam & Saxoniam, A. CIↃ IↃCXCII, vertente mense Novembri, cum Schurtzfleischio suo redditur Witteberga. Hujus literarum herois adhæsisse lateri in toto annui prope itineris cursu, magnum semper fortunæ munus habuit divus, præsertim compellationem magni Etruriæ Ducis, Colmi III, Schurzfleischium, cum comitibus, commendatione Antonii Magliabechii, splendide admittentis, haud magis, quam ad Ciceronem sigillatim, coram Daniarum Rege, Friderico IV, principe tum juventutis, itemque ad Livium, æternis monumentis fuirantes, allocutionem in humanam vix cadere posse eloquentiam ingeniumque,

umque,ac huius diuturnam consuetudinem intimam judicavit studiis suis rebusque tam fortunatam, ut, præeunte hoc experto duce, incredibile quantum proficeret, ac, nunquam ab eo discedens, doctrinarum cujusque loci & dignitatis principes salutaret ubique, bibliothecas perscrutaretur, eruditorum secreta exploraret,nationum mores, ritus, habitus, commercia, in usum suum annotaret.Sic factum, ut Nostro, vixdum reverso, provincia tradendæ linguæ Græcæ demandaretur extra ordinem,quæ cum ordinaria Poeseos postero anno commutabatur, excipiente hanc deinceps, A. CIↃ IↃCXCIX munere Orientales linguas publice docendi, Cl. Theodori Dassovii discessu Kilonium vacuefacto. Disputationibus plurimis, duo facile Volumina complentibus,quibus Vet.Testamenti loca difficillima illustravit,Eruditis omnibus doctrinam apprime probavit. *Gymnasio Arabico*,ut vocavit,a se edito,discipulorum industriæ magna attulit adjumenta, ac eos ipsa exercitatione,præceptorumque ad usum accommodatione,erudivit confirmavitque. In tractandis Academiæ causis perdiligens fuit, religiosus & prudens,ac publico ejus nomine modo delegatus ad Comitia provincialia A.CIↃ IↃ CCIX,modo ad stativa Altranstadensia Regis Suecorum, Caroli XII, haud procul Lipsia, cum aliis præclare agendi facultate præditis, A. CIↃ IↃ CCVI mense Septembri missus. Rectoratus munus in Academia semel,Decanatus vero quinquies obiit. De Bibliotheca,cujus curam suscepit A. 1712, bene meritus est, ad eamque ornandam non minus, quam amplificandam, plurimum contulit, ac lectissimorum supellectilem librorum,a divo D.Theod.Dassovio,Cimbricorum præsule sacrorum,Academiæ testamento legatam, quæ partim Græcis, quondam a Balthasare Stolbergio hereditate ipsi relictis, partim Hebraicis, magnis suis sumtibus conquisitis,constat,non solum Rensburgo celeriter apportandam curavit probe, sed & sine ullo incommodo advectam suisque loculis distributam, pariterac cetera receptacula, cancellis & clausiris munivit,aditumque bibliothecæ expurgavit,atque eidem multiplicandæ extraneorum benignitatem adjunxit,eorumq; liberalitatem provocavit. Ad Theologiam quidem natus, non factus, erat, erat quippe religiosus, pius,Dei sincere reverens, ac frequens oraculorum,pro concione explanatorum, auditor, nec sui, sed simplicitatis veritatisq; amans, affabilis & jucundus, nemini molestus,ac cujusvis studiosus,& summis infimisq; carus,muneris sui observans, ac cunctas vitæ innocentis,rectæq; doctrinæ, partes explens. A. CIↃ IↃ CXIIX ad matrimonium adiiciens animum, Annam Sophiam,Celeb.Ottonis Menckenii,olim hospitis,filiam unicam,propitio fato duxit, e qua, præter alios liberos præmortuos, filium unicum, Jo.Burchardum,& filias tres reliquit, quarum natu major Jo. Guil.Jano, celeb.Viteb Theol. nupsit,A. 1725 gravi Acad & familiæ luctu, ut alibi diximus, exstincto. Ceterum,etsi esset noster valetudine satis firma, post mortem tamen uxoris suavissimæ, quæ A. 1714 decessit, asthmate laborare cœpit; cui cum tandem accessisset febris lenta & catarrhalis, demum viribus plane exhaustus, & perpetuo divina cogitans, animam Creatori reddidit A. 1727 d. 16 Cal. Febr.

):(o):(

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. VI.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB Anno Æræ Chriſt. D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Seren. Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit & Præfationibus auxit.

Tomus VII.

Mediolani, ex typogr. Societatis Palatinæ, 1725, fol. Alphab. 7.

STrenue perſequitur inſtitutum Cl. *Muratorius*, ita ut ſpes ſit, opus hoc ſplendidum viginti demum Volumina complexurum; maxime cum in præſtituta annorum periodo non acquieſcat, & quædam etiam Chronica addat, quæ ante A. 500 ordiuntur. Exſtat in hoc Tomo, qui Sereniſſimo Principi *Raynaldo Eſtenſi* inſcriptus eſt, *I Chronicon Romualdi II Archi-Ep. Salernitani* ab O. C. ad A. 1178, tum rerum copia ac ſelectu, tum ſtyli quoque, quod mireris iſto ſeculo, elegantia commendandum, cujus etſi lacinias uberrimas Baronius dederit in Annal. qui ut fabulam de Alexandro III collo Imp. Friderici Barbaroſſæ inſultante confutaret, ad hunc imprimis ſcriptorem, ceu teſtem *αὐτόπτην* provocat; alias Felix Contelorius in libro de Concordia Alexandri III cum Friderico Imp. contra Fortunatum Ulmum, Monachum Caſinenſem Venetum; aliasque

rurſus Caruſius in Bibliotheca Sicula adjecit; nemo tamen adhuc præter Noſtrum exſtitit, qui opus integrum, cujus Codices etiam in Vaticana, Salernitana, & Regia Pariſienſi exſtant, quam accuratiſſime ex Ambroſiana evulgavit, opera ſimul uſus Cl. *Joſ. Ant. Saxii*, Bibliothecæ hujus Præfecti. Et merebatur ſane poſt tot ſecula publicam lucem Autor graviſſimus, illuſtri genere natus, quippe qui Wilhelmi II Siciliæ Regis, cujus legatus Venetias ſe conferens paci inter Alexandrum & Fridericum conſtitutæ ſummo cum honore interfuit, avunculus, ut teſtatur Petrus Bleſenſis in Epiſt. X; ad Salernitanum Archi-Epiſcopatum evectus A. 1153 vel 1154 Eccleſiam ſapienter rexit; nec ſacris tantum literis, verum & Medicinæ & aliis artibus deditus, deceſſit tandem A. 1181. Sequitur *II* ejusdem ætatis ſcriptoris, *Hugonis Falcandi*, *Hiſtoria Sicula*, qua res ſui temporis ab anno circiter 1154 ad 1169 deſcripſit; quam etſi compilaverit Fazellus & integram jam ediderint alii, hoc tamen Theſauro non indignam ſtatuit Cl. Muratorius, quod Autor ſagaciſſimus judicio non vulgari, ſimulque magna ſcripſit libertate, ita ut ne Siculis quidem ſuis aliquid indulſerit, uſus præterea ſtylo eleganti, gravi & concinno. Dedit inde Noſter *III e Godefridi Viterbienſis Pantheo*, *ſeu Chronico*, *Partem XVI*, quæ ad res imprimis Italiæ ſpectat, omiſſis reliquis, quæ apud Piſtorium aliosque legi poſſunt, ſimulque obſervat, Baronium ad A. 1186, ubi nominat *Gotifridum Viterbienſem (ut vulgo fertur) ſive Vitembergenſem*, fruſtra de patria dubitare, cum Codices omnes, impreſſi & MSSpti, conſtanter eum Viterbio vindicent, nec obſtet, eum a puero in Germania verſatum, Bambergæ literarum rudimenta didiciſſe, & trium Impp. German. Secretarium fuiſſe, ſiquidem eo tempore, quo tantum Italis commercii cum Germanis interceſſit, Itali mature in Germaniam miſſi fuerint, ut linguæ adſuefierent, quos deinde Principes Germaniæ lubenter in aulam adſciverint. Exiſtimat etiam, ambitioſum *Panthei* titulum neutiquam ab Autore ipſo operi præpoſitum, cum vetuſtæ membranæ *Memoriæ ſeculorum* inſcriptionem ferant, qua occaſione Voſſium notat, qui de Hiſt. Lat. L. II C. 24, a quibusdam hunc librum ſub tit. *Memoriæ Sanctorum* citari, falſo perſuaſus fuit. Majoris momenti eſt *IV Si-*

cardi

cardi Epiſcopi Cremonenſis, A. 1215 mortui, *Chronicon*, a N. C. ad A. 1213, quod e Codice Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis & altero Bibl. Eſtenſis nunc primum prodit. In hoc Chronico, ad quod alii Hiſtorici jam pridem provocarunt, eruendo ſingularis fuit Noſtri felicitas; nam cum diu fruſtra illi inſidiatus eſſet, accidit, ut oportune inciderit in Codicem Bibliothecæ Eſtenſis, cujus ipſe curam habet, nullo Autore præpoſito conſcriptum, quem cum antea ob fabulas (a Regienſi quodam Autore inſperſas, qui & Regienſia quædam addens, hoc Chronicon pro ſuo venditaſſe videtur) contempſiſſet, diligentius relegens, non vana in eo veſtigia Sicardianæ operæ reperit, eoque Ill. *Gentilotto* Codicem transmiſit, cum Vindobonenſi conferendum, qui cum eum utique cum hoc convenire animadverteret, (niſi quod Vindobonenſis aliqua, in Eſtenſi deſiderata, hic vero multo plura, quæ in illo fruſtra quæſiveris, ex alio Sicardi opere huc translata, ut Noſter certis argumentis evincit, contineat, maxime de rebus ejus tempore in Oriente a cruce ſignatis, quibus ipſe acceſſit, geſtis) adduci ſe demum paſſus eſt, ut Vindobonenſem Codicem, annuente Auguſtiſſimo Imperatore, *CAROLO VI*, cum Noſtro communicaret. Unde is in rebus quidem a C. N. ad Caroli M. tempora Eſtenſem Codicem, reſectis tamen putidis fabulis, ab alio, ut diximus, Autore infartis, in reliquis vero Vindobonenſem potiſſimum ſecutus, alteram ex altero emendavit & ſupplevit; quanquam, cum uterque Codex vitiatis lectionibus abundet, menda omnia tolli non potuerunt. Ceterum ut alia habet Sicardus, quæ hiſtoriam juvant, ita expeditionem Friderici I Imp. aliorumque in Oriente tam dilucide exponit, ut nemo melius, & de inclyta Marchionum Montisferrati progenie vix alibi obvia obſervat, ſermone quoque ſupra ſeculi genium elegantl cuncta deſcribens. Subjunctum huic eſt *V* Anonymi *Chronicon breve Cremonenſe* ineditum, ab A. 1096 ad 1232, cum *Jo. Jac. Turrecini Catalogo Magiſtratuum Cremonenſium*, licet interrupto; quod utrumque opuſculum etſi nihil fere præter nomina Poteſtatum, ut vocant, ſeu Magiſtratuum contineat, attamen cum civitates Italiæ non alios olim quam exteros, eosque nobilitate illuſtres viros, Magiſtratui admoverint, habebunt tamen hic fa-

miliæ nobiles, unde proſapiam ſuam illuſtrent. Succedit *VI* opus pariter ineditum, *Bernardi Theſaurarii de acquiſitione Terræ ſanctæ ab A. 1095 ad 1230*, e Bibl. Eſtenſi, quod ex Gallica, qua conſcriptum fuit, lingua circa A. 1320 Latine traduxit *Frater Franciſcus Pipinus Bononienſis Ord. Prædic.* cui etiam verſionem Latinam Marci Pauli Veneti conſuetudinum regionum Orient. debemus, ut & Chronicon, quod deinceps edere conſtituit Cl. Muratorius. *VII. Chronicon Foſſæ novæ*, quod Ughellus primum in Appendice Tomi I Italiæ S. ſub *Johannis de Ceccano* nomine vulgavit: quanquam ut fuit Ughellus, alioquin de hiſtoria Epiſcoporum Italiæ bene meritus, artis Criticæ parum peritus, & innumeros errores tum ſuos, tum typographorum irrepere paſſus eſt, ita parum accurate hoc Chronicon ipſi Johanni Comiti ſeu Domino Ceccani tribuit, quod multa ejus Acta & chartæ in eo comparerent, quorum initium: *Ego Johannes de Ceccano.* Quare de hujus pariter ac ſequentis *VIII Chronici* brevis *Atinenſis Eccleſiæ*, ab eodem Ughello publicati, autore omnia adhuc incomperta ſunt. Quod ſequitur *IX Chronicon Cavenſe* ab A. 569 ad 1318, ex margine Codicis in monaſterio S. Trinitatis Cavæ, quo Bedæ Chronicon continetur, Noſter deſcripſit, additis *X Excerptis* e Martyrologio & Necrologio Caſinenſi. Dignum quoque, quod ex Ughelli Tomo III huc transferret, Noſtro viſum, *XI Richardi de S. Germano*, oppidi hujus Notarii, *Chronicon* rerum per Orbem, imprimis utramque Siciliam, geſtarum ab A. 1189 ad 1243, quem autorem utut Ughellus cenſeat nimio in Fridericum II Imp. amore ſeductum, aliquando a veritate deflexiſſe, Noſter tamen neminem reperiri facile exiſtimat, quem tutius ſequaris in ejusdem Imperatoris Hiſtoria. Ultimum locum occupant *XII Matthæi Spinelli de Juvenatio Ephemerides Neapolitanæ*, ſeu diarium rerum ſuo tempore ab A. 1247 ad 1268 in Regno Neap. geſtarum, Italice nunc primum editum ex Cod. MSpto Neritonenſi, cum verſione Latina & Notis *Dan. Papebrochii*, cujus in Propilæo ad Acta Sanctor. Maji primum Latine prodiere hæ Ephemerides, poſtea a Caruſio quoque Tomo II Bibl. Siculæ recuſæ. Quod vero poſt verſionem Latinam nunc etiam textus Italicus, Apula dialecto exaratus, prodit, ideo factum, quod pri-

primus omnium, quantum conſtat, *Spinellus* hic res geſtas lingua ſibi vernacula tradere tentavit, quem paulo poſt Ricordanus Malaſpina & Dinus Compagnus, a Noſtro pariter edendi, imitati ſunt; obſervatque Cl. Editor, Latinæ linguæ uſum tum in Actis publicis tum aliis artium ſcientiarumque & hiſtoriarum monumentis perpetuum fuiſſe usque ad ſeculum XIII, quo primi Poetæ, ad exemplum forte Provincialium, ipſo Friderico II regnante, aliquid in Poeſi Italica conati, quorum exemplum mox deinde alii quoque ſcriptores ſunt ſecuti.

M. LEONHARDI BOHNERI, NORIB. Inſtitutiones Theologiæ Catecheticæ, ad genuinum rudioribus verbum Dei tradendi methodum comparatæ. Appendicis loco adjecta eſt ejusdem Sciagraphia methodi tractandi ſtudium Theologicum, ſeorſim antea excuſa.

Altorffi Nor. apud E. F. Zobelium, 1727, 4.
Pl. 14.

CUm in hac officii miniſterialis parte admodum neceſſaria Cl. Autor defectum aliquem ſyſtematicæ introductionis deprehendit; in eo fuit, ut, in eorum præcipue uſum, qui in Academiis in catechiſandi ſtudio erudiri cupiunt, has Inſtitutiones, Latino contextas ſermone, proponat. Elegit autem methodum eam, ut per tabulas, ſed non illas ſteriles, verum variis eruditorum obſervationibus refertas, totius doctrinæ Syſtema exhiberet. Ampla vero præmiſit prolegomena, & in his varia congeſſit erudita de etymo vocis Catecheſis, item de ejus ſynonymis, hisque tam Ebræis & Græcis, quam Latinis & Germanicis: ſuppeditat & hic definitionem Theologiæ Catecheticæ, quod ſit habitus verbum Dei docendi rudiores. Hujus norma, ut appellat, eſt S. p. 3.
Scriptura, & normatum, libellus Catecheticus brevis, ſpeciatim Lutheri, non vero ab aliis propria autoritate conſarcinati. Finis ipſi proximus eſt, ut fundamenta Chriſtianiſmi ponantur; remotus vero conſervatio & propagatio Eccleſiæ. Affectiones numerat, utilitatem, neceſſitatem, difficultatem, & hanc tum ob me-

thodum, tum ob catechumenorum varietatem. Addit & his dignitatem, & subjicit subsidia in hoc studiorum genere, eaque tam fundamentalia, Catechismos variarum religionum, quam methodica, scilicet vel præcepta partim commoventia, nempe pia desideria Theologorum, partim didactica, vel etiam exempla. Ipsæ autem Institutiones in *duas* dividuntur *partes*. *Prima* est historica, & Catecheseos quidem ac Catecheticæ institutionis historiam nectens, tum quoad institutionem divinam, tum quoad executionem in *Ecclesia Patriarchali* e. gr. *Gen. XIV*, 14, *XVIII*, 19,
p. 13. item in *Mosaica*, tam in scholis publicis, quam privatim domi. Tandem & in *Ecclesia N. T.* catechetica institutio invaluit, partim a Joh. Baptista, & Christo (quem cum *Zentgravio* Archi-Catechetam appellat) partim & deinceps ab Apostolis & eorum successoribus instituta; non exclusa institutione domestica, quale exemplum 2 *Tim. I*, 5, *III*, 15. In Ecclesia, quam specialius
16. sq. appellat *Patristicam*, inter alios recenset *Pantænum*, *Clementem Alex. Origenem*, *Heraclum*, *Dionysium*, *Athanasium*, *Didymum*, *Ambrosium* e *Sec. II*; e *III Babylam* & *Gregorium Neo-Cæsariensem*; e *IV Greg. Naz.* & *Nyssenum*, tum *Cyrillum Hieros.* quod ad *Ecclesiam Orientalem* attinet. Quoad *Occidentalem* autem, *Sec. II Justinum Martyrem*; *Sec. III Tertullianum* & *Cyprianum*; *Sec. V Hieronymum* & *Augustinum*; *Sec. VIII Joh. Damascenum* & *Sec. IX Theodorum Studitem* recenset; qui duo ultimi tamen ad Græcam & Orientalem Ecclesiam referendi erant. His fœminas Catechistas, scilicet *Diaconissas* & *Presbyterissas* subnectit, domesti-
17. camque parentum institutionem. Varias quoque cumulat variorum observationes de *Catechumenis*, ut & de doctrina, quam Catechumenis proposuerunt. In Ecclesia, quam vocat, *Scholastica Sec. X* hujus studii cœpit neglectus, & præcipue id iterum *Sec. XI &*
24 sqq. *sqq.* invaluit. In Ecclesia *Evang. Lutherana* laudibus evehit *B. Lutheri* in hac etiam parte felicem diligentiam. Bello autem tricennali oborto, haud raro & hoc studium elanguit, rursus deinde restitutum. In Ecclesia *Pontificia* præ ceteris *Jesuitis* hac et-
29 sqq. iam in re laudem tribuit. In Ecclesia *Calvino-Reformata* Catechismi studium laudabile vigere, annotat, & hac occasione de Catechismi *Heidelbergensis* applausu, vel reprobatione nonnulla affert.

Digitized by Google

affert. De *Socinianis* etiam & eorum *Catechiſmo Racovienſi*, ut & *Oſterodiano* non tacet; quibus addere potuiſſet novam illam, ut putant, *Crellii* catecheſin, quam Cl. *Petrus Jenichen*, Rect. & V. D. M. Thorunii aliquot diſputationibus nuper refutavit. Ex *Arminianorum* Catecheſibus recenſet: *Onderwyſinge in der Chriſtelyke Religie*, dictam; pariterque *Quackerorum* Catechiſmos, tum a *Barclajo*, tum *Kohlhanſio* editos; nec non *Anabaptiſtarum*, & inter hos *Mennonitarum*; & tandem *Eccleſiæ Græcæ*, & ſpeciatim *Ruſſicæ*, Catecheſes nominat. Ad *alteram* Inſtitutionum Catecheticarum *partem*, nempe *didacticam* delatus, C. I de *Catechetis* diſſerit, quos e *Rom. II*, 20 deſcribit. Huc refert naturales, videlicet parentes, heros, patres matresque familias, quos obligatos merito cenſet, ut, ſi ipſi ſuos docere nequeant, per Præceptores domeſticos id faciant. Miniſtros pariter Eccleſiæ ad Catechiſmi inſtitutionem obſtrictos eſſe, recte urget. Nec a Theologiæ ſtudioſis occaſionem datam negligi debere, judicat, & imprimis Præceptores ſcholarum huc reſpicere debere, ſalutariter monet. Tandem & Suſceptores ex undis baptiſmalibus, ut & Tutores & Curatores, immo omnes omnino Chriſtianos ad hanc curam obſtrictos eſſe, docet; ſed hos extraordinarie. Dona deinde, quibus Catecheta inſtructus eſſe debeat, perſequitur, ut & illius officium. C. II de *Catechumenis* agit, & inter alia bene monet, quod Catechumenis præcipue & illa vitia, ut maxime peſtifera, debeant fiſti, quæ eorum temperamento, ætati, ſtatui & vitæ generi maxime ſunt familiaria. Doctrinam deinde exhibet, quæ maxime inculcanda veniat, & in cœtu e provectioribus & tyronibus mixto, illorum majorem, quam horum rationem habendam eſſe putat, ſimul ſubſidia & munia Catechumenorum conſiderans. C. III methodum catechiſandi exponit. Hic inter alia monita ſalubria urget, quod quæſtiones ſimplices formari, & ſecundum captum Catechumenorum phraſibus & illuſtrationibus e vita communi petitis omnia plana & liquida reddi debeant. Immiſcet quædam ad *Ebr. VI*, 1 *ſqq.* & fundamentum fidei ſpectantia, ſecundum diſciplinam Zeltnerianam, quæ in medio relinquimus. Tum quomodo Eccleſiæ Miniſter in conventibus etiam publicis, data occaſione, ad alios inſtruendos, loqui debeat,

p. 35. 44. 65. 67. 90 ſqq.

Digitized by Google

debeat, proponit, & de ſyſtematico Catecheſin docendi ordine diſquirit: item ipſius tractationis rationem, quoad explicationem, probationem, illuſtrationem & applicationem ad pietatem, perſequitur. C. IV denique nonnullas ſpeciales obſervationes de ipſis *Catechiſationibus*, ſeu examinibus catecheticis, addit, & hic impedimenta & motiva, mediaque etiam ad continuationem catecheticorum horum exercitiorum facientia, conſiderari merentur. Conſpectum tandem materiarum pertractatarum, & Catalogum Autorum adhibitorum ſubnectit. Et optima quidem ex his congeſta hic eſſe, facile dabimus; licet forte quidam ſint futuri, qui nimium verborum ex notis alioquin Autoribus citatorum copiam faſtidiant. Sciagraphiam autem ſtudii Theologici, quam titulus etiam promittit, tabella duabus ſolum paginis, omiſſa ejus expoſitione uberiori, ſiſtit. Ceterum compendium hoc Catecheticæ Inſtitutionis uſibus illorum accommodatiſſimum cenſemus, qui vel Collegia Catechetica inſtituere, vel etiam proprio Marte de nexu diſciplinari totoque officio Catechetico inſtrui avent.

p. 120. ſqq.

HISTORIA VITÆ JACOBI ARMINII, Autore CASPARO BRANTIO.

Amſtelodami, apud Martinum Schagenium, 1724, 8.

Alph. 1 pl. 8.

HISTORIÆ HUJUS EDITIO ALTERA multo correctior, cum Præfatione & Notis JO. LAUR. MOSHEMII, Th. D. & P.P.O.

Brunſuigæ, apud Frid. Guil. Meyerum, 1725, 8.

Plag. 16.

VItam Jacobi Arminii, qui Remonſtrantium ſectæ originem nomenque dedit, poſt Bertium Sagittarius, Benthemius, Jægerus, & tantum non omnes recentioris Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſcriptores, nec non Bælius, Uhſius, aliique biographi, qua quisque potuit conſultumque duxit ratione, in monumentis ſuis hiſtoricis expoſuerunt. Omnium vero copioſiſſime ac pleniſſime eandem

Digitized by Google

eandem peculiari opera enarravit Autor præsentis historiæ, ecclesiasticæ munere in cœtu Remonstrantium apud Amstelodamenses quondam defunctus, nobisque ob eruditionem haud vulgarem sæpius laudatus. Hic non solum ex Bertii oratione funebri, vita Johannis Uytenbogardi, Epistolis Ecclesiasticis, aliisque monumentis literariis typis jam divulgatis, verum etiam ex schedulis non paucis ipsius Arminii, aliorumque eo seculo insignium virorum, nondum impressis, itemque ex actis presbyterii Amstelodamensis, ea collegit omnia, quæ ad vitam Arminii illustrandam afferri poterant. Hoc opus ante triginta annos conscriptum, post obitum Autoris in alienas incidit manus; a filio autem illius, Gerardo Brantio, recuperatum, & luci publicæ expositum est; atque accurante Cel. Moshemio jam altera vice impressum. Primam enim editionem Belgicam, & magno venientem pretio moli voluminis haud respondente, & fœdis operarum erroribus inquinatam, & indice rerum autorumque destitutam, altera statim secuta est Brunsuicensis, Cel. Moshemii præfatione & notis, quibus nonnulla a Brantio posita modo illustrantur, modo emendantur, nec non indice rerum & autorum ornata. Et hanc posteriorem editionem multo correctiorem esse, titulus quidem indicat: eandem vero operarum erroribus non carere, ex priore editione Belgica omnino corrigendis, peritus lector facile judicare potest. Nam, ut in gratiam eorum, quibus Belgicam editionem inspicere non licet, aliquos tantum errores notemus, in præfatione Ger. Brantii legendum est: *Hæc præmittere libuit*, pag. 1 lin. ult. *emendatioris*, pag. 6 lin. 21, *laqueo necatos*, pag. 17 l. 28, MDLXXXVII, pag. 22 lin. 2, *quam quidem sequens eodemque hoc rerum articulo incidens casus*, pag. 33 lin. 13, *mandare*, pag. 40 l. 26, *compellare*, p. 41 l. 11, *oblocutum*, p. 47 l. 14, *intentatam*, p. 49 l. 5, *perlecto*, p. 63 l. 4, *indicia*, p. 84 l. 8, *consuerant*, p. 87 l. 17, *ecclesiæ*, p. 101 l. 15, *soli*, p. 143 l. 17, *secuturum*, 145 l. 23, *designatum ord.* p. 180 l. 5, *aptantem*, p. 183 l. 12, *iterando*, l. 21, *exactæ*, l. 27, *Velsio* p. 187 l. 10, *prurigo*, p. 188 l. 5, *scrutatur*, p. 201 l. 3, *quorum*, pro *quoque* &c. Obiter etiam observamus, pag. 137 lin. 6 addendam esse vocem *occasionem*, vel similem, quæ etiam in editione Belgica desideratur.

Ex ipsa vero vitæ Arminii historia, cum notissima sit, nec non ex notis Moshemii eruditissimis, singularia tantum quædam, & quæ ceteri vitæ Arminii scriptores vel ignorarunt, vel prætermiserunt, ut breviter perstringamus, dum Brantius observat, Arminium, alias *Jacobum Hermanni* dictum, eodem, quo Melanchthon fatis cessit, anno natum esse, nempe 1560, Moshemius notat, Bælium quidem asserere, id ipsum jam a Bertio observatum esse in oratione funebri Arminio dicta, sed nihil ejus rei in oratione illa Bertii reperiri. Qua occasione nos non prætermittendum esse ducimus, Bertium, &, qui eum secutus est, Jægerum in Hist. eccles. sec. XVI Tom. I f. 153 Arminium eodem, quo in Gallia colloquium Possiacenum habitum, anno natum esse referre: hunc vero errorem a Bælio jam notatum, eoque hæc a Brantio recte omissa esse. Hermanni Rennecheri, Westphali, quo Arminius præceptore usus est in addiscenda lingua Hebraica, dum mentio injicitur, Moshemius scripta quædam illius affert, quibus addi omnino merentur: *Assertio solida ac pia veritatis carnis Christi*, ed. Hanoviæ 1597, 8, in cujus titulo sese linguæ Hebrææ in inclyta Academia Heidelbergensi Professorem dicit, atque *Orthodoxus & perspicuus Tractatus de regeneratione*, Lichæ 1600, 8 editus. Cum Arminius in Academia Basileensi A. 1582 Theologiæ operam daret, referente Brantio, in feriis vindemialibus pro more ibi recepto publice jam habuit Lectiones Theologicas in capita quædam Epistolæ Paulinæ ad Romanos, quas Jacobus Grynæus aliquoties sua decoravit præsentia, qui etiam in lectionibus suis, si quid gravius proponeretur, honoris gratia ad Arminium his verbis provocare non veritus est: *respondeat pro me Hollandus meus.* Sed ad hæc Moshemius ex Phil. Pareo bene monet, Arminium quoque a Grynæo graviter admonitum esse, ut sobrie divina mysteria scrutaretur. Nobis etiam innotuit Disputatio Grynæi, Hermanno von der Malsburg inscripta, in qua publice defendenda Arminius respondentis partes sustinuit. Hæc nec Brantio, nec Moshemio visa, sequenti prostat titulo: *Problematis, rectene Augustinus censuerit, Patrum & nostra Sacramenta diversa quidem fuisse, rem autem eandem, nec ne? Dijudicatio Theologica, tradita a D. Johan. Jacobo Grynæo: de qua in publica disputatione*

die

die 4 Julii respondebit Jacobus Harminius, Hollandus, Basileæ 1583, 4. Arminius vero anno ætatis vigesimo octavo ad sacrum ecclesiæ Amstelodamensis ministerium rite vocatus, anno sequente a Senatu Ecclesiastico Amstelodamensi obnixe rogatus est, ut libellis Theodori Coornhertii, civis Amstelodamensis, refutandis, omnes ingenii vires impenderet. Etenim hic Reformatam Ecclesiam non adeo repurgatam esse, palam professus, ut nullis amplius laboraret erroribus, veritati pietatique Christianæ adversantibus, imprimis dogma de absoluto divinæ electionis & reprobationis decreto, a Scholæ Genevensis doctoribus, Calvino & Beza, traditum, ore scriptoque perstrinxerat, & elapso inde decem annorum spatio disceptatione inter ipsum & sacrorum apud Delphenses antistites, Arnoldum Cornelii & Reinerum Donteklokium, sub Illustr. Ordinum præsidio instituta, dignus judicatus fuerat, in quem insurgerent omnes, qui Reformatæ Ecclesiæ famam existimationemque salvam cuperent. Ecclesiastis vero Delphensibus hisce, ut suam de absoluto decreto sententiam facilius defenderent, a rigidiore Genevensium sententia in edito quodam libello deflectentibus, & decretum hoc peremptorium creationi lapsuique generis humani subordinantibus, Martinus Lydius, qui ad libellum istum ab autoribus transmissum se responsurum, fidem dederat, Arminium incitavit per literas, ut Bezæ, magistri sui, cujus argumenta recens audita memoriæ adhuc infixa haberet, patrocinium adversus Delphenses in se susciperet, atque hac ratione sibi ad refutandum Coornhertium viam sterneret. Sed Arminius argumentis utriusque partis ad sententiæ suæ defensionem accurata mentis trutina perpensis, tam inextricabiles in utraque nodos reperit, ut, quid sibi eligendum fugiendumve foret, dubitans, refutationis jam susceptæ filum abrumpere, & penitiori hujus doctrinæ scrutationi omnem operam impendere, in animum induceret. Atque ut eo luculentius constaret, quemadmodum animo tum affectus fuerit Arminius, epistolam ejus ad Grynæum scriptam, & a Cel. Hasæo in Bibliotheca Brem. Theol. Philol. T. III p. 384 primum editam, Moshemius in notis suis integram apposuit. Cum vero Arminius A. 1591 caput VII Epistolæ ad Romanos non de homine regenito, sed

ſub lege exiſtente pro concione exponeret, acerbiſſima inter illum & presbyterium Amſtelodamenſe orta ſunt diſſidia, quæ, Uitenbogardo & Taffino operam paci redintegrandæ fruſtra impendentibus, autoritate & mandato Conſulum componenda fuerunt. Arminio autem in concionibus ſuis ſubſequente anno caput nonum Epiſtolæ ad Romanos, primarium illud ſententiæ Reformatorum de abſoluta prædeſtinatione fulcrum, explicanti nova excitata eſt controverſia. Cum enim communi Reformatorum ſententiæ neque patrocinandum, neque contradicendum ratus, tantum aſſereret, Apoſtolum ſuam de juſtificatione hominis ex fide doctrinam, in præcedentibus capitibus expoſitam, in hoc capite perſequi, & a plurimis Judæorum objectionibus vindicare, ægre id tulerunt Symmiſtæ, quorum diſceptationes cum Arminio habitas Brantius plurimis verbis recenſet. Inter alia ex Senioribus quidam dixiſſe perhibetur, fatendum quidem, ſedulo caviſſe Arminium, ne quid aperte proferret, cenſuræ nota dignum; attamen ambiguis & æquivocis loquendi formulis fuiſſe uſum. Arminio autem accuſatores ſuos in publico Senatus eccleſiaſtici conventu iterum iterumque provocante, ut, quæ contra ipſum haberent, coram proferrent, Plancius inter alias erroneas opiniones, Arminio imputatas, protulit, ab eo traditum, Angelos non eſſe immortales; qui tamen de hac quæſtione, privatim aliquando ventilata, ſententiam ſuam publice ita expoſuit, ſentire ſe, immortalitatem eſſe attributum ſoli Deo proprium, 1 Tim. VI, 16, Angelos quidem beatos ſpiritus ac immortales eſſe & fore, non natura ſua, ſed externa Dei ſuſtentatione. Ubi Moshemius in nota addita miratur, virum nec vulgaris ingenii, nec exilis prudentiæ, Arminium, tam temere hanc litem, ad vanam de vocabulo pugnam redeuntem, movere potuiſſe, ſubjungitque, inſitum hoc vitium eſſe eorum animis, quos novitatis vexat ſtudium, ut, ſi rebus ipſis nihil afferre queant mutationis, in vocabula impetum convertant, eorumque poteſtate diminuta vel aucta, ſubtilitatis & novorum inventorum gloriam acquirere ſtudeant. Finitis hiſce altercationibus, Arminius A. 1594 ab ampliſſimo urbis Senatu Scholarchæ vices obire juſſus eſt, & leges illas ſcholaſticas adornavit, quæ a ſcholæ hujus rectoribus ſingulis

lis ſemeſtribus etiamnum recitari ſolent. Poſtea cum Gellius Snecanus A. 1596 Iſagogen in IX cap. ad Romanos publici juris feciſſet, Arminius magno perfuſus gaudio, quod cogitata illius magna ex parte cum ſuis coincidere animadverteret, epiſtolicam ſuam in idem caput illi transmiſit analyſin, quam ab Autore nondum expolitam, hæredes examini libelli Perkinſiani de prædeſtinatione adjeciſſe, Jodocum Larenum vero publico ſcripto impugnaſſe, obſervat Moshemius. Sed & aliis ea ætate viventibus doctioribus viris ſcrupulos ſuos de prædeſtinationis negotio aperuit Arminius, imprimis Lydio, Taffino, Kuchlino, & his ſuadentibus, Franciſco Junio, quem Brantius ſummis extollit laudibus. Et quidem colloquio Lugduni Batavorum A. 1597 cum Junio habito, epiſtolicam ipſi miſit diſquiſitionem, cui Junius ſcriptum repoſuit, ipſo Arminio judice, pium, eruditum, & fraternæ plenum caritatis; ad novas vero Arminii conſiderationes, ſub barbaro *Replicæ* nomine adornatas, nunquam reſpondit. Hoc ipſo tempore Arminius Tabulam confecit Theologicam de prædeſtinatione, Uitenbogardo transmiſſam; & libelli Perkinſiani examen adornavit, ſed Perkinſio mortuo, imperfectum reliquit; nec non Synopſin locorum Theologiæ conſcribere incepit, cujus tantum partem aliquam ſe vidiſſe teſtatur Brantius. A. 1599 Druſius quidem ab Arminio magno cum ſtudio commendatus eſt, ut Bibliis in linguam Belgicam vertendis adhiberetur: nonnullis autem eccleſiæ Miniſtris ſuſpicantibus, ipſum in locis quibusdam Scripturæ ſacræ explicandis ingenio ſuo plus ſatis indulgere, non ſolum ab ipſa translatione, verum etiam a translationis inſpectione excluſus eſt; ſed, ne prorſus negligi videretur, a Fœderatis Ordinibus Commentarium, ſive notas ad loca difficiliora V. T. ſcribere juſſus eſt, ſub conditione CCCC Florenorum, in aliquot annos pro ſtipendio numerandorum. A. 1600 Arminio a Synodo Eccleſiarum Hollandiæ Auſtralis negotium impoſitum eſt omnes Anabaptiſtarum errores excutiendi & refutandi, quo tamen prorſus ſuperſedendum cenſuiſſe illum, refert Brantius, eo quod ſincera mente id ſibi commiſſum eſſe dubitaret. Nec contrarium ex eo evinci poteſt, uti quidem colligit Moshemius in notis, quod A. 1607 delecti Syno-

di Hollandiæ Auſtralis ex eo quæſiverint, quidnam in refutatione Anabaptiſtarum præſtitiſſet. Cum A. 1602 peſtis non Amſtelodami ſolum, ſed & per omnes urbes Belgicas graſſaretur, Arminius ſingularem fidem paſtoralem demonſtraſſe prædicatur. A. 1603 Franciſco Junio, hac ipſa lue abrepto, in provincia Academica Leidenſi ſucceſſit. Quam acriter vero vocationi obſtiterint ejus adverſarii, imprimis Kuchlinus & Gomarus; quove pacto collatio Gomari cum ipſo ante initam Profeſſionem Hagæ Comitum habita ſit; & Arminius tandem a Senatu eccleſiaſtico & Conſulibus Amſtelodamenſibus dimiſſus, ad titulum Doctoratus acquirendum, privato examini Gomari, Grotio & Merula præſentibus, ſe ſubjecerit, & labores Academicos auſpicatus ſit, Autor noſter fuſius exponit, refertque, Uitenbogardum ob navatam in promovenda Arminii vocatione operam, non ſolum a Jano Douſa eleganti carmine celebratum, ſed etiam Senatus Academici nomine poculo argenteo donatum eſſe. Lites autem & diſceptationes, quæ Arminio cum Gomaro & aliis interceſſerunt, a Noſtro quoad ſingulas fere minutias prolixe enarratæ, cum ſatis cognitæ ſint, a nobis jure meritoque prætermittuntur. Arminius quoque de divinitate filii Dei, an ſit ἀυτόθεος, diſputavit, cujus controverſiæ hiſtoriam Moshemius in notis ſubjunxit. Idem ut omnem plane Socinianiſmi ſuſpicionem amoliretur, primaria quædam & maxime decantata Socini dogmata, imprimis librum ejus de Servatore, publice & ex profeſſo refutavit, idque, judice Brantio, tam operoſe, tam prolixe, tam ſolide, ut nemo ante ipſum, forte nec poſt illum, ſolidius. Accuſatus etiam, quod regnum Pontificium promovere moliretur, aperte profeſſus eſt, ſe Pontificem Romanum, Pontificatu more ſolito fungentem, pro membro corporis Chriſti non habere, ſed pro hoſte, pro violentiſſimo injuſtiſſimæ in eccleſiam dominationis uſurpatore, &c. ſeque exiſtimare, ex Scripturis magna veriſimilitudine probari poſſe, *ab eo, qui ad Pontificatum Romanum evehitur, reformationem non eſſe exſpectandam:* interim optaſſe ſe aliquando haud negavit, ut argumenta Bellarmini, quibus ex Reformatorum quorundam ſententia elicere ſtuduit, Deum Opt. Max. ab iis autorem ſtatui omnium peccatorum, ſolidius refutata perſpexiſſet.

Digitized by Google

xiſſet. Morbo vero correptus JACOBUS ARMINIUS, ab aliis ludentibus VANI ORBIS AMICUS appellatus, ab aliis, addita litera H, ita loquens inductus: HABUI CURAM SIONIS, ſexennio in profeſſione exacto, annumque agens nonum ſupra quadrageſimum, d. 19 Octobr. A. 1609 diem ſupremum obiit, ſymbolo gaviſus ſequente: *Bona conſcientia Paradiſus*. Hiſtoriæ huic vitæ Arminii Autor adjecit deſcriptionem corporis & animi illius; nec non ejus hoſtes & vindices; & præter teſtimonium Senatus Academici, viduæ & liberis ipſius exhibitum, plurima, quibus viri nonnulli præclariſſimi, ſtudiis partium non addicti, cum vivum illum, tum etiam mortuum ornarunt, elogia; & denique Dominici Baudii epicedium, ſcazontemque Hugonis Grotii, cujus epiſtola etiam inſerta legitur, qua Gomaro ad declinandam invidiam ſignificat, in verbis: *Monſtrata per tè regna ſolus arderes*, pro vocula *ſolus* vocem *totus* eſſe reponendam. Hanc itaque hiſtoriam & lectu jucundam, & ſcitu utilem eſſe, neminem negaturum, confidimus: eandem tamen omnibus numeris abſolutam eſſe, negat Moshemius in præfatione alteri editioni præmiſſa, facile fieri potuiſſe ratus, ut Autor, Arminianorum ſectæ addictus, nimium Arminio tribuerit, quædam reticuerit a laudibus ejus aliena, nonnulla hoſtium ejus facta invidioſius, ac par eſt, retulerit, & nævos quosdam ejus ingenioſe excuſare, quam ingenue fateri maluerit. Omnium quidem errorum Arminium non arguendum eſſe arbitratur, quos poſtea diſcipuli ejus, a præceptoris ſui inſtitutis recedentes, ſuſceperunt; callide tamen & verſute eum cauſam ſuam agere maluiſſe, quam mentem ſuam aperte declarare. Ultimo loco nos certiores eſſe jubet Moshemius, vitam Epiſcopii, a Philippo Limborgio exaratam, & verſionem Latinam vitæ Jo. Uitenbogardi, ab eodem, qui alteram vitæ Arminii editionem protulit, mercatore librario luci publicæ mox expoſitum iri.

Der ehmaliche Polniſche Arianiſche Sociniſmus.

ſive

ARIANO-

ARIANO-SOCINISMI, QUI OLIM IN POlonia viguit, Historia, a SAM. FRID. LAUTERBACHIO, Pastore ac Inspectore Frauenstadiense, nec non Conventus ecclesiastici M. Poloniæ Seniore conscripta.

Francof. & Lipsiæ apud Georg. Marcum Knochen, 1725, 8. Alph. 1 pl. 9.

EX scriptis Plurimum Reverendi Autoris historicis, quibus de re literaria bene meritus est, & extra patriæ suæ fines inclaruit, vitam Valerii Herbergeri in Actis A. 1708 p. 328 recensuimus; cujus continuationem & alteram quasi partem esse voluit historiam Ecclesiasticam Frauenstadiensem A. 1711 editam, quam historia pestis, Frauenstadii A. 1709 coortæ, præcessit. Idem orbi erudito dudum promisit analecta Wschovensia & Polonica, in quibus inter alia de sacris, quæ in Polonia viguerunt, vel adhuc vigent & tolerantur, utpote Romano-Catholicorum, Græcorum, Reformatorum, Arianorum, Judæorum & Tartarorum, plurima scitu lectuque peramœna collegit. Hoc opus vero dum ultra modum excrevit, nec commoda satis ratione integrum prodire potuit, in præsenti aliquam tantum ejus partem, ad instar prodromi, cum eruditis communicare consultum esse duxit Pl. Rev. Autor, historiam scilicet Arianorum & Socinianorum, qui & Anti-trinitarii & Unitarii nuncupantur. Huic historiæ nullam se ideo præmisisse dedicationem testatur, quod parum præsidii in rebus adversis dedicationes afferre, ipsemet sit expertus. In præfatione rejicit dispellitque scriptum Papicolæ cujusdam, qui post tristia Thorunensia fata personam Ariani induere, & parænesi sua Lutheranos pariter atque Reformatos inducere conatus est, ut cum Arianis & animos & arma conjungerent. Sed malam ejus mentem, qua omnibus in Polonia sic dictis dissentientibus in Arianorum numerum & ordinem relatis, internecionem conflare studuit, Noster detegit, & levia ipsius argumenta explodit. Ipsa Socinismi historia tribus absolvitur capitibus, in quorum primo & ultimo hæreseos Socinianæ in Polonia ortus, facilis progressus, & exstirpatio paucis describitur, & ea, quæ ad

Soci-

Digitized by Google

Socinianorum ſynodos & interna diſſidia, in primis quæ ad Catechiſmi Racovienſis hiſtoriam illuſtrandam pertinent, ſedulo notantur. In altero capite, quod maximam hujus opuſculi partem conſtituit, ſemicenturia exhibetur virorum hujus ſectæ famigeratiſſimorum, qui, paucis exceptis, muneribus in Polonia Eccleſiaſticis vel ſcholaſticis defuncti fuerunt, viris ejusdem nominis & cognatis, ut ſtatoriis, patre, filio & nepote, Radeciis, Lubienitiis, Arciſſeviis, Stegmannis, Sandiis ſub uno titulo relatis. Namque habentur in hoc capite vitæ Mich. Serveti, quem, licet in Poloniam non venerit, Autor primo loco poſuit, veluti primipilum errorum, per Poloniam paulo poſt diſſeminatorum; Lælii Socini, Franc. Stancari, Liſmanini, Gribaldi, Gentilis, Alciati, Neuſeri, qui per Poloniam tantum in Tranſylvaniam demigravit, ex Calviniſmo in Arianiſmum & ex hoc in Mahometiſmum delapſus; quive dixiſſe fertur: *Qui vult vitare Mahometiſmum, vitet Arianiſmum; & qui timet ſibi, ne incidat in Arianiſmum, caveat Calviniſmum: nullus noſtro tempore mihi notus factus eſt Arianus, qui non antea fuerit Calviniſta:* porro Blandratæ, Modrevii, Georgii Pauli, Goneſii, Lutomirſcii, Ochini, Franciſci Davidis, Crovicii & Palæologi. Ex reliquis eminent vitæ Fauſti Socini, Andreæ Dudithii, Joannis Capri, qui vel ipſi Sandio incognitus fuit, Sommeri, Oſterodi, Volkelii, Smalzii, Lubienitiorum, Jonæ Schlichtingii, Wolzogenii, Crellii, Przipcovii, Wiſſowatii, Martini Ruari, Jeremiæ Felbingeri, Stegmannorum & Sandiorum. Haſce vitas Noſter, quanta potuit cum induſtria, compoſuit, &, quamvis accuratior quorundam virorum notitia adhuc deſideretur, ea tamen, quæ invenire potuit, ſolicite congeſſit, aliorumque relationes, præſertim Sandii, paſſim notavit & emendavit: ex quibus nonnulla etiam excerpere non dubitaremus, niſi compertum haberemus, Theologum quendam ex noſtratibus hiſtoriam Socinianiſmi, a Bernh. Lamio gallice ſcriptam, & in Actis noſtris A. 1726 p. 259 commemoratam, in vernaculum noſtrum ſermonem translatam, notisque Theologicis & hiſtoricis illuſtratam, nec non vitis quorundam Socinianorum auctam, in lucem publicam mox editurum eſſe, in quo opere non ſolum ſectæ hujus hiſtoria plenius exponitur, ſed etiam omnium

Socinianorum, qui in hoc opuſculo adducuntur, multorumque aliorum vitæ curatiori ſtudio & juſto ordine enarrantur.

MECHANICES MORBORUM, DESUMTÆ a motu ſanguinis, Autore JO. BAPT. MAZINO, Philoſopho & Medico Brixiano,

Pars I.

Brixiæ, ex Typogr. Jo. Mariæ Ricciardi, 1723, 4 maj.

MECHANICES MORBORUM, DESUMTÆ a motu ſolidorum, eodem Autore,

Pars II.

Ibidem, ex ead. Typographia, 1725, 4 maj.
Alph. 1 pl. 16 Tabb. æn. 2.

MUlta ſunt, quæ commendare hunc librum poſſe videntur: nam & ſplendide impreſſus atque ad exornandas Bibliothecas perquam accommodatus eſt; & argumentum complectitur magni momenti, curioſum, difficile, nec a quoquam antea ita late atque ordine pertractatum; & Autores ſine dubio præſtantiſſimi, cum Medici tum Mathematici, paſſim allegantur; & ſtylus denique, quanquam paullo incultior, ſine dubio tamen Mathematicus eſt. Quod vero ad cetera attinet, de iis ex ſpecimine mox afferendo ipſe lector judicabit. In prima libri parte, Beatæ Mariæ Virgini dedicata, tirones Medicinæ his verbis alloquitur Nobiliſſimus Autor: *Cum ſapientiſſimo hoc ſeculo mira legerim a celeberrimis Viris elaborata, quæ naturæ opera Geometrice, & Mechanice agerent, cumque Medicam praxin agens ſæpiſſime obſervaverim, plurima Morborum Phænomena a ſanguinis motu erута, ſcienter explicari non poſſe, niſi Mechanicæ leges operam & manum traderent; propterea ſtudui melioribus, ut puto, conjecturis Mechanicas plurium Morborum cauſas a ſanguinis motu venari.* Exponit deinde diviſionem hujus Partis in tres Diſſertationes; in quarum prima *præcipuos maſſæ ſanguineæ motus*; in ſecunda *Pulmonum*

Digitized by Google

monum morbos ; in tertia *ægritudines extra regionem Pectoris a vitiato motu ſanguinis ortas,* ſe indicaturum pollicetur. Et quoniam particulas ſanguinis tribus præcipue motibus naturaliter affici exiſtimat, ſcilicet *motu preſſionis* ſeu *impulſus*, motu *ſeparationis*, & motu *aſſimilationis ;* propterea in præcipua horum motuum naturalia, tum præternaturalia phænomena, in prima Diſſertatione inquirit. Afferemus exempli loco, quæ de motu *ſeparationis* diſſerit. *Cum ſanguis ab arteriis*, inquit, *in varias viſcerum glandulas neceſſario tranet, peculiares liquores ſeparaturus ; cumque motus corporum continentium contenta corpora tali ratione urgere debeant, homologa, quodammodo motibus corporum continentium, ſuſpicatus ſum ſanguineum laticem in glandulis peculiarem a ſpecifica glandularum ſtructura motum probabiliter mutuari, ut ſeparanda corpora apte ſecernantur.* Licet vero hanc rem Celeb. Michelottus doctiſſimo opere de fluidorum ſeparatione plena manu tractaverit ; nihilominus, ſtudii gratia, ſe non vereri ait, exponere conjecturas, quæ de motu ſeparationis fluidorum per glandulas probabiles quoque ipſi viſæ ſint. Et glandulam quidem, cum Malpigio, a folliculo membranoſo compoſitam, varioque modo contextam ſtatuit. An autem membranoſi iſti folliculi elaborati ſint a dilatatione arteriæ evaneſcentis, aut a membranea quadam veſicula inter arterias evaneſcentes poſita, & vaſcula excretoria, id ancipitem ſe non inquirere dicit, cum inſtituto ſuo utræque res faveant. Allata deinde ſententia celeberrimorum Virorum, Leibnitii, Bernoullii & Conori, qui ſtatuunt, univerſas corporis noſtri glandulas, a primo fœtus exordio, peculiari liquore ſaturatas fuiſſe, quæ poſtmodum toto vitæ curſu cogantur ſecernere conſimiles atque homogeneos ſuccos ; tum vero ſequentibus verbis placita ſua exponere pergit :

Prater hæc quamvis aureo digna ſint voto peculiarem liquorum ſeparationem in peculiaribus viſcerum glandulis alia quoque methodo fieri poſſe ſuſpicatus ſum : Itaque certum eſt quæcunque Animalium Viſcera, ut Lien, Hepar, Renes &c. ſuas habere glandulas peculiari, & ſpecifica textura, ac figura donatas ; ulterius hæc diverſa glandularum modificatio determinatur a diverſo ordine, ac textura fibrarum muſcularium, nervorum & membrana-

rum . . . . . Deinde hæc diversa fibrarum directio, diversus ordo, & varius figuræ, & texturæ motus necessario offerre debet glandulis diversimode elaboratis peculiarem quoque glandularum motum singulis glandulis proportionalem . . . . . Hisce præhabitis eligamus ibi glandulas Hepatis, simili enim ratiocinio de cæteris quoque viscerum glandulis proportionaliter licebit philosophari: Cum hujusmodi glandulæ sint biliosarum particularum separationi destinatæ, in has biliosis particulis ferax sanguis ab evanescentibus Hepaticis arteriis effunditur: ibi tamen cogitur sequi motum specificum glandularum continentium: In hisce enim exagonis glandularum lacunis biliosæ, seu sulfureæ massulæ (numero certe, & momento majores cæteris ibi commixtis) inter se homogeneæ, ejusdemque superficiei, & indolis urgentur a specifico, & naturali motu glandularum Hepaticarum, ut oportunæ separationi accommodentur; verum cum methodus separationis ab ordine, ac lege motuum massæ sanguineæ glandulam ingredientis habeatur; ideo nonnulla prænotanda sunt quæ motuum leges aperient futuræ reparationi exequendæ oportuna; PRIMO *itaque sciendum est, quantitatem, motus sanguinis exeuntis a corde una sistole (natura bene se habente) semper futuram esse proportionalem quantitati motus ejusdem per foraminulum arteriæ egredientis, & ingredientis glandulam eadem systole, ut tali ratione semper fiat glandulæ Diastoles, cordis sistoli proportionalis: Ut autem hæc obtineri possint, notandum est, quantitates motus liquorum per quævis foramina erumpentium, quæ viribus impellentibus proportionales sunt esse in ratione composita ex rationibus duplicata velocitatum, simpla densitatum, & simpla foraminum, e quibus erumpunt,* (per prop. 31 Hermanni, & per demonstrata a Michelotto;) *Itaque cum sanguis sit fluidum in statu naturali ejusdem densitatis, ejusdemque gravitatis specificæ, cujus quantitas proportionaliter a momento cordis semper impellitur, ideo simili lege futura erit quantitas motus sanguinis, quæ per unum foramen effluit quacunque sistole in ratione composita ex ratione quadrati velocitatis ducti in sanguinis densitatem, SEU QUANTITATEM, & ducti in foramen, per quod dato tempore erumpit massa sanguinis; quare si quantitas motus massæ sanguinis erumpentis dato tempore e*

foræ

Digitized by Google

foramine trunci arteriæ vocetur q ; *foramen vero e quo erumpit vocetur* o, *QUANTITAS vero, denſitas, ſeu MASSA ſanguinis vocetur* m, *velocitas vero vocetur* u , *erit* q = o *x* m *x* uu: *Modo certum eſt truncum arteriæ plurimos in ramulos eſſe diviſum, ſi igitur truncus arteriæ ſupponatur diviſus in 20 ramulos, quorum unus in glandulam erumpens ſit vigeſima pars trunci arteriæ majoris ; procul dubio motu cordis naturaliter ſe habente, futura quoque erit quantitas motus ſanguinis exeuntis dato tempore e foraminulo rami arteriolæ in ratione compoſita ex duplicata velocitatis, ſimpla maſſæ, & ſimpla foraminis, e quo æquali tempore erumpit, quare erit* $\frac{q}{20} = \frac{o \times m \times uu}{20}$; *& cum ceteris paribus quadrata velocitatum ſint ſimilia inter ſe, futura erit quantitas motus maſſæ ſanguinis exeuntis e foramine trunci arteriæ una ſiſtole proportionalis quantitati motus maſſæ ſanguinis exeuntis e foraminulo rami arteriolæ eadem ſiſtole ; quare facto analogiſmo, fiet hæc ratio* $q.\frac{q}{20} :: o \times m \times uu. \frac{o \times m \times uu}{20}$ *Propterea colligendum, quod cum ſanguis ſiſtole cordis expulſus ingrediens glandulam hanc proportionaliter dilatare debeat, ſiſtolem cordis, & glandularum diaſtolem eſſe inter ſe proportionales, quare glandulæ quælibet tanquam parvula corda haberi facile poterunt* . . . . . SECUNDO *opus eſt fluidum in glandulas delatum non celeri nimis motu agitari, ſed leni, placidoque motu moveri : Etenim ut in fluidis ſimilia a diſſimilibus ſeparari poſſint, requiritur ea ratio temporis tanto operi oportuna : verum fluente nimio motu ſanguine, confuſisque omnibus auferetur ea ratio determinati temporis, quæ procul dubio neceſſaria eſt, ut debita methodo ſecernantur* . . . . . *quare ſuppoſitis ſuperioribus cum quadrata decreſcant in ratione duplicata ſuarum radicum, conſtat quadratum velocitatis maſſæ ſanguinis e foraminulo rami arterioſi egredientis, & ingredientis glandulam nempe* $\frac{uu}{20}$ *futurum eſſe neceſſario minimum reſpective ad quadratum velocitatis maſſæ ſanguinis e majori arteria egredientis, nempe reſpective ad* uu . . . . . TERTIO *præſtat tanto operi ſeparationis, maſſam ſanguinis ingreſſam glan-*

dulam quacunque ſiſtole eſſe quoque reſpective minimam, nempe minimo glandulæ continentis ſpatio proportionalem . . . . . Hiſce præſuppoſitis; cum naturalis ſiſtoles, ſeu vibratio elaſtica glandulæ ſemper eadem ratione fieri debeat quacunque cordis ſiſtole juxta eundem gradum quadrati velocitatis, procul dubio tali quoque ratione urgebit, aut immediato, aut mediato contactu contenta elementa maſſæ ſanguinis; cum autem hujusmodi elementa alia ſimilia ſint, alia vero diſſimilia; ſimilia elementa (bilioſa nempe corpuſcula) utpote homologas habentia ſuperficies excipient ſingula percuſſiones, ſi non ſemper, ſaltem ut plurimum ſupra plana homologa; cum autem corpora ſimilia ejusdemque generis eadem ſemper lege motus percuſſa, ſuperque easdem, aut ſimiles planorum ſuperficies ſemper impulſa moveri neceſſario debeant motibus, ſeu directionibus quoque, aut æqualibus, aut ſimilibus, & juxta exceptos percuſſiones proportionalibus; procul dubio hæc juxta easdem, aut ſimiles directiones itura erunt ſuſceptis impreſſionibus proportionales: Quamobrem hæc ſimilia corpora numero pauca, lente, ac placide mota, eademque lege homologa motuum, ac vibrationum ſemper mota, impulſa, ac quaſſata ſupra homologas planorum ſuperficies ſuperatis paulatim aliorum corporum diſſimilium vinculis, reſiſtentiis, atque occurſibus, cogentur moveri omnia, aut fere omnia juxta eandem directionem, ita ut verſus unam glandulæ partem, ac ſitum convenire paulatim coacta ſint; cetera vero heterogenea corpora cum mole, figura, ac pondere diſſimilia ſint tali, ac ſpecifica vibratione, & fortaſſe tali, ac tanto vibrationum numero glandularum Hepaticarum urgente improportionatas, ac diſſimiles diſſimilium corporum ſuperficies inæqualiter quoque percuſſa, inæqualiter movebuntur per directiones pariter inæquales, ac diſſimiles, quare hujusmodi corpora diſſimilia neceſſario urgebuntur per diverſas, ac diſſimiles vias, ac directiones per loca pariter diverſa glandulæ continentis; unde diſſimiles maſſulæ tali mechanica methodo motuum diſſimilium motæ a ſimilibus bilioſis maſſulis ſatis ſejunctæ, ac ſeparatæ, nullatenus impedient, quin ſimilia, & homogenea bilioſa corpora ab ceteris ſeparata, qua data porta extra glandulas paulatim eliminentur . . . . .

Sed

Sed de prima Parte hujus libri ſatis ſuperque dictum eſt. Sequitur altera, quam pariter in tres Diſſertationes diviſit Nobiliſſimus Autor. In prima agit de *univerſalibus ſenſuum affectionibus;* ubi non tantum naturalia *diſtractionis & contractionis*, hoc eſt *oſcillationis* momenta, fibris omnibus communia, verum etiam univerſales & particulares ægrotantium ſenſuum affectiones, ſe adepturum confidit. In ſecunda pro *morboſis ſenſuum internorum affectionibus* ſolicitus eſt, agens obſcuriſſima immortalis animæ officia, quam adeo intrinſece, arcte, & intime uniri, applicari, & *compenetrari* viventibus organis, ac ſenſoriis exiſtimat, ut minori penetratione lumen politiſſimo, purgatiſſimoque vitro, ac criſtallo applicetur, ideinque criſtallum penetret, quam anima ſenſoriis, organisque compenetratur. Denique tertia Diſſertatio *morboſas affectiones ſenſuum externorum* mechanice molitur. Ut chartæ & lectoribus parcamus, nihil addere amplius, præter hoc unum, placet, pari diligentia, apparatu atque ingenio, utrumque Volumen elaboratum eſſe. De cetero etiam Partem tertiam *Mechanices morborum*, deſumtam a motu febrium, Vir optimus, Deo juvante, ſe daturum pollicetur.

PHILOSOPHICAL TRANSACTIONS &c.

i. e.

TRANSACTIONES PHILOSOPHICÆ.

Continuatio recenſionis Partis II Voluminis XXXI, quæ Acta anni 1721 complectitur.

POſtquam hujus Voluminis Partem I recenſuimus in Actis Er. 1727 M. Junio, ibidemque conſilium noſtrum aperuimus de recenſendis impoſterum Actis his Anglicanis, jam ad alteram ejusdem Partem, quæ Acta anni 1721 complectitur, convertimur.

Num. 367, pro menſibus Januario, Februario, Martio & Aprilis A. 1721, *Steigertbalius* mira narrat de fœtu per continuos 46 annos in utero materno conſervato. Fœmina per 40 annos vidua, & anno ætatis 94 mortua, 6 ante obitum annis ſe gravidam ſenſit & ſtato tempore proſilientibus aquis tormina experta, ſed irrito

irrito conatu fœtum nullum excluſit. Poſtea bis gravida facta filium & filiam peperit, certiſſime perſuaſa, quod fœtus anterior adhuc in utero hoſpitetur. Cum A. 1720 moreretur, uterum aperiri juſſit poſt mortem: quo facto, maſſa dura globoſa reperta eſt fœtum continens. *Leeuwenhœkius* deprehendit, membranam, qua involvuntur faſciculi fibrarum, ex quibus muſculus conſtat, compoſitam eſſe ex innumeris vaſculis admodum exilibus, ita ut globulus ſanguineus per eos moveri nequeat. Notum nimirum, eundem fibras carneas habere pro faſciculis fibrillarum membrana involutarum. Uſum igitur membranarum ſtatuit, deferre nutrimentum, nec in iis circulationem concedit. Suſpicatur autem, per illa vaſcula pinguedinem ſeparari. Idem quoque deſcribit vaſcula lignorum ex inſula *Amboina* allatorum & fibras muſculares variorum animalium, quarum aperturam globulo ſanguinis multo minorem vidit, in 64 partes æquales dividendo, antequam intrare poſſit. Cumque antea retuliſſet, fibras carneas ex filamentis exilibus componi; nunc commemorat, filamenta iſta eſſe vaſcula exilia. *Deſagulierius* experimenta quædam de reſiſtentia fluidorum exhibet: uſus eſt globo aureo vernice obducto & ex filo argenteo ſuſpenſo, cujus longitudo erat 12½ digitorum. Cum pendulum agitaretur in Mercurio, prima vibratione abſolutum ſpatium paulo minus fuit decima quarta Mercurii & ſecunda intra illud ſubſtituit, quod inter 26 & 28 vibrationes in aqua factas attingit. Idem globus intervallo 2½ ſecundorum in Mercurio cecidit per intervallum 3 pedum 10 digitorum. Pendulum vero $39\frac{2}{10}$ dig. poſt 5 vel 6 vibrationes in Mercurio factas ad quietem rediit, quarum prima quoad ſpatium emenſum reſpondit decimæ quartæ in aqua quam proxime, ſecunda vero vigeſimæ ſeptimæ, tertia denique quadrageſimæ in aqua factæ. Gravitatem ſpecificam Mercurii & aquæ reperit ut $13\frac{44}{100}$ ad 1. Pondus globi in Mercurio erat 498, in aqua 2424, in aere 2577 granorum. *Paulus Dudleius* nonnullas obſervationes ex nova Anglia miſit. Prima & ſecunda deſcribit arborem venenatam, quæ contagium communicat tum per contactum, tum per odorem. Refert exempla eorum, qui a contactu viſum per octiduum amiſerunt & ad ignem, quo crematur, aſſidentes per aliquot dies tumo-

res

res contraxerunt. Veneno tamen non inficiuntur omnes, nec idem unquam lethale fuit. Lignum iſtud inſtar glaciei frigidum. Tertia obſervatio continet methodum, qua in nova Anglia utuntur detegendi alvearia apum in ſylvis. Nititur hiſce principiis, quod apis odore percipiat mel vel ceram ad diſtantiam milliaris Anglici & directe tendat ad arborem, in qua alveare ſitum, quando in aere volitat. Apes melle allectæ capiuntur & quædam earum in duabus ſtationibus notæ diſtantiæ e carcere dimittuntur, obſervatis angulis ea interſectione viarum & lineæ ſtationum ortis. Monet idem, omnes apes in nova Anglia deſcendere ab iis, quas ante 100 circiter annos illuc deportarunt Britanni, & apem exalveari ad mel expoſitum reducem multo comitatu gaudere. *Taylor* aliquot propoſitiones de motu projectilium parabolico demonſtrat.

Num. 368 continentur ea, quæ pro menſibus Majo, Junio, Julio & Auguſto publicata fuerunt. Cum *Paulus Dudlejus* animadverteret, feræ nobilis deſcriptionem, quam Americæ ſeptentrionali propriam *Aborigines* lingua ſibi vernacula *Mooſe* appellant, a *Lowthorpio* in Compendio Transactionum Anglicanarum ex *Joſelyni* Hiſtoria novæ Angliæ traditam in plerisq; deficere; ipſe propria & aliorum inquilinorum experientia ſuffultus accuratiorem cum *Joanne Chamberlanio* communicavit. *Hallejus* de refractione aeris nonnulla annotat in uſum obſervationum Aſtronomicarum. Monet, quamprimum ſtellarum altitudo 20 gradus ſuperat, abſque ſenſibili errore ſumi poſſe, finum diſtantiæ veræ a vertice eſſe ad diſtantiam apparentem in ratione conſtante. Inde infert, omnium fixarum diſtantiam apparere juſto minorem, ita ut ſingulis gradibus reſpondeat minimum defectus unius ſecundi, atque adeo 30 gradibus defectus unius minuti. Hinc porro concludit, ſextantem *Hevelii* non fuiſſe exacte diviſum, cum obſervationes ſuas comprobaturus in unam ſummam conjicit octo diſtantias, quæ exactiſſime integrum circulum complent, a quo tamen deficere debebant minimum ſex minutis. Refractio omnium minime contrahit diſtantiam fixarum, ſi horizonti fuerint parallelæ, ſeu eandem habuerint altitudinem, aut certe non multum differentem. Quo propius vero ſtellæ ad diſtantiam perpendicularem

accedunt, eo magis crescit differentia distantiæ veræ & apparentis. Exhibet tabulam refractionum siderum ad altitudines apparentes illustris *Newtoni*, quem nuper rebus humanis exemtum merito ob singularia in Matheſin & naturæ cognitionem Mathematicam merita lugemus. Quoniam eam ceteris præfert, quas dedere alii; igitur non dubitamus eam Actis hisce inserere.

Alt ap		Refractio.		Alt. app.	Refractio.		Alt. app.	Refractio.		Alt. app.	Refractio.	
gr.	m.	m.	sec.	gr.	m.	sec.	gr.	m.	sec.	gr.	m.	sec.
0.	0	33.	45	11.	4.	27	36	1.	13	61	0.	30
0.	15	30.	24	12.	4.	5	37	1.	11	62	0.	28
0.	30	27.	35	13.	3.	47	38	1.	8	63	0.	27
0.	45	25.	11	14.	3.	31	39	1.	6	64	0.	26
1.	0	23.	7	15.	3.	17	40	1.	4	65	0.	25
1.	15	21.	20	16.	3.	4	41	1.	2	66	0.	24
1.	30	19.	46	17.	2.	53	42	1.	0	67	0.	23
1.	45	18.	22	18.	2.	43	43	0.	58	68	0.	22
2.	0	17.	8	19.	2.	34	44	0.	56	69	0.	21
2.	30	15.	2	20.	2.	26	45	0.	54	70	0.	20
3.	0	13.	20	21.	2.	18	46	0.	52	71	0.	19
3.	30	11.	57	22.	2.	11	47	0.	50	72	0.	18
4.	0	10.	48	23.	2.	5	48	0.	48	73	0.	17
4.	30	9.	50	24.	1.	59	49	0.	47	74	0.	16
5.	0	9.	2	25.	1.	54	50	0.	45	75	0.	15
5.	30	8.	21	26.	1.	49	51	0.	44			
6.	0	7.	45	27.	1.	44	52	0.	42			
6.	30	7.	14	28.	1.	40	53	0.	40			
7.	0	6.	47	29.	1.	36	54	0.	39			
7.	30	6.	22	30.	1.	32	55	0.	38			
8.	0	6.	0	31.	1.	28	56	0.	36			
8.	30	5.	40	32.	1.	25	57	0.	35			
9.	0	5.	22	33.	1.	22	58	0.	34			
9.	30	5.	6	34.	1.	19	59	0.	32			
10.	0	4.	52	35.	1.	16	60	0.	31			

Varia-

Digitized by Google

Variationes acus magneticæ obſervatæ in magno Oceano auſtrali a Capite meridionali *Californiæ* in Inſulam *Guanam* ſive *Guam*.

Januarius 1710.	Lat. correct. bor. ſing.	diebus.	Long. Occid. a Lond.		Variationes Orient.	
12	22.	16	114.	09	03.	00
	21.	18	114.	42	02.	50
	20.	24	115.	15	02.	50
15	19.	25	115.	45	02.	50
	18.	56	116.	24	02.	45
	18.	00	117.	06	02.	45
	17.	11	117.	30	02.	15
	16.	32	118.	05	02.	00
20	15.	44	118.	54	01.	50
	15.	00	120.	15	01.	30
	14.	49	122.	05	01.	10
	14.	36	124.	25	00.	50
	14.	24	126.	45	00.	40
25	14.	14	129.	05	00.	45
	13.	50	131.	23	00.	50
	13.	29	132.	58	01.	00
	13.	29	134.	41	01.	10
	13.	22	136.	48	01.	15
30	13.	27	139.	21	01.	25
	13.	32	142.	07	01.	30
Febr. 1	13.	32	144.	37	01.	40
	13.	36	147.	32	01.	50
	13.	26	150.	18	02.	00
	13.	26	153.	02	02.	10
5	13.	26	155.	19	02.	25
	13.	26	157.	43	02.	30
	13.	25	160.	31	02.	50
	13.	41	163.	00	03.	00
	13.	41	165.	18	03.	20

Februarius 1727.	Lat. correct. bor. fing. diebus.		Long. Occid. a Lond.		Variationes Orient.	
10	13.	44	167.	26	04.	00
	13.	36	169.	56	03.	45
	13.	33	172.	27	04.	00
	13.	36	175.	00	04.	30
	13.	32	177.	21	05.	20
15	13.	40	179.	28	06.	30
	13.	47	181.	24	07.	00
	13.	54	183.	22	07.	30
	13.	52	185.	37	09.	00
	13.	40	187.	42	10.	15
20	13.	28	189.	49	11.	00
	13.	21	191.	30	11.	30
	13.	12	193.	25	12.	00
	13.	07	194.	37	11.	50
	13.	10	195.	51	11.	00
25	13.	03	197.	51	10.	0
	13.	00	199.	03	09.	50
	12.	57	200.	16	09.	30
	12.	54	202.	20	09.	00
Mart. 1	12.	58	204.	12	08.	40
	13.	04	206.	06	08.	20
	13.	05	207.	33	08.	00
	13.	05	209.	04	07.	50
5	13.	02	211.	54	07.	30
	13.	07	212.	42	07.	10
	3.	07	214.	07	07.	00
	13.	03	215.	28	05.	50
	13.	0	217.	11	06.	30
10	13.	16	218.	27	05.	4

Idem

Digitized by Google

Idem *Hallejus* communicat variationes acus magneticæ a *Rogerio* in mari pacifico factas, quod inde confirmentur, quæ ante annos 40 defectu obſervationum in ea mundi parte conjectando aſſecutus fuerat. Optat ut Galli obſervationes publici juris faciant in itineribus ex regnis *Peruviano* & *Chilenſi* in *Chinam* factis inſtituendas & Hiſpani alias, quas capere licet in reditu ex *Luconia* in novam Hiſpaniam. Obſervationes *Rogerianas* ob utilitatem modo hic p. 259 & 260, cum aliter fieri non poſſet, ttranſcripſimus. Idem *Hallejus* artem ſuam vivendi ſub aquis in Transactionibus Num. 349 propoſitam ulterius perficit, ut amplior evadat ejus uſus. Referuntur quoque obſervationes auroræ borealis, quæ d. 6 Febr. A. 1721 viſa *Dublini* in Hibernia & in *Devoniæ* Comitatu in Anglia a *Samuele Cruwys*. Stellæ apparuere tum per materiam, quæ ſpeciem auroræ exhibuit, tum quæ ſub forma nubium ad zenith usque aſcendit, tum quæ per modum radiorum evibrata. Radiorum alii per integrum fere horæ ſpatium eodem loco perſtitere, nec colorem ſuum, quo conſpicui fuere, immutarunt, alii vero celeriter evibrati ſtatim diſparuere, quamvis & ipſi colore tingerentur. Motus fuit ad horizontem obliquus: lux tanta, quæ horæ in horologio aureo portatili diſtinguendæ ſufficiebat. Leguntur ibidem obſervationes *Leeuwenhœkii* de fibris muſcularibus piſcium. Detexit perinde ac in fibris muſcularibus animalium ingentem vaſculorum numerum ſecundum longitudinem excurrentem, quæ ortum trahere ipſi viſa ſunt a membranis fibras tegentibus. Vaſcula nimirum ex membrana in tunicam fibræ ingreſſa per interiorem ipſius ſuperficiem ſparguntur in plures ramos minores, qui maximam partem fibræ componunt. Idem *Leeuwenhœkius* per microſcopia obſervavit innumera vaſcula, per quæ particulis farinaceis in ſemine adducitur nutrimentum. Eadem optime patere oculo armato expertus eſt in fabis & piſis. *Taylorus* quædam experimenta de magnetiſmo refert, quibus confirmatur, decrementa vis magneticæ in diſtantiis majoribus eſſe velociora, quam in minoribus.

Num. 369, pro menſibus Septembri, Octobri, Novembri & Decembri, *Edmundus Hallejus* quædam monet circa methodum determinandi loca planetarum per obſervationes appulſus earum

ad ſtellas fixas. Non aliam obſervationem accuratius ab Aſtronomo inſtitui poſſe cenſet, quam appulſus planetarum ad fixas. Suadet igitur, ut fixarum teleſcopicarum in zodiaco loca determinentur & catalogis inſerantur, ut obſervationes iſtiusmodi crebriores haberi poſſint, quæ alias rariſſimæ ſunt. Ipſe determinat loca duarum fixarum teleſcopicarum, ad quas *Galilæus* in Nuncio ſidereo Jovem & in Aſtronomia Reformata *Ricciolus* Saturnum retulit. Illius longitudinem ad tempus Catalogi Britannici refert ad ♊ 13° 24′ 33″ cum latitudine auſtrali 2′, hujus vero ad idem tempus ſeu principium anni 1690 ad ♍ 29° 34′ cum latitudine boreali 2° 0′ 30″: ubi notat, *Ricciolum* in determinanda Saturni latitudine commiſiſſe errorem 7 minutorum. Idem *Halleji* deſcribit parhelion d. 26 Oct. 1721 a ſe obſervati. Corona Solem ambiens & iridis coloribus ſuperbiens ab eo 23 circiter gradus diſtabat. Cetera vero ad phænomenon hoc ſpectantia ob aerem minus perſpicuum obſervare non potuit. *Whiſtonus* vero d. 22 Oct. obſervavit halonis ſegmentum majus & in eo duo parhelia Soli directe oppoſita & caudas albicantes in oppoſitum Solis projicientes. Caudæ orientalis longitudo erat 20 aut 25 circiter graduum, occidentalis 10 vel 12. Utraque erat acuminata. Parhelia obverſa Soli parte rubebant, averſa vero pallebant. Altitudo Solis erat 22½ circiter graduum & halo concentricus horizontem ſtringebat. Medio loco inter zenith & verticem Coronæ ſeu halonis conſpiciebatur iris inverſa, colore rubro in convexitate horizonti obverſa conſpicuo. Diſtabat ſcilicet a vertice halonis 23½ gr. quanta erat ſemidiameter halonis verticalis. Semidiameter iridis, cujus centrum erat in zenith, 21 graduum. Ventus auſtralis partem halonis verſus Occidentem ſitam in figuram ovalem immutabat, ita ut parhelia ægre adhuc conſpicua non amplius in halone, ſed uno circiter alteroque gradu ab eodem remota viderentur. *Patricius Blair* obſervationes quasdam de generatione plantarum exhibet ab hortulano curioſo *Philippo Millero* ipſi communicatas. Obſervavit is, deeſſe ſemini punctum vitæ, niſi imprægnetur farina ſtaminum ſummitatibus adhærente. Cum tamen ex tulipis ſeparato quodam in loco plantatis ſtamina excidiſſent, maxima cautione adhibita, ne quicquam fari-

farinæ intus diſpergeretur; ab apibus eam ex aliis tulipis in eas-dem deferri vidit, quanta ad fœcundandum ſemen ſufficit. A peponibus cum reſecaret flores, nullum prorſus fructum obtinuit. Negat tamen *Blærius*, ſingulis farinæ globulis ineſſe planulam ad ſemen deferendam, propterea quod per effluvia florum vicinorum ſemen immutari ſtatuit. *Georgius Graham*, horologiopœus, d. 21 Dec. A. 1721 extraordinariam notavit Mercurii in barometro altitudinem, quæ erat 30. 8½ digitorum; *Jacobus Jurinus* docet, qua cautione opus ſit in examinanda gravitate ſpecifica ſolidorum, ponderatione in aqua facta. Jubet ſcilicet ex poris educi aerem, ut liber pateat aquæ in eos ingreſſus. Aquam, cui immergitur corpus poroſum, ante calefieri jubet, quam ſub vaſe per antliam evacuando collocetur. Monet tamen, aquæ calidæ, non immergi debere corpora ex quibus tinctura extrahitur, & neceſſitatem cautionis exemplo calculorum humanorum probat. *Eduardus Naiſb* Chirurgus deſcribit oſſificationem arteriæ cruralis, quam in viro 67 annos nato obſervavit. *Benjaminus Langwith* d. 17 Dec. A. 1721 iridem vidit horizontalem in rore copioſo. Figura apparebat hyperbolica, vertex oculo obverſus exiguo intervallo ab eodem diſtabat. In vicinia ſeu prope verticem colores erant illuſtriores, quam in remotis earum partibus ad aliquot centenas perticas protenſis. *Leeuwenhœkius* narrat, quæ de oſculis ſive ſpiraculis foliorum buxi & de rubigine malorum perſicorum & cydoniorum obſervavit. Duodecim buxi oſcula ſibi contigua diametro pili porcini longitudine reſpondere deprehendit, calculoque inito numerum oſculorum, per quæ perſpiratio & exhalatio fit, 344180 in uno folio determinat. Floccos laneos in malis perſicis & cydoneis multitudini oſculorum per cutem diffuſorum numero pares exiſtimat, quippe ex illis efflorescentes. *Orffyrei* inventum perpetui mobilis primum nunciavimus eruditis in Actis A. 1715 p. 46. Cum tunc temporis in pago prope Cizam ſito curioſis ſpectanda objiceretur machina prorſus ſingularis; inter alios ſpectatores eam cum *Tenbero*, viro in rebus mechanicis verſatiſſimo, oculis uſurpavit *Leibnitius* & admiratus eſt. Experimenta ad refellendos obtrectatores ab inventore facta retulimus in Actis A. 1718

p. 497. Edidit anno ſequenti *Orffyreus* Caſſellis in 4 hiſtoriam inventi ſui lingua Germanica & Latina ſub titulo : *Triumphantis perpetui mobilis Orffyreani*, cujus nullam in his Actis fecimus mentionem, cum relatio anno præcedente 1718 inſerta ſufficere nobis videretur. Obiter notamus, ſub finem illius hiſtoriæ in incredulos canere poetam *Lotharium Zumbach de Kœsfeld*, Aſtronomicis inventis celebrem, Matheſeos Profeſſorem Caſſellanum, ob ignoratam cauſam effectum negari non poſſe contendentem, qui in omnium oculos incurrit. Cum igitur plurimi ſibi perſuaſerint, rotam *Orffyreanam*, quæ motum æquabilem per 14 & plures dies facto experimento continuaſſe deprehenſa fuit, absque ullo impetu extrinſecus accepto, & cujus motus continuati cauſam a ſingulari artificio mechanico in ſtructura interna adhibito pendere didicit Sereniſſimus Haſſiæ *Landgravius*, ſummus *Orffyrei* Mæcenas, rerum mechanicarum ipſe expertiſſimus, cum ſtructuram internam contemplaretur, eſſe perpetuum mobile vere mechanicum. Cel. *Deſagulierius* evincere conatur, falſo niti principio eos, qui ex motu gravitatis exemplo *Orffyrei* perpetuum mobile conſtrui poſſe arbitrantur. Sumunt enim, pondera æqualia inæqualiter ponderare debere, ſi pondus aſcendens minore intervallo removeatur a centro quam deſcendens. Errant autem, judice Noſtro, in eo, quod putent, velocitatem ponderis æſtimandam eſſe ex linea, quam centrum ponderis deſcribit, cum tamen æſtimanda ſit ex altitudine, per quam aſcendit, vel deſcendit. Rationem vero nullam reddit, cur rota *Orffyreana* absque ullis rotis & elateribus in ſtructura interna adhibitis motum per plures dies absque ulla imminutione continuare potuerit & cur ſpes nulla ſuperſit, fieri poſſe, ut per longiorem temporis tractum, immo per omnem, quo ſtructura integra conſervatur eundem continuet. Gallus quidam ingenioſus, cui *Du Guet* nomen eſt, communicavit methodum, navem in mari juxta directionem datam agitandi, etſi ventus non ſpiret. Inventum ad militem transportandam utile & ratione, & experimento confirmat. *Rowlandus* experimento probat, quod in fluviis multipliori poſſint oſteræ maximo numero, ſi aliquot centena eidem committantur. Experimentum, quod laudat, eſt octo vel novem

anno-

annorum, cumque exiguo fundi ſpatio fuerint commiſſæ oſtreæ circiter trecentæ vel quadringentæ a quodam Nobili, hoc tempore ſeſe jam diffuderunt per aliquot milliaria Anglica. Diffuſionis cauſam allegat fluxum & refluxum, quem patitur flumen ob vicinam maris.

CONTINUATIO MATERIÆ DE TRAJECTORIIS reciprocis ; imprimis de PANTOGONIA, quæ pro diverſa axis poſitione ſe ipſam in quovis angulo dato conſtanter ſecat: Item determinatio alterius reciprocæ algebraicæ omnium poſt primam ſimpliciſſimæ. Conf. Act. Erud. 1722, 1723, 1724, 1725. Autore JOH. BERNOULLI.

§. 1.

QUanquam ab aliquot annis multa & varia hinc inde in lucem prodierunt ad problema Trajectoriarum ſpectantia, jucunda non minus quam utilia ; multum tamen abeſſe exiſtimo, quo minus fœcundam iſtam materiam omnino exhauſtam eſſe credamus. Meæ multiplices ſolutiones, analyſes, conſtructiones, demonſtrationes, annotationes & quæ alia in eam rem faciunt, legi poſſunt in Actis Lipſ. quibus anſam dedit velitatio illa fat diu me inter & Anonymum Britannum, in hunc usque diem mihi ignotum, intercedens.

§. 2. Is cum vidiſſet, me ſibi identidem provocanti aliaque poſt alia de novo proponenti nunquam defeciſſe, deſtitit tandem ab importuna compellatione abrupitque commercium litterarium, haud quidem mihi valde gratum, quia neſciebam quo cum genere viri mihi res eſſet, a quo tamen commercio non abhorruiſſem, ſi non perrexiſſet nomen ſuum pertinaciter celare. Ut enim quod res eſt libere dicam, parum videbatur glorioſum decertare cum ignoto, quem ſi viceris nihil tibi proderit victoria, cum neſcias a quo palmam repetere liceat, ſin aliter evenerit ut ſuccumbas, in triumpho te ducere non cunctabitur Victor, apud Anglos præſertim, ubi quamplurimi ſunt, qui immani odio & invidia flagrant in exterorum virtutes & merita. Aliam certe

cauſam, cur Anonymus noſter aperto Marte pugnare defugerit, nullam video, quam ut poſſet aut tuto vincere aut impune vinci.

§. 3. Monebat quidem, ut verum ſuæ mentis propoſitum diſſimularet, ſibi non fuiſſe in animo, mecum inire certamen; interim eodem in loco urget, ſe inveniſſe mirabilem aliquam curvam, ejus naturæ ut illa ſit trajectoria reciproca non tantum pro uno angulo dato, ſed pro infinitis aliis, prout alius atque alius in illa aſſumatur axis *inverſionis*, quo nomine voco rectam illam, circa quam curva inverſo ſitu poſita & hinc inde mota, altera alteram conſtanter in angulo dato ſecat. Subindicabat ſimul Noſter in litteris d. 22 Febr. 1723 datis, hoc quod tanquam ſolutu difficillimum credebat, *a ſe mihi proponi potuiſſe, ſi me tentandi animum habuiſſet*. At haud ægre olfaciens ſub iſtis verbis latere tacitam provocationem, applicui animum e veſtigio ad illud quicquid erat problematis ſolvendum; quod cum brevi feliciter enodaſſem, perſcripſi ſine mora me totum detexiſſe myſterium & demonſtrare poſſe id quod ipſe ſine analyſi & demonſtratione communicaverat; atque ne dubitaret adjeci quædam obſervata, ex quibus certo concludere potuiſſet, non vanum eſſe quod aſſerebam.

§ 4. Ille non contentus mea demonſtratione novos movit ſcrupulos, dubitans ſcilicet in reſponſoria epiſtola d. 13 Maji ſcripta, utrum ego præter nudam quam dederam demonſtrationem ſuæ propoſitionis invenerim quoque ſolutionem & ſolutionis fundamentum; *alia*, inquit, *res eſt propoſitionis demonſtrationem videre, alia vero fundamentum, unde inventa ſit, percipere.* Indignabar nonnihil, ut verum fatear, eam adverſarii moroſitatem, quam nemo alius paulo tantum æquioris animi habuiſſet: Ideoque invitis negotiis, quibus nos in publica ſtatione conſtituti nunquam non diſtinemur, accinxi me protinus ad exarationem prælongæ epiſtolæ die 17 Julii 1723 dimiſſæ ad Antagoniſtam multo ut apparet otio abundantem, in qua ut ulterioribus altercationibus anſam præciderem, omnia capita minutiſſime expoſui, ex quibus cernere poſſet me certo ad ima usque novi hujus problematis fundamenta penetraſſe, aliaque multa communicavi

Digitized by Google

Digitized by Google

TAB. III ad Suppl. T. IX p. 267.

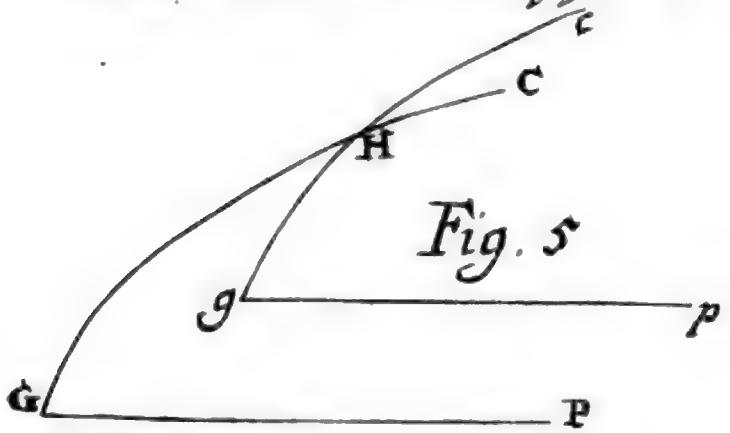

Fig. 5

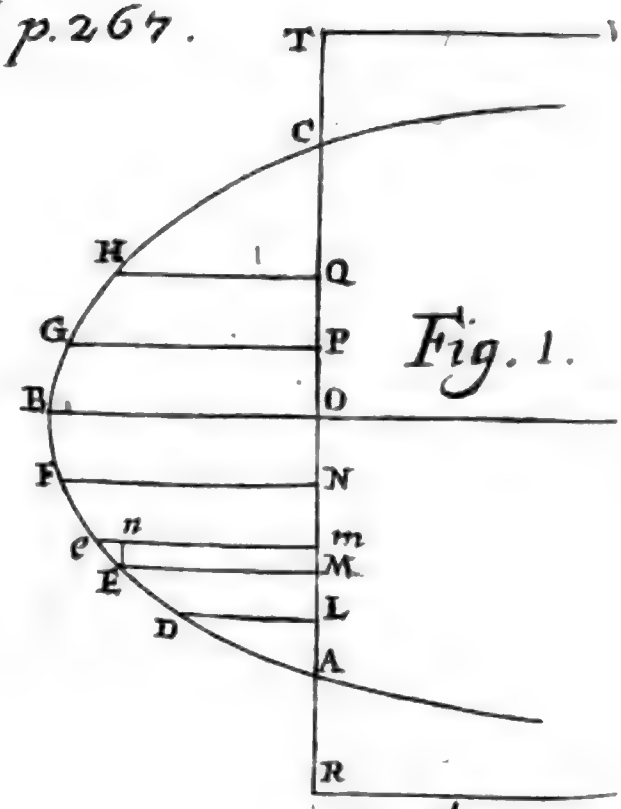

Fig. 1.

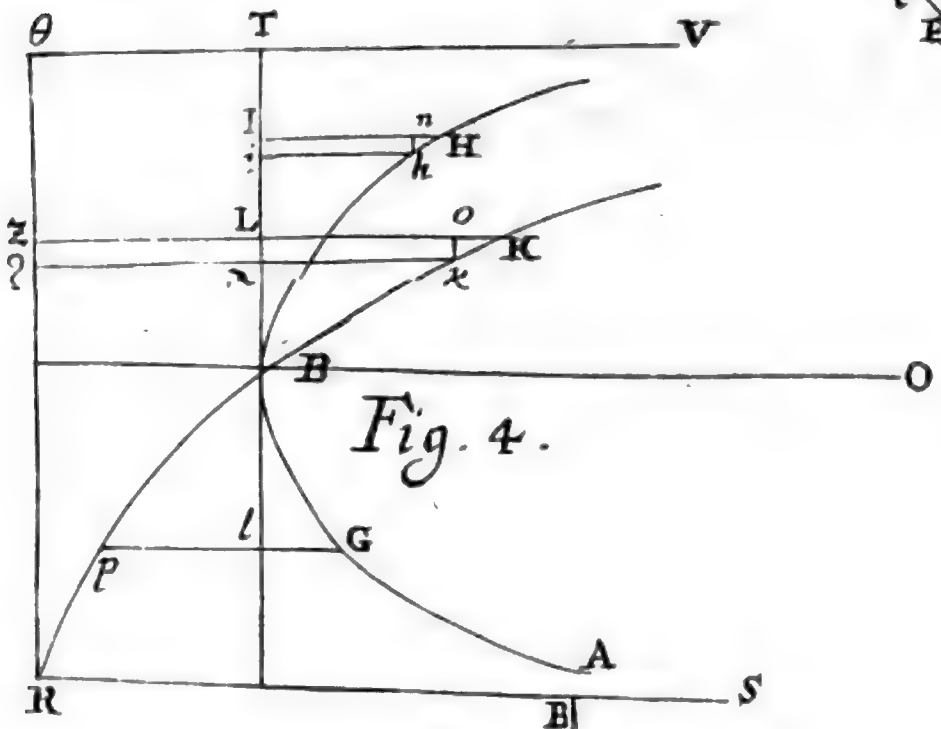

Fig. 4.

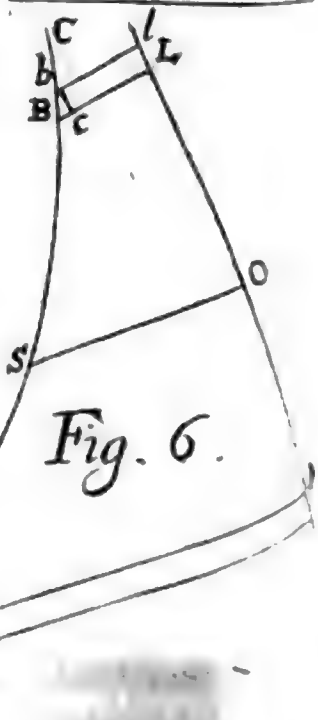

Fig. 6.

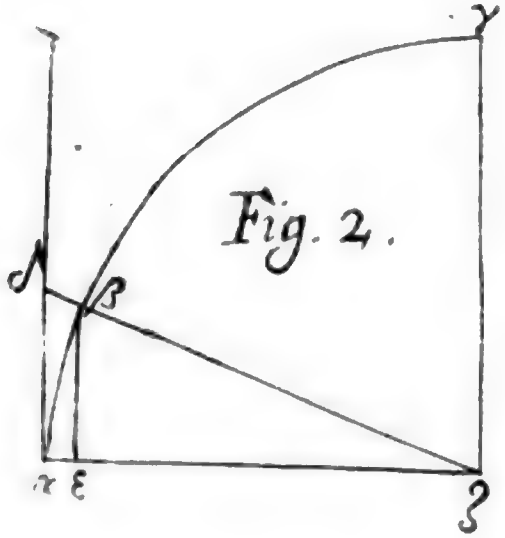

Fig. 2.

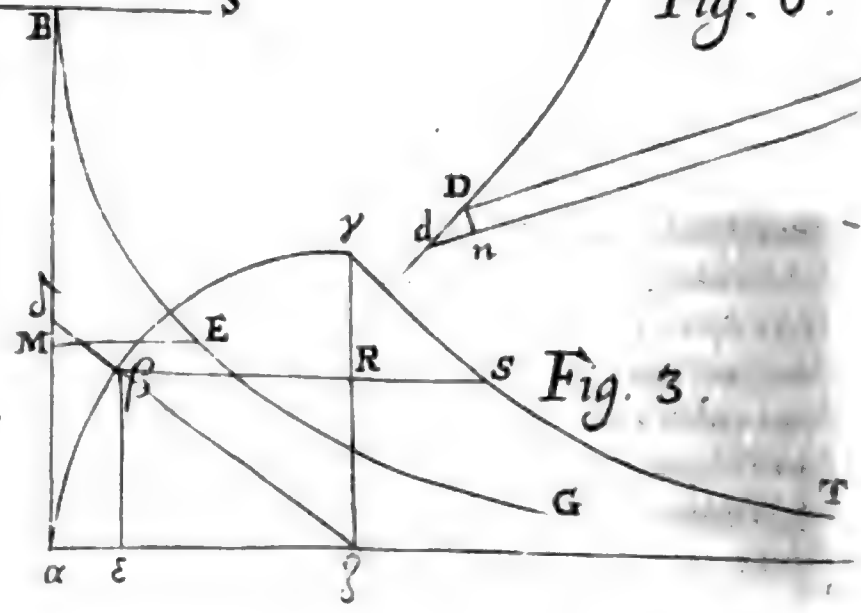

Fig. 3.

cavi & monui generatim ſpectantia ad rem noſtram de Trajectoriis reciprocis: hac tamen addita ſeria declaratione, *nullas illi in poſterum abs me expectandas eſſe litteras, ſi me diutius ignorare ſineret nomen ſuum.*

§. 5. Sive igitur nihil amplius habuerit quod reponeret, ſive quod maluerit filere quam ſe, quis eſſet, notum facere, ſive, ut probabile eſt, utrumque ſit ſilentii cauſa, ab eo nihil ulterius reſponſi loco in hunc usque diem vidi. Quare nunc lubet cum publico communicare principaliora ex Epiſtola illa mea ad Anonymum poſtremo data, & quædam admiſcere ad illuſtrationem eorum quæ obiter tantum tetigeram; inſervient ad notitiam curioſorum partim, partim ad analyſeos parum hactenus uſitatæ perfectionem. Quod inter cetera eo lubentius facio, quia obſervare licuit, Anonymum noſtrum hanc materiam intricate magis quam accurate pertractaſſe in longo ſuo atque intellectu perquam difficili & obſcuro ſchediasmate, quod in Actor. Erud. Supplem. Tomo VIII, extat excerptum ex Transact. Londin. Quantum præſertim attinet ad deſcriptionem illius trajectoriæ reciprocæ (quæ *Pantogonia* vocari poteſt) ea proprietate gaudentis, ut infinitos habeat axes inverſionis inter ſe parallelos, adeoque problemati ſatisfaciat non pro uno tantum angulo dato ſed pro infinitis aliis datis pro lubitu, aſſumto nimirum alio atque alio axe ut caſus exigit: hujus deſcriptionis, quam dat Noſter in præfato Supplem. Tomo VIII pag. 253 vix aliquod certæ analyſeos veſtigium videre eſt. Non itaque ingratum ſpero me facturum perſpicuæ methodi Amatoribus, ſi rei fundamentum ipſamque qua uſus ſum analyſin, prout eam Antagoniſtæ meo ante 4 abhinc annos perſcripſi, hoc loco aperuero.

§. 6. *Problema.* Invenienda & conſtruenda eſt ſuper recta poſitione data AC (Fig. 1) linea curva ABC, quæ converſa circa quamcunque perpendicularem ad AC, ex. gr. circa FN, & deinde ultro citroque mota, motu parallelo ipſi FN, ſe ipſam ſemper ſecet in angulo conſtanti qui duplus erit anguli AFN; atque ita ſi circa axem alium ex. gr. DL invertatur curva ADC, ut ſit angulus interſectionis perpetuo duplus anguli ADL &c. *Præparatio ad ſolutionem.* Sit AC recta abſciſſarum, TAB. III. Fig. 1.

in qua nempe concipio ſumi abſciſſas AL, AM, AN, AO, AP, AQ &c. in progreſſione arithmetica, ita ut applicatæ LD, ME, NF, OB, PG, QH &c. æquali a ſe invicem diſtent intervallo. Hinc per ea quæ explicavi in Actis Lipſ. 1722 p. 398 §. 1 & 2, aſſumta EM pro axe inverſionis, id curandum eſt, ut angulus ADL + ang. AFN fiant = 2 ang. AEM, hoc eſt, ut tres anguli ADL, AEM, AFN ſint continue arithmetice proportionales. Porro ſi jam FN debeat eſſe axis inverſionis, oportebit pariter tres angulos AEM, AFN, ABO procedere in continua proportione arithmetica; idem concludetur de tribus AFN, ABO, AGP, item de tribus ABO, AGP, AHQ, & ſic deincepſ. Unde liquet totam ſeriem angulorum ADL, AEM, AFN, ABO, AGP, &c. quousque libuerit continuatam formare progreſſionem arithmeticam, dum & abſciſſæ AL, AM, AN, AO, AP, &c. talem progreſſionem obſervant. Unde ſtatim perſpicitur, ad inveſtigandam quam petimus curvam, nihil aliud agendum eſſe, quam ut aſſumto ubivis puncto R pro initio abſciſſarum determinetur qualis ſit curva ABC, cujus abſciſſa quælibet RM ſit directe proportionalis angulo ſibi correſpondenti AEM, quem facit applicata EM cum tangente in puncto E.

§. 7. *Solutio & Conſtructio.* Problema huc reductum ſolvitur per vulgarem calculum differentialem ducitque ſimul ad ſequentem conſtructionem quæ eadem opera analyſin monſtrat: Primo manifeſtum eſt, abſciſſas RM, ut comparari poſſint cum ſuis reſpectivis angulis AEM, eorumve potius menſuris, ſupponendas eſſe æquales arcubus alicujus circuli ad arbitrium aſſumti: ſit itaque recta RT aſſumtæ longitudinis = 2 quadrant. peripheriæ alicujus circuli $\alpha\gamma$ (Fig. 1 & 2) cujus centrum ζ; intelligatur arcus indeterminatus $\alpha\mathfrak{G}$ cui æqualis ſupponatur abſciſſa RM; ſitque radius $\alpha\zeta = a$, tangens $\alpha\delta = t$, ſinus $\mathfrak{G}\varepsilon = x$, coſinus $\zeta\varepsilon = y = \surd(aa - xx)$, arcus $\alpha\mathfrak{G} = s = RM$, $ME = u$, cui proxima ſit applicata me; erit $Mm = ds = aadt : (aa + tt) = adx : \surd(aa - xx) = -ady : \surd(aa - yy)$, $ne = du$. Ut igitur anguli AEM proportionales fiant abſciſſis RM, hoc eſt, arcubus $\alpha\mathfrak{G}$ vel angulis $\alpha\zeta\mathfrak{G}$, poſſum ſupponere angulum AEM ſeu $E\varepsilon n$ eſſe æqualem angulo $\alpha\zeta\mathfrak{G}$ vel cuivis ejus multiplo ſubmultiplove;

ſup-

Digitized by Google

ſupponamus ergo ſtatim E e n = α ζ 6, erit E n, n e :: α δ, α ζ, hoc eſt, d s. d u (:: $\frac{aadt}{aa+tt}$. d u) :: t. a, vel, ſi mavis, erit E n. n e :: 6 ε. ε ζ, ſeu d s. d u (:: $\frac{adx}{\sqrt{aa-xx}}$. d u) :: x, √ (a a − x x) vel etiam d s. d u (:: $\frac{-ady}{\sqrt{aa-yy}}$. d u) :: √ (a a − y y). y; ex prima analogia habetur d u = a³ d t : (a a t + t³), ex altera fit d u = a d x : x, ex tertia denique eſt d u = − a y d y : (a a − y y). Hinc cognoſco curvam quæſitam A B C deſcribi, ſi facta abſciſſa = R M = arcui α 6 ſumatur applicata M E ſeu u = c + ∫ a³ d t : (a a t + t³), vel = c + ∫ a d x : x, vel = c + ∫ − a y d y : (a a − y y); per c intelligo quantitatem conſtantem arbitrariam.

§. 8. Trium horum modorum medius dat accurate conſtructionem Anonymi noſtri, reliqui duo, etſi in expreſſione diverſi, cum eodem tamen coincidunt, ſupponuntque omnes tres quadraturam hyperbolæ vel (quod in praxi longe facilius & concinnius eſt) logarithmos; ſumta enim a pro unitate, fit ∫ a³ d t : (a a t + t³) = log. t : √ (a a + t t) ∫ a d x : x = l x : a, & ∫ − a d y : (a a − y y) = l √ (a a − y y) : a. Hos autem omnes valores eſſe inter ſe æquales patet ex eo quod t. √ (a a + t t) :: x. a. :: √ (a a − y y). a.

§. 9. In his ita expoſitis conſiſtit tota ſolutio & ſolutionis fundamentum; interim volebam ulterius progredi, quia liberum eſt ſtatuere angulum E e n æqualem non tantum ſimplici angulo α ζ 6 ſed cuivis ejus multiplo, hunc in finem ita procedebam: ſtatuatur angulus E e n = 2 ang. α ζ 6, erit (quia tangens dupli anguli α ζ 6 = 2 a a t : (a a − t t) ut calculum facienti patebit) E n. n e :: d s. d u (:: $\frac{aadt}{aa+tt}$. d u) :: 2 a a t : (a a − t t). a, adeoque d u = (a³ − a t t) d t : (2 a a t + 2 t³); facta igitur rurſus abſciſſa R M = arcui α 6, capiatur applicata M E ſeu u = c + ∫ (a³ − a t t) d t : (2 a a t + 2 t³), orietur etiam hoc modo curva quæſita A B C.

§. 10. Statuam porro angulum E e n = triplo angulo $\alpha \zeta \mathfrak{C}$, cujus tangens = $(3aat - t^3) : (aa - 3tt)$; erit nunc ds. du $(:: \frac{aadt}{aa+tt}.du) :: (3aat - t^3) : (aa - 3tt)$. a, unde $du = (a^3 - 3a^3tt)dt : (aa+tt) \times (3aat - t^3)$. Et sic facta semper RM = arcui $\alpha \mathfrak{C}$, fiat applicata ME $= c + \int (a^3 - 3a^3tt)dt : (aa+tt) \times (3aat - t^3)$, describetur iterum curva optata ABC. Eodem ritu possum pergere, ponendo angulum E e n = quadruplo aut alii cuivis multiplo submultiplove anguli $\alpha \zeta \mathfrak{C}$, & sic semper obtinebo diversam expressionem pro applicata ME, cui negotio inservit formula generalis quam exhibui in Actis Lipsi. 1722 p. 367, & jam antea in iisdem 1712 p. 330 pro inveniendis tangentibus arcuum multiplorum ex tangente arcus simpli.

§. 11. Videtur prima fronte, omnes istas diversas expressiones applicatæ ME non posse non totidem diversas generare curvas ABC, sed re paulo penitius inspecta & ad calculum differentialem revocata, protinus liquet illas curvas esse omnes inter se easdem vel potius similes. Unde hoc emergit paradoxum, omnes has formulas $\int a^3 dt : (aat + t^3)$, $\int (a^3 - att)dt : (2aat + 2t^3)$ $\int (a^3 - 3a^3tt)dt : (aa+tt) \times (3aat - t^3)$ &c. per solas areas hyperbolicas vel quod perinde est per meros logarithmos integrari, adeoque nihil, ut alias in hujusmodi fractionibus rationalibus plerumque fit, absolute integrabile vel reducibile ad arcus circuli in illis comprehenditur, quod *a priori* invenire, res forsan esset difficilioris indaginis.

§. 12. Ceterum patet curvam nostram ABC habere duos ramos BA & BC similes & æquales: sumta enim in prima constructione (vid. §. 7 & 8) RO = quadranti $\alpha \mathfrak{C} \gamma$ erit angulus ABO rectus, sumtisque punctis M & Q æqualiter a puncto O distantibus erunt anguli AEM & CHQ æquales inter se, quanto enim AEM recto minor, tanto etiam ex natura curvæ angulus AHQ recto est major, & præterea ME = QH, nam utraque = c + l x; a, vel (ob a = 1) = c + l x. Patet insuper curvam duas habere asymtotos RS & TV parallelas applicatis; nam in punctis R & T, est $\mathfrak{C} s$ seu x = 0, ideoque l x = l 0 = $-\infty$; id est applicatæ prima

prima & ultima R S & T V ſunt infinitæ in partes averſas ducendæ, quæ proinde habent naturam aſymtotorum.

§ 13. Ne curioſus Lector opus habeat longa diſquiſitione ad indagandum per quam viam ad enodationem propoſiti hujus problematis pervenerim; operæ pretium erit ipſam quoque analyſin in illius gratiam hic opponere, quæ monſtrabit, unicam tantum dari curvæ ſpeciem problema ſolventem: quia ceu ſupra vidimus in fine §. 6 curvæ natura poſtulat, ut angulus A E M ſeu E e n (Fig. 1) ſit proportionalis R M, erit etiam elementum anguli E e n, hoc eſt, E e n − A E M proportionale elemento abſciſſæ M m. Sit itaque R M = z, M E = u, data recta arbitrariæ longitudinis = a, atque ponamus, quod liberum eſt, elementum applicatæ d u conſtans: erit, quemadmodum in Analyſi infinite parvorum docetur, ang. E e n − ang. A E M = d u d d z : (d u² + d z²), faciendum ergo eſt, curvæ natura id exigente, d u d d z : (d u² + d z²) = d z : a, quæ æquatio licet ſit differentialis ſecundi gradus, reduci poteſt ad aliam primi gradus, introducendo novam indeterminatam t, ponendo nempe d z = t d u : a, adeoque d d z = (ob d u conſtantem) d t d u : a; quibus ſubſtitutis, mutabitur d u d d z : (d u² + d z²) in a d t : (a a + t t) = d z : a, ſeu a a d t : (a a + t t) = d z. Quare aſſumta tangente α δ pro t, & radio ζ α pro a, erit arcus α ϛ = ∫ a a d t : (a a + t t) = z. Ut vero etiam determinetur u ſeu applicata M E; notetur, quia d z = t d u : a ſeu d u = a d z : t = (ſubſtituto valore ipſius d z) a³ d t : (a a t + t³), fore u = a³ ∫ d t : (a a t + t³) = a ∫ d t : a − a ∫ t d t : (a a + t t) = a l t − a l √ (a a + t t) = a l t : √ (a a + t t) = (ſumta a vel ζ α pro unitate) l (α δ : ζ δ). Dico itaque, ſi deſcribatur curva, cujus abſciſſa ſit æqualis arcui α ϛ (Fig. 2) & applicata fit = l (α δ : ζ δ), hanc curvam eſſe quæſitam. Tab. III. Fig. 2.

§. 14. *Conſtr.* ex hac analyſi non tantum fluit conſtructio illa, quam ſupra § 5 dedimus & quam dedit quoque Anonymus, ſed & hæc altera inde deducitur per logarithmos procedens longe facilior & concinnior: ſit quadrans circuli α ϛ γ (Fig. 3) cujus centrum ζ, tangens indefinita α B. Producta α ζ verſus V, ſuper ea tanquam aſymtoto deſcribatur logarithmica γ S T tranſiens per γ, cujus ſubtangens ſit æqualis radio ζ γ: jam per quodlibet Fig. 3.

Digitized by Google

libet punctum $\mathfrak{C}$ in quadrante assumtum agatur asymtoto parallela $\mathfrak{C}S$ occurrens radio $\zeta\gamma$ & logarithmicæ in punctis R & S; tum ad abscissam αM factam æqualem arcui $\alpha\mathfrak{C}$ applicetur ME æqualis ipsi RS: dico punctum E fore in curva optata BEG.

§. 15. *Demonstr.* Demisso perpendiculo $\mathfrak{C}\varepsilon$ & ducta per $\mathfrak{C}$ secante $\zeta\mathfrak{C}\delta$, quæ repræsentant easdem lineas $\mathfrak{C}\varepsilon$ & $\zeta\delta$ in fig. II liquet RS esse logarithmum ipsius $R\zeta$ vel $\mathfrak{C}\varepsilon$; quia vero $\zeta\gamma$ seu $\zeta\mathfrak{C}$ sumitur loco unitatis erit RS logarithmus rationis $\varepsilon\mathfrak{C}:\zeta\mathfrak{C}$, hoc est, $\alpha\delta:\zeta\delta$, quare cum AM sit = arcui $\alpha\mathfrak{C}$, & ME = RS = l ($\alpha\delta:\zeta\delta$) erit punctum E in curva BEG, quæ habebit conditionem in analysi inventam; ergo BEG est curva quæ petebatur. Q. E. D.

§. 16. *Coroll.* Cadente puncto $\mathfrak{C}$ in γ, ita ut arcus $\alpha\mathfrak{C}$ fiat = quadranti $\alpha\mathfrak{C}\gamma$, erit & ipsa αM quæ jam est $\alpha B = \alpha\mathfrak{C}\gamma$, & RS vel ME = o. Abeunte vero $\mathfrak{C}$ ultra γ, ita ut arcus $\alpha\mathfrak{C}$ tanto jam major fiat quadrante, quanto antea minor erat, manifestum est easdem recurrere applicatas RS vel ME, dum interim abscissa αM tanto excessu superat αB quanto prius ab eadem superabatur: unde palam est curvam GEB continuari ultra B in alium ramum priori GEB omnino similem; quod quidem supra (§. 12) alio modo jam demonstratum fuit, sicuti & id quod curva habeat duas asymtotos parallelas, quandoquidem existente arcu $\alpha\mathfrak{C}$ = o, vel = 2 quadrant. inde fit RS vel ME = $\zeta\gamma$ vel $\alpha\gamma$ quæ est infinita.

§. 17. *Scholium* 1. Ex eo quod in §. 13 per analysin nostram invenimus unam tantum æquationem differentialem $a\,dt:(aa+tt) = dz:a$, quæ sane primi est gradus, merito concluſimus, nonnisi unicam dari curvæ speciem, quæ optatum effectum præstare possit, quia si aliæ præterea darentur curvæ ab inventa diversæ, hæ non potuissent subterfugere analysin, quippe quæ, cum fuerit instituta ad problematis conditionem, comprehendere utique debet omnes quæ ei satisfaciunt curvas. Interim aliter videtur concludendum esse per ea quæ dedi in Actis Lipsi 1722 p. 405 §. 15, ubi demonstravi ex una eademque trajectoria reciproca generari infinitas alias naturâ diversas: ut si ex. gr. ABC (Fig. 4) sit trajectoria reciproca, ex cujus quolibet puncto Γ ducta intelligatur

TAB. III. Fig. 4.

Digitized by Google

gatur recta ΓK axi inverſionis parallela & æqualis arcui BΓ, ſumto initio B ubicunque libuerit (eo enim licet mutato, eadem tamen ſemper generatur curva RBK) oſtenſum eſt in loco allegato punctum K eſſe in nova trajectoria reciproca RBK, quæ cum priori communem habebit axem inverſionis & in ſitu inverſo ſe interſecabit in angulo conſtanti, dimidio nempe ejus in quo prior ABC ſe inverſam ſecat; quando igitur propoſita ABC gaudet natura *Pantogoniæ*, hoc eſt, ut habeat infinitos axes inverſionis, circa quos ſingulos converſa ſe interſecat in alio atque alio angulo conſtanti, facile intelligitur, etiam alteram inde generatam RBK neceſſario eſſe Pantogoniam: quid autem? annon curva RBK eſt ſpeciei omnino diverſæ ab ea cujus eſt ABC? ita eſt profecto, generaliter loquendo; nam qualiscunque ſit ABC, altera RBK ab ea valde differet & plerumque toto genere, quod vel ex eo intelligi poteſt, quia ſi curva ABC ſit algebraica, erit RBK tranſcendens, niſi forte, quod rariſſimum, ABC ſit rectificabilis, ſic ex. gr. ABC exiſtente circulo, orietur inde RBK Cyclois. Hoc cum ita ſe habeat, videtur utique non unam tantum ſpeciem trajectoriæ reciprocæ pantogoniæ ABC dari, ſed aliam quoque quæ eo quo dictum eſt modo ex prima deſcribitur RBK, & poſtea ex hac tertiam, ex tertia quartam, & ita infinitas alias. Verum enim vero, quod ſingulare hic eſt, & præter expectationem accidit, omnes illæ curvæ ſunt ſimiles ejusdemque adeo naturæ & ſpeciei. Hinc ſequens fluit Theorema, quod ita enuncio: „Sit curva ABC pantogonia, qualem ſupra §. 1 conſtruxi & in„de alia deſcripta RBK, quæ fit ducendo ΓK, aſymtotis RS, θV „parallelam & æqualem arcui BΓ; dico duas illas curvas eſſe „ſimiles.

§. 18. *Demonſtr.* Capiatur punctum B pro initio arcuum reſecandorum BΓ in vertice principali curvæ ABC, jam enim monuimus eandem curvam RBK generari quocunque in loco initium B ſumatur; ſit R punctum in quo genita RBK occurrit aſymtoto RS, quod ibi erit ubi filum, quod ramo BA in infinitum continuato circumplicatum concipitur, ſui evolutione tandem ſuper incidens aſymtoto SR pertingit ad R. Ex R & B erectis ad aſymtotas perpendiculis Rθ, BT; ductisque ubilibet duabus applicatis proximis ZK, ζk, quæ ſecent rectam BT & curvam

B Γ C in punctis L, Γ & λ, γ ; abscindantur ex T B duæ abscissæ proximæ T I, T i quæ sint dimidiæ ipsarum θ Z, θ ζ atque in punctis I, i, applicentur I H, i h: quare si intelligantur lineolæ K o, h n, elementis abscissarum Z ζ, I i parallelæ ideoque etiam æquales, erit k o = 2 h n, quia θ Z = 2 T I & θ ζ = 2 T i proinde ζ L = 2 I i. Cum vero ex natura curvæ B H C, est T I ad T L, ut angulus n H h ad angulum L Γ γ, erit angulus L Γ γ duplus anguli n H h, & cum etiam per ea quæ demonstravi in Actis Lipsi. 1722 p. 406 §. 17, idem angulus L Γ γ duplum sit anguli o K k, erit utique ang. o K k = n H h: hinc triangulum o K k simile est triangulo n H h, ideoque o K = 2 n H, & summa omnium o K, hoc est, Z K = 2 sum. omnium n H, hoc est, = 2 I H. Unde sequitur θ Z, T I :: 2. 1 :: Z K, I H, id quod arguit curvas R B K & B H C esse similes, atque priorem R B K longitudine duplam esse alterius B Γ H *Q. E. D.*

§. 19. *Scholium* 2. Alter curvæ ramus pertinens ad R B K, huicque contiguus, sicuti B A contiguus est ipsi B C, describitur infra asymtoton R S per curvam quæ ipsius A B C est conjugata & infra R S existere intelligenda, situm habens respectu asymtoti similem priori A B C; ita ut quælibet medietas R B K ad sui generationem requirat integram curvam A B C, cujus pars una dimidia B H C dat B K D, altera B A dat B R, quæ cum B K D unam tantum medietatem R B D constituit; illa nimirum B K D fit prolongando applicatam L Γ ad K; hæc vero B R, retroagendo applicatam l G ad P, ita ut utrobique sint Γ K, G P suis respectivis arcubus B Γ, B G æquales.

§. 20. *Scholium* 3. Id quoque notatu non omnino indignum est, Trajectoriam nostram pantogoniam se ipsam in alio quocunque axis situ ad angulum constantem secare, modo alius is situs axis cum priori parallelismum servet, etiamsi planum curvæ non invertatur, ut in aliis trajectoriis reciprocis fieri debet: Constituatur scilicet ejus quælibet portio G H C (Fig. 5) in situm g H c, ita ut axis G P jam habeat positionem g p priori parallelam, curvæque convexitas altera alteri non sit opposita, sicuti in reciprocis, sed eandem utrobique respiciat partem; dico si feratur alterutra motu parallelo secundum rectam G P vel g p, fore perpetuo intersectionis angulum c H C eidem constanti æqualem. Hujus rei veritas patet ex hoc quod ob similitudinem utriusque rami

TAB. III. Fig. 5.

BHC

BHC & BGA (Fig. 4) ſitus inverſus totius curvæ ABC non differt a ſitu directo; quocirca ſi concipiamus portiones CHG, cHg (Fig. 5) continuari in curvas integras, poteſt altera reſpectu alterius conſiderari tanquam inverſa, quæ proin ſe mutuo decuſſabunt in angulo invariabili. Q. E. D. Tab. III. Fig. 4.5.

§. 21. *Coroll.* Hinc trajectoria noſtra pantogonia talis eſt, quæ problemati ſatisfacit pro omni poſſibili interſectionis angulo, ſive ſitum habeat inverſum circa communem axem, ſive in eodem relinquatur ſitu, mutata tantum poſitione axis in aliam parallelam: quæ proprietas, pariter ut prior illa, in nullam aliam curvam cadere poteſt. Sed de pantogonia ſatis.

§. 22. Quemadmodum his ceterisque hactenus explicatis, quæ cum Anonymo maximam ad partem communicaveram in Epiſtola illa 17 Julii 1723, ſuper omnibus punctis ad me tentandum prolatis, ex aſſe ſatisfactum eſt, ita ſperabam fore, ut ille viciſſim præſtaret quod jure talionis ab eo exigebam, eoque magis quod nihil propoſuerim ſolvendum quam quæ ſponte enata ſunt ex ipſius ejus problemate de invenienda Trajectoria reciproca algebraica omnium algebraicarum ſimpliciſſima. Poſtquam enim hoc protinus ſolviſſem & ſolutionem ei ſine mora transmiſiſſem, primo ſub anagrammate, deinde per apertam explicationem anagrammatis addita conſtructione ab ipſomet approbatam, quam vide ſis in Actis Lipſ. 1724 Menſ. Jul. & poſtquam tandem ejusdem conſtructionis dediſſem in iisdem Actis 1725 M. Julio Demonſtrationem una cum Analyſi quæ me deduxerat ad parabolam Cubicalem ſecundam tanquam ad curvam quæſitam; ſubnexui ad calcem mei ſchediasmatis p. 325 novum problema vel potius prioris ſoluti continuationem, invitans Anonymum, qui me jam toties tentaverat ſemperque paratum & obſequentem deprehenderat, ut verſa tandem vice reſponderet ipſe quoque ad problema his verbis propoſitum: *Quæro ab eo, ut det aliam trajectoriam reciprocam algebraicam, quæ ſit inter omnes, quas invenire poteſt in ordine ſimplicitatis ſecundæ, ut quæ exhibeat æquationem inter coordinatas naturam curvæ quæſitæ exprimentem.* Cum vero jam per biennium ſerve altum ſilentium, ex quo nihil boni ominandum, mearum eſſe partium duco ſilenti ſuccurrere; en ergo ſolvendi modum.

§. 23. Quandoquidem Parabola cubicalis secunda, quæ ut vidimus simplicissima est inter algebraicas problema solventes, occupat locum in tertio ordine Linearum algebraicarum, utpote cujus natura exprimitur æquatione inter coordinatas ad tres dimensiones ascendente; inquirendum est, an aliqua detur Linea ex quarto ordine, quæ habeat qualitatem Trajectoriæ reciprocæ, talis enim si erui possit, erit utique illa post parabolam præfatam omnium simplicissima, nisi forte, de quo tamen ob gravissimas rationes dubito, plures problema solventes in eodem ordine quarto existant, quæ ideo non forent simpliciores, sed tantum eadem simplicitate gaudentes: sufficerit ergo vel unicam dedisse ex hoc Ordine, ad cujus indagationem non alia usus sum methodo, quam quæ generalis est & a me primum explicata in Actis Lipsi. 1722, M. Aug. ubi eam tantum adhibui circumspectionem, quæ ad electionem æquationis differentialis inter coordinatas earumque elementa spectat, ut integrando prodiret æquatio algebraica præ aliis simplicitate enitescens; qua ratione apparet, rem esse meræ sagacitatis, quam quilibet in sublimiori analysi versatus habere potest, si probe attentus esse velit.

§ 24. Computi processus, quem instituo, ita se habet: ex §. 3 p. 398 Actorum modo memoratorum 1722 liquet, proprietatem characteristicam trajectoriarum reciprocarum in eo consistere, ut
TAB. III. Fig. 6. *sumtis*, (Fig. 6) *in utramque partem a communi initio abscissarum O* (*per quod nimirum axis inversionis OS transit*) *abscissis æqualibus OL, OM, rectangulum sub elementis utriusque applicatæ æquetur quadrato elementi alterutrius abscissæ, hoc est, ut Bc x dn sit* = □ *Ll vel* □ *Mm*. Sit OL = x, Ll = dx, adeoque OM = −x, Mm = −dx; & fit LB vel MD = y, cB vel nd = dy. Præterea duæ constantes quædam rectæ arbitrariæ a & b: ex his formo hanc æquationem differentialem integrabilem $dy = \frac{(ab+2xx)dx}{ab} + \frac{2xdx\sqrt{(ab+xx)}}{ab}$, quam tribuo relationi inter elementa coordinatarum OL, LB; ea ut inserviat coordinatis ab opposita parte sumtis, scribendum est −x & −dx pro x & dx, & habebitur $dy = \frac{-(ab+2xx)}{ab} + \frac{2xdx\sqrt{ab+xx)}}{ab}$. Ducendo itaque cB seu $(ab+2xx)dx : ab+2xdx\sqrt{(ab+xx)} : ab$ in nd seu

$-(ab$

Digitized by Google

$-(ab+2xx)dx:ab+2xdx\sqrt{(ab+xx)}:ab$, erit $ndx \times c\beta = -dx \times dx = Mm \times Ll = \square\, Ll$ vel $\square\, Mm$. unde ſequitur æquationem noſtram aſſumtam differentialem $dy=(ab+2xx)dx:ab+2xdx\sqrt{(ab+xx)}:ab$ habere conditionem requiſitam, ut ſit ad aliquam Trajectoriam reciprocam.

§ 25. Videamus nunc, quænam inde eliciatur æquatio algebraica: quia $\int(ab+2xx)dx=abx+\frac{2}{3}x^3$, & $\int 2xdx\sqrt{(ab+xx)}=(\frac{2}{3}ab+\frac{2}{3}xx)\sqrt{(ab+xx)}$; integrabilis ſane erit æquatio $dy=(ab+2xx)\,dx:ab,+2xdx\sqrt{(ab+xx)}:ab$; integretur ergo & habebitur hæc æquatio algebraica $y=(abx+\frac{2}{3}x^3):ab,+(\frac{2}{3}ab+\frac{2}{3}xx)\sqrt{(ab+xx)}:ab$, vel multiplicando per $3ab$, hæc $3aby=3abx+2x^3+(2ab+2xx)\sqrt{(ab+xx)}$. Poſitis vero rationalibus terminis ad unam, & irrationali ad alteram partem, erit $3aby-3abx-2x^3=(2ab+2xx)\sqrt{(ab+xx)}$, ſumtoque utriusque membri quadrato, ut aſymmetria tollatur, emerget $9aabbyy-18aabbxy-12abx^3y+9aabbxx+12abx^4+4x^6=4a^3b^3+12aabbxx+12abx^4+4x^6$. Deletis delendis totaque æquatione ad o reducta, ut moris eſt, lucrabimur æquationem deſideratam $4aabb-9abyy+18abyx+3abxx+12yx^3=0$, cujus ultimo in termino $12yx^3$ cum indeterminatæ ſimul ad quartam dimenſionem aſcendant, erit illa ad Lineam algebraicam quarti ordinis, adeoque hæc ipſa dabit Trajectoriam reciprocam omnium algebraicarum ſimpliciſſimam poſt Paraboham cubicalem ſecundam. Q. E. I.

§ 26. *Schol.* 4. Qui ulterius hanc materiam excolere voluerit, poterit iisdem veſtigiis hic indicatis inſiſtens vires ſuas explorare in venandis aliis trajectoriis reciprocis ex ſequentibus Linearum ordinibus, rem enim non eſſe impoſſibilem ex iis cognoſcere eſt, quæ præſtitit feliciſſimi ingenii Juvenis Leonhardus Eulerus, a cujus ſagacitate & acumine maxima quæque nobis pollicemur, poſtquam vidimus quanta ille facilitate & ſolertia in adyta ſublimioris Geometriæ noſtro auſpicio penetravit. Is quippe, ſicuti ſignificavit in Actis Lipſ. ſuperioris A. 1726 p. 363 hanc calcans viam ex quolibet altiori ordine Linearum unam ſaltem trajectoriam reciprocam eruendi methodum feliciter detexit, cur vero eam hucusque preſſerit ratio eſt, quia Anonymo noſtro nolebat præripere ſufficiens tempus reſpondendi ad propoſitam ſibi quæſtionem,

nem, ad cujus enodationem tanto magis obligabatur Anonymus, quod ipſemet, ſuo exemplo, proponendi anſam dederat.

PETRI ZORNII BIBLIOTHECA ANTIquaria & exegetica in Scripturam S.

Tomi I Pars IV---X.

Francof. & Lipſiæ 1725, 8.
Alph. 2 pl. 12.

POſteaquam A. 1726 *p.* 44 tres priores hujus operis Partes recenſuimus, nunc ſubſequentes perluſtrabimus, libros eos nominaturi, e quibus Cl. Autor excerpſit, quæ illuſtrando ſacro Codici inſerviunt. Primo igitur Parte IV, V & VI *Fortunii Liceti* librum *de Annulis antiquis* contemplatur, eoque duce aliquot V. T. loca, quibus ſervorum perforatas & annulatas aures habentium fit mentio, interpretatur, e. g. *Pſ. LXXXIV, 11*, cujus loci hanc exhibet paraphraſin: *Malo ſub quavis conditione, etiam ſervitio perpetuo addictus, non ſervi atrienſis, ſed vel mediaſtini loco habitus, in Dei domo ætatem tranſigere, quam apud homines impios libertate largiſſime fruens verſari.* Hinc e *Salmaſii Specimine confutationis animadverſionum Deſiderii Heraldi* explicat locum *Apocal. V, 1*, ubi memoratur βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν. Tum e *Stephani le Moyne Epiſtola de Dodone* occaſionem capit lucem affundendi difficillimo loco *Hebr. XI, 37*, quem quidem in mendo cubare credit, & pro ἐπειράσθησαν reſcribendum cenſet ἐπράσθησαν, *venditi ſunt*. Sequitur *M. Meibomii de Fabrica triremium* liber, e quo plura repetuntur ad illuſtrandum τὸ ἑτεροζυγεῖν, quod *2 Corinth. VI, 14* exſtat; *Lucæ Holſtenii* epiſtola *de verubus Dianæ appoſitis*, e qua duorum locorum integritas defenditur, in quibus illorum *veruum* fit mentio apud Minucium Felicem & Prudentium; *Guil. Saldeni* Diſſertatio *de calculo albo*, illuſtrans *Apoc. II, 17*, cui tamen non ſubſcribit Cl. Zornius, ſed innui putat initiatis dari ſolitum album calculum, cui novum nomen inſcriptum, quod præter accipientem nemo intelligeret. Hinc e *Jo. Lud. de la Cerda Scholiis ad Pſalterium Salomonis* producit interpretationem verbi παραδειγματίζω *Matth. I, 19*, qua tamen rejecta ſubſtituit meliorem; e *Jac. Gronovii Speläo Mithræ* aliquot N. T. illuſtrat, quibus reſpici videntur ſacra Mithriaca; e *Lipſii* libro *de Veſta & Veſtalibus* diſſerit de igne perpetuo populi ſacri *Lev. VI, 3*. Pergit inde ad *Steph. Morini* Diſſertationem *de*

ſale

Digitized by Google

ſale adſpergi ſolito ſuper urbium dirutarum ruinas', quam adhibet inter alia ad explicandum locum *Marci IX, 49: Omnis oblatio ſale ſalietur*; ad *Chiffletii Explicationem tituli ſepulcralis Geminiæ*, cujus tamen ſententiam de cauſa, cur ethnici defunctis quietem ſint precati, repudiat, ac certiorem profert; ad *Catalogum Muſei antiquarii Sam. Veyrelii*, e quo excerptam exhibet plerorumque rituum Pontificiorum cum ritibus priſcis ethnicorum convenientiam; denique ad *Hieron. Mercurialis* libellum *de accubitu, triclinio, & Maria Magdalena*, eaque hinc producit, quibus perſpicuus redditur *Lucas cap. VII. 38.* Parte VII, VIII & IX occurrit primo loco *Petri Moreſtelli Pompa feralis*, quo in libro clariora redduntur, quæ ſacris in libris relata legimus de unctione mortuorum, deque eorum ablutione, de tibiarum uſu in funeribus, de veſtibus ſciſſis lugentium, de mortuis extra urbem ſepultis, & alia hujus generis. Offert ſe hinc *Sebaſt. Faſchii* Epiſtola *de nummo Pylæmenis, Paphlagoniæ Regis*, qua de multorum Principum cognomento Εὐεργέτης differitur, adeoque illuſtrantur hæc Chriſti verba *Luc. XXII, 25: οἱ ἐξουσιάζοντες Εὐεργέται καλοῦνται.* Incidimus inde in *Jac. Lydii* diſquiſitionem *de juramento, Cant. II, 7 & III, 5*, quod quidem non vult haberi juramentum proprie dictum, ſed elegantem obteſtationem. Hanc excipit *Joſ. Scaligeri* Diſſertatio ad *Exod. XVII, 16*, quam tamen Cl. Zornius non munit ſuo ſuffragio. Sequitur *Petri Seguini Agathodæmon*, quo in libello de ſacro ſerpentum cultu agitur: quam occaſionem arripit Cl. Zornius, non ſolum ſua ſenſa expromendi de comparatione ſerpentis ænei cum Chriſto cumque Diabolo, verum etiam *de throno Satanæ Apoc. II, 13.* Progredimur ad *Joan. Ximenii* Diſputationem *de malis citriis*, quæ Zornio noſtro occaſionem præbet interpretandi vocabulum מגפה, ter ſacro obvium in Codice, item locum *Prov. XXV, 11: mala aurea in lectis argenteis*, denique, quid fuerit Urim & Thummim, quidque non fuerit, inveſtigandi. Succedit *Caroli Patini* Diſſertatio *de numiſmate judicium Paridis exhibenti, adjectumque murem.* Diſſerit hac occaſione Cl. Zornius de muribus ſæpe integras regiones vaſtantibus, atque ita illuſtrat *1 Sam. V, 6.* Delatus hinc ad *Conr. Sam. Schurzfleiſchii Antiquitates Ciliciæ, quid Actor. XVIII, 3, σκηνοποιὸς* ſit, ediſſerit, ſimulque de Tarſenſium ſtudiis literariis potiora exhibet. *J. Boemi* Diſſertatio *de barbaris Scytharum moribus* idonea ei viſa eſt, quæ adhiberetur explanandis Pauli verbis *Coloſſ. III, 11*, ubi *barbari* a *Scythis* diſtinguuntur. Pari modo, quid ſit *Act. XIX, 35, ὁ γραμματεὺς*, ex *Jo. Petri Bellorii Notis in numiſmata apibus inſignita* manifeſtum facit. Hinc pedem promovet ad *Jo. Bapt. Portæ* opus *de furtivis literarum notis*, ac deinceps ad *Huetii* Diſſertationem ad *Jeſa. LXV, 11, de Gad & Meni*, cujus tamen ſententiam ſe jam A. 1722 ſingulari in diſputatione refelliſſe addit.

addit. Commendat hinc *Henrici a Monte acuto* librum, *Dæmonis Mimica* inſcriptum, quo is contendit, affinitatem illam, quæ Hebræorum inter & ethnicorum ritus interceſſit, non ad Dei συγκατάβασιν, ſed ad diaboli κακοζηλίαν eſſe referendam. Subſequitur *Seldeni* Diſſertatio *de jure jurando per Genium & Fortunam Principum*, *Dodwelli* Diſſ. *de tabulis cæli*, *Fr. Patricii* Diſſ. *de diſciplina arcani in ſacris gentium*, *Ectypon ſpoliorum templi Hieroſolymitani* ex *Villalpando*, *Franciſci Villamenæ Ager Puteolanus*, & *Alb. Rubenii* Diſſ. *de natali die Cæſ. Auguſti*: ex quibus petitur illuſtratio loci *Geneſ. XLII*, *16*, ubi Joſephus jurat per vitam Pharaonis; *2 Cor. III*, *3*, ubi mentio fit *tabularum carnearum*; *Col. II*, *14*, *15*, ubi chirographum ſcribitur a Chriſto ſublatum, & triumphus actus de principibus & poteſtatibus; aliorumque locorum, quorum mentionem brevitatis amore prætermittimus. Parte denique X, XI & XII tredecim libelli antiquariorum hic nobis repræſentantur ad lucem aliquot ſacris locis inferendum. En eos eo ordine, quo hic commemorantur: *Jac. Rhenferdi* Fragmentum *de agoniſticis veterum Arabum*, *Gabr. Simeonii Illuſtratio Epitaphiorum & nummorum*, *Jac. Zabarellæ de nobilitate gentis Valeriæ*, *Gaulmini* Notæ ad Pſellum *de dæmonibus*, *Petri Laſenæ de gymnaſio Neapolitano*, *Lud. Demontioſii de Gallo Romæ hoſpite*, *Noriſii de nummo Herodis Antipæ*, *Chriſt. Ravii de Dudaim*, *Camarræ de Teate antiquo*, *Phil. Rubenii Electa*, *Noriſii Paræneſis ad Harduinum*, *Pomp. Gaurici libellus de ſculptura ſive ſtatuaria*, ac poſtremo *Freinshemii* Diſſ. *de potu calidæ*. His in libellis quæ illuſtrata ſunt ſacri codicis loca, breviſſime indicabimus, adjunctis iis, quorum explicatio profecta eſt ab ipſo Cl. Zornio. Scilicet *p. 165 ſqq.* explicantur hæc verba: *Eſto fortis & robuſtus*, *Joſ. I*, *6*, *7*, *9* & *18*, itemque *Iob. IV*, *3*, *4* occurrentia; *p. 886 ſq.* Paulinum illud ὀρθοποδεῖν *Gal. II*, *14*, ex vetuſto pancratio explicatur; *p. 909 ſqq.* lucta Jacobi cum Deo *Gen. XXXII*, *24* uberius illuſtratur; *p. 942 ſqq.* de veſtibus albis *Apoc. III*, *4*; *p. 955 ſqq.* de Judæis ad Babylonis fluvios ſedentibus ac plorantibus *Pſ. CXXXVII*, *1*; *p. 958* de collyrio *Apoc. III*, *18*; *p. 975* de filiis lucis *Eph. V*, *8*; *p. 1011 ſqq.* de analogia fidei *Rom. XII*, *13*; *p. 1039*, de Dudaim *Gen. XXX*, *14*; *p. 1045* de verbis Chriſti: *Nondum erat tempus ficuum*, *Marc. XI*, *13*; *p. 1076*, de funditoribus, qui dextra uti non poterant, *Judic. XX*, *16*; *p. 1094* de Juda proditore ſuum abeunte in locum, *Act. I*, *25*; *p. 1114* de veſte coccinea, *Matth. XXVII*, *28*; *p. 1151* de epiſcopo tepido ex ore Chriſti evomendo, *Apoc. III*, *15*, doctæ proferuntur interpretationes. Sufficiant hæc ſpecimina lectoribus noſtris, facile hinc intellecturis, quam larga in hoc opere ſeges exhibeatur iis, qui intimos penetrare cupiunt in receſſus obſcuriſſimorum ſacræ Scripturæ locorum.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. VII.

MERCURII AC SOLIS CONGRESSUS IN Aſtronomica Specula Bononienſis Scientiarum Inſtituti obſervatus d. 9. Nov. 1723; Autore EUSTACHIO MANFREDI, ejusdem Inſtituti Aſtronomo & Acad. Socio.

Bononiæ, apud Conſtantinum Piſarrum, 1724, 4. Plag. 5 Tab. æn. 1.

CItius hæc Diſſertatio rerum maximi ad Aſtronomiam momenti pleniſſima cum lectoribus communicanda fuiſſet, ſi ad nos maturius perveniſſet. Præparatis horologiis ingreſſum Mercurii in Solem notavit celebris Aſtronomus teleſcopiis binis vitro opacato munitis, altero undecim Campani, altero octo pedum Bononienſium. Poſitiones Mercurii in diſco determinavit hoc altero; in quam rem filis parallelis inſtruxerat, cum alio ipſis ad rectos inſiſtente efficientibus reticulum in foco de more extenſum, cujus ope obſervatio poterat ad parallelos atque horarios circulos inſtitui. Quæ quidem operam adjungentibus ſuam cum Gabriele Manfredi Autoris fratre, ex profunda Matheſeos ſcientia dudum cognito, doctiſſimis Scientiarum Academiæ ſodalibus *Jacobo Parma*, Philoſophiæ, *Joh. Baptiſta Banderio*, utriusque Juris doctoribus, *Joſepho Bolſio Macheſio*, Parmenſi, *Dominico Weber*, Helveto, & præſentibus ex ampliſſimo Senatorio Magiſtratu *Franciſco Maria Comite Signio*, & *Alexan-*

dro Duliolo Marſilio, nec non ipſo Illuſtriſſimo *Aloyſio Ferdinando Comite MARSILIO*; peracta fuit ut ſequitur.

Tempora a meridie d. 9 Nov.

3ʰ 26′ 22″ Nunc primum ortivus Solis margo foveola quadam inciſus Mercurium ingredientem prodidit, teleſcopio pedum XI, atque ex ejus foveolæ figura apparuit, nec dum dimidiam planetæ diametrum Solem ingreſſam. Eodem pene tempore detectus eſt Mercurius teleſcopio pedum VIII.

3ʰ 27′ 45″ Totum Mercurii corpuſculum Soli immerſum erat, ejusque limbum interius tangebat teleſcopio ped. XI. Hæc phaſis paulo ſerius accidiſſe viſa eſt, quam expectabatur, quaſi planeta inter ingrediendum oblongus fieri, aut appendiculam poſt ſe trahere videretur, neſcio an ex optica aliqua cauſa, nam poſtmodum plane rotundus apparebat.

I. 3ʰ 33′ 26″ Limbus præcedens Solis ad filum horarium reticuli.

3ʰ 35′ 38″ Mercurius ad idem filum.

3ʰ 35′ 41 Limbus ſequens Solis ad idem filum.

Solis diameter, quæ juxta horarium protendebatur, intervalla $21\frac{1}{5}$ reticuli occupabat; eorundem intervallorum $11\frac{1}{5}$ intererant inter parallelos Mercurii & limbi Borealis, qui limbus in hac & ſequentibus obſervationibus unum e filis reticuli æquidiſtantibus percurrebat. Quoniam hoc tempore refractiones nondum rotundam Solis figuram ad ſenſum immutare poterant, Solis vero diameter, quæ ex tabulis Aſtronomicis probatiſſimis erat 32′ 34″, intervallis $21\frac{1}{5}$ reticuli reſpondebat, ſcire licet, inter Borealem limbum Solis, ac Mercurium intercapedinem (quæ obſervata eſt intervallorum $11\frac{1}{5}$) fuiſſe 1′ 25″. Pari ratione cum a tranſitu præcedentis ad tranſitum ſequentis limbi Solis per horarium circulum 2′ 15″ temporis effluxerint, a Mercurio autem ad limbum ſequentem 3″, palam eſt, ex ea, quam diximus, Solaris diametri menſura, Mercurium a ſequenti, ſive orientali Solis limbo, ſecundis circuli maximi 43 diſtitiſſe. Eadem ratione in ſequentibus obſervationibus declinationes Mercurii a Boreali atque elongationes ab orientali margine ſupputatas, & ad ſcrupula maximi Circuli redactas conſignavimus.

II. 3ʰ

II. 3ʰ 43′ 57″ Limbus præcedens Solis ad horarium.
46 5 Mercurius ad horarium.
46 12 Limbus ſequens Solis ad horarium.

Declinatio Mercurii a Boreali Solis Limbo ex intervallorum obſervatione elicita 16′ 52″. Elongatio ejus a Limbo orientali, ex temporibus annotatis 1′ 41″ accurata obſervatio.

III. 3ʰ 48′ 7″ Mercurius ad horarium.
48 15 Limbus ſequens Solis ad horarium.

Declinatio Mercurii a limbo Bor. 16′ 48″ ejusd. elongatio a limbo Orientali 2′ 9″. Per idem tempus Mercurii magnitudinem iterum, ac ſæpius æſtimantes intervalli unius partem nonam in diametro exæquare judicavimus. Erat ergo planetæ diameter 9″ circ. max.

3ʰ 49′ 50″ Mercurius ad horarium.
50 0 Limbus ſequens Solis ad hor.

Elongatio igitur planetæ a limbo Orientali 2′ 25″. Declinationem non notavimus.

IV. 3ʰ 52′ 47″ Mercurius ad horarium.
52 57½ Limbus ſequens Solis.

Elongatio a limbo orientali 3′ 8″. Inter hæc Mercurii figura tam eo teleſcopio, cui reticulum inerat, quam altero pedum octo, curioſius inſpecta nonnullis minime rotunda, at ovalis æſtimabatur, longiori ejus diametro ita poſita, ut cum horario circulo angulum ſemirectum paulo amplius, a Borea in ortum efficeret. Ad hæc planetam quadam veluti nubecula, quemadmodum ſolares maculæ ſolent, circumſeptum ſe vidiſſe quidam arbitrati ſunt.

V. 4ʰ 0′ 56″ Mercurius ad horarium.
1 9 Limbus ſequens Solis ad hor.

VI. 4ʰ 5′ 3″ Mercurius ad horarium.
5 17 Limbus ſequens Solis. Declinatio a limbo Bor. 15′ 45″, elongatio ab Orientali 3′ 23″.

VII. 4ʰ 10′ 55½ Mercurius.
11 13 Limbus ſequens Solis; a limbo Bor. 15′ 40″; ab Orientali 4′ 13″.

4ʰ 13′ 21″ Mercurius,

4ʰ 13′ 39″ Limbus ſequens. Elongatio igitur a limbo Orientali 4′ 21″.

VIII 4ʰ 14′ 56½″ Mercurius.

15′ 16″ Limbus ſequens Solis. Elongatio a limbo Orientali 4′ 49″.

IX 4ʰ 29′ 12″ Mercurius ad horarium,

29′ 36″ Limbus ſequens Solis. Declinatio a limbo Bor. 14′ 35″; elongatur ab or. 5′ 48″. Poſt hæc iterum teleſcopio ped. XI. Solem inſpicientes ad occaſum perſecuti ſumus. In eo Mercurium perpetuo rotundum, etſi inter horizontales vapores fluctuantem, neque ulla involutum nubecula vidimus. Hactenus verba autoris.

Atque hic annotandum, Romanis adſcriptis numeris diſtingui illas obſervationes, quæ ad definiendas planetæ in Sole poſitiones pertinent, quales Fig. 1 exhibentur. Quod declinationum mutationes non reſpondeant ubique (licet aberratio non excreſcat ad dimidium unius minuti) temporum incrementis, id partim vagis & inconſtantibus refractionum variationibus, partim pro ſuo candore ipſarum obſervationum exiguis errorculis tribuit, atque difficultati fila ad debitum ſitum exquiſite ſemper componendi. Quod autem ex conſtanti refractionum effectu obſervata afficere potuit, quatenus per Theoriam refractionis fieri poteſt, ſic exactiſſime exuit. In Figura 2 ſit F K N Y diſcus Solis irrefracti; dato tempore obſervationis corrigendæ dabitur Solaris centri altitudo vera, hincque ope Tabulæ refractionum, viſa; ſit K b æqualis differentiæ refractionum centri & limbi ſuperioris in verticali K Y, & b erit locus viſus ipſius K ex effectu refractionis. Et eodem modo liceret quodvis punctum T reducere ad t, quo per refractionem transfertur; ſed ſuffecerit ſane K ad b & Y ad L reduxiſſe, & deſcripſiſſe circa F N binas Semi-Ellipſes, alteram dimidii axis minoris b S, alteram S L, nam F b N L erit quam proxime figura Solis refracti. Porro ad tempus obſervationis datur angulus H S K, ſub verticali K S, & horario H S, ſit autem S P normalis ad H S, adeoque eadem cum parallelo per centrum Solis. Jam ad unum vel alterum minutum poſt obſervationis momentum, quæratur denuo

TAB. IV. Fig. 1.

Fig. 2.

TAB. IV ad Suppl. T. IX. Sect. VII pag. 284.

Fig. 3.

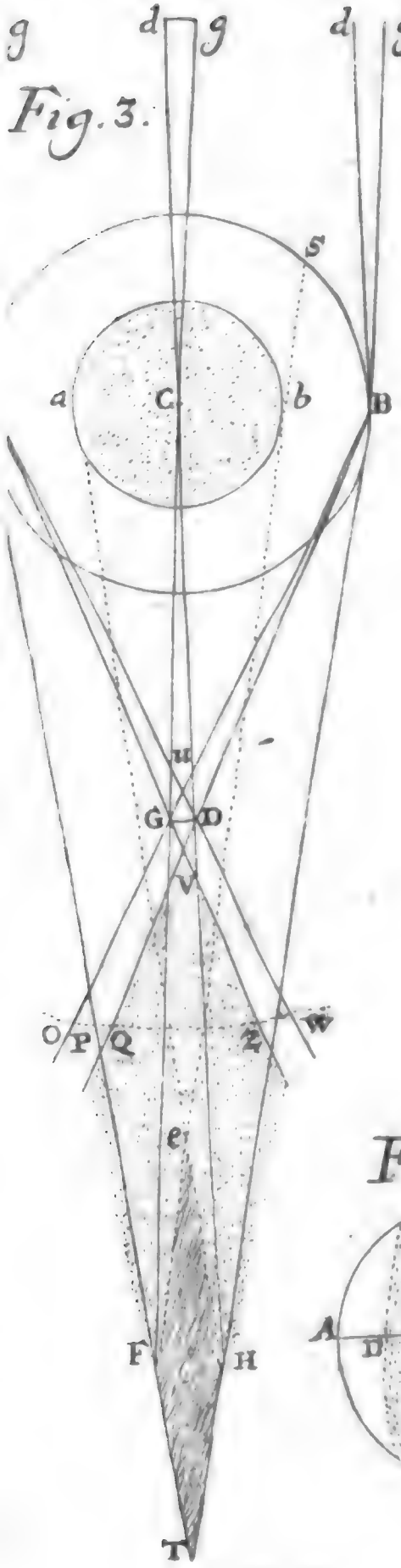

Fig. 1.

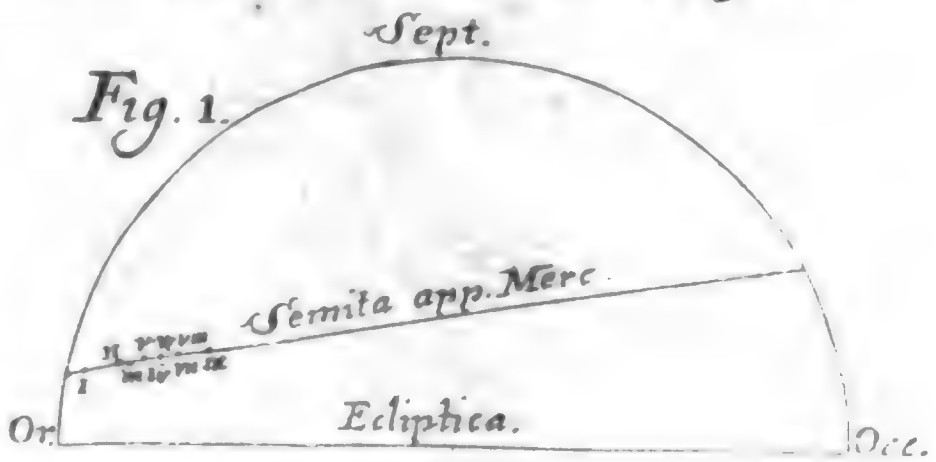

Fig. 2.

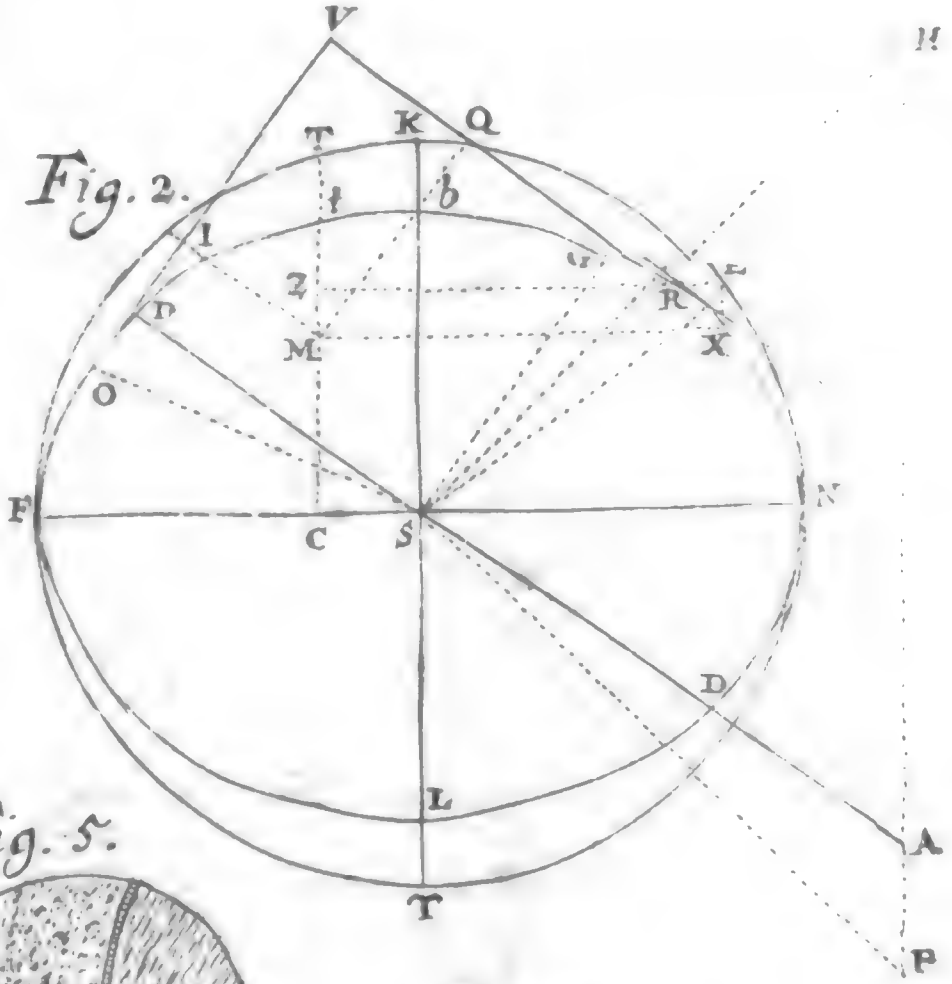

Fig. 5.

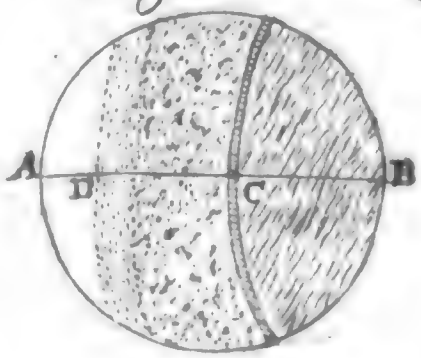

Fig. 4

4ʰ 13 39 Limbus ſequens. Elongatio igitur a limbo Orientali 4′ 21″.

VIII 4ʰ 14′ 56½ Mercurius.

15 16 Limbus ſequens Solis. Elongatio a limbo Orientali 4′ 49″.

IX 4ʰ 29′ 12″ Mercurius ad horarium,

29 36 Limbus ſequens Solis. Declinatio a limbo Bor. 14′ 35″; elongatur ab or. 5′ 48″. Poſt hæc iterum teleſcopio ped. XI. Solem inſpicientes ad occaſum perſecuti ſumus. In eo Mercurium perpetuo rotundum, etſi inter horizontales vapores fluctuantem, neque ulla involutum nubecula vidimus. Hactenus verba autoris.

Atque hic annotandum, Romanis adſcriptis numeris diſtingui illas obſervationes, quæ ad definiendas planetæ in Sole poſitiones pertinent, quales Fig. 1 exhibentur. Quod declinationum mutationes non reſpondeant ubique (licet aberratio non excreſcat ad dimidium unius minuti) temporum incrementis, id partim vagis & inconſtantibus refractionum variationibus, partim pro ſuo candore ipſarum obſervationum exiguis errorculis tribuit, atque difficultati ſila ad debitum ſitum exquiſite ſemper componendi. Quod autem ex conſtanti refractionum effectu obſervata afficere potuit, quatenus per Theoriam refractionis fieri poteſt, ſic exactiſſime exuit. In Figura 2 ſit F K N Y diſcus Solis irrefracti; dato tempore obſervationis corrigendæ dabitur Solaris centri altitudo vera, hincque ope Tabulæ refractionum, viſa; ſit K b æqualis differentiæ refractionum centri & limbi ſuperioris in verticali K Y, & b erit locus viſus ipſius K ex effectu refractionis. Et eodem modo liceret quodvis punctum T reducere ad t, quo per refractionem transfertur; ſed ſuffecerit ſane K ad b & Y ad L reduxiſſe, & deſcripſiſſe circa F N binas Semi-Ellipſes, alteram dimidii axis minoris b S, alteram S L, nam F b N L erit quam proxime figura Solis refracti. Porro ad tempus obſervationis datur angulus H S K, ſub verticali K S, & horario H S, ſit autem S P normalis ad H S, adeoque eadem cum parallelo per centrum Solis. Jam ad unum vel alterum minutum poſt obſervationis momentum, quæratur denuo

TAB. IV. Fig. 1.

Fig. 2.

TAB IV ad Suppl. T. IX Sect. VII pag. 284.

Fig. 3.

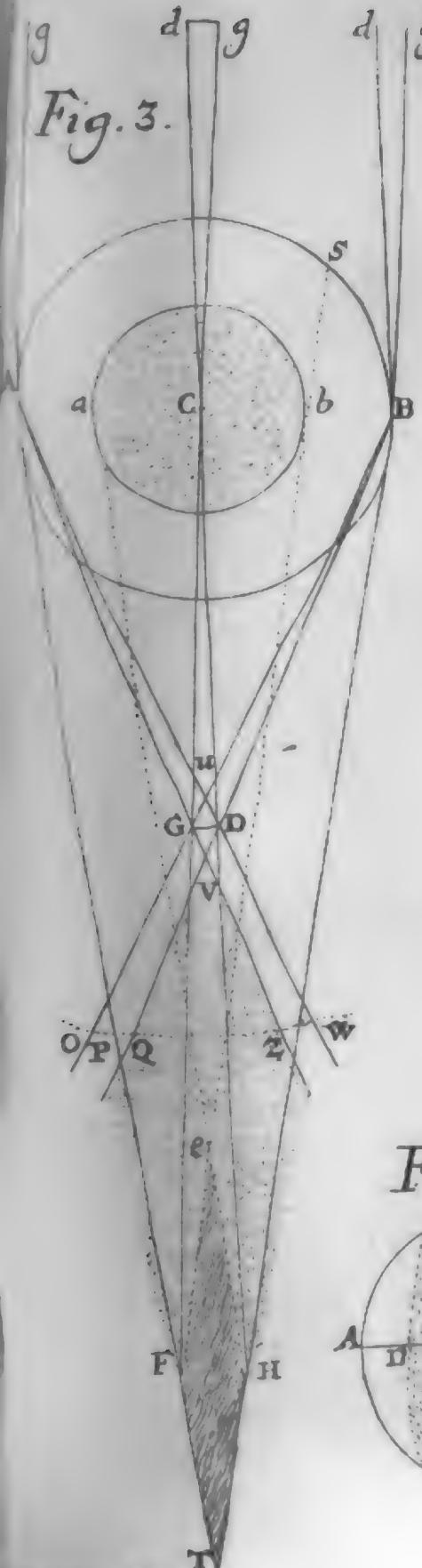

Fig. 1.

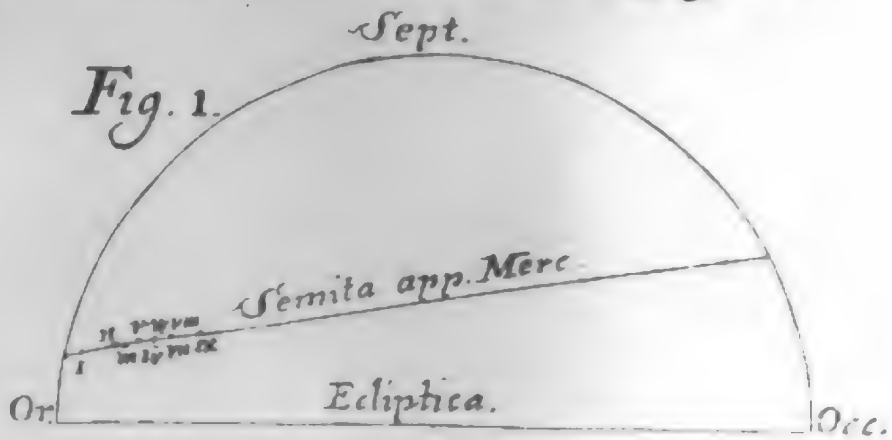

H

Fig. 2.

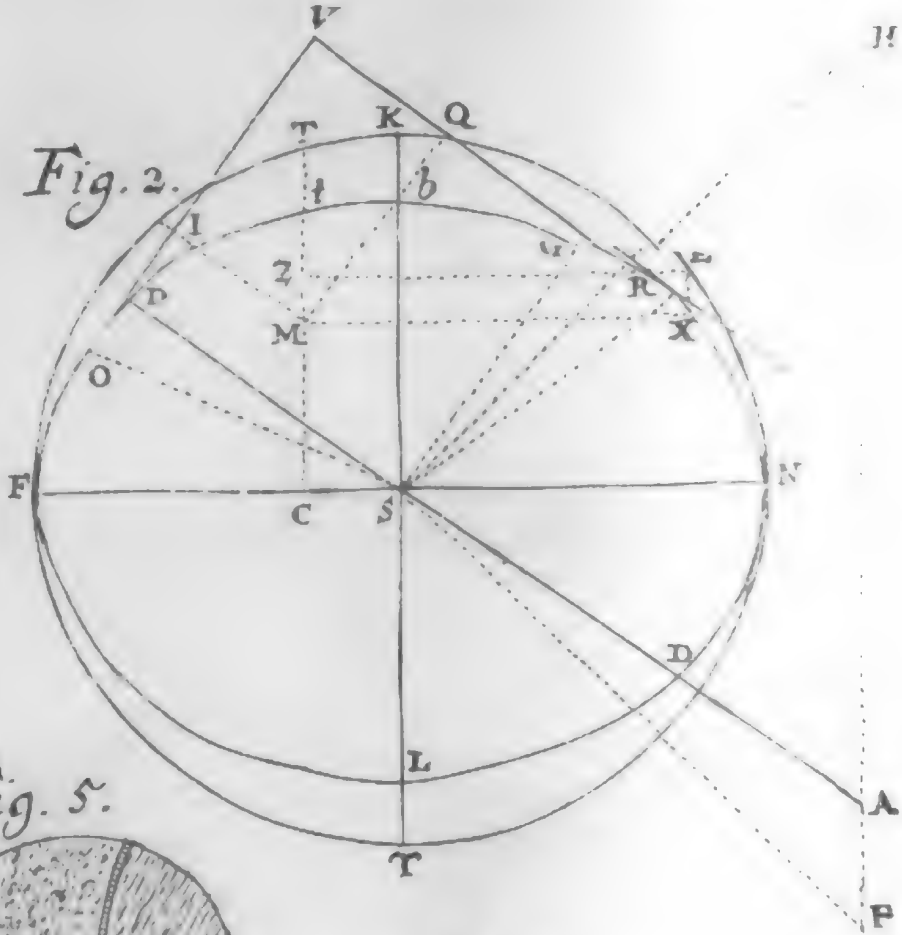

Fig. 5.

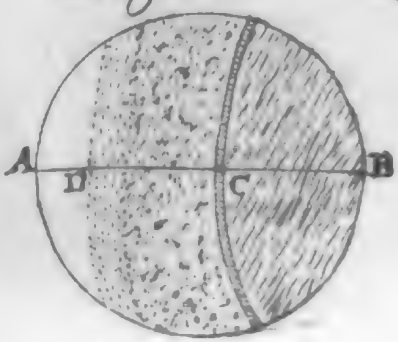

Fig. 4

Digitized by Google

Digitized by Google

mo altitudo centri vera, refractio competens, & proinde altitudo visa. Intervallum temporis assumtum reducatur ad partes circuli paralleli deinde maximi, sitque ejus mensura ex eodem modulo cum semidiametro S N desumta, S P; ducta P H ipsi K Y parallela verticalem exponet, in quo Sol hæret post tempusculum assumtum, & si P A fiat æqualis differentiæ refractionum Solaris centri in verticalibus K Y, H P, (quæ refractiones ex altitudinibus computatis dantur,) erit S A apparens centri parallelus, ad quem fila parallela inter observandum directa fuerunt. Sit S R conjugata ipsi D D, & tangens R V, parallela eidem D D positionem habebit fili stringentis marginem borealem inter observandum. Fiat S G perpendicularis ipsi D D, & S O conjugata ipsi S G, erit O V Ellipsin contingens ad O, filum horarium tempore observationis: atque ex his patet, R esse marginem borealem, O orientalem observationis, quæ in horizonte occiduo habita fuit. Si igitur V Q fiat æqualis observatæ elongationi ortivæ, V I declinationi australi, ductis Q M, I M, ipsis V R, V O parallelis, erit M locus planetæ visus. Ex quo patet, quam hic sit diversus ab eo qui respectu horarii H S & limbi F K N a refractionibus immunis prodiisset. Revocatur autem M ex disco viso ad verum ductis per M, T C ipsi K Y, & M X ipsi F N parallelis. Nam educendo X E ipsi K Y & E Z ipsi F N denuo parallelas erit Z locus verus planetæ in disco vero, ut ex Ellipseos proprietatibus manifestum est. Hac via licebit positiones planetæ ad Eclipticam tuto referre, si hæc in angulo competente ad S H inclinetur. Hac methodo observata Mercurii loca correcturus descripsit circulum Fig. 1, ea magnitudine, ut 16′ semidiametri æquarentur fere quinque unciis Bononiensibus. Invenit autem locum observatum I ex refractione sensibiliter non mutari, & ideo ipsum retinuit. Tum ad ultimam phasin IX, ut præcedentia præcipiunt, reliquasque ordine correctionem applicuit, atque in II, III, IV idem quod in I deprehendit: at inde a V aberratio notabilis prodiit. Tandem semitam ex I & IX commodissime se assecuturum ratus, per hæc loca rectam duxit, quæ quidem ab intermediis (excepta VII) parum dissensit, un[illegible] & huic errorem inesse suspicatur. Pervestigando se-

mitæ ſitum, invenit latitudinem ad ingreſſum 3′ 13″; ad egreſſum 7′ 31″, ad Boream Eclipticæ utrobique. Ceterum breve ad occaſum Mercurii cum Sole temporis ſpatium impedimento fuit, quo minus ſemita hæc per plura loca definiri potuerit. Ex datis tamen latitudinibus dictis & ſemid. Solis 16′ 17″ calculo aſſecutus eſt:

Differentiam long. ☿ & centri ☉ in ingreſſu 15′ 58″, in egreſſu 14′ 27″; longitudinem ſemitæ intra diſcum 30′ 41″; perpendiculum ex centro in ſemitam 5′ 25″: Inclinationem ſemitæ ad Eclipticum 8° 2′. Cum portio ſemitæ I IX, ſit 6′ 20″ & momenta obſervata, quæ his planetæ ſtationibus competunt, ſint 3^h 27′, 4^h 29′, erit horarius motus in ſemita apparens 6′ 8″, & habita ratione diametri apparentis 9″, ut ad III obſerv. notatum fuit, colligendoque 89″ temp. a contactu externo ad internum: ex hoc obſervato 3^h 27′ 45″, prodit ille 3^h 26′ 16″, (licet ante 3^h 26′ 22″ Mercurius in Sole non fuerit deprehenſus,) item appulſus centri 3^h 27′ 0″, quod momentum cum tempore phaſis IX 4^h 29′ 12″ collatum moram ab appulſu centri ad hanc phaſin 1^h 2′ 12″ ſuppeditat; inde horarius accuratior 6′ 7″, exque data orbitæ inclinatione horarius in Ecliptica 6′ 3″ obtinetur.

Igitur ex horario 6′ 7″ mora Mercurii in ſemita tota 30′ 41″ fit 5^h 1′ 9″, ejusdemque dimidium 2^h 30′ 34″ ad appulſum centri 5^h 27′ 0″ adjectum momentum patefaciet medii tranſitus 5^h 27′ 34″, ut adeo centrum ex Sole exceſſerit 8^h 28′ 8″. Porro ex differentia long. inter centrum Solis & Mercurium ingredientem 15′ 58″ cum hujus horario 6′ 3″ conjunctio cum Sole efficitur ad 6^h 5′ 21″ ſeu medii temporis 5^h 49′ 23″, ad quod momentum tabulæ Caſſinianæ exhibent Solem 16° 47′ 10″ ♏, qui locus cum obſervationibus ab Autore his ipſis diebus habitis ad amuſſim conſentit. Ut adeo Mercurii locus e Sole ipſo conjunctionis momento fit 16° 47′ 10″ ♉.

Cum ex numeris ſupra poſitis incrementum latitudinis toto tempore tranſitus 5^h 1′ 9″ prodeat 4′ 18″, ab ingreſſu ad conjunctionem ſeu intervallo 2^h 38′ 21″ latitudo crevit 2′ 16″, & addendo latitudinem ad ipſum ingreſſum, quæ fuit 3′ 13″, erit latitudo ☿ in ipſa conjunctione 5′ 29″ ſeptentrionalis. Ceter[illegible] Ephemerides

merides ab Autore A. 1715 e Tabulis Caſſinianis editæ conjunctionis tempus verum ponunt 6^h 41′, quod exceſſum 3′ in long. prodit, & latitudinem 5′ 0″ ab obſervata parum diverſam. Ex utroque tamen arguitur correctio motibus Mercurii adhibenda.

His ita expeditis progreditur celeberrimus Vir ad determinationem nodorum ex latitudinis incrementis, concluditque Mercurii ad Septentrionalem nodum appulſum d. 8 Nov. 23^h 41′ 51″, & longitudinem nodi e tellure viſam hoc ipſo momento 17° 9′ 42″ ♏, atque aſſumto per tempus 6^h 23′ 30″, (quo appulſus ad nodum ingreſſum præceſſit,) motu Mercurii e Sole viſi e Tabulis Caſſin. 1° 38′ 16″ in orbita, ſed in Ecliptica 1° 37′ 34″, & ſuppoſito e præc. loco Mercurii e Sole ſub ipſam conjunctionem 16° 47′ 10″ ♉, elicit longitudinem nodi e Sole 15° 9′ 36″ ♉; eodem modo aſſumtis diſtantiis Mercurii & telluris a Sole e Tabulis Caſſinianis, eruit latitudinem Heliocentricam ad conjunctionis momentum 0° 11′ 54″ & ex hac & nodi loco Heliocentrico paulo ante reperto determinat inclinationem orbitæ Mercurii ad Eclipticam 6° 57′ 15″, minutis tribus Kepleriana & reliquorum complurium Aſtronomorum majorem.

Poſt inventum teleſcopium congreſſus Mercurii cum Sole omnino ſex ab Aſtronomis obſervati fuerunt, primus a *Gaſſendo* Pariſiis 1631 7 Nov. mane; alter a *Shakerlæo* Anglo 1651 3 Nov. in Inſula Surata; tertius Londini *Hugenio* & *Mercatori*, & Gedani *Hevelio* 1661 3 Maji, ſed prope nodum deſcendentem; quartus *Hallejo* viſus in Inſula *S. Helenæ* 1677 7 Nov. & Avenione *Galleto* & Sociis; quintus a *Kirchio* Erfordiæ, de *Wurzelbau* & *Eimmarto* Norimbergæ, P. P. *Fontenay* & le *Comte* Cantone, atque ab aliis alibi obſervatus A. 1690 10 Nov. ſextus 1697 3 Nov. Pariſiis a *Caſſino, de la Hire, Maraldo*, & Roterodami a *Caſſino* filio, Viennæ Auſtriæ ab Illuſtriſſimo Comite *Marſilio*, Norimbergæ a *de Wurzelbau* deprehenſus eſt. In his Galleti numeros & ſecum ipſos, & cum numeris Halleji pugnare, oſtenditur, cum conjunctio ex ipſis 0^h 48′ 53″ prodeat, quam tamen Galletus in 0^h 39′ retrahit. Ex numeris autem Hallejanis prodit horarius juxta Eclipticam apparens 5′ 58″ nonniſi quinque ſecundis ab eo, quem ſupra invenit cel. Manfredius, deficiens.

addit. Commendat hinc *Henrici a Monte acuto* librum, *Dæmonis Mimica* inſcriptum, quo is contendit, affinitatem illam, quæ Hebræorum inter & ethnicorum ritus interceſſit, non ad Dei συγκατάβασιν, ſed ad diaboli κακοζηλίαν eſſe referendam. Subſequitur *Seldeni* Diſſertatio *de jurejurando per Genium & Fortunam Principum*, *Dodwelli* Diſſ. *de tabulis cœli*, *Fr. Patricii* Diſſ. *de diſciplina arcani in ſacris gentium*, *Ectypon ſpoliorum templi Hieroſolymitani* ex *Villalpando*, *Franciſci Villamenæ Ager Puteolanus*, & *Alb. Rubenii* Diſſ. *de natali die Cæſ. Auguſti*: ex quibus petitur illuſtratio loci *Geneſ. XLII*, *16*, ubi Joſephus jurat per vitam Pharaonis; *2 Cor. III*, *3*, ubi mentio fit *tabularum carnearum*; *Col. II*, *14*, *15*, ubi chirographum ſcribitur a Chriſto ſublatum, & triumphus actus de principibus & poteſtatibus; aliorumque locorum, quorum mentionem brevitatis amore prætermittimus. Parte denique X, XI & XII tredecim libelli antiquariorum hic nobis repræſentantur ad lucem aliquot ſacris locis inferendum. En eos eo ordine, quo hic commemorantur: *Jac. Rhenferdi* Fragmentum *de agoniſticis veterum Arabum*, *Gabr. Simeonii Illuſtratio Epitaphiorum & nummorum*, *Jac. Zabarellæ de nobilitate gentis Valeriæ*, *Gaulmini* Notæ ad Pſellum *de dæmonibus*, *Petri Laſenæ de gymnaſio Neapolitano*, *Lud. Demontioſii de Gallo Romæ hoſpite*, *Noriſii de nummo Herodis Antipæ*, *Chriſt. Ravii de Dudaim*, *Camarræ de Teate antiquo*, *Phil. Rubenii Electa*, *Noriſii Paræneſis ad Harduinum*, *Pomp. Gaurici libellus de ſculptura ſive ſtatuaria*, ac poſtremo *Freinshemii* Diſſ. *de potu calidæ*. His in libellis quæ illuſtrata ſunt ſacri codicis loca, breviſſime indicabimus, adjunctis iis, quorum explicatio profecta eſt ab ipſo Cl. Zornio. Scilicet *p. 165. ſqq.* explicantur hæc verba: *Eſto fortis & robuſtus*, *Joſ. I*, *6*, *7*, *9* & *18*, itemque *Iob. IV*, *3*, *4* occurrentia; *p. 886 ſq.* Paulinum illud ὀρθοποδεῖν *Gal. II*, *14*, ex vetuſto pancratio explicatur; *p. 909 ſqq.* lucta Jacobi cum Deo *Gen. XXXII*, *24* uberius illuſtratur; *p. 942 ſqq.* de veſtibus albis *Apoc. III*, *4*; *p. 955 ſqq.* de Judæis ad Babylonis fluvios ſedentibus ac plorantibus *Pſ. CXXXVII*, *1*; *p. 958* de collyrio *Apoc. III*, *18*; *p. 975* de filiis lucis *Eph. V*, *8*; *p. 1011 ſqq.* de analogia fidei *Rom. XII*, *13*; *p. 1039*, de Dudaim *Gen. XXX*, *14*; *p. 1045* de verbis Chriſti: *Nondum erat tempus ficuum*, *Marc. XI*, *13*; *p. 1076*, de funditoribus, qui dextra uti non poterant, *Judic. XX*, *16*; *p. 1094* de Juda proditore ſuum abeunte in locum, *Act. I*, *25*; *p. 1114* de veſte coccinea, *Matth. XXVII*, *28*; *p. 1151* de epiſcopo tepido ex ore Chriſti evomendo, *Apoc. III*, *15*, doctæ proferuntur interpretationes. Sufficiant hæc ſpecimina lectoribus noſtris, facile hinc intellecturis, quam larga in hoc opere ſeges exhibeatur iis, qui intimos penetrare cupiunt in receſſus obſcuriſſimorum ſacræ Scripturæ locorum.

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. VII.

MERCURII AC SOLIS CONGRESSUS IN Aſtronomica Specula Bononienſis Scientiarum Inſtituti obſervatus d. 9. Nov. 1723; Autore EUSTACHIO MANFREDI, ejusdem Inſtituti Aſtronomo & Acad. Socio.

Bononiæ, apud Conſtantinum Piſarrum, 1724, 4.
Plag. 5 Tab. æn. 1.

CItius hæc Diſſertatio rerum maximi ad Aſtronomiam momenti pleniſſima cum lectoribus communicanda fuiſſet, ſi ad nos maturius perveniſſet. Præparatis horologiis ingreſſum Mercurii in Solem notavit celebris Aſtronomus teleſcopiis binis vitro opacato munitis, altero undecim Campani, altero octo pedum Bononienſium. Poſitiones Mercurii in diſco determinavit hoc altero; in quam rem filis parallelis inſtruxerat, cum alio ipſis ad rectos inſiſtente efficientibus reticulum in foco de more extenſum, cujus ope obſervatio poterat ad parallelos atque horarios circulos inſtitui. Quæ quidem operam adjungentibus ſuam cum Gabriele Manfredi Autoris fratre, ex profunda Matheſeos ſcientia dudum cognito, doctiſſimis Scientiarum Academiæ ſodalibus *Jacobo Parma*, Philoſophiæ, *Joh. Baptiſta Banderio*, utriusque Juris doctoribus, *Joſepho Bolſio Machefio*, Parmenſi, *Dominico Weber*, Helveto, & præſentibus ex ampliſſimo Senatorio Magiſtratu *Franciſco Maria Comite Signio*, & *Alexan-*

dro Duliolo Marſilio, nec non ipſo Illuſtriſſimo *Aloyſio Ferdinando Comite MARSILIO*; peracta fuit ut ſequitur.

Tempora a meridie d. 9 Nov.

3ʰ 26′ 22″ Nunc primum ortivus Solis margo foveola quadam inciſus Mercurium ingredientem prodidit, teleſcopio pedum XI, atque ex ejus foveolæ figura apparuit, nec dum dimidiam planetæ diametrum Solem ingreſſam. Eodem pene tempore detectus eſt Mercurius teleſcopio pedum VIII.

3ʰ 27′ 45″ Totum Mercurii corpuſculum Soli immerſum erat, ejusque limbum interius tangebat teleſcopio ped. XI. Hæc phaſis paulo ſerius accidiſſe viſa eſt, quam expectabatur, quaſi planeta inter ingrediendum oblongus fieri, aut appendiculam poſt ſe trahere videretur, neſcio an ex optica aliqua cauſa, nam poſtmodum plane rotundus apparebat.

I. 3ʰ 33′ 26″ Limbus præcedens Solis ad filum horarium reticuli.

3ʰ 35′ 38″ Mercurius ad idem filum.

3ʰ 35′ 41 Limbus ſequens Solis ad idem filum.

Solis diameter, quæ juxta horarium protendebatur, intervalla $21\frac{1}{5}$ reticuli occupabat; eorundem intervallorum $11\frac{1}{3}$ intererant inter parallelos Mercurii & limbi Borealis, qui limbus in hac & ſequentibus obſervationibus unum e filis reticuli æquidiſtantibus percurrebat. Quoniam hoc tempore refractiones nondum rotundam Solis figuram ad ſenſum immutare poterant, Solis vero diameter, quæ ex tabulis Aſtronomicis probatiſſimis erat 32′ 34″, intervallis $21\frac{1}{5}$ reticuli reſpondebat, ſcire licet, inter Borealem limbum Solis, ac Mercurium intercapedinem (quæ obſervata eſt intervallorum $11\frac{1}{3}$) fuiſſe 17′ 25″. Pari ratione cum a tranſitu præcedentis ad tranſitum ſequentis limbi Solis per horarium circulum 2′ 15″ temporis effluxerint, a Mercurio autem ad limbum ſequentem 3″, palam eſt, ex ea, quam diximus, Solaris diametri menſura, Mercurium a ſequenti, ſive orientali Solis limbo, ſecundis circuli maximi 43 diſtitiſſe. Eadem ratione in ſequentibus obſervationibus declinationes Mercurii a Boreali atque elongationes ab orientali margine ſupputatas, & ad ſcrupula maximi Circuli redactas conſignavimus.

II. 3ʰ

II. 3ʰ 43′ 57″ Limbus præcedens Solis ad horarium.
46 5 Mercurius ad horarium.
46 12 Limbus ſequens Solis ad horarium.

Declinatio Mercurii a Boreali Solis Limbo ex intervallorum obſervatione elicita 16′ 52″. Elongatio ejus a Limbo orientali, ex temporibus annotatis 1′ 41″ accurata obſervatio.

III. 3ʰ 48′ 7″ Mercurius ad horarium.
48 15 Limbus ſequens Solis ad horarium.

Declinatio Mercurii a limbo Bor. 16′ 48″ ejusd. elongatio a limbo Orientali 2′ 9″. Per idem tempus Mercurii magnitudinem iterum, ac ſæpius æſtimantes intervalli unius partem nonam in diametro exæquare judicavimus. Erat ergo planetæ diameter 9″ circ. max.

3ʰ 49′ 50″ Mercurius ad horarium.
50 0 Limbus ſequens Solis ad hor.

Elongatio igitur planetæ a limbo Orientali 2′ 25″. Declinationem non notavimus.

IV. 3ʰ 52′ 47″ Mercurius ad horarium.
52 57½ Limbus ſequens Solis.

Elongatio a limbo orientali 3′ 8″. Inter hæc Mercurii figura tam eo teleſcopio, cui reticulum inerat, quam altero pedum octo, curioſius inſpecta nonnullis minime rotunda, at ovalis æſtimabatur, longiori ejus diametro ita poſita, ut cum horario circulo angulum ſemirectum paulo amplius, a Borea in ortum efficeret. Ad hæc planetam quadam veluti nubecula, quemadmodum ſolares maculæ ſolent, circumſeptum ſe vidiſſe quidam arbitrati ſunt.

V. 4ʰ 0′ 56″ Mercurius ad horarium.
1 9 Limbus ſequens Solis ad hor.

VI. 4ʰ 5′ 3″ Mercurius ad horarium.
5 17 Limbus ſequens Solis. Declinatio a limbo Bor. 15′ 45″, elongatio ab Orientali 3′ 23″.

VII. 4ʰ 10′ 55″½ Mercurius.
11 13 Limbus ſequens Solis; a limbo Bor. 15′ 40″; ab Orientali 4′ 13″.

4ʰ 13′ 21″ Mercurius,

4ᵇ 13 39 Limbus ſequens. Elongatio igitur a limbo Orientali 4′ 21″.

VIII 4ᵇ 14′ 56½ Mercurius.

15 16 Limbus ſequens Solis. Elongatio a limbo Orientali 4′ 49″.

IX 4ᵇ 29′ 12″ Mercurius ad horarium,

29 36 Limbus ſequens Solis. Declinatio a limbo Bor. 14′ 35″; elongatur ab or. 5′ 48″. Poſt hæc iterum teleſcopio ped. XI. Solem inſpicientes ad occaſum perſecuti ſumus. In eo Mercurium perpetuo rotundum, etſi inter horizontales vapores fluctuantem, neque ulla involutum nubecula vidimus. Hactenus verba autoris.

Atque hic annotandum, Romanis adſcriptis numeris diſtingui illas obſervationes, quæ ad definiendas planetæ in Sole poſitiones pertinent, quales Fig. 1 exhibentur. Quod declinationum mutationes non reſpondeant ubique (licet aberratio non excreſcat ad dimidium unius minuti) temporum incrementis, id partim vagis & inconſtantibus refractionum variationibus, partim pro ſuo candore ipſarum obſervationum exiguis errorculis tribuit, atque difficultati fila ad debitum ſitum exquiſite ſemper componendi. Quod autem ex conſtanti refractionum effectu obſervata afficere potuit, quatenus per Theoriam refractionis fieri poteſt, ſic exactiſſime exuit. In Figura 2 ſit F K N Y diſcus Solis irrefracti; dato tempore obſervationis corrigendæ dabitur Solaris centri altitudo vera, hincque ope Tabulæ refractionum, viſa; ſit K b æqualis differentiæ refractionum centri & limbi ſuperioris in verticali K Y, & b erit locus viſus ipſius K ex effectu refractionis. Et eodem modo liceret quodvis punctum T reducere ad t, quo per refractionem transfertur; ſed ſuffecerit ſane K ad b & Y ad L reduxiſſe, & deſcripſiſſe circa F N binas Semi-Ellipſes, alteram dimidii axis minoris b S, alteram S L, nam F b N L erit quam proxime figura Solis refracti. Porro ad tempus obſervationis dantur angulus H S K, ſub verticali K S, & horario H S, ſit autem S P normalis ad H S, adeoque eadem cum parallelo per centrum Solis. Jam ad unum vel alterum minutum poſt obſervationis momentum, quæratur denuo

TAB. IV. Fig. 1.

Fig. 2.

TAB IV ad Suppl. T. IX Sect. VII pag. 284.

Fig. 3.

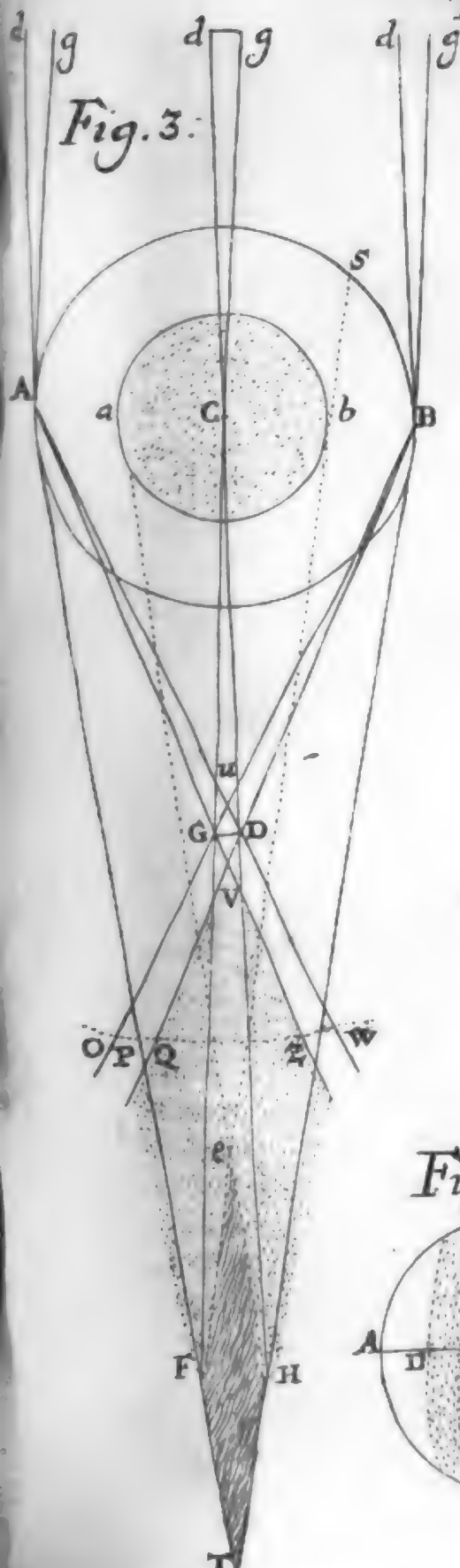

Fig. 1.

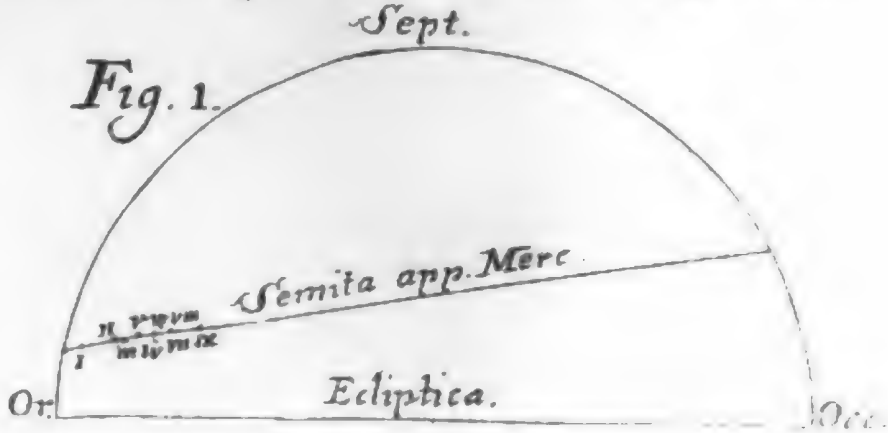

Fig. 2.

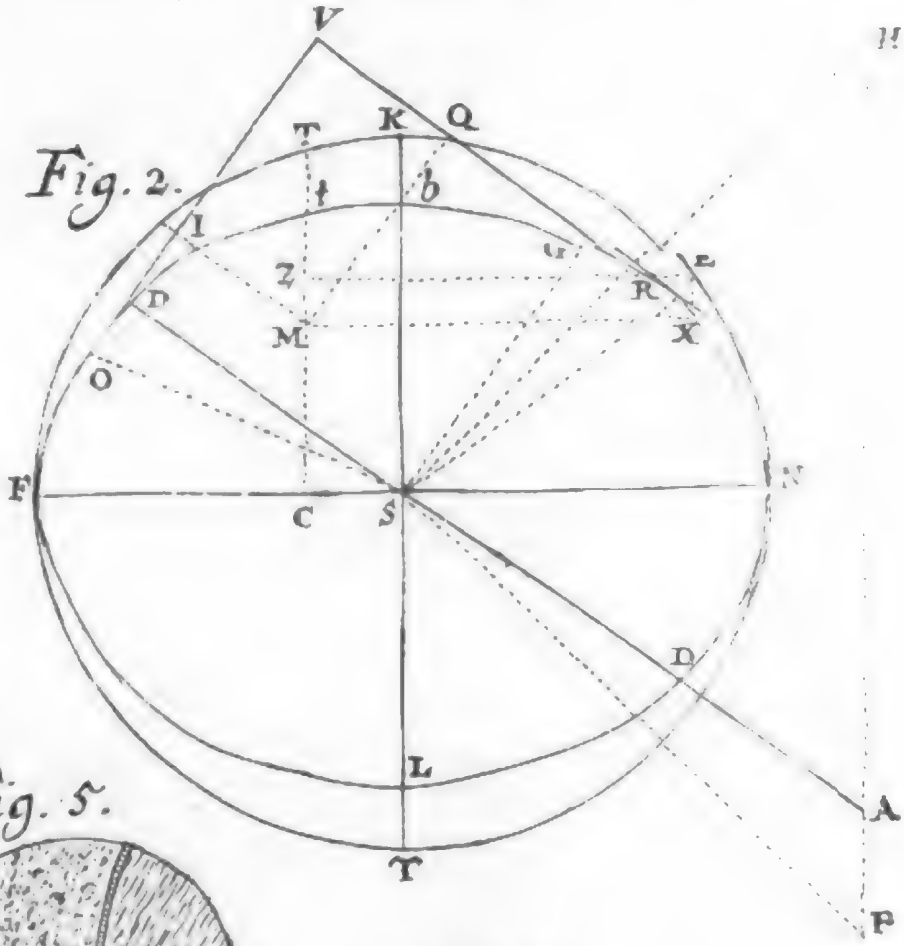

Fig. 5.

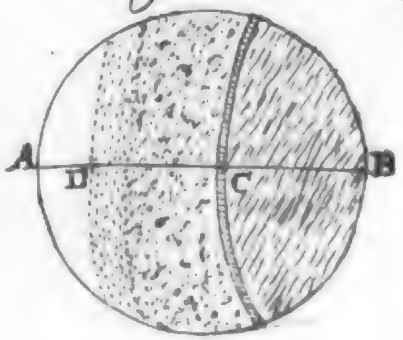

Fig. 4

Digitized by Google

Digitized by Google

mo altitudo centri vera, refractio competens, & proinde altitudo visa. Intervallum temporis assumtum reducatur ad partes circuli paralleli deinde maximi, sitque ejus mensura ex eodem modulo cum semidiametro S N desumta, S P; ducta P H ipsi K Y parallela verticalem exponet, in quo Sol hæret post tempusculum assumtum, & si P A fiat æqualis differentiæ refractionum Solaris centri in verticalibus K Y, H P, (quæ refractiones ex altitudinibus computatis dantur,) erit S A apparens centri parallelus, ad quem fila parallela inter observandum directa fuerunt. Sit S R conjugata ipsi D D, & tangens R V, parallela eidem D D positionem habebit fili stringentis marginem borealem inter observandum. Fiat S G perpendicularis ipsi D D, & S O conjugata ipsi S G, erit O V Ellipsin contingens ad O, filum horarium tempore observationis: atque ex his patet, R esse marginem borealem, O orientalem observationis, quæ in horizonte occiduo habita fuit. Si igitur V Q fiat æqualis observatæ elongationi ortivæ, V I declinationi australi, ductis Q M, I M, ipsis V R, V O parallelis, erit M locus planetæ visus. Ex quo patet, quam hic sit diversus ab eo qui respectu horarii H S & limbi F K N a refractionibus immunis prodiisset. Revocatur autem M ex disco viso ad verum ductis per M, T C ipsi K Y, & M X ipsi F N parallelis. Nam educendo X E ipsi K Y & E Z ipsi F N denuo parallelas erit Z locus verus planetæ in disco vero, ut ex Ellipseos proprietatibus manifestum est. Hac via licebit positiones planetæ ad Eclipticam tuto referre, si hæc in angulo competente ad S H inclinetur. Hac methodo observata Mercurii loca correcturus descripsit circulum Fig. 1, ea magnitudine, ut 16′ semidiametri æquarentur fere quinque unciis Bononiensibus. Invenit autem locum observatum I ex refractione sensibiliter non mutari, & ideo ipsum retinuit. Tum ad ultimam phasin IX, ut præcedentia præcipiunt, reliquasque ordine correctionem applicuit, atque in II, III, IV idem quod in I deprehendit: at inde a V aberratio notabilis prodiit. Tandem semitam ex I & IX commodissime se assecuturum ratus, per hæc loca rectam duxit, quæ quidem ab intermediis (excepta VII) parum dissensit, un[illegible] & huic errorem inesse suspicatur. Perveſtigando se-

mitæ ſitum, invenit latitudinem ad ingreſſum 3′ 13″; ad egreſſum 7′ 31″, ad Boream Eclipticæ utrobique. Ceterum breve ad occaſum Mercurii cum Sole temporis ſpatium impedimento fuit, quo minus ſemita hæc per plura loca definiri potuerit. Ex datis tamen latitudinibus dictis & ſemid. Solis 16′ 17″ calculo aſſecutus eſt:

Differentiam long. ☿ & centri ☉ in ingreſſu 15′ 58″, in egreſſu 14′ 27″; longitudinem ſemitæ intra diſcum 30′ 41″; perpendiculum ex centro in ſemitam 5′ 25″: Inclinationem ſemitæ ad Eclipticum 8° 2′. Cum portio ſemitæ I IX, ſit 6′ 20″ & momenta obſervata, quæ his planetæ ſtationibus competunt, ſint 3^h 27′, 4^b 29′, erit horarius motus in ſemita apparens 6′ 8″, & habita ratione diametri apparentis 9″, ut ad III obſerv. notatum fuit, colligendoque 89″ temp. a contactu externo ad internum: ex hoc obſervato 3^b 27′ 45″, prodit ille 3^b 26′ 16″, (licet ante 3^b 26′ 22″ Mercurius in Sole non fuerit deprehenſus,) item appulſus centri 3^b 27′ 0″, quod momentum cum tempore phaſis IX 4^b 29′ 12″ collatum moram ab appulſu centri ad hanc phaſin 1^b 2′ 12″ ſuppeditat; inde horarius accuratior 6′ 7″, exque data orbitæ inclinatione horarius in Ecliptica 6′ 3″ obtinetur.

Igitur ex horario 6′ 7″ mora Mercurii in ſemita tota 30′ 41″ fit 5^b 1′ 9″, ejusdemque dimidium 2^b 30′ 34″ ad appulſum centri 5^b 27′ 0″ adjectum momentum patefaciet medii tranſitus 5^b 27′ 34″, ut adeo centrum ex Sole exceſſerit 8^b 28′ 8″. Porro ex differentia long. inter centrum Solis & Mercurium ingredientem 15′ 58″ cum hujus horario 6′ 3″ conjunctio cum Sole efficitur ad 6^b 5′ 21″ ſeu medii temporis 5^b 49′ 23″, ad quod momentum tabulæ Caſſinianæ exhibent Solem 16° 47′ 10″ ♏, qui locus cum obſervationibus ab Autore his ipſis diebus habitis ad amuſſim conſentit. Ut adeo Mercurii locus e Sole ipſo conjunctionis momento ſit 16° 47′ 10″ ♉.

Cum ex numeris ſupra poſitis incrementum latitudinis toto tempore tranſitus 5^b 1′ 9″ prodeat 4′ 18″, ab ingreſſu ad conjunctionem ſeu intervallo 2^b 38′ 21″ latitudo crevit 2′ 16″, & addendo latitudinem ad ipſum ingreſſum, quæ fuit 3′ 13″, erit latitudo ☿ in ipſa conjunctione 5′ 29″ ſeptentrionalis. Ceter[illegible] Ephemerides

Digitized by Google

merides ab Autore A. 1715 e Tabulis Caſſinianis editæ conjunctionis tempus verum ponunt 6^h 41′, quod exceſſum 3′ in long. prodit, & latitudinem 5′ 0″ ab obſervata parum diverſam. Ex utroque tamen arguitur correctio motibus Mercurii adhibenda.

His ita expeditis progreditur celebertimus Vir ad determinationem nodorum ex latitudinis incrementis, concluditque Mercurii ad Septentrionalem nodum appulſum d. 8 Nov. 23^h 41′ 51″, & longitudinem nodi e tellure viſam hoc ipſo momento 17° 9′ 42″ ♏, atque aſſumto per tempus 6^h 23′ 30″, (quo appulſus ad nodum ingreſſum præceſſit,) motu Mercurii e Sole viſi e Tabulis Caſſin. 1° 38′ 16″ in orbita, ſed in Ecliptica 1° 37′ 34″, & ſuppoſito e præc. loco Mercurii e Sole ſub ipſam conjunctionem 16° 47′ 10″ ♉, elicit longitudinem nodi e Sole 15° 9′ 36″ ♉; eodem modo aſſumtis diſtantiis Mercurii & telluris a Sole e Tabulis Caſſinianis, eruit latitudinem Heliocentricam ad conjunctionis momentum 0° 11′ 54″ & ex hac & nodi loco Heliocentrico paulo ante reperto determinat inclinationem orbitæ Mercurii ad Eclipticam 6° 57′ 15″, minutis tribus Kepleriana & reliquorum complurium Aſtronomorum majorem.

Poſt inventum teleſcopium congreſſus Mercurii cum Sole omnino ſex ab Aſtronomis obſervati fuerunt, primus a *Gaſſendo* Pariſiis 1631 7 Nov. mane; alter a *Shakerlæo* Anglo 1651 3 Nov. in Inſula Surata; tertius Londini *Hugenio* & *Mercatori*, & Gedani *Hevelio* 1661 3 Maji, ſed prope nodum deſcendentem; quartus *Hallejo* viſus in Inſula *S. Helenæ* 1677 7 Nov. & Avenione *Galleto* & Sociis; quintus a *Kirchio* Erfordiæ, de *Wurzelbau* & *Eimmarto* Norimbergæ, P. P. *Fontenay* & le *Comte* Cantone, atque ab aliis alibi obſervatus A. 1690 10 Nov. ſextus 1697 3 Nov. Pariſiis a *Caſſino*, *de la Hire*, *Maraldo*, & Roterodami a *Caſſino* filio, Viennæ Auſtriæ ab Illuſtriſſimo Comite *Marſilio*, Norimbergæ a *de Wurzelbau* deprehenſus eſt. In his Galleti numeros & ſecum ipſos, & cum numeris Halleji pugnare, oſtenditur, cum conjunctio ex ipſis 0^h 48′ 53″ prodeat, quam tamen Galletus in 0^h 39′ retrahit. Ex numeris autem Hallejanis prodit horarius juxta Eclipticam apparens 5′ 58″ nonniſi quinque ſecundis ab eo, quem ſupra invenit cel. Manfredius, deficiens.

ciens. Caſſinus, referente *du Hamel*, in Hiſtoria Acad. 1697, eundem deprehendit 6, 8″, quinque ſecundis Manfrediano majorem: ut hic medio loco inter hos binos poſſit haberi & proinde ad veritatem quam proxime accedens. Unde Autor judicio ſummi Viri *Halleji* relinquit, an moræ Mercurii in diſco, quas in egregia ſuper hoc argumento diſſertatione (e transactionibus etiam in hæc Acta A. 1693 transſumta, & in Whiſtoni Aſtronomicis prælectionibus impreſſa) poſuerat, aliquid correctionis deſiderent, ſic quidem, ut ex dimidio maximæ durationis Hallejanæ $2^h\ 44'$ fiat $2^h\ 40'$, ac reliquæ omnes eadem proportione corrigantur.

Quod attinet ad latitudinem, cum ſemilongitudo ſemitæ in obſervatione Hallejana ſit $15'\ 46''$, ex hac & latitudine ad egreſſum $6'\ 12''$ & ſemid. Solis $16'\ 17''$ concluditur, inclinatio apparens ſemitæ ad Eclipticam $7°\ 55'$, & proinde latitudinis ab ingreſſu ad egreſſum incrementum $4'\ 21''$ genitum ſpatio $5^h\ 14'\ 20''$, quo totus iſte tranſitus duravit. Pro cujus ratione in tranſitu Manfrediano ſpatio $5^h\ 1'\ 9''$ eidem latitudinis incremento debentur $4'\ 10''$, quod a $4',\ 18''$ ex obſervatione deductis differt $8''$. At in congreſſu 1697 paulo minor deprehenditur latitudinis mutatio; nam du Hamel latitudinem egredientis Mercurii auſtralem perhibet $8'\ 58''$, & moram inter conjunctionem & egreſſum facit $2^h\ 11'\ 26''$, Caſſinus vero in Actis Academiæ Pariſinæ latitudinem in ipſa conjunctione ponit $10'\ 42''$; unde latitudinis decrementum $2^h\ 11'\ 26''$ debitum eſt $1'\ 44''$, & proinde tempore $5^h\ 1'\ 9''$ augmentum eſſet $3'\ 59''$, a quo obſervatio 1677, 10″, & Manfrediana præſens 19″ diſſentit, exceſſu utrinque.

Ad motus medios tranſiturus conjunctionem ex obſervatione Gaſſendi definit A. 1631, $20^h\ 32'$ 7 Nov. Bononiæ, & ex obſervatione Halleji 1677, 7 Nov. $1^h\ 20'$, iterum Bononiæ. Jam ex intervallo $16802^d\ 4^h\ 48'$, item ex intervallo inter Hallejanam & Manfredianam $16802^d\ 4^h\ 45'$, per ſummam utriusque 3360 $4^d\ 9^h\ 33'$, quod inter remotiſſimas intercedit, habita ratione revolutionum Mercurii interim factarum atque exceſſus, colligitur motus diurnus $4°\ 5'\ 32''\ 34'''\ 50''''$. Eum motum ex A. 1631 ad

1690

1697 invenerat Caſſinus in Diſſertatione ſupra memorata 4° 5′ 32″ 21‴, ex anno autem 1631 ad 1690 4° 5′ 32″ 42‴, vel ſi obſervationum a Bullialdo expenſarum ratio habeatur 4° 5′ 32″ 35‴ 37⁗, diverſitate 47″ a diurno Manfrediano. Denique ſi ad diverſam anomaliam planetæ in utraque obſervatione ex conſtitutis jam inæqualitatibus reſpectus fiat, diurnus erit 4° 5′ 32″ 36‴ 7⁗ & annuus 1ᶜ 23° 43′ 19″ 42‴ 35⁗, 4″ tantum major eo quem & Rudolphinæ & Ricciolanæ & Hireanæ tabulæ adſciverunt.

Quod ad motus nodorum indaginem ſpectat, ſummus Aſtronomus J. D. Caſſinus aſcendentis longitudinem e tellure ponit 1631, 6 Nov. ♏ 6° 13′ 8″; 1677, 7 Nov. ♏ 14° 12′; 1690 10 Nov. ♏ 14° 32′ 25″; (& e Sole in locis oppoſitis) A. 1694 Menſe Majo, medio ſcilicet tempore inter 1690 & 1697, 14° 42′ 10″; e quibus prodit annuus nodi motus 1′ 21″, 1′ 26″, 1′ 31″ reſpective, licet ex Hevelii obſervatione A. 1661, 3 Maji ad nodum deſc. habita, longitudine ♉ 14° 24′ collata cum obſervatis Gaſſendi prodeat 2′ 32″, haud paulo prioribus celerior. Attamen obſervationibus annorum 1631, 1677 cum Caſſinianæ & præſenti 1723 collatis, habetur reſpective 62″; 53″; 58″; ut adeo nihil videatur ſupereſſe quam ut conjunctiones hactenus obſervatæ vel in communioribus hypotheſibus 51″ & 1′ 20″ expendantur. Ejus autem collationis compendium exhibet Tabula ſequens, quam ex Autore ſubjungimus, reliqua, imprimis quæ circa nodorum motum diſſerit, ex ipſius pulcherrimæ diſſertationis uſu lectori haurienda relinquentes.

Conjunctionum Comparationes.	Intervallum.	Incrementum vel decrementum latitudinis e tellure visæ a prima ad secundam conjunctionem.							
		Ex hypoth. 51″			Ex hypoth. 1′ 20″			Ex observ.	
1631 – 1677	46	+	1	21	+	0	3	0	48
1631 – 1690	59	+	9	25	+	7	52	9	4
1631 – 1697	66	–	13	28	–	15	21	14	0
1631 – 1723	92	+	2	42	–	0	6	2	11
1677 – 1690	13	+	8	4	+	7	49	8	16
1677 – 1697	20	–	14	49	–	15	29	14	48
1677 – 1723	46	+	1	21	+	0	3	1	23
1690 – 1697	7	–	22	53	–	23	13	23	4
1690 – 1723	23	–	6	43	–	7	46	6	53
1697 – 1723	26	+	16	10	+	15	27	16	11

DE LUNÆ DEFECTU DISSERTATIO JOH. RIZZETTI.

Definitio. Lentem artificiosam appello, quæ radios ex puncto longinquo fluentes ita refringit, ut aliquos ultra focum transmittat sibi invicem parallelos, & reliquos a se invicem divergentes.

TAB. IV. Fig. 3.

Coroll. 1. In lentem artificiosam A B (Fig. 3.) radiante objecto longinquo, cujus diameter apparens d g, ita refringatur lumen puncti g, ut radii B G, A G (aliis ultra focum a se invicem divergentibus) illi sint, qui comitantibus parallelis concurrant in G, ac inde pergant ad O, Z,: ita transmittatur lumen puncti d, ut radii B D, A D (divergentibus aliis) illi sint, qui comitantibus parallelis conveniant in D, ac inde propagentur ad Q, W: radii fluentes ex punctis intermediis inter d, g, quos paralleli comitantur, post refractionem cogentur (ut dioptricis patet) in totidem alia puncta intermedia inter G, D, ac ulterius ferentur intra

intra angulos Q B O, Z A W. Quare lumen comitatu parallelorum in hujusmodi radiis collectum vigebit intra hos angulos Q B O, Z A W, & in aliis a se invicem divergentibus dispersum languebit intra angulum Q V Z.

At diametro objecti d g aucta indefinite ad partes d, g, augentur etiam indefinite anguli Q B O, Z A W, & indefinite minuitur angulus Q V Z: itaque radiante Sole in d g, & cœlo circumjacente, depingetur in tabula O W perpendiculariter objecta imago Solis diducta in annulum luminis vividioris, cujus erit latitudo O Q (Z W), & huic imagini tam intra, quam extra erit imago cœli contermina.

Hunc annulum, quem negabat unica materia in sphæricam figuram formata, promittebat materia duplex lentis aqueo-vitreæ in schemate 4 descriptæ. Hujus lentis proprietas est, quod radii ex uno puncto fluentes ita refringantur, ut in alterum physicum punctum concurrant: verum est utique, quod coguntur in unum idemque punctum radii centrales & extremi; & quamvis in eodem puncto simul convenire non possint (sphærica prohibente figura) alii intermedii; attamen horum est ita exigua aberratio, ut in foco physice nulla censenda sit. TAB. IV, Fig. 4.

Talem hujusmodi lentis proprietatem observavit etiam Newtonus in prop. 2 Part. I Lib. I; insuper ego vero notavi hanc lentem artificiosam esse, radiorum scilicet ex lucido puncto incidentium in arcum F B aliquos emergere sibi invicem parallelos, & reliquos ultra focum a se invicem divergentes; quare lumen longius a lente vigere in illis collectum, & languescere in istis dispersum. Hæc omnia demonstrare possum, ut autem brevitati consulam, experientiam loco demonstrationis substituo.

Totam hanc lentem in foramine cubiculi obscuri solaribus radiis exposui, ac in tabula ultra focum procul objecta pulcherrimum vidi anulum luminis vividioris. Dum lumine ab hoc lente refracto, annulus in tabula oppositа depingebatur, si chartacea corona superinducta, relinquebatur in medio lentis apertura, quæ circuli formam præ se ferebat, vel si nucleo opaco intromisso, relinquebatur in extremitate lentis apertura, quæ coronæ

formam exhibebat, annulus luminis vividioris in primo casu delebatur, in secundo incolumis perseverabat. Quare manifestum erat, quod interceptis in primo casu radiis, qui exibant sibi invicem paralleli, permittebantur illi, qui emergebant a se invicem divergentes; & radiis in secundo casu interceptis, qui emergebant a se invicem divergentes, permittebantur illi, qui exibant sibi invicem paralleli.

Problema,

Lunæ defectum explicare.

Anno 1722, Junii 28, nocte subsequenti, Bononiæ (observantibus Astronomis Instituti Scientiarum) Luna nudo oculo visa fuit obscurari, qua parte umbram subitura erat. Obscurationi trientem Lunaris diametri occupanti successit umbra, quæ terminis satis distinctis definiebatur, exigua intercedente penumbra, cujus latitudo vix trigesimam partem Lunaris diametri æquabat: at ipsa obscuratio ad partem lucis sensim clarescebat, & tandem cum luce confundebatur. Disco Lunari A B (Fig. 5) umbram subeunte, in illa diametri parte, quæ exponitur per B C, obscuratio videbatur in illa, quæ exhibetur per C D, reliqua parte D A lumen coloris argentei præ se ferente. Tandem Lunæ color erat in umbra rubidus, similis illi æris, & in obscuratione subflavus, nempe medius inter æreum umbræ & argenteum lucis.

TAB. IV. Fig. 5.

Illa, quæ dicitur umbra, dicitur etiam ab Astronomis umbra telluris; at cum ea (æreo colore indicante) illustretur a lumine, quod interposita Atmosphæra refrangitur; ipsa igitur substituta loco luminis directi, potius umbra Atmosphæræ dicenda est.

Fig. 3.

Sit Solis diameter apparens d g, (Fig. 3) diameter Atmosphæræ A B, cujus umbra contineatur intra angulum A T B: lumen solis ita (dioptrica docente) refrangitur, ut in aliquod punctum U concurrentibus radiis B U, A U, qui refractionem subeunt ceteris maximam, & in aliquo puncto e convenientibus radiis b e, a e, qui refractionem subeunt ceteris minimam, umbra

Atmo-

Digitized by Google

Atmosphæræ potest a refracto lumine illustrari intra angulum O U W, & in obscuritate relinqui intra angulum F e H.

Hanc obscuriorem umbram infra punctum e Luna tum subire videtur, cum deficit Apogæo propinqua; in hoc enim casu maculam solet nigram in medio ærei coloris ostendere. Cum autem hæc macula in defectu proposito abesset, visa fuit Luna subjisse illam umbram, quæ supra punctum e tota a refracto lumine illustrabatur.

Si lumen hoc totum in divergentibus radiis disperderetur, umbra poterat ab illo illustrata rubescere; at illa tamen videnda erat luci (solita penumbra intercedente) contermina. Quoniam autem umbra ærei coloris erat (angustiori penumbra intercedente) contermina obscurationi coloris subflavi, illa igitur umbra indicabat lumen debilius in divergentibus radiis dispersum, ac ista obscuratio ostendebat lumen fortius in parallelis collectum.

Porro radiante sole d g, ad punctum extremum g pertineat radius S F, qui refractus tellurem tangat in b, & cum Axe g F in punctum F concurrat: dum punctum incidentiæ pergit a puncto S ad punctum extremum B, si materia Atmosphæræ ubique homogenea foret, punctum concursus F magis semper atque magis ad ipsam Atmosphæram accederet, & radii puncti g emergerent omnes ultra focum a se invicem divergentes. Dum autem materia Atmosphæræ magis semper atque magis rarescit exterius, puncto incidentiæ pergente a puncto S ad punctum B, potest utique punctum concursus F prius ad Atmosphæram accedere, deinde ab illa discedere; quare radii incidentes ex puncto g in arcum S B possunt emergere (ut illi a lente aqueo-vitrea refracti) aliqui sibi invicem paralleli, & reliqui a se invicem divergentes.

Quod fieri posse (materia Atmosphæræ exterius rarescente) percepi, factum fuisse (lente aqueo-vitrea confirmante) cognovi. Cum hanc (circulo Chartaceo, qui vicem gerebat nuclei opari, superinducto) aperto solis lumini expositam, vidi in Chartæ plagula debite objecta umbram lentis illustratam a lumine in quibusdam partibus debiliore, ac in aliis fortiore. Cum umbras

igitur inter se comparassem, eam scilicet lentis aqueo-vitreæ quæ in Chartæ plagula videbatur, ac illam Atmosphæræ, quæ in Luna deficiente apparebat, nullo discrimine intercedente intellexi utramque eodem modo illustrari.

His cognitis ita refringatur lumen puncti g, ut radii BG, AG (aliis ultra focum a se invicem divergentibus) illi sint, qui comitantibus parallelis concurrant in G, & inde propagentur ad O, Z: ita transmittatur lumen puncti d, ut radii BD, AD (divergentibus aliis) illi sint, qui comitantibus parallelis conveniant in D, & inde pergant ad Q, W: radii fluentes ex punctis intermediis inter g, d, quos comitantur paralleli (dioptrica docente) cogentur in totidem alia puncta inter G, D, ac ulterius ferentur intra angulos OBQ, ZAW. Quare lumen in hujusmodi radiis collectum vigebit intra hos angulos OBQ, ZAW, & in aliis dispersum languebit intra angulum QVZ.

Sicut igitur (charta debite objecta) lumen a lente aqueo-vitrea refractum apparet, debilius in uno loco, & fortius in alio; ita (Luna describente arcum OW) cernitur lumen ab Atmosphæra refractum, languere in arcu QZ, ubi umbra Atmosphæræ radios lucratur divergentes; illud autem vigere in arcu OQ (ZW), ubi umbra & obscurior penumbra radios sibi vendicat parallelos, ac sensim clarescere, & denique in lucem desinere ad partes O, W, ubi sensim penumbra clarescit, & tandem in lucem desinit. Quod erat &c.

Coroll. 1. Hæc præcipue explicata sint, ne mirentur Astronomi Lunarem defectum raro calculis respondere. Nam umbra, quam Luna deficiens subit, nimis diversa est ab umbra telluris, quæ sumi solet pro defectu Lunari inveniendo. Hæc porro contenta (exempli gratia) intra angulum a e b longius a tellure decrescit, & illa contenta intra angulum QVZ, a tellure longius augetur.

JOHANNIS RIZZETTI LUDORUM SCIENtiæ, Supplem. T. IX Sectione V p. 215 sequ. insertæ, Continuatio.

Scho-

Digitized by Google

Scholium 2. In quibusdam ludis prærogativa quæ initio fuerat, aliquando poteſt ante deciſionem mutari. In ludo (exempli gratia) Baſſettæ lucratur Oeconomus totum depoſitum colluſoris B, ſi accidit unus ex caſibus primariis V, & duas tertias partes ipſius depoſiti B, ſi contingit unus ex caſibus ſecundariis u: Colluſor acquirit totum depoſitum œconomi A, ſi evenit unus ex aliis caſibus primariis y: ac nihil aleatores adipiſcuntur in eventu caſus indifferentis, uti in corollario ſecundo ſuperioris theorematis indicavimus. Hinc prærogativa $\frac{BV+\frac{2Bu}{3}-Ay}{V+u+y+q}$ initio ludi poteſt eſſe nulla, affirmativa, vel etiam negativa, prout ludus juſtus vel injuſtus eſt. At quælibet illa ſit, ſi primo folio detecto ludus adhuc remanet indeciſus, in aliam mutatur $\frac{BV-Ay}{V+y+q}$. Quare ſi initio ludi prærogativa $\frac{BV+\frac{2Bu}{3}-Ay}{V+u+y+q}$ (ſicut æquitas poſtulat) nulla eſt, primo folio detecto reſultat $Ay > BV$, & in commodum colluſoris tranſit alia prærogativa $\frac{Ay-BV}{V+y+q}$.

Corol. 1. Hinc oritur ratio, quam colluſor hac prærogativa donatus ad œconomi depoſitum habet. Quare ſi de ludo interrumpendo aleatores agunt, colluſori debetur ex depoſito œconomi pars $\frac{Ay-BV}{V+y+q}$; namque illa interruptio partem ludi peragendam impedit, pro qua nemo rationem habet quidpiam acquirendi, non autem effectum tollit partis ludi jam peractæ, pro qua debita compenſatio inter aleatores facienda eſt. Si vero ludo inſtituto ſtatim de illo deſerendo agitur, nemo rationem habet ſupra depoſitum alterius. Nam ſi conditio ludi interrumpendi eadem eſt, quæ initio fuerat, cauſa non eſt, cur aleatores alter ab altero quidpiam adipiſcantur. Ita definitur ratio, quam

in

in distributione aleator juste contra aleatorem habet. Quomodo autem ea ratio definienda sit, quam ponimus unum contra alterum injuste habere, aliis investigandum relinquo.

Corol. 2. Interim addo, quod ludus inchoatus aliquando in alium mutatur, ut sæpe usu venit aleatoribus Bassettæ. Vno vel pluribus foliis absque decisione detectis, aleatores inter se conveniunt, ut si charta significativa est immediate sub folio, quod bigæ primum apparet, colluſor aliquam partem ex depoſito œconomi accipiat: si vero ipsa charta significativa locum diversum tenet, aleatores discedant integrum suum depositum singuli retrahentes. Cum in hac conventione primus abrumpatur ludus, ut alius substituatur, sint initio primi ludi depoſita æquitati consona, illud nimirum œconomi A, & illud colluſoris B: in actu primi ludi interrumpendi remaneant casus favorabiles Oeconomo V, favorabiles colluſori y, & indifferentes q, quare cedat in commodum colluſoris portio $\frac{Ay-BV}{V+y+q}$ ex depoſito œconomi capienda. Hæc illa quantitas est, quam colluſor in novo ludo amittere potest. At æquitas postulat, ut sit y, V :: $\frac{Ay-BV}{V+y+q}$, $\frac{AyV-BV^2}{yV+y^2+yq}$; colluſor igitur si vicerit, in novo ludo acquirere debet ex depoſito œconomi partem $\frac{AyV-BV^2}{yV+y^2+yq}$. At si vicerit, debetur illi altera quoque pars $\frac{Ay-BV}{V+y+q}$, quæ primo ludo interrupto in ejus commodum cesserat, illi igitur victori debetur ex depoſito œconomi pars $\frac{AyV-BV^2}{yV+y^2+yq}+\frac{Ay-BV}{V+y+q}$, vel $\frac{V+y \times Ay-BV}{yV \times y^2+yq}$.

Scholium 3. Clariss. Daniel Bernoullius ludorum Theoriam breviter expeditam videbit, verum quantum satis est illustratam, ut is agnoscat quod Montmortiano ac paterno nomine captus eam claudo pede petiverit. Mirabitur forte nec verbum quidem de sortibus vel expectationibus aleatorum legisse; at alia

Digitized by Google

alia methodo conſulto uſus ſum, quæ extra diſceptationem foret, ut ejus ope facilius controverſiam dirimerem.

Ut rem aggrediar, ea quæ leguntur in ſuis exercitationibus Mathmaticis, propono. *Sunt quatuor Caſus, quorum duo ſunt favorabiles Petro, unus Paulo, & quartus neutri, quæritur ratio ſortis Petri ad illam Pauli. Reſpondent Viri Doctiſſ. Rizzettus & Comes Riccatus, eſſe ſortes illas ut 2: 1; ego vero cum Montmortio rationem 5:3 veram eſſe dico.* Comes Riccatus ſe ab hac quæſtione abſtinebat, ſed Bernoullius voluit eum quoque a ſua demonſtratione confundi. *Sit* (inquit) *depoſitum quodlibet A; ergo duo ſunt caſus Petro favorabiles, qui ipſi valent 2 A, unus (nimirum contrarius) quo nihil, & unus (nempe indifferens) quo particulare ſuum depoſitum accipit; unde expectatio Petri per regulam notiſſimam eſt* $\frac{2 \times 2A + 1 \times 0 + 1 \times A}{4}$ $= \frac{5}{4}A$; *& per conſequens expectatio Pauli* $\frac{3}{4}A$, *atque ratio expectationum ut 5:3. Quod erat demonſtrandum.*

Hujusmodi expectationes Adverſarius, Montmortianis ac paternis veſtigiis inſiſtens, ad illas refert totius depoſiti partes, quæ ab aleatoribus capiendæ forent in caſu ludi abrumpendi. Is autem jus, quod in diſtributione aleator juſte contra aleatorem habet, cum illa ratione confundit, quam unum contra alium injuſte ſibi fingit habere. Ut itaque difficultatem intelligat, conſiderare debet, quod hujusmodi partes, & per conſequens aleatorum expectationes (caſu indifferente ſublato) ſunt inter ſe ut $\frac{4}{3} : \frac{2}{3}$. Si igitur (caſu indifferente reſtituto) illæ mutantur in alias, quæ inter ſe habentur ut $\frac{4}{3} - \frac{1}{12} : \frac{2}{3} + \frac{1}{12}$, vel ut $\frac{5}{4} : \frac{3}{4}$; quomodo poteſt iſta mutatio convenire definitioni caſus indifferentis, qui ab ipſo dicitur neutri favorabilis?

Scholium 4. Sed hæc me minus movent, pluris faciendum puto, quod in definiendis aleatorum expectationibus ſuam adverſarius demonſtrationem ex mera hypotheſi arbitraria deducit. In hac aleatores expectare ſupponit non modo illud, quod acquirere poſſunt ex alieno, ſed etiam illud quod præſervare poſſunt ex proprio. At ſi ego poſtulo ut id unice aleatores ex-

pectent, quod ex alieno poſſunt acquirere, quis eſt qui prohibeat? cum caſus gemini ſint, quibus ſingulis evenientibus aufert Oeconomus depoſitum Colluſoris A; Caſus alter, in cujus eventu tantumdem colluſor acquirit, & alius in quo nihil aleatores lucrantur; ſi definio expectationem œconomi $\frac{2}{4}$ A, & illam colluſoris $\frac{1}{4}$ A, & ob id dico eſſe illas ut 2:1, nec adverſarius prohibere poteſt. Etenim pro hujusmodi expectationibus definiendis hoc tantum poſtulo, ut nil aleatores expectent in illo caſu indifferente, in quo ipſe Adverſarius affirmat, *quod nec Oeconomus colluſori, nec colluſor Oeconomo aliquid ſolvendum habet.*

At ſi ego poſtulo, ut aleatores expectent non modo illud quod acquirere poſſunt ex alieno, ſed illud quoque quod amittere poſſunt ex proprio, quis eſt qui contradicat? cum lucretur œconomus in geminis caſibus depoſitum colluſoris A, & in uno amittat ſuum depoſitum A; Colluſor autem depoſitum œconomi acquirat in uno caſu, & ſuum perdat in geminis (nemine nec lucrum nec damnum in altero caſu ſentiente,) ſi definio expectationem œconomi $\frac{2}{4}$ A $-\frac{1}{4}$ A $(+\frac{1}{4}$ A), & illam colluſoris $\frac{1}{4}$ A $-\frac{2}{4}$ A $(-\frac{1}{4}$ A), & per conſequens dico eſſe illas ut $+1:-1$, nec adverſarius contradicere poteſt. Etenim ille commendat Bernoullium patruum, *qui vult vocabulum expectationis non ſumi ſenſu vulgari, quo communiter expectare vel ſperare dicimur, quod omnium optimum eſt, licet nobis pejus accidere poſſit; ſed quatenus ſpes noſtra impetrandi optimum temperata & imminuta eſt metu conſequendi pejus, adeo ut per valorem expectationis ſemper ſignificetur intermedii quidpiam inter optimum quod ſperamus, & peſſimum, quod metuimus.*

Pluribus aliis modis definire poſſem expectationes, quas aleatores habent, varie inter ſe combinando, quod iſti acquirendum ſperant, quod amittendum metuunt, & quod præſervandum ſupponunt. At ſatis eſt Adverſarium interrogare, quo munere expectationes Montmortianæ præferendæ ſint meis, præſertim illis, quas ex primo poſtulato deduxi?

Agatur in ludo propoſito de invenienda prærogativa, qua gaudet unus aleatorum præ altero: ſi expectationes Montmortianas adhibeo, ex illa Oeconomi $\frac{5}{4}$ A detracto ejus depoſito A,

in

in reſiduo $\frac{3}{4}A - A = \frac{1}{4}A$ ſuam prærogativam invenio. Si expectationibus utor meis, ex illa œconomi $\frac{3}{4}A$ dempta altera colluſoris $\frac{1}{4}A$, in reſiduo $\frac{2}{4}A - \frac{1}{4}A = \frac{1}{4}A$ eandem pariter prærogativam inſpicio.

Rurſus agatur de eodem ludo ad æquitatem reducendo: Vocatis depoſitis illo colluſoris A, & illo œconomi x, erit hujus expectatio juxta regulam Montmortii $\frac{2A+2x+x}{4}$, & dempto depoſito x, erit ejus prærogativa $\frac{2A+3x}{4} - x$. Cum hæc igitur debeat in ludo juſto eſſe nulla, elicitur $x = 2A$, quod eſt depoſitum ab œconomo pro ludi æquitate exhibendum. Si meis expectationibus utor, illam colluſoris invenio $\frac{1}{4}x$, illam œconomi $\frac{3}{4}A$; & hujus prærogativam $\frac{3}{4}A - \frac{1}{4}x$. Cum igitur æquitas poſtulet, ut hæc nulla ſit, elicitur $x = 2A$, hoc eſt illud quod prius elicitum fuit.

Donec in propoſito ludo verſamur, ignoro quo munere expectationes Montmortianæ meis præferendæ ſint; quamvis enim ſit diverſus utendi modus, videtur tamen problematum ſolutionibus pariter utrasque inſervire. At ſi a præfato ludo diſcedimus, quo munere meæ præferendæ ſint Montmortianis, manifeſte patebit.

Scholium 5. In hoc enim ſcholio tria demonſtranda ſunt: Primum quod expectationes ſeu ſortes Montmortianæ ea carent ſimplicitate, qua donantur meæ, quare uſu illarum operoſe peragitur, quod mearum ope facilius expeditur: ſecundum, quod in ſolutionibus Problematum ſortes Montmortianæ ſæpe deficiunt, & morem meæ ſemper gerunt: tertium, quod opinionem de ludis ingerunt ſortes Montmortianæ confuſam ac falſam, meæ diſtinctam ac veram.

Quod primo loco proponitur, ab exemplo adverſarii demonſtratur: ſint quatuor caſus, duo favorabiles Petro, unus Paulo, & alius indifferens: evenientibus caſibus deciſivis aleatores acquirant unus ab alio depoſitum A, hac conditione, ut a ludo non dimittantur, niſi caſus indifferens determinatis aliquot vici-

bus n ſucceſſive contingat. Expectationes Montmortianæ ita ab Adverſario inveniuntur: *ſit M ſors Petri in caſu n=1, N ejusdem ſors in caſu n=2, P in caſu n=3, & ſic deinceps; & habebitur* $M=\frac{3}{4}A$, $N=\frac{4A+M}{4}$, $P=\frac{4A+N}{4}$ *&c. & ſubſtitutis valoribus pro M, N &c. habentur ſequentes æquationes:* $M=A+\frac{1}{4}A$, $N=A+\frac{1}{4}A+\frac{1}{16}A$, $P=A+\frac{3}{4}A+\frac{1}{16}A+\frac{3}{64}A$; *unde patet eſſe ſortem Petri æqualem ſummæ ſequentis progreſſionis geometricæ* $A+\frac{3}{4}A+\frac{3}{16}A+\frac{1}{64}A$ *&c. eo usque continuandæ, donec numerus terminorum excedit unitate datum numerum n, id quod dat ſortem Petri æqualem* $\frac{4}{3}A-\frac{A}{3\times 4^n}$.

Expectationes ita inveniuntur meæ: ſint caſus favorabiles Petro b, illi favorabiles Paulo c, indifferentes d, ſumma cunctorum a: probabilitas, quam Petrus habet pro acquirendo depoſito, exprimitur per $\frac{b}{b+c}$, & quam habet Paulus, exponitur per $\frac{c}{b+c}$, & illa quam habet uterque pro ludo decidendo indicatur per $\frac{a^n-d^n}{a^n}$. Si fuerit igitur A quod in ſingulis caſibus deciſivis poteſt acquirere Petrus, & B quod poteſt acquirere Paulus, erit ſors Petri $\frac{Ab}{b+c}\times\frac{a^n-d^n}{a^n}$, & illa Pauli $\frac{Bc}{b+c}\times\frac{a^n-d^n}{a^n}$. Cum itaque ſint in ludo propoſito $b=2$, $c=1$, $d=1$, $a=4$, & $A=B$, erit prima ſors $\frac{2}{3}A\times\frac{4^n-1}{4^n}$, & ſecunda $\frac{1}{3}A\times\frac{4^n-1}{4^n}$.

Pro invenienda Petri prærogativa, ſi ſortibus Montmortianis inſiſtimus, ex illa Petri detrahimus depoſitum A, & reſiduum elicimus $\frac{1}{3}A\times\frac{4^n-1}{4^n}$: ſi ſortes meas adhibemus, ex illa Petri ſubducimus illam Pauli, & reſiduum colligimus $\frac{1}{3}A\times\frac{4^n-1}{4^n}$: eandem

Digitized by Google

eandem ſcilicet quantitatem pro Petri prærogativa utraque methodo invenimus.

Poſtulo interim, ut mea conferatur cum Montmortiana, huic enim Adverſarius inſiſtens operoſo ſerierum calculo in unico caſu particulariter agit, quod ego faciliori opera generaliter in cunctis expedio. Si igitur utraque via ſcopus idem attingitur, una operoſius, altera expeditius, confidenter affirmo illam eſſe imperfectam, qua per plura fit in uno caſu, quod per pauciora fieri poteſt in omnibus.

Secundo loco demonſtrandum propoſui, quod in ſolutionibus Problematum ſortes Montmortianæ ſæpe deficiunt, & morem meæ ſemper gerunt. Ut igitur propoſito ſatisfaciam, ab exemplo adverſarii rurſus incipio: Petrus & Paulus colludunt pro depoſito 2 A, cujus dimidia pars eſt unius, altera alterius: duos habet ille caſus favorabiles, hic unum: caſus inſuper alius eſt, quo ſucceſſive eveniente, Petrus ſucceſſive reponit A, 2 A, 4 A &c. & ſi determinatis aliquot vicibus n is caſus ſucceſſive contingit, integrum depoſitum æqualiter inter aleatores dividitur: quæritur ratio ſortum illarum quæ a Montmortio indicantur. In hujus problematis ſolutione prius adverſarius invenit, quod exiſtente $n=\infty$ ſors Petri eſt ad illam Pauli ut 7:5. Deinde ſubjunxit, *ulterius extendi poſſe ſpeculationes, nimirum quærendo quænam ſeries alia ſubſtituenda ſit progreſſioni geometricæ 1,2,4 &c. ut Petrus & Paulus æquali ſorte colludant.*

In hoc ſolvendo problemate ſi loco progreſſionis 1, 2, 4 &c. ſubſtituitur altera x^0, x^1, x^2 &c. ut monet etiam Adverſarius, ſortes Montmortianæ in caſu $n=\infty$ inveniuntur, nempe illa Petri $\frac{4A}{3}-\frac{A}{12-3x}$, & illa Pauli $\frac{2A}{3}+\frac{A}{12-3x}$. *Ut igitur Petrus & Paulus æquali ſorte colludant*, videntur ſortes debere inter ſe æquales eſſe; quare facta æquatione $\frac{4A}{3}-\frac{A}{12-3x}=\frac{2A}{3}+\frac{A}{12-3x}$; elicitur $x=3A$, quod verum profecto eſt.

Quod ſi porro quatuor eſſe caſus a, b, c, d, ita ut Petrus æqui-

quirat quantitatem A, ſi accidit caſus a, & quantitatem 2 A, ſi evenit caſus b; Paulus autem lucretur quantitatem x, ſi contingit caſus c, & à ludo aleatores diſcedant in eventu caſus indifferentis d: ſortes Montmortianas invenio illam Petri $\frac{3A+3x}{4}$, & illam Pauli $\frac{5A+x}{4}$. Quærendo igitur quæ ſit quantitas x, *ut Petrus & Paulus æquali ſorte colludant*, ſi facio ut ante ſortes inter ſe æquales, elicio $x = A$; quod utique falſum eſt, exactis enim omnibus ludis m, Petrus acquirit $\frac{3mA}{4}$, & Paulus $\frac{mA}{4}$, primus nimirum plus acquirit quam ſecundus, quod problematis conditioni repugnat.

Hinc igitur patet, quod Montmortianis ſortibus inſiſtendo juxta methodum ab adverſario indicatam, nunc veritatem aſſequimur, & nunc in errorem incidimus. At huic exceptioni reſponderi poteſt, quod Petrus & Paulus tum ſorte æquali colludunt, quum nemo prærogativa donatur. Sicut igitur Petri prærogativa ab adverſario ſtatuitur in differentia, quæ inter ejus ſortem, & ejus depoſitum intercedit, hoc eſt in quantitate $\frac{3A+3x}{4}-x$, hac itaque poſita $= 0$, invenitur $x = 3A$, quod utique veritati conſentit.

Si ſortes Montmortianæ ſemper ita ſe haberent, impropriæ quidem, non autem inutiles forent; ſed ſciendum eſt, quod non ita ſemper illæ reſpondent. Ecce exemplum: ſint gemini caſus a, b, primus favorabilis Petro, ſecundus Paulo, & ita ludus inſtituatur: primo experimenta abſolvantur bina ac bina, & uno abſoluto binario teneantur aleatores alterum atque alterum inſtaurare, donec caſus a, vel b in binis experimentis contingat. Secundo vincat is, cujus caſus ſucceſſive bis accidit, & hac de cauſa lucretur Petrus depoſitum Pauli 2 A, & Paulus depoſitum Petri A: Tertio ſi primo duorum experimentorum accidit caſus a, reponatur

natur a Petro quantitas x, ut hæc ab ipso recuperetur, si secundo expetimento contingit idem casus a, vel acquiratur a Paulo si evenit casus b. Quarto si tandem primo duorum experimentorum accidit casus b, reponatur a Paulo quantitas 2 A, ut hæc ad eum redeat, si secundo experimento recurrit idem casus b, vel transeat ad Petrum si accidit casus a.

Observo in hoc ludo quatuor eventus esse possibiles, nam gemini casus a, b combinari possunt bini ac bini quatuor hisce modis a a, a b, b a, bb. Rursus animadverto, quod si contingit unus ex duobus eventibus a a, b b, aleator, qui vincit, non solum præservat suum, sed quoque depositum acquirit alterius; quare juxta regulam Montmortianam expectat quantitatem 3 A. Verum si accidit unus ex duobus a b, b a, aleatores nequeunt ea deposita præservare, quæ jacere debent, donec accidat unus ex aliis a a, b b; quare Petrus nil aliud expectat, quam ut amittat in eventu a b quantitatem x, & acquirat in eventu b a quantitatem 2 A: nec aliud Petrus expectare potest, quam ut lucretur in eventu a b quantitatem x, & amittat in eventu b a quantitatem 2 A. Unde sortes Montmortianæ prosiliunt, illa Petri $\frac{5A-x}{4}$, & illa Pauli $\frac{A+x}{4}$.

Cum igitur inveniendus sit valor x, *ut Petrus & Paulus æquali sorte colludant*, si nullam pono prærogativam Petri, hoc est $\frac{5A-x}{4}-A=0$, invenio $x=A$; quod falsum est, nam exactis omnibus ludis m Petrus acquirit m A, et Paulus $\frac{m\,A}{2}$ plus nimirum unus quam alius, quod conditioni problematis adversatur. Nec geminas inter se sortes æquando invenitur valor x; si enim fit $\frac{5A-x}{4}=\frac{A+x}{4}$, elicitur $x=2A$; quod pariter falsum est, nam absolutis omnibus ludis m, Petrus lucratur m A, & Paulus $\frac{3mA}{4}$, plus nimirum ille quam iste, quod pariter problematis conditioni repugnat.

Ut

Ut igitur Petrus & Paulus æquali ſorte colludant, verum eſt quod valorem x in pluribus ludis invenimus, in quibusdam ſortes Montmortianas modo proprio tractando, eas ſcilicet inter ſe æquando; & in aliis niſi modo proprio, ſaltem improprio illas uſurpando, nullam nempe faciendo differentiam, quæ inter ſortem unius aleatoris, & ejus depoſitum intercedit. At verum eſt quoque, quod hujusmodi valorem x in pluribus aliis ludis, has ſortes adhibendo, ullo modo invenire non poſſumus.

Non ita ſe habent ſortes meæ, quæ Problematum ſolutionibus eodem modo ſemper inſerviunt. In ludo qui primus ex tribus ſuperius propoſitis legitur, illa Petri invenitur $\frac{2A}{3}$, illa Pauli $\frac{A}{3}=\frac{A}{12-3x}$, & ex æquatione $\frac{2A}{3}=\frac{A}{3}+\frac{A}{12-3x}$ elicitur $x=3A$, ut ſuperius elicitum fuit. In ſecundo ludo illa Petri eſt $\frac{3A}{4}$, illa Pauli $\frac{x}{4}$, & ex æquatione $\frac{3A}{4}=\frac{x}{4}$ colligitur $x=3A$, ut prius colligere licuit. In tertio ludo reſultat illa Petri A, & illa Pauli $\frac{A+x}{4}$, & ex æquatione $A=\frac{A+x}{4}$ profilit $x=3A$, quod veritati conſentit. Quare ſortes Montmortianas in ſolutionibus Problematum ſæpe deficere, & morem meas ſemper gerere ſatis hæc exempla demonſtrant.

Tertio loco oſtendendum propoſui, quod opinionem de ludis ingerunt ſortes Montmortianæ confuſam ac falſam, meæ diſtinctam ac veram. Satis autem ad intentum facere ſequens videtur exemplum: gemini inſtituantur ludi, in quibus ſingulis quatuor ſint caſus, qui contingere poſſint; in primo duo favorabiles Petro, unus Paulo, & quartus indifferens; in ſecundo unus favorabilis Petro, nullus Paulo, & tres indifferentes. Cum aleatores in caſibus deciſivis valorem A alter ab altero acquirant; ſortes Montmortianæ tam in uno, quam in alio eliciuntur, nempe illa Petri $\frac{5A}{4}$, & illa Pauli $\frac{3A}{4}$, & proinde in utroque ludo pri-

ma

Digitized by Google

ma ad ſecundam ut 5 : 3. Has igitur ſortes reſpiciendo quis poterit ludos propoſitos unum ab alio diſtinguere, & quid in ſingulis acquiſituri ſint aleatores unus ab alio, cognoſcere?

Non ita operantur meæ: in primo ludo eſt illa Petri $\frac{2A}{4}$, illa Pauli $\frac{A}{4}$ hoc eſt inter ſe ut 2 : 1. In ſecundo illa Petri $\frac{A}{4}$ illa Pauli $\frac{0}{4}$, & ob id inter ſe ut 1 : 0. His igitur inſiſtendo intelligimus, quod aleatores unus ab alio acquirere poſſunt, ſcilicet in primo ludo Petrus duplum, Paulus ſimplum, & in ſecundo Petrus aliquid, Paulus nihil. Quare a ſortibus Montmortianis opinionem ingeri confuſam ac falſam, a meis diſtinctam ac veram, ſatis hoc unico exemplo demonſtratur.

Corol. 1. Ut igitur veram ac diſtinctam de ludis ideam conſequamur, mittendæ ſunt omnes Hypotheſes arbitrariæ, & ea tantum elementa ſumenda ſunt, quæ neceſſaria & immutabilia ludos ipſos componunt.

In primis ſi ludus aliquis proponatur; quod certa ac determinata ſit ratio depoſitorum, quæ vincendo aleatores alter ab altero acquirunt, hoc utique arbitrarium non eſt, cum dependeat ex ludi propoſiti conditione. His depoſitis quantitates deſigno, quas aleatores expectant; nec facit ad rem, quod illorum ratio mutari poſſit; nam ſi hujusmodi mutatio fit, ludus amplius non eſt, qui fuit ab initio propoſitus.

Deinde quod caſus utrique aleatori propitii numero certo ac determinato comprehendantur, & rationem determinatam inter ſe ſervent, neque hoc arbitrarium eſt, cum dependeat ex propoſiti ludi natura. His caſibus vel ex toto vel ex parte deciſivis (nam quomodo ſecundi ad primos revocentur, ſupra explicatum eſt) probabilitates aleatorum dimetior. Nec quicquam officiunt caſus indifferentes, nam ſi Petro duo caſus favent, & unus Paulo, ſive nulli ſint caſus indifferentes, ſive horum numerus in infinitum augeatur, ſemper duplo probabilius eſt pro primo quam pro ſecundo ſtare victoriam.

Tandem quod casus decisivi ad omnes, si indifferentes adsunt, datam habeant proportionem, prout ludi natura postulat, nec hoc pariter est arbitrarium. Cum igitur casus indifferentes quotiescunque contingunt, aleatorum spem irritam reddant, hinc oritur alia probabilitas utriusque aleatoris respectu ludi. Tertium enim aleatorem hac lege mihi fingo contra ludum certare, ut hic in eventu casuum indifferentium dimittatur.

Hoc mirum in modum illustrat illa Bernoullii Patrui definitio, *quod unusquisque tantundem expectat, vel expectare dicendus est, quod infallibiliter obtinebit.* Porro ludus instituatur, in quo sit depositum Petri A, Pauli B, casus decisivi pro primo x, pro secundo y, indifferentes q: cum in omnibus ludis m infallibiliter consecuturi sint, ac proinde expectare debeant aleatores, scilicet Petrus $\frac{m\,B\,x}{x+y+q}$, & Paulus $\frac{m\,A\,y}{x+y+q}$, in singulis ludis expectabunt primus $\frac{B\,x}{x+y+q}$, secundus $\frac{A\,y}{x+y+q}$.

Si itaque hujusmodi expectationes ita scribamus $B\,x\frac{x}{x+y}$ $\frac{x+y}{x+y+q}$, $A\,x\frac{y}{x+y}\,x\frac{x+y}{x+y+q}$, se dant illico in conspectum tria supra explicata elementa; symbolis B, A quantitates designantibus, quas aleatores expectant; formulis $\frac{x}{x+y}$, $\frac{y}{x+y}$ probabilitates exprimentibus, quas pro victoria aleatores habent; & valore $\frac{x+y}{x+y+q}$ probabilitatem exponente, ut ludus suum sortiatur effectum.

Hæc igitur illa elementa sunt, quæ necessaria ac immutabilia ludos componunt, & ea quæ rite tractata veram ac distinctam de ludis opinionem ingerunt. Quoniam autem nemo expectat, quod præservat ex proprio, vel (ut verbis Adversarii utar) *quod alteri solvendum non habet;* hoc itaque arbitrarium est, & præfatis elementis additum veram ac distinctam de ludis opinionem corrumpit.

Hoc

Hoc ſatis ex præmiſſis patet ; nam formulam $\frac{Bx-Ay}{x+y+q}$ ex differentia duarum expectationum compoſitam adhibendo, omnia quæ ad ludos pertinent nullo negotio perficimus. Expectationibus autem $\frac{Bx}{x+y+q}$, $\frac{Ay}{x+y+q}$ illud addendo quod aleatores ex proprio retinent, alias habemus $\frac{Bx+Ax+Aq}{x+y+q}$, $\frac{Ay+By+Bq}{x+y+q}$, quæ ludi naturam confundunt.

Cum itaque in ludo ab Adverſario propoſito ſit $x=2$, & $y=1$, contingere poterit in omnibus ludis m major vel minor numerus caſuum deciſivorum, & per conſequens majus vel minus lucrum aleatorum, prout minor vel major fuerit numerus caſuum indifferentium q, at caſus deciſivi, qui contingent favorabiles Petro, ſemper erunt illorum dupli, qui contingent favorabiles Paulo ; & cum ſit $B=A$, lucrum quod infallibiliter obtinebit Petrus, duplum erit illius, quod conſequetur infallibiliter Paulus.

SPECIMEN EXEGESEOS SACRÆ IN EXplanatione parabolæ de patrefamilias & operariis in vinea, atque Gnomes: Primi erunt extremi &c. Matth. XIX, 30, XX, 1--16, exhibitum a FRIDER. SIMONE LOEFLERO, V. D. M.

Lipſiæ, apud hæredes Frid. Lanckiſii, 1726, 4.
Alph. 1 plag. 20.

NOvam prorſus & ante hoc tempus ignoratam parabolæ de patrefamilias & operariis in vinea, & gnomes ſeu verborum: *primi erunt poſtremi, & poſtremi primi*, quibus Salvator in oratione ad diſcipulos de præmiis fide ſecum conjunctorum Matth. XIX, 30, XX, 1--16 uſus eſt, interpretationem in hoc libro aperit Plur. Rev. Autor, Collega noſter honoratiſſimus, in eoque omnem curam & ſtudium ponit, ut demonſtret, nihil quicquam in hac parabola fruſtra & ſine cauſa eſſe prolatum, ut jamdudum

ab Origine, veteri Ecclesiæ Doctore, sit observatum, sed omnia ex mente Salvatoris apte commodeque exponi posse. Itaque sepositis aliorum de hac parabola sententiis, §. *I*, quo melius veram sententiam in lucem evocet, variis lectionibus Græcæ orationis in medium prolatis, *II*, *III*, parabola, ut in Judæorum libris legitur, adducta, *IV*, scopo vero ejus ad finem libri rejecto, *VI*, monitoque de parabolarum gnomarumque natura addito, *VII*, primum sensum *literalem*, habita jam nulla mystici ratione, tantum indagat, & ea de causa in *parabola* patremfamilias *VIII*, vineam, quæ fructus profert, possidentem, *IX*, *X*, & operarios *XI*, ut separatim ita etiam conjunctim, cum quoad conductiones & locationes, tum quoad mercedis distributionem considerat. In *conductionibus & locationibus* imprimis animum ad *horas* refert. In *prima* non tantum patrisfamilias egressum, qui & ejus tempus πρωΐ, *XII*, & actum ἐξῆλθε, *XIII*, & finem μισθώσασθαι ἐργάτας, complectitur, sed etiam contractum cum operariis, & quidem primo ejus objectum, quod diurnus labor, *XV*, atque merces δηνάριον, *XVI*, tum modum verbo συμφωνεῖν expressum, *XVII*, deinde consequens, quod ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἀμπελῶνα, *XVIII* exponit. In ea quæ *tertia* est facta, de patrisfamilias egressu, cujus tempus hora tertia, *XIX*, terminus ad quem, forum, *XX*, & personæ ἀργοὶ, *XXI*, & de contractu cum operariis, in quo cum conductio, in mandato & promisso posita, *XXII*, tum locatio, *XXIII*, habetur, pari modo agit. Conductiones & locationes hora *sexta* & *nona* factas paucis tangit, & in ea, quæ horæ *undecimæ*, patrisfamilias cum egressum tum actionem cum mercenariis notat, & τὸ ὅτι hic redundare monet, *XXIV*, *XXV*. Dum vero in his exponendis versatur, non tantum vocum Græcarum significationes ex aliis locis N. T. atque e Græca septuagintavirali V. T. versione eruit, sed etiam de vino imprimis Biblyno, *IX*, de ejus decimis, *XI*, de diei natura & divisione, *XV*, de denariis & latinis N. T. vocibus, *XVI*, de contractu conductionis & locationis, *XVII*, de horæ voce, natura, inventore & de clepsydris, *XIX*, de foris Romanorum & Græcorum, *XX*, de eo, quod æquum est, *XXII*, & de eo, num contractus inter patremfamilias & eos, qui hora undecima conducti sunt,

Digitized by Google

ſunt, ſit contractus innominatus, *XXIII*, e veteribus & recentioribus ſcriptoribus diſſerit. Hinc tranſit ad *mercedis diſtributionem* & in ejus *præſcriptione* ſignificatum ἐπιτρόπῳ, *XXVI*, *XXVII*, & μισθῷ *XXVIII*, ordinemque, quo a poſtremis initium faciendum, & in primis deſinendum, induſtria a patreſamilias eſſe conſtitutum, *XXIX*, in *confectione* particulam ἀνὰ peræque, *XXX*, & in *reprehenſione*, quid γογγύζειν, *XXXI*, quid ἴσον, *XXXII*, quid ποιεῖν, in cujus explicatione contra Caſaubonum & Vorſtium diſputatur, notat, & murmurantes ut verbo ποιεῖν poſtremorum laborem extenuaſſe, *XXXIII*, *XXXIV*, ita ſuum extuliſſe, *XXXV*, atque ex juſtitia tum diſtributiva, *XXXVI*, tum commutativa contra patremfamilias diſputaſſe, *XXXVII* declarat. Dum *defenſionem* pertractat, non tantum eam in ſuas reſolvit partes, *XXXVIII*, ſed etiam docet, quid ſit valeatque in contractibus [illegible]nſenſus, *XXXIX*, patremfamilias monito, ἄρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε, animum iratum minime præ ſe tuliſſe, *XL*, largitionem ejusdem mercedis, quam primi acceperunt, poſtremis factam eo defendere, quod ex proæreſi agat, ſuarum rerum ſit dominus, ſeque ἀγαθὸν ſeu beneficum præbeat, *XLI*, & primi ipſi murmurantes, pravo oculo, qui ſit invidiæ comes, hæc aſpicientes, turpiter faciant, *XLII*. Argumenta artificioſa peculiariter perluſtrans in λόγοις monet, a patreſamilias allatis eum, qui ab æquali primorum & poſtremorum labore petatur, a Maldonato & Hammondo temere & inconſiderate addi, quod is ſit præcipuus, & tamen a Salvatore neglectus, atque iis, quibus paterfamilias uſus eſt, prorſus repugnet, *XLIII*, *XLIV*, & ubi mores, qui ſunt prudentia, probitas & benevolentia, *XLV*, affectusque, qui invidia, malevolentia & pudor, *XLVI*, commemoravit, tradit, quam ſit ingreſſurus viam, ſi hujus parabolæ in profano ſcriptore extantis ſcopus ſit exquirendus, & quid præcipuum, de quo murmurantes cum patreſamilias diſceptarint, *XLVII*. Hinc ad *gnomes* ſenſum literalem progreditur, & voces πρῶτοι & ἔσχατοι hic non qualitatis, ſed quantitatis notionem habere, primosque non eſſe eos, qui ſibi vel aliis videntur primi & aliis meliores, nec poſtremos, qui ſibi vel aliis videntur poſtremi & viliores ſed primos eſſe ordine primum vocatos, & poſtremos extremo'

vocatos, eo firmat, quod non ille, ſed hic τῶν πρώτων & ἐσχάτων ſignificatus in parabola valeat, quæ non alia de cauſa a Servatore ſit prolata, quam ut gnomæ intelligendæ inſerviat, ejusque clavem lectori præbeat, *XLVIII*, *XLIX*, *L*. Cum eidem exponendum, qui fiat, ut primi ſint poſtremi, & poſtremi primi, Sal. von Till, ſtatuenti, hoc indicari, poſtremo vocatis primum, & primo vocatis poſtremo, denarium diſtribuendum fuiſſe, & eo quicquid eſt in parabola ſpectare, minime aſſentitur, propterea quod hac ordinis permutatione Salvator finem parabolæ non faciat, ſed potius contendit, illa reſpici paritatem mercedis inter poſtremos & primos diſtributæ, de qua plura adjiciat, de qua etiam inter primum vocatos & patremfamilias orta ſit controverſia, & in qua ſedata Salvator deſinat, *LI*. Ut igitur verum gnomes ſenſum producat, in medium affert reſponſum oraculi Lesbici: Τὰ ἐμὰ οὐ Κῦρε σά, quod apud Philoſtratum legitur, ubi ὡς ſubintelligendum, *LII*, & quoniam litera ſervilis כ in Codice V. T. & particula ὡς in ſcriptoribus Græcis cum profanis tum ſacris ſæpius deſiderentur, *LIII*, atque in parabola hæc verba: *dabo poſtremis, ὡς ſicut tibi* (primo) legantur, eandem gnomæ inferendam putat, ut plena ſit: primi erunt *ſicut* extremi, & extremi *ſicut* primi, *LIV*. Stabilito literali parabolæ gnomesque ſenſu ad utriusque *myſticum* pergit, & in ponendum ejus fundamentum, quod e nexu cum antecedentibus, e natura regni cœlorum, & e ratione parabolarum conſtat, ut verba: *ſimile enim eſt regnum cœlorum*, indicant, primum omnes cogitationes confert. Nexus ei eſt alius, qui remotiora, & alius, qui propiora reſpicit. Dum de illo exponit, negat, Salvatorem in parabola & gnome rationem habuiſſe eorum, quæ inter ſe & juvenem divitem diſputata ſunt, cenſetque, ejus menti obverſatam eſſe Petri quæſtionem: *En! nos reliquimus omnia, teque ſecuti ſumus, quid tandem erit nobis?* qua ille animum, non bonis operibus inflatum, nec gloriæ mercedisque immoderate appetentem, ut communis ferat opinio, ſed docilem cupidumque percipiendorum præmiorum ſibi conſtitutorum præ ſe tulerit, quod etiam firmis argumentis, a Chriſti & Abrahami exemplis, & illius reſponſo Apoſtolo Petro quærenti dato, petitis corroborat,

borat, *LV*, *LVI*. Declarans nexum, ſeu locum, quem parabola & gnome in oratione Salvatoris obtineat, ſentit, eum Apoſtolis tergeminum promittere præmium, quorum primum ſit eorum *proprium*, in eoque poſitum, quod cum eum ſint ſecuti, ſub ejus adventum in thronis, Iſraelitarum judicandorum cauſa, ſeſſuri ſint, *LVII*, alterum ſit ipſis cum credentibus aliisque electis *commune*, bona cum præſentis tum futuræ vitæ continens, *LVIII*, & tertiam *ſingulare*, quod gnome ſeu conciſa ſententia: *Multi primi erunt poſtremi, & poſtremi primi*, gravibus ex cauſis involutum proponat, & cui intelligendæ adminiculum præbere debeat ipſa parabola, ut ex particula γὰρ conſtet, *LIX*. In exponendo *regno cœlorum*, quod alterum, in quo fundamentum ſenſus myſtici eſt poſitum, longus eſt Noſter & percopioſus, quia interpretes ſacrarum Literarum hunc locum, qui tamen late pateat, non attingant, nec quicquid ad illum pertineat, in loco de Eccleſia pertractetur. Quapropter originem phraſeos regni cœlorum e loco Dan. II, 44, quem ad Jeſum Chriſtum recte applicari, R. Iſaacus in חזוק אמונה ſeu Munimine fidei fruſtra neget, deducit, *LX*, *LXI*; ea regnum temporaque Meſſiæ indicari, non tantum ex locis doctorum Judaicorum, a Lightfooto & Vitringa collectis, *LXII*, ſed etiam peculiariter ex quodam loco in R. Kimchi expoſitione Hoſ. III, 5 extante conficit, *LXIII*; atque hoc regnum, variis ejus deſcriptionibus, quas doctores cœtus chriſtiani ſuppeditant, in medium allatis, *LXIV*, pro regni ſeu imperii natura depingit, atque a mundano disjungit, *LXV*. Tum hoc cum temporibus ante Meſſiam regnoque gratiæ, quod tum obtinuerit, confert, *LXVI*, & momenta hujus regni, ſi ut conſtituendum ſpectetur, exhibet, *LXVII*. Extremo ad *parabolas* N. T. quæ ad fundamentum ſenſus myſtici poſtremo pertinent, animum vertit, & ſicut illas regnum cœlorum vel condendum, Matth. XI, 16, XIII, 31, 33, 44, 45, XXI, 28, 39, Marc. IV, 26, Luc. VII, 36, XIII, 6, XIV, 16, XV, 11, XVI, 1, Joh. X, 1, vel condendum & conditum, Matth. XIII, 6, Luc. XV, 1, vel conditum, Matth. XVIII, 23, Luc. X, 30, XI, 5, XII, 16, XVI, 19, XVIII, 9, vel finiendum, Matth. XXIV, 45, XXV, 1, vel condendum, conditum & finiendum Matth. XIII, 14, 47,

14, 47, XXII, 1, XXV, 14, ſiſtere contendit, *LXVIII;* ita novem regulas ad earum veram ſententiam in lucem producendam ſuppeditat, *LXIX.* Tradito ſenſus myſtici fundamento ad ejus *naturam* progreditur, & primum, quid myſtici in *parabola* inſit, docet. Principio, cum patremfamilias eſſe Deum Patrem, *LXX*, & ad eum pertinentem vineam terrarum orbem & præcipue Palæſtinam, atque vitem in ea exiſtentem Jeſum Chriſtum, *LXXI*, tum per operarios, illos Judæos, Samaritanos & gentiles, qui ſolenni modo ad cognitionem Jeſu Chriſti ſint perducti, intelligit *LXII.* Deinde eos conjunctim conſiderat, *conductionesque* eſſe invitationes Dei Patris ad ſuum Filium, & *locationes*, hominum ad eum acceſſiones, quæ diverſis horis ſeu temporibus, ineunte novo Teſtamento, ſint factæ, oſtendit. Ac in his exponendis dum verſatur, horam *primam* ait id temporis eſſe, quo Deus Pater ſe Johanni Baptiſtæ, & per hunc populo Judaico patefecerit, *LXXIII*, *LXXIV*, a Judæis ea ætate viventibus, *LXXV*, notitia præſentis Meſſiæ primum imbuendis, *LXXVI*, ut pœnitentiam agerent, & Jeſum fide reciperent, poſtulaverit, *LXXVII*, & peculiaria dona Spiritus S. iis promiſerit, *LXXVIII*, qui vera fide eum ſint amplexi, *LXXIX*, & Jeſum eſſe Meſſiam, voce Dei Patris cœlitus audita ſint confirmati, *LXXX.* Horam *tertiam* id temporis, quo Deus Pater ſecunda vice Johanne in vincula conjecto, per Filium ſuum Jeſum Chriſtum in terra obambulantem, & per Apoſtolos ab eo electos, *LXXXI*, in Palæſtina, quæ forum repræſentet, *LXXXII*, Judæos, Meſſiam præſentem non curantes, *LXXXIII*, ad fiduciam in Jeſu ponendam, *LXXXIV*, promiſſis variis ſpiritualibus bonis, *LXXXV*, vocaverit, quorum quidam dicto eorum audientes fuerint, *LXXXVI.* Horam *ſextam*, id temporis, quo tertia & ultima vice poſt Meſſiæ aſcenſum in cœlum Deus Pater per ſolos Apoſtolos ad Judæos, ulteriori gratia indignos & Hieroſolymis atque extra eas verſantes, acceſſerit, & ut Jeſu interfecto ſed redivivo pœnitentes unica ſalutis cauſa niterentur, monuit, *LXXXVII.* Horam *nonam* id temporis, quo per Philippum Samaritanos ad Filium ſuum vocaverit, qui etiam ad eum firma fiducia acceſſerint, *LXXXVIII.* Ac horam *undecimam* id temporis, quo gentiles Deum verum

Jeſum-

Digitized by Google

Jeſumque parum curantes, *LXXXIX*, & imprimis per Petrum Apoſtolum Cornelium Centurionem Cæſareæ commorantem ejusque neceſſarios adierit, a quibus etiam oratio Petri ſtudio ſit audita, Jeſusque, quem obtulerit, receptus, *XC*. His traditis pergit ad *diſtributionem mercedis* ſeu donorum Spiritus S. peculiarium largitionem, obſervatque, in ejus *præſcriptione* finem hujus diei myſtici fuiſſe, cum Jeſum Servatorem hominum Cornelius centurio gentilis, poſtremæ hominum nationis ad eum vocandæ primus, cum fiducia receperit, *XCI*, tumque innotuiſſe Dei Patris, *XCII*, decretum de procuratore perficiendæ donorum Spiritus S. largitionis, qui ſit Spiritus S. *XCIII*, ab æterno factum, & colloquio divinarum perſonarum hic repræſentatum, *XCIX*, ſecundum quod ab eo adeundos in Jeſum Chriſtum credentes, *XCV*, iisdemque dona peculiaria conferenda, *XCVI*, hoc ſervato ordine, ut ea primum gentilibus, tum Judæis credentibus diſtribuerentur, *XCVII*. In exponenda *perfectione* largitionis donorum ſingularium Cornelium fideique Chriſtianæ ſocios dona Spiritus S. ſingularia accepiſſe & variis linguis loqui cœpiſſe, *XCVIII*, *XCIX*. Poſt quos eadem dona Judæis Epheſi commorantibus & Jeſum Meſſiam per Johannem Baptiſtam edoctis data eſſe tradit. Quum vero Cl. Autor facile intelligat, his poſſe opponi, Apoſtolis multisque credentium Judæorum imo Samaritanis prius gentilibus dona Spiritus S. ſingularia eſſe tributa, fatetur, hanc unicam eſſe difficultatem, qua ſua hujus parabolæ expoſitio prematur, quam ita removet, ut dicat, non omnia in parabolis ad vivum refecanda, imprimis eas rerum geſtarum ordinem non ſiſtere nec attendere, ut ex parabola de nuptiali convivio pateat, quam ſi rigoroſe ſequaris, nec ullum Judæorum in Jeſum credidiſſe, nec gentes ante Hieroſolymorum excidium ad fidem perductas eſſe oporteret; Salvatoris fuiſſe mentem & ſententiam, eorum, quæ cum Apoſtolis & Samaritanis futura vel facta ſint, nullam jam habendam eſſe rationem, ac ſufficere, gentiles, credentibus ex circumciſione præſentibus, dona Spiritus S. eſſe adeptos, & poſt illos eadem ad Judæos a Johanne baptizatos eſſe delata, *C*. Ad *reprehenſionem* largitionis donorum recte interpretandam utitur certamine, in quod Petrus cum cre-

dentibus ex circumcisione devenerit, Act. XI, qui ei vitio dederint, quod gentiles adierit, cum iisque familiariter vixerit, refertque, inter reprehensores, ex sententia Epiphanii, fuisse Cerinthum hæreticum, *CI*, atque statuit, eum, in quem præcipue impetus sit factus, non tam fuisse Petrum, quam Deum ipsum, *CII*, & disceptantes, *CIII*, ut ex responso Petri pateat, id imprimis ægre tulisse, quod gentilibus Spiritus S. dona æque ac sibi sint collata, cujus causa sit Petrus, *IV*, cum tamen illi a populo Dei per legem Mosaicam sint remoti, *CV*, & ipsi Judæi ad Jesum conversi varia mala pertulerint, *CVI*. Pari modo ei *defensionem* patrisfamilias explicanti inservit oratio Petri, per quam Deus suam agat causam, *CVII*, in qua ad hoc, quod gentiles Judæis credentibus in distribuendis donis Spiritus S. juste sint æquati, confirmandum, *CVIII*, argumentum primum a conventione Dei cum credentibus ex circumcisione per Johannem facta, in qua eis Spiritus S. sit promissus, quem etiam acceperint: *Tum ego*, inquit Petrus, *recordatus sum Domini dictum: Johannes quidem aquæ baptizavit, vos vero Spiritu S. baptizabimini*, Act. XI,15,16, *CIX*, reliqua autem a voluntate, beneficentia & absoluto Dei dominio, quod in impertiendis donis Spiritus S. singularibus patefiat: *Quod si æquale donum eis dedit Deus, ut & nobis JEsu Christo confidentibus, ego quis eram, ut Deo prohibere possem*, v. 17, sint petita, *CX*, censetque, consequens defensionis fuisse hoc, quod credentes ex circumcisione & tacuerint & Deum glorificaverint, id quod animo intenderat paterfamilias, uni murmurantium dicens: *sume quod tuum est, & abi*, *CXI*. A defensione priusquam abit, argumenta artificiosa adhuc respective confiderat, & inter λόγους illum, qui ab æquali Judæorum & gentilium fide in Christum petitur, hic locum habere negat, *CXII*, & nonnulla de moribus Petri, Deique attributis, ut ex oratione eluceant, *CXIII*, atque passionibus animi auditorum, quæ invidia & malevolentia plenæ, sedandis *CXIV* addit. Postremo, ut quid mystici in *gnome* insit, constet, particulam ὡς ei inserendam esse judicat, ut integra sit hæc: Primi, seu Judæi, a Johanne ad Jesum Messiam perducti, erunt, *sicut* gentiles ab Apostolis cognitione Jesu Christi imbuti, si donorum Spiritus S. singularium

ratio

Digitized by Google

ratio habeatur, & quæ huic explicationi adverſari videntur, ſtudioſe removet, *CXV.* Monetque, epiphonema: *multi ſunt vocati, pauci vero electi*, ea de cauſa a Servatore adjectum, ne Judæi & gentiles ex donis Spiritus S. acceptis ſibi perſuadeant, ſe nullo modo gratiæ Dei vitæque æternæ jacturam facere poſſe, *CXVI.* Ne vero Noſtro opponi poſſit, genuina rationis interpretandi ſacras literas præcepta in hac expoſitione eſſe neglecta, affert criteria veri ſenſus loci S. Codicis a Cl. Rambachio præſcripta, & ſuam interpretationem cum iis exacte convenire demonſtrat, atque ſcopum parabolæ eſſe didaſcalico-elenchticum, objectum πιϛόν τι, quæſtionemque, quæ tractetur, finitam, quærique, num Deus gentiles in Jeſum credentes largitione donorum Spiritus S. ſingularium Judæis credentibus æquando injuſte agat, id quod Judæi affirmant, Deus autem negat, clariſſime conficit, *CXVII.* Quemadmodum autem ſupra oſtenſum eſt, Cl. Autorem in exponendo ſenſu literali parabolæ varia philologica & philoſophica ſimul attigiſſe: ita etiam illum in ſenſu myſtico explanando varia argumenta Theologica & locos S. Codicis illuſtraſſe appareret. Multa enim de eo, quod in pietatis ſtudio præmia hujus & futuræ vitæ recte & ſecundario reſpiciantur, *LVI*, de duplici œconomia ſalutis ſeu temporibus ante Meſſiam & Meſſiæ, ut & V. & N. Teſtamento, *LXVI*, de vite ſuper portam templi Hieroſolymitani, *LXXI*, de natura fidei in Jeſum Chriſtum, *LXXII*, de baptiſmo fluminis & flaminis, ſeu Johannis & Jeſu, *LXVII*, de gratia Dei præveniente, præparante, excitante, & operante, *LXXIX*, de Jeſu Chriſto, qui ſecundum Evangeliſtas deſcribitur, *LXXXIV*, de feſto tabernaculorum, *LXXXV*, de ignorantia Jeſu in ejus hoſtibus, *LXXXVII*, de Samaritanis, *LXXXVIII*, de gentilium contemptu Theologiæ naturalis & Judaicæ, *LXXXIV*, *CV*, de Judæis, *CVIII*, de diſtinctione in Judæos, Samaritanos, & gentiles, *CXI*, de Spiritu S. *XCIII*, de colloquiis perſonarum divinarum, *XCIV*, de donis Spiritus S. peculiaribus, *XCVI*, de loquela variis linguis, & de Eraſmo atque Salmaſio, eam non recte explicantibus, *XCIX*, de pactis Dei & hominum, *CIX*, de Petro Bælio, negante, Deum poſſe gloriam & laudem ab hominibus poſtulare, *CXI*, de invidia, *CXIV*, de diſtinctione voluntatis in an-

tecedentem, in qua finis, qui ſalus, medium ad eum perveniendi, quod fides in Jeſum Chriſtum antecedat, & Deus dicat: *Ego volo omnes homines ſalvare*, ideo iis per verbum & ſacramenta fidem in Jeſum Chriſtum confero; & in conſequentem, in qua finis ſeu ſalus, medium, quod fides ſequatur, & Deus dicat: *Hi virtute divina fidem in Jeſum Chriſtum receperunt & in ea perſtiterunt, igitur ſalventur*, & de paucitate ſalvandorum contra Curionem, *CXVI*, differit; & ad intelligenda S. Codicis dicta, Matth. XIX, 20, *LVII*, 21, *LVIII*, Mal. III, 1, IV, 5, 6, *LXXIII*, Luc. III, 2, *LXXIII*, Jeſ. XL, 3, quod ad reditum Judæorum e Babylonia male applicetur, *LXXVI*, Matth. III, 11, *LXXVIII*, Matth. X, 23, V, 19, 20, *LXXXIII*, Joh. VII, 38, *LXXXVI*, Jo. IV, 9, *LXXXVIII*, Act. XIX, 1, 7, XI, 1, 2, 3, *CII*, *CIII*, com. 15, 16, 17, *CIV*, *CVIII*, *CIX*, *CX*, com. 18, *CXI*, quibus Rom. IX, 7, de voce σπέρμα & Gal. IV, 1, 2, de voce ἐπίτροπος, addenda, multa affert lectu admodum digna.

HISTORIA DE MAGNO SCHISMATE Occidentis, in compendium redacta, & Tomis duobus comprehenſa a P. MAXIMILIANO WIETROWSKI, e Soc. J. S. Theol. D. & Archi-Epiſcopalis Conſiſtorii Pragenſis Aſſeſſore.

Vetero-Pragæ, typis Caroli Joannis Hraba, 1724, fol. Alph. 1 pl. 15.

DE hoc opere non poſſumus quin Lectores noſtros moneamus, titulo ne fidem habeant, neve aliquid novi in illo præſtitum eſſe, ſibi perſuaderi patiantur. Hiſtoriam enim hujus ſchiſmatis, a Lud. Maimburgio duobus tomis & ſex libris comprehenſam, qui legerit, eandem ab Autore noſtro ex Gallico ſermone in Latinum tantummodo translatam, & Autores in margine citatos ex Maimburgio fideliter deſcriptos eſſe, facile deprehendet. Maimburgii vero nomen Noſter haud exprimere voluit, ut ingenii ſui fœtum orbi eruditorum venditare videretur, quamvis eum ſub hiſtorici cujusdam, vel ſcriptoris Gallicani titulo quandoque notare auſus ſit, Pontificis Romani partes cæco obſequio pro-

prosequentium gratiam initurus. Namque Maimburgius antipapis addictos Schismaticos appellari posse negat, & Gallos hujus criminis ab Italis insimulatos tuetur; privatas revelationes rejicit, refertque, Gregorium XI moribundum pœnituisse, quòd spretis prudentiorum consiliis, Brigittæ & Catharinæ Senensi, sanctam sedem ut Romam transferret, suadentibus, morem gessisset. Noster autem Clementi VII adhærentes vere ac formaliter Schismaticos fuisse asserit; Gregorium indoluisse credit, quod sanctarum Virginum adhortationibus obtemperare diu distulerit; S. Catharinæ Senensis revelationes, zelumque propugnat, & scriptoris Gallicani, literas hujus Virginis in dubium vocantis, argumenta refellere conatur; & S. Visulinæ Parmensis historiam f. 28 inspergit, ne tanto decore careat schismatis hujus historia. Neque hoc prætermittendum est, nonnulla Autorem nostrum omisisse, quæ Maimburgius prolixius describit. Conferatur modo historia Maimburgii, editionis Belgicæ p. 61, 80, 111, 137-142, 144-158, 171-177 &c. ubi res gestæ Joannæ, Reginæ Neapolitanæ, Ludovici Ducis Andegavensis, & Caroli Dyrrhachii recensentur, cum hac versione Latina; & pleraque salva fide historica præteriri non debuisse, nec sine partium studio præteriri potuisse, facile constabit. Majore tamen cum voluptate hanc ipsam historiam Latine scriptam lectum iri judicamus, si puriore ac nitidiore stylo esset conscripta, nec plurimis scateret barbarismis & germanismis: ex. gr. *se resolvit ad sedem suam restituendam;* vel *resolutus est: metropolis Christianitatis in miserando se videbat statu: ad recommendationem: passionati scriptores;* & id genus aliis. Idem judicium ferendum esse censemus de Historia Schismatis Græcorum in Oriente, quam Autor noster nuper a se in lucem esse editam, & in dedicatione, & in principio hujus historiæ, ad exemplum Maimburgii, testatur.

Brandenburgischer ATLAS.

hoc est,

ATLAS BRANDENBURGICUS, SEU DEscriptio Geographica Marchiæ Electoralis Brandenburgi-

cæ, ejusque Nobilitatis, e documentis regioni domesticis confecta a JACOBO PAULO GUNDLING, *Consil. Intimo Regis Borussiæ & Præside Reg. Societatis Scientiarum.*

Potsdami, apud Barth. Neumann, 1724, 8.
Alph. 1 pl. 5.

FElix est illa regio, quam fidi Regum Principumque Ministri curatius explorant, & quantæ vel quam exiguæ sint ejus vires, Principi sine fuco aperiunt. Ita enim animus illius ad affectum vere paternum, ut regionis ægritudini manus medicas adhibeat, coramoveri potest. Per - Illustris Autor per triennium (1713, 1714 & 1715) ipse urbes & vicos Electoratus Brandeburg. non perfunctorie, sed maxima cura perlustravit, ut adeo de multis rectius, quam ab aliis Geographis fieri antehac potuit, retulerit. Vidit enim omnia non alienis sed suis oculis, & authentica collegit documenta, tanto numero, ut eorum quatuor millia in Codice Diplomatico Marchico orbi promittat erudito: quemadmodum & spem facit de opere quodam Heraldico, & de similibus descriptionibus reliquarum Regis Borussiæ provinciarum, a se edendis. Præsentem hanc Marchiæ delineationem auspicatur tractatione historica. Romanos in Veterem penetrasse Marchiam, ex Tacito & Vellejo probat, de statu antiquiori differit, & regionis bonitatem demonstrat. Hinc ad varios Marchiæ Dominos, quibus paruit, conversus, de Suevis, Romanis, Venedis, Saxonibus & Caroli M. victoria agit. Nec tacet Marchionem Geronem ab Ottone I constitutum, Marchionesque alios, & Obotritarum in Marchiam dominium. Subnectit Marchionum e Comitibus Stadensibus historiam per compendium, & Domenslebienses Dominos Marchiæ, & quomodo demum sub regimine domus Aschariensis in præsentem abierit formam, quæque in illa acciderint, breviter percenset, filum ad hunc usque diem perducens. Annectit statim annotationes, in quibus probat, Waldemarum, quem alii haud pauci Pseudo-Principibus accensent, utique veri nominis Principem, quem se venditabat, fuisse. Agit & de domo Bavarica, Limburgica & Zollerana.

p. 3. sqq.
14 sq.
34.
35 sqq.
69 sqq.

Præ-

Digitized by Google

Præmiſſa deinceps generali Marchiarum diviſione, veterem Marchiam Sect. I exhibet, cujus X fluvios, XV urbes ac tria cœnobia delineat. In additis vero notis nonnulla recenſet curioſa, aliorumque emendat errores. p. 86 ſq.

Sect. II Prignitiam conſiderat, in qua VI fluvios, XI urbes, & duo cœnobia deprehendit. Marchiam mediam Sect. III ſiſtit, ubi XII fluvios, urbesque ſecundum circulos, in quibus ſitæ ſunt, diſtributas, conſiderat, notis ac diplomatibus ſubinde aſſerta confirmans. Urbium hic major eſt numerus, quam in reliquis Marchicis provinciis, quæ & ceteras tum pulchritudine tum divitiis vincunt. Metropolin imprimis, Berolinum, Noſter graphice deſcribit: quæ deſcriptio vel ſola lectores allicere poſſet. 136 ſqq.

Ukero-Marchiam Sect. IV perſequitur, ejusque VI fluvios, & XXVI urbes & arces. 226 ſqq.

Sectio V Neo-Marchiæ deſcribendæ eſt deſtinata, & XIV flumina, & in circulos diſtributas urbes expendit, quarum nec hic eſt parvus proventus. 255 ſqq.

Tandem ad Nobilitatem Marchicam pergit, quam variis merito mactat encomiis, & ſecundum circulos, in quibus Nobiles prædia ſua poſſident, ordine recenſet.

Pommeriſcher ATLAS.

i. e.

ATLAS POMERANICUS, SEU DESCRIptio Geographica Ducatus Pomeraniæ, ejusque Nobilium, ex ipſius Regionis documentis edita a JACOBO PAULO GUNDLING, Reg. Boruſſ. Conſil. Intimo & Societatis Scientiarum Præſide.

Potsdami, apud Bartholom. Neumann, 1724, 8.

Plag. 18 ½.

CUm Per-Illuſtris Autor a Pot. Rege ſuo ſtatum omnium in Pomerania Boruſſica civitatum penitius ſcrutari juſſus eſſet, natus ipſi fuit hic alter Atlas, eodem anno, quo Brandenburgicus, eademque ratione deſcriptus. Et Hiſtoriam quidem Pomeranicam in tres diſpeſcuit periodos, quarum prima illa complectitur tempora, quibus Vandali oras has habitarunt, quorum veſtigia

p. 4. ſtigia in villis Vandaliz ſe inveniſſe, autumat, eosque in Corinos, qui circa Curzig habitarunt, Rugios, qui a Rügenwalda usque ad inſulam Rugiam omnia impleverunt, Gothones, qui Pomerelliam, & Lemovios, qui tractum Lebenſem incolebant, divi-
8. dit. Num vero Franci has olim habitaverint oras, & Francofurtum ad Oderam, Sundam &c. ædificarint, & an Pomerania Geographi Ravennatis Mauringia ſit, ſtatuere haud audet. Secunda periodus incipit ab iis temporibus, quibus Venedi has regiones ſibi ſedem elegerunt, e Livonia huc advenientes. Ex his dedu-
15 ſq. cit non ſolum ſtemmata Nobilium Pomeranorum maximam partem, ſed & ipſorum Pomeranorum Principum. Tertiam tandem periodum a Pomeranorum converſione ad Chriſtianæ
23ſq. 192ſqq. religionis exordia deducit. Et hanc cum deſcribit converſionem, opinatur, Wartislaum, cum Otto adveniret, Chriſtianiſmo jam penitus miſiſſe nuntium, ſecus ac vitæ Ottonianæ ſcriptores docent, quos ſe alioquin ſequi fatetur. Pomeraniam deinde Bo-
193. ruſſicam expendit, & amplioribus Germaniæ provinciis accenſet,
36 ſqq. ejusque circulos, quibus hodie dividitur, recenſet. His præfatio-
48 ſqq. nis quaſi loco præmiſſis, ſequitur ipſa tractatio. Et quidem cap. I ſuppoſita antiquiori diviſione Pomeraniæ in 1) Ducatum Sedinenſem, 2) Pomeranicum, 3) Venedicum, 4) Caſſubicum & 5) Principatum Caminenſem; Sedinenſis Ducatus civitates XIII enumerat (computatis regionibus Uſedom & Wollin) & ſingularia nonnulla ejus recenſet. De Ducatu Pomeranico, ſtricte ſic
76 ſqq. dicto, c. II eodem agit modo, & XXX ejus civitatum ſingula-
105 ſqq. ria tangit. C. III Ducatum Venedicum, facto a monte Chollenberg initio, in regionem Rugenwaldenſem, Slavicum & Stolpenſem dividit, & commemorat, quod ante hos LXXX annos aliqui omnino e gente Veneda ſuperfuerint in hoc Ducatu, qui nomen olim a Venedis, eo ſe recipientibus, cum Germani reliqua occuparent, acceperint. Civitates tantum VII hic agnoſcit.
121 ſqq. Caſſubici Ducatus (de quo c. IV agit) Metropolin Gedanum dicit: & qua ratione XVII Capitaneatus ad Regnum pervenerint Polonicum, Pomeranis vero, præter diſtrictum Lauenburgenſem & Butavienſem, nil manſerit reliquum ex ampliſſimo hoc Ducatu, enarrans, nihil omittit, quo jura Regis ſui amplificet.

Inde

Inde poſtquam de Caminenſi Principatu cap. V & VI pari ratione egiſſet, ampliſſimam appendicem ſubjicit annotationum, quibus antiquæ hiſtoriæ lucem accendit, ſuamque de dubiis quibusdam hiſtoricis aperit mentem. Putat itaque, Regam fluvium olim alium tenuiſſe curſum, Rügenwaldam eſſe Rugium Ptolemæi, Hertham ad lacum Bucovienſem fuiſſe cultam, non in Inſula Rugia, Geographum Ravennatem non de Pomerania intelligi debere, Duces Pomeraniæ non ex Vandalis ſed Venedis eſſe ortos, nec tamen ex ſpuriis Ducis Poloniæ Leſconis fuiſſe, converſionem Pomeranorum Boleslaum Polonum non propria, ſed Papæ & Imperatoris autoritate promoviſſe, Ducem Pom. Wartislaum tempore Ottonis Chriſtianiſmum penitus abjeciſſe, Polonis olim Pomeraniam non fuiſſe ſubjectam, & quæ ſunt reliqua. Tandem amplum ſubnectit Catalogum omnium Pomeraniæ Comitum, Baronum & Nobilium, commemoratis ipſorum feudis, urbibus ac pagis.

JO. GOTTLIEB HEINECCII, JC. ET ANTEceſſoris, Elementa Juris Civilis, ſecundum ordinem Inſtitutionum commoda auditoribus methodo adornata.

Amſtelædami, apud Janſſonio-Waesbergios, 1725, 8.
Alph. 2 pl. 2.

EADEM ELEMENTA JURIS CIVILIS, CUM Animadverſionibus JO. GEORG. ESTOR, J.V.L. P.P. & Hiſtoriographi Haſſo-Darmſtadini.

Gieſſæ, apud Jo. Philipp. Krieger, 1727, 8.
Alph. 1 pl. 17.

JAm olim ſummo Viro, Jacobo Cujacio, bilem movebant ampliores in libellum Inſtitutionum Juſtinianearum commentarii. Nullum enim ex libris juris civilis vel comtiorem vel faciliorem prædicabat, quive interpretem deſideret minus. Quapropter ignobile plane judicabat otium illorum, qui eum libellum longiſſimis onerarent, non ornarent, commentariis, *quod poſitum eſt in una cognitione, in infinita diſpartientes, quo ſcilicet plura ſcire videantur, ut illis quidem videtur; noſtro*, inquit, *judicio, oſtentatione va-*

na, quo ceteris nil ſcire videantur. Quibus licet dictis JCtos ejus ævi, quibuſcum ſimultates erant Cujacio, notatos ſciamus, juſtiſſime tamen hunc commentandi pruritum & intemperantiam reprehendit divini Vir ingenii, veriſſimeque cetera, quæ eo loco ſequuntur, de concinnitate, elegantia & facilitate Inſtitutionum dixit *Obſervationum & Emendationum Lib.* XI *cap. 38,* quod nunquam ſine voluptate legimus. Quid vero paſſuros Cujacii putemus Manes, ſi quidem his videre & ſentire daretur, quot, qui, quales, quorum inde poſt ejus fata exierint commentarii, plerique invita Minerva, plerique infelici ſidere, plerorumque alter ex altero exſcriptus, plerique *veluti errorum omnium maculis pulcherrimum libellum deformantes, ore quandoque etiam effuſo in veterum Juriſconſultorum doctrinam ſingularem ac prope divinam?* Quid? ſi daretur iis ſcire, quo numero, quam diverſa methodo, quam impariibus ſubſidiis inſtructa hodie extent Inſtitutionum compendia, compendiorum commentarii, annotationes, animadverſiones, additiones, harmonicæ collationes, paraphraſes, nuclei, ſynopſes ac pene dixerim compendiorum compendia, quibus vel ſolis bibliothecam inſtruas, ſi male collocandum æs foret, ſique introductis in eam juris tyronibus, perterritos multitudine ac varietate infinita tot voluminum, *deſertores ſtudiorum,* vel δυσελπίσας εἰς τὰ μετατᾶυτα efficere propoſitum eſſet. His farinæ hujus ſarcinis diſcruciati Manes Cujacii haberent tamen, in quibus ſolatium & delicias ſuas invenirent, paucos licet, poſthumorum ſuorum fœtus ſelices, qui rectis & legitimis apparati ſubſidiis modum finemque tenent, atque elementorum vel principiorum juris titulum defendentes primis Juſtinianeis veram & egregiam per omne ſtudium juris utilitatem præſtant. Nemo ante Celeberrimum *Heineccium* tam inſigniter meritus eſt de aureis Inſtitionum libris, quam ipſe primum eleganti Antiquitatum eos illuſtrantium ſyntagmate, jamque his elementis nova & ſynthetica concinnatis methodo, quæ non modeſtiore, non æquiore indicari poterat elogio, quam, *eam auditoribus commodam eſſe.* Præit totus hic libellus ingenuam ex legitimis principiis Jurisprudentiam docendi diſcendique rationem, præclaroque eſt ſpecimini, quam exacte jus noſtrum cohæreat, ſimul re ipſa refellit eorum opinionem, qui omnia in Jurisprudentia faſtidiunt & pleraque, ſi non abſurda

&

Digitized by Google

& ſolida, ſaltim minus conſequentia & ſui diſſimillima eſſe, clamitant. Nihil profecto abundans, nihil inutile, nihil perperam & injuſto loco, nihil quod memoriæ ſoli commiſſum oneret diſcentes, poſitum, nihil quod acri judicio probatum ſublevet eorum diligentiam, acuat ingenium, in hoc compendio prætermiſſum eſt. Jam is apparet in genere dicendi nitor, ea concinnitas & perſpicua brevitas, ut vel ob has Gratias commendandus foret libellus quibusque meliorum literarum ſtudioſis. Quo vero de methodi ratione clarius conſtare queat, ipſis Noſtri verbis illam adumbrare juvabit. „Eum, ſcribit, ordinem ſervavi, quem ſcopo meo credidi accommodatiſſimum. Notionibus enim rerum paullo diſtinctioribus „inveſtigatis, inde definitiones elicui, ſervatis plerumque antiquis, „ſi probæ eſſent, vel novis, ſi iſtæ haud ſatisfacerent, conſtructis. „Hinc progreſſus ſum ad axiomata, quo nomine propoſitiones, ex „definitionibus ἀμέσως fluentes, intelligo. Hæc excipiunt corolla„ria, vel conſectaria, ita diſpoſita, ut ea, quæ ex uno eodemque axio„mate fluunt, ſemper conjungantur. His adſcripſi leges potiores, ut „appareret, illa conſectaria in libris Juſtinianeis omnino reperiri. „Sæpe & ex pluribus definitionibus inter ſe comparatis doctrinas „quasdam collegi, imitatus Geometras, qui ejus generis propoſitio„nes, ſi theoreticæ ſint, theoremata, ſin practicæ, problemata ſolent „appellare. Aliquando & ſcholia inſperſi, quibus vel doctrinæ „paullo difficiliores illuſtrarentur, vel id aliunde demonſtraretur, „quod in ipſo paragrapho fuerat traditum, vel juris antiqui a novo „diſcrimen explicaretur. Cum pleraque una veluti ſerie cohære„ant: nolui paragraphorum numerum in ſingulis titulis abrum„pere: cujus inſtituti hunc quoque fructum cepi, ut, ex quo princi„pio ſingulæ concluſiones fluant, citato per parenthefin paragra„pho eo facilius poſſem commonſtrare.„ Ut harum citationum oſtenderet utilitatem, exemplum in præfatione ſubjecit, quod & ipſum recenſere commodum erit. Dixit §. 728, arrogatori olim omnes res, corporales & incorporales, arrogati pleno jure fuiſſe acquiſitas. Rationem quæris? eam oſtendent paragraphi, quos citavit, 179 & 472, quia videlicet arrogatio ſit modus acquirendi patriam poteſtatem & pater veteri jure omnia indiſtincte per filium acquiſiverit. Porro ſcire cupis, cur liberi omnia parentibus acquiſiverint? rationem reddet §. 135, qui ad principium, §. 133 explicatum, te

remittet, ubi oſtenſum, patriam poteſtatem vere fuiſſe dominium Juris Quiritium: dominum autem per rem ſuam acquirere, nemo dubitat. Atqui forſan dubium videbitur, liberos in dominio juris Quiritium fuiſſe: ſed eximet ſcrupulum idem §. ubi liberos ratione patris fuiſſe res mancipi, demonſtratur. Quis vero dubitet, res poſſe eſſe in dominio? Porro mirum videbitur, liberos fuiſſe res, cum fuerint homines. Sed & hic in viam te revocabit §. 75 ſeq. ubi oſtenditur, qui nullo trium ſtatuum civilium gaviſus ſit, eum hominem quidem habitum fuiſſe, ſed non perſonam, ceu ex ipſa definitione perſonæ apparet. Atque vel hoc exemplo pateſcit, quam accurate diligenterque Noſter ab interioribus & reconditis Juris Romani principiis omnia repetere ſtuduerit, quamque perpetuo nexu ſingulæ doctrinæ & concluſiones inter ſe cohæreant, quem per tot diverſa & inter ſe librorum titulorumque intervallis disjuncta capita occultum, citationes illæ, inſtar fili Ariadnæi, manifeſtum reddunt. Equidem dolendum, quod operarum errore in editione Amſtelædamenſi accidit, ut numero eodem bis vel ter repetito alicubi turbarentur paragraphi, neque citationes eorundem ubique convenirent. Cui incommodo quæſivit Autor hoc remedium, ut in calce opuſculi indicem hujusmodi erratorum exhiberet, ad cujus ductum nævos hos emendare liceret. Verum in iterata libelli editione, quam Bibliopola Gieſſenſis nuper procuravit, emendatio adhibita, ſublatisq; typorum erroribus, jam numeri paragraphorum & ſeries iterum conſpirant; quæ cura nitorem chartæ & elegantiam typorum, quæ deſideres, penſant, præterquam quod minor ſumtus hanc editionem commendat extra Saxoniam noſtram, in qua privilegium impetrarunt bibliopolæ Amſtelædamenſes. Adjici curavit Gieſſenſis Bibliopola animadverſiones Conſult. *Eſtoris*, quas cum auditoribus hic communicaverat, dum illis hunc libellum exponeret. Sunt eæ ex vario lectionis atque doctrinæ penù annotatæ, quantum fieri potuit, plerumque adſtrictiores, aliquando pleniores, & fere ſuggerunt, quæ meliores Jurisconſulti, præſertim recentiores, non ſolum ad Inſtitutiones, ſed & ad ceteros juris noſtri libros obſervavere. Denique nuntiandum eſt, præſtantiſſimum doctrinæ Digeſtorum compendium, eadem prorſus, qua hæc elementa, methodo a Noſtro adornatum, jam propediem apud Waesbergios prelo exiturum eſſe. *MOREL-*

Digitized by Google

MORELLI DE MAUTOUR OBSERVATIO de Ara Apollinis, Colmariæ in Alſatia nuper reperta, depromta e Diario politico, LE CLEF DU CABINET, M. Jan. 1727 p. 1 ſq.

DEdit nuper Illuſtris *de Corberon*, Præſes Conſilii ſummi Alſatiæ primarius, Pariſios ad nobilem quendam, *Morellum de Mautour*, literas, quibus eum Conſilii ſui de antiqua Inſcriptione, inſculpta aræ cuidam Apollini ſacræ, fecit participem. Inventa eſt hæc Inſcriptio Horburgi, urbe vix ducentos paſſus, ſeu quartam partem milliaris, a Colmaria ſita, in domo civis cujusdam. Ara hæc lapidea, cujus pars anterior a ſculptore fronte ornata, altitudine ſua quatuor pedes & duos digitos, latitudine circiter duos pedes habet. Inſcriptio ipſa hæc eſt:

APOLLINI GRAN
NO MOGOUNO
Q. LICINIUS TRIO.
ARAM.
D. S. D.

In hanc Inſcriptionem doctiſſimus *de Mautour* conſcripſit Diſſertationem ſequentem, quæ ſuperiore A. 1726 in publico conſeſſu Academiæ Regiæ Inſcriptionum, cui ipſe Socius aſſidet, prælecta atque approbata eſt.

Titulus ille, aut potius duplex titulus, *Granno Mogouno*, explicationis noſtræ, quæ de Inſcriptione iſta proferenda eſt, potiſſimum caput conſtituit. Gruterus pag. 37 & 38 primæ editionis, novem diverſas exhibuit Inſcriptiones, aris Apollini conſecratis inſculptas, eodem omnes ac ſolo Granni titulo inſignitas; quæ ſingulæ in diverſis ac longe diſſitis regionibus fuerant inventæ, nimirum Romæ, Müſſelburgi in Scotia, Enderaci juxta Edenburgum, Brettæ in Dacia, quæ urbs ſita juxta fluvium Sargetium, & nobilitata eſt ingenti clade Decebali ejusque exercitus a Trajano inflicta, cujus amplam Dio Caſſius facit mentionem, & tandem *Phinigiaci*, *Laulingiæ*, & *Faingenæ*, in Diœceſi *Auguſtana*.

Velſerus in fine Hiſtoriæ ſuæ, quam de antiquitatibus Auguſt. Vindel. aliarumque hujus ditionis civitatum compoſuit, quinque earundem Inſcriptionum, quas habet Gruterus, in medium profert. Videtur ibi ad illorum propendere ſententiam, qui cognomen Granni ſeu Grani Apollini tractum exiſtimant ex

nobiliſſima illa Germaniæ civitate, quæ Aquis-Granum aut Aquæ-Grani dicitur, ubi non temere credendum ſit divinos Apollini honores ſingulari quadam pietate conſecratos. Neque deeſſe ſua conjecturæ iſti argumenta putat, cum facile creditu ſit, ſua balneorum aquarumque mineralium, quæ ſacræ ſunt Apollini, abundantia Aquisgranenſes ad ſacra iſta obeunda fuiſſe invitatos. Sed omne crediderim hujus fundamentum vacillare aut plane corruere, ſi quis vel ipſam nominis Aquis-Grani vetuſtatem in dubium vocare aggrediatur. Certe antiquorum Geographorum ne unum quidem ſcio, qui ejus nominis ullam faciat mentionem. Primi fuerunt mediæ ætatis ſcriptores, uti inter alios Luitprandus decimo ſeculo & Regino in ſuo Chronico, qui incognita ante Aquis-Grani, Grani Palatii, Thermarum Grani, Aquis Palatii nomina in lucem proferunt. Quis vero noſtrum tam credulus ſit, ut fidem habeat iis, quæ in diplomate quodam Friderici I Imperatoris A. 1164 referuntur, ibidemque occaſione balneorum Aquis-Granenſium confirmantur quodam Caroli M. teſtimonio, quod nempe Granus fuerit cognomen Principis cujusdam Romani, fratris Neronis, qui exſtruxerit palatium iſtorum balneorum.

Quicquid hujus rei ſit, ſi admittenda ſit ſententia, quod ſub Granni aut Grani nomine Aquis-Grani cultus fuerit Apollo, inde promta ſtatim ſimul foret opinio, tot fuiſſe hujus Numinis in locis tam diverſis & diſſitis cultores & adoratores, quot ipſi olim fuerant in Tyro, Delo, Delphis, quod tamen haud ita facile quisquam ſibi perſuaſerit. Sed annon forte de alia nobis urbe Granum dicta poſſit conſtare, quæ diverſa ſit ab Aquis-Grano, cujusque aliquod adjectum epitheton Mogouno faciat indicium?

Mœnus fluvius eſt Germaniæ, qui fere e regione Moguntiæ Rheno immittitur. Notum in vulgus eſt, Latino ſermone fluvium iſtum plerumque dici ſolere Mœnum. Neque tamen deſunt ſcriptores, qui Mogonum veteri appellatione vocant. Plinius, dum Lib. 9 Cap. 15 de piſce quodam vorace, Siluro, ſtrugionum ſpecie, differit, *Silurus*, inquit, *graſſatur ubicunque eſt*, equos natantes — — — — *demergens præcipue in Mœno, Germaniæ amne prope Visbium.* In antiquo quodam MSpto legitur: *in Æno Germaniæ amne prope Visbium*, in alio rurſus, *prope Ubios*, in Jacobi Dalechampii editione Plinii & Notis in hunc locum dicitur: *Plinii tempore nullus fuit in Germania Mœnus fluvius:*

us: ſic poſteritas eum vocavit, quem tali nomine ſæculum noſtrum agnoſcit, quapropter legendum putat: præcipue in Rheno, pro: *Mæno*. In hanc ſententiam non ſine argumento Commentator iſte videtur incidiſſe. Quod igitur cum admiſeris, idoneo hoc teſte uti poteris ad confirmandam ſententiam, quod fluvius iſte veteribus nunquam *Mænus* dictus fuerit, verum potius *Mogonus*.

Ita *Grano Mogouno* in Inſcriptione noſtra, ut diſtinguatur ab *Aquis Granni*, aut *Aquæ Granni*, fuerit forte alius quidam locus ſitus circa littora Mœni, juxta Moguntiam, ubi Apollini ſacra facta fuerint. Hunc locum, hanc civitatem, fatendum eſt, nobis plane hodie eſſe incognitam, ut innumeras alias civitates, quarum neque memoria, neque ipſum nomen ad nos pervenit. Quando reſpicimus ad ea, quæ averſis nummorum quorundam inſcripta ſunt, ut: *Herculi Denſomienſi*, *Herculi Maccuſano*; quem unquam rerum antiquarum peritum tam felicis ingenii fuiſſe prædicaveris, ut exacte definire atque cognoſcere loca illa potuerit, ubi iisdem ſub nominibus Herculis thura libata fuerint. Nonniſi fallaces conjecturæ fuerunt, quæcunque de Germanicis harum urbium natalibus Triſtanus protulit. Forte eadem ratione ſe res habet cum Apolline *Granno Mogouno*. Neque forte infeliciter judicabis, ſi cum illuſtri quodam hujus Academiæ membro (*de Boze*) ſuſpiceris, legendum potius in hac Inſcriptione *Moguntino*, ſeu *Mogunturo*, quam *Mogouno*, atque ita hæc duo nomina, *Grano Moguntino*, ideo ſibi juncta intelligi debere, ut vinculi, quod inter Aquisgranum & Moguntiam intercedit, tacite habeatur ratio, uti hanc in rem exempli loco ſunt nummi Græci cum Inſcriptione: *Omonoja*, ad deſignandam utriusque concordiam; vel ut innuantur hic duo loca Grani nomine inſignia, alterum Aquisgranum, alterum *in agro Moguntino* ſitum. Hæc ſunt, quæ de argumento obſcuritatis pleno nobis in mentem venerunt; quodſi tamen nec hæc cuiquam videantur ſatis veriſimilia, ſane de Apolline noſtro actum eſt, eumq; jubebo abire ad ignotos Deos Sponii, qui 103 producit, nullam tamen facit mentionem eorum, quæ ad noſtrum pertinent Apollinem.

Cum vero & ex antiquitate Inſcriptionis de vetuſtate loci, ubi inventa illa, judicium ferendum ſit; non abs re fore ducimus, ſi quædam ex antiquitatum monumentis decerpta de ejusdem fatis ac mutationibus curioſo Lectori propinemus.

Horburgum eſt civitas, ſita ad fluvium Ellum (*Ill*) juxta Colmariam. Rhenanus & Ortelius perhibent, non aliam hanc fuiſſe, quam celebrem illam veteribus cognitam *Argentuariam* ſeu *Argentariam*, quam conſtet antiquam fuiſſe Romanorum coloniam. *Hodie vicus eſt Ello flumine imminens, Horbourg nomine.* Ammianus Marcellinus L. 31 mentionem facit ingentis victoriæ, ab Imperatore Gratiano de Germanis in hiſce agris reportatæ, quæ ut luculentius lectori pateat, placet in præſenti delibare quædam ex iis, quæ hanc in rem a Tillemontio in vita hujus Imperatoris dicta ſunt, Latine hic translata. Gentes, quæ ultra Rhenum habitabant, appellatæ Lentienſes, ſupra Rhenum exercitu quadraginta mille hominum evagabantur, hoc animo,

mo, ut depopularentur vicinas provincias. Hujus excurſionis cum ad Gratianum Imper. perveniſſet nuncius, ejus ſtatim imperio redire juſſæ ſunt, quibus Pannonia decreta erat, copiæ; *revocatis cohortibus, quas præmiſerat in Pannoniam.* Junxit iisdem alias, quas Gallis opponere conſtituerat, hasq; univerſas ſub imperio Comitis Nannieni & Mellaubaudii, Regis Francorum, ſeu potius Francorum Ducis bellici, contra Lentienſes duxit. *Nannieno negotium dedit virtutis ſobriæ duci, eique Mellaubaudum junxit pari poteſtate collegam, domeſticorum Comitem, Regemque Francorum, virum bellicoſum & fortem.* Oroſius L. 7 teſtatur, quod Gratianus ipſe in acie comparuerit, primusque contra hoſtem pugnaverit: *horrifico adverſum frangere*, addit Ammianus, *primum apud Argentuariam, ſigno per cornicines dicto concurri eſt captum.* Itaque pugna pugnata eſt juxta urbem Argentuariam in Gallia, quam aliqui Colmariam in Alſatia fuiſſe autumant; hactenus Tillemontius. Hoſtium triginta millia perierunt, ac multi capti. Ipſe Rex, quem Autor dicit *Priarium*, in hoc prœlio cecidit. Valeſius in Notis ſuis ad Ammianum, adoptans correctiones Velſeri, non Priarium ſed Priamum legendum putat, ex teſtimonio Proſperi in Chronico, & Sigeberti Gemblacenſis. Idem hic eſt Priamus, quem Autores nonnulli inter majores Pharamundi collocant.

Aurelius Victor, ubi de eodem prœlio differit, ita dicit: *hic apud Argentorium oppidum Galliæ 30 Allamanorum millia in bello extinxit.* Andreas Schottus in ſuis Obſervationibus pro *Argentorium*, legit *Argentariam. Sic fœminini generis, libri veteres.* Sed idem longe fallitur, quando ita pergit: *oppidum forte illud, quod hodie nomen retinet in agro Lemovico, Argenton.* Duplicem enim hic errorem committit, dum non ſolum, quæ ditionis Bituricenſis eſt, urbem in agro Lemovico ſitam confingit, verum etiam fallaci nominum analogia deceptus civitatem Argentonenſem cum antiqua Alſatiæ Argentaria confundit.

Ptolemæus *Argentariam* Galliæ Belgicæ civitatem aſſerit, quamvis potius Alſatia, omnisque illa pars Germaniæ, cis Rhenum, videatur olim ad Galliam Celticam ſpectaſſe. Citatam iſtam urbem reperias in Itinerario Antonini, & tabula Peutingeri, imo ſunt nonnulli, qui credunt, ſuper ejus ruinis exſtructam eſſe urbem *Colmar*, latine *Columbariam*, eo tempore, quo Fridericus II imperium in Germania tenuerit, ſeculo XIII. Hoc certe conſtat, iſta ætate idem oppidum ab Albano Volſtenio, Præfecto Alſatiæ, muris fuiſſe cinctum.

Quintus Licinius Trio, qui aram iſtam dicavit Apollini, fuit e gente Licinia, quamvis cognomen Trio commune alias fuerit genti Lucretiæ. Harum utraque, vel Patricio vel plebejo ſanguine orta, in plures ramos abiit; uti ſatis patet ex nummis Conſularibus apud Patinum in familiis Romanis.

Hæc poſtquam cum Celeb. ECKARDO, *ſententiam ejus exploraturi, communicaſſemus, remiſit is mox ad nos Diſſertationem, VVirceburgi in 4 de Apolline Granno Mogouno in Alſatia nuper detecto, impreſſam, quam profundæ eruditionis plenam, & paucorum forte in manus perventuram, integram proximæ Sectioni inſeremus.*

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. VIII.

ORIGINES GENTIUM ANTIQUISSIMÆ,

or

ATTEMPTS FOR DISCOVERING THE TIMES of the firſt Planting of Nations.

i. e.

TENTAMINA CIRCA ERUENDA TEMPORA primæ propagationis nationum ; Autore R. CUMBERLANDO, Theol. D. & Epiſcopo Petroburgenſi; publicata ex MSCto Autoris a S. PAYNE, A. M. Miniſtro verbi Barnaci in Comitatu Northamptonienſi.

Londini, apud R. Wilkin, 1724, 8.

Alph. 1 pl. 20.

IN præfatione Editoris, multa erudita de ſcriptoribus Græcis, imprimis de fide Herodoti, Cteſiæ, Xenophontis, complectente, commemoratur, fragmentum Sanchoniathonis cum explicationibus hiſtoricis Anglice ab Autore, in his ſtudiis verſatiſſimo, editum (vid. recenſio in Actis his A. 1722 p. 524) primam hujus operis partem conſtituere : id vero Porphyrium, ſtrenuum gentilismi defenſorem, hiſtoriæ Moſaicæ, eo ipſo præter ejus opinionem confirmatæ, dum oppoſuit, feliciter conſervaſſe : jamque Editorem, excitatum plauſu, quo illud exceptum, tractatus

quosdam autoris, non quidem plane cohærentes, ita tamen, ut in lucem prodire queant, elaboratos, ceu partes vasti operis, quod inscribendum, *Origines gentium antiquissimæ*, evulgare, abjecto eas alio ordine dispositas & in epitomen contractas Latine edendi consilio. Sunt autem *Tractatus IX*, quos & præfatio recenset, cui subjuncta est tabula Chronologica a diluvio ad A. M. 2890.

Tractatu I Noster commentatur in *Gen. XXXVI*, de occupata a posteris Esavi sede in montibus *Seir* usque ad *Elparan*, quorum antiqui incolæ fuerant Horitæ, & de regimine hujus terræ, ante & post hanc occupationem, cum inquisitione temporis, quo ea contigit. Heic monet Editor in præfatione, commentatores errasse, qui Reges illos omnes, dicto capite commemoratos, Edomitas, seu ex posteritate Esavi fuisse existimarint: neque ferendam esse recentioris autoris (Jo. Clerici) audaciam, qui in prolegomenis suis in Commentarium in Genesin editum Amstel. 1693 expungendos putaverit, ceu supposititios, novem illos versus ab 31 ad 39, quibus Horitarum antiqui Reges enarrantur. Mosen hoc capite id agere putat, ut ostendat, impletum esse vaticinium Rebeccæ divinitus revelatum *Gen. XXV, 23*, & simul ob oculos ponat gratiam Esavo ejusque posteritati a Deo exhibitam, dum, ejecto veteri colono, finitimam Cananææ terram ei possidendam concessit, antequam posteritas Jacobi terram propriam haberet. In ipsa tractatione tres ponuntur capitis hujus, *Gen. XXXVI*, periodi: I
p. 18. a *v. 1* ad *19*, II a *v. 20* ad *40*, III denique a *v. 40* ad finem. Tum in tabula Chronologica proponitur per conjecturas maxime probabiles investigatus, & variis rationibus firmatus Synchronismus, quo vixerunt Patriarchæ ab Abrahami A. 85 ad Mosen: quo & successive regnarunt VIII Reges Horitarum, ab A. M. 2093 ad 2429, secundum annales Ussherianos; ac deinde, ex hypothesi, simul Idumeæ per aristocratiam ab A. M. 2429 præfuerunt XXI duces, VII ex posteris Seir, & XIV ex posteris Esavi; (qui ipse ducis titulo non ornatur, nec totam regionem, sed partem saltem terræ, agrum Edom *Gen. XXXII, 3* dictum, possedit) & iterum alii duces mere Esavitici, *Gen. XXXVI, 43 seqq.* memorati, usque ad Regem sub exitum Israelis ex Ægypto regnantem, ad quem Moses

Digitized by Google

Moſes vix Ægypto egreſſus A. M. 2513 legationem miſit. *Num. XX, 14.*

Tractatu II Autor in *Deut. II, 23* docet, quod *Havæos*, habitantes in *Chazerim* (villis) usque ad *Gazam*, *Caphthoræi*, exeuntes e *Caphthor*, perdiderunt & loca illorum inhabitarunt. Caphthoræos nempe & Philiſtæos ex Ægypto prodiiſſe circa tempora primi regis Phœnicii Salatis, regnantis in Caphthore. Moſen his & duobus ſuperioribus verſibus Iſraelitis fidem facere, quod poſſit & velit Deus Cananæos exſtirpare, eamque in rem ab ipſo adduci tria exempla, I Ammonitarum, qui Samſummim, *v. 20, 21;* II filiorum Eſavi, qui Horitas, *v. 22;* III Caphthoræorum, qui Havæos deleverunt, *v. 23.* Explicatio hujus loci tribus includitur quæſtionibus. I *Quinam hi Havæi,* העוים, *fuerint, & quotam partem terræ Canaan poſſederint?* Reſpondetur, fuiſſe populum Cananiticum, eundem cum Ivæis, ſeu Hivitis החוי, quorum ſæpe fit mentio, & poſſediſſe terram Philiſtæorum, quorum urbs erat Gaza; atque habitaſſe in villis, id enim ſignificare vocem חצרים, eorumque reliquias jugo ſervili oppreſſas manſiſſe inter Philiſtæos. *Joſ. XIII, 3.* II *Quinam fuerint Caphthoræi* & Philiſtæi, *pluribus Scripturæ locis junctis, & unde venerint oppugnatum Havæos, & eorum terras occupatum?* Reſpondetur, unum eundemque fuiſſe populum Ægyptiacum ex *Gen. X, 14, Jerem. XLVII, 4, Amos. IX, 7,* ubi Caphthor antiqua Philiſtæorum ſedes dicitur. Caphthor autem, Hebræis alias *Sin, Ezech. XXXI, 16,* Chaldæis *Tin*, Græcis *Peluſium*, hodie *Damiatam*, Ægypti portam & propugnaculum eſſe, ad extremum Nili oſtium Taniticum. Idque patere ex verſione Arabica Pentateuchi, Caphthorim vocante cives Damiatæ; nec obſtare, quod LXX hoc loco Cappadociam & Cappadoces nominent. *Lightfootum* enim *decade Chorographica in Marcum* obſervaſſe, Judæos hoc nomine nil aliud quam Damiatam deſignare, quemadmodum Romam Edom, Chriſtianos Chuſchitas vocare ſoleant; idque ſatis confirmari teſtimonio Maimonidis Ægyptii. Tum refutantur argumenta Bocharti, qui hic Cappadociam Aſiæ minoris intelligendam putat. III *Quodnam tempus, & quæ occaſio hujus migrationis fuerit?* Reſpondetur: uti ex *Joſepho* contra *Apionem*,

p. 24. 27. 35. 39. 41. 46. 77.

Africano, *Euſebio*, & *Syncello* pateat, incidere eam in tempora Salatis primi Regis Phœnicii, ſeu Cananæi, in Ægypto, atque adeo in A. M. circiter 1920. Occaſionem præbuiſſe bella Cananæorum adverſus Ægyptios, quibus Peluſio expulſi alias ſedes quærere
p. 81 coacti ſint Ægyptii hi Caphtoræi & Philiſtæi. Additur derivatio Peluſii & Palæſtinorum a radice פלש, *volutare ſe in luto*, vel *cinere*, unde Græcum πηλὸς, & παλάνειν, quæ ſignificatio conveniens ſitui Peluſii cœnoſo in oſtio Nili, cui & notio verbi Chaldæa & Syriaca, *apertum*, *patens*, *aditum*, nec non Æthiopica & Samaritana, *migrationem* deſignans, haud male congruat.

83 *Tractatu III* ſubjungitur tabula exhibens Synchronismos regum Canaan, Seir & Ægypti ab A. M. 1849 ad 2553, quæ & notis eruditiſſimis, Ægyptiorum & Phœnicum antiquiſſimam hiſtoriam mire illuſtrantibus, explicatur. Ita bellum Titanum adverſus Deos, eſt ipſum illud bellum Typhonum, h. e. Cananæorum adverſus primos Ægypti Reges in Deorum numerum relatos. *Typhon* enim, quem Plutarchus libro de Iſide fratrem Oſiridis vocat, eſt *Canaan*, frater ipſius Mizraim; nomine Typhonis itaque intelligenda omnis poteſtas Cananæa Ægyptum invadens. Ipſe etiam Diod. Siculus confirmat, fabulas Græcorum de Gigantomachia
93. ex Ægypto eſſe derivatas. Regina Æthiopiæ *Aſo*, Plutarcho memorata, Typhoni opitulans, idque navibus in mari rubro, eſt Semiramis, quæ & partem Arabiæ, Æthiopiam dictam, tenuit. *Cham*, ſive *Cronus*, eſt pater *Beli*, qui & *Chuſch*, avus *Nimrodi*, qui & alio nomine *Ninus* eſt. Idem fuit Ægypti dominus, eique duos Reges miſit, *Mizraim*, & filium ejus *Thoth*, ſive *Athoten*,
101. qui & *Horus*, & *Anubis* inter Ægyptiorum Deos canino capite effictus, ad deſignandam hieroglyphice ejus ſagacitatem & vigilantiam. Phœnicum ſeu Cananæorum, quos reduces ex Ægypto terra
124. Canaan ægre capiebat, coloniæ pleræque non, ut Bochartus putat, hinc inde ſparſæ ſunt a tempore Joſuæ, ſed a tempore ipſius reditus ex Ægypto, qui contigit circa mortem Abrahami, A. 370 ante Joſuæ invaſionem. Et Græci confitentur, quod Phœnices, adeoque & litteræ a Cadmo in Græciam translatæ, ex Ægypto prodierint; ut alia taceamus longe plura.

Tract.

Digitized by Google

Tract. IV, de generis humani per tres filios Noachi sufficienti propagatione ad condendas gentes omnes, ut & de dispersione hominum in varias partes terræ, speciatim de tempore conditæ urbis Ninives, metropoleos regni Assyriaci, differit. Fundamentum propagationis hominum celerrimæ post diluvium ponitur 1) in robustiori, adeoque ad procreandos liberos aptiori corporis habitu, qualem ipsa hominum longævitas demonstret; 2) in gradibus longævitatis, non subito, sed sensim decrescentis: siquidem in tribus prioribus a diluvio generationibus Arphaxad, Salah, Heber, vixerint ultra 430 annos. Inde 3) ponens parem fere longævitatem omnium fere ejusdem generationis hominum, parem itidem fere ἡλικιωτείαν, liberosque procreandi initium ab A. ætatis XX, & parem numerum masculorum & fœmellarum, tabulam construit, qua evincit, anno CCCXL post diluvium exstitisse mares uxoratos 3, 333, 335, 330. Ceterum Niniven, adhibito loco *Gen. X, 11*, circa A. M. 1955 tribus post diluvium seculis conditam evincit. Nimrodum enim ipsum esse *Ninum*, quem urbis ἐπωνύμως conditorem tradunt *Strabo*, *Diodorus Siculus*, *Eusebius in Chronico*, alii. *Nini* vero patrem, *Belum II*, Mosi *Chusch* dictum, avum *Cronum*, a קרן quasi coronatum dicas, *Chamum* esse, qui & nonnunquam *Belus* dicatur, adeoque *Belus I* sit, siquidem nomina Beli & Croni dominationem designantia pluribus tribuantur.

p. 142. 144. 146. 161, 168.

Tract. V, seu appendix præcedentis exactius in intervallum inter fundationem Ninives & interitum Sardanapali inquirit, ex quo Monarchia Assyriaca discerpta in regnum Babyloniæ incipiens cum Nabonassare, & Mediæ, incipiens in Deioce; relicto tamen Tiglath Pilassari, ejusque successoribus, regno Assyriaco tam valido, ut Syriam occupare, & X tribus Israelis in captivitatem abducere potuerint. Probat hinc Autor, Sardanapali interitum, vulgo in antiquiora tempora relatum, incidere in annum 27 post initium Olympiadum, qui A. M. 3255, ante n. C. 748, inque ipsum initium æræ Nabonassaris, recte ita statuente Usserio. Quo & refert *Velleji Paterculi* testimonium, qui interitum hunc contigisse scribat A. 770 ante consulatum Vinicii: consulatum vero hunc incidere in annum periodi Julianæ 4743, unde subtractis annis 770,

190. 204. 206.

Digitized by Google

emergat annus hujus periodi 3973, qui differat saltem sexennio ab A. 3967, cui affixum initium æræ Nabonassareæ.

p. 230. *Tract. VI* argumentum de antiquissima origine, & longa duratione imperii Assyriaci uberius explanat, & (contra *Marshamum*, qui Assyriacum alicujus momenti imperium ante Regem Phul extitisse negat, siquidem Sesostris Ægypti Rex, & ejus successores imperium Asiæ tenuerint,) rationibus e Scriptura S. & autoribus gentilibus demonstrat imperium Assyriacum ante Nabonassarem. Adducit itaque loca Scripturæ, quibus Mesopotamia extra terminos Chaldææ stricte dictæ sita, & in ea Ur, unde egressus Abraham, dicitur Ur Chaldæorum. *Gen. XI, 28, Act. VII, 4.* Ex quo patere ait, Chaldæos jam tum Mesopotamiæ dominos fuisse. Inde allegat *Ciceronem de divin. l. I, Xenophontem* in *Cyropædia*, *Herodotum* in *Polyhymnia*, Chaldæos partem imperii Assyriaci facientes. Nec est, ut reliqua persequamur.

264. *Tract. VII* Græcas & Romanas antiquitates connectere tentat cum antiquissimis regnis orientalibus in Asia & Ægypto; atque adeo cum dispersione Babylonica, proxime a diluvio facta. Hujus sunt capita duo. I De Coloniis Græcis, speciatim de *Pelasgis*. II De *Tyrrhenis*, sive ut antiquiores Græci scriptores eos vocant, *Tyrsenis*, coloniis ex imperio Assyriaco profectis & fundamenta jacentibus Græci & Romani Imperii. *Capite I* præter alia
268. ostendit, sub initium seculi tertii post diluvium Græciam primos accepisse colonos per Osiridem, Isidem, Prometheum, Japeti filium, qui in Bœotia consederit. Respondetur ad objectionem de
272. adventu Cereris in Græciam tempore Erechthei, monstraturque de importatis ex Ægypto frugibus hunc adventum esse intelligendum, & *Pausaniæ* quædam, ubi antiquissimos Bœotiæ populos, *Hectenes*, *Hyantes*, & *Aones* commemorat, explicantur. Porro
275. regnum Sicyoniæ medio seculo III post diluvium cœpisse, & huic finitimum exiguum regnum Arantiæ, seu Phliuntis, regnum itidem Pelasgorum in Arcadia & Argis fere coævum fuisse, autoritate cum præcipue *Dionysii Halicarnassei*, tum & aliorum ostenditur; iterumque *Marshamus*, regno Sicyonio eam, quæ vulgo
293. ipsi tribuitur, antiquitatem detrahens, & *Castoris* ac *Pausaniæ* laterculum Regum Sicyoniorum rejiciens, confutatur, atque omni

studio

ſtudio Pelasgorum antiquitas aſſeritur. *Cap. II de Tyrrhenis* p.315.
probatur, Tyrrhenos eſſe coloniam Lydorum; antiquiorem vero hiſce in Italia coloniam eſſe Umbrorum, quos Græci vocent Ὀμβρίκους, *Herodotus* ſpeciatim Ὀμβρικούς, cujus nominis rationem
hanc maxime notabilem ſuggerat *Plinius: quod inundatione* 321
terrarum imbribus ſuperfuiſſent. Hic diluvium univerſale intelligendum, & Umbrorum conditores diluvio proximos fuiſſe Autor aſſerit, & *Sanchoniathonis* ac *Diodori Siculi* teſtimonia adducit, memorata *Euſebio de præpar. Evang. I, II, quod Cronus regnaverit in Sicilia, & Lydia, & Italia; & quod Oſiris Croni filius trajecto Helleſponto in Europam venerit, & filium ſuum Regem Macedoniæ reliquerit*; unde facilem in Italiam tranſitum Autor fuiſſe ait. Jam cum Cronus ſit Cham, qui & ipſe diluvio ſuperfuerit, probabilem eſſe conjecturam, quod hi antiquiſſimi ſint Umbrorum progenitores. *Bocharti*, Æneæ in Italiam adventum negantis, audaciam improbat, & tum in tempus, quo Tyrrheni in Italiam venerint, inquirens, Herodoti autoritatem ſequitur, qui e Lydia illos 330.
veniſſe tradit duce Thyrſeno, cujus pater Atys, avus Cotys, proavus Manes, ſeu Meon, primus Lydiæ & Phrygiæ Rex. Hunc vero Meonem, unde frequens autoribus Mæoniæ nomen, eſſe Oſirin, Hebræis Mizraim, primum Ægypti, Lydiæ & Phrygiæ Regem, cujus templi fiat mentio *Jerem. XLIII, 23.*

Tract. VIII exſtat Appendix de Cabiris, addenda diſquiſitioni 353.
de Pelasgis, eaque Latine ſcripta. Hac exponitur, id quod religioſe celarunt gentiles, quinam Dii præcipue in numerum Cabirorum, alias incertum, referantur. Notatur hic, voces *Cabiri*, *Corybantes*, *Dioſcuri*, *Samothraces* Euſebio eſſe ſynonimas, nec Deos illos dici, ſed tantum filios *Sydici*, (quem *Semum* eſſe alibi Autor oſtenderat; vid. Acta hæc A. 1722 p. 628) qui Ζεὺς ſit habendus, quoniam pater dicatur Dioscurorum. Tum certum eſſe apud autores, e.g. apud *Strabonem*, *Corybantes* aut eosdem eſſe cum *Curetibus*, *Idæis*, *Dactylis*, & *Cabiris*, *Samothracibus*, *Lemniis*, aut exiguis tantum differentiis diſtingui, cum eadem fere omnes ſacra habuerint. Imprimis vero oſtenditur, Cabiros fuiſſe primos ſacrorum ethnicorum antiſtites, eosque habitos Diis cognatos, cariſſimosque, opibus & armis Principum a Crono deſcendentium ſuffultos.

Quæ

Mesopotamia, the land between the rivers, is the name given to the area between the Tigris and Euphrates rivers in what is now Iraq. Its ancient history is divided into three periods: Sumerian, Babylonian, and Assyrian. The Sumerians were the first people to settle in Mesopotamia, around 5000 BC. They developed a system of writing called cuneiform, which was used to record their laws, literature, and business transactions. The Babylonians, who came to power around 2000 BC, built a great empire and created a code of laws known as the Code of Hammurabi. The Assyrians, who dominated the region from 900 to 612 BC, were known for their military prowess and their vast library at Nineveh.

The Sumerians were a non-Semitic people who built a series of city-states, each with its own king and patron god. They were skilled farmers, using irrigation to grow barley, wheat, and dates. They also developed the wheel, the plow, and the sailboat. Their religion was polytheistic, with a pantheon of gods and goddesses who were believed to control the forces of nature. The Sumerians built ziggurats, massive stepped towers that served as temples and observatories.

The Babylonians, who were Semitic, came to power under the leadership of Hammurabi, who ruled from 1792 to 1750 BC. He is best known for his code of laws, which was inscribed on a stone stele and set up in public places. The code covered a wide range of topics, including property, family, and criminal law. It established the principle of "an eye for an eye" and a system of graduated punishments based on the social status of the victim and the offender.

The Assyrians were a warlike people who built a powerful empire through conquest. They were known for their cruelty to their enemies, but also for their patronage of the arts and learning. The library at Nineveh, built by King Ashurbanipal, contained thousands of clay tablets with texts on a wide range of subjects, including history, literature, and science. The Assyrians were also skilled engineers, building roads, bridges, and aqueducts.

ventis literis, *Iob. XXXI, 35, XIX, 23, 24.* Obiter etiam obſervat, Adamum & Evam, umbilicis caruiſſe, eoque poſteris ſuis plurimis potuiſſe fidem facere, ſe non eſſe ex mulieribus natos. *Cap. II,* p. 411.
de diſtributione harum legum in partes, & de antediluvianis, ubi, collato *Hebr. c. IX*, de pietate Abelis, Sethi, Henochi, Noachi, eorumque juſtitia ex fide, & legibus ſpecialibus Noachi tempore latis agitur. *Cap. III,* de poſtdiluvianis patriarchis, & ſpeciatim de 42
Semo, inter alia oſtenditur, Semum eſſe Melchiſedecum, & locus *Hebr. VII, 1 ſeqq.* eam in ſententiam exponitur. *Cap. IV* ubi 430.
de Abrahami & fide & pietate deque præcepto circumciſionis le- 434.
gibus patriarchalibus ſuperaddito agitur, inter alia obſervat, librum Iobi totum ſpirare pietatem patriarchalem, nullam in eo mentionem fieri circumciſionis, aut liberationis ex Ægypto, fuiſſe ipſum regem, ſeu judicem ſummum inter Arabes, *Iob.* 439.
XXIX, 25, diu ante tempora Moſis. *Cap. V* de principalibus legibus 441.
patriarchalibus diſſerens, per ſingula decalogi præcepta oſtendit, has ſimillimas fuiſſe iis, quas Moſes juſſu divino Iſraelitis poſt 430 annos ab Abrahami ingreſſu in terram Canaan præſcripſit. Siquidem hujus ſcopus fuerit in avita religione Iſraelitas inſtituere, & variis additamentis contra corruptelas gentium idololatricarum munire. *Cap. VI* de minus principalibus legibus patriar- 456.
charum, ſimulque adeo de ritibus religioſis, de ſacerdotibus, altaribus, conſecratis per unctionem lapidibus, decimis, uſu Muſicæ ſacro, expiatione per ſanguinem hyſſopo ſpargendum, ſacrificiis ex animalibus mundis, cum Mincha, ſeu mola ſalſa, de civilibus item conſtitutionibus, magiſtratibus minoribus, menſuris, monetis, &c. paucis exponitur. *Cap. VII,* de legum patriarcha- 469.
lium duratione, diſtinguuntur iterum leges principales, quarum perpetua duratio aſſeritur, & minus principales cum republica Judaica tollendæ; Chriſto ſcilicet melius & efficacius quid in eorum locum ſubſtituente; unde enitendum, quæ libri clauſula, ut, quanto plus lucis nobis effulſit ex evangelio Chriſti, tanto uberiores & maturiores fructus veræ pietatis, juſtitiæ, & charitatis indies proferamus. Index ſubjunctus reſpicit cum volumen primum, ſive *Sanchoniathonis hiſtoriam Phœniciam*, tum ſecundum hoc noſtrum, quod *Origines gentium antiquiſſimæ* inſcriptum eſt.

Digitized by Google

METHODUS NOVA ATQUE UNIVERSALIS, computandi series figuratas & potentias quascunque numerorum naturalium: Autore G. FRID. RICHTERO.

EGregia sunt, quæ de computandis seriebus numerorum cum naturalium tum figuratorum, eorumque potestatum quarumlibet, in *Arte* sua *conjectandi* præcepit ac demonstravit Geometra incomparabilis, *Jacobus Bernoulli:* cujus etiam haudquaquam improbandum judicium videtur de eo quod *Wallisius* & *Bullialdus* in hoc argumento præstiterunt, magni sine dubio viri, sed in ambages oppido insignes delapsi. Quod cum præterire non posset virum Cl. *Naudæum*, nescio sane, qua is adductus ratione, viam Wallisianam etiam aliquot passus longius persequendam statuerit, addita, in *Miscellaneorum Berolinensium Continuatione II*, quam nuper recensuimus, ad demonstrationem *Wallisii*, de summa seriei infinitæ trium inferiorum potestatum numerorum naturalium, nova & consimili demonstratione, pro potestate quarta & quinta: nisi forte hoc propterea fecit, ut occasionem nanciscereturea commemorandi, quæ in doctissimo ipsius schediasmate deinceps sequuntur. Ceterum ista legenti mihi in mentem venerunt, quæ de potentiis numerorum naturalium, nec non de figuratis aliisque seriebus, earumque ortu & computatione, ante aliquot annos ipse meditatus sum & memoriæ causa in chartam conjeci. Quæ cum a Bernoullianis quidem differant, neque tamen minus, ut existimo, facilia atque universalia sint, non ægre laturos arbitror lectores harum rerum amantes, si methodum meam, quam potero brevissime, nunc exponam.

Si series naturalis, 1, 2, 3, 4 .... in semet ipsam ducitur, non tota in totam, sed terminus unus in unum, alius in alium, tertius in tertium, atque ita porro, oritur series naturalium duplicata, hoc est, series quadratorum sive secundæ potentiæ numerorum naturalium, 1, 4, 9, 16 .... sive $1^2, 2^2, 3^2$ .... Si vero series naturalium in semetipsam primo membro truncatam, (2, 3, 4, 5 ....) ista ratione ducitur, existit series dupla numerorum trigonalium, 2, 6, 12, 20.... sive 1. 2, 2. 3, 3. 4, 4. 5 .... Porro si series natural.

in

in ſe ipſam primis duobus membris multatam, (3, 4, 5, 6 . . . .) eodem pacto membratim ducitur, fit ſeries, 3, 8, 15, 24 .... cujus ſinguli termini ſunt quadrata unitate minuta. Cumque ſimiliter ſeries naturalium tribus, quatuor, quinque, pluribusve membris orbata, in ſe ipſam ſive integram ſive truncatam duci poſſit, non difficulter intelligitur, quam plurimas hoc modo generari ſeries novas, atque eas omnes, dummodo terminis infinitis conſtent, & numerus membrorum a ſerie naturalium demtorum finitus ſit, inter ſe plane æquales eſſe. Ducatur enim ſeries nat. A in ſeriem nat. B, membris quotcunque finitis *u* orbatam. Quo facto perſpicuum eſt, ſeriem hoc pacto genitam C compoſitam eſſe ex duabus aliis ſeriebus D & E, quarum utraque ad ſeriem totidem terminorum maximo æqualium, proportionem hactenus quidem incognitam, ſed finitam tamen habet. At ſeries terminorum infinitorum *n u*, ad ſeriem terminorum infinitorum n^2 proportionem habet infinite parvam. Ergo ſeries C = ſeriebus D + E, = ſeriei quadratorum E. Quod ſi ponere placet $u = x + 1$, vel $u = y + 2$, mutabitur ſeries quadratorum E in ſeriem trigonalem duplam, vel in ſeriem quadratorum unitate minutorum; atque ita porro.

A.	1,	2,	3,	4,	5, ...	n.
B.	u+1,	u+2,	u+3,	u+4,	u+5, ...	u+n.
C.	u+1,	2u+4,	3u+9,	4u+16,	5u+25	nu+nn.
D.	u,	2u,	3u,	4u,	5u	nu.
E.	1,	4,	9,	16,	25, ...	nn.

Jam ſi ſerierum iſto modo genitarum quælibet, ſive integra ſive uno pluribusve membris truncata, in ſeriem nat. ſive integram ſive truncatam eadem ratione ducitur, rurſus innumerabiles exoriri ſeries novas, easdemque æquales, dummodo terminis infinitis conſtent, neceſſe eſt: quas inter, præter ceteras, etiam ſeries nat. triplicata, hoc eſt, ſeries cuborum ſive tertiæ poteſtatis numerorum naturalium 1, 8, 27 .... ſive 1^3, 2^3, 3^3 .... itemque ſeries pyramidalis, ſeu figurata tertii gradus, non ſimplex illa quidem ſed ſecupla, 6, 24, 60, 120 .... ſive 1.2.3, 2.3.4, 3.4.5 ..... locum habent: quarum illa naſcitur, ſi ſeries quadratorum, (1, 4,

9 .....) in ſeriem naturalium integram ducitur ; hæc, ſi ſeries trigonalis dupla, (2, 6, 12, 20 ..... ſive 1.2, 2.3, 3.4, ...) per ſeriem natur. duobus membris diminutam (3, 4, 5, ...) membratim multiplicatur.

Similiter ſi ſeries naturalium cum integra tum truncata, in ſeries modo inventas, nec non ſeries claſſis II, (omnes enim ſeries hac via repertæ ad certas claſſes referendæ ſunt, ita ut una claſſis ſolam ſeriem naturalem, claſſis altera ſeries primo loco demonſtratas, claſſis tertia ſeries proxime repertas, ceteræ ceteras complectantur ;) ſi igitur ſeries claſſis II, cum integræ tum terminis numero finitis multatæ, in ſe ipſas, aut in alias ejusdem claſſis, cum integras tum diminutas, membratim ducuntur, denuo emergunt ſeries novæ quam plurimæ, ad claſſem IV adſcribendæ, atque inter ſe, dum infinitæ fuerint, omnino æquales : quas inter etiam locum habet ſeries naturalis quadruplicata, hoc eſt, ſeries quadrato-quadratorum ſive quartæ potentiæ numerorum naturalium 1, 16, 81 .... ſive $1^4, 2^4, 3^4$ ..... & ſeries triang. pyramidalis, ſive figurata quarti gradus, non ſimplex ſed multiplex, 24, 120, 360 ..... ſive 1.2.3.4, 2.3.4.5, 3.4.5.6, ...

Nolo hæc nunc longius perſequi : ſed, ut rem totam paucis complectar, illud ſaltim addo, quod, ductis ſeriebus quibuslibet claſſis c in ſeries quascunque claſſis r, novæ quæ ſic naſcuntur ſeries ad claſſem $c+r$ referendæ, atque inter ſe, ſi terminis conſtent infinitis, plane æquales ſint, quodque in qualibet claſſe, cujus index ſit c, inter alias ſeries etiam locum habeat ſeries poteſtatum c numerorum naturalium, & ſeries figurata *compoſita* gradus c ; hoc eſt, ſeries $1^c, 2^c, 3^c$ ..... atque ſeries huic ipſi æqualis, 1.2.3 .... c, 2.3.4 .... $c+1$, 3.4.5 .... $\overline{c+2}$, ... Ubi notandum, me illas ſeries καθ' ἐξοχήν ſeries *figuratas compoſitas*, vel etiam *configuratas* appellare, quæ methodo hucusque expoſita producuntur : è quibus, ubi opus eſt, etiam ſeries figuratas ſimplices, earumque membra & membrorum ſummas, facile reperire licet, dividendo ſcilicet ſingulos terminos per terminum primum. Ita enim e. g. ſeries figurata ſimplex gradus tertii æqualis erit ſeriei figuratæ compotæ, 1.2.3, 2.3.4, 3.4.5, ... diviſæ per 1.2.3, $= \frac{6}{6}, \frac{24}{6}, \frac{60}{6} \ldots = 1, 4, 10$ ..... & ſeries figurata ſimplex

plex gradus c æqualis reperietur seriei configuratæ 1. 2. 3 .... c, 2. 3. 4 .... $\overline{c+1}$, 3. 4. 5 ..... $\overline{c+2}$, ... divisæ per 1. 2. 3 ... c.

Cum ex iis, quæ hactenus commemoravi, satis constet, series potestatum quarumque numerorum naturalium infinite continuatas, $1^1, 2^1, 3^1$ ..... $1^c, 2^c, 3^c$ ..... æquales esse seriebus configuratis itidem in infinitum continuatis, 1. 2, 2. 3, 3. 4, ... (hoc est, 2, 6, 12 ....) 1. 2. 3 .... c, 2. 3. 4 .... $\overline{c+1}$, 3. 4. 5 .... $\overline{c+2}$, ... perinde nunc erit in determinandis harum serierum summis, sive priores sive posteriores computandas sumamus. Sumamus igitur posteriores, quippe faciliores computatu, sitque primo loco investiganda summa seriei infinitæ A, $= 1 + 2 + 3 + 4$.... quæ licet sit ipsa series natural. tamen & inter series potestatum & inter figuratas ex æquo numerari potest. Subscribatur ei series B, quam, brevitatis causa, *summatoriam* seriei A vocare fas sit, quippe cum quilibet ejus terminus æqualis esse debeat termino respondenti seriei A, simul cum terminis præcedentibus ejusdem seriei in unam summam collectis.

Series A. 1, 2, 3, 4, 5.....
Series B. 1, 3, 6, 10, 15.....

Dico, seriem B oriri, si series A per se ipsam multiplicetur primo membro truncatam, ac de nova serie hoc pacto genita C, sive de singulis ejus terminis, sumatur dimidium:

Series naturalis A, 1, 2, 3, 4..... n.
Series nat. truncata, 2, 3, 4, 5..... n+1.
Series C, 2, 6, 12, 20..... nn+n.
Dimidium seriei C, 1, 3, 6, 10..... $\frac{1}{2}$ nn + $\frac{1}{2}$ n = seriei B.

Itaque membrum ultimum hujus seriei B, $\frac{1}{2}$ nn + $\frac{1}{2}$ n = $\frac{1}{2}$ nn (propter n ex hypothesi infinitum) = toti seriei infinitæ A.

Sit porro computanda series configurata C, 2, 6, 12, 20 .... (sive 1. 2, 2. 3, 3. 4, ... = seriei potestatum secundarum, $1^2, 2^2, 3^2, 4^2$ ....) Dico, summatoriam hujus seriei D, (2, 8, 20, 40....) oriri, si ipsa series C membratim multiplicetur per seriem natu-

ralem duobus primis membris truncatam, ac de nova ſerie hoc modo genita, E, ſumatur pars tertia.

Series computanda C, 2, 6, 12, 20 . . . . nn + n.
Series natur. truncata, 3, 4, 5, 6 . . . . . n + 2.
Series nova E, 6, 24, 60, 120 . . . . n^3+3n^2+2n.
Series D = $\frac{1}{3}$ E, 2, 8, 20, 40 . . . . $\frac{1}{3}n^3+n^2+\frac{2}{3}n$.

Ergo membrum ultimum hujus ſeriei D, $\frac{1}{3}n^3+n^2+\frac{2}{3}n=\frac{1}{3}n^3$, (propter n infinitum) = toti ſeriei infinitæ C.

Atque hac via etiam ad ſequentes ſeries configuratas, earumque computationem, ordine pervenire proclive eſt. Sed pergo nunc ad magis univerſalia, oſtendamque, quo pacto ſeries figuratæ compoſitæ quæcunque, & terminis etiam numero finitis quotcunque conſtantes, una opera computari poſſint, nec non, qua ratione ex inventis ſummis ſerierum figuratarum, etiam ſummas earum ſerierum, quæ ex potentiis quibuscunque numerorum naturalium conſtant, & membra ſive infinita numero ſive finita quotcunque habent, methodo plane univerſali definire liceat.

Sit igitur computanda ſeries figurata compoſita quæcunque F, terminis quotcunque n conſtans, & gradus c: dico rurſus, ſummatoriam hujus ſeriei oriri, ſi ipſa ſeries F multiplicetur per ſeriem naturalem membris c diminutam, ac deinde ſingula membra novæ ſeriei G per $\overline{c+1}$ dividantur, hoc modo:

Series computanda F, $1.2.3\ldots c$, $2.3.4\ldots\overline{c+1}$, $3.4.5\ldots\overline{c+3}$, ... $n.n+1.n+2\ldots n+c-1$.
Series natur. truncata, $c+1$, $c+2$, $c+3$, ... $c+n$.
Series nova G, $1.2.3\ldots\overline{c+1}$, $2.3.4\ldots\overline{c+2}$, $3.4.5\ldots\overline{c+3}$, ... $n.\overline{n+1}.\overline{n+2}\ldots\overline{n+c}$.
Series G, diviſa per $\overline{c+1}$, $\frac{1.2.3\ldots c+1}{c+1}$, $\frac{2.3.4\ldots c+2}{c+1}$, $\frac{3.4.5\ldots c+3}{c+1}$, ... $\frac{n.\overline{n+1}.n+2\ldots n+c}{c+1}$.

Demonſtrandum eſt, hanc ſeriem noviſſimam eſſe ſummatoriam ipſius ſeriei F, quod ita doceo. Membrum primum $\frac{1.2.3\ldots c+1}{c+1}$

eſt

est $= 1.2.3 \ldots c$, = membro primo seriei F. Membrum alterum, $\frac{2.3.4 \ldots c+2}{c+1}$ est $= 2.3.4 \ldots \overline{c+1}, \times \frac{c+2}{c+1} = \overline{2.3.4 \ldots c+1}, \times (1 + \frac{1}{c+1}) = 2.3.4 \ldots \overline{c+1}, + \frac{2.3.4 \ldots c+1}{c+1} = 2.3.4 \ldots \overline{c+1}, + 1\ 2.3 \ldots c$, = duobus primis membris seriei F simul sumtis. Porro membrum tertium, $\frac{3.4.5 \ldots c+3}{c+1} = 3.4.5 \ldots \overline{c+2}, \times (1 + \frac{2}{c+1}) = 3.4.5 \ldots \overline{c+2}, + \frac{2.3.4 \ldots \overline{c+2}}{c+1} = 3.4.5 \ldots \overline{c+2}, + 2.3.4 \ldots \overline{c+1}, + 1.2.3 \ldots c$, = tribus primis membris seriei F, in unam summam collectis. Denique membrum ultimum, $\frac{n.\overline{n+1}.\overline{n+2} \ldots \overline{n+c}}{c+1} = n.\overline{n+1}.\overline{n+2} \ldots \overline{n+c-1}, \times (1 + \frac{n-1}{c+1}) = n.\overline{n+1}.\overline{n+2} \ldots \overline{n+c-1}, + \frac{n-1.n.n+1 \ldots n+c-1}{c+1} = n.\overline{n+1}.\overline{n+2} \ldots \overline{n+c-1}, + n-1.n.\overline{n+1} \ldots \overline{n+c-2}, + n-2.n-1.n \ldots \overline{n+c-3}$, & ita porro; quam quidem seriem nullam aliam esse quam ipsam seriem F inversam, satis patet.

Itaque summa cujuslibet seriei figuratæ compositæ, cujus gradus c, & numerus terminorum n, est $\frac{n.n+1.n+2 \ldots n+c}{c+1}$, & summa seriei figuratæ simplicis ejusdem gradus, & totidem terminorum, est $\frac{n.n+1.n+2 \ldots n+3.}{1.2.3.4 \ldots c+1}$ Quæratur e. g. summa 8 membrorum seriei pyramidalis, ubi primum membrum 1, $c=3, n=8$; eritque $\frac{n.n+1.n+2 \ldots n+c}{1.2.3 \ldots c+1} = \frac{8, 9, 10, 11}{1.2.3.4} = \frac{7920}{24} = 330$.

Restat ut expediam, quomodo ex cognitis numerorum figuratorum summis, summæ potestatum quarumlibet, & series earum

earum etiam finitæ quæcunque computari atque una formula generali comprehendi possint. Et de $\int n$ quidem, hoc est, de summa primæ potestatis, sive ipsorum numerorum naturalium, 1, 2, 3, 4 .... n, jam ex superioribus constat, quod sit $= \frac{1}{2} n n + \frac{1}{2} n = \frac{1}{2} (n. \overline{n+1.})$ Cum vero terminus seriei figuratæ compositæ, ubi $c = 2$, indefinite sit $n. \overline{n+1} = n^2 + n$, & summa omnium terminorum istius seriei, sive $\int n^2 + \int n$, sit $\frac{n. n+1. n+2,}{3}$ erit $\int n^2$, sive summa secundæ potestatis numerorum naturalium, $= \frac{1}{3} (n. \overline{n+1.} \overline{n+2}) - \int n$.

Pari ratione, cum terminus seriei configuratæ, ubi $c = 3$, indefinite sit $n. \overline{n+1.} \overline{n+2} = n^3 + (2+1) n^2 + 2n$, & summa omnium terminorum, a primo ad n usque, sive $\int n^3 + (2+1) \int n^2 + 2 \int n$, sit $= \frac{1}{4} (n. \overline{n+1.} \overline{n+2.} \overline{n+3})$ erit $\int n^3$, sive summa tertiæ potestatis numerorum naturalium, ab 1 ad terminum n usque $= \frac{1}{4} (n. \overline{n+1.} \overline{n+2.} \overline{n+3}) - \overline{2+1} \int n^2 - 2 \int n$.

Similiter reperitur, esse e. g. $\int n^6$, sive summam sextæ potestatis numerorum naturalium ab unitate ad n usque, $= \frac{1}{7} (n. \overline{n+1.} \overline{n+2} \ldots . \overline{n+6}) - \overline{5+4+3+2+1.} \int n^5 - \overline{4a+3b+2c+d.} \int n^4 - \overline{3a+2b+c.} \int n^3 - \overline{2a+b.} \int n^2 - a \int n$; eritque hæc formula universalis, $\int n^c = \frac{1}{c+1} (n. \overline{n+1.} \overline{n+2} \ldots . \overline{n+c}) - (\overline{c-1} + \overline{c-2} + \overline{c-3} \ldots . + 1) \int n^{c-1} - (\overline{c-2.} a + \overline{c-3.} b \ldots .) \int n^{c-2} - (\overline{c-3.} a + \overline{c-4.} b \ldots .) \int n^{c-3}$, & ita porro; ubi a, b, c, d .... seriem summatoriam coefficientium membri immediate præcedentis, & quidem a terminum primum, b terminum 1 & 2, c terminos 1, 2 & 3, &c. illorum coefficientium significat. Itaque in membro $- \overline{4a+3b+2c+d.} \int n^4$ (quoniam membrum immediate præcedens est $- \overline{5+4+3+2+1.} \int n^5$) est $a = 5$, $b = 5 + 4$, $c = 5 + 4 + 3$, & sic deinceps. In membro autem sequente, $\overline{3a+2b+c.} \int n^3$, est $a = 4a$, (= termino primo membri præcedentis) $b = 4a + 3b$, $c = 4a + 3b + 2c$; atque adeo a, b, c .... in singulis membris alium habent valorem, qui tamen ex præcedenti valore facile determinari potest. Est igitur

$\int n = \frac{1}{2} (n. \overline{n+1})$

$\int n^2$

$\int n^2 = \frac{1}{3}(n.\overline{n+1}.\overline{n+2}) - \int n.$

$\int n^3 = \frac{1}{4}(n.\overline{n+1}.\overline{n+2}.\overline{n+3}) - \overline{2+1}.\int n^2 - 2.\int n.$

$\int n^4 = \frac{1}{5}(n.\overline{n+1}\ldots.\overline{n+4}) - \overline{3+2+1}.\int n^3 - \overline{2a+b}.\int n^2 - a.\int n.$

$\int n^5 = \frac{1}{6}(n.\overline{n+1}\ldots.\overline{n+5}) - \overline{4+3+2+1}.\int n^4 - \overline{3a+2b+c}.\int n^3 - \overline{2a+b}.\int n^2 - a.\int n.$

$\int n^c = \frac{1}{c+1}(n.\overline{n+1}\ldots.\overline{n+c}) - (\overline{c-1}+\overline{c-2}\ldots.)\int n^{c-1} - (\overline{c-2}.a+\overline{c-3}.b\ldots.)\int n^{c-2} - (\overline{c-3}.a+\overline{c-4}.b\ldots.)\int n^{c-3} - (\overline{c-4}.a+\overline{c-5}.b\ldots.)\int n^{c-4}\ldots\ldots$

Exemplis duobus finiam. Quæratur ſumma poteſtatum quintarum numerorum naturalium ab 1 ad 100, ſive $\int 100^5 = \frac{1}{6}(100.101.102\ldots.105) - \overline{4+3+2+1}.\int 100^4 - \overline{3a+2b+c}.\int 100^3 - \overline{2a+b}.\int 100^2 - a\int 100$. Reperietur

$\int 100 = \frac{1}{2}(100.101) = 5050.$

$\int 100^2 = \frac{1}{3}(100.101.102) - \int 100 = 343400 - 5050 - 338350.$

$\int 100^3 = \frac{1}{4}(100.101.102.103) - \overline{2+1}.\int 100^2 - 2.\int 100 = 25502500.$

$\int 100^4 = \frac{1}{5}(100.101.\ldots.104) - \overline{3+2+1}.\int 100^3 - \overline{6+5}.\int 100^2 - 6.\int 100 = 2050333330.$

$\int 100^5 = \frac{1}{6}(100.101\ldots.105) - \overline{4+3+2+1}.\int 100^4 - \overline{11+14+9}.\int 100^3 - \overline{24+26}.\int 100^2 - 24.\int 100 = 171708332500.$

Q. E. J.

Quæratur ſumma ſeriei infinitæ quartarum potentiarum ex numeris naturalibus, ab unitate incipientium, ſive $\int n^4, = \frac{1}{5}(n.\overline{n+1}.\overline{n+2}.\overline{n+3}.\overline{n+4}) - \overline{3+2+1}.\int n^3 - \overline{2a+b}.\int n^2 - a\int n.$ Quoniam $\frac{1}{5}(n.\overline{n+1}\ldots.\overline{n+4}) = \frac{1}{5}(n^5, + \overline{4+3+2+1}.n^4, + \overline{3a+2b+c}.n^3, + \overline{2a+b}.n^2, + an;)$ omnes vero quantitates, $\overline{4+3+2+1}.n^4$, $\overline{3a+2b+c}\ n^3$, $\overline{2a+b}.n^2$, an, itemque $\overline{3+2+1}.\int n^3$, $\overline{2a+b}\ \int n^2$, $a\int n$, (propter n hoc caſu infinitum) reſpectu quantitatis n^5, infinite parvæ ſunt, erit $\int n^4 = \frac{1}{5}n^5$, hoc eſt, ſumma ſeriei propoſitæ ſe habebit ad totidem terminos maximo æquales ut 1 ad 5.

JO. GEORGII AB ECKHART DISSERTATIO DE *Apolline Grænno Mogouno in Alsatia nuper detecto, qua Dii locales varii, Thermarum item Aquisgranensium, & Wisbadensium, nec non Colmariæ, Argentariæ, Argentorati, aliorumque Alsatiæ & Germaniæ locorum Antiquitates quædam breviter exponuntur.*

Wirceburgi, typis Henrici Engmann, Typogr. Aulici, 1727, 4. Plag. 3.

CUm mature Observationem illam *Mautourii* de Inscriptione nuper in Alsatia reperta, quam in Supplementis Tomo IX Sect. VII p. 325 sq. dedimus, cum Celeb. *Eckarto* communicassemus, ille mox nobis singularem hanc Dissertationem typis impressam ac Reverendissimo LOTHARIO FRANCISCO, Archi-Ep. Moguntino inscriptam transmisit, quam hoc loco integram describi, haud ægre laturos Lectores speramus.

I. Horburgi, quod oppidum in Alsatia ad Illum fluvium, Colmaria non procul, jacet, inventus nuper est Lapis Romanus, hac Inscriptione conspicuus:

APOLLINI GRAN
NO MOGOUNO
Q. LICINIUS TRIO
D. S. D.

Cl. Morellus Mautourius, vir variis jam ingenii monumentis editis celebris & membrum Academiæ Regiæ Numismatum & Inscriptionum Parisinæ omni laude dignum, aliquam ejus explicationem dedit, ab Illustri Domino de Corberon Præside summi in Alsatia Tribunalis primario ad hoc invitatus. Nobis in eandem paucula commentari placet.

II. Deos aliquando a locis certis cognomina recepisse, extra dubium est. MARTI CATURIGI dicata Ara ante aliquod tempus prope Heilbronnam ad Nicrum inventa est, quam brevi integram edemus; *Caturigum* vero urbs, nunc *Chorges* dicta, in Gallia Narbonensi versus Druentiam fluvium reperitur. Gruterus pag. 55, num. 8, 9, geminas Inscriptiones profert, unam MARTI ET GENIO TALLIATIUM & alteram MARTI TALLIATIUM consecratas. Repertæ hæ sunt non longe ab arce *Dollendorf* in pago Rumstorf in Eifflia. Unde non adeo absone Crombachius vir doctus & Socius quondam Jesu in Historia Colonienſi inedita suspicatus est, ipsum *Dollendorfium* a *Talliatibus* veteribus incolis aut hos ab illo nomen trahere. MERCURIO ARCETIO, ARTAJO & ARVERNO inscripti lapides a Grutero exhibentur. HERCULES DEUSO a Sirmondo primum demonstratus est fuisse Deus localis *Tuitii*, quod olim *Castrum Deusonis*

ſonis audiit, nunc vero *Deutz* vocatur. HERCULES MACUSANUS, cujus Lapis olim Weſtcapellæ in Selandia erutus eſt, non quidem nomen habet a *Maguſo* Africæ urbe, cujus Plinius Hiſt. Natur. lib. VI cap. 29 meminit; ſed a *Macuſa* vel *Mecuſa* civitate, quam Geographus Ravennas lib. IV, cap. 26, ad Moſellam infra *Tullum, Scarbonam*que & ſupra *Gamiam* & *Treores* ſive Treviros conſtitutam fuiſſe prodit. Macuſæ huic exacte convenit ſitus duorum vicorum, in utraque Moſellæ ripa ſibi oppoſitorum, qui nunc vulgo *Rothen-Macheren* & *Kœnigs-Macheren* dicuntur. Errant igitur & ii, qui *Weſtcapellam* Macuſam olim dictam fuiſſe, teſtibus carentes, putarunt. DEUS LEHERENNUS apud Convenas Novempopulaniæ detectus apud Gruterum p. 1074. ENDOVELLICUS & MORITASGUS a Reinesio peculiaribus libellis expoſiti, BACURDUS, BELATUCADRUS, CAMULUS, TOGOTES & plerique a Sponio in Diſſertatione de Diis incognitis producti eodem modo locales ſunt. DEÆ MALVISÆ in lapide Colonienſi; MATRES & MATRONÆ AUFANIÆ apud Gruterum p. 90 num. 11. GERUDATIÆ in Lapide in Provinciæ loco, S. Eſteves dicto, effoſſo & a Sponio in Miſcell. edito; GALLAICÆ Corunnæ in Gallæcia in lapide inventæ, apud Gruterum p. 90. VAPTHIÆ in lapide ad Rhenum detectæ; ASERCNEHÆ Odenhuſii ad Rhenum; HAMAVEHÆ ad vicum Alforſium prope Juliacum erutæ; VACALLINEHÆ ad villam Amweiler non longe a pago, nunc *Vachlendorf* vocato, effoſæ, RUMEHÆ in loco qui dicitur *Rumanheim*, non procul a Veteribus caſtris Romanorum repertæ, & in marmore Eccleſiæ Loveneſſen, prope Emskircham ad Rhenum ſitæ, melius ROMANEHÆ dictæ, nomina itidem ſua a locis certis trahunt, ubi cultæ fuerunt. DEA NEHALENNIA in aliquot lapidibus in Selandiæ angulo, qua maxime in Oceanum excurrit, A. 1647 reperta, peculiari ſtudio a Boxhornio, Vredio & Keislero illuſtrata eſt. Sed nemo horum, ut puto, quæ illa demum fuerit, detexit. In Lapidibus laudatis Dea hæc modo ſedet cum corbe pomis, piris aliisque fructibus repleto, ad dextram canem, ad ſiniſtram alium corbem habens; modo pede ſiniſtro proræ navis inſiſtit; in aliis præſentatur cum calatho in manu ſiniſtra, & foliis vitis hinc inde ad latus; in quibusdam ei canis adſtat, aut Hercules, aut Neptunus cum Delphino & tridente, vel gubernaculo; uni adſculptæ ſunt victoriolæ cum palma: cornucopiæ quoque & arbor latis foliis ei adduntur. Clarum ex hiſce eſt, hæc eſſe ſigna novæ coloniæ in litore maris inſtitutæ, & ex cultura terræ & commerciis efflorescentis Statuo itaque, *Nehalenniam* eſſe loci nomen Batavicum atque idem ſignificare ac noſtrum *Neuland*, quo terras præſertim mari detractas & noviter detectas appellamus. *Neha* noſtrum *neu*, novum, refert, & *land* aut vetus *lend* eſt *terra*, *ager*. Tutelaris regionis Dea inde *Nehalendia* & mollius, ore Romano, *Nehalennia* dicta eſt, quaſi *Dea terræ novæ*. Germani deinde poſt expulſos Romanos eandem terram, quod mari circumflua eſſet, *Selandiam* vocarunt. Crombachius teſtatur, Woringæ ad Rhenum infra Coloniam lapi-

dem effoſſum & Blanckenhemium transportatum eſſe, qui hanc Inſcriptionem habuit:

IN H. D. D.
DEAE REGIN.
VICANI SE
GORIGIENSES.

Segorigienſes hic vocari putat *Woringenſes*; ita vicus eorum *Sworigen* dictus olim fuiſſet; unde Romani literam *w* more ſuo in *g* convertentes *Segorigium* fecerint. *Dea Regina* igitur, cui *in honorem Domus divinæ* ſive Auguſtæ Segorigienſes Aram dedicarunt, culta fuit *Regini*, qui locus nunc *Reckendorf* dicitur & Woringam inter & Coloniam jacet, quod ille non obſervarat. Ex Itinerario quidem Antonini ſcio Treviris Coloniam tendenti *Bedavicum, Auſanam vicum, EGORIGIUM vicum, Marcomagum, Belgicam,* & *Tulpiacum* transeundum fuiſſe: ex quibus Bedavicus eſt *Bitburg* Luxenburgici Ducatus, *Auſana* quadrat in vicum *Oes* ad ſiniſtram Gerolſteinii ad amniculum, qui in Kyllam influit, ſitum. *Egorigium*, corruptum in *Egoripium*, in oppido Kerpen quærendum eſt. *Marcomagum* reſtat in *Marmagen* vico. *Belgica* ubi fuerit, non patet. *Tulpiacum* hodie *Zulch* dicitur. Sed *Egorigium* hoc a lapidis *Segorigio* diverſum eſſe ut exiſtimem, congruentia nominum Woringæ cum Segorigio, & *Reckendorfii* cum *Regino*, ac utrorumque vicorum vicinia, facit.

Juliaci in columna Templi quadam legitur:

DEAE UNCIAE
QUINTINUS
QUINTINIANUS
QUINTUS
CANDIDUS.

Pro *Uncia* tamen, ſi SUNCIA reponatur, non refragor. Locus *Zons* ad Rhenum jacens *Suncium* nobis redderet. Sed Tacitus nobis indicat, Civilem Batavum Ubiis, ad fœdus ſecum contra Romanos incundum perſuaſis, *Sunicos* etiam, ut eidem fœderi accederent, compuliſſe. Ergo interius habitarunt; & *Sunicium* vel *Suncium* Sunicorum vicus fuerit eo loco, ubi nunc in Ducatu Limburgenſi vicus *Sunich* vel *Sinnich* cernitur. Coloniæ cum Virgines Urſulinæ prope S. Cunibertum A. 1674, novum Parthenonem conderent, Aræ aliquot inventæ ſunt. Unius Inſcriptio eſt:

DEAE HARIOSAE
H. D. TI. ULPIUS.

Si Ducatus Clivenſis oppidum *Orſoium* tam antiquum eſſet, ut ad Romana tempora aſcenderet, illud Deæ huic cognomen feciſſe potuiſſet. Nominis certe ſonus optime congruit. In Bonnenſis ſuburbio Dikircha Eccleſia Collegiata eſt, ad cujus lævum latus prope Sacrarium in muri quadrato lapide legitur:

APOLLINI LIVIO

CN.

Digitized by Google

CN. CORNELIUS
AQUILIUS NIGER
LEG. LEG. I. M. P. F.
ITEM. PROCONS.
PROVINCIAE GAL
LIAE NARBONENSIS. IT.
SODALIS HADRIAN.

Livium, locus, exponi hic poteſt de oppido *Linne*, quod Keyſerswerdam inter & Ordingam in ſiniſtra Rheni ripa jacet. Qua vero de cauſa Apollinem Livium *Aquilius Legatus Legionis primæ Minerviæ, piæ, fidelis, item Proconſul Provinciæ Galliæ Narbonenſis, item ſodalis Hadriani* Auguſti coluerit, nondum patet.

III. Tot exemplis, quorum tamen plura reticui, inductus, cenſeo APOLLINEM GRANNUM MOGOUNUM a duobus locis, *Granno* nempe & *Mogounno*, appellatum eſſe. Aquas minerales & balnea calida Apollini ſive Soli, quem eorum autorem Græci & Romani credebant, ſacra fuiſſe conſtat. Cl. Mautorius idem recte obſervavit. Acidulis Romanos valde uſos non invenio, thermis & balneis autem delectatos eſſe certum eſt *Belunum* civitas in Marchia Tarviſina ferrifodinis claret, a quibus ei & a Celtis nomen inditum: nam *balain* Cambris adhuc *ferrum* & *chalybem* deſignat. Hic etiam thermæ celebres ab antiquo fuerunt, unde Aquilejæ & in vicinia Lapides non uni reſtant modo FONTI BELENO, modo APOLLINI BELENO dedicati. *Belenum* Noricis recte tribuit Tertullianus Apologet. cap. 23, quem *Belin* Herodianus lib. VIII, cap. 7, vocat. Hyoſcyamus & ſolanum plantæ, quas Latini *Apollinares* nominarunt, Autor græcus Synonymorum Dioſcoridi junctorum βιλινέμειον & Apulejus de herbis cap. 4, *belinuntiam* appellant, ab Apolline Beleno; unde & nomen Germanicum *bilſen* forte deducendum eſt.

Granni igitur & *Mogouni* aquas etiam calidas ſcaturiiſſe non incongrue præſumitur. Velſerus ideo vellet *Grannum* nominatum eſſe Apollinem ab *Aquisgrano*, urbe thermis celeberrima. Cl. Mautourium duo obſtacula impediunt, quo minus huic ſententiæ accedat. Primum eſt, quod Inſcriptiones *Apollini Granno* vel *Granio* dicatæ & a Grutero Velſeroque productæ in longe diſſitis ab Aquisgrano locis, Romæ nimirum, Muſelburgi in Scotia, Enderaci prope Edenburgum, Brettæ in Dacia, & tandem in Diœceſi Auguſtana Phinnigiaci, Laulingæ & Faingenæ ſint repertæ. Aſt miles Romanus orbem terrarum pererrabat, & ex Belgio & Germania inferiori, ut neceſſitas & juſſa exigebant, in Britanniam Scotiamque, in Germaniam & Daciam ibat. Unde etiam unam eandemque Legionem ſæpius in diverſiſſimis & longe invicem diſtantibus terris militantem invenias. Deorum Dearumque etiam localium, a quibus beneficiis ſe affectos credebant, memoriam ubique conſervabant, iisdemque, prout occaſio ferebat, monumenta erigebant. Quis Romæ quæreret *Dianam Arduinnam* ab Ar-

duenna ſylva inter Moſellam & Moſam fluvios extenſa nominatam? interim tamen ibi ſacerdos ejus vixit, eamque coluit, quod idem aut alius, qui eum conſtituit, in Arduenna felicem venationem exercuiſſet. Inſcriptio hoc teſtatur in via Decia Salaria ad Septem balneas reperta, & apud *Gruterum* pag. 214 num. 3 impreſſa, quæ his verbis conſtat:

DIS MANIBUS.
Q. CAESIUS. Q. F. CLAUD
ATILIANUS. SACERDOS
DEANAE. ARDUINNAE
FECIT. SIBI. ET. SUIS. HERED.
IN. FR. P. XII. AGR. P. XV.
III. ID. OCT.
IMP. CAES. FLAVIO DOMITIANO VIII.
ET. C. VALERIO MESSALINO COS.

Eodem modo, qui a morbis ope thermarum certarum liberati erant, beneficii memores Apollini iſtius loci ſive Deo thermarum præſidi, grati animi teſtimonium, ubicunque demum eſſent, exhibebant. Sic APOLLINI SIANO ſacer lapis Lugduni in S. Petro, teſte Grutero, reperitur; quem vix aliunde, quam a *Siantico* aut, ut Antonini Itinerarium ſcribit, *Santico* nominatum putes. Hodie eſt oppidum Carniolæ ad Sanam amnem, & vulgo *Saneck* dicitur. Sic Dei Noricorum *Beleni ædituum* Phœbitium, & Atticum Patera *ſacerdotem Apollini Beleni* Auſonius in Profeſſ. Burdigalenſibus n. 4 & 10 celebrat. Eidem Claromonti apud Arvernos & Convenas Novempopulaniæ lapides dicati ſunt. Propius tamen Aquisgrano *Apollinem Grannum* veneratum quoque eſſe, probat Lapis mutilus in vico Erp inventus & Blanckenhemium translatus, ubi magnus Inſcriptionum Romanarum numerus, necdum ab antiquariis noſtris ſatis luſtratus, aſſervatur. Illi inciſum eſt:

APOLLINI GRAN
NIO ATTIUS - - -

Non igitur obeſt, quod in terris procul diſſitis Granni memoria inveniatur, nec ideo *Grannum* ab *Aquisgrano* diſtinguendum eſt.

IV. Alterum Cl. Mautourii obſtaculum, quod nolit *Grannum* de *Aquisgrano* exponi, hoc eſt; putat Aquisgrani nomen recentius eſſe, & ſeculo decimo tantum apud Rheginonem & Luitprandum inveniri. Sed Annales ſeculi octavi & noni omnes eam jam palatio inclytam & veluti alteram in Germania Romam celebrant. Thermas tamen, ibi a Romanis excultas & curandis morbis adhibitas, a Francis in Belgium & Galliam irruentibus devaſtatas, nec poſtea per longum ſatis temporis ſpatium valde curatas eſſe, facile credo. Interea nihilominus vulgo *Aquarum* & *Granni* appellationem locus retinuit, ex quibus illa *Aquisgrani* tandem coaluit. Notkerus Balbulus in Vita Caroli M. prodit, creditum vulgo eſſe, ſpectrum latere in calidis Granni aquis, & nocere iis ſe lavantibus. Pippinus tamen non-

nondum Rex, qui ibi ex Bertâ conjuge Carolum A. 742 ſuſcepit; unde locus ab eodem Notkero Caroli M. *genitale ſolum* vocatur, cum virtutem aquarum harum reſciviſſet, vulgi opinionem inſuper habuit, & ibi primus ex ſuis lotus eſt, thermasque reſtituit, quas filius ejus poſtea magnifice excoluit. Ex eo Pippinus locum adamavit. Ejus juſſu tunc aureum numinum AQVIS ab ERPONE MONETARIO cuſum eſſe exiſtimes, quem nobis Blancus ex Nummophylacio Regis Galliæ dedit. Nam monetarii, Majoribus Domus ſic volentibus, nomina ſua nummis inſcribebant, ne Regum nomina nimis inclareſcerent. Rex factus Pippinus Aquisgrani primum A. 765. Paſcha, & deinde iterum aliud Paſcha natalemque domini ſolenniter celebravit, ac hiberna habuit. Inter nummos p. m. Siegleri Conſilii Eccleſiaſtici Wirceburgenſis a Secretis & Academiæ Bibliothecarii, quos nuper ſumme Reverendus Godefridus Abbas Gotwicenſis, antiquitatum Germanicarum æſtimator, promotor & cultor inter paucos, ſibi comparavit, inveni rariſſimum Pippini Regis nummum AQVIS URBIS nomen oſtentantem, cujus delineationem in Commentariis de Rebus Franciæ Orientalis proxime edendis dabo. Oportet igitur *Aquas Granni* vel *Grani* urbem jam diu ante Pippinum extitiſſe: neque enim tam parva temporis intercapidine urbem ibi a Pippino conſtructam eſſe credibile eſt.

V. Ignotæ originis nomina vulgus aut a vetuſtis, quos ſibi pro lubitu fingit, heroibus, aut a dæmonibus derivat. A Romanis olim inultum Aquisgranum cana traditio ferebat, quæ vel ipſa antiquitatem non parvam loco adſtruit. Romæ *Thermæ Neronianæ* admirabantur; quo factum, ut Aquisgrannenſes a fratre Neronis Imperatoris, cui *Granni* nomen fuiſſe fingebant, conditas & nominatas eſſe naſutuli quidam rudi plebeculæ facile perſuaderent. Adoptavit hanc fabulam Fridericus I. Imp. in Præcepto pro Aquisgranenſibus emiſſo, eumque ſecutus eſt Engelhuſius in Chronico edit. Leibnit. p. 991 & 1022.

VI. Alii, vulgari & veteri ſuperſtitione, rebus mirandis dæmones præſidere credentes, nomen thermis non ab heroë *Granno*, ſed a *ſpectro Granno* habere opinati ſunt, quod ibi ſe lavantes infeſtet. *Grant* ſpectrum olim in Anglia famoſum, a Gallis forte & Britannis, Celtarum ſobole, in poſterorum notitiam delatum, ex Gervaſii Tilberienſis Otiis Imperialibus concludo. Ibi enim Dec. ſione III. cap. 62. de illo dicitur: *Eſt in Anglia quoddam dæmonum genus, quod ſuo idiomate GRANT nominant, ad inſtar pulli equini anniculi, tibiis erectum, oculis ſcintillantibus. Iſtud dæmonum genus ſæpiſſime comparet in plateis, in ipſius diei fervore aut circa ſolis occiduum. Et quoties apparet, futurum in urbe illa vel vico portendit incendium.* Spectri hujus nomen cum Galli vicinique iis Belgæ apud ſe haberent, hereditarie etiam a Celtis acceptum, appellationem urbis *Granni* ob ſimilem pene ſonum facile cum hoc ſpectro confuderunt, & Granni aquis dæmonem alligarunt, licet ab optimo genio eſſent.

VII. Nominis tamen *Granni* originem vel ex Celtica vel Germanica lingua

lingua deducendam esse, nemo inficias ibit: ego in hanc sententiam imprimis inclino. Celtæ enim & Germani ante Romanos, & hi post eosdem Aquisgranum incoluerunt. Linguæ Celticæ reliquiæ apud Aremoricos seu Galliæ Britones, nec non apud Angliæ Wallos Cambrosque supersunt. Cambris vero & Wallis *gro* & *grajan*; Saxonibus vero *grant*, suburram, glaream, sabulum denotant. Conveniunt cum his vocibus Gallica *grave* & *gravier*, sabulum; *gravelle*, calculus, qui Germanice *grieſs* vocatur. *Vin de grave* iisdem Gallis appellatur vinum Burdigalense, quod ex solo arenoso ad Garumnam fluvium provenit. Vulgo pro *grave* dicitur *greve*, & hinc locus publicus, suppliciis sceleroſorum destinatus, Lutetiæ Parisiorum ad Sequanam situs, *la Greve* vocatur; quia olim sabulo refertus erat. Galli quoque *pierre de gré* nominant lapidem arenaceum duriorem; & Walones Belgici voce *grev* pro *arena* aut *sabulo* adhuc utuntur. Radix omnium apud Saxones restat, quibus *gruen* est *comminuere*, & *grue* succus comminutione expressus. Hinc & Anglosaxonibus *furfur* dicitur *græta*, Italis *crusca*; & Saxonibus pollenta est *grütte*, Gallis vero *gruau*, quæ Germanis *grütze* enunciatur, quod comminutione granorum fiat. Nec arena aut sabulum aliud est, quam particulæ minutissimæ silicis comminuti, unde & igne fundi & in vitrum converti potest. *Aquisgrano* appellatio hinc deducta convenit, quia solum ejus sabulosum est magna sui parte, & collis ei adjacet satis magnus, qui puro sabulo constat. Hinc itaque illam olim *Grannum* vel *Granum* dictam esse verosimile est quam maxime. Retinebunt inde per me Aquæ Granni *Apollinem Grannum*, donec aliquis edoceat his certiora.

VIII. APOLLO MOGOUNUS non secus ac GRANNUS a thermis salubribus cognominatus est, quæ in loco quodam *Mogounum* dicto extiterunt. Ad sonum *Mogouni* nihil proximius accedit, quam nomen *Mogoni* fluvii Franconiæ, qui ex Montanis Fichteliis partim profluit, per Franconiam labitur, atque a Rheno ex adverso Moguntiæ recipitur. Hic fluvius Romanis jam notus fuit. Pomponius Mela eum *Mænim*, Ammianus Marcellinus *Mœnium* vocant. Germani eundem contractius seculo IX & sequentibus *Moyn* nominabant; unde pagus *Moyngouue* dictus est, a Rheno prope Mœnum ad Sylvam Odenwaldicam usque extensus, in quam ipsam etiam sylvam aliqua sui parte intravit. Antiquissimis temporibus Mœnum *Mogonum*, *Mogunum* & *Mogoumum* vocatum esse nomen *Moguntiaci* ostendit, quod jam Florus lib. IV cap. ult. habet. Hoc enim a confluentibus Mœni & Rheni desumptum est. Nomina quippe locorum in *iacum* apud Romanos exeuntia, Germanicam aut Celticam terminationem *ig* habuerunt. *Ig* particula appositiva descendit a veteri *igen*, quod Saxones jam *egen* & Germani *eigen* enunciant, & *pertinens* ad aliquid, *denominatum* ab aliqua re aut *proprium* significat. *Mogunt* vero, *mount*, *mond*, *mund*, atque ore Romano, *Mogon* & *Moin* vel *Moen*, os & ostium fluminis designat. Hinc variæ *Gemundæ* & *Mundæ* ad ostia fluviorum omnes sitæ in Mappis

Ger-

Germaniæ Geographicis reperiuntur. *Moguntiacum* igitur denotat urbem *ad confluentem Mœni* in Rhenum *pertinentem* sive ad *ostium Mœni* sitam. Ipsi huic fluvio nomen ab *ostio* inditum est; quia primi Rheni accolæ Germani, cum nondum in regionem sylvestrem & tunc temporis horridam, per quam Mœnus devolvitur, veniissent, nec fluvium illum ulterius, quam prope *ostium* suum nossent, eundem ab ostio hoc suo denominare satis habuerunt, quod nomen ille postea constanter retinuit. Hic fructus est studii Etymologici recte instituti non spernendus ut vel ex nominibus fluviorum, sylvarum & locorum de antiquis incolis & statu regionum vetustissimo nec in literas relato, aliquatenus certi quid pronunciare, & in tenebris aliquantulum lucis subinde intercernere possimus. Ex præmissis vero sequitur, Germanos olim necessario *Moguntiacum* enunciasse *Moguntig*, *Mogunzig*, & tandem *Mogunz*, *Moyuz*, *Maynz*, *Meintz*, originationis incerti, cum *mein* apud ipsos *falsum*, *perversum*, *dolosum* & *nequam* designaret, unde *meineyd* adhuc est *juramentum falsum* & *dolosum*; in eam delapsi sunt opinionem *Meyntz* sive *Moguntiacum* hinc esse derivatum. Hoc ipsis ansam præbuit eidem Moguntiaco conditorem dandi *Magum* quendam nomine *Nequam*. Hinc, & non alia ex causa, ortum est inter inimicos Moguntiæ scomma vulgare: *Moguntia ab antiquo nequam*.

IX. *Moguntiacum* & *Bonnam*, Floro teste, Drusus circa annum V. C. 745 munivit & pontibus junxit, per Rheni ripam quoque quinquaginta amplius castella direxit. Tunc etiam, aut non diu post, ut Legio Moguntiaci custodiæ destinata tutior esset, nec Germani usque ad Rhenum irrumpere possent, ingens vallum cum munimentis sive castellis necessariis a Rheno per inferiorem Comitatum Cazenelleboganum, Weteraviam & Hassiæ partem ductum est, cujus rudera adhuc superant, & *Pfalgraben*, sive fossæ palis sudibusque munitæ vocantur. Has valli Romani reliquias Winckelmannus in Historia Hassiæ impressa quidem, sed nondum publici juris facta, & in Descriptione Ordinis Periscelidis p. 129 descripsit; diu vero ante ipsum Nicolaus Persona in Tabula Geographica, cui titulus est, *Locorum Rheno adjacentium pars inferior*, easdem exacte delineavit. Quicquid intra hoc vallum jacebat terrarum, ad *Moguntiacum* pertinebat, & a Legione ibi collocata adversus irruentes barbaros defendebatur. Omnis itaque tractus ille *Moguntiacensis* vocari potuit. Reperiuntur in eo passim Inscriptiones Romanæ, nummi, urnæ, tegulæ Romanis nominibus inscriptæ, lampades & alia utensilia. Inscriptiones & statuas Moguntiaci detectas Huttichius peculiari libello, Gruterus & Auctor Topographiæ Electoratus Moguntini, aliique ediderunt. Aliquot, cum nuper fortalitiis urbs muniretur, denuo inventæ sunt, quas Reverendissimus & Celsissimus Elector, Apollo & Musarum protector nostri temporis indulgentissimus, mecum clementissime communicari jussit. Ex pluribus diffractis duas tantum hic proferam. Prima marmorea & spectabilis non parum prope Ecclesiam S. Albani, ubi nunc Fortalicium a S. Albano nominatum erectum

cernitur,& olim vetus Moguntiacum ſtetit,inventa eſt, & hæc verba inſculpta,eodem modo,quo ea ſiſto, oſtendit.

PRO SALUTE IMP. M. AV
REL - - - ANTONN
PII FELIC. IS - - - -
FORTUNA. E REDUCI
LEG. XXII. PR. PF. C. GENTI
IUS VICTOR VET. LEG
XXII. PF. MHM. NEGOT
IATOR. GLADIARIUS
TESTAMENTO. SUO FIERI
IUSSIT AD HS N VIII. MII.

Altera in diffracto lapide hæc exhibebat :

- - - II. PF.
- - - VODAL
- - - AQVILIF
- - - L. P. VICT
- - - EG. XIIII. EG.
LEG. XIII. GEM.
II. PRIM. P. F.
Q. STIP. XLV.
AN. LXX.

X. Jam ad *Q. Licinium Trionem* redeundum, qui ob valetudinem *Aquis Granni* reſtitutam *Apollini Gramno* grates perſolvit. Idem, cum etiam *Moguntiaci* viveret, ſimile reſtitutæ ſanitatis ex aquis in agro Moguntiacenſi ſcaturientibus beneficium ſe accepiſſe credidit a *Fonte* vel *Apolline*, quem *Mogounum* vocat pro *Moguntiacenſi*, eodem modo, quo ſupra *Apollinem Sianum* pro *Sianticenſi* dictum vidimus, mollioris nempe enunciationis cauſa. *Mogounum* vero pro *Moguno* poſuit, ut vocalem *u* eo ſono, quo nos Germani illam pronuntiamus, exprimeret. Romani enim *u* ſimplex, Gallorum & Anglorum more, ut *ü* vel *i* obſcurum enunciabant; & quando ſonum Germanici *u* efferre vellent, *ou* ſcribebant, quod & Galli adhuc faciunt. Hinc in veteribus libris ſeculo IX, X & XI, Germanica lingua exaratis, obſervabis ad exprimendum noſtrum *u* ſemper *ou* poni. *O* vero hoc deinde vocali *u* ſuperimpoſitum eſt hoc modo, *ů*; unde in vulgari noſtra ſcriptura reſtat ſemicirculus huic vocali ſuperponi ſolitus aut circumflexus perpendicularis. Acidulis omnis ager Moguntiacenſis abundat. *Schlangenbadenſes* ab aliquo tempore frequentantur : & tepidas aquas etiam habent : *Svalbacenſes* notæ ſunt, *Selterſenſes* & *Carpenſes* nunc magis magisque inclareſcunt. Sed acidularum uſus, ut jam monui, apud Romanos non adeo frequens erat. Unde *Wisbada* occurrit, duabus circiter Moguntiaco horis diſtans & olim Præfecto Moguntiaci Romano ſubdita,

Digitized by Google

ta, nunc vero Idſtenenſium Principum oppidum & ſedes. Hæc calidas egregie aquas præbet. Harum igitur uſu Q. Licinius Trio altera vice curatus eſt, & eam ob cauſam etiam *Apollini Mogouno* gratitudinem ſuam in Lapide teſtatus eſt. Colonia Romanorum, quæ *Mattiacum* usque in Haſſiam extendebatur, eamque urbem capitalem habuit, ſequenti tempore, *Wisbadam* etiam recepit; unde Ammianus Marcellinus lib. XXIX cap. IV, ſuo ævo eam *Aquas Mattiacas* vocat. *Wisbada* vero ſummæ antiquitatis fuit, ut vel ex nomine *Uſipetum* concludo. Tacitus eos jam in Germania inferiori offendit; ſed nomen ipſorum, Romano ore enunciatum, Germanica dialecto *VViſipetes*, *VViſibades*, *VVisbader* ſive *VVisbadenſes* nobis reddit: qua ex re concludimus, eos dudum a Cattis pulſos alio ſe contuliſſe & ſedes mutaſſe. Ne vero quis miretur Wisbadam ad Moguntiacum a Q. Licinio Trione relatam, cum ſeculo adhuc nono *Francofurtum*, multo longius a Moguntia diſtans, ſuburbanis Moguntiæ accenſeatur.

XI. Tranſit denique Cl. Mautourius ad locum, in quo Lapis, *Apollinis Granni Mogouni* memoriam conſervans, eſt inventus, ad oppidum nempe *Horburgum*: nec Beato Rhenano & Ortelio abnegat, eam olim civitatem & coloniam Romanam fuiſſe. Simul prælium cum Alamannis apud *Argentariam* commiſſum, cujus Ammianus Marcellinus lib. XXXI. cap. X, & Oroſius lib. VII meminerunt, in campis Horburgenſibus depugnatum eſſe opinatur. Recte reprehendit Andream Schottum, qui, duplici memoriæ lapſu, dixerat, *Argentariam* nomen adhuc ſuum *in agro Lemovicino Argenton* retinere. *Argentonum* enim non in agro Lemovicino; ſed in ditione Bituricenſi ſitum eſt. *Argentonum* porro ingenti errore cum *Argentaria* confunditur; cum hæc Rhenum inter & Illam Alſatiæ amnem jaceat. Tandem commemorat, eſſe quosdam, qui ſuper Argentariæ ruinis urbem *Colmariam*, ſeu, ut magis Latine vocatur, *Columbariam* exſtructam eſſe velint, & ea quidem tempeſtate, qua Fridericus II Imperium ſeculo XIII in Germania tenuerit. Hoc certo conſtare putat, iſta ætate idem oppidum ab Albano Volſtenio Præfecto Alſatiæ, muris cinctum eſſe. Ego haſce in res poſteriores non inquiro. Sed *Columbariam* longe ante Fridericum II Imp. celeberrimam & illam ipſam atque *Horburgum* ab Argentaria diverſam fuiſſe, certus ſcio & demonſtrabo.

XII. Ipſum *Columbariæ* nomen Romani aliquid ſpirat: ſed qua ratione exigeres a ſiccis ævi inferioris ſcriptoribus, ut ejus mentionem peculiarem fecerint. In Itinerariis, quæ ſub Antonini nomine habemus, non nominatur. Memini tamen eam ſub regibus Merovingicis jam notam fuiſſe, licet author, apud quem hoc legi, jam non ſuccurrat. Notkerus Balbulus in Vita Caroli M. lib. II cap. 5, fortitudinem & fidelitatem duorum nothorum *de genitio Columbrenſi* celebrat. *Genitium* erat *gynecæum* ſive locus, ubi ancillæ regiæ lanam linumque tractabant. *Columbaria* ergo ſub Carolo M. ejusmodi gynecæum regium habuit. Gregorius IV Papa, cum A. 833 in Francia eſſet, ut Ludovicum Imp. cum filiis reconciliaret,

Columbariæ hoſpitium habuit, & ibi Privilegium Aldrico Cenomanenſi Epiſcopo conceſſit, quod Mabillonius in Analectis edit. recent. p. 298 ſeq. publicavit. Clauſula ejus eſt: *Data Coblambur VIII Idus Julii, Indictione XI feliciter in domino Amen.* Poſt hæc Columbaria, favore forte Ludovici I Imp. in familiæ Guelficæ poteſtatem venit. In Anonymo enim de Guelfis reperitur, S. Conradum Epiſcopum Conſtantienſem fratri ſuo Rudolpho patrimonium ſuum, quod a patre acceperat, *Altorf* nempe, *VVolfeſwende, Berge, Fronhofen cum ſuis attinentiis, & omnia ultra fluvium Stuzina ſita*, quæ hodie Monachorum Weingartenſium ſunt, *per concambium donaſſe*; & a Rudolfo recepiſſe *Eyſilingen, Andiluingen cum omnibus appendiciis ſuis, & in Alſatia COLMIR & infra Rhætiam Curienſem Amidis fluminis Lugenez*; quæ S. Conradus omnia Eccleſiæ Conſtantienſi contradidit. Ulterius antiquitatem Columbariæ non perſequor, cum hæc noſtro inſtituto ſufficiant, & manifeſte oſtendant, eam non demum ætate Friderici II Imp oppidum factum; ſed diu admodum ante locum ſatis quidem celebrem fuiſſe. Palatium fere Regium nominaſſem, ubi gynecæum regium fuit, & ubi Gregorius IV Papa hoſpitio exceptus fuit. Villam regiam minimum eo ævo fuiſſe, nemo inficiabitur.

XIII. Columbariæ aut Horburgi *Argentariam* quondam ſtetiſſe non credo. In Itinerario Antonini, cujus egregium mihi Manuſcriptum ſeculi noni ad manus eſt, cum in hac libris non abundante regione editione Suritæ deſtituar, *Argentoratum* quatuor vicibus nominatur. *Argentuaria* vero ſive *Argentaria* unica tantum vice occurrit in Itinere, quod *Mediolano per Alpes Apenninas Moguntiacum* duxit. Ab *Auguſta Rauracorum* incipiemus, & millia paſſuum addemus. Poſt eam ſequuntur: *Cariabete XII, Stabulis XIII, Argentouaria XII, Saletione VII, Tabernis XIII, Noviomago XI, Bormitomago XIV, Bouconia XIII, Moguntiacum XI.* Tabula Peutingeriana iter idem ſic delineat: *Auguſta Ruracum, Cambete VII, Argentouaria XII, Helellum XII, Argentorate XII, Brocomagus VII, Saletione XVIII, Tabernis XI, Noviomagus XII, Borgetomagus XIII, Bonconica XI, Mogontiaco IX.* Ex horum authorum collatione apparet, in millibus paſſuum ingentem differentiam eſſe, & in Itinerario certiſſime quædam inter Argentariam & Saletionem loca omiſſa. In Tabula Peutingeriana alia a modo nominata *Cambete*, VII millia paſſuum quoque adjuncta habens ab Auguſta Rauracorum, interius annotatur. *Auguſtam Rauracorum* eſſe vicum *Auguſt* prope Baſileam ad Rhenum omnes conveniunt, & iis ego aſſentior. Quod ſi in ripa Rheni inde pergas, offendes vicum *Kembs*, qui *Cambetem* nomine ſuo non diſſimulat. Sed Itinerarii *Cariabete*, pro qua interius in Tabula etiam *Cambete* corrupte legitur, neceſſario eſſe debet vicus *Geierſpitzen* ad initium ſylvæ, *die Hart* vocatæ, ſitus. Is enim æquali ſpatio cum vico *Kembs* ab Auguſta Rauracorum diſtat. Vox ipſa *Geierſpitzen*, ſi ſibilos, Romanis inſuetos, omittas, ſonum fere *Cariabetis* exhibet. *Stabula*, quæ Anonymus Ravennas lib. IV cap. 26 *Stafulon* vocat, reſtant

reſtant in *Staffelfelden* vico peramplo ad amnem Thuram, Sennenam oppidum inter & Enſisheimum exiſtente. Hinc Argentaria diſtat XII millibus paſſuum. Congruunt iterum, quod ad nomen attinet, vici magni *Ober-Hercken* & *Nieder-Herken* ſive *ſuperior* & *inferior Herckena*. Ex *Argentaria* Germanis vulgari pronunciatione *Hercken* facillime fieri potuit, Latina terminatione ſolum dempta; cum illi olim aſpirationem amarent, & *a* vocalem, more Romano & Anglicano, ut *a* pronunciarent, cujus rei vel mille exempla in promptu ſunt. Vici itaque hi, ad Illam prope oppidum S. Crucis conſtituti, in ruinis veteris Argentariæ ædificati fuiſſe videntur. Sequitur *Helellum* ab *Illa* ſeu *Ella* fluvio ſine dubio ſic dictum; quod reperio in viculo *Ell*, per fluvium Illam ab oppido Benfelda ſeparato & nunc adeo tenui, ut non niſi a piſcatoribus inhabitetur. Anonymus Ravennas hoc Helellum *civitatem Alajam* nominat. Ferunt Alſati, in viculo Ella *Mercurii templum* olim ſtetiſſe, quod S. Maternus deſtruxerit: ut vel inde locum antiquiſſimum eſſe comprehendas. Ellâ *Argentoratum* exacte XII millibus paſſuum diſtat, quod ſententiam noſtram magis confirmat. Ab Argentorato *Brumptum* oppidum, ad Soram amnem jacens, VII millibus paſſuum iterum diſcretum eſt, & *Brocomagum* Veterum nobis ſiſtit, in quo omnes Geographi recentiores conſentiunt. *Selz* oppidum Electoris Palatini ad Rhenum eſt *Saletio* Romanorum; a Brumpto enim, ſive Brocomago XXIII millibus paſſuum remotum eſt. *Tabernas* ad Rhenum oppidum *Zabern*, Epiſcopi Spirenſes ſedes, nobis reddit. A Tabernis *Noviomagum* usque XII millia paſſuum ponuntur, quod in *Spiram* quidem urbem Epiſcopalem convenit: ad amnem tamen Spirenſem, *Speierbach* vulgo dictum, ſitus eſt vicus *Neuhofen*, qui Celticum *Noviomagi* nomen Germanice exprimit. *Magus* enim multorum Celticæ locorum terminatio, omnium confeſſu, *habitationem* aut *manſionem* deſignat: & *Hof* apud nos idem ſignificat: *neu* vero *novum* eſt. *Borgetomagum* vel *Bormitomagum* eſſe noſtram *Wormatiam*, nemo diffitebitur. Anonymus Ravennas eandem jam *Gormetiam* appellat, cum W Germanorum exprimere vellet, nec tamen poſſet; quod idem Romani per *B* extulerant. *Bonconica* ſive *Bouconia* circa *Oppenheimum* fuit, a quo ad Moguntiacum usque novem circiter millia paſſuum habentur. His ex locis *Noviomagum* Anonymi Ravennatis tempore jam deſtructum & in vicum converſum fuit; in propinquo vero *Spira* ſurrexit, quam ille *Sphiram* nominat. *Argentaria* quoque in geminos vicos mutata erat, quos cum Ravennas non noſſet, locum longe ab Argentorato diſſitum, cum Argentorato commiſcuit: *Argentaria*, inquiens, *quæ modo Stratisburgo dicitur*. Hæc in medium afferenda fuerunt, ut conſtaret, *Argentariam* veterum neque in *Columbaria*, neque in *Herburgo* quærendam amplius eſſe.

Illa de cætero fluvius olim *Ella* & *Alja* dictus fuit, ut ex *Helelli* ſive *Ellæ* olim civitatis, nunc viculi, nomine apparet, quam, ut vidimus, Ra-

vennas *Alajam* vocat. Magis hoc idem ex appellatione *Alſatiæ*, *Eliſatiæ* & *Heliſatiæ*, quæ *accolarum Illæ*, *Ellæ* vel *Algæ* regionem verbotenus ſignificat, confirmatur. Quod ſi jam conſideres, Helvetiis & aliis barbaris populis conſuetum eſſe, ut literam caninam plerumque per *l* efferant. & *Kilche* pro *Kirche* pronuncient, *almer* ex *armario* faciant; ut Galli *ARVERNIAM* in *Alverniam* & vulgare *Auvergne*; *tempora* in *temples*; *peregrinum* Itali in *pelegrino*, qui & Germanis *pilgrim* eſt; *arborem* in *albero*; Hiſpani vero *parabolam* in *palabra*, *papyrum* in *papel*, *arbitrium* in *alvedrio* mutant: concludere hinc licet, *Illam*, *Allam* vel *Algam* olim *Argæ* nomen Celticum habuiſſe, & inde adſitas ei civitates *Argentariam* & *Argentoratum* dictas eſſe. In terris, quas olim Celtæ tenuerunt, plures fluvii ſimili nomine inſigniti reperiuntur. In Alſatia ipſa amnis *Ergers* vel *Argens* per Ehenhenium fluit & prope Grafenſtadium Illæ miſcetur. In Helvetia *Ergena* Sanam influit, *Ergers* vero labitur in Rhenum; *Argenus*, Gallice *Arguenon* vocatus, per Britanniam minorem currit; *Argenteus* fluvius, vulgo *Argens*, prope Forum Julium in Mare Mediterraneum exit. Alios jam omitto, cum ex his ſatis pateat, Celtas hoc nomen variis fluviis indidiſſe. *Argentoratum* primo pronunciatum fuiſſe *Argentoractum*, conformi urbis *Carpentoractis* enuntiatione, ſuſpicor. *Toractus* vero prodiit ex barbaro *triectus*, *trectus*, *triactus* & *tractus*, quod ex *trajecto* factum eſt. *Triectus* pro *Ultrajecto* ad Rhenum in Regum Merovingicorum & Pipini Carolique M nummis ſæpius occurrit. Et *Maſtricht* inde eſt *Moſæ trajectus*; ac *Ultrajectum*, denotat *ulteriorem trajectum*, reſpectu nempe Trajecti Moſæ. *Argentoratum* itaque ſignificabit *Argæ trajectum*, ut *Carpentoracte*, ab authore forte, *Carbonis trajectum*, in cujus vicinia ſcilicet Carbo, quisquis is demum fuerit, amnem, *la Nauque* vulgo dictum, trajecit & ponte ſtravit. Germani deinde, abjecta priori vocis *Argentorati* parte, & retenta poſteriore, quæ eſt *toratum*, urbem hanc, muro caſtellisque munitam, *Tratisburg* & *Trazburg*, hoc eſt, *caſtrum Trajectus* nominarunt. Simili modo Galli ex Carpentoracte *Carpentras* fecerunt. Hinc tandem, ſibilo præfixo, *Straßburg* & *Strasburg* prodiit, quo nomine jam vulgo venit. Nam a via militari, quæ nobis *ſtraſſe* & Saxonibus *Strate* audit, eam ſic dictam eſſe, probari non poteſt. At objiciet aliquis, *Argentoratum* non poſſe ab *Algæ trajecto* dici; quia *Arga*, ſeu, ut vulgo dicitur, *Illa* eo loco, ubi urbs hæc conſiſtit, non amplius *Illa*, ſed *Breuſcha* vel *Bruſcha* vocatur. Sciendum itaque eſt, *Breuſchæ* nomen Celticum eſſe & *rupturam* ſignificare. *Breg* Cambris adhuc eſt *ruptio*, quod ut *breſch* enunciandum eſt; unde & Galli *breche* pro *ruptura muri* vel *valli* habent. Buchananus Hiſt. Scot. lib. II ſcribit: *Apud Scotos a DRIX, quod* veprem *ſignificat, declinatur DRIXAC, & a BRIX, quod* rupturam *indicat, BRIXAC, quod nunc Galli pronunciant BRISSAC. Quod enim* brix *Scotis dicitur, id Galli nunc* breſche *appellant nullo diſcrimine in vocum ſignificatione. Scriptura, ut diſcrepet, in cauſa*

Digitized by Google

cauſa eſt, quod veteres Scoti & adhuc univerſi Hiſpani X litera pro duplici SSutebantur. Itaque veteres Galli a Brix *Cenomanorum oppidum BRIXIAM nominarunt, & a BRIXIA rurſus BRIXIACUM, quod vulgo BRISSACUM.* Briſſacum vero in veteribus Itinerariis Romanis mollius *Briſiacum* ſcribitur, & nomen ſortita eſt inde, quod ædificata eſſet in loco, ubi Rhenus continenti plures particulas abruperat & inſulas fecerat. A *Briſiaco* porro regio adjacens adhuc *Brisgovia* appellatur. Non aliunde *caligæ* Saxonibus & Belgis *broeck* & Celtis *braccæ* nominatæ ſunt. Exhibent enim veſtimentum in duas partes diviſum, ſive disruptum, ut ſuper pedes inductum, lumbi eo concludi poſſint. Iidem Saxones *brok* & Germani *briuech* locum paludoſum & variis ſcaturiginibus rivulisque disruptum & ſciſſum appellant. Unde *brockel* & barbaro-Latine *brogilum*, Gallice olim *breuil*, eſt lucus vel ſpatium non magnum, irriguum & arboribus conſitum ante vicum, in quo majores noſtri olim ſacra faciebant, atque etiam conſilia capiebant: qualis quoque Venetiis fuit illa area, quæ nunc inde adhuc *broglio* dicitur. *Brocken* Germ. eſt fruſtum ſive fragmentum panis. *Bruſt* iisdem *pectus* denotat, & ita vocatur, quod in pectore coſtæ quaſi disruptæ videantur & diſtinguantur. Omnia veniunt a Germanico *brechen*, rumpere, frangere. Et ipſum Latinorum *frangere*, ſi *n* ἐφελκυστικὸν tollas *fragere* ſonat & a *brechen* factum eſſe videtur. *Bruſcha* inde vel *Breuſcha* eſt *ruptura* ſive *disruptio Argæ* vel *Illæ*, ejusque nomen ſubintelligi debet. Eo enim loco, quo Illa *Breuſchæ* nomen recipit, fluvius in diverſa brachia ſive amnes disrumpitur quaſi & ſeparatur, quorum majus *Breuſcha* audit. Cum vero in Illam ab initio diviſionis hujus ſuæ amnis ex montanis Voſagi profluens cadat; idem inde etiam *Breuſchæ* nomen accepit, quod illapſus ejus aquarum Illam veluti ad iſtam ſeparationem coegiſſe videretur. Ab effectu itaque oſtii ſui Breuſcha dictus eſt integer, ut Mogonus ſive Mœnus a ſolo ſuo oſtio vocatus eſt. Hanc Symbolam Cl. Mautourii expoſitioni Lapidis Horburgi reperti addere volui, quam, Lector benevole, ut boni conſulas, rogo.

DE EPISTOLIS A JO. HEVELIO PARTIM, partim ad ipſum ſcriptis adhuc ineditis Narratio epiſtolica ad J.B.M. miſſa Petroburgo a J. P. KOHLIO, Prof. Acad. Petrob. Publ.

ACcipe hic Vir Celeb. in parva quaſi a me tabella depictum, *Hevelio* quod Autori, *Delislio* conſervatori debemus, ſuperioris ſeculi illuſtre monumentum. Eſt hoc commercium illud epiſtolare, quod Hevelio, ut noſti, Aſtronomo ſui temporis celebra-

bratiſſimo, cum Viris non eruditionis tantum laude, ſed & natalium ſplendore illuſtriſſimis quondam interceſſit, cui perpetuo cum blattis actineis certandum fuiſſet, niſi Clariſſ. Delisle, de ſcientia Aſtronomica dudum ampliſſime meritus, Hevelianorum operum egregius æſtimator, illud ſibi vindicaſſet, qui A. 1725, cum per Germanium iter faciens, & ad nos tendens, Gedanum perveniſſet, hoc cimelium cum alio Hevelii autographo manuſcripto, obſervationes omnes, quas in vita unquam habuit, continente & quatuor in forma majori Voll. conſtante, centum aureis ſibi comparavit, eo quidem animo, ut nec aliis ejusdem uſum invidendum putaret. Mecum igitur egit nuperrime, ut toto hoc opere, cujus autographum benevole mecum communicavit, diligentius perluſtrato, quæ generatim de eo monenda aliisque ſcitu fortaſſe non injucunda putarem, ad Te perſcriberem, publicis, ſi tibi ita videretur, Eruditorum Actis inſerenda. Quod quidem officium eo alacrius in me ſuſcepi, quod & illi acceptam, nec Tibi ingratam hanc fore operam prævideram.

A fatis libri ut exordiar, manuſcriptorum unum eſt, quæ beatus Hevelius noſter, ut erat ingenio non ſolum excellenti, ſed & labore pro communi re ſuſcepto plane admirabili, ſi ſuperaſſet, parata jam prelo, edidiſſet. Nam & ipſe in epiſtolis hoc ſæpe ſuis indicat, & alterum commercii hujuſce epiſtolaris teſtatur exemplar, quod nullo alio quam ut typis exſcriberetur, conſilio Hevelii ipſius manu deſcriptum a Doctiſſ. *Delisle* & ipſum poſſidetur. Ex iis item eſt manuſcriptis, quæ, cum funeſtum illud oriretur Hevelianæ domus incendium, rapaces furum manus, ac ſævientes flammas evaſerunt: quod ut ex aliis epiſtolis compluribus, ex illa quam ad Cl. *Pfautzium* veſtratem, quocum frequens ipſi commercium interfuit, epiſtola colligitur, quam ferme integram primi Actorum Eruditorum anni menſis primus, in opere Heveliano ipſo decimus & quintus Tomus exhibet. Varia hæc epiſtola, de editis ineditisque Hevelii ſcriptis, notatu digna exhibet, reſpondetque litteris *Pfautzii*, quibus ipſum ad epiſtolas ſecum commutandas partim excitat, partim ut ſuum aliquod ingenii ſpecimen in prima ſtatim Actorum Lipſienſium parte exſtare patiatur, petit. Ad opus ipſum ut revertamur, ſeptendecim Tomis

majori

Digitized by Google

majori in forma conſtat. Nam, etſi Hevelius modo duodecim, modo tredecim, modo quatuordecim tantum voluminum ipſe meminerit, reliqua tamen poſtea acceſſerunt. Præ cæteris raritatem quod operi conciliat, nulla epiſtolarum non autographa, eaque ipſa, quam primo compoſuit, manu exarata conſpicitur. Pleræque adeo concinnæ ſunt maculisque puræ ac illibatæ, ut nemini non legenti pateant. In nonnullis tantum a Merſenno Raviosque ſcriptis, qui neſcio quod obſcurum pingendi litteras genus adamarunt, impedimento ſunt contorti implexique ſyllabarum ductus, quo minus omnia ſtatim intelligas. De cætero plusquam quadraginta annorum labor eſt. Prima namque his tomis comprehenſa anno ſuperioris ſeculi circiter quadrageſimo: poſtrema octogeſimo quarto aut tertio ſcripta eſt. Unde quanta ſit copia epiſtolarum ultro citroque miſſarum, facile intelligitur: certe vix quenquam reperias inter eruditos, cui tam immerſum ſimulque fructuoſum fuerit cum viris præſtantiſſimis commercium. Et magnam quidem in his partem conſtituunt epiſtolæ Keplerianæ editioni quondam ab Hevelio, qui manuſcripta ejus omnia poſſidebat, deſtinatæ, ſed nunquam editæ: quæ quatuor aut quinque fere occupant volumina. In animo habuiſſe Noſtrum epiſtolas has ſuas omnes evulgare, ſupra diximus, & litteræ ad Clar. Rabenerum Tomo XIV reperiundæ docent, ubi conſilium ſibi eſſe ſcribit, Principis cujusdam Viri auſpiciis ſumptibusque non modo *Uranographiam, globos cæleſtes*, correctos & auctos, *prodromum Aſtronomicum* cum *catalogo fixarum* triginta annorum &c. cum aliis ſcriptis, ſed & Epiſtolas ſuas edere cum clariſſimorum iſtius ſeculi virorum reſponſionibus, XV voluminibus in folio (eo namque tunc temporis ſolum excreverant) comprehenſis. At præter alia impedimenta mors ipſa intervenit, quæ de edendis hujusmodi epiſtolarum tomis conſilium autoris ſpemque hominum fefellit. In lucem igitur exiere nonniſi ſequentes: Epiſtola ad Laurentium Eichſtadium *de obſervatione eclipſeos lunaris A. 1649*, alia ad Petr. Gaſſendum & Iſmael. Bullialdum *de eclipſi ſolari A. 1682*; alia ad Joh. Bapt. Ricciolum *de motu Lunæ vibratorio A. 1654*; alia ad Nucerium ſive De Noyer, Poloniæ Reginæ a Secretis, ut & Henricum Oldenburgerum, quarum illa *de utriusque*

luminaris defectu, hæc *de cometa* 1672 viſo, ſcripta eſt. Et ne excerpta quidem ex hoc univerſo epiſtolarum opere hactenus quisquam dedit. Quæ enim, vivente adhuc Hevelio, Clariſſ. Vir Johannes Ericus Olhoffius, Hevelii cognatus, excerpta ex epiſtolis Illuſtrium & Clariſſimorum Virorum (qui libri index eſt) ad Joh. Hevelium perſcriptis, judicia de rebus Aſtronomicis ejusdemque ſcriptis exhibentia Hagæque 1683 in 8vo edita, publicavit, nonniſi ea depromunt epiſtolarum loca, quibus vel ob præclaram rerum Aſtronomicarum ſcientiam, vel ſingularem in obſervando curam ac vigilantiam aliasque virtutes ab aliis Hevelius laudatur. Nam nec alio ſpectabat Clariſſ. Viri, cujus ipſe librum manu autoris ſcriptum apud Clariſſ. Delisle vidi, labor, quam ut Hevelii ſui famam adverſus Hookii, aliorumque eam obſcurare conantium, injurias defenderet. Theſaurum vero merito vocaveris has Epiſtolas, rebus ad Matheſin pertinentibus, præcipue Aſtronomicis, Opticis, Mechanicis, in quibus ſingulis excelluit, longe inſtructiſſimum. Sed & Phyſica ac Chronologica, politica, & imprimis ad hiſtoriam litterariam ac vitam & fata Eruditorum cognoſcenda utilia non pauca hic offendes. Ita de literis ad Pfautzium etſi ipſe teſtetur, nihil in iis præter ea quæ ad Aſtronomiam, Geometriam, Opticam, Chronol. Mechan. & Phyſicam ſpectant, comprehendi, jucunda tamen lectu ſunt, quæ e. g. de Joh. Capellano, cujus haut paucæ ad Hevelium commearunt epiſtolæ, elegantiſſimo gallico ſermone ſcriptæ: de Caſſino item, Hugenio aliisque paſſim, imprimis in Bullialdi epiſtolis, memoriæ prodita leguntur. De Maria quidem Cunitia, Aſtronoma ſui temporis celeberrima ſcriptisque incluta, tam multa habent mariti Æneæ a Leven ad Hevelium datæ litteræ, ut vel integræ vitæ ipſius contexendæ ſufficiant. Ita multa paſſim ac limatiſſima vel doctorum de Hevelii, vel ipſius Hevelii de aliorum libris cum editis tum ineditis, novisque inventis, judicia inveniuntur. Multa & vitam Hevelii ipſam reddere poſſunt illuſtriorem, immo vel ad vitam ejus integram conſcribendam ſufficerent. Cum plerumque intra Aſtronomiæ, Opticæ, Mechanicæque limites ſe continuerit, de reliquis, ut a Ravio Prof. Upſalienſi, & Wasmuthio Kilonienſi de Chronologicis quæſitus rebus, reſponſionem

ſionem modeſte declinavit. Epiſtolæ vero Oldenburgii, Heinſii, Bartholini, Zamelii &c. rerum Phyſicarum & variæ eruditionis ſunt pleniſſimæ. Unius alteriusve epiſtolæ formam ac characterem propius ſi cognoſcere deſideras, epiſtolis Bullialdi nihil invenies amœnius, nihil argutius. Iisdem cum Leibnitzii (cujus una tantum adeſt) Kircheri, Gaſſendi, Walliſii, Merſenni, Hugenii, Vinaceſii Kochowskii, Eichſtadii, Linemanni &c. Epiſtolis nihil doctius & elaboratius. Numerum multitudinemque epiſtolarum ad Hevelium datarum ſi ſpectare velis, Bullialdi, Nucerii, Roliſii, Capellani &c. primas tenent; ſi doctrinam, Hugenii, Caſſini, Roberoalti paucorumque aliorum: ſi elegantiam denique puritatemque ſtili, Bartholini ſine dubio, Heinſii, Hugenii, puriſſimi ſane ſcriptoris Oldenburgeri Epiſtolæ. Ad dictionem Hevelii ipſam quod attinet, non adeo quidem ornata ac culta ea eſt, nec ſic comparata, ut non rigidas interdum puritatis latinæ cuſtodum cenſuras incurrat: plana tamen eſt, perſpicua & ab omni (quod caput eſt) affectationis vitio aliena. Tali, inquam, ſtilo epiſtolas exaravit, qualis epiſtolam imprimis decet, brevi, ſimplici ac perſpicuo. Unde ſive ad Reges ac Principes, ſive ad Miniſtros ſtatus, utpote ad Colbertum aliosque, ſive ad Epiſcopos aliosque dignitate celebres Viros ſcribat, τὸ πρέπον ſtudioſiſſime obſervat. Nam & Poloniæ Reges Michael & Joh. Sobieſcus (cujus ſcutum inter ſidera collocavit) & Daniæ Rex Chriſtianus & Rex Galliarum Ludovicus & Elector Brandenburgicus Fridericus Wilhelmus & Holſatiæ Princeps Fridericus, Magni noſtri, quem Dii ſervent! Caroli Friderici pater & Megapolitanorum Princeps Guſtavus Adolphus & Lubecenſis Epiſcopus, hæreditarius Holſatiæ Princeps Johannes, cujus manuſcriptam hic vides latinam in Tomo I epiſtolam, & Magnæ Hetruriæ Dux Leopoldus, cujus plurimæ epiſtolæ Italico ſermone contextæ adſunt, Epiſcopi denique, Abbates, Purpuratique plurimi & ſummorum Principum Miniſtri, ut Colbertus, Hevelium epiſtolis ſuis cohoneſtarunt, vel manu ſcriptis integris vel ſua certe ſubſignatis manu. Quibus ut ingens decus operi accedit, ita in univerſum fatendum eſt, neminem fere omni orbe Mathematicum aut Aſtronomum illo tempore exſtitiſſe, qui non Hevelium compel-

lare in delitiis habuerit. Quo fit ut multæ etiam hic legantur Epiſtolæ exoticis linguis, Ethruſca, Gallica, Italica, Anglica, Belgica, conſcriptæ. Nec unquam officio ſuo in reſcribendo defuit Hevelius, quod vel ex hoc opere patet, in quo ſingulis eruditorum Epiſtolis ſubjunctæ ſunt reſponſoriæ, eæque in rebus imprimis Aſtronomicis tam prolixæ, ut integri tractatus vicem ſubire poſſint, quales ſunt pleræque, ad Bullialdum, Eichſtadium & Gaſſendum ſcriptæ. Nec cum quibus, aut cui religioni addictis hominibus commercium iniret, multum erat ſollicitus. Æque enim familiariter Pontificiis, Jeſuitis maxime, quorum plurimi amicitiam ejus admodum optabant, ac ſuæ religionis hominibus utebatur, a diſputationibus de religione prorſus abſtinens. Unde a Kochanzkio, vel alio neſcio quo Jeſuitici ordinis ſocio, gibboſo quodam, dudumque exploſo ſyllogiſmo tentatus, & ad Pontificia pellectus ſacra, nihil aliud reſpondit, quam ſe hanc ſibi legem jam pridem indixiſſe, ut res religionis omnes in commercio ſuo epiſtolari ſeponeret. Ceterum occaſionem ſcribendis his litteris cum alia dedere, tum ipſius Hevelii Opera Aſtronomica, omnem latura ætatem, quæ vel Principibus Virisve illuſtribus offerebat, vel adverſus quorundam objectiones dubiaque, Hookii imprimis Angli, quocum acris illi contentio de Aſtronomicis inſtrumentis interceſſit, Hugenii, Oldenburgeri defendebat. Nec paucis ſcribendis anſam dedit triſtiſſimum incendium, quo ipſo abſente domus ejus una cum rebus pretioſis fere omnibus, Aſtronomico maxime apparatu egregio, pauculas intra horas conflagravit, quo flebili caſu commoti plures, etiam antea ipſi ignoti, litteras, communem luctum teſtantes, ad eum miſere. Nec paucas ipſe literas ad Reges Poloniæ & Galliæ aliosque Principes, apud quos aliquem ſe gratiæ tenere locum noverat, in hac calamitate dedit, quibus opem eorum ſubſidiumque imploravit. Ceterum cum expediat forte nomina eorum cognoſcere, cum quibus illi commercium fuit, non alienum duxi eorum hic Indicem dare, ordine alphabetico digeſtum. Sunt vero iſta: *Academia Oxonienſis*, ut & *Cantabrigienſis*, *D. Acacia*, Varſaviæ degens, *Valerianus Alembeck*, Med. Doct. Conſil. Leopoldin. S. R. M. Secretar. & Medicus Dantiſc.

Schuants

Schuants Baner,Suecus, Gubernator Uplandiæ, Comes *de Roſtaing Burg*,Gallus, *Eraſm. Bartholinus*,Doct.Med. & Prof. Havnienſ. *Stephanus Baluzius*, Bibliothecæ Colbertinæ tunc præfectus, *Beauplan*, *Martin. Bernhardi*,*Conſtantin.Berndt*, Roſtoch. Mathemat. Hevelii cognatus, *de Bethune*, Gallus, (quem ex literis Acaciæ Marchionem fuiſſe intelligo) *Mich.Behem*,Secret. *Bernerius*, Gallus, (Gallice *Bernier*) *Carolus le Besque*, a conſiliis ſecretis & theſauro Regis Galliæ, *Joh. Barth. Bentzius*, *Ericus Bleſendorff*, *Fr. Joh. Bilſtein*, Carnovienſ. Vicarius, *Jacob. Barnenis*,Philoſ. ac Medic. Doctor Elbingenſis, *P. Bourdelot*, Archiater Reginæ Sueciæ, *Abrah. Boddens*, Amſtelod. *Boraſtus de Boory*, (von Booſteli) *Henr. Bæclerus*, M. *Frid. Bütherus*, *Mich. Bürich*, Eccleſiaſt. Dantiſc. M. *Andr. Brummer*, Lipſ. *Georg. Brandt*, Theol. Doct. & Matheſ. Profeſſ. Marpurgenſ. *Iſmael Bullialdus*, *Tit. Liv. Burattinus*, *Anshelm. Brunettus*,*Georg.Buſeginus*, *Caramuel a Lobkowiz*, Abbas Monferratenſis, denominatus Miſiæ Epiſcopus, *Thom. Caraveſius*, Canonicus in Veteri Zamoſcia,*Arnold. a Campio*, *Joh.Domin. Caſſini*, Lector Primarius Aſtronom. in Archi-Gymnaſ. Bonon. poſt Societ. Regiæ Pariſienſ. membrum, *Chriſtian. Caſſius*,*Joh. Capellanus*, *Clermann*, *Andr. Cnöffelius*, Doct. Medic.& Archiater Reg. Polon.*Chriſtoph. Colerus*, Bibliothecar. Vratisl. *Barthol.* & *Iſrael Conradi*, e Soc. Jeſ. *Joh. Comenius*, *Andras Cellarius*, (autor Harmoniæ macrocoſmicæ) Illuſtriſſ. *Colbertus*, magnus Hevelii patronus, *Andr. Concius*, Prof. Math. Regiomontan. *Chriſtoph. Cock*, Anglus, *Sebaſt. Marbre Cramoiſie*, *Petrus Crügerus*, Prof. Matheſ. Dantiſc. Hevelii Præceptor, M. *Joh. Jac. Cramerus*, Prof. Theol. & Paſtor Dantiſc. *Guil. Croun*, Med. Doct. Socius Reg. Soc. Angl. *Albertus Curtius*, *Andr. Creffelus*, *Joh. Caſimir. a Denhoff*, Abbas claræ tumbæ, *Henr. Doog*, *Chriſt. Frid. a Donau*, *Joh.Duræus*,Elbingæ Anglic. Eccleſ. Sacerdos, *Laurent. Eichſtadius*,Med.Doct. Stetinenſ. *Joh.Sigism.Elsholz*, Med. Doct. & Elector. Brand. Medicus, *Frid. Elert*, *Erneſtus*, Dux Jul. Cliv. & Mont. *Vincent. Fabricius*, *Joh. Fabritius*,*Joach.Friſich*, Gymnaſ. Thorun. Profeſſor, *Ludov.Wilh.Fanton*, *Bened.Figken*, *Chriſt. Filit*, *Reinhold. Fiſcher*, *Georg. Fhelavius*, *Joh. Flammſtedius*, *Martin. Fogelius*,

Med. Doct. Hamburg. D. *Formond, Dav. Frölichius, Bernh. Fullenius, Eraſm. Franciſci*, D. *Franckenberger, Georg. Funccius, Petr. Gaſſendus*, Præpoſ. Eccleſ. Dinienſ. *Thom. Gale*, Societ. Londin. Secretarius, *Gaſton* Dux *Aurelian. Joh. Carolus Gallet, Gemsky, Jonath. Goddardus*, Med. Doct. Angl. (al. & *Godherd*) *Ægid. Franc. de Gottinger*, Comes *Magnus de la Gardie*, Suecus, *Matth. Gloskofsky, Nic. Goldmann, Gorsſinsky, Chriſtianus, Grüneberger, Griffenfeld, Gusmeier, Mich. Anton. Hacki*, Romæ Notar. Apoſtol. *Gerbrand. Hajo*, Med. Doct. Dant. *Sam. Hartlibius*, Anglus, *Edmund. Halleus*, (al. *Egmond*) *Timoth. Halton*, Univerſ. Oxonienſ. Vice-Cancellarius, *Phil. Jacob. Hartman, Paul. Heigel, Rotger. Hemſing, Theod. Heſel, Joh. Heyſig*, Prof. Upſal. *Chriſt. Hendreich*, Elect. Brand. a Conſiliis, *Nic. Heinſius*, M. *Joh. Herbinius*, Legato Suec. a concion. aulic. *Phil. de la Hire*, Mathem. Profeſſ. Regius, *Gerh. Himſelius*, Med. & Phyſ. Revalienſ. Gymnaſiique ibid. Profeſſ. Mathem. Extraord. *Benj. Horn, Chriſtian. Hugenius, Iſrael Jasky, Joh. Abrah. Ihle*, Aſtronomus Lipſienſ. *Joh. Fell*, Theol. Prof. & Procancell. Oxon. *Joh. Jonſtonus*, Doct. Lesnenſis, *Joh. Kemmerling, Ludov. Keplerus*, Joh. Fil. Med. Doct. & Practicus Regiomont. *Chriſt. Kilich. Mich. Kirſtnerus*, Med. Doct. Gymnaſ. Hamb. Prof. *God. Kirchius*, Aſtron. Lipſ. *Athanaſ. Kircherus, Caſp. Kirchmeyer*, Prof. Witteb. & Colleg. Natur. Curioſ. Socius, *Adam. Adamandus Kochansky*, e Soc. Jeſ. *Köningk, Cypr. Kunner, Joach. Lamberti, Joh. Bapt. Lantinus*, in ſuprema Divionenſi Curia Senator, *Dan. Laus, Mich. Val. von Langren*, Mathemat. & Geograph. Bruxellenſ. *Mich. Langius*, Prof. Mathem. Havnienſ. *Ambroſ. Langemantel*, Canon. Auguſtan. *Elias a Leonibus*, hæreditar. in Hohngiersdorff, *Theodorus Löwenſtein*, Soc. Jeſu, *Godof. Guil. Leibnitzius, Chriſtian. Longemontanus, Jacobus Maglabechius*, Nunc. Sed. Apoſtol. *Anton. Magliabechius*, Bibl. Flor. *Caſp. Murch*, Prof. Mathem. & Doct. Med. Roſtochienſ. M. *Andr. Marquardus*, Witteb. *Chriſt. Marggravius le Menetiel, Nicolaus Mercator*. Havn. *Ulr. Clem. Michaelis, Theodor. Moretus*, Jeſuita Vratisl. *Germinianus Montananus*, Bonon. *Frid. Möllerus*, Medic. D. & Practic. Stetinenſ. *Marinus Merſennus, Joh. Mochingerus*, Theol. & Prof. Eloqu.

Digitized by Google

Eloqu. Dant. *Joh. Georg. Mæreſius*, Schol. Petr. Paul. Gedanenſ. Rector, *Philipp. Müllerus*, Greiffenhagius, Propoſit. Berolin. *Joh. Müllerus*, Mathem. Prof. Hamb. *Jonas Moor*, Epiſc. Angl. *Joh. Morian Morſtein*, Magn. Theſaur. Reg. Polon. *Hier. Mroczc*, Soc. Jeſ. *Barthold. Nihuſius*, Soc. J. M. *Stanislaus Niewieski*, Prof. Acad. Zamoſcenſis, *Chriſt. Nottnagel*, Prof. Mathem. Sup. Witteb. *Petrus de Noyer*, (*Nucerius*) Polon. Reginæ Secretarius, *Adamus Olearius*, Gottorpienſ. Bibliothecarius, *Jacob. Oiſelius*, *Henric. Oldenburgerus*, Reg. Societ. Lond. Secretar. *Oberbeck*, *Joh. Erich Olhoff*, *Phil. Jacob Oswaldus*, Liber Baro ab *Ochſenſtein*, S. Reg. Maj. ut & Imperatoriæ Viduæ Eleonoræ aulæ Mathemat. M. *Chriſtian. Ollery*, *Paſtorius ab Hirtenberg*, *Chriſt. Pfautz*, Prof. Matheſ. Lipſ. *Petr. Petitus*, *Perraltus*, *Dan. Papebrochius*, *Chriſt. Pelargus*, *Chriſt. Philippi*, *Joh. Picard*, *Joh. Georg. Pichel*, *Chriſt. Plas*, *Piet*, *Joh. Pleitner*, *de Plues*, *Joh. Placentinus*, *Joh. Pomereſcius*, *Georg. Prætorius*, *Carolus Quintinus*, *Rynetanus*, (vel *von Raynit*) *Chriſt. Ravius*, Exbibliothecarius palatii Holmienſ. & Profeſſ. Upſalienſ. *Joh. Gebhard Rabener*, Referendar. Magdeburg. *Joh. Rakolupsky in Racolup*, Eques Hungarus, Phil. Mag. & civitat. Zaleolska Senator. Mag. *Julius Reichelt*, Aſtronom. Argentor. Conſiliar. Elect. Brand. *Andr. Reyher*, Rector Gothanus, *Joh. Bapt. Ricciolus*, *Ægid. Perſona de Roberval*, *Roleſius*, vero nomine *Lubniecky*, eques Polonus, *Olaus Rudbeckius*, *Rosmeyer*, *Joh. Gerh. Rulandt*, *Sigism. Rakoczi*, Princeps Tranſylvaniæ & Comes Siculorum, *Andr. Sarnowsky*, *Joh. Andr. Schall*, Præſes ſupremi tribunalis Mathematici in Sina Pekingi, *Michael Strauch*, Math. Prof. *Joh. Erneſt. Schmieden*, *Gothofr. Schmidt*, *Jac. Schnitzerus*, *Joh. Slacitius*, *Ægid. Strauch*, *Joh. Stanislaus Stonsky*, *Chriſt. Schaubruck*, *Godofr. Schultze*, Doct. Uratisl. *Chriſt. Schultz*, *Claudius Franciſc. Milliet de Schales*, e Societ Jeſu, cujus opus, inſcriptum: *Curſus ſeu Mundus Mathematicus*, univerſam Matheſin tribus tomis complectens, hic delineatur, *Stanisl. Solsky*, *Sam. Skit*, *Joſeph. Securius*, *Steph. Spleiſſius*, Schaffhuſ. Gymnaſ. Rector, *Barth. Sardi*, *Joh. Adolphus Tuſſius*, *Joh. Teuerlein*, *Valentin. Thilo*, Eloqu. Profeſſ. Regiomontanus, *Joh. Henr. Thim*, *Joh. Petr. Titius*,

Jacob

Digitized by Google

Jacobus Usserius, Episc. Arm. *Valerianus Magnus*, Frater Capuc. *Jacobus Valesius*, in Delphinatu Quæstor, *de Vaubrevil*, *Vincent. Viviani*, *Fortunatus Vinacese*, *Voogdius*, Geometra Amstelod. *Christ. Vogel*, *Nic. Vogel*, *Joh. Wallisius*, Mathes. Profess. Oxon. *Sethus Wardus*, Prof. Math. Bodlejanus, deinde Episcopus Oxonienſis, *Wasmuth*, Prof. Lingu. Or. Kilon. *Erhardus Weigelius*, Mathem. Prof. Jenens. *Joh. Wiesel*, *Witzga*, Episcopus Warmiens. *Joh. Phillp. Wurtzelbauer*, *Bernhard. Zefferin*, e Societ. Jesu in Univers. Viennensi Philos. Profess. & missionis Siniciæ Procurator, M. *Joh. Jacob Zimmermann*, *Godofred. Zamelius*, Elbing. *Georg. Zobel*, *Nicol. Zucchius* Jes. &c.

Habes hic, Vir Illustris ac celeberrime, eorum fere omnium (perpaucos namque obscurioris nominis viros prætermisi) quos inter & Hevelium colloquia erudita mixta sunt, catalogum. Quorum vero ad alios quam Heveljum epistolæ non paucæ hic conspiciuntur, nomina consulto omisimus. Quo pertinet e. g. *Francisci Barzini*, Florentini, Professoris Matheseos, Epist. Responsor. ad quæstionem Marchionis Clementis Vitellii de apparit. novi Phænomeni; *Germin. Montanari* alia ad Magliabecchium, hujusque generis plures, quas epistolæ modus enarrari non patitur. Paucula tantummodo ex opere ipso afferam specimina: ut ex his laciniis de integra veste liceat conjecturam facere.

Tomus igitur primus singulare hoc habet, quod præter epistolas ad commercium ipsum pertinentes & Dantisci ab illo in officio jam constituto scriptas, alias etiam, jam ante in itinere ex Gallia, Belgio, Anglia &c. ad Petrum Crugerum maxima ex parte datas, complectatur. Quæ tamen epistolæ reliquis non adjunctæ, sed in fasciculum ab autore fortasse ipso collectæ separatimque in vestibulo sunt positæ; in quibus etsi eruditi nihil, varia tamen vitam Autoris attingentia continentur. Sunt vero ita maculis omnia liturisque plena, ut pauca lectori pateant. Neque enim pure hic ab illo descriptæ, sed ut in chartam primo ille conjecerat, habentur. In tomo ipso contenta epistola Bullialdi ad Hevelium, de *Claramontio*, qui de Caucasi altitudine librum scripsit, hoc fert judicium: *Philosophum esse pulvere peripatetico conspersum totum, & oculorum tenus oppletum, ad lumina cœlestia cæcutire.*

Heve-

Digitized by Google

Hevelius ipſe in epiſtola ad Hartlibium de ſcriptis *Crügerianis* ſcribit: *in viduæ manibus verſari Aſtronomiam magnam & parvam, Geometriam, Geographiam, Chronolog. animadverſiones in Landsbergium cum calculo omnium Ecclipſium a Landsbergio in Aſtronomia ejus nimis quam falſe & inſidioſe exhibitarum, opus item magnum Aſtronomicum, quod tamen ultimam autoris manum non receperit: cujus tabulas ad id ſpectantes, Gedanenſes appellatas, omnes ſe poſſidere*, ait, *cum reliquis Crügeri, publicatu dignas.* Varia quoque paſſim in hoc Tomo de ſcriptis *Tychonianis* ejusque vita ſunt inſerta. De *Burdelotio* ſic Bullialdus: *Burdelotius Medicus Pariſienſ. qui hactenus in domo Principis Conderi vixerat, ejusque filii Principis Enguienenſis præceptor fuerat, a Succiæ Regina advocatus in aulam illam proficiſcitur.* Tomo IV noſter de Chr. Hugenii patre, *Filius*, inquit, *eſt Viri illuſtris Conſtantini Hugenii, qui Principibus Auriacis ab intimis expeditionibus & ſecretis conſiliis fuit, omnium artium amatoris, ita ut ipſe ſculpturam calleat, adhuc hodie Hagæ in ſummo honore in palatio egregiæ architecturæ a ſe fabricatæ verſatur.* Locum hic quoque ob ſuam elegantiam meretur epigramma illud Titii in Hevelii laudem compoſitum:

Quicquid Alhaſenius, quicquid Galilæus & illi
Sideribus noti tot tenuere Viri,
Hevelius tenet unus, & hos quod fugerat omnes
Hic videt, in ſuperos gnarior ire domos.
Ille novos Lunæ, populis mirantibus, orbes
Pandit & æthereis dat ſua jura plagis.
Subjiciant terras alii victricibus armis,
Ingenio cœlum ſubdere majus erit.

Tomo XIV epiſtolam continet *Scheffer*ianam, hæc inter alia proferentem: *Succinum picis foſſilis eſſe genus cenſeo, cujus venæ lateant in fundo maris. Idem a natura ſua conſtipari credo, motuque maris ejici in littus. Hactenus eſt creditum, non naſci niſi circa Boruſſiam, ſed & hic in Suecia reperiri veriſſimum eſt, ad inſulæ Biorkov nominatæ littora in lacu quodam, cujus aqua dulcis eſt. Ut pereat eorum ſententia, qui a ſalſugine maris cenſuerunt condenſari.* Paulo poſt hæc habet: *Quædam*

animalia hic albescere hyberno tempore, ejus recipere priorem colorem verissimum. Vidi ipse habuique lepores, circa hiemis vernique initium dimidia parte albos dimidia sui coloris, media hieme non vidi nisi albos.

Sed modus tandem ponendus est Epistolæ; Tu vero hoc quidquid est recensionis indiciique de opere Heveliano, benevolis, ut soles, manibus complectere: omniaque in posterum etiam officia a me exspecta. De Clar. Delisle Collega meo plurimum æstumando, hoc amplius Tibi habeo polliceri, quascunque forte ex commercio hoc litterario epistolos, aut si quæ alia desideres, lubentissime promtissimeque se tecum communicaturum. Vale. Dat. Petropoli 20 Decemb. 1726.

D. CHRISTFRIDI WÆCHTLERI, JCTI, Responsio ad Præfationem a JO. ALBERTI Periculo suo Critico præmissam.

POstquam superiori Mense p. 495 de Viri Cl. Jo. Alberti Periculo Critico egimus, restat, ut nonnulla etiam capita præfationis expendamus. Nam reliqua transmittemus eo libentius, quo plura eorum, quæ circa articulos sat graves monueramus antea in Actis, vellicare non sustinuit in hac præfatione Dn. Autor. Talia tunc occurrebant ad *Matth. XX, 23, Marc. III, 21,* & *XI, 13, Joh. XVII, 3, Rom. VIII, 7, c. VIII, 15* & *c. VIII, 26, Rom. XIX, 10, 1 Cor. II, 9, 1 Cor. XV, 29, Philipp. II, 6, 7, Coloss. III, 15, Hebr. VI, 4* & *c. X, 22, Epist. Judæ, v. 7, Apoc. XIV, 13.* Nunc Clemens Alexandrinus *Matth. V, 6* διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, exposuit ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης, &, διὰ δικαιοσύνην, Lib. 4 Stromat. Respondet Noster, *Clementis nulla est autoritas; quia mystice passim scribit.* Atqui in re Grammatica eo non delabemur. Sed & Demosthenes διὰ posuit pro ἕνεκα, περὶ τῦ στεφάνυ, ἐπεὶ διά γε ὑμᾶς αὐτὸς, πάλαι ἂν ἀπολώλατε. Clemens autem de profanis, quos scriptores tamen omnino legerat, hic parum fuit sollicitus. Loquitur enim exemplo Pauli, ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστὸν καὶ (διὰ Χριστὸν) πεινῶμεν καὶ διψῶμεν, *1 Cor. IV, 10, 11,* adeoque etiam διὰ τὴν δικαιοσύνην τῦ Χριστῦ. Et Matthæus casum quartum

tum retinuit, τὴν δικαιοσύνην, quomodo poſt eum Suidas, & ante utrumque LXX, ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου, *ſitivit te anima mea.* Hi vero iterum, quomodo in fontibus repererant. Adde *Pſ. LXII, 2* & *XLII, 3.* ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου τὸν Θεὸν, i. e. πρὸς τὸν Θεόν. Ubi Phavorinus præterea ex alio autore, quem non nominat, ſubjecit, διψῶ τὰς λόγους, f. 520, Ed. Baſil. & 216 Venet. 1712. Sed & ſupplendum eſſe hiatum Suidæ animadvertit Gatakerus, *de ſtylo N. T. c. 20,* quem nondum ſanavit, ac forte nec vidit apud Gatakerum Küſterus, f. 611 Tom. I. Nam eruendus ibi eſt ſcriptor ille, cujus verba de amore Dei præclara citantur. Ad *Marc. VI, 5,* non quærebatur, an δύνασθαι apud Scholiaſten Homeri, qui MSC. extat in Academia Lipſienſi, ſit idem ac *velle?* Itaque nec teſtimonium illius potuit a nobis vocari in dubium. Diſtinguit hæc duo pluribus Philoſophus apud Suidam f. 632 Tom. I. *Act. I, 18.* mirum eſt, neminem Criticorum, qui omnia tentant, quæ bono ſenſui non repugnant, incidiſſe in πνιγεὶς a πνίγω, & nollent ideo audaciæ accuſari; nam ipſimet non aliter conjecturas ſuas credunt eſſe commodas, quam ſi codicum autoritate firmarentur. Ac vidimus, Noſtrum eodem modo tales hic ambabus ulnis amplecti. Recte autem dicitur πνιγεὶς γενόμενος, ſicut recte dicitur de Joanne baptiſta, ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, *erat homo miſſus a Deo, Joh. I, 6.* τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ, *Matth. XXVI, 6,* καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, *Marc. IX, 33.* Herodianus de Maximino, ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας γενόμενος, *cum eſſet in flore ætatis, Lib. VI, 8, 2, Rom. VIII, 20,* ἡ κτίσις ὑπετάγη ἐπ' ἐλπίδι. Non reſpicit Noſter, hæc ita connecti; quod nobis ſufficit: nudum autem ſonum phraſeos in ſe, facile Theognidi permittimus. *Rom. VIII, 37,* ὑπερνικῶμεν, ait idem, ſe non negaſſe, in ὑπὲρ eſſe emphaſin, ſed hoc tantum, in hac voce *hoc loco* eam quærendam, quam illi tribuit Cyprianus, Beza, & eruditiſſimi Belgæ, meer dan overwinnaers. Atque hoc ipſum diximus putidum. Nam & Schlichting. ad *Philipp. II, 9,* f. 203 dixit, quia ſufficiens vocabulum requiri non potuit, ὑπερύψωσε, *ſupercexaltavit,* repertum fuiſſe. Pricæus ad *Luc. VI, 38,* ὑπὲρ illud ibi, & *2 Cor. VII, 4,* & *Rom. VIII, 37, intenſe modum rei & menſuram auget.* Jo. Boiſius vero adſcri-

pſit integrum locum Caſauboni, & approbavit p. 201. *1. Cor. III, 23* & *1 Tim. IV, 8.* credit noſter, ſe ſatis excuſatum, quod non rem, ſed ſolam iterum phraſin, ſolumque ſonum reſpexerit, *1 Cor. VIII, 10, οἰκοδομηθήσεται, ad edendum de idolothytis, tuo exemplo, ad rem illicitam ſcilicet, ædificabitur infirmus.* Scandaloſam hanc ſententiam putabat, & hinc contra rationem omnem, Pauli locum eſſe corruptum Tanaquillus Faber, h. e. contra analogiam ſcriptorum ſacrorum, qui ædificationem ſemper in bonam partem & ad gloriam Dei uſurpent. Vidit ergo Cl. Clericus, autoritatem ſcripturæ ex alio textu ſacro tuendam, ubi eadem vox ſimili ſenſu occurrat, *Malachiæ* inquam, *III, 14, 15.* Ibi peccatores peſſimi jactant temere, ædificationem ſuam atque proſpera quæque ipſis eveniſſe, etiam quum Deo non ſerviiſſent. Ex abundanti adjecit locum Plauti, ubi recte dicitur, adoleſcentem animi impotentis accepta magna pecuniæ ſumma abuſurum eſſe ad exædificandam ſuam jam inchoatam ignaviam, i.e. perniciem. Noſter autem de re tota, *refutavit ſententiam Fabri Cl. Clericus, adducto Comici Trinummo, ubi dicitur*, exædificare ignaviam. Dixi contra, in cauſa ſcripturæ textum ſcripturæ apud Malachiam non debuiſſe diſſimulari, ſolius Plauti facta mentione. Nego etiam, Plauti locum Fabro ſatis fuiſſe ad mutandam ſententiam de loco Paulino. Inſtat: *maluiſſe omittere Malachiam; quia non ſatis appoſitus videbatur.* Eundum vobis igitur eſt ad judicium Cl. Clerici. Reliqua verba monſtrant, *ædificare* etiam alibi in ſacris dici de impiis, ſtylo mundi, de bonis vero ſenſu prorſus divino. *2 Theſſal. I, 3 εὐχαριστεῖν.* Nondum deſeruit Noſter opinionem Phrynichi, nullum *τῶν δοκίμων* ſcriptorem uſurpaſſe hoc verbum. Atqui Hœſchelius, cujus notas laudat p. 88, ipſius Diodori Siculi locum Lib. 1, c. 91 protulit, *εὐχαρίστως διακεῖσθαι πρὸς πᾶν τὸ εὐεργετεῖν.* Commendat ibi Ægyptios, quod *ὑπὲρ τὰς ἄλλας ἀνθρώπους* ament gratam mentem, appellatque *τὴν ἀμοιβὴν τῆς χάριτος*, *retributionem.* Debebat ergo Hœſchelius Phrynichi cenſuram fortius retundere. Idem etiam Diodorus de Celtis, eos *τὰ χαριστήρια τοῖς θεοῖς προσφέρειν*, Lib. 4, c. 32. Joſephus nomen Judæ fratris Simeonis & Levi, *εὐχαριστίαν, gratiarum actionem*, reddit, Lib. 3, Antiqu. c. 2, §. 5. Sæpius etiam *χαριστήρια* repetit, Lib. 6, c. 1,

Lib.

Digitized by Google

Lib. 9, c. 10. Lib. 2, contra Appion. §. 5. Εὐχαριστῆμαι, ex Areopago affert Budæus apud H. Stephanum, Thomam Magiſtrum omitto; ejus enim ſtrictura ex Phrynicho ſumpta eſt. Gloſſæ, & Grammatici ſæpe ad libros etiam ſacros, frequentiſſime tamen ad Gentiles provocant, & præclara fragmenta Veterum, hodie alibi non extantium, conſervant. Suidam voluiſſe Εὐχαριστίας etymon loco congruo operis ſui inſerere, nequit dici. Extat autem ea vox in dialogo, de quo ante, f. 105, & fabulam adeo, Suidæ intruſam, ipſa prodit. Confeſſionem tamen fronti appoſitam ceu genuinam admittimus; hanc enim repetit Suidas circa finem operis, f. 687, Tomi III. Χριστὸς, *Chriſtus, Dominus, & Deus noſter.* Hæc fuit illius confeſſio, pro modo tenebrarum ſui ſeculi. *Hebr. XI, 37.* fatetur Dn. Alberti, ſe neque in Cyrillo Hieroſolymitano inveniſſe, quod illi tribuit Millius, ἐπρήθησαν, neque Gatakerum conſuluiſſe, qui ſibi ſoli hoc inventum lectionis vindicat. Conjecturam Noſtro propriam ideo non allegavi, quia ſibi non conſtat, ſed fluctuat. Receptam lectionem omnium Codicum conſenſu roborari, credimus tantiſper Bezæ & Millio. Si itaque omnes conjecturæ, quibus Codices non favent, audaces ſunt, quid fiet hic tuæ, Dn. Alberti, & tot aliorum conjecturis? Ἐπρήθησαν Gatakeri a peritiſſimis Viris admiſſum nondum eſt, neque etiam ἐπυρώθησαν Bezæ: imo Millius plane omiſit, & Cl. Clericus nihil definit. *1 Joh. II, 22.* Primam annotationem cum ſtrictura Eraſmi Schmidii, quam volebam vindicare, nunc præterit Noſter. Alteram de non-ente, aliquo antichriſto, mallet adhuc defendere, ſaltem Grammatice. At vero p. 471 ſimpliciter dixerat, ἀντίχριστος exponitur, qui eſt ἐναντίος, deinde etiam, qui talis non eſt, ſed ſe plane gerit pro Chriſto & vice illius. Hunc vocat vicarium & inſtar. Quæro, *cui uſui ſit iſta criſis?* etiam grammatica tantum, coram facie gentis Eccleſiæ? *nulla enim hic apparet neceſſitas.* Ecce verba p. 13. Scimus ἀντίλυτρον, ἀντίτυπον, & plura, ubi τὸ ἀντὶ notat ἴσον, in ἀντίχριστος autem nunquam τὸ ἴσον. Heſychius, Ἄντυξ, ἅρματος περιφέρεια. Ἄντυπος, ἴσος, ὅμοιος, ἢ ἐναντίος. Hunc ordinem retinuit etiam Phavorinus, f. 212. *Ed. Baſil.* ſed ut multa interjiceret. Ex iis autem hæc exhibet tantum editio recentior Veneta f. 93. Ἄντυξ, λέξις λέγεται—ἢ πύ-

χεως. Scribe, πήχεως. Reliqua omittuntur omnia, καθ' ὃ σημαινόμενον ἄντυχα χορδῶν Ἐυριπίδης φησὶν ἐν Ἱππολύτῳ. Quo pertinet *v. 1189, & verba Scholiastæ.* Deinde sequuntur verba Homeri *Iliad. ζ. v. 117, 118,* quæque ibi prolixe repetuntur, etiam Eustathii, usque ad ista, ἢ δίκη Θεᾶ. Et jam demum pergit Phavorinus f. 213. *Ed. Basil.* Αντυπος, ἴσος. Si Editor Venetus ipsa adeo sphalmata prioris editionis diligentissime castigavit, vix potuit lacunam hanc prætervidisse. Vidisset que eam haud dubie etiam Dn. Alberti, & annotasset p. 62, si erat ad manus.

IL QUADRIREGIO, O POEMA DE QUATTRO Regni, di Mon Sgre Federico Frezzi, Vescovo di Foligno; pubblicato dagli Accademici Rinuigoriti, &c.

hoc est,

FRIEDERICI FREZZI, EPISCOPI FULGINATIS Poema morale de quatuor regnis, cura Academicorum Fulginatium, qui Rinuigoriti dicuntur, iterum vulgatum.

Tomi II.

Fulginii, typis Pompeji Campanæ, 1725, 4.

Alph. 4 pl. 10.

QUi habere sua fata libellos primus dixit, non temere profecto, sed ex re atque experientia quotidianis fere exemplis comprobata pronuntiavit. Videas enim licet libros, dum recens exeunt, insigni eum plausu acceptos, prætерlapso temporis aliquo spatio contemni, negligi, & ad tinearum blattarumque pabula relegari; alios vero, parum a coævis antea æstimatos, a posteris demum ex situ & squalore protractos mirifice extolli atque a multis cupidissime versari. Idem expertum est fatum quod manibus tenemus *Friederici Frezzi* poema morale, *de quatuor regnis* inscriptum. Vix illud sub artis typographicæ auspicia typis excusum prodierat, cum intercedente triginta annorum intervallo quinquies, manifesto certe plausus, quo dignum istius ævi hominibus judicabatur, indicio recuderetur. At vero, duobus illis, quæ post venerunt, seculis, & quod excurrit, oblivione sepultum quasi, & ab hominum eruditissimorum, etiam in ipsa Italia, notitia remotum delituit, ut *Ludovicus Jacobillus* in *Catalogo Scriptorum Umbriæ* p. 102, ubi, ex titulo saltim judi-

judicans, commentarium hoc poema esse in biblicos *quatuor Regum* libros scripsit, infigni hoc foleciſmo literario ſibi nec viſum unquam librum iſtum, ne dum inſpectum ſatis indicaret. Debere igitur hoc patriæ ſuæ, debere orbi literato eruditiorum *Academiei Fulginates*, qui *Rinuigorii* appellari voluerunt, animum ad recondendum ſuis curis egregium hocce literarum poſt barbara ſeculo paulatim renaſcentium atque Poeſeos Italicæ monumentum adjecerunt. Duobus autem tomis integrum opus abſolvi clariſſimis placuit editoribus. Primus, poſt præmiſſam ad *Benedictum* XIII. P. M. dedicationem, ipſum *Poema* exhibet, præter ſex editiones priùs typis excriptas, ad quinque Codices MStos accurate collatum, quorum quatuor diverſæ lectiones ad marginem, quinti ad calcem tomi rejectæ conſpiciuntur. De ipſo Poemate id tantum monemus, eſſe illud moralis argumenti, in quatuor libros diſtributum; quorum primus, regnum amoris, ſecundus regnum Satanæ, tertius regnum mundi & vitiorum, quartus denique regnum virtutis amoniſſimis fictionibus porticis adhibitis deſcribit: autoremque utile dulci commiſturum docere voluiſſe, qui homo ſuperatis debellatiſque omnis generis vitiorum monſtris in veram ſeſe libertatem, quæ in virtutis ſolum poſſeſſione eſt, aſſerere debeat: feliciter quoque ipſum adeo inſtituto ſuo defunctum eſſe, ut proximum, præſtantiſſimorum arbitrorum judicio a *Dante*, cujus exemplum ante oculos habuit poſtiſſimum, locum inter Italos Poetas promereuerit. Secundus tomus Syllogen opuſculorum comprehendit, a variis autoribus concinnatorum, quibus via ad expeditiorem pœmatis intellectum ſternitur. Primo loco occurrunt *Angeli Guilielmi Arteagiani*, Regentis Auguſtinianis & Academici Rinuigoriti *annotationes* ad aliqua poematis loca illuſtranda compoſitæ. Sedulo hic annotantur ex Poetis tam antiquis Latinis, quam Italis recentioribus, quos imitatus eſt ille, loca parallela: varia ex Mythologia veteri explicantur uberius, rationibus quoque interdum philoſophicis vel confirmantur, vel explanantur etiam obſcuriùs poſita. Sequuntur *obſervationes hiſtoricæ Joſſiniani Pagliarini*, itidem Academici Fulginatis, quibus indigere hoc Poema illarum autori viſum eſt; quod plurima ibi omnis ævi eruditorum hominum, ab ingenio illuſtrium, illorum maxime, qui poetæ noſtro *σύγχρονοι* ſeculi XV ſub initium vixerunt, ſtat mentio. De his itaque variæ obſervationes in medium proferuntur, atque ex eorundem vitiis ille potiſſimum enitrantur circumſtantiæ; quarum reſpectu vel laudandos vel culpandos ſibi eſſe illos Frezzos exiſtimavit. Urbium etiam Italiæ præſtantium, quarum meminit haud raro Poeta, deſcriptio luculentior paſſim exhibetur, earundemque origines ex remoriſſima antiquitate repetuntur; quod præcipue p. 140—147 de patria utrique communi Fulginio profuſe factum eſt. Tertium opuſculum *explicationes vocum quarundam minus vulgarium* inſcriptum & ab Autore *Joanne Baptiſta Doceolini* ejuſdem Academiæ ſodali Alphabetico ordine diſpoſitum, mere criticum eſt, ac dictiones haud paucas Poetæ uſurpatas ad orthographiæ, analogiæ, etymologiæ leges & variarum dialectorum conſuetudines, ſuum itidem illius temporis atque hodiernum inter ſe collatum, nec minus præſtantiſſimorum autorum exempla examinat, ac *Du Cangii* ſæpius *Glossarium* & *Menagii origines linguæ Italicæ* corrigit atque confutat. Quarto denique loco *Petri Canneti* Abbatis de Congregatione Camaldulenſi *diſſertatio* com-

Digitized by Google

comparet *Apologetica*, separatim etiam excusa. Poema hoc vero suo autori vindicant. Varia illa continentur momenta cognitu jucunda, quare praecipua inde excerpemus §. III de fex *Quatrirregii* editionibus, quae in forma omnes maximas excudae recentissimam hanc antecefferunt, & raro admodum hodie conspiciuntur, illiquitat. Et mirum hic videtur autori, non tantum *Mich. Maittairio*, quod *annales* ipsius testantur *typographici*, ne unam quidem illarum cognitam aut inspectam unquam fuisse, homini scilicet extero, sed & ipsis Italos, qui historiae typographicae condendae operam commodarunt, *Orlandum* praecipue, ne verbo quidem innuisse ipsum, quod aliquam ex illis ufurparint oculis. Tanto majores hinc gratiae referendae funt ab eruditis doctissimo Cannetto, rerum harum curiosis, quod defectum hunc fupplere ipsi placuerit. Prima *Vegetiae* A. 1481 characteribus, quos Gothicos appellant, exferipta ex officina *Stefanii Arzi*, Germani, prodiiticuipus exemplum *Bibliotheca* olim *Bigotiana* teste Catalogo p. 48 affervavit. Observat simul, jam & *Perugiam* illis Italiae civitatibus accenfendam esse, quae primis fere ab artis typographicae inventae annis libros a fuis civibus excusos oftentant, & typographum illum, in annalibus typographicis, nunquam adhuc memoratum, itidem inferendum esse; nisi forte idem ille fit cum *Stefano Arnulet*, quem *Laudese* 1493 fol. *Bibliae cum gloffis Lyrani ique aliorum* vulgaffe *Maittairii* teftimonio conftat. Secunda editio *Bononiae* 1494 per *Magistrum Franciscum de Ragazonibus*: tertia *Venetiis* 1501 per *Magistrum Petrum de Pavia* typis editae prodierunt. Secutae funt duae aliae, quarta fine loci mentione 1508 per *Petrum Pancinum de Pescia*, quint *Florentiae*, typographi nomine atque anno non defignatis. Sexta denique *Venetiis* 1511 in lucem exiit, cujus cura, pariter non adfcriptum legitur. Recenfitis its editionibus impreffis, ad quorum exempla praefens confecta eft, §. VIII—XII de MSfis earum Collectus Cl. *Cannetus* verba facit; notitiam poftbac aliquam ipfius autoris, quantum quidem habere potuit, brevissimis tradit. Fuisse scilicet illum ex ordine Praedicatorum, Theologiae Magistrum & Provinciae Romanae Provincialem. Epifcopum poftea A. 1403, a Bonifacio IX, P. M. Fulginii conftitutum, Ecclesiae patriae commodis per tredecim fere annos optime profpexiffe, Concilio porro Pisano A. 1409 Continentiisitidem 1415, quo duae damnatae Constantiae diem fupremum obierit, interfuiffe. Neque mirum cuipiam videri poffe in utroque Praefatum partes fuas tam egregie expleviffe; fi neverit, totum fe Conciliorum ftudio ipfum addixiffe, & inter Dominicanos fratres, dum adhuc Fulginii commoraretur, *Academiam* aliquam *Conciliorum* inftituiffe, quae hoc fine coaluerit, ut in dirimendis, quae in Conciliis definiri folent, capitibus tam doctrinae quam morum atque rituum controverfis, ad veterum Conciliorum exemplaria quorum, Nationalium atque Provincialium normam inveniri & exerceri. Quae quidem res tanto magis Cannetto memorabilis vifa eft, quanto minus in antiquiorum temporum monumentis de tali inftituto quicquam reperiatur, quod hodie in una quavis fere difciplina ufu maxime receptum, infigne plane commodum iftius generis focietatibus in amplificandis fcientiarum terminis ineffe quotidiana experientia commonftret. Reliqua differtationis pars Frezzo Autori hoc Poema operofe vindicat, & Italorum quorundam, qui *Nicolao* alicui *de Malpiglis* illud tribuendum effe cenfuerunt, fententiam prolixe refellit.

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. IX.

EPISTOLÆ ROMANORUM PONTIFICUM, & quæ ad eos ſcriptæ ſunt, a S. Clemente I usque ad Innocentium III, quotquot reperiri potuerunt &c. Studio & labore Domni PETRI COUSTANT, Presbyt. & Monach. Ordin. S. Benedicti e Congregatione S. Mauri.

Tomus I,

ab Anno Chriſti LXVII ad A. CCCCXL.

Pariſiis, apud L. D. Delatour, A. U. Couſtelier &c. 1721, fol. maj. Alph. 10 pl. 2½.

QUi Acta Conciliorum, quæ a Chriſti Nativitate ad noſtra ſubinde tempora in orbe utroque coacta fuerunt, integris iisdemque Regiis, ut plerumque dicuntur, Collectionibus complexi ſunt, iis ſimul Pontificum Romanorum Epiſtolas Conciliis miſcere, ſervatoque temporis ordine, ſuo ſingulas anno, quo ſcriptæ fuerunt, exhibere, ſolenne fuit, quem morem præter Philippum Labbeum & Gabrielem Coſſartium, ſequutus etiam eſt, qui noviſſime Tomos Conciliorum in Gallia vulgavit, Vir Cl. Johannes Harduinus. Primus omnium, qui Pontificum Romanorum Epiſtolas ſeorſim collegit, Dionyſius fuit, Abbas Romanus, cognomento exiguus, cujus poſtea exemplum imitati ex recentioribus ſunt, labente Seculo XVI, Antonius Cardinalis Carafa, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, & Antonius de

Aquino, quorum hic labori ſucceſſit eundemque abſolvit, qui prelo fere maturus, morte illius interruptus fuerat. Multa vero cum eſſent, quæ in hac Editione deſiderabant eruditi, poſt illorum labores Petrus Couſtantius, Presbyter & Monachus Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri, opere denuo ſuſcepto, Pontificum Romanorum Epiſtolas, ſimul cum iis, quæ ad eos ſcriptæ fuerunt, a Clemente I ad Innocentium usque III, ſecundum temporum ordinem diſpoſitas, ad veterum Codicum fidem recognitas, præviisque admonitionibus, Notis & Diſſertationibus illuſtratas, opere quidem præſenti exhibere, conſtituit. Et ſiſtitur hic primus Epiſtolarum Tomus, Pontificum nempe illorum, qui ab anno Chriſti LXVII usque ad XL Seculi quinti in Sede Romana ſucceſſionis ſerie ſe invicem exceperunt. In prolixa illa huic præmiſſa Præfatione excutienda ſibi ſumſit Cl. Autor capita varia, tribus potiſſimum, in quas abit Præfatio, partibus. In prima illarum, qua de Pontificis Romani autoritate diſſerit, Eccleſiæ ſuæ hypotheſi unice indulgens nihil non agit, quo Eccleſiam Romanam a ſede ibidem Petrina dignitatem Primatus accepiſſe, ejusque Epiſcopum militantis in terra Eccleſiæ caput, atque adeo Petri Vicarium eſſe, probet, quam etiam ſententiam tanto quidem lubentius ei relinquimus, quanto magis in aliorum opiniones ſcrupuloſe inquirere, ab inſtituti noſtri ratione alienum hucusque fuit.

Parte Præfationis ſecunda exponendum ſuſcipit de antiquis Canonum Collectionibus argumentum. Hinc §. 1 de antiqua Collectione agit, quæ apud Græcos ante Concilium Chalcedonenſe & poſt viguit, ubi, an etiam apud Latinos illa recepta fuerit? quæ & qualis ejus conditio fuerit? poſtquam deſcripſit, erroris poſtulat Cl. Juſtellum, qui Eccleſiæ Univerſæ Codicem illum dixit, quem in fronte Bibliothecæ Juris Canonici Veteris vulgavit, adductisque rationibus, ſi *Canonum Codex, qualis in Eccleſia Græca medio Seculo ſexto obtinuit*, ille inſcriberetur, titulum hunc aptum congruumque ipſi fore, probare, conatur. §. 2. De antiquis Canonum Codicibus in Occidente adornatis, nominatim de Collectione in pervetuſto Exemplari Corbejenſi aſſervata, diſſerit; §. 3 de Codice Canonum ad calcem operum S. Leonis in noviſſima Edi-

Digitized by Google

Editione vulgato ; §. 4 de antiqua Collectione literis exarata Longobardicis ; §. 5 de ampliori Collectione ex duabus præcedentibus , Longobardica & Quesnelliana , præsertim conflata ; §. 6 de Collectione Dionysii Exigui ; §. Item 6, ut legitur numerus, qui errore typographi bis fuit retentus, de vulgato Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ ; §. 7 de Collectione Cresconiana ; §. 8 de Collectione, quam Hadrianus I Papa Carolo M. tradidit ; §. 9 de antiqua Conciliorum & Pontificiarum Epistolarum Collectione apud Hispanos recepta ; §. 10 de Collectione Isidori Mercatoris ; §. 11 de peculiaribus, quas Thessalonicensis, Arelatensis, Romana, Ecclesiæ in suos usus servabant, aliisque id genus pluribus Canonum & Epistolarum Collectionibus. Sequitur Pars tertia, de Pontificiarum Epistolarum Editionibus, qua sui potissimum instituti rationem, & quid in hac nova Editione præstitum fuerit, abunde exponit Autor Cl.

Jam cum ad ipsum opus progredimur, prævia de proximis B. Petri, Apostoli, successoribus, Dissertatione, brevibusque in Linum & Cletum animadversionibus, Pontificum Romanorum Epistolæ, genuinæ illæ & sinceræ, cum iis, quæ ad eos scriptæ fuerunt, juxta annorum seriem in eo leguntur, a S. Clemente, cujus binæ ad Corinthios Epistolæ in fronte illius comparent, usque ad Xystum, nominis hujus III, qui a trigesimo secundo ad quadragesimum Seculi V annum sedem Romanam gubernavit. Non vacat hic referre, quot & quales Epistolæ ab unoquoque illorum Pontificum, qui per quatuor Seculorum hæc intervalla ipsi præfuerunt, scriptæ fuerint ; tantum id nobis relictum est, ut, quem potissimum conficiendæ novæ huic Editioni laborem impenderit, quibusque subsidiis instructus ad eam accesserit Vir doctus, edisseramus. Scilicet primam officii sui partem existimavit, revolvere scrinia Bibliothecarum, monumenta hinc & inde diffusa scrutari, & quicquid e re sua fore credidit, sive jam editum, sive ineditum, studiose describere. Hinc præter exaratos manu Codices, copiosam suppellectilem ipsi præbuerunt libri typis excusi, imprimis illorum, qui post emissam in vulgus Cardinalis Carafæ & Antonii de Aquino Editionem Romanam, revocandis in lucem veterum scriptis operam dederant. Ita usui ejus inservierunt Baronii An-

nales, Sirmondi opera, Tomi Conciliorum, Ecclesiarum Historiæ cum Spicilegiis, Analectis, Miscellaneis, Collectionibus aliis. Cum jam indigesta eorum, quæ ad rem faciebant, moles extaret, & suo quæque ordine selecta essent, nihil prius, nihilque antiquius fuit Autori Cl. quam ut de repurgando a nævis & erroribus textu eodemque, quantum fieri posset, antiquo nitori restituendo laboraret. Huc faciebant Codices MS. quorum bene multos ad manus habuit, quibusque usus est adeo prudenti consilio, ut, quæ una maximique momenti Criticorum lex est, suo eos momento plus ponderaverit, quam numeraverit, plus qualitati, quam numero tribuerit; hinc si qua Collectionum interdum pugna fuit, eas imprimis sequutus est, quæ ad Pontificum, quorum Epistolas continebant, ætatem propius accedebant; si quando textus manifestis erroribus scatuit & defuit MSS. autoritas, eum emendavit ex conjecturis, quæ si ratione niterentur tantum probabili, satis duxit Vir doctus, ad oram libri rejectas relinquere lectoris judicio; si evidenti & solida, textui etiam eas inferere, religioni haud sibi duxit, appositas iterum ad marginem nota, quæ emendationis lectorem commonefaceret.

Hæc quamvis egregiam omnino laboris partem faciant, non tamen faciunt omnem. Erant nempe in Pontificum Epistolis obscura multa, multa abstrusa, hinc difficilia intellectu, multæ ambages cæteraque id genus, quæ aut moram lectori, aut fastidium afferre poterant. Quare ne a lectione deterreretur, præter admonitiones Epistolarum fronti præfixas, notas & animadversiones Noster subjecit, quæ rebus aut dubiis confirmandis, aut illustrandis obscurioribus inservirent. Primum namque in iis Epistolæ cujusvis, quam exhibet, fidem & γνησιότητα, cum in falsi suspicionem venit, adstruxit, ad quorum deinde Codicum fidem recognita, quo præcipue tempore scripta fuerit, indicavit, variantes præterea lectiones e libris tum manu scriptis, tum excusis, collectas adjecit, & quare illarum alteram præstantiorem altera habuerit, abunde exposuit. Animadvertas etiam in iis animadversionibus illustrata varia antiquitatis Ecclesiasticæ capita, obscuriora nempe fidei dogmata, hæreticorum ævi illius errores, disciplinæ obsoletos & a nostris hodie diversos ritus, in quibus omnibus aliis-

Digitized by Google

aliisque compluribus explicandis dum ſuam deſiderari paſſus non eſt Cl. Autor induſtriam, fieri non potuit, quin aliquanto longius interdum animadverſiones productæ fuerint, quod tamen non prorſus ingratum erit rerum illarum ſtudioſis, cum primis iis, quibus datum non eſt, ipſa adire Patrum, Conciliorum & Hiſt. Eccleſiaſticæ Scriptorum adeo vaſta volumina, aut lectione eorum defatigari. Porro, ut eo facilius de Epiſtolarum ordine conſtet, juvat noſſe, quo die & anno unusquisque Pontificum initium ſedendi, quo vivendi finem fecerit. Atque hoc intelligitur ex diſquiſitione peculiari, ſtatim in limine ſingulis Pontificibus præmiſſa, brevi quidem, ſed quæ illuſtrando huic argumento ſufficere poteſt. Hanc diſquiſitionem ſequuntur ſinceræ Pontificis Epiſtolæ, cum iis quas accepit ab aliis, in quarum utrisque diſponendis temporis & annorum ordo ſervatus. Quæ ad nullum aut ordinem, aut annum revocari poterant, uti revera erant, eas ad calcem aliarum rejecit, præfixo ad paginæ oram, *incerti temporis*, lemmate, quibus e veſtigio ſucceſſit Epiſtolarum, quæ non extant, notitia, quarum fragmenta, ordo, ætas & argumenta, quoad ejus fieri potuit, ſedulo annotata leguntur; notitiam hanc decretorum cenſura excipit, quæ Pontificis, cujus Epiſtolæ proxime præcedunt, nomine circumferuntur.

Quam temere olim impoſitum fuerit orbi chriſtiano Epiſtolis, quas vel ſtyli quædam ſimilitudo, vel hominum ignorantia, vel fraus impoſtorum Pontificibus affinxit, nemo, vel tacentibus nobis, ignorat. Prudentis hinc erat ſcriptoris, ſpurias ſeparare a genuinis; ita ſervatum Editori Cl. qui ſubditicias ad Tomi hujus calcem ablegavit, indignas certe, quæ pari cum genuinis ordine incederent, notam inuſſit ſingulis, cenſuræ rationem dedit, & quo conſilio, quo tempore mentitus illas impoſtor fuerit, ſolicite indagavit. Silentio etiam prætereundum nobis non eſt, tritum illum longoque uſu receptum Epiſtolarum quarumque numerum in hac nova Editione nec ſervatum fuiſſe, nec ſervari potuiſſe; etenim cum alio, quam temporis ratio exigebat, ordine hactenus digeſtæ legerentur, & præterea recens inventis proprius ſuus inter alias vindicandus eſſet locus, non potuerunt non alio illæ in hoc opere ordine comparere & numero, quam qui receptus antea

probatusque fuerat vulgatarum Editionum Autoribus. Tandem qua Epiſtolarum interpretationes, tam Græcas, quam Latinas, monendum adhuc eſt, Romanos Pontifices ſuas non alio, quam Latino ſermone exaraſſe Epiſtolas, iisque Latinis ad Græcam Eccleſiam Græcam addidiſſe interpretationem; viciſſim vero apud Græcos mos ſatis frequens obtinuit, ut quas ad Pontifices Epiſtolas darent, eas Græcas darent & in Latinum translatas. Epiſtolarum Græcarum nihil tota, quanta eſt, Editio Romana continet, tantum Chriſtophorſoni, aut veteris cujusdam interpretis verſionem Latinam; hic vero ex fontibus ipſis datur hauriendi occaſio; revocata nempe fuere, quoties fieri potuit, exemplaria avthentica, & ſuæ quibusque adjectæ interpretationes, Græcæ & Latinæ, ea tamen lege, ut, ſi qui errores in illis occurrerent, ii aut in animadverſionibus indicati fuerint, aut plane eraſi expunctique lectionibus ad avthenticon caſtigatis ceſſerint. Acceſſerunt duo, rerum & verborum alter, alter locorum Scripturæ, Indices, præmiſſus eſt eorum, quæ hoc Tomo continentur, ſyllabus. Atque in his verſatur præclarus ille labor Editoris Prænobiliſſimi, cui nec vires, tanto ferendo oneri pares, defuerunt, nec auxilia Illuſtrium Excellentiumque Virorum, ad quorum Bibliothecas facilis ipſi acceſſus patuit, quorumque præſidio Codicum optimæ notæ, maximam partem Colbertinorum, Regiorum, & Vaticanorum facta ipſi fuit copia. Qua vero grata animi ſignificatione illorum ſibi bene volendi ſtudium agnoſcit Autor Cl. ea certe modeſtia de ſuo ipſius labore, quem eruditis probatum iri, dubium non eſt, ſentit, ea etiam æquitate, quæ ex aliorum ſcriptis aut ſolerter inventa, aut accurate disputata in ſuos uſus tranſtulit, ſua cuique tribuit, alienus ab inficeto illorum more, qui aliorum operas alto ſupercilio deſpicientes, nonniſi quæ ſua ſunt, arroganter & magnifice prædicant.

M. HARTWICI BAMBAMII, ECCLESIAST. Petro-Paulini, Apparatus Enthymematico-Exegeticus, Obſervationes ſacras exquiſitiores comprehendens.

Hambur.

Digitized by Google

Hamburgi, apud Jo. Wolffg. Fickweiler & C.W. Brandt, 8. Alph. 2 pl. 18.

OPeræ pretium ſe facturum eſſe exiſtimavit Pl. Rev. Autor, ſi præcipua, quæ ad intelligendum ſacrum Codicem faciunt, & in celebrium Evangelici cœtus doctorum & interpretum ſcriptis extant, in peculiarem librum ex enthymematibus & obſervationibus conſtantem cogeret, cum iisque, qui ſtudium in arte exegetica ponunt, communicaret. Etſi autem in hac *priori* operis parte ejus inſtitutum ſit, enthymemata, cum generalia, tum ſpecialia, quæ ad librorum linguæque V. T. naturam pernoſcendam faciunt, ſiſtere, in ſectionis tamen *primæ C. I* utriusque Teſtamenti librorum ſcopum, qui ſit Chriſtus, ſenſum, rationem & adminicula interpretandi declarat, & *C. II* quædam ex Grammatica, Logica, Topica & Rhetorica affert, atque varia ſacri Codicis loca illuſtrans, docet, & *Marc. III, 21,* τῦ ἐξέϛι ſubjectum eſſe populum, & ערבים *Exod. XII, 6,* ideo mediam veſperam notare, quoniam dualis forma ſæpius medium ſignificet. Sectio *ſecunda* enthymemata Moſaica comprehendit, in quibus primum Moſen Pentateuchi Autorem, omnium ſcriptorum primum & quidem θεόπνευϛον, nec hominem ſimplicem fuiſſe, ſed ſapientem, & prodigia feciſſe, imo eſſe Prophetarum oceanum, ex quo & res & argumenta & loquendi modos alii petierint, demonſtrat; tum ex Moſis libris & gentiles multa deprompſiſſe, & pios tempore N. T. viventes multum utilitatis capere, & dogmatum veræ religionis ſyſtema confici poſſe adſtruit; poſt ex iisdem conſtare docet, eandem eſſe religionem Moſaicam, quæ nunc eſt Chriſtiana, & ſummum Numen verum ſui cultum, ubi imminutus fuerit & dilapſus, novis patefaciendis modis, imprimis Urim & Tummim, quod ſit lex divina, reſtauraſſe; deinde ſecundum eosdem libros de nominibus divinis, de Deo uno, de S.S. Trinitate, de Meſſia, de creatione, de lege, de Evangelio, aliisque fidei articulis differit; & ad extremum in exponendo dicendi genere, quo Moſes uſus eſt, verſatur. Hinc ſectione *tertia* ad libros utriusque fœderis Hiſtoricos tranſit, & varia de genealogiis, de nominibus perſonarum, de ratione deſcribendi res geſtas, de loquendi modis, quibus Hiſtorici uſi ſint, de factis ſanctorum, de revelationibus divinis,

de

de comminationibus & promiſſionibus, de religione, de providentia Dei, de miraculis, de pœnis, de impiorum ſceleribus & conatibus, de piis eorumque vitæ actionibus, dolorum perpeſſionibus & precibus, de Eccleſia ejusque doctoribus, de magiſtratu, de morte, de reſurrectione mortuorum, & quibusdam ritibus ut & formulis, eos exprimentibus, profert. In ſectione *quarta* ad Jobi librum pergit, & pro obſervationibus ad eum intelligendum facientibus, ſpecimen Theologiæ Jobicæ, B. Hinckelmanni veſtigia legens, exhibet, atque dogmata fidei de Theologia & religione, *C. I*, de Deo & operibus divinis, de creatione, de Angelis, de homine primo, & de providentia, *C. II*, de imagine Dei, de peccato, & de libero arbitrio, *C. III*, de Chriſto & redemptione, *C. IV*, de gratia Spiritus S. applicatrice & quidem vocatione, illuminatione, regeneratione, converſione, juſtificatione & ſanctificatione, *C. V*, denique de lege & Evangelio, de cruce, de Eccleſia, & de noviſſimis, *C. VI*, ex ejus oraculis confirmat. Tum ad Pſalmos ſe convertit, & obſervanda in eorum lectione ſectione *quinta* producens, autores illorum ſecundarios, diſtributionem, ordinem, poeſin, titulos, nexum, argumenta, tempus, quo compoſiti, lectorum animos, ſcriptorum affectus, dicendi genus, loca de Deo & Meſſia, verba translata, figuras & loquendi modos conſiderat, atque imprimis execrationes carnis & illegitimas ab iis, quæ ſunt Spiritus S. itemque delectationem exitii impiorum carnalem, a ſpirituali diſtinguit, & juſtitiam Dei valere ejus gratiam & miſericordiam, annotat. Suppeditaturus ſectione *ſexta* χειραγωγίαν emphaticam ex ſolis Pſalmorum libris docet, emphaſes eruit Art. I ſecundum artem Grammaticam ex vocum formali ſignificatione, derivatione, formatione, ſcriptione, genere, numero, caſibus, modis, temporibus, copulatione, paragoge, pleonaſmo, enallage, & hypallage; Art. II ſecundum Criticam ex antiquis Hebræorum ritibus, antiquitate profana, proverbiis & ſolennibus veterum formulis, item ope concordantiarum, accentuum, antiquarum verſionum atque uſus vocabulorum apud Rabbinos & Talmudiſtas; Art. III ſecundum Rhetoricam ex affectibus trōpis & figuris; & Art. IV ſecundum Logicam ex enunciationum partibus & affectionibus. In ſectione *ſeptima* ea tradit, quæ interpretantem Proverbia, Eccleſiaſten

Digitized by Google

ſiaſten & Canticum canticorum Salomonis juvare poſſunt, & oſtendit Pſalterium Salomonis Græcum eſſe ſuppoſititium, in Proverbiis Meſſiam peculiariter dici ſapientiam, & conditionem piorum atque impiorum perpetuo ferme ſibi opponi; Salomonem ideo Eccleſiaſten ſcripſiſſe, ut conjunctionem cum Deo ſummum eſſe hominis bonum demonſtraret, eundemque ob nonnulla ejus loca non dextre intellecta in numerum ſcepticorum male referri; in Cantico canticorum autem nomen JEHOVAH vel ELOHIM ideo non extare, quia Salomonis inſtitutum fuerit, ſuaviſſimam inter Filium Dei & cœtum fidelium conjunctionem verbis translatis, figuris & ſimilitudinibus imprimis deſponſatorum deſcribere, tametſi negari nequeat, JAH, quod idem ſit ac JEHOVAH, c. VIII, 6 legi. Veniens ſectione *octava* ad Enthymemata Prophetica, primum Prophetarum nomina, diviſiones, revelationes, quæ iisdem variis modis & certo tempore obtigerunt, & etiam interdum terribiles obſcuræque fuerunt, vaticinia ratione & argumentorum & complimentorum ſeu eventuum, geſtus & facta exponit, tum eorum tranſitum ab uno argumento ad alterum, formulasque loquendi varias affert, deinde quomodo iidem de Deo, de Meſſia, de beneficiis divinis, de Eccleſia & de calamitatibus agant, declarat, quibus poſtremo pauca de Jeſaiæ, Jeremiæ & Malachiæ ſcriptis ſubjicit. Cum hæ obſervationes ſint variæ & multiplices, nec ordine debito ſemper diſpoſitæ, & præterea multa trita & communia contineant, eæ unicuique merito ad perlegendum relinquuntur, ut ex iis, quæ ſibi ſint uſui, petere poſſit.

DE ERRORE IN ÆSTIMANDO MOTU compoſito Schediaſma G. F. R.

*I*QUod *corpus, duabus viribus & directionibus impulſum, deſcribere diagonalem parallelogrammi eodem tempore debeat, quo latus aliquod deſcripſiſſet, ſi alterutra vi & directione ſola fuiſſet impulſum*, effatum eſt Mathematicorum, Mechanicorum, Phyſicorumque recentiorum, quo vix aliud reperies propter ampliſſimum uſum nobilius. De cetero novi adhuc

neminem, qui illud juſtæ alicui dubitationi obnoxium, ideoque reſtringendum ac limitandum, cenſuiſſet; quod hoc loco paucis efficere conabor.

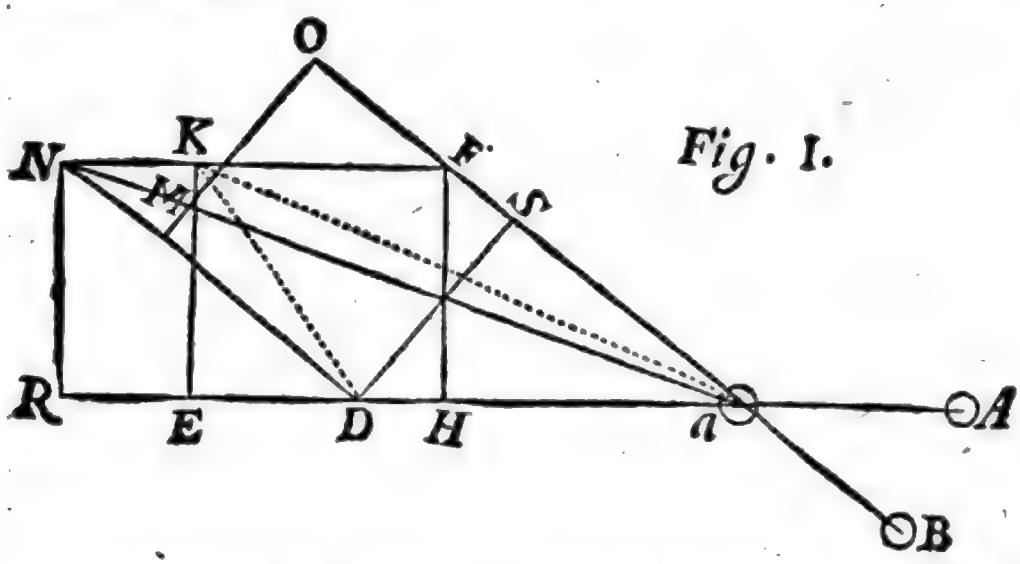

Fig. I.

Fig. 1. *II.* In corpus quieſcens *a* incurrant duo corpora alia, *A* & *B*, directionibus & celeritatibus ejusmodi, ut, quo tempore corpus *a* ex *a* ad *F* perveniret, ſi a ſolo corpore *B* impelleretur, eodem, a ſolo corpore *A* impulſum, ex *a* ad *D* promoveretur, quæro, quæ futura ſit celeritas & directio corporis *a*, poſt duplicem illum motum ſimul impreſſum? Fallor, aut ſine hæſitatione reſpondebunt plerique omnes, celeritatem illam & directionem quæſitam corporis *a* exponi a recta *aN*, quæ eſt diagonalis completi parallelogrammi *aDNF*. Sed hoc in univerſum & ſine conditione hautquaquam verum eſſe, facile demonſtrare licet. Nam poſitis, e. c. $A = B$, & $aF = aD$, anguloque FaD infinite parvo, ita ut aN ſit $= aD + aF = 2aF$, ſequeretur ex doctrina memorata, corpus a duobus corporibus æqualibus & conjunctis altero tanto celerius propelli debere, quam ab alterutro, pari celeritate & directione ſeparatim incurrente; quod legibus motus omnino repugnat, juxta quas celeritas corporis impulſi duplicatur, ſi corporis impellentis celeritas, non vero ſi maſſa ejusdem duplicatur. Sed ordine res explicanda eſt. Quare lemmatis loco præmitto propoſitionem ſequentem.

Fig. 2 & 3. *III.* In corporibus non elaſticis, vel quæ ſaltim ut non elaſtica con

conſiderantur, (quod hoc loco, ſimplicitatis cauſa, ſecure facere poſſumus,) ſi corpus aliquod *A* in aliud quieſcens *a*, celeritate *A a* incurrat, facto *a C*. *AC*:: *A*. *a*, hoc eſt, reperto communi centro gravitatis amborum corporum, *C*, exponet *Ca* celeritatem, corpori *a* ab incurſu corporis *A* acquiſitam. Si vero idem corpus *A*, eadem celeritate *A a*, incurrat in corpus *a* non quieſcens, ſed vel minori quadam celeritate, v. g. *a D* (fig. 2) in eadem linea recta præcedens, vel data quavis celeritate *a D* (fig. 3) directe ſibi occurrens, facta *D* (*A*) = *A a*, ut *D* ſit punctum concurſus, ad quod eodem tempore corpora *A* & *a*, celeritatibus commemoratis, ex (*A*) & *a* pervenire poſſint, factoque *a* (*C*).(*A*)(*C*) :: *A*. *a*, hoc eſt, reperto communi centro gravitatis (*C*) amborum corporum *a* & *A*, in punctis *a* & (*A*) conſtitutorum, exponet *a* (*C*) partem illam celeritatis, quæ celeritati priori corporis *a*, propter incurſum corporis *A*, vel adjicietur vel detrahetur, prout ſcilicet motus amborum corporum vel conſpirantes fuerint vel contrarii.

IV His præmiſſis ita pergo: Si corpus aliquod in *a* poſitum duabus viribus ſimul impellitur, hoc pacto, ut vires illæ plane nec conſpirent nec contrariæ ſint, id eſt, ut lineæ directionum *a G* & *a E* angulum rectum comprehendant, atque ut eam inter ſe vires proportionem habeant, quæ eſt inter ipſas illas rectas *a G* & *a E*; dico, rectam *a K*, quæ eſt diagonalis completi rectanguli *a G K E*, utique exponere directionem & celeritatem corporis *a*, poſt duplicem illum impulſum. Nam quoniam duo motus impreſſi nec conſpirant nec contrarii ſunt, ob eamque rem ſe mutuo nec juvant nec impediunt, hinc tempore dato, quo corpus *a* ad punctum *G* vel *E* motu ſimplici perveniret, idem etiam motu compoſito, a parallela *a E* ad parallelam *G K*, (quarum diſtantiam metitur recta *a G* = *E K*) atque ſimul a parallela *a G* ad parallelam *E K*, (quarum diſtantiam metitur ipſa *a E* = *G K*) hoc eſt, ab *a* ad *K*, pervenire debet. Veriſſima igitur hac quidem ratione eſt propoſitio, qua de agimus. Unde etiam ſequitur, juſtiſſimam eſſe motuum illam & virium reſolutionem, cum, *deſcripto circa rectam quamlibet a K, ut diagonalem, rectangulo quocunque, velut a G K E, motus a recta illa expoſitus, in duos alios a lateribus rectanguli exponendos, reſolvi poſſe*, docetur. Sed videndum nunc Fig. 2.

eſt, an eodem modo ſe res habeat, ſi corpus aliquod, duabus viribus, ex parte vel conſpirantibus vel contrariis, impellitur. Quod cum vel plane ſimul & uno temporis puncto, vel ſucceſſive fieri poſſit, ita nimirum, ut altera vis prius agat, altera deinceps; de utroque caſu ſeparatim diſpiciendum erit.

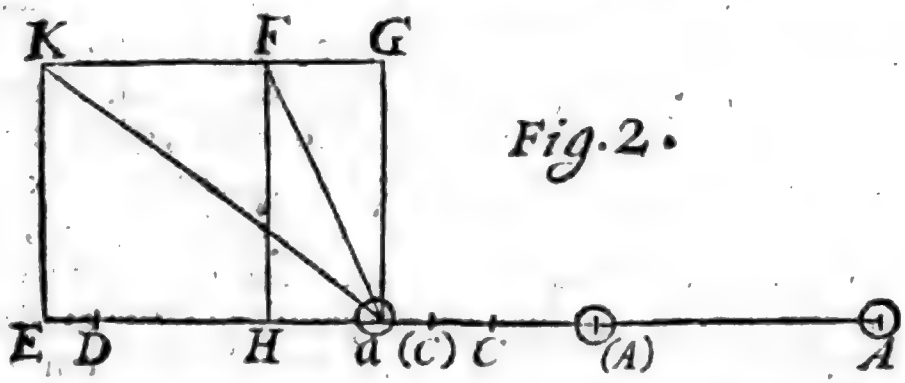

Fig. 2.

V. Si corpus aliquod *a* ſucceſſive impellitur duabus viribus, ex parte conſpirantibus, ita ut rectæ *a F*, *a D*, quæ virium directiones & proportionem exponunt, angulum quemcunque acutum *F a D* comprehendant, & vis *a D* prius agat in corpus *a* quieſcens, deinde vero vis *a F* accedat, demiſſo perpendiculo *F H*, & completo rectangulo *a G F H*, reſolvatur vis *a F* in duas alias, quæ nec conſpirent nec contrariæ ſint, puta in *a G* & *a H*, & fiat *a C* = *a H*; porroque aſſumto pro lubitu in recta continuata *D a A* puncto *A* (dummodo *A a* major ſit quam *a D*) fiat *a C*. *C A* :: *A*. *a*, hoc eſt, aſſumatur maſſa corporis *A* & diſtantia ejusdem a puncto *a* ejusmodi, ut *C* ſit commune centrum gravitatis amborum corporum *a* & *A*. Quo facto perſpicuum eſt, corpus *A*, celeritate *A a* in corpus *a* impingens (ſi utrumque corpus ut non elaſticum, & *a* ut quieſcens conſideratur) imprimere illi debere celeritatem *a C* = *a H*. Quoniam vero corpus *a* non quieſcit, ſed jam aliunde impreſſam habet celeritatem *a D*, fiat *D (A)* = *a A*, & *a (C)*. *(C) (A)* :: *a C*. *C A* :: *A*. *a*. Ita *a (C)*, cui æqualis fiat *D E*, exponet celeritatem, quam corpus *A*, celeritate *A a* = *(A) D* in corpus *a* (quod celeritate *a D* progreditur) impingens, ipſi communicare debet. Quapropter, completo rectangulo *G a E K*, exponet diagonalis *a K* directionem & celeritatem corporis *a*, duabus viribus *a F* & *a D* impulſi, itemque directionem ac proportionem vis, quæ una

idem

Digitized by Google

idem præſtitiſſet, quod duæ illæ aF & aD effecerunt. Quod ſi algebraice rem explicare placet, ſit $aH = aC = m$, $aD = v$, $(A)D = Aa = V$; erit $AC = \frac{am}{A}$, $(A)a = V - v$, $ED = a(C) = \frac{AV - Av}{A+a} = m\frac{Av}{A+a}$. (*Artic. III.*)

VI. Si A reſpectu a, atque adeo v reſpectu V, quantitates infinite parvæ ſunt, hoc eſt, ſi maſſa corporis A infinite parva, & velocitas ejus, pari ſed inverſa proportione, infinite magna aſſumitur, evaneſcente $\frac{Av}{A+a}$, erit $ED = aH = m$. Quo pacto aK erit diagonalis completi parallelogrammi ex aF & aD, & propoſitio, qua de diſputamus, vera. Alias enim, ut corpus a moveri per diagonalem commemorati parallelogrammi poſſit, præter vires aF & aD, adhuc alia vi opus eſt, tali ac tanta, ut propter ejus acceſſum perinde ſe res habeat, tanquam ſi ſine ea corporis A celeritas relativa eſſet $Aa = (A)D = V$, ſed celeritas abſoluta $AD = A(A) + (A)D = Aa + aD = V + v$; tunc enim ED erit $= aC = aH = m$, ut ante.

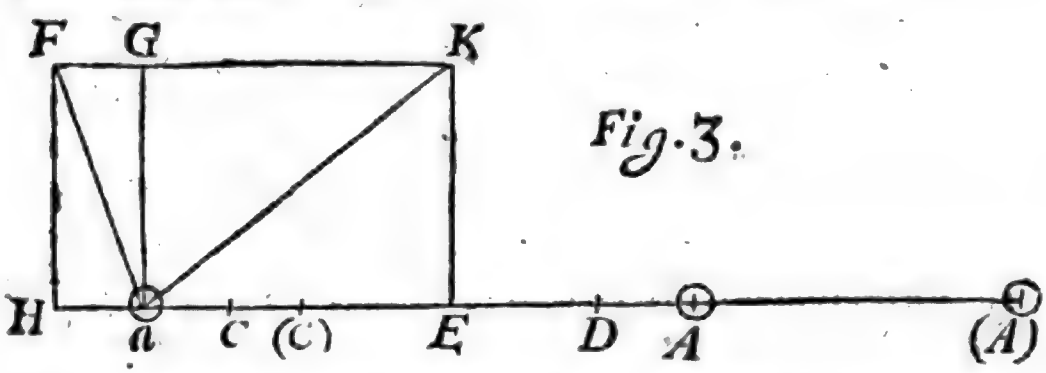

Fig. 3.

VII. Si corpus a ſucceſſive impellitur duabus viribus ex parte contrariis, ita ut rectæ aF, aD, quæ virium directiones & proportionem exponunt, angulum quemcunque obtuſum FaD conſtituant, & vis aD prior agat in corpus a quieſcens, deinceps vero vis aF accedat, demiſſo perpendiculo FH ad rectam aD utrinque continuatam, & completo rectangulo $aGFH$, reſolvatur vis aF in duas alias aH & $HF = aG$, quæ nec conſpirent

Fig. 3.

nec contrariæ ſint, & fiat $aC = aH$; porroque, aſſumto pro lubitu in recta aA puncto A, fiat $aC.CA :: A.a$, hoc eſt, aſſumatur maſſa corporis A, & diſtantia ejusdem a puncto a, tali ratione, ut C ſit commune centrum gravitatis amborum corporum a & A. Quo facto corpus A, impingens celeritate Aa in corpus a quietum, communicare illi debet velocitatem $aC = aH$. Quoniam vero (per hypotheſin) corpus a non quieſcit, ſed jam aliunde impreſſam habet celeritatem aD, fiat $D(A) = aA$, & $a(C).(C)(A) :: aC.CA :: A.a$. Ita $a(C)$, cui æqualis fiat DE, exponet eam celeritatis partem, quam corpus A, velocitate $Aa = (A)D$ progrediens, in corpore a, celeritate aD ſibi occurrente, conflictu ſuo deſtruet. Quapropter, completo rectangulo $GaEK$, exponet diagonalis aK directionem & celeritatem corporis a, duabus viribus aF & aD impulſi. Sit $aH = aC = m$, $aD = v$, $(A)D = Aa = V$; erit $ED = a(C) = m + \frac{Av}{A+a}$. Ceterum hic eadem valet obſervatio, quæ paullo ante depromta eſt. (*n. VI.*)

VIII. Videndum nunc, quid fieri debeat, ſi duæ vires, non ſigillatim & ſucceſſive, ſed ſimul & eodem temporis puncto, corpus aliquod, & quidem directionibus ex parte vel conſpirantibus vel contrariis, propellant. Exempli loco proponatur corpus a (fig. 1) in quod duo corpora, A & B, directionibus Aa, Ba, una impetum facere concipiamus, ſitque vis A ad vim B, ut aD ad aF. Quæratur eadem methodo, quam hactenus expoſui, recta ED, hoc eſt, ea pars velocitatis, quæ corpori a, directione & celeritate aD propulſo, juxta eandem directionem, propter alteram vim ex parte conſpirantem vel contrariam, vel accedit vel detrahitur; ſimiliterque etiam quæratur recta FO, hoc eſt ea pars velocitatis, quæ corpori a, directione & celeritate aF propulſo, juxta illam ipſam directionem, propter alteram vim ex parte conſpirantem vel contrariam, vel accedit vel detrahitur. Erectis ex E & O perpendiculis OM & EM, in puncto M concurrentibus, ductaque Ma, dico, hanc ipſam eſſe rectam quæſitam, quæ ſcilicet exponat directionem & celeritatem corporis a, poſt duplicem illum motum a viribus A & B ſimul impreſſum. Demonſtra-

Digitized by Google

ſtrationem non puto difficilem, ideoque eam addere ſuperſedeo.

IX. Atque jam ſatis apparere arbitror, quid hucusque erratum ſit in nobiliſſima illa Mathematicorum & Phyſicorum propoſitione, de *æſtimandis motibus compoſitis*, quibusque limitationibus laudata propoſitio opus habeat. Reliquum eſt, ut de iis demonſtrationibus breviter diſquiram, ex quibus ſequi crediderunt ſummi viri, effatum ſuum eſſe omnino in univerſum, & absque conditione veriſſimum. Ac plerisque viſum fuit, demonſtrationem, quam ipſe ſupra attuli, *(n. IV)* adeo generalem eſſe, ut non ſolum ad eum caſum, cum duæ vires impellentes, propter angulum rectum a directionum lineis comprehenſum, prorſus nec conſpirant nec contrariæ ſunt, ſed & ad caſus quosvis alios æquo jure pertineat. Alii vero, quod intelligerent, dubitari non ſine ratione de vi iſtius demonſtrationis adeo abſolute & generatim conceptæ poſſe, novam ſunt commenti, eamque paullo magis operoſam; quæ eſt hujusmodi: Si corpus *a*, inquiunt, in recta *a D* motu æquabili progrediatur, & interea illa ipſa recta *a D*, (qua excedere corpus nequeat) motu non minus æquabili, ſibi ſemper parallela, ſecundum directionem *a F*, ex loco *a D* in locum *F N* deferatur, ſitque velocitas corporis *a* ad velocitatem lineæ *a D*, ut *a D* ad *a F*, completo parallelogrammo *a D N F*, cujus diagonalis ſit *a N*, erit hæc vera linea, a corpore *a* motu compoſito deſcripta. Atque hoc facile demonſtratur, quippe haut dubie veriſſimum. Sed quod ſequitur æque promte concedendum non videtur. Cum corpus *a*, inquiunt, ideo in recta *a N* deferatur, quod præter motum proprium participet quoque de motu loci ſui ſeu rectæ *a D*, & motus ejus ex utroque compoſitus ſit, hinc ſi idem, vel aliud quodvis corpus, quacunque ratione, duos motus, ſecundum directiones *a D* & *a F*, ſimul impreſſos habeat, ſintque motus illi, vel vires a quibus producuntur, ut iſtæ ipſæ lineæ *a D* & *a F*, (ita nempe, ut alterutra vi ſola impulſum corpus, tempore dato, rectam *a D* vel *a F* deſcriberet,) erit etiamnum diagonalis *a N* vera linea, a corpore dato, motu illo compoſito, dato tempore, deſcripta. Fig. I.

X. Siccine vero omnem ſublatam dubitandi rationem cenſeamus? Mihi ſane non videtur; id quod tamen bona cum venia præ-

Digitized by Google

præſtantiſſimorum virorum dictum velim, qui aliter judicant. Cauſa, cur diſſentiam, ex ſuperioribus facili negotio colligenda, hæc eſt. Nego perinde eſſe, ſive ipſam rectam *a D*, quam inhærens corpus *a* dato tempore percurrit, motu æquabili & eodem tempore, ex *a D* ad *F N* deferri imaginemur, quacunque demum vi ad id efficiendum opus ſit, ſive aliam vim quamlibet certam ac definitam (velut incurrentis corporis *B*) quæ ſola ſcilicet ſufficiſſet, ad corpus *a* quieſcens, eodem tempore dato, ex *a* ad *F* propellendum, ſubſtituamus. En differentiam: Vis quæ defert totam lineam *a D*, tanta eſt, ut corpus *a*, dato tempore, non modo juxta directionem *H F*, a parallela *a D* ad parallelam *F N* perducat, ſed ut ſimul etiam motum corporis juxta directionem *a D* tantopere augeat, ut ad celeritatem *a D* accedat celeritas *a H = D R*; quo pacto corpus *a* ab *a* ad *N* deferri omnino neceſſe eſt. Contra vis corporis incurrentis *B* ita ſe habet, ut celeritati *a D*, corporis *a*, addat celeritatem *D E*, minorem quam *a H*, niſi maſſam illius corporis *B* infinite parvam, & velocitatem ejusdem, inverſa proportione infinite magnam conſtituamus. Major igitur eſt vis prior quam poſterior. Atque ut hæc illi æqualis fiat, nova quædam vis cum ea conjungenda eſt, talis ac tanta, quam ſupra (*n. VI*) definivi. Vel ita pronuntiare debemus: *Corpus* a, *celeritate & directione* a D *progrediens, motu compoſito deſcribet rectam* a N, *ſi vel ipſa* a D, *dato tempore ad* F N *deferatur, vel vis quædam* B, *juxta directionem* a F *applicetur, quæ eundem effectum producere valeat, quicquid demum præſtitura eſſet, ſi ſola corpori* a *quieto applicaretur*. Quo pacto verum quidem erit effatum, ſed haut ſcio an nullius uſus.

XI. Edidit ſuperiori anno Tractatum de potentiis mechanicis *(a Treatiſe of the Mechanical Powers)* Vir doctiſſimus, *Andreas Motte;* in quo propoſitionem noſtram, de definiendis motibus compoſitis, propter infinitum ejus uſum, non quidem explicare aut limitare, ſed nova quadam demonſtratione confirmare conatus eſt. Recenſuimus libellum ipſamque demonſtrationem in Actis noſtris, Menſe Auguſto hujus A. 1728; quo lectorem ablegatum volo. Nunc illud ſaltim dico, Virum optimum in demonſtratione ſua id aſſumere, quod æque certum vel dubium vide-

videtur, quam ipſum theorema demonſtrandum. Qui dubitat, an corpus *a* directione & celeritate *a D* progrediens, propter acceſſum novæ vis, juxta directionem *a F* applicatæ, eodem tempore a parallela *a F* ad parallelam *D N* pervenire debeat, quo absque hac nova vi ab *a* ad *D* perveniſſet, is profecto non minus dubitabit, an, poſitis iisdem de cetero conditionibus ut prius, ductaque per *D* recta quavis alia quam *D N* (quæ ſcilicet non ſit parallela ipſi *a F*, ſed vel ad eam convergat, ut *D K*, vel ab ea divergat,) an, inquam, corpus *a* ad lineam illam citius vel tardius pervenire debeat, quam absque vi *a F* ab *a* ad *D* perveniſſet. Nec ſufficit, quod dicit Autor, hoc poſterius inde evidens eſſe, quoniam vis *a F* cum vi *a D* conſpiret in protrudendo corpore *a* ad lineam convergentem, velut *D* K, & quoniam contrario modo ſe res habeat in linea divergente. Concedo enim aſſumtum; connexionem nego. Immo vero nihil dubito, quin ipſe Vir præſtantiſſimus, ſi hæc legerit, qua ipſum ingenuitate eſſe arbitror, mecum ſit ſenſurus. Nam quicquid etiam dicatur pro explicanda & ſtabilienda propoſitione noſtra primaria, illud certum eſt, corpus *a*, directione & celeritate *a D* progrediens, accedente novo impulſu corporis incurrentis *B*, (tali ac tanto, qui ſolus ſuffeciſſet ad idem corpus *a*, in quiete conſtitutum, directione & celeritate *a F* propellendum) celeritatem & directionem *a K* acquiſiturum, ac proinde non citius, ſed eodem tempore a recta *a F* ad convergentem *D* K perventurum eſſe, quo ſine illa vi nova ab *a* ad *D* perveniſſet; etiamſi negari nequeat, vim utramque, *a F* & *a D*, ad pellendum corpus *a*, rectam *D* K verſus, aliquantum conſpirare. (*n. V.*) Fig. 1.

XII Non memini, me alias demonſtrationes theorematis controverſi, præter eas, quas protuli, legiſſe. Igitur nihil habeo quod addam. Quicquid autem hactenus diſſerui, & quicquid inde concludi poteſt, intelligentium arbitrio atque ulteriori inquiſitioni ſubmitto.

DE REDIVIVO SANGUINE D. JANUARII, Epiſcopi & Martyris, præcipui Patroni civitatis & regni Neapolitani, Tripertitum Opus, Autore P. JO. DOMINICO,

MINICO PUTIGNANO, e Societ. Jesu. Pars prior de sanguine ebulliente.

Neapoli, typis Antonii Mutio, heredis Michaelis Aloysii, 1723, 4. Alph. 1 plag. 3½.

CElleberrimum toto terrarum orbe, quod Neapolitani jactitant, D. *Januarii* miraculum, quadraginta circiter annos, & quoties per statas solemnium dierum vices licuit, coram veneratus Rever. Autor, *Jo. Dominicus Putignanus*, cujus hic verbis potissimum loquemur, illud summum simul Romano-Catholicæ fidei beneficium præsentissimumque in obfirmandis Catholicorum animis munimen secum ipse reputavit. Cum enim notæ istæ veræ religionis, quas Romanenses vulgo defendunt, vitæ sanctitas, Martyrum sanguis, præsagiorum cœlestium delibationes, cujuscunque generis miracula, naturæ totius potestatem excedentia, non modo adhuc intra Ecclesiam Romanam edita, sed in omne porro ævum edenda animo ipsius obversarentur; incurrente in oculos Januarii sanguine, evicerunt: *unum sufficere Martyrem Januarium, qui præstantissimas has notas* Christi Ecclesiæ, in Davidica turri representatæ, *inscriberet, vulgaret, latissimeque energeticæ Apostolorum virtute funderet.* Ne autem privato tantum judicio circumageretur, &, pietatis quanquam specie, falleretur Autor, rem hanc gravissimi, ut putat, argumenti expendendam duxit, ut genuinam miraculi rationem ostenderet, & neque miraculum olim desideratum, neque in præsenti abesse demonstraret. Quapropter Philosophos cum antiquos, tum nuperos, Theologos item in hoc pulvere multo exercitatiores, magnaque autoritate florentes, consuluit, horumque lucubrationibus diu multumque pensitatis, causam, quam præ manibus habuit, justissimam perutilemque arbitratus, in hoc tandem consilium adductus est, ut publici juris faceret, potissimumque religionis negotium, quod singulos obstringit, aliquos, si quo modo fieri posset, pertraheret, uno hoc teste in acerrimum assertorem educto. Et consilii quidem sui fructum uberrimum cepisse, vel in ipsa operis contrectatione sibi persuasum habuit, ut senile otium, quamcunque studiorum rationem, in unam religionis tesseram conferret, quam e potiore ejusdem

Digitized by Google

dem religionis vinculo ſanguine ipſo inſcriptam maluiſſet. Partitus autem eſt opus ſuum, ſecundum notarum differentiam, in tres partes, quarum prima ſanguinem miraculoſe ebullientem exhibet, cujus perſpicua luce religio vera a quacunque alia ſecernatur, atque in venerationem ſui rapiat. Pars altera e miraculoſa hac ebullitione divinam præſagiorum venam trahet, quæ nullibi certius ſtatuitur, quam ubi vera religio jus ſuum dominationemque exercet ampliſſimam. Tertia demum ſanguinem ipſum exhibebit, eximiæ ſanctitatis, quam in Januario exprimit, encomiaſten, quo ſanctiſſimi hujus Martyris conſtantia abunde colligi queat. Quoniam vero alienum non exiſtimat, ſtatim in limine operis monere, quod ſibi optime conſtet, cum hoſtibus negotium geri, &, quod pace quorundam dictum vult, ut plurimum obſtinatiſſimis, qui nec ratione nec autoritate flectantur, ſed ceteris in conatus irritos verſis ad ſcommata & cachinnos ſe laſſi tandem recipiant, ut vel hac parte iſtud fidei Romanenſis munimen proſternerent, affirmare non dubitat, fruſtra hoc prorſus fieri, eosque craſſe fallere fallique inexcuſabiles, dum calumnias illorum memoria omnium retro temporum refellat, Eccleſia Dei ſemper quippe miraculis fulta, & incrementa non exigui momenti adepta, licet tantum abſit, ut Sectarii per præjudicia adverſus Romanam Religionem a parentibus tanquam lacte ab incunabulis inſtillata & per ætatis gradus tenaciſſime infixa & promota id admittant, ut potius in miraculis oppugnandis ſtudium quoddam bene merendi habeant collocatum. Præcipue eos circa Januarii ſanguinem hos impudentiſſimos conatus quotidie evomere, conqueritur, quandoquidem nemo ex heterodoxis ſcriptoribus reperiatur, quin prodigioſam ejus ebullitionem protinus in cauſas mere naturales ableget, cum tamen in hoc miraculo longe diſpar ſit conditio ac in ceteris, quæ ex ſcriptorum partim judicii infirmitate, partim fabulandi ſtudio, ſeculorum etiam ruditate, oppugnentur, & nihilo ſecius ingenia circa illud ad philoſophandum convertantur, atque oculorum fidem ad incorruptam dijudicandi palæſtram provocent, id quod Autor illis, qui e borealibus regionibus adveniant, de religione diſſentientes, imprimis tribuit. Hac occaſione mentionem una injicit nobilis cujusdam Angli, minime veriti, lucubrationem quandam familiaribus

ſuis oſtentare, ebullientis ſanguinis miraculum proſternentem, qua vero viſa, hominisque arrogantia & inanibus diſſerendi fundamentis deprehenſis, *Putignanus* noſter eundem inanitati ſuæ relinquendum ſatius duxit, quam peculiarem aliquam apologiam attexere. Nec prætermittit aliorum, ut ipſi audiunt, Novatorum circa idem prodigium in vulgus diſſeminata, quæ non minus ſtimulos operi addiderunt, quoniam, licet totus fere orbis Chriſtianus ejusdem miraculi magnitudine tutus hæreticorum ſcommata contemnat, in tenues quippe mox abitura auras, egregiam tamen illam moderationem in tantum probandam cenſet, quousque non in rerum cœleſtium diminutionem animarumque perniciem vertatur. Quapropter, cum in hoc miraculo infirmando pallio philoſophico contecta ſæpe prodeat impietas, obſtringi dicit ſe aliosque, ut nativam vitio faciem aperiant, illudque aggrediantur ſtatim & repellant, hancque cauſam eſſe, cur hic juvet experiri, ſanguinis ebullientis beneficium non e naturæ ſinu profectum, nec arcanis Philoſophiæ fodinis conditum, ſed cœlitus collatum, & ad divinæ beneficentiæ venam referendum, prodigiumque genuinum eſſe, qua re mature perſpecta, Novatores ipſos philoſophantes ſolide compendiaria quadam via ad orthodoxam religionem perduci poſſe exiſtimat, nihilque magis exoptat.

Lib. I. His præmiſſis, ipſum laborem aggreditur, quem Libro primo viginti & quatuor capitibus abſolvit. Oſtenſurus igitur ante
C. I. p. 1–8. omnia, D. *Januarii* ſanguinem mirum in modum ſolvi, commemorat, eſſe in templo maximo Neapolitanæ urbis ſacellum *Januario* nuncupatum, *theſaurum* vulgo dictum, in quo ejusdem ſanguis & caput pone aram maximam aſſerventur. Illum ſanguinem, pergit, contineri duabus ampullis e vitro, ſubſtantia ſubtilibus, ſpecie tamen & magnitudine diverſis, quarum altera, major nempe, fundo & ventre ampla eſt, ampliorem que incluſam tenet ſanguinis maſſam, minor vero in cylindrum ferme efformata faſtigium verſus ſenſim declinat, ac minus aliquanto ſubſtantiæ ejusdem continet, ut vaſculum inane pateat, præter certas quasdam ſacri cruoris guttas per latera vaſculi incruſtatas, & eliquationi alterius, cum occurrit, reſpondentes. Hic ſanguis hermetice obſignatus & ſeorſim oblatus, ab humore quodam concreto lapide-

pidescente potius quam coagulato nihil abesse, at capiti admotus, sive e regione sive oblique, dummodo nullum corpus interjaceat, solvi, subsilire, ebullire & efferi traditur. Non tamen una eliquationis forma & ratio est, quia sæpe confestim ad primum capitis congressum, interdum etiam, sed raro, antequam caput accesserit, se fundit, imo sæpe bullæ quædam in superficie ebullitionem præveniunt, & mox insecuturam animis suspensis indicant. Pariter interdum totus se explicat, interdum dimidiate tantum, grumis quibusdam innatantibus vel subsidentibus. Si tempus spectes, fit ut plurimum celerrime, aliquando etiam subsistit hæretque, velut ambiguus, per horarum minuta, per integras nonnunquam horas, quin imo per plures dies obduruit interdum, & exorantibus beneficium negavit. Quod ad colorem attinet sanguinis, solutus ille subniger apparet, vel concolor mixto corpori, in obscurum e rubeo vergenti; at sæpissime eliquato tanta perspicuitas adest vivaciorque adspectus, ut in flavum omnino desinat. Et hæc omnia Autor noster non ex aliorum fide, aut ex veterum monumentorum autoritate depromta exhibet, sed luce meridiana clarius hoc prodigium esse supponit, utpote quod habeat tot testes, quot intuentes cives exterosque, qui plerumque statis diebus summo mane in sacello adsint, sanguinem durum videant, & eum e capitis regione in summo altari ponatur, propius ad ampullas accedant, oculos animumque in illis defigant, & prodigiosam ebullitionem advertentes in summam admirationem, quin & in lacrymas, non fœminæ tantum, sed ipsi cordatiores viri rapiantur, adeo, ut per totam urbem de hac ebullitione sermo, & ad templum maximum undique concursatio civium instituatur. Ne vero prodigium istud in abusum migraret, legibus cautum est, ut certis tantum diebus, & quidem primo loco XIII Kal. Octobris, recurrente Martyrii a *Januario* tolerati memoria, dein die Dominico Kalendis Maji propiori, quo tempore ossa Martyris Puteolano agro Neapolin translata, & prior solutio sanguinis facta creditur, & tandem XIII Kal. Januar. ob servatam A. MDCXXXI ab exitio, quod Vesuvii igneus torrens minatus erat, urbem, publice exhiberetur, aliis tamen occasionibus, ut eum calamitates publicæ, bella, pestilentiæ flagellum, annona, procellæ, & alia mala in-

gruant, non fusque deque habitis. Et hic sanguis idem ipse statuitur, quem pia fœmina quædam ex opinione cultorum ejus eo ipso forte die, quo *Januarius* capite minutus fuit, in duabus phialis, sive mavis, in quacunque alia utrisque capaciori materie excepit, & licet corpus *Januarii* non semel ad externas sedes traductum sit, nunquam cum capite extra Neapolitanum pomœrium, ad breve quamvis tempus, amotum, communissima incola-
C. II p. 8--11. rum consensio testatur. Nec est in hujus sanguinis eliquatione, ut, qui Autori nostro heterodoxi dicuntur, ad latentes causas, ad illusionum species, aut dæmonum versutias temere provocent, vel e Catholicis nonnulli, ne vulgi vestigia terant, ad naturæ vires miraculum revocent, & quidem tanquam insuetum, non vero tanquam divinum quiddam spirans admirentur; siquidem Putignanus noster causam *Januarii* tam obfirmato animo agere annititur, ut non calamo tantum, sed usque ad sanguinem veritatem
12—18. prodigii propugnandam censeat. Hinc de miraculi natura & differentia generatim fuse differit, monens, miraculum ex D. Thomæ aliorumque Patrum & Theologorum sententia mirum opus innuere, quod causarum naturalium vim prætergrediatur, & autorem proximum, Deum optimum, norit. Quod vero ad miraculi differentiam spectat, in medium affert, duplicem Theologos varios statuere, nempe miraculum quoad substantiam, & miraculum quoad modum, alios vero quadruplicem, quorum doctrina etiam Autori arrisit. Quare primo loco expendendum sumit miraculum quoad substantiam, quod simpliciter pureque acceptum excedit facultatem naturalem omnem, & duplex ipsi est, vel positivum, cum mirum aliquod peragitur præter causarum naturalium conatus omnes, quale quid in Solis statione tempore Josuæ, & in mortui ad vitam revocatione observandum, vel negativum, cum efficacia ipsa rei naturalis ad agendum aptissima divino imperio perinde ac quibusdam frænis retinetur, quo rubum ardentem & fornacem Babylonicam igne suo socios Danielis non lædentem refert. Succedit altera miraculi differentia ratione materiæ, cum ejus intuitu absque divina virtute fœtus produci non posset, rei cæteroquin substantia causis naturalibus congrua, quæ aquis contradictionis in deserto illustrat. Tertiam

mira-

Digitized by Google

miraculi differentiam ſuppeditat modus & quæcunque qualitates aliæ rem circumſtantes, quibus præter naturæ ordinem immutatis divina virtus emicat, communemque omnium admirationem ſibi conciliat, quo ex ejus mente mundatio Naamanis in Jordane & reſtitutio oculorum in cæco a Servatore præſtita ſpectant. Poſtremi tandem generis miraculum e fine derivatur, cujus vi, quamvis adeſſent cetera ad efficaciam intra naturæ cancellos evocandam, quam longiſſime tamen eadem diſtare, divinæ providentiæ legibus patet, quemadmodum exemplo ignis ab Elia ad conſumendum ſacrificium cœlitus advocati demonſtrare ſatagit. Non uno tantum aut altero ex hiſce gradibus ſolutum D. *Januarii* ſanguinem muniri, ſed omnes admittere & ſingulis probari, Autor nunc porro contendit. C.IV, p.18–25.

Primo enim miraculum quoad ſubſtantiam hic fulgere, ex eo colligit, quod ſanguis ille nulla extrinſecus excita cauſa, nullamque communionem cum ceterorum hominum ſanguine poſt mortem concreto habens, ſe ipſo ſolvatur, & efferveſcat perinde ac in venis olim, annis mille & plus quam ter centum, quoties libeat, vicibus præfinitis vel innumeris, dimidiate tantum, aut integra ſui ſubſtantia, rutilantiori coloris flamma, vel ſubpallida, facieque tandem ridente vel triſti, non vi aeris, quia ille citius vitrum fracturus, quam lapideſcentis ſanguinis ſoluturus eſſet portionem, neque caloris beneficio, quippe qui corpus non ſolvat niſi cereum & ſua natura humidiſſimum, concretum vero ſanguinem vel inſpiſſet, vel in pulverem diſſolvat, vel ad luti morem exſiccet, minimeque intra menſem Decembrem, Aquilone maxime ſpirante, ſanguinem excitare poſſet, quod tamen experientiæ adverſetur, imo neque capitis congreſſu, qui, licet exigatur, tamen influxum in ebullitionem ſanguinis non præbeat, quoniam alias ſequeretur, poſitum e regione mortui hominis caput ſemper idem præſtare poſſe, id quod nullo exemplo comprobatum. V, p.25–31.

Multo minus ad arcanam virtutem, quæ Sympathetica eſt, tutum effugium patere, pergit, quoniam, ſi illa ſtatuenda, capitis congreſſus naturali virtute propterea ebullitionem excitaret, quod ſpirituum congeriem in ſanguinem immitteret, qui concitatus fermenteſceret, & duritie ſepoſita confeſtim emollitus exſiliret; alium modum facile non dari. At quinam ſpiritus

ex

ex capitis cranio, vetuſtate pæne conſumto, carie exeſo, omnibusque viribus nudato, produci poſſent? Et annon omnis virtus Sympathetica præpediatur, quoties alieni corporis interponatur repagulum, ut proinde ſanguinis ampulla arcte occluſa, ſpirituum confluentium curſum retineret & diſtraheret, quo, nedum fermenteſcere, ne leviſſime quidem ſanguis excitari poſſet? Neque objiciendum, cum ſanguis continuo rigeat, ſimul ac in celebritate Menſis Maji ex recepta conſuetudine meridianis prandium deſtinatis horis, & ſacello tum cultoribus fere vacuo, ſacra ipſana velo obducerentur, exinde ſatis ſuperque apparere, ſanguinem D. *Januarii* rationem ſuccini, quod facultate ſua tenuiſſimo licet velo interjecto privatur, habere, & adeo effluvium aliquod intercipi, unde e capite ad ſanguinem confluxus eat redeatque, quoties locus liber relinquatur. Namque ſanguinem *Januarii* compluribus cultoribus non raro interpoſitis mutuo forte capitis conſpectu privari, & tamen nihilominus ebullitionem tueri, & ſolutum perſeverare. Hinc, quod dicto tempore ille momento obdureſcat, in divinam voluntatem cauſam refert, unicumque Dei conſilium eſſe, Autor ſtatuit, ad quod eo rectius expediundum putat aſſerendum, energiam cœleſtis ebullitionis præſentiæ capitis tum phyſicæ, tum etiam ad id muneris æque conducenti, quam moralem appellat, alligatam eſſe, & adeo miraculi hujus conditionem requirere, ut per id tempus volutus ſanguis in duritiem redeat, ne præſentia moralis deſideretur. Tandem quoque negat, ad facultatem Sympatheticam ulterius propugnandam experimentum ſane mirum, ſi verum, de ſanguine profluente ex homine occiſo ad homicidæ præſentiam in ſubſidium vocandum eſſe, ſiquidem D. *Januarii* ſanguis non, ut ille, e venis, & ad dies aut menſem unum, multo minus ad vindictam paratus, ſed e corpore jam eductus & lapideus, nec non poſt complura ſecula ſuperſtes, ad cœleſtia beneficia elargienda promtus ebulliat, & ea propter cum ſanguine e cadavere violenta manu interemti nullum habeat commercium. His fuſe circa miraculum quoad ſubſtantiam in ebullitione ſanguinis D. *Januarii* ſemet exerens diſputatis, ſecundo etiam probare conatur, miraculum hic emicare ratione materiæ, & quidem præcipue hac via, ut lectori proponat, in ea ſan-

C. VI. p. 31–35.

VII, 35–40.

VIII, 41-49.

Digitized by Google

sanguinis fece arida, exhæa, squallente, tophum simulante, antequam ebulliat, tam insignem repente mutationem quod momentum & fluxilem morem, ut & quoad colorem, intra naturæ finum ſuccedere non poſſe, cum ex Philoſophorum unanimi conſenſu a privatione ad habitum haud unquam naturalis detur regreſſus. Porro etiam demonſtrandum ſibi ſumſit, miraculum eſſe ebullitionem ſanguinis D. *Januarii* ratione modi & circumſtantiarum, ubi inter alia imprimis hæc urget, hanc ebullitionem non quibusdam moræ gradibus, particulis ſemper aliis poſt alias diſſolutis, ſed plerumque ad capitis præſentiam quam citiſſime fieri, quin & ſæpe hanc præſentiam antevertere, interdum quoque duram & immotum perſtare ad horas plures diesve, ut adſtantium vota quaſi laſſare videatur. Ex quibus aliisque in medium allatis evincere ſtudet, *Petrum Molinæum*, erraſſe admodum, & temere philoſophatum eſſe, ſcribentem, nil facilius eſſe, quam calcem in lagenam injicere, quæ ſic bullas excitet, ut inde fervor fieri eſtimetur. Quarto etiam in eo laborat, ut demum ad liquidum deducat, miraculum hic etiam radiare ratione finis, non proximi quidem, ſed ejus, quem providentia divina aliunde reſpiciat. Huic enim utrumque injurioſum eſſe, & ſtatuere, ebullitionem iſtam hominum arte prodire, quia nemo adhuc tale quid exhibere potuerit, quod ſanguinem *Januarii* eliquandi morem referat, & ſibi aliisque perſuadere, ope prævorum ſpirituum eam effici, quandoquidem dæmones admiranda certe, non autem vera miracula patrare queant, nec, quod ad auguſtiorem cultus divini propagationem, ſumma vero damnum & exitium maxime cedat, ipſi facile promoveant, quicquid Molinæus ex impedita ebullitione præſentibus hæreticis ad id tuendum inferre velit, quaſi nempe hi impuri ſpiritus coram pio homine a præſigiis ceſſare conſueverint. Cur vero capitis præſentia ad miraculum eliciendum ut plurimum requiratur, hanc difficultatem ita tollere, & ſacri cruoris hoſtes, qui inde Sympathericam poteſtatem, & adeo naturale quid intercedere colligant, profligare ſibi videtur, ut moneat, caput modo ut inſtrumentum divinæ volontatis ſuſpiciendum eſſe, & ex eo, quod ad id muneris promoveatur, æque minus ullam influxus neceſſitatem ſecum trahere, ac Moſis puſtationem petræ in elici-

C.IX. p.49—56.

C.X.57-65.

C.XI. 65-71.

Digitized by Google

endis ex eadem aquis, aut buccinorum cantus in expugnatione urbis Hierichuntinæ, ſed ejusmodi quid decernere ejus eſſe, cujus edere ipſum miraculum, utpote qui efficaciſſime & velit & poſſit. Quare hoc miraculum Romano-Catholicæ fidei muniendæ pariterque amplificandæ robur cumulatiſſime præſtare addit, dum Deus doctrinam veram prodigiis firmare nunquam defatigetur, & Chriſtus Eccleſiæ ſuæ miraculorum poteſtatem promiſerit, quod vero cum a religione Romanenſium diſſidentes hæretici inficientur per impios conatus, quibus ſanguinem D. *Januarii* petant, hoc illos reportare mercedis adſtruit, ut ſanctiſſimus Martyr eos arceat a miraculi hujus aſpectu, adeo, ut præſentibus iis in ſacello præpeditum ſæpe prodigium & inchoatam ceteroquin ſatis ebullitionem repente ſubtractam conſtet. In cujus rei gratiam memorat exemplum noviſſimæ memoriæ, quod nimirum A. M D C C X I X, ſupremo tunc regni adminiſtratore, Comite *Ulrico Daun*, proceribus, compluribusque militiæ tribunis & ducibus, interque eos multis Lutheranæ, quam vocat, ſectæ aſſeclis ex Alemannia ſtipato, die ſexto Maji, in ſolemni celebritate, accedente, ſanguis D. *Januarii* nullum efferveſcendi ſignum dederit, protractis etiam longius, quam ſuetum fuerit alias, precibus. Qua de cauſa primores e ſacerdotibus & Nobilibus, verentes, ne hæreticorum præſentia miraculoſa ebullitio impediatur, Pro-Regem exoratum acceſſiſſe dicuntur, ut pro ſua autoritate eos omnes ſubmoveret, eoque annuente, atque his nondum omnibus digreſſis, ebullitionem momento temporis & numeris omnibus abſolutam eluxiſſe, ut plures ex ipſis Lutheranis ducibus ad feſtivas multitudinis voces regreſſi, & admiſſi, præ veneratione prodigii fleverint, eoque miraculo, ſi famæ credendum, ad fidem Catholicam fuerint converſi. Oſtendit vero Autor porro, hanc prodigioſam ebullitionem etiam aliis affinibus per orbem Chriſtianum miraculis muniri, qualia ſunt, quæ eveniſſe perhibentur in Oriente cum ſanguine *Euphemiæ* virginis & Martyris, item *Glyceriæ*, alius Martyris ſequioris ſexus, nec non S. *Severi*, Ravennæ Epiſcopi, S. *Nicolai*, Myrenſis Epiſcopi, S. *Tereſiæ*, Inſtitutricis Ordinis Carmelitici ex utroque ſexu, S. *Walburgæ*, virginis Eyſtadii in Germania, *Julittæ* Martyris ex Baſilii teſtimonio, S. *Fran-*

C. XII. p. 71–80.

XIII, 81-88.

Digitized by Google

Franciſci Aſſaſiatis Romæ, ut & in urbe Neapolitana, S. *Præcurſoris* in templis D. Gregorii, Armeniæ Pontificis, & D. *Ramitæ* vulgo dictæ, S. *Stephani*, Protomartyris in æde D. Gaudioſi, S. *Patritiæ*, in templo eidem virgini ſacro, D. *Laurentii*, in templo illi dedicato, & S. *Pantaleonis*, Martyris apud S. *Franciſci de Paula* Patres in Eccleſia S. *Ludovici* Galliæ Regis, quæ liquationes omnes fidem *Januarii* ſanguini robuſtiorem conciliare, & miram conſenſionem fateri Putignano videntur. Producit dein teſtimonium Martyrologii Romani & ſummorum Pontificum argumenta de hac miraculoſa ebullitione, quibus inter alia etiam hoc interſerit, Cardinalem & Archiepiſcopum Neapolitanum, *Franciſcum*, e Ducibus Vibonenſibus, *Pignatellum*, A.MDCCXIX a Clemente XI R. P. obtinuiſſe, ut ſub ritu duplici in Eccleſia, civitate, & diœceſi Neapolitana celebraretur *Januarii* patrocinium pro incolumitate urbis ab incendio Veſuviano ſæpius, & potiſſimum A.MDCXXXI vindicatæ. Subjungit etiam probatiſſimorum ipſi Virorum judicium, *Matthæi de Afflicto*, Neapolitani, Autorum theatri vitæ humanæ, *Hieronymi Herculanii*, *Joannis Franciſci Pici* Mirandulani, aliorumque, una cum publicis monumentis, tabulis æri inciſis, vel marmoreis inſculptis, perque urbem, templa, nobilium curias, D. *Januario* nuncupatis. Ex his autem præſtructis fundamentis arguit Autor noſter, nullum juſtæ excuſationi locum eſſe reliquum ejusdem hoſtibus, cum adſit conſenſio populorum maxima, ſapientum & ſcriptorum in omnigena literatura illuſtrium autoritas, temporum cana vetuſtas, inſitarum probationum nexus ſupra naturæ poteſtatem deductus, hisque gemella alia. Quæ quoniam ipſi pro miraculi veritate expenſa ſufficiunt, annectit inſuper quædam, quæ, licet non eadem propemodum certitudine, nec eadem omnium fide recepta, nihilominus proferre e re lectoris judicavit. Hæc inter vero primum locum ſibi vindicat diſſertatiuncula: an *Januarii* ſanguis in phialis ſejuncta ebullitione nihilominus prodigioſus dicendus ſit? Id quod Putignanus noſter affirmat, ex ea imprimis ratione, quod poſt tot ætates priorem conſiſtentiam ſacer cruor integram & ab omnibus communis corruptionis calamitatibus indemnem ſervet, quod natura ſanguini aliorum hominum præ-

C.XIV, p. 87---93.

XV, 93---99.

A.MDCCXIX

XVI, 99-139

XVII, 109---116.

XVIII, 116---121.

CXIX. p. 122—127.

stare nequeat. Excipit hanc dissertatiunculam alia de miranda sanguinis in minori ampulla (quæ unde ortum habuerit, cum in principio una tantum affuerit phiala, testibus vel ipsis antiquioribus D. *Januarii* imaginibus, illum ipsum unam phialam manu tenentem ob oculos sistentibus, latere fatetur,) mutatione quoad colorem, perspicuitatem, intumescentiam, aliaque hujus notas, quæ Autori A. MDCCXXII, ab Ecclesiæ Neapolitanæ Canonico, *Petro Marco Gyptio*, ad Aræ maximæ crepidinem deducto,

XX, 127-134.

coram cernere licuit. Transit dein ad ulteriorem miraculosæ ebullitionis lustrationem, & quidem, ex ea parte, qua miracula alias in duplex genus abire soleant, dum nonnulla a solo Deo omnem virtutem, quanta quanta est, in se experiantur, nonnulla ab eodem Moderatore imperium, a cœlestibus vero ministris praxin, uti Noster asseverat, ebullitionem sanguinis citra spiritum cœlestium ministerium divinæ solius potestatis opus censendam, & in priori miraculorum classe reponendam esse, haud secus, ac primi parentis Adami procreationem, & proximam impii

XXI, 134-139.

cujusque hominis instaurationem salutis. Nec operæ eum piget, quam in demonstrando prodigio circa sanguinis collectionem impendit, multis verbis exaggerans, illam eodem martyrii die circumfremente adstantium hostium multitudine factam, licet de colligente apud priscos scriptores altum sit silentium, donec opinio invaluerit, piam quandam fœminam Neapolitanam, vel in vicinia ortam, hac masculæ virtute præditam fuisse, ut tale facinus aggredi non dubitaverit, cujus tamen nomen ignorari, & proin quoque incertum esse, non dissimulat, utrum hæc eadem mulier fuerit, quæ S. *Severo* Episcopo in solemni corporis *Januarii* translatione Puteolis Neapolin sanguinem obtulisse dicatur, an alia ejusdem cruoris modo hæres & fervatrix, qua de re pluribus se sequentibus partibus acturum esse pollicetur. Interea variis

XXII. 140—148.

historiarum monumentis declarat, D. *Januarii* sanguinem cum capite in tot temporum perturbationibus & religionis procellis maxime prodigiosa ratione intra Neapolin semper fervatum esse, eo quoque exuviis sancti Martyris admodum fatali bello, quo Sicco Dux Beneventanus A. DCCCXVIII, corpus D. *Januarii* in pacis legem pactus, Beneventum detulerit. Quod divinum erga *Januarii*

Digitized by Google

suarii sanguinem privilegium alio prodigio obsignat, ex Actis Ecclesiæ Neapolitanæ deprompto, e quibus constare scribit, Cardinale Archiepiscopo per idem tempus *Alphonso Carafa*, vitreas ampullas lapsu cujusdam senis sacerdotis projectas & per complures cochleæ cujusdam gradus subsilientes cœlesti miraculo non aliter integras mansisse, ac si nullatenus excidissent, neque ullum intercessisset rei periculum. Nec sicco pede præterit ebullitionis antiquitatem, sed eam potius testimoniis ad A. MLXXXVI retro cuntibus corroborare studet, reliquorum autem seculorum usque ad eædem Martyris silentium partim ex ruditate & forsan etiam deperditis libris excusat, partim ita adjuvat, ut ad cultum *Januarii* frequentissimum & populorum confluxum, sævientis Vesuvii conflagrationes ejus ope repressas, vel a quinto seculo ex Græcorum traditione, plurium ecclesiarum tam intra Neapolin quam extra conditarum perpetuam devotionem, & numismata cum Sancti imagine per ætates illas Neapoli cusa, magni animi confidentia provocet. Et quo tandem prioris ebullitionis veritatem autoritate majorum suffulciat, prolixe commemorat, cum D. *Severus*, Ecclesiæ Neapolitanæ Antistes, templo in *Januarii* honorem ante mœnia urbis extructo Martyris corpus e Puteolano agro die Dominica Kalendas Maji proxime attingente solemni pompa inferre voluerit, & multitudo post primum fere ab urbe lapidem non procul a pago Antignano subsliterit, accidisse, ut mulier sacri cruoris servatrix, quæ in illo habitaverit, ad Severum accesserit, hac mente, ut eidem tam pretiosum pignus offerret. Quo exempto & juxta Martyris ossa, quoad supplicantes reverterentur, depositio, conspectam esse paulo post nescio quam sanguinis motionem & effervescentiam, eoque a Severo rei miraculo obstupefacto cum singulis ossibus collato, innotuisse tandem, capitis congressu sanguinem ebullire, cum Capacio, Summontio, aliis, perhibet, & adeo priorem sanguinis ebullitionem in Severi ætatem rejicit, licet quidem, quibus ille vixerit temporibus, non satis possit definire.

C. XXIII. p. 148---156.

XXIV. 156---162.

JOANNIS ANTONII VULPII CARMINUM Libri tres. Ejus item Opuscula soluta oratione scripta,

quæ variis in Voluminibus dispersa ad hoc tempus legebantur. Accessere eruditorum quorundam Virorum, quibuscum ipsi amicitia intercedit, Poemata nonnulla: nec non, JOANNIS ANTONII VULPII, *antiquioris, Patricii & Episcopi Novocomensis, ac* HIERONYMI, *ejus fratris, Carmina, quæ supersunt.*

Patavii, excudebat Josephus Cominus, 1725, 4. Alphab. 2.

SErvant adhuc Latii Musæ priora vestigia, & quamvis per orbem terrarum digressæ, etiam Italorum terras, patrium solum, habitant. Illud, cum recentissimis summorum ingeniorum, qui in Italia de optimis litteris bene merentur, exemplis, tum Cl. *Joannis Antonii Vulpii* virtute ac studio, & hoc, quem indicavimus, libro imprimis, comprobatur. Erectæ & præclaræ indolis hereditas ipsi a studiosissimis harum litterarum majoribus, p. 325. quos partim ipse commemorat, & nos subinde laudavimus, tradita est. Illam in optimas litteras colendas propagandasque insumpsit; quam laudem etiam cum Cl. Fratribus, *Joanne Baptista*, & *Cajetano* atque *Josepho Vulpiis* maxime, qui illarum rerum 59. curæ se totos dederunt, pie & humaniter communicat. Prior pars hujus operis *tres Carminum Libros* complectitur, in quibus tam insigni virtute valet, ut, quanquam in omni genere dicendi non mediocriter versatus sit, tamen imprimis factus ad Poetarum studia, & mirifice a natura ad illum laborem subeundum comparatus esse videatur. Hæc certe *subito calore a se adolescente effusa, acri deinde lima perpolita, & ad normam elegantissimorum scriptorum severe exacta esse*, ipse in dedicatione operis affirmat. 8. Quod illum maxime impulit, ut hæc sua colligeret, & hominum doctorum de illis judicium experiretur, *cum pigeret illa domi semper contineri, & ex lucubrationibus illis nullum fructum redire ad autorem.* Elegorum studio præcipuo ducitur, quo genere numerorum frequentissime usus est. Vix enim tria Heroica, 9. unicum Jambicum, Elegiis suis interposuit. Si ipsum testem audias, Tibulli Veneres, candorem, incorruptamque Latinitatem potissimum secutus est, neque idcirco Propertii nervos, eruditionem,

Digitized by Google

nem, peregrinos colores, aut Ovidii copiam ingeniumque adſpernatus, & optimum quemque ſibi ad imitandum propoſuit, utque intelligeret, quid tantis conatibus egerit, rem ipſam rectis harum litterarum exiſtimatoribus permittit. Quæ laudes ipſæ cum præcipuæ ſint, & ſummæ, aliud a nobis addi vix poteſt, quam, ut ipſum ſolviſſe fidem, neque hæc temere affirmaſſe, neque, quod accidit multis qui ſibi optimi videntur, amplius ſperaſſe de rebus p. 7 ſub fin.
ſuis, quam illæ ferant, profiteamur. Totus certe ad tenerrimi affectus ſignificationem compoſitus eſt, & flere imprimis poteſt cum gratia inſigni: ut non ſolum a natura vehementer excitari, ſed ab ipſo etiam ſolo, quod tot præclara ingenia provocavit & aluit, invitatus ad carmina, & ab omnibus Muſis in illo conſilio confirmatus eſſe videatur. Bene cum ipſo actum eſt, quod nulla neceſſitate rerum ſuarum, aut temporis advocatus eſt ad canendum, ſed indulgere ingenio potuit, & quandocunque, aut prout viſum eſt, impulit animum ad ſcribendum. Videtur enim naturæ impetum ſecutus, neque ex caſu aut fortuna, ſed ex animi deſiderio materiam carminis elegiſſe. Namque liberum eſt ingenium Muſarum, quod a ſuo ſenſu, & ſtudio non facile deducitur, ſed ſuas opportunitates obſervat, atque ſponte ſuſcepta exſequitur cum contentione. Quorum vero ſcribendorum neceſſitas nobis ab aliis impoſita eſt, coacta ſunt plerumque, & elumbia, & invita Minerva, murmurante Phœbo, effunduntur. Præterea illud in Cl. *Vulpio* mireris, quod non ſolum pulchre invenire, ſed inventa etiam perſequi, & totum argumentum abſolvere, atque ita omnes partes implere poſſit, ut vix videatur, illis, qui de eadem cauſa ſcripturi ſint, materiam dicendi reliquiſſe. Adeo diſſimilis eſt illis, qui, cum ingenio valeant, per omnia vagantur, millia trecenta uno ore effari cupiunt, ſed in uno argumento plenius verſari & perſeverare neſciunt, omnia mauca & imperfecta relinquunt. Audias illum, cum Pholoen, amores ſuos, febri laborare 3 ſqq.
accepiſſet, pro ſalute puellæ officioſiſſime ſupplicare; modo Promethea, autorem tantæ peſtis accuſat, qui poſtquam ignem Diis ſurripuit,

— — — *nova febrium*
Terris incubuit cohors:

modo

modo Proſerpinam obteſtatur, ut parcat crinibus amicæ, quibus ab ipſa ſuccisis, mortis præſentiſſimum periculum effugere non poſſit; modo Medicorum inſcitiam accuſat; mox in ſe ipſum convertitur, & damnat cytharæ ſtudium, accuſatque ſegnitiem ingenii, quæ ab herbarum ſtudio ipſum avocarit, quas jam amicæ aptiſſime adhibere poſſe videatur; modo ad ipſum Phœbum, familiariſſimum ſibi numen, cytharæque & medicæ opis potentiſſimum, confugit; modo, quæ eſt natura timentium, peſſima quæque ſibi fingit; modo ad ſpem certiorem ſe erigit; denique puellis Poetas imprimis commendat, qui non ſolum numeris & modulis ipſas juvare, ſed, cum Phœbi ſacra ſequuntur, etiam ægrotantibus Phœbum ἀλεξίκακον ipſis conciliare poſſint; Phœbum a Poetis maxime exorari debere, & ſine illorum ope puellas ſanari non poſſe docet, ita vatum ſtudia ut magni faciant, monet: Lic omnia tam diligenter exſequitur, ut dicere poſſis, ipſum omnes officii ſui partes ſtudioſiſſime obiiſſe. Copulativa particula ET crebrius utitur, interdum etiam, cum comma ſubſequens antecedenti, ejus ope, connectere cupit, illam non ab initio ſententiæ collocat, ſed aliquot vocibus commatis conjungendi poſtponit, ut in illo:

p. 5. *Adſit at ille frequens, validas ET miſceat herbas,*

item in hoc:

7. *Suavius ET verno rident in gramine flores,*

& alio loco:

31. *Congreſſus veſtros ET ſibi quæque petet,*

in quibus vocula ET voces, *validas*, *fuavior* & *congreſſus veſtros*, præcedere debere, & ſi poſtponatur, naturalis ordo & facilitas, cui in elegia imprimis danda eſt opera, inverti & perturbari videtur. Quanquam enim Poetis aliquid, numerorum & aurium cauſa permittendum eſt, & ſermonis Latini ea eſt libertas, ut ordo verborum certa lege definiri non poſſit; vix tamen illud in copulis licere, multi exiſtimant, quæ, tanquam nervi quidam, totius orationis corpus continent & conjungunt. Copulam QVE, uti Græcorum ΤΕ, ſemper ſubjungi novimus; copulam ET, cum geminata eſt, ut in illo Maronis:

— *qui*

Digitized by Google

— — — — qui fœdere certo
Et premere & laxas sciret dare jussus habenas,

non semper commata inchoare, sed subinde etiam aliquot vocibus commatis novi postponi constat inter omnes: sed ubi vocula ET sola est, & commata conjungit, creditur, illam sub initium commatis connectendi ponendam esse. Neque tamen dissimulari potest, etiam optimos Poetas, atque adeo Virgilium subinde, quamvis rarius, particulam ET, aliquot voculis novi commatis subjunxisse, quod vel ex Ecl. II, v. 10:

Thestylis ET rapido fessis messoribus æstu,

item ex Æn. IIII, v. 418:

Puppibus ET læti nautæ imposuere coronas,

comprobatur, in quibus vocula ET videtur sententiam inchoare debuisse. Tanto certius illa ferri possunt, quæ de Cl. *Vulpio* monuimus, cum & rarius hæc in ejus Carminibus obveniant, & antiquorum autoritate comprobentur. Hæc de carminibus dixisse sufficiat, quæ antiquitatis ingenium sapiunt, & poni possunt in exemplo. Subjecit illis prosaica quædam scripta, *ut*, quod ipse non diffitetur, *maximi pro litterarum dignitate ab ipso continuis octo annis exantlati labores facilius cognoscantur*. Illa sectione, Andreæ Naugerii, Actii Sinceri Sannazarii, Vitas, Dissertationem in Lucretiam, & XIV Dedicationes atque Præfationes complexus est. De quibus, cum jam omnia, ipso teste, in variis antea Libris, ejus cura & sumptu editis, eruditorum suffragiis probata legantur, nostrum judicium non exspectat. Extremo etiam pietati in patriam & suos aliquid dandum esse, & frigidas injurias quorundam, quibus Italos lacessunt, non conviciis, sed ipsa vi, & splendore veritatis obtundendas existimavit. Credidit amicorum quorundam poemata, quæ, nisi ipse obstitisset, ferme autorum verecundia suppressa & oblitterata essent, Italorum studium, quo in has litteras incumbunt, extanti monumento indicare: quo consilio *Joannis Chacotii*, Vicentini, *Francisci Zanotti*, Bononiensis, *Matthæi Burdegati*, Patavini, *Dominici Lazarini de Murro*, Maceratensis, & *Joannis Antonii Vulpii*, antiquioris, Patricii & Episcopi Novocomensis, Poemata, quibus vita ejus præmissa est, extremo *Hieronymi Vulpii*, Cosmographi suo tempore excellentissimi,

p.101 sqq.

In Dedicat. 10.

9.

ibid.

257.
284.
307.
319.
325.

p. 363. tiſſimi, *Joannis Antonii* Fratris, Epigrammata nonnulla, in unum faſciculum conjecit.

NIC. HIER. GUNDLINGII, JCTI, LOGICA ſeu Ars ratiocinandi genuinis fundamentis ſuperſtructa & a præſumtis opinionibus vacua. Editio ſecunda auctior & emendatior.

Halæ, in officina Rengeriana, 1726, 8.
Pl. 17.

EJUSDEM ETHICA SEU PHILOSOPHIA moralis. Editio ſecunda auctior & emendatior.

Halæ, in offic. Renger. 1726, 8.
Pl. 14.

INter nobiliores acutioresque noſtri ævi philoſophos cum jure ſuo referatur Illuſtris Autor, noſtrum eſſe ducimus, haſce Logicæ Ethicæque inſtitutiones, quæ primum editæ ſunt A. 1713, exhibere orbi literato. Etſi enim hic primæ duntaxat lineæ ducuntur, non ſingula uberiori diſputatione excutiuntur, reſervata quippe copioſa ſingularum theſium explicatione ſcholis privatis, paucis tamen hinc excerptis ex ungue leonem cognoſcere noſtris licebit lectoribus. Ac Logica quidem, cujus accuratior cognitio in Præfatione commendatur etiam atque etiam tribus abſolvitur Libris, quorum *primo* de ideis agitur earumque variis generibus, itemque de ignorantia ejusque cauſis; *ſecundo* de propoſitionibus earumque diſtinctionibus variis, de primis principiis, de præjudiciis, de definitione ac diviſione; *tertio* de methodo cum analytica, tum ſynthetica, de ſyllogismo, de arte docendi ac diſputandi, de methodo denique aliorum ſcripta legendi. Exhibetur etiam Hiſtoria Logicæ, ultimo ſingulorum librorum capite per partes breviter & concinne tradita. Loco ultimo adjicitur *Allocutio* ſatis longa *ad inimicos*, hoc eſt, & ad Jeſuitas Trevoltienſes & ad antagoniſtam quendam Halenſem hujus Logicæ. Ut nonnihil depromamus ex hac Logica, perſpicuitatem ſectanti & utilitatem, adeoque a Scholaſticorum nugis remotiſſima, *p.* 7 negat Celeb. Autor, ideas dari innatas ingenitaque principia. *P.* 22 *ſq.* dogma

Spi-

Digitized by Google

Spinozæ de unica ſubſtantia refellit & exagitat, &, quam turpi ratiocinatione is uſus ſit ad demonſtrandam illam ſuam ſententiam, docet. *P. 73* contendit, claritatem ſeu evidentiam eſſe criterium veritatis. *P. 88 ſqq.* de primo principio veritatis pluribus agit, & adverſarii cujusdam objectionibus ſatisfacere ſtudet.

Ethicæ, in cujus Præfatiuncula dicit, ſe hac in editione plura in meliorem ordinem redegiſſe, aliqua immutaſſe, nonnulla detraxiſſe, quædam addidiſſe vel clariori ratione expoſuiſſe, *Caput primum* eſt *de vita beata*, II *de voluntate humana*, III *de variis hominum bonis*, IV *de ineptis circa ſummum bonum diſputationibus*, V *de immortalitate animæ*, VI *de ſummo bono*, VII *de Deo*, VIII *de voluntatis divinæ expletione*, IX *de virtute morali*, X *de temperantia*, XI *de æquitate*, XII *de vitio morali*, XIII *de conſcientia*, XIV *de affectibus*, XV & XVI *de temperamento corporis & morum*, XVII *de phyſiognomia & morum characteribus*, XVIII *de libertate arbitrii*, XIX *de mediis recuperandi libertatem*, XX *de diſcrimine inter philoſophiam Ariſtotelicam & hanc*, XXI denique *de dubiis quibusdam reſolvendis*. Libet & hinc decerpere nonnulla *Pag. 6* contra eos, qui demonſtrationes e philoſophia morali ejiciunt, Celeb. Autor ita diſſerit: *Utut hic nullæ occurrunt figuræ ſenſiles, quemadmodum in diſciplinis mathematicis, tamen modi, quos ipſi mente præcidimus, tam ſunt clari atque evidentes, quam numeri, quos certis notulis diſtinguimus. Quod vero ſigna numeralia præſtant in quantitatibus, id nomina eorumque definitiones accuratæ in moralibus præſtabunt.* *P. 14* ita definit *Bonum*: *Bonum eſt, quod eſt ſine malo.* Addit, *bonum* eſſe conditionem ſive ſtatum medium inter voluptates & dolores, ac proinde, quicquid nos nimis vivide afficiat viresque noſtras nimis propere adaugeat, malum eſſe. *P. 25 ſq.* animæ immortalitatem naturalem demonſtrari poſſe cenſet ex ejus immaterialitate. Quod ſi dicas, mentem ex ſua natura immortalem fortaſſe a Deo deſtructum iri, ex deſiderio infinito animæ humanæ indito concludit, eam haud redigi a Deo in nihilum, cùm Deus & natura nihil faciat fruſtra. *P. 31*, refutatis Græcorum ſapientum opinionibus, Deum ſtatuit eſſe ſummum bonum. *P. 37 ſqq.* Raphſonum Anglum, Dei exiſtentiam via cauſalitatis, quam

vocant, demonſtrantem, acriter tuetur contra eum, qui ejus librum in his *Actis* noſtris recenſuit. *P. 47 ſqq.* de origine mali disputat contra Manichæos, eorumque objectionibus eruditiſſime ſatisfacit. *P. 51 ſqq.* multis refutat Leibnitii doctrinam famoſam de harmonia præſtabilita. *P. 68* docet, *primam & unicam virtutem* eſſe, ſervare proportionem humanæ naturæ congruentem, eamque, quantum in nobis eſt, ad regulam perficere. Hanc putat merito appellari *Caritatem*. *P. 100* cum Hobbeſio *ſpem* atque *timorem* facit affectus primarios. *P. 121* judicat, eos omni experientia videri deſtitutos eſſe, tum propria, tum aliena, qui negant, inter cauſas diverſitatis ingeniorum referendum eſſe clima, hoc eſt, diverſitatem aeris ac regionis.

JO. JOACH. LANGII, MATHEM. P. P. O. in regia Fridericiana, Dogma ſanioris philoſophiæ primarium de immortalitate animæ humanæ, ex ipſo naturæ lumine demonſtrabili, & evidenter demonſtrata &c. Accedunt duæ Diſſertationes hiſtorico-criticæ de Therapeutis & Eſſæis &c.

Hamb. & Halæ, apud Jonam Korte, 1725, 4.
Alph. 1.

CLariſſimus Autor, celeberrimi Halenſium Theologi filius, qui præſentes diſſertationes, in Academia Fridericiana ſeparatis temporibus habitas, uno hoc volumine conjunctim typis exſcribendas curavit, nobiliſſimam de immortalitate animæ humanæ materiem, cum plerosque viros eruditos nonniſi e ſola revela-
In Præf. tione illius ἀπόδειξιν derivare animadvertiſſet, ex ſanioris emendatæque rationis lumine, contra hodiernos impietatis magiſtros, qui *Athei* & *Naturaliſtæ* vocantur, mathematica quadam ratione demonſtrandam ſumſit.

Continentur vero hoc libro quinque diſſertationes, in quarum
p. 1–16. *prima* ea, quæ ex ipſa mentis humanæ indole naturaque depromi poſtulant, in
17–39. *altera* vero aliunde decerpta, proponuntur
40–83. rationum momenta. *Tertia & quarta* objectionum variarum, quas inter potiores ſunt, quæ a *temperamento corporis*, & ab *ani-*

ma

Digitized by Google

ma brutorum animantium desumuntur, ex interioribus philosophiæ penetralibus petitas confutationes exhibet. *Quinta* denique, eaque ultima, est veluti practica, quæ antecedentium quatuor Dissertationum quasi theoreticarum genuinam applicationem ob oculos ponit, singularemque monstrat, quæ in moralem doctrinam, & Theologiam naturalem ex illo dogmate redundat, utilitatem. Ubi cumprimis notari meretur, *existentiæ Dei* demonstrandæ ex immortalitate animæ humanæ deduci argumentum. Subnectuntur *duæ* præterea *dissertationes historico-criticæ*, quarum *prior* de *Therapeutis*, viris olim in Ægypto circa Alexandriam sapientiæ studio deditis, præcipit, qui peculiarem quandam, tametsi hæc pervulgata sententia est, in gente Judaica constituisse sectam negantur, locisque ex Philone atque Josepho excerptis evincitur, eos fuisse philosophos gentiles proselytorum instar judaizantes. Vindicatur hæc inusitata hypothesis adversus celeberrimi *Heumanni* eruditas objectiones, & contra Frid. Car. Zinckium. In *posteriori* de *Essæis*, Palæstinæ ac Syriæ quondam philosophis, ex instituto agitur, iidemque non Judæi, verum gentiles etiam fuisse Therapeutarum more judaizantes, additis rationibus, perhibentur.

p. 84–98. 27 & 87. 99–139. 129–139. 140–166.

Quod reliquum est, in præmisso præfamine ipse doctissimus profitetur Autor, se a parente suo, Theologo harum rerum peritissimo, novam hanc opinionem, cum historiam Seculi post Christum natum primi ecclesiasticam tradidisset, accepisse, uberiusque postea excussam publicæ exposuisse luci. 100.

ROBERT OF GLOCESTER'S CHRONICLE.

h. e.

ROBERTI GLOCESTRIENSIS CHRONICON, sive historia Angliæ metrica, e MS. Bibliothecæ Harleyanæ transscripta, & nunc primum edita a THOMA HEARNE, M. A.

Volumina II.

Digitized by Google

Oxoniæ, in Theatro, 1724, 8 maj.

Alph. 4 pl. 8.

CHronicon hoc, quod non niſi imperfectum & fruſtatim adhuc publice viſum eſt, indefeſſus antiquitatum patriarum indagator, *Cl. Hearnius* nunc prima vice integrum e MSS. illuſtriſſimarum bibliothecarum, Harleyanæ ac Cottonianæ, deſcriptum, orbi literato ſiſtit, & quidem novo plane inſtituto, literis Gothicis, quas Angli *Black letters* vocant, characteribus Saxonicis ſubinde intermixtis, expreſſum, ut eo magis archetypum referat. In præfatione, per varias digreſſiones ad paginas usque nonaginta quatuor excurrentes, initio utilitatem hujus operis in ſtudio veteris linguæ Saxonicæ & antiquitatum Britannicarum Editor commendat. Pag. 50 laudat poeſin autoris ſui, quam verſibus Pythagoræorum comparat, ipſumque Ennium nationis Anglicæ ſalutat. A pag. 67 usque ad finem in cognomen & patriam, nec non ætatem Roberti inquirit, & illa quidem plane ignorari fatetur, hanc vero cum regno Eduardi I coincidere probat: ipſum poſtea Chronicon notis perpetuis & variantibus lectionibus continuo adornat. Adjecta quoque ſunt additamenta quædam, ſi non neceſſaria attamen rariora, e. g. de *mirabilibus Britanniæ*, ex veteri membrana; *Fundatio Abbatiæ Gloceſtrienſis*, Autore *Wilhelmo Malverne*, monaſterii illius Abbate, præſertim vero *Gloſſarium* maximæ utilitatis ad intelligendum ſcriptum, cum antiqua, tum poetica dictione ſatis obſcurum, quæ omnia *Indice & catalogo operum Hearneanorum* hactenus impreſſorum clauduntur. Impenſæ, quibus hoc opus, in charta non turpi, charactere nitido, expreſſum, conſtitit, a ſubſcriptoribus coactæ ſunt, quorum nomina poſt præfationem ordine alphabetico enumerantur.

PETER LANGTOFT'S CHRONICLE.

h. e.

PETRI LANGTOFTI CHRONICON rhythmicum, a morte Cadwaladeri, usque ad finem regni Eduardi I Regis, illuſtratum & auctum a Roberto Brunnenſi,

Digitized by Google

nenſi, nunc primum editum e MS. bibliothecæ Templi interioris, opera THOMÆ HEARNII M. A.

Volumina II.

Oxonii, e theatro Sheldoniano, 1725, 8 maj.

Alph. 3 pl. 23.

REperiet in hoc libro, eodem plane modo, quo Chronicon *Roberti Gloceſtrienſis* concinnato, omnia alia lector, quam quæ in eo quæſiverit. Neque enim *Langtoſti* carmen hic exhibetur, quod Gallice ſcriptum eſt; ſed *Roberti Mannyngii*, vulgo *Brunnenſis* dicti, barbara verſio, quæ ipſa, cum omnibus illuſtrationibus & augmentis ſuis, vix tertiam partem operis a Cl. Hearnio editi efficit. Reliquum corpus conſtituunt partim prolixa præfatio, cum viginti appendicibus & longo ſubſcriptorum catalogo paginas 232 implens, partim variæ mantiſſæ, velut inviti, quod ajunt, boves in plauſtra, huc inductæ, pleræque tamen lectu digniſſimæ. Perplacet imprimis copioſum *Gloſſarium* operi ſubjunctum, ſine quo, vel ab Anglis, hoc Chronicon difficulter intelligeretur.

VICARIA LEODIENSIS,

OR, THE HISTORY OF THE CHURCH of Leedes.

five

HISTORIA ECCLESIÆ OPPIDI LEEDES, in provincia Eboracenſi, Autore RADULPHO *THORESBY, Leodienſi.*

Londini, apud Joann. Smith, 1724, 8.

Pl. 16½ cum 2 mappis Geogr. & 3 Tabb. æn.

DEſcribuntur hoc libello, Viro ſumme Reverendo *Guilielmo*, Archiepiſcopo Eboracenſi, Primati Angliæ & Metropolitano, ab Autore dedicato, vitæ *Vicariorum*, qui ab A. 1242 usque 1724 Eccleſiæ Leodienſi, vulgo *Leedes*, in parte Septentrionali Angliæ, præfuerunt, quorumque catalogus p. 13 & 14, quaſi in tabula, ita propemodum ſiſtitur:

Temp.

Tempora Inſtitutionis.	*Vicarii.*	*Vacat.*
1242	Alanus de Shirburn,	per mort.
2 Kal. Sept. 1250	Joh. de Feversham,	— —
2 Kal. Jun. 1281	Galfried de Sponden,	— —
8 Kal. Nov. 1316	Gilbert Gaudibus,	per reſign.
15 Kal. Mart. 1370	Alan. de Berwick,	— —
1 Mart. 1392	Wilh. Mirfeild,	— —
12 Jun. 1394	Joh. Snagtall.	per mort.
29 Nov. 1408	Rob. Paſſelow,	— —
	Rob. Newton,	— —
12 Mart. 1418	Wilh. Saxton,	per mort.
20 May 1424	Joh. Herberd,	— —
	Jac. Baguley,	per reſign.
1 Mart. 1430	Thom. Clarell,	per mort.
17 Aug. 1470	Wilh. Evre,	per reſign.
21 Mart. 1482	Johannes Ep. Roſſenſis.	per reſign.
29 Sept. 1499	Mart. Collyns.	per reſign.
27 Jun. 1500	Rob. Wranwash,	per mort.
9 Aug. 1508	Wilh. Evre,	— —
	Joh. Thompſon,	— —
	Joh. Thornton,	per reſign.
26 Octob. 1556	Chr. Bradley,	per mort.
22 Aug. 1559	Alex. Faſcet,	per mort.
18 Dec. 1590	Rob. Cooke,	per mort.
17 Jan. 1614 / 19 Dec. 16.5	Alex. Cooke,	per mort.
4 Jul. 1632	Henr. Robinſon,	per reſign.
Apr. 1646	Petrus Saxton,	per mort.
1652	Wilh. Styles,	per mort.
21 May 1661	Joh. Lake, Epiſc. Ciceſtrenſ.	p. ceſſion.
5 Nov. 1663	Marma Cooke,	per reſign.
2 Aug. 1671	Johannes Milner,	p. abdicat.
Aug. 1690	Joh. Killingbeck,	per mort.
6 Mart. 1715	Joſephus Cookſon.	— —

Sed

Digitized by Google

Sed fallitur, quicunque omnium horum Vicariorum vitas accurate enarratas in hoc opuſculo quærit, pleræque plane omiſſæ, aliæ leviter tantum delibatæ, multa vero aliena & ad rem, quæ agitur, parum facientia, hinc & illinc inſperſa ſunt.

Corollidis loco adjiciuntur quædam probationes & documenta, inter quæ eminet *Johannis Thoresby*, Archiepiſcopi quondam Eboracenſis, A. D. 1373 fatis functi, quam, fortaſſe ob ſimilitudinem nominis, diligentius, quam reliqua, Autor recenſet, *Expoſitio Decalogi*, *Symboli Apoſtolici* & *Orationis dominicæ*. Addito tandem brevi *Gloſſario* & *Indiculo* ſatis perfunctorio, rivi clauduntur.

L. JO. CONRADI SCHWARTZ, P.P. MONUmenta Ingeniorum hujus & ſuperioris memoriæ, varii argumenti

Coburgi, 1719, 1equ. 8.

Alph.1 pl. 8.

CL. Autor hoc libello tantum ea complecti voluit, quæ ab aliis nondum vel edita erant vel cogitata. Ita fit, ut nunc primum ex autographis prodeant in lucem epiſtolæ Jo. Gerhardi, Juſti Feurbornii, Phil. Melanchthonis, Frid. Balduini, Mich. Ludovici, Jo. Hilperti, Martini Zeileri, J. G. Styrzelii. Nova autem inventa hic proponuntur vel philologica vel theologica. Ad Philologiam pertinent cogitata de furto per lancem & licium concepto, emendationes Siculi Flacci, Diogenis Laertii, Athenagoræ, Ciceronis, Tibulli, Propertii, Petronii, obſervationes quædam Geographiæ veteris, ellipſes Græcæ linguæ Lamberto Boſio non animadverſæ, explicatio tabulæ XLVIII Tomi I Antiquitatum figuris illuſtratarum a Montfauconio, explanationes ænigmatum quorundam Sympoſii, vindiciæ ſtili Novi Teſtamenti, natura particulæ ὥσε & particularum quarundam linguæ Latinæ, origo emblematum, nominis ἐνθουσιασμοῦ, opinionis cujusdam de ſpectris, ac de epilepſia Mohammedis, itemque proverbii *oleum & operam perdidi*, ſupplementa præceptionis de periodis, ſuppleGgg men-

menta Thesauri Linguæ Græcæ ab Henrico Stephano editi, & Lexici Syriaci Gutbiriani. Ad Philosophiam pertinent cogitata de Philosophia orientali, de montibus providentiæ divinæ testibus, de institutione morali a Poetis non petenda, demonstrationes Dei Abrahamicæ & ex folio betullæ. Ad Theologorum fines magis pertinent interpretationes *Matth. XI, 12, 1 Cor. XI, 20, 21, 22, 2 Cor. VIII, 16–24*; item vindiciæ autoritatis Mosis, studium Bibliorum ante Lutherum, significatio nominis τέλους & confutatio linguæ universalis Apostolorum. Admiscentur etiam quædam de Poireto, Bælio, aliis.

SOME OBSERVATIONS ON THE SEVERAL Methods of Lithotomy.

h. e.

OBSERVATIONES CIRCA DIVERSAS methodos Lithotomiæ, in Epistola ad D. JOHANNEM LANE exhibitæ a SAMUELE PYE, Chirurgo Bristolienſi.

Londini, apud W. & J. Innys, 1724, 4.

Plag. 3½ cum. fig. æn. Tab. 3.

QUatuor hactenus notæ fuerunt methodi, quibus vesicæ calculus ex adultis pariter ac junioribus extrahi fuit solitus, methodus scilicet majoris & minoris apparatus, Francoñica, & Fratris Jacobi; quæ in eo a se invicem differunt, quod incisio modo in perinæo, modo in regione inguinali fiat. Primus, qui in inguine pone commissuram ossium pubis abdomen perforare docuit, fuit Franciscus Rousſetus, quæ methodus jam in Anglia alteri præfertur, a Johanne Douglas introducta, nec sine successu a Lithotomis famigeratis, Cheseldeno, Dobynso, Bambero aliisque hactenus exercita. Cum autem operatio hæc periculo plena sit, quocunque modo extrahatur calculus, non semper uni eidemque methodo inhærendum,

dum, ſed alterutram ex priſtinis eligendam eſſe, tradit Autor in hiſce Obſervationibus. Hinc monet Chirurgos, ut ne ſine delectu corporis & temperiei peculiaris ſectionem moliantur. Sic refert, in viro, veſicæ calculo mortuo, abſceſſum in hypogaſtrio, qui tumore inſigni ſe manifeſtaverat, duosque calculos, quorum minor in ſcirrhoſo & valde contracto ſphinctere hæſerat, item in mulieris veſica triginta tres calculos diverſæ magnitudinis repertos fuiſſe, quos non niſi inciſo perinæo eximi potuiſſe exiſtimat. Imo aſſeverat, ex viginti quinque ægrotis, quos juxta veterem methodum a calculis liberaverat, non niſi quinque fatis ceſſiſſe, concurrentibus aliis circumſtantiis, quæ prænoſci non poterant, dum vel calculus rugis craſſæ & ſcirrhoſæ veſicæ nimis impactus ex illis expediri non potuit, vel ſabuloſa materia quotidie in magna copia ex renibus ad veſicam protruſa vulneris conſolidationem impedivit, & fiſtulam generavit. Extraxit aliquando Noſter calculum in juvene, facta in inguine apertura, in cujus cadavere tumorem amplum in duplicatura peritonæi a fundo veſicæ ſupra ureterem dextrum protenſum atque ſaniem in cavitatem veſicæ fundentem detexit, in quo caſu exiſtimat, dum vulnus a media veſicæ parte ad os pubis usque fecit, digitum immiſſum forſan veſicam a peritonæo ſeparaſſe, & abſceſſui anſam præbuiſſe. Conſultius igitur eſſe autumat, ſi culter ab oſſe pubis verſus ſuperiora adigatur, ut ſymptoma tale præcaveatur, quod alio tempore ſucceſſu non caruit. In additis figuris præter calculos diverſæ magnitudinis & figuræ ex veſica extractos ſyſtema vaſorum urinariorum pueri calculoſi exhibet, ubi ren dexter cellulas a calculis & cretacea materia formatas monſtrat, ſiniſter vero totus conſumptus, ureter ejusdem lateris inſolitæ amplitudinis, & cervix veſicæ a calculo enormiter dilatata conſpicitur.

ELOGIUM JO. ANDR. DANZII.

DOluit nuper, & adhuc dolet Jenenſis Academia obitum celeberrimi Danzii ſui, de Orientali literatura, ſi quis alius, præ-

clare meriti. Natus is fuit A. M D C L I V Kal. Febr. Sundhuſæ, (vicus eſt prope Gotham) patre *Sebaſtiano*, prædii, quod ibidem eſt, & vulgo dicitur *der freye Siedelhof*, cohærede, ac matre *Annа Magdalena*, e gente *Gnügenia*. Literarum tirocinia poſuit in ludo Fridericirodano, in agro Gothano, inſtitutione uſus *Jo. Mich. Salzmanni*. Hinc in Illuſtre Gymn. Gothanum deductus, egregia indolis ſuæ ingeniique documenta dedit, totumque ſe in diſciplinam tradidit *Andr. Reyheri*. A. MDCLXXIII ad Vitembergenſem abiit Academiam, ibidemque celeberrimos Viros, *Paſcham, Donatum, Kirchmaierum, Schurzfleiſchiumque*, &, quod ad Orientis literas, quibus jam tum maxime capiebatur, attinet, *Hilligerum, Sennertum*, & *Daſſovium*, ex Theologis denique *Calovium, Meisnerum, Pomarium*, & *Waltherum*, quanta fieri potuit, contentione maxima audivit. Quam quidem diligentiam non poterant non conſequi debita præmia, quæ ipſi titulo ac dignitate Magiſtri Philoſophiæ a *Nic. Bened. Paſcha* A. MDCLXXVI decernebantur. Intelligebat autem, ſe ſingulari quadam cœleſtis ſapientiæ vi ad litteras Orientales excolendas trahi. Hamburgum igitur profectus, Cel. *Esdram Edzardum* adiit, ſimulque opera uſus eſt *Dav. Hieronymi*, Judæi converſi, qui in difficillimo libro Cabbaliſtico *Sohar* viam monſtravit. Uſus quoque eſt alio quodam Judæo Luſitano *Jacobo Fidanquæo*. Cum Vitembergam deinde rediret, *Jo. Benedictum Carpzovium* ſibi Lipſiæ conciliavit. In ipſa autem Vitembergenſi Academia brevi tempore moratus eſt, cœpitque alios ipſe Orientales literas docere, ita quidem, ut diſcentium commodis egregie conſuleret, nec exiguam ſibi pareret exiſtimationem. Poſtea Jenam venit A. MDCLXXX ac commendatus a Sereniſſ. Principe Gothano FRIDERICO, ſuisque virtutibus ornatus, omnium voluntates in ſe propenſas expertus eſt, adſcriptus quoque Ordini Philoſophorum. Non ceſſavit autem Theologos audire, *Bechmannum* maxime, & *Gætzium*. Ut modum Gemaricum diſputandi addiſceret, *E. C. Zarvoſſi*, Judæi converſi, præceptione uſus eſt. Ita rebus adhuc feliciter geſtis, A. MDCLXXXIII migravit ad exteros. Ac ſplendida profecto fuit, quam ſuſcepit, peregrinatio. Belgium primum

Digitized by Google

mum perluſtravit. Hic *Spanhemios*, *Hulſios*, *Moynios*, *Gronovios*, *Grævios*, *Leusdenios*, *Witſios*, *Leydeckeros*, ſalutavit. Amſtelodami etiam nactus eſt eximium doctorem linguæ Perſicæ, *Angelum de la Broſſe*, gente Gallum, ac quondam Ordini Carmelitarum adſcriptum, qui per ſeptendecim annos in Perſia functus fuerat Miſſionarii Apoſtolici munere. Frequentiſſime adiit quoque celeberrimos Judæos, *Joſephum Athiam*, & *David. de Pina*. Anno ſequente ad Britannos trajecit. Londini cum verſaretur, rogatus eſt a ſenioribus eccleſiæ Germanicæ, ut Gerhardo Martini, qui fracto crure ſuas ipſe partes implere non poterat, in concionando opitularetur; id quod non ſine laude & feliciter præſtitit. In Oxonienſi autem Academia ab incomparabilis Viri *Ed. Pocokii* ore pependit, linguæque Arabicæ interiores rationes percepit. Familiariter quoque uſus eſt *Ed. Bernhardo*, atque Judæo celebri, *Iſ. Abendana*. Cantabrigiæ *Rad. Cudworthum*, *Henr. Morum*, *Jo. Spencerum*, *Iſ. Newtonum*, *Edm. Caſtellum*, ſectatus eſt. Cum audiret, Londini degere Arabem quendam, Damaſci natum, ſtatim ad eum ſe contulit, ut eo duce ac magiſtro omnes Arabicæ linguæ receſſus perveſtigaret, rectamque pronunciandi rationem diſceret. Ubi ad Belgas rediit, non ſolum *Jac. Triglandio* in Rabbinicis commentationibus ſedulo adfuit, ſed dignus etiam judicatus eſt, cui in Academia Lugdunenſi provincia orientales literas publice docendi traderetur. Ille autem, relicto Lugduno, pervenit Franequeram, & Grœningam, ac ſalutavit paſſim eruditiſſimos Viros *Rhenferdios*, *Vitringas*, *Wayenios*, *Perizonios*, *Braunios*, *Marckios*, aliosque. Tandem in Germaniam reverſus, pauliſper ſubſtitit, ac Hamburgi invitatus fuit ad concionem ſacram habendam, eligendus, ſi voluiſſent fata, ad munus Diaconi in æde D. Nicolai. Helmſtadii *Calixtos*, *Meieros*, & *Busmannos* ſalutavit. Poſtremo Jenæ ſuæ redditus, Sereniſſ. Nutritiorum clementia Profeſſionem LL. OO. extraordinariam nactus eſt, poſteaque in B. *Friſchranthi* locum ſucceſſit. Anno vero MDCCX Theologiam quoque extra ordinem docere juſſus eſt, ornatus ideo Doctoris Theologi axiomate, ac paullo poſt in ipſum Theologorum ordinem adſcitus fuit. Singula munia præclare obiit, ita quidem, ut

& multum commodi ad auditores, multum ornamenti ad Academiam, multum gloriæ ad eum ipsum redundaret. Ne quid prætereamus, A. MDCXCIII in matrimonium duxit nobilissimam Virginem, *Annam Hedwigam*, *Gabr. Lutheri*, Consiliarii Aulici Berolinensis, filiam, sed nullos ex ea liberos procreavit. Bibliothecam instruxit excellentem, variisque MSS. Orientalibus ornatam. Moribus fuit probissimis, & ad frugalitatem æque, ac severitatem compositis. Obiit tandem Vir Cl. d. XX Decembr. A. MDCCXXVII, fidem in Deum & Christum Servatorem pie testatus. Scripta ejus non tam numero multa, quam doctrina sunt egregia: *Nucifrangibulum Ebr. linguæ*; *Aditus Syriæ reclusus*; *Literator Ebræo-Chaldæus*; *Interpres Ebræo-Chaldæus*; *Rabbinismus enucleatus*; *Compendium Grammat. Ebr. Chald.*; *Paradigmata Nominum & Verborum*; *Davidis in Ammonitas devictos mitigata crudelitas*; *Sinceritas Scripturæ V. T.*; *Inauguratio Christi ad docendum*; &c. Tacemus Disputationes, & Programmata. Ac de Disputationibus monemus, nonnullas Thesauro Theologico-Philologico Amstelodamensi insertas esse, licet id B. Antori minus placuerit. Monemus etiam, varia scripta in scriniis ejus relicta esse, & inter hæc *Commentarium in Matthæum*, & alios quosdam V. & N. T. libros, observatis ubique Ebræorum antiquitatibus. Optandumque foret, ut ea propediem adhibita cura in lucem prodeant.

ELOGIUM DAVIDIS NERRETERI.

NAtus est Norimbergæ anno Christi MDCXLIX die 8 Febr. patre *Petro Nerretero*, Seniore Civium (*Genannter*) matre vero *Anna Maria Buggelia*. Prima studiorum rudimenta posuit in Schola patria Laurentina, post ad Gymnasium provectus, ubi magnam de se spem excitavit. Altdorfium petiit A. MDCLXIIX, Philosophiæ & Theologiæ operam sedulam navans, Sturmioque præcipue familiariter utens; quo factum, ut post breve tempus a Sigismundo Betulio Poeta Laureatus, membrum item Societatis Pegnicensis sub nomine *Philemonis*, renunciaretur. Altdorfio Regiomontum abiit, Theologiæ studium sub Dreiero, Zeidlero

&

& Grabio continuaturus, ubi A. MDCLXXII ſummos in Philoſophia honores nactus, diſſertationem publicam *de origine fontium* defendit. Inde non ſine periculo in Sueciam navigavit, & Holmiæ pariter & Upſaliæ, quæ notatu digna ſunt, luſtratis, Loccenii præcipue & Schefferi commercio delectatus eſt, qui ipſi varia Lapponica & alia notatu digna, una cum Bibliothecis publicis & privatis, oſtenderunt. Præcipue autem delectatus eſt inſpectione Codicis argentei, qui Evangelia lingua Gothica complectitur, & ab Ulphila converſus fuiſſe vulgo creditur. Ex Suecia Narvam perrexit, & Johannopolim *(Ivanogorod)* ubi ad ritus Eccleſiæ Græcæ pernoſcendos animum applicuit, ipſam quoque Moſcuam hac de cauſa in comitatu Legati Sueciæ aditurus, niſi litteris parentum revocatus fuiſſet, quorum voluntati non parere religioni ſibi duxit. Patriæ igitur redditus, Altdorfium adiit, ſcholas ſuas juvenibus aperuit, & familiaritate Virorum doctorum ibidem degentium delectatus eſt. Poſtea a Sturmio & Wülfero commendatus eſt *Benedicto Bockio*, Superintendenti Generali & Concionatori Aulico Principis Oettingenſis, ut A. MDCLXXVII Dominica prima Adventus Diaconus Aulicus Oettingæ conſtitueretur. Anno ſequenti conjugem duxit *Dorotheam Felicitatem*, laudati Bockii filiam, cui pridie illius diei, quam in domum Parentis primum ingreſſus eſt, ſpecies illius per ſomnium viſa eſt. Suſcepit vero ex illa conjuge, cum qua per XLVIII annos ſuaviſſime & ſine querela vixit, liberos XIV, ex quibus filii duo, filiæ vero quatuor ſuperſtites fuerunt. Ex filiis major natu *Jacobus Bernardus Benedictus*, Ser. Regis Boruſſiæ Conſiliarius Aulicus, Berolini degit: minor *Joannes David*, Paſtor Caſeburgenſis & Suinenſis in inſula Uſedomenſi gregem Chriſti procurat. A. MDCLXXXI Oettingæ Diaconus urbicus, poſt biennium Conſiſtorii Aſſeſſor, & A. MDCLXXXVIII Superintendens Specialis & Conſiſtorialis in *Kloſter - Kirchheim* conſtitutus eſt, & quidem eo ipſo tempore, quo Feuquierius Gallorum Dux cum copiis per totam Franconiam & Sueviam vagabatur. Igitur Noſter conjugem cum liberis a ſe dimittere, & ſolus varios hoſtium inſultus perferre cogebatur. Accidit autem,

bello

bello durante, ut Senatus Norimbergenſis Princeps, Juſtus Chriſtophorus Kreſs a Kreſſenſtein, qui ipſum patriæ reſtituere cupiebat, ipſi Diaconi munus ad ædem S. Spiritus offerret, & licet contra omnem rationem videretur ſpreto munere ſummo ad dignitatem exiguam adſpirare, is tamen ab Aula Principis ſui dimiſſus Norimbergam petiit. Anno autem exacto ad ædem D. Laurentii & poſt breve tempus ad munus Paſtoris Wehrdæ promotus eſt. Ibi tempus, quod a laboribus publicis vacuum erat, ſtudiis litterarum impendit, & germanico ſermone plura volumina edidit, ſcilicet *Hodegum ad felicitatem temporalem & æternam* (Wegweiſer zur zeitlichen und ewigen Glückſeeligkeit) *Hiſtoriam univerſalem* usque ad natum Chriſtum ad Weigelii Chalcographi *Delicias imaginum* (Bilder-Luſt) porro *Templum Judaicum & Gentile*, *Moſcheam Mohammedanam*, cui ſubjecta eſt verſio Alcorani Germanica e Gallica Ryerii expreſſa, *Theatrum Eccleſiæ Chriſtianæ militantis, ſed nunquam vincendæ.* Quod opus poſtremum quum Friderico I Regi Boruſſiæ dedicaſſet, & conjunctionem Eccleſiarum ſejunctarum pollicitus eſſet, factum eſt, ut, mortuo Gunthero Heilero, Superintendente Pomeraniæ ulterioris Generali, A. MDCCIX in locum illius ſufficeretur. Stargardiam igitur, Norimberga relicta, petiit & munus cum laude geſſit, & Eccleſias viſitando egregiam Pomeraniæ operam navavit. Exigua quædam opuſcula, uſu publico id requirente, conſcripſit, nempe *Scholam Catecheticam* αὐτοδιδάσκαλον, (*ſelbſt-lehrende Catechiſmus-Schule*) & *Neceſſariam Eccleſiarum Chriſti conjunctionem*, quæ conſilia henotica ad conciliationem Eccleſiæ Lutheranæ & Reformatæ ſubminiſtrat. Scripſit quoque *de fatis Eccleſiæ Græcæ*, quod opus ad umbilicum equidem perductum, nondum tamen editum eſt. In ſacra præterea poeſi vires periclitatus eſt, ſic, ut inter Hymnopœos non omnino nullus ipſi locus concedendus ſit. Tandem ſenio & morbo confectus obiit d. 5 Julii cIↃ IↃ c c x x vi, hora VI veſpertina, ætatis A. LXXVII menſibus fere V. Elatus eſt ſine pompa, ut præceperat, in templo Mariano humatus, ſermonem parentalem habente *Zieroldo*, vitam autem in Programmate vernaculo enarrante *Schœttgenio.*

)(o)(

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. X.

DE VITA ET REBUS GESTIS SERENISS. Principis Mariæ, Scotorum Reginæ, Franciæ Dotariæ, quæ ſcriptis tradidere Autores ſeptendecim; ad optimæ fidei codices recenſita a SAMUELE JEBB.

Tomi II.

Londini, impenſis Jac. Woodman & Dav. Lyon, 1725, fol. Alph. 14 pl. 18 cum Icone Mariæ & Genealogia Regum Scotiæ æri inciſa.

ETſi gratiam novitatis prope exuiſſe videatur hic liber, ne tamen indictum relinqueremus, tum materiæ gravitas (anceps enim etiamnum eſt quæſtio, reane Maria Scotiæ Regina fuerit criminum, quorum accuſata eſt, an innocens) tum illud ſuadet, quod ille in paucorum manus, ſaltim extra Angliam, pervenerit, quippe ſubſcriptionis lege editus. Et quamvis Cl. Editor magis ad tuendum Reginam, quam ad accuſandum pronus videatur, ut tamen de veritate eo liquidius conſtet, utriusque Partis ſcripta exhibet, in quibus digerendis ita verſatur, ut Tomo I primum ea, quæ titulum ſpectant ſive jus Reginæ ad Regnum capeſſendum, deinde rerum in Scotia in minori ejus ætate, cum Regni adminiſtratio penes Regentem eſſet, geſtarum hiſtoriam, tertio criminationes & argumenta eorum, qui eam adulterii ream & parricidii conſciam fuiſſe, probare contendunt, denique ſcripta, quæ hujus generis calumnias abſtergunt & Mariæ innocentiam defendunt; Tomo vero II illorum ſcripta ex-

hibeat, qui vel de vita Reginæ ſpeciatim, vel de ejus morte & doloribus commentati ſunt.

Habes itaque Tomo Primo I *Davidis Chambre*, Scoti, in curia Parliamenti Edinburgenſis Conſiliarii, libellum *Diſcours de la legitime Succeſſion des Femmes aux Poſſeſſions de leurs Parens, & du Gouvernement des Princeſſes aux Empires & Royaumes*, ejus operi paulo majori & parum obvio, qui ſub titulo: *Hiſtoire abregée de tous les Rois de France, Angleterre & d'Ecoſſe*, Paris. 1569 8 proſtat, ſubjunctum. Nimirum jam antea nonnulli, qui ægre ferebant, ſub Maria, Pontifici & Concilio Tridentino nimis addicta, Reformationem in Scotia lente procedere, partim, ut Jo. Knoxius, id agebant, ut fœminarum in Republ. autoritatem improbarent, quippe naturæ legi & ipſi divinæ conſtitutioni contrariam, partim cum Jo. Haleſio, qui tamen ideo ab ipſa Eliſabetha in vincula conjectus eſt, Mariam alienigenam & hæreditatis in Anglia potiundæ incapacem aſſerebant. Quorum adeo Autor hic argumenta collegit, non plane omiſſis, quæ contra Knoxium Jo. Ailmerus Epiſc. Londin. & contra illum pariter ac Haleſium Morganus Philipps, Anglus, ſed tum ob religionem Duaci exul, ediderunt. Sequitur, qui in defendenda Maria totus eſt, *Jo. Leslæus*, Epiſc. Roſſenſis & ipſius ad Eliſabetham tunc temporis Legatus, II *de titulo & jure Ser. Principis Mariæ Scotorum Reginæ, quo Regni Angliæ ſucceſſionem ſibi juſte vindicat*, cum Paræneſi ad Anglos & Scotos; item III *de illuſtrium fœminarum in Republ. adminiſtranda & ferendis legibus autoritate*. Quibus Noſter IV ex ejusdem *Leslæi de origine, moribus & rebus geſtis Scotorum* Libris X ultimum, quo Mariæ ſuæ ad reditum usque e Gallia hiſtoriam complexus eſt, adjungendum putavit; quem Autorem dum non diſſimulat portenta nonnunquam immiſcuiſſe, notat prodigiorum feraciſſimam eſſe Scotorum hiſtoriam, vel ipſo teſte Hectore Boethio. Succedit V virulentus ille libellus: *Detectio Mariæ Reginæ Scotorum*, ſeu, ut porro habet titulus, *de Maria Scot. Reg. totaque ejus contra Regem conjuratione, fœdo cum Bothuello adulterio, nefaria in maritum crudelitate & rabie, horrendo inſuper & deterrimo ejus parricidio, plena & tragica plane hiſtoria*, una cum addita *Actione contra Mariam*,

in

in qua ream & conſciam eſſe eam hujus parricidii, neceſſariis argumentis evincitur, ut & *Litteris Reginæ ad Bothwellum ſcriptis*. Qui liber, circa A. 1571 editus, etſi nec Autorem, nec locum, aut annum impreſſionis præferat, haud dubie tamen a *Georgio Buchanano*, juſſu Moraviæ Comitis, conſcriptus eſt, qui tamen nec Scoticam nec Gallicam verſionem ipſe concinnaſſe videtur. Ceterum Noſter contra Reſtitutorem Thuani, quisquis ille fuerit, Addit. ad T. III p. 582, luculenter probat, Buchananum utique morti vicinum ſeriam pœnitentiam egiſſe, quod præter Camdenum & Stradam teſtatus fuerit David Buchananus, qui lecto moribundi olim adſtitit. Etenim cum anno ſtatim ſequenti 1572 verſio ejus Gallica, ab Advocato quodam Pictavienſi adornata, prodiiſſet, ſub titulo: *Hiſtoire Tragique de Marie Royne d'Ecoſſe*, cui varia monumenta alia Reginæ probroſa acceſſere, Noſter hæc quoque omnia ſexto loco dedit. Sed & antidota mox ſubjunxit, nempe VII *Oberti Barneſtapolii*, ſeu potius *Roberti Turnerii*, *Mariæ Stuartæ Reg. Scot. innocentiæ a cæde Darleana vindicias*, per modum Epiſtolæ ad Amicum in Germania commorantem, qui Buchanani autoritate motus haud inſontem crediderit Reginam, ſcriptas & Col. 1627 impreſſas, quæ plus in nigro quam in rubro, ipſam nempe ſummam totius vitæ, quam in primis ſuæ juventutis annis exegerat Regina, omnis ſcilicet culpæ vacua, continent. Claudunt hunc Tomum duo libelli Gallici ἀνωνύμως editi, ſimilis fere argumenti, quorum alter VIII, editus 1572, inſcribitur: *L'Innocence de la tres illuſtre, tres chaſte & debonnaire Princeſſe Madame Marie Royne d'Ecoſſe*; alter IX Anglice 1571 & Gallice 1572 editus: *Diſcours contre les Conſpirations pretendues eſtre faites ſur l'Etat d'Angleterre*; atque ille quidem calumnias Buchanani diluit, Darleanam cædem a Moravio Comite promotam, & Darleum juxta patrias leges morti fuiſſe obnoxium, quod ſubditus Reginam ſuam violaſſet & fidum ejus Conſiliarium occidiſſet, ad nuptias porro cum Bothvellio contrahendas etiam invitam impuliſſe Moravium, nec in eas tamen prius illam conſenſiſſe, quam ipſe fuiſſet a ſuſpicione cædis judicum ſententia abſolutus, literas vero Reginæ ad Bothvellium fictas eſſe & ſuppoſititias probat; hic vero Mariam a conjurationibus Reginæ & Regno Angliæ intentatis abſolvit.

In II Tomo agmen ducit X lepidiſſima illa *Georgii Conæi*, Scoti, *Vita Mariæ Stuartæ, Scotiæ Reginæ, Dotariæ Galliæ, Angliæ & Hiberniæ Hæredis*, quæ & Romæ & Würceburgi 1624 edita videtur. Succedunt XI *Nicolai Cauſini* e S. J. liber in curia Romana editus: *L'Hiſtoire de l'incomparable Reyne Marie Stuart*; & XII *Famiani Stradæ*, ejusdem ordinis, *de Mariæ Scotorum Reginæ vita & morte* quædam ex ejus Hiſtoria Belgica excerpta. XIII *Romoaldi Scoti Summarium Rationum*, quibus Cancellarius Angliæ & Prolocutor Puckeringius Eliſabethæ Angliæ Reginæ perſuaſerunt occidendam eſſe Ser. Principem Mariam Stuartam Scotiæ Reginam, cum reſponſionibus Reginæ Angliæ & ſententia mortis, ſupplicio & morte Reginæ Scotiæ & confutationibus eorum, quæ ei objecta ſunt. Liber hic, quo maxime exaggeratur crudelitas Eliſabethæ & in eam retorquentur crimina Mariæ objecta, prodiit primum 1588, addito etiam tractatu de ſupplicio & morte Mariæ, qui jam anno præcedenti prodierat, rurſusque excuſus eſt Col. 1627. Non minus Eliſabethæ parcit *Adamus Blacvodæus*, Scotus, qui in famulitium olim Mariæ adſcitus, ejusdem beneficio ad Senatorii ordinis in Curia Pictonum præſidiali dignitatem evectus fuit, Vir eruditus & eloquens, nec rerum, quæ a Maria geſtæ ſunt, ignarus, qui dedit librum XIV: *Martyre de Marie Stuart*, A. 1587, 1588 & 1589 impreſſum, ſed ab autore reviſum ac emendatum, atque ita poſt ejus fata inter cetera ejus opera recuſum Pariſ. 1644, quam editionem Noſter ſecutus eſt. Sed majorem hic Autor fidem inveniſſet, niſi fervidioris animi impetu Eliſabetham tam virulento infectatus fuiſſet calamo, ut falſiſſima illa de Henrici VIII & Annæ Boulenæ inceſtuoſis amoribus hiſtoriæ ſuæ inſerere non dubitaverit. Hunc excipit XV *Antonii de Herrera*, Philippi II Hiſpan. Regis Hiſtoriographi, liber Hiſpanicus: *Hiſtoria de lo ſuccedido en Eſcocia y Inglaterra en quarenta y quatro annos que bivio Maria Eſtuarda Reyna de Eſcocia*, Madriti 1589 editus. Huc porro Noſter XVI transſcribendam putavit e *Michaelis de Caſtelnau* Commentariis hiſtoricis, opera *Johannis le Laboureur* illuſtratis, eam partem, in qua Autor res Mariæ Scoticæ deſcripſit, quippe quam e Francia in Scotiam reducem comitatus eſt & conſiliis juvit,

Digitized by Google

juvit, de concilianda etiam cum ea Eliſabetha ſæpe multumque ſollicitus. Sequitur denique XVII incerti Autoris opuſculum: *le Mort de la Royne d'Ecoſſe*, A. 1589 proditum, quod rem omnem, quo pacto ſe haberet, enarrat: ea autem, Noſter addit, ſe geſſit Regina jamjam moritura conſtantia & fortitudine, ea tranquillitate & patientia, ut humanos omnes caſus virtute eſſe inferiores, exemplo ſuo ſatis evicerit. Acceſſit etiam ultimo loco Oratio funebris, quam in ſolennibus Reginæ exequiis, Lutetiæ habitis, Gallico ſermone recitavit *Renaldus de Beaulne*, A. 1588 in lucem editam. Ceterum brevi ſperare jubet Cl. Editor *Jo. Anderſoni* vitam Mariæ, quam ut e tenebris erueret, neque impenſis neque labori peperciſſe Autorem teſtatur; an vero hæc eadem ſit, quæ eodem A. 1725, quo noſtrum hoc opus, ſub titulo: *The Hiſtory of the Life and Reign of Mary Q. of Scots* &c. Londini in 8 maj. prodiit, non addito Autoris nomine, nos quidem aſſeverare non poſſumus. Sub finem etiam Præfationis Tomo II præmiſſæ eorum ſententiam examinat Cl. Editor, qui Mariam pridie antequam ſecuri percuteretur, ſupremis tabulis caviſſe ajunt, ne ad filium Principem, ſi falſam, quam imbibiſſet, hæreſeos perſuaſionem non exuiſſet, Anglici Regni hereditas perveniret, ſed pertineret potius ad Philippum II Hiſpaniarum Regem; id quod Noſter veritati minime conſentaneum eſſe, gravibus argumentis evincit.

JACOBI ELSNER OBSERVATIONES SACRÆ in Libris Novi Fœderis, quibus plura illorum Librorum loca ex Autoribus potiſſimum Græcis & antiquitate exponuntur & illuſtrantur.

Tomus II,

Epiſtolas Apoſtolorum & Apocalypſin complexus.

Trajecti ad Rhenum, apud Jacobum van Poolſum, 1728, 8.

Alph. 2½.

IN altero hoc Tomo ſacrarum Obſervationum non dubitavit Cl. Autor p. 30. ſtatim admonere, *ad Rom. cap. VI, 2.* ἀπεθάνο-

μεν) licet ſplendide & Apoſtoli fere verbis loqui audias Philoſophos, non tamen eandem illorum verbis vim ſenſumque ſubeſſe, neque gentibus, Chriſti gratia deſtitutis, veri nominis virtutem adſcribendam. Sic p. 39, *ad C. VII, 15*, δ μισῶ τοῦτο ποιῶ.) *Videntur*, inquit, *eadem fere verba tribuere hominibus profani; ſed ingens diſcrimen eſt.* Et p. 41: *Hominis interioris meminit etiam Plato; at ſenſu plurimum ab Apoſtoli mente diverſo.* Eodem modo ait Noſter in præfatione, *ſimilia eſſe dixi Autorum loca, quia verba ſimilia ſunt, & res ſuo modo ſimilis apparebat: ceterum valeant, quantumcunque apud cordatos, Deique metuentes valere poſſunt.* Pertinet igitur etiam eo, quod ſequitur p. 55, *ad Cap. XII, 1*, θυσίαν ἁγίαν) *Porphyrium ab ipſo Apoſtolo accepiſſe videri, quæ habet de interna & externa puritate viri divini, Lib. 2 §. 45 de abſtin. anim.* Porphyrius enim Origenem ſenem Alexandriæ audierat, cum eoque familiaritas illi admodum adoleſcenti interceſſerat, ſi Vincentio Lirinenſi & Euſebio credimus, qui verba Porphyrii ipſius producunt. Porro ſi libros noſtros is ideo legit, ut fidem divinorum oraculorum falſam & incertam redderet, tandemque variæ ſcientiæ tumore inflatus, a Chriſtianis reſiliit, recte oſtendit Auguſtinus *de Civ. Dei, 10, 9, 10, 23, 26, 27, 28*, eum ſordidas has purgationes ne videri quidem accepiſſe ab ipſo Apoſtolo. Sed ſtrictius tangemus talia. *C. XIV*, 15, p. 62, 63, μὴ ἀπόλλυε) *Remonſtrantes aliique*, inquit, *intelligunt de æterna pernitie: imprudenter omnino, ex hoc quidem loco. Nonne enim id foret leve profecto peccatum? 1 Cor. III, 15.* ὡς διὰ Πυρός.) De ſententia Patrum citatur Huetius in Origenianis, *Lib. 2 qu. 7.* Sed tangitur hic locus aliquoties qu. undecima. Ipſe Origenes *Homilia 16 in Jeremiam f. 155* vocat τόπον δυσδιήγητον. *C. V, 12*, τί γάρ μοι, καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν;) Cl. Clericus putabat, abire hæc a phraſi recepta, τί μοι καὶσοι; inter duas ſcilicet perſonas. Nam & Arriani Epictetus *Lib. 1, c. 22* bis dixit, τί μοι καὶ αὐτῷ; inter perſonam autem & rem, τί σοι καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις, *quid tibi & rebus alienis?* Idem *p. 316.* Hic acquieſcet Clericus. Nam & Paulus junxit perſonam & rem. Loca vero Maximi Tyrii & Tatiani ad hoc genus dictionis non referuntur. *C. VII, 14*, νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν.) Nihil hic ait doceri de ſanctita-

citate infantum: ἅγιος enim h. l. significare, *non impurus; propter vinculum naturæ enim amandi & curandi sunt.* Dissentiunt a Nostro hic Lightfoot *f. 899*, Forbes. 519, Coccejus *f. 653*, Schlichting *f. 30*, Beza *p. 189. C. X, 21*, ποτήριον Κυρίε) Utique non crediderunt pagani, se cum sacrificiis comedere substantiam atque corpora dæmonum. Id enim esset plusquam Capernaiticum. Nemini erudito itaque hoc temere tribuendum. Statuebant autem, dæmonia conjungere se ultro cum sacrificiis atque unire: atque hinc consequi, ut qui participes essent crateris & mensæ dæmoniorum, similiter conjungantur cum substantia dæmoniorum, per illam unionem antecedentem. De Serapide ergo cum sacrificiis per os ingesto, aut quod homines dæmonas devorassent cruentis faucibus, nemo intelliget verba Firmici. Jamblichi mens est: etiam terrena non esse expertia communionis deorum, & ipsam materiam, si fit perfecta, & bona, & Deo similis, accepisse portionem quandam divinam, quæ ad deos suscipiendos sufficiat. *Sect. V §. 23.* Hinc disciplinam theurgicam diis, κατ' οἰκειότητα ἑκάστῳ τῶν Θεῶν, sæpe lapides, herbas, animalia, aromata sacra & perfecta conjungere, ex iisque receptaculum purum & perfectum fabricare. Et consequi inde similem iterum unionem & conjunctionem participantium. Non enim alio modo hominibus contingere posse μετουσίαν τῆς τῶν κρειττόνων λήψεως, *participationem superorum.* Nam κρείττονες sunt *superi, f. 127.* Patres etiam primorum seculorum credebant, participantes de sacris dæmoniorum animari ab illis intus, quibus per talia sacra conjuncti essent. Idem sensit etiam Noster p. 110: *fieri non poterat, quin idololatris cum dæmonibus κοινωνία intercederet, cum in conviviis sacris participes fierent mensæ dæmonum.* Idem etiam Simon Episcopius *f. 236*, Dodwel *Diss. Cypr. 7 f. 45 & 50*, Jo. Crell. *f. 184.* Dii namque ipsi propitii aderant, (opinione profanorum) ubi illis sacrificabatur, ceu participes convivii sacri. Itaque *hac ratione*, recte concludit Noster, *qui de iisdem idolothytis vescebantur, cum diis* κοινωνεῖν *censebantur.* De modo etiam, quo lapides & herbæ sint materia pura, deosque recipiant, Synesius libro de insomniis *f. 134*: *apud nos lapis aliquis & herba ad deorum aliquem, ex eorum numero, qui sunt in*

hoc

hoc mundo, pertinet, cum quibus convenientiam aliquam naturalem habet, καὶ γοητέυεται, *naturæ vi trahitur ac pellicitur.* Ubi Nicephorus in ſcholiis f. 360: *dæmones ex aere & terra alliciuntur certis lapidibus & herbis, quibusdam vocibus etiam aut figuris, quas & characteres vocant,* ἕκαστον ἑκάστῳ δαίμονι γνωριστικὸν σημεῖον, *utpote cuilibet dæmoni proprium ſignum, a Chaldæis & Ægyptiis pridem inventum.* Et f. 361: *Lapis hic, mneſuris, ſi ſacrificetur, habet vim advocandi dæmonem majorem.* Hic nemo credat, Syneſium aut Nicephorum tam inſanum fuiſſe, ut exiſtimaverint, in & cum lapidibus deos in os & ſtomachum gentilium ingeri. Idem & de aliis eruditis cogitandum. *C. XV, 29,* ὑπὲρ τῶν νεκρῶν) Vertit Noſter, *propter mortuos, mortis gratia,* h. e. *ut veniant deſcendantque ad mortem,* ſive, *ut ſint mortui.* Sermo eſt de mortuis in Chriſto, *1 Theſſ. IV, 14, 16.* Baptizabantur ergo in confeſſionem ejusdem fidei illorum, qui jam in ipſa mortui erant: quaſi ſcriptum eſſet, ὑπὲρ τῆς πίστεως τῶν νεκρῶν. In verbis Luciani *p. 131* noluit retinere, οἱ κακοδαίμονες, ac ſubſtituit, *perſuaſerunt ſibi miſeri illi.* Interpretes alii, *infelices illi.* Statim tamen Lucianus, *deinde perſuaſit illis* ὁ νομοθέτης ὁ πρῶτος, *quod omnes inter ſe fratres ſint.* Ad 2 *ad Corinth. II, 11,* τὰ νοήματα τοῦ Σατανᾶ) Sunt hæc Noſtro *conſilia, inſidiæ, machinationes. Maximus Tyrius Diſſ. 40: tales revera ſunt & Arithmetice & Geometrice & Muſice, aut ſi quæ aliæ non manuum beneficio, ſed* τοῖς ἀνθρώπων νοήμασι, *humano conſilio & ingenio, inventæ ſunt.* Non agit Maximus Tyrius de pravis machinationibus, conſiliis, inſidiis; probare enim voluit, nec ſenſum, nec experientiam, ſed rationem proprium eſſe hominis: nec aliud ſcientiam eſſe, quam firmam rationem, βεβαιότης λόγος, quæ per eadem ſemper procedit, &c. *Tales ſcientiæ,* inquit, *ſunt Arithmetica, Geometria, Muſica etiam. Etſi Homerus eas non ſtatuat primo loco.* Sic *Philipp. IV, 7;* Pax Dei tuebitur τὰ νοήματα ὑμῶν. *Epheſ. V, 13.* τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα) Hæc ita exponit Noſter: *hominum ſcelera in tenebris patrata, a fidelibus, qui lux ſunt, improbata, protrahi in lucem, & homines illos rubore ſuffundi, ipſosque etiam lucem fieri, & in novæ vitæ lumen converti.* Statim: *quo pacto* πάντα *hic exponen-*

Digitized by Google

ponendum eſt per τινὰ, nonnulla, & φανερῶται, ſeu, *φῶς ἐϛι,* per, *lux ſæpe fieri ſolet.* Quia ſcilicet multi reſiſtunt illuminationi. Sed non ideo recedimus a litera. *C. V, 26, Chriſtus mundavit eccleſiam lavacro aquæ in verbo*) Abit Noſter a textu, & explicari hæc verba recte ait e conſuetudine ſponſam abluendi, antequam viro jungeretur. Ad illuſtrationem qualemcunque tales ritus ſane pertinent, ſed textum non exhauriunt, neque explicant. Melius Piſcator: *cur tribuitur baptiſmo & verbo Evangelii, quod proprium eſt ſanguinis & ſpiritus Chriſti?* Reſpondet: *quia teſtimonia illa certa & infallibilia ſunt; ita, ut qui illis credit, res teſtatas certo poſſideat.* Witſius *Oecon.* Lib. 4 c. 16, *totius*, inquit, *eccleſiæ privilegium hic deſcribitur. Philipp. cap. II, 6, τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ*) Recte hic diſputat Noſter adverſus Socinianos, qui contendunt, Chriſtum fuiſſe Deo ſimilem, quoad imaginem & ſpeciem, non eſſentiam. Recte tamen ei videtur etiam diſtinguere Coccejus inter ἴσον εἶναι Θεῷ, & ἴσα, illud, *parem eſſe Deo, Joh. V, 18*, hoc, *ſimili cultu & majeſtate, utpote Θεάνθρωπον, ſic explicari v. 9, h. Deus illum exaltavit.* Verba Cocceji: *hoc poſterius notat, apparere tanquam Deum, ſive parem Deo, in divina majeſtate & gloria.* Prius affirmat Coccejus, negant Sociniani. Affirmat etiam, Chriſtum revera apparuiſſe tanquam Deum ſive parem Deo, in divina majeſtate & gloria: ſed tamen ita, ut homines ſcandaliſari in ipſo potuerint. Ipſam illius humiliationem fuiſſe argumentum divinitatis ejus. Quamvis igitur eſſet in forma Dei, tamen non fuiſſe eum inſtar Dei, h. e. non omnem majeſtatem ſuam hominibus conſpiciendam exhibuiſſe, §. 29. Noſter id ita exponendum credidit: *non rapiendum ſibi duxit τὸ ἴσα τῷ Θεῷ, ſed ſe exinanivit.* Id vero Enjedino tribuit Coccejus: *quaſi ſit, non cenſuit rapiendum* §. 28. An tali quoque ſenſu familiaris ſit hæc phraſis profanis, p. 245 non liquet. Nam Homerus, de Caſtore & Polluce loquens, quod honorem ſimilem diis nacti ſint, & Heliodorus, quod Hydaſpes tanquam Deus ſalutabatur, quodque apud Pauſaniam arbor quædam divinis honoribus colenda dicitur, ad ſolum vocis ſonum ſpectat, non ad talem, qualis eſt in verbis Pauli, ſenſum. Per canonem etiam grammaticorum, infinitivus cum articulo neutro, induit naturam nominis; quaſi

dictum sit, οὐχ ἥρπαζε τὴν ἰσότητα τῷ Θεῷ. Wyssius, *dialect. p. 109.* Et sic ex duabus phrasibus fiet una. Ibidem p. 242 emendat Noster locum Jamblichi, *vita Pythagoræ c. 28*, ante ἰσαμένως inserens οὐχ, *non proposuit Deos in simulacris & ære, neque (pro δὲ scribe οὐδὲ) nostris figuris alligavit, sed per divinas imagines. C. III, 5,* περιτομὴ ὀκταήμερος) Utique durum videtur, positum in commatis initio, accipi casu primo. Scribendum ergo περιτομῇ putat casu sexto. Ut tamen subaudiamus e præcedentibus, ἐν περιτομῇ *confidere possum*, vix necesse est. Chrysostomus æque concise, ἀπὸ μὲν γὰρ τῆ ὀκταήμερος περιτομηθῆναι, *ex eo, quod octavo die circumcisus sit, ostendit, se non esse proselytum.* Dixerat v. 3, *nos enim sumus circumcisio, non tamen in carne confidentes.* Nunc repetit, *quantum ad circumcisionem, eram octo dierum, quantum ad gentem, sum Israelita, &c. Coloss. c. II, 18,* ἐμβατεύων) *Petitus*, inquit Noster, *finxit esse vocem JCtorum, ingrediendo mittere in possessionem*, p. 264. Glossæ Labbei, ἐμβατεύω, *ingredior.* Demosthenes, ἐμβατεύειν εἰς τὴν οὐσίαν, apud Hesychium & Budæum. *1 Thessalon. I, 3,* τῆ ἔργα τῆς πίστεως) Exponitur, *recordantes operis fidei vestræ difficilis; quia multa propter fidem perpessi erant.* Imo receperant etiam verbum μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου, v. 6. Hinc ἔργον πίστεως ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, *II, 2, 13.* Sic dilectioni, quæ fit verbo & lingua, opponitur ea, quæ fit ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ, *1 Joh. III, 18. C. II, 15, Pagani*, inquit, *vocabant primos Christianos inimicos naturæ, hostes humani generis, apud Tertullianum & Arnobium.* Laudantur autem a Juliano, quod omnium sibi amorem conciliassent, benigna exceptione ipsorum paganorum, *h. p. 296.* Idem hoc ipsum inter fulcra religionis Christianæ numerat, suisque imitandum proponit, *h. p. 380.* Prolixe etiam laudat hæc nostræ gentis officia Lucianus non semel, *ibidem*, & *p. 381. 2 Thessal. I, 10,* ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον) Vertit, *nam confirmabitur* aut *implebitur testimonium nostrum, vobis datum, illo die adventus Domini glorioſi:* dempta parenthesi. Et eodem sensu hic obiter emendat versionem *Rom. III, 2,* ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τῷ Θεῷ, *excellens prærogativa Judæi primo est, quod implebuntur oracula Dei*, quæ scilicet ad illam gentem facta sunt.

Fidem

Fidem enim Dei non fieri irritam per incredulitatem eorum, qui tunc erant increduli; dummodo credant aliquando. *Ad Titum c. III, 5,* διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας) *Vulgo*, inquit, *exponunt de Baptismo, cujus tamen nulla in toto hoc capite extat nec nota nec vestigium.* Apostolum enim ipsum interpretari hoc λουτρὸν de lavacro Spiritus S. quia addat, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου, *quem Spiritum effudit uberrime in nos.* Nihil horum in mentem venerat Frid. Spanhemio *Dub. Evang. Part. 3, 27, 6,* Franc. Junio *Tom. 2 f. 287 seqq.* Joh. Forbesio *Lib. 10 c. 5 §. 37–58,* Sim. Episcopio *Tom. 2 part. 2 f. 92–233.* Coccejus etiam, ut fortius contradiceret, & utrumque conjungeret, quod baptismum constituit, bis scripsit, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ διὰ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, *T. 5 §. 37 f. 437.* Sic *Joh. III, 5,* recte exponimus, ἐξ ὕδατος, καὶ ἐκ πνεύματος, *ex aqua, & ex Spiritu.* Inflat Noster, *i. e. per Spiritum, qui aqua est,* ἓν διὰ δυοῖν. Ita vero etiam Schlichting *ad h. l. f. 287, 288.* Ulterius: *Simile* ἓν διὰ δυοῖν, *esse Matth. III, 11: ille baptizabit vos Spiritu & igne,* i. e. spiritu, qui ignis est, igne spirituali vel aqua spirituali. Ita vero Wolzogen quoque *ad Joh. III, 5, f. 747.* Pergit Noster, *baptismum præcquirere regenerationem, Marc. XVI, 16, qui crediderit & baptizatus fuerit.* Idem vult Steph. Curcellæus *Lib. 7 c. 8 §. 10, 11.* Meliora autem attulit Alting. *ad Rom. II, 25, T. 3 f. 176 seq. & ad Rom. c. VI, 3, fol. 6–24. Hermann. Witsius Oecon. fœd. Lib. 4, c. 16 & 23–44.* Tandem tamen concedit Noster *p. 408,* baptismum in antitypo adducere ad Deum, sicut aquæ diluvii Noachum in typo cogebant in arcam, ut servaretur. Ergo πιστὸς ὁ λόγος, *h. v. 8. Hebr. IV, 12,* ζῶν γὰρ ὁ λόγος) *Philo*, ait Noster, *similia de* λόγῳ Θεοῦ *docere videtur,* Quis rer. div. heres. p. 409, *unde Grotius autorem hujus epistolæ Philonem legisse contendit.* Sequitur censura: *attamen verba dum taxat sunt similia, res toto cœlo discrepat.* Idem genus censuræ maluimus supra, & ad p. 245, optimusque repetitum sæpius, p. 385, 415, 422, 434, 458. Exempla tamen κακοζηλίας aliquot non dissimulavit Noster, p. 140, 328, 398, 399. Et contrarium etiam specimen habet p. 402. *C. XII, 1,* εὐπερίστατον ἁμαρτίαν) Non probat Vir Cl. novam expositionem hujus vocis Kusteri ad Suidam *f. 902.* Et novam sane esse, reliquisque viris doctis in-

dictam, credebat Kusterus. Eandem tamen e Salmasii *Libro 2 de fœnore trapezit. p. 252* huc translatam evidens est. Ostendit enim ibi, quid Græci vocent, περίσασιν ποιεῖν. Attulit etiam eundem locum Isocratis & emendat Dinarchum. Jam vero Salmasii locum integrum recitat Gatackerus, quem allegat Kusterus ipse, *adversar. posthum. f. 429.* Alium præterea sensum, ad mentem Apostoli magis idoneum, copiose monstrat Salmasius *p. 253–262*, neque tamen exhausit τὸ ἐυ, quod rectius vertitur, *tenaciter inhærens, & instar oneris laqueique implicans nos atque gravans.* Sic περίσασις ὅπλων, *Ezech. XXVI, 8*, & χαλεπὴ περίσασις, *2 Maccab. IV, 16. 1 Petr. III, 19, 20*, καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι) Dicit Vir Cl. p. 407: *Eos, qui propterea Christum revera inferos petivisse existimant, ut illis sese ostentaret victorem*, insolentem *vocabulo Græco*, ἐκήρυξεν, *tribuere* significationem. Contenti igitur erimus duobus locis, præsenti scilicet Petri, & altero Pauli, *Ephes. IV, 9, 10.* Uterque enim conceptus est verbis simplicibus ac propriis, & loquuntur citra omnem allegoriam. Athanasius autem, Sermone in Pascha, *descendit Christus, diaboli & mortis audaciam ridens*, & laudatur fides illius orationis in notis variorum. Contra non est omnino parallelus locus *Petri c. IV, 6*, neque agit de descensu: sed nec tertius, de Noacho præcone justitiæ, *2 Petr. II, 5.* Concedit Noster, τὰ ἐν φυλακῇ πνεύματα esse spiritus in tartari carcere, in quo est diabolus. Non itaque intelligendi sunt soli antediluviani: nominantur enim, ne putemus agi de Judæis tantum mortuis, Juda proditore, & rege Herode: quorum meminit Noster. Diabolus etiam non potuit excludi; quia totam captivitatem, ipsumque adeo captivantem diabolum, a momento vivificationis suæ captivavit Christus. *Ephes. IV, 8.* Ergo totus etiam Θεάνθρωπος descendit: nam & totus ascendit. *Qui autem ascendit, quid est, nisi quod etiam prius descenderat? v. 9, 10.* Et sicut in cruce præcesserat ostentatio triumphalis, (quam largitur Noster, *Coloss. II, 14, 15,*) coram toto mundo; ita tartarus fuit locus similis ostentationis coram mundo etiam subterraneo, & glorioſæ manifestationis. Hic ergo nihil est insolens, neque a Petri vel Pauli mente abhorrens. *Apoc. I, 4, 5, 6, 8:* ἀπὸ τῦ ὁ ὢν) Neminem offendat hæc constructio. Nam insolens foret, *ab is, qui*

Digitized by Google

qui eſt, & ab is, qui erat. Græce autem dicitur, ἀπὸ τοῦ, ac repetitur. Nomen Jehovah non ponitur in ſtatu conſtructo. Ita *c. IV, 8,* ὁ Θεὸς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν, καὶ ὁ ὢν, & *c. XI, 17.* Quaſi ſcriptum eſſet, *gratia vobis & pax ab eo, cujus nomen,* ὁ ὤν. Et *a Jeſu Chriſto, qui eſt,* ὁ ὢν ὁ μάρτυς. Sic *Rom. IX, 5,* Chriſtus eſt ex Patribus, τὸ κατὰ σάρκα, locutione abſtractiva, ὁ ὤν. *2 Cor. XI, 31, Apoc. V, 5.* Sequitur δοξολογία. Δόξα τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, (coll. *Luc. II, 14*) ut reſpiciatur ad v. 6, αὐτῷ ἡ δόξα, & *c. II, 7, 17,* ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος. Jam v. 6, ὁ καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς. Sicut *Coloſſ. I, 8,* ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν. Inſpiciendus adhuc eſt locus Plutarchi de Iſide & Oſiride duplex, cum acuta emendatione Noſtri p. 15. Priori loco *p. 355* recitantur tria hieroglyphica, Regis, cœli, & iracundiæ, τοῦ βασιλέως, τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ θυμοῦ. Sed tertium hactenus coaluit perperam cum ſecundo in verbis Plutarchi. Cyrillus autem *Lib. 9 adverſus Julianum f. 300* quartum inde fecit hieroglyphicum, & diſtinxit a cœlo. Hic Noſter etiam: *at vero, ſi Plutarcho credimus, cœli hieroglyphicum fuit Ægyptiis.* Ultima tamen ibi verba non omnino pertinent ad cœlum, ſed ad iracundiam. Recte itaque hic caſtigatur Xylander, qui ἐχάρας delebat, & θυμιατήριον pro θυμὸς maluiſſet. Vir Cl. Jo. Corn. de Pauw ad Horapoll. p. 316 pro θυμὸν nuperrime tentavit θυῶν, ut ἐσχάρα θυῶν ſit *focus, in quo fiunt ſuffitus & adolentur thura; quod ipſum eſt* θυμιατήριον, *acerra.* Sed is non vidit, lacunam eſſe in Plutarcho, quid cœlo reſpondeat hieroglyphice; eamque Noſter ex ipſo Plutarcho & Cyrillo optime ſupplevit. Regem pingunt oculo & ſceptro: τὸν δὲ οὐρανὸν ἀσπίδι, ὡς ἀγήρω, διὰ ἀϊδιότητα. Intelligitur autem non ſerpens qualiscunque, ſed baſiliſcus. Ὄφιν ſemper nominat Horapollo, & Lib. I c. 1, & Lib. II c. 61, *hoc animali αἰῶνα*, inquit, *ſignificant*, quia ex tribus ſerpentum generibus ſolum hoc illis immortale eſt, & quodvis aliud animal ſolo afflatu interimit. Iracundiam autem, θυμὸν, pingunt καρδιά, ἐσχάρας ὑποκειμένης, *corde, cui focus ardens ſubjectus eſt.* Gloſſæ, *acerra, turibulum,* ἐσχάρα, *focus, craticula.* Aliud eſt hieroglyphicum, quo Ægyptum pingebant acerra conflagrante, ſuperne adjecto corde, apud Horapoll. *Lib. I, c. 22.* Id vero rem non turbat. Alter locus Plutarchi *f. 381* non

agit de hieroglyphicis, sed de quibusdam animalibus, quæ Ægyptii ob vestigia quædam divinæ potentiæ in honore habeant. Hic etiam ἀσπίδα, ὡς ἀγάρω,—ἄσχω προσεικασαν. Ita scribendum, deleto ἢ. Tam bene cum locum hunc Plutarchi sanaverit eruditissimus Elsnerus, faciet rem omnibus bonis gratissimam, si divitias ingenii sui in pluribus hisce argumentis locorum absconditorum, etiam apud profanos autores, aperire ac dispensare voluerit.

DEFENSIO DISSERTATIONIS DE DARIO Medo, examinatæ a Reverendo Viro J. F. SCHROEERO in libro: Imperium Babylonis & Nini

Conf. Acta Erud. A. 1722 pag. 20 & A. 1728 p. 46.

SErius ad nos novi deferuntur libri, & raro nisi ex lectione Diariorum innotescunt, hinc factum, ut citius Dn. *Schræero* respondere non licuerit. Neque forte curassem, nisi Dissertatio mea in Acta Eruditorum relata fuisset, quo honore me indignum crederem, nisi vindicarem, quæ scripserim, utpote oculis doctorum totius fere Europæ quotidie occurrentia.

1. Incusat me Vir Reverendus, quod *annum Astyagis a Cyro superati, qui certissime primus Olympiadis 55 est, cum quarto ejusdem anno permutaverim, male* illud factum judicans. Sed nunquam a communi antiquorum consensu recessi. Id in quo conveniunt antiqui, juxta Jul. Africanum, est, Cyrum anno Ol. 55 primo regnasse, seu regnare incepisse, quod ipsum expresse in Tabula notavi, Cyri primum annum anno Ol. 55 primo illigans. Sed inter Cyri initium & Astyagis casum annos quosdam intercedere conjeci. Persuadet Strabo: τὴν ὑστάτην μάχην memorans, qua Cyrus vicit, plura ergo commissa prœlia. Nec aliter Justinus de Astyage: *repetito alacriter certamine.* Polyænus, *ter signa conferentem, victum discessisse Cyrum* ait, & *quartum commisisse ad Pasargadas.* Stratagemata etiam Cyri duo apud eundem, 1 & 9, plura prœlia fuisse evincunt. Quarto autem prœlio quomodo superarit, in eo Justinus & Polyænus conveniunt. Hæc considerans, singulis annis singula prœlia adscripsi. Quod

non

non insuetum, nec sine ratione credidi. Ita Benhadad victus, exacto anno rediit. *1 Reg. XX.* Nec minori tempore exercitum, post cladem acceptam, reparari posse puto. Herodotus, cui nihil minus curæ fuit, quam gesta juxta seriem temporum & annorum recensere, videtur quasi uno prælio omnia comprehendere, non tamen præcise dicens, ita bellum confectum. Malui ergo Autoribus, qui pensitatius rem examinarunt, fidem adhibere. Cyri sane principium removere post antiquorum consensum non amplius liberum est, sed de Astyagis depositione differere liberum, cum de hac non loquatur Eusebius, Africani locum adducens. Reges autem annos suos numerare a tempore, quo declarati, vel a morte Patris, licet per aliquot annos, prœliorum casibus dubiis, imperium nondum occuparint, docent exempla Augusti, Caroli II Regis Angliæ, & aliorum. Male itaque me hic egisse, ne judicet V. R. antequam evidentibus argumentis confecerit, quo præcise anno Astyages depositus.

2. *Chronologiam me non parum turbare asserit, omnesque characteres Canonis Babylonici pervertere.* Sed dicat prius, quænam æra pro vera mensura illorum temporum haberi possit, ut eo clarius pateat, turbaverim nec ne. Chronologiæ Canonis, qui Ptolemæi dicitur, non nego me aliquos characteres pervertisse. Nunquam enim tantam fidem adhibui, ut quasi authenticum respicerem. Origo ejus solis doctorum conjecturis fulcitur, & quæ de albo publice proposito scribunt, probare nequeunt. Non dubito enim accuratiorem prodiisse, si ex albo tali exscriptus ad posteros manasset. Certum est, in publicis negotiis nunquam adhibitum, sed solis Astronomicis Observationibus inserviisse. Æram quidem aliquam fuisse concedo, sed de Canone, qualis nunc est, æra multum posteriorem esse credo. A Berosо editum persuadere mihi nunquam potui, nemine id ex antiquis dicente, & præterea, quod recedat interdum a calculo Berosi, rationesque Dodwelli, qui id maxime vult, infirmas esse, ipse agnoscit Schrœerus, pag. 184. Josephum nil de eo noviisse, clarum est. Ptolemæus Canone quodam usus videtur, quem vel ipse confecit, vel ab aliis habuit. Quo doctiores autem Chronologi, eo incertius scribunt, & Ptolemæo plane adjudicare non audent, observant etiam aliqui-

bus

bus in locis ab ejus obſervationibus recedere. Scilicet credo illum Aſtronomicarum obſervationum farraginem habuiſſe (inter quas tamen parum a Chaldæis, nec niſi eclipſes quædam, judice Gaſſendo) quæ tum ab anteceſſoribus transmiſſæ, tum ab ipſo collectæ erant. Chaldææ autem antiquorum Regum nominibus & annis conſignatæ erant, ſed non ultra tempus Nabonaſſari ſurgebant. Æram itaque vel fixit, vel figere potuit, Nabonaſſaream dictam (nam tantum apud illum invenitur) quæ nihil minus quam Babylonica erat, ſed accommodata ad annos Ægyptiacos, & initium menſis Thoth, ideoque in Canone anni Regum, non a vero die eorum natali, ſed a Thoth vago numerantur, indicante Pagi Ann. P. I p. 62. Huc retulit omnes, quas habuit obſervationes tam aſtrorum, quam Eclipſium, & facile erat Aſtronomo tam inſigni, æra ſemel fixa, obſervationes ad illam exigere, & quæ ab antiquis non recte notatæ, corrigere. Adeo ut id quidem certum eſſe poſſit, ſi alias non corrupti numeri, contigiſſe Eclipſin aliquam vere eo Regis Babyloniæ anno, quo notatur, ſed non tam certum, an ille Regis annus vere & præciſe conveniat cum anno æræ ipſius, quæ ab Aſtronomis fixa, Nabonaſſarea vocatur. An unusquisque Rex tot annos, & non plures vel pauciores regnaverit? An nulli Reges omiſſi? Ad minimum, judicium de his exactum ferri nequit. Æra enim ipſa ideo inſtituta, ut certum tempus haberent Aſtronomicæ obſervationes, quo referri poſſent, juxta Tabulas motuum cœleſtium: ſed Canon ſaltem ideo conſcriptus, ut pateret, Regum annos cum æra convenire, hinc duabus columnis conſtat, priori annos ſingulorum Regum monſtrante, poſteriori annos hos in ſummam colligente. Æra ergo certior, juxta regulas Aſtronomicas, Canon autem, ut ex traditionibus hiſtoricis, incertior. Non nego, fieri vix aliter potuiſſe, quam ut, qui primi æram inſtituerint, Regum annos habuerint, certos aut incertos, juxta quos ſupputarint. Sed cum a doctis ſatis probatum ſit, Nabonaſſarem ipſum hanc æram non inſtituiſſe, manebit ſemper lis, a quo & quando inſtituta ſit? an a Babyloniis ipſis? an vero poſt caſum Babylonis ab aliis? Et poſterius ſemper veroſimilius videbitur, unde & conſequentia fluat neceſſe eſt: quod, quo remotior a Regum Babylonis temporibus, eo incertior ſit Canon ille, qui in inſtitutione

Digitized by Google

æræ adhibitus. Beroſus, ut probabile eſt, in Chaldæis Originibus, annos ſingulis Regibus inde a Nabonaſſaro attribuit, ſed labente Beroſo ſæpius, ut non dubium, labi & alii potuerunt, nec catalogum aliter nectere Ptolemæus, quam inveniebat, bene obſervante Schrœero p. 194. Ex ſola enim obſervationum farragine Canon exactus nunquam confici potuit. Cenſorinus, qui non multum a Ptolemæi temporibus remotus, æram hanc optime cognoſcere poterat, & cum aliis collatam ad rectas rationes exigere, quod quidem fecit, ſed Canonem ipſum non adduxit. Euſebium autem miror, qui in Chronicon ſuum non intulit, certe in Latino Hieronymi non invenitur, & in Scaligeri Græca aliunde illatus eſt, quod & ſignum eſt a Julio Africano non adhibitum. Adeoque nec ante Ptolemæum videtur, qualis nunc eſt, exſtitiſſe, nec ante Syncellum in Chronologiam illatus. Neque illum tanti æſtimarunt Hippolytus & alii, qui, juxta Dodwellum, alium Canonem, Ἐκκλησιαστικὴ στοιχείωσις, dictum adornarunt. Qui quidem, talis qualis eſt, Reges varios in Canone Aſtronomico omiſſos interſerit, & calculo plusquam octo annorum Aſtronomicum excedit, usque ad mortem Alexandri M. Præterea Canon hic Aſtronomicus Regum nomina miſere deformata, (quod ſignum eſt diu poſt tempora Regum Babyloniæ confectum) numeros corruptos habet, & in Editionibus variantes, nec, licet ſummam adhibuerit diligentiam Dodwellus, plane reſtituere potuit. Quantum quidem ego judicare valeo, plane non inſervit hic Canon Chronologiæ Hiſtoricæ, nam Reges varii in eo omiſſi, Babylonici, Perſæ, Ptolemæi. Nec ſufficit, quod regerant docti viri, comprehenſa eorum tempora ſub aliis. Id enim non liquido conſtat; & contrarium interdum ſatis eluceſcit. Ne quidem Chronologiæ Aſtronomicæ, quantum quidem capio, mihi idoneus videtur, cum annos nunquam niſi ſolidos conſignet. Cum enim in deſcriptione Eclipſium Ptolemæus notat & menſes & dies, videtur mihi etiam in Canone menſes & dies Regum excedentes ſummam annorum integrorum notari debuiſſe, ſi Chronologiæ Aſtronomicæ uſum præberet. Hinc ſuſpicio ſæpius orta, illum Canonem, quo Ptolemæus uſus, ad nos non perveniſſe, & quod ille qui hodie habetur, forte a Theone compoſitus,

forte etiam Theonis temporibus recentior ſit, quo reſpexiſſe videtur Conringius. Talem ergo Canonem baſin Chronologiæ veteris nunquam agnoſco, & dolco, doctiſſimos Viros, præjudiciis quaſi ineſcatos, nimiam concipere ſpem de utilitate ejus ad ſacram Chronologiam ordinandam, optans, ut, ſicut jam maxima pars a Cteſiæ fabulis reſipuit, ita & incertitudinem hujus Canonis agnoſcere velint, nec amplius tantis cumulare laudibus.

3. Longe meliori jure baſis Chronologiæ horum temporum ſervitus Babylonica 70 annorum erit, quam cum tot aliis doctiſſimis Viris, ad Scripturæ ductum, ultra primum Nebucadnezaris annum vix ac ne vix quidem attolli poſſe certus ſum, neque infra primum Cyri annum in imperio Babylonico detrudi. Prius enim patet ex *Jerem. XXV*, poſterius ex *2 Chron. XXXVI, 20.* Si tempus hoc exigatur ad Canonis rationes, non multum ſupra 65 annos aſſurgit, adeoque hiatum in Chronologia fere quinque annorum relinquit. Hunc mihi ſine cauſa tribuit V. R. cum jam tot ſeculis ante me fuerit, & neſcio in quo peccatum a me commiſſum, niſi quod per annos Darii Medi ſupplere voluerim. Ipſe quidem, ſicut ante eum alii, exinde ſupplere conatur, quod annus primus Nebucadnezaris coinciderit cum A. 18 Nabopolaſſaris patris, & ita quatuor circiter annos cum Patre imperans, 47 in univerſum regnarit. Sed neque ex Scriptura, neque ex ipſo Canone talia probari poſſunt. Supervacuum eſt Danielis Chronologiam in teſtimonium trahere, ex collatione capitis I & II, quaſi inter tertium Jojakimi & ſecundum Nebucadnezaris tres anni interceſſerint educationis Danielis, adeoque opus Danielem abductum anno 18 Nabopolaſſaris. Nam ne quidem ea ratione, quod cupit, aſſequitur, cum exceſſu hic calculus peccet. Quis ſcit an anni illi tres *Dan. I, 5*, completi intelligendi? Et ita non opus erit tali μεταχρονίσμῳ. Sit, juxta Beroſum, quod Nabopolaſſar Pater filium Nebucadnezarem adverſus Satrapam rebellem, quem in Ægypto, Syria & Phœnicia conſtituerat, miſerit (qui Satrapa ſane non Necho Ægypti, multo minus Jojakim Judææ Rex fuit. Neque enim Ægyptum, nec Judæam tunc debellarat, ſed ſaltem eas Paleſtinæ regiones, quæ Jojakimo non ſuberant, & terras quasdam Ægypto adjunctas) facile largior Jojakimum hujus Satrapæ

caſu

casu implicari potuisse, & in eadem expeditione subigi, & Danielem cum sociis abduci, anno tertio Jojakimi, qui cum ultimo Nabopolassaris convenire poterat, quod nihil tamen impedit, quin servitus ipsa a primo Nebucadnezaris numerari debeat, cum Deus huic, & non patri, dominium in tot gentes addixerit, & ita anni tres educationis Danielis exacte quadrant:

3 Jojakimi . . . . . 21 Nabopolassaris . . . . 1 educationis Danielis
4 . . . . . 1 Nebucadnezaris . . . 2.
5 . . . . . 2 . . . . . 3.

Interstitium quoque aliquod inter Jechoniam dedentem se & initium Zedekiæ operose nititur demonstrare, eo respectu, ut hiatum in Canone impleat, sed inutiliter, ut videtur. Jechoniæ enim menses tres, ex Scriptura clarum est, anno undecimo Jojakimi patris comprehendi. Et omnes quæ ex Chronologiæ Ezekielis collatione moventur difficultates nihil efficere, facile probarem; si necesse foret. Nec adeo præcise anni servitutis exigi possunt, cum aliquot mensibus vel redundasse vel defeciisse satis probabile sit. Optimum itaque est Scripturæ ductum simpliciter sequi, & ad eum Canonis characteres exigere, quo facto patet circiter 5 annorum hiatum in Canone esse, quem ex Scriptura per annos Darii Medi explere, non injustum mihi videtur, cum ejus exclusio errorem tam Berosi, quam Canonis satis monstret.

4. At *Viro Reverendo μέγα λίαν ἄτοπα videtur, supponere Darium immediate successisse Balthasari.* Credo tamen id ipsum supponere tuto licere, quod nullus, præter ipsum, quantum scio, in dubium vocaverit. Si tuto supponimus Ehudum successisse Othnieli, Jephtam Jairo, eo quod Scriptura illos hoc ordine collocet, illud ipsum in hac causa sine periculo fieri potest. Inter doctos neminem invenio contradicentem: ipsi etiam, qui Darium Mediæ Regem fuisse non intelligunt, certi tamen de successione hac vel Nabonnadum faciunt, ut eo tutius, etiam juxta Berosum & Canonem, Balthasaris successorem faciant, vel, ut Usserius, Balthasarem & Nabonnadum confundunt, & Darium cum Cyaxare eundem faciunt, ut cum Cyro suo una succedere Balthasari possit. *Tò Kabel* illud ipsum dicere vult, nec obstat adductus ex *Dan. VII, 28*, locus, cum & hic de regnorum successione aliquali agat; pii

nempe abrogatis impiis dicuntur ſucceſſuri. Sed nihil clarius ipſis Scripturæ verbis, & textus connexione: *Dan. V, 27: Peres: diviſum eſt regnum tuum, datumque Medis & Perſis: 29 Eadem nocte interfectus eſt Balthaſar Rex Chaldæorum*; v. 30: *Et Darius Medus accepit regnum natus 62 annos.* Si hæc non clara, nulla unquam ſucceſſio in Scriptura ſacra ſatis clara videbitur. Dabitur Medis regnum tuum, & Darius Medus, juxta edictum hoc, ſucceſſit. Ille ipſe, qui *c. IX, 1* dicitur: *Rex factus in regno Chaldæorum.* Ipſe, qui *c. VI* ſecundum jus Medorum & Perſarum decernit. Inveniens ergo Darium Regem Medo-Perſarum ſucceſſiſſe Balthaſari, de loco ejus in Canone quæſivi. Et nullum videns, diu mecum reputavi, an non ſub Nabonnidi annis computaretur? ita ut ſimul, tanquam æmuli, Babyloniis imperaverint? Sed videns Nabonnidi annos nec attolli poſſe, cum vere ultimus Rex Babylonis fuerit a Cyro victus, neque mutari vel augendo, vel minuendo propter conſenſum Berosi & Canonis, & ulterius attendens ad modo dictum in Canone hiatum, eo inſerui. Nec jure me culpare poteſt V. R. cum enim in eo conveniamus, quod Darius Medus neque Balthaſar, neque Nabonnadus ſit, & tamen *Dan. IX* inter Reges Babyloniæ expreſſe nominetur, locum illi ſane in Catalogo oportet attribuere, quem, juxta Scripturam, poſt Balthaſarem, & ex rationibus hiſtoriæ ante Nabonnadum habere debet. Eſt autem hiatus, ut dixi, quinque circiter annorum, quem tamen totum non implet. Primum enim ejus annum ſimul occupant Laboroſoarchodi ſeu Balthaſaris menſes novem Beroſo memorati, ſed in Canone omiſſi, quos poſt quatuor integros annos Nerigloſoris vixit, idque, vel toti, vel ad minimum pars eorum. Et cum bellum civile Medo-Perſarum anno primo Ol. 55 inceptum, neceſſario quatuor annos anteverterit Nabonnadi initium ſeu annum æræ Nabonaſſareæ 193, utique opus eſt, ut Darii Medi, ſi Rex Mediæ Aſtyages ſit, initium imperii Babylonici hoc bellum civile aliquo temporis ſpatio præceſſerit, cum vix probabile ſit, illum, bello civili durante, occaſionem habuiſſe contra conjuratos in regno Babyloniæ ſe confirmandi. Hac itaque lacuna repleta, ſequitur annos Balthaſaris, Nerigloſoris, Evilmerodachi & reliquorum retrocedere debere, & quidem jure, quic-

Digitized by Google

quicquid etiam de Canone fiat, cujus authentiam nunquam demonſtratam vidi. Ut enim pulchre Scaliger l. 6 de Emend. temp. p. 278 ed. prioris: *Ex Daniele igitur, non ex Chronologorum libidine verum hauriendum.* Chronologiam itaque veram me non turbaſſe, ſed reſtituiſſe ſpero.

5. Parum refert, ſive Græcus, ſive Græculus, ſive unus alterque ſive plures ſoli ſint, qui Darium Medum Aſtyagen eſſe dixerint. Si enim quæſtio foret de geſtis veterum Regum, Autores coævos vel ætati eorum quam proximos in teſtimonium adducere deberemus. Sed cum diſquiſitio comparativa ſit, an ille qui Aſtyages Herodoto vocatur, ſit Darius Medus a Daniele nominatus, ex ſolis Chronologorum ratiociniis concludenda eſt. Si nemo plane ante me id dixiſſet, non ideo minus valerent rationes meæ. Iſtiusmodi enim Chronologicas diſquiſitiones inſtituere ante Chriſtum natum locus non erat. Nemo enim tum temporis tanta Scripturæ ſacræ ſimul & antiquorum Hiſtoricorum lectione inſtructus erat. Primi qui ſtudio Chronologico incubuerunt ex Chriſtianis, Julius Africanus & Euſebius, ſatis habebant Dynaſtias disponere, de comparatione nominum minus ſolliciti. Laborem hunc ſucceſſoribus, tanquam ſpicilegium relinquebant, hinc circa Syncelli, Cedreni & Chronici Alexandrini tempora ejusmodi comparatio primum facta invenitur, licet & ante illos quidam Darium Medum eſſe Aſtyagen dixerint.

6. Vile autem & debile Viro Reverendo videtur argumentum illud, quod ex Legibus Medorum & Perſarum deſumitur, mihi autem palmarium, demonſtrativum & invictum. Ut enim verbis Langii utar: *Ibi enim ſane Medorum & Perſarum imperium eſt, ubi Medorum & Perſarum leges ita regnant, ut ne Regi quidem contra illas quicquam mandare aut agere licitum ſit.* Si legeret quis in hiſtoria, Ludovico cuidam Leges Salicas propoſitas, aut Edwardo cuidam Saxonicas & Normannicas in memoriam revocatas, tuto concluderet de Galliæ quodam vel Angliæ Rege ſermonem eſſe. Ita & nos de Dario Medo ex Legibus Medicis idem judicium ferimus, quod Rex Mediæ fuerit, & poſt ſuper regnum Chaldæorum evectus, cum ſenex 65 annorum eſſet. Accedit numerus 120 provinciarum, quas ſola regni Babylonici

particula efficere non poterat, ne quidem Syria & vicinis Regionibus adjunctis (Ægyptum enim & Libyam vastarat quidem Nebucadnezar, sed non in possessionem sibi vindicarat) tempus etiam hujus Regis non aliud, quam Astyagis esse posse: præterea Astyagis nomen corruptum esse, omnibus patere, & veterum testimonia ex Suida & Aristophanis Scholiaste, fuisse Darium, Dario Hystaspis filio priorem, qui nisi in serie Regum Mediæ inveniri nequeat. Quod autem, ut nota, adjicitur a R. V. Wilh. Langium ante me fere eadem dixisse, non pudet. Lubens fateor ejus sententiam mihi præ aliis placuisse, ut qui tunc temporis fere solus in hac controversia aliquid viderit, & argumentum hoc tam clare deduxerit, ut evidentia ejus pateat omnibus, qui non præjudiciis occupati, nimis incerto illi Canoni tribnant. Ideo & Langium in Dissertatione mea citavi, & optassem plures in eodem argumento cum eo convenisse, ut ita materia exhausta fuisset, quo ipse labore hoc facilius supersedissem. Sed in multis quoque me ab illo recessisse, satis apparebit unicuique, qui utrumque conferre dignetur.

7. Superest, ut & aliqua moneam de nova serie successorum Nebucadnezaris, cui, ex mente Autoris, omnes aliæ cedere debent, ut a veritate alienæ. De tribus prioribus Regibus, Evilmerodacho, Neriglossore & Laborosoarchodo, qui Balthasar est, non opus differere, cum inter nos conveniat. In reliquis dissidemus, & Autor Nabonnadum Balthasari successisse vult. Non nego, aliqua ratione id statui posse, nam vere ex mente conjuratorum successit, teste Beroso, cujus verba: *Hoc itaque peremto, convenientes hi, qui fecerant insidias, communi suffragio regnum tradidere Nabonnido cuidam, qui erat ex Babylone,* ὄντι ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυςάσεως, *ex eadem conjuratione.* Sed, ut in Dissertatione priori dixi, cum Daniel, cui major fides, ut συγχρόνῳ habenda, dicat Darium Medum successisse, exinde clare patet, Nabonnadum aliquo tempore delatum regnum occupare non potuisse. Sed V. R. p. 402 ait: *Interfecto Balthasare summa imperii rediit ad justum illius hæredem Nabonnadum.* Scilicet, id in antiquissimæ historiæ explicatione exacte observandum, ut nihil sine Autoris idonei testimonio asseratur, quod si obtineri nequit, ad minimum,

Digitized by Google

mum nihil contra expreſſum antiquitatis teſtimonium affirmetur. Clare autem contradicit Autor Megaſtheni, cujus verba: *Illo etiam nece violenta ſublato, Regem creant Nabonidochum, nulla cum eo affinitate conjunctum.* Cui quidem jure opponi poterat Herodotus, ſi ea dixiſſet, quæ Autor ex ipſo affert: *Patris nomen & regnum accepiſſe.* Sed nihil minus dicit Herodotus. Verba ejus ſunt: *Habens patris ſui nomen Labyniti & Aſſyriorum imperium.* I, 188, 3. Labynitus nominatus eſt ſicut Pater, & Aſſyriorum regno potitus. Nihil minus veritati conſentaneum eſt, quam Nebucadnezarem Labynitum appellatum, aut Nitocrin fuiſſe Nebucadnezaris uxorem, aut Nabonnadum filium Evilmerodachi. Nullus unquam autor antiquus hæc dixit, ſed ex Herodoto recte concluditur, Nitocrin ideo Reginam dici, quia Labyniti Regis mater, cujus pater cognominis Dynaſta aliquis Babylonius fuerit. Cum itaque tam manifeſta ſit hiſtoriæ veritas, non opus huc trahere *Jer. XXVII, 7: Et ſerviant illi omnes gentes, & filio ejus & nepoti, usque dum veniat finis terræ ejus*, collatum cum *2 Chr. XXXVI, 20.* Nam ante Nabonnadum jam ſervierant patri, filio & nepoti ex filia ejus. Nec τὸ *usque* tam arcte caſum Babylonis cum exceſſu familiæ Nebucadnezaris connectit, quin unus & alter interponi poſſint, ut multa alia in Scriptura exempla monſtrant. עד illud non de proſapiæ duratione, ſed ſervitutis recte intelligit Marshamus, quem immerito caſtigat Schrœerus, qui præterea, ut ruinoſæ cauſæ quacunque ratione patrocinetur, duplicem Balthaſarem fingit, conjecturæ tamen ſuæ ipſe diffidens, & hoc quidem recte, cum nihil accuratius ſit & clarius Chronologia Danielis.

8. Cum ergo ex Herodoto & Beroſo pateat, Nabonnidum ſeu Labynitum ultimum fuiſſe Babylonis Regem a Cyro victum, & ex altera parte Autor claris Danielis verbis urgeatur, Darium poſt Balthaſarem ponentis, regnumque Chaldæorum illi tribuentis, non potuit aliter quam locum illi inter Reges Babyloniæ dare. Ex debito autem loco extruſum poſt Nabonnadum collocat, & ut rem explicet, tria ſupponit: 1) *Cyrum capta Babylone, honoris gratia, Dario Medo illud regnum conceſſiſſe*, 2) *Darium Medum biennium ſaltem regnaſſe*, 3) *annos ejus in Canone includi novem*

illis

illis annis, qui Cyro tribuuntur. Huc totum negotium redit. Et si tria hæc probari nequeunt, cadit omne, quod de Darii Medi regno affert. Singula ergo ordine examinabimus.

1) *Cyrum capta Babylone, honoris gratia, Dario Medo illud regnum concessisse.* Quis unquam vel sacer, vel profanus ex antiquitate autor hoc edisserit? Xenophon quidem Cyrum a Patre Cambyse missum, Cyaxari contra Assyrios seu Babylonios venisse auxilio tradit, sed adhuc sub judice lis est, an Cyaxares hic unquam fuerit? Et si fuerit, an ille sit, qui in Scriptura sacra Darius Medus appellatur? Ad minimum certum est Xenophonti cum Autore nostro non convenire. Josephus quidem præjudiciis imbutus asserit, Cyrum Persarum Regem & Darium Medorum intulisse bellum Balthasari, quem videtur cum Nabonnado eundem facere. Ant. X, 12. Sed amplius non dicit, neque in eo quod dicit, fidem meretur, & Schrœero nulla ratione ὁμόφωνος est. Quæ autem causa Josepho esse potuerit discedendi a Berosi, Chaldaicarum rerum Scriptoris, narratione, quam ipse legerat, & qui tot ante eum seculis vixerat, non capio. Ita fit, ut cum neque Danielem hic, neque Berosum sequatur, recta non sit ejus narratio, sed a veritate aberret, & nulla ei fides haberi possit. Megasthenes, qui vaticinium Nabuchodonosoris narrat, nempe *Persicum mulum Babylonios in servitutem redacturum, & adjutorem ejus fore Medum, Assyriorum gloriationem*, eo saltem respexit (nam vaticinium ipsum sine dubio suppositititium est) quod Medi ante a Cyro subacti, ut gens totius regni Assyrii glorioſissima, ad minimum tempore Nebucadnezaris, auxilio forent Cyro in expugnatione Babylonis, utpote nunquam subigendæ, nisi Cyrus sibi Medos ante adjunxisset: & ita Megasthenem velle tanto certius est, quod nullius Darii Medi in successione Regum Babyloniæ mentionem faciat. Quæ autem de Dario ipso sentit V. R. ita explicat: 1) Negat, *illum fuisse Mediæ Regem, sed tantum de semine Medorum.* 2) Asserit, *fuisse Cyaxaris filium & patruelem Cyri.* Prius quod attinet, certe unius positio non est alterius exclusio. Erat de semine Medorum, sed taliter, ut illo regnum occupante, regnaret ipse Rex Mediæ, & regnum Babyloniæ Medis & Persis daretur. Id quod nulla ratione fieri poterat, nisi ipse Rex regnaret. Uladis-

Digitized by Google

Uladislaus, Sigismundi Regis Poloniæ filius, a Russis Cæsar eligitur, an ideo regnum Russiæ Polonis datur? Philippus, Regis Galliæ nepos, Hispaniæ Rex creatur, an ideo regnum Hispaniæ Gallorum fit? Oportet Regem ipsum alii terræ imperare, antequam hoc dici possit. Posterius autem unde probatur? *Darium Medum fuisse Cyaxaris filium.* Si totam antiquitatem evolvat, nunquam inveniet, & cum ipse Xenophontem, ut fabulatorem, rejiciat, unde ipsum Cyaxarem Astyagis filium probabit? Sed quod fidem omnem evertit, est quod *subactum imperium Babylonis Cyrus, honoris causa, Dario concesserit.* Quis unquam fando audivit talia? vel mente concipere potuit Regem, & imprimis, ut Cyrus, φιλάρχοντα, regnum suis armis occupatum, sibi vicinum & ὅμορον, in alium transtuliſſe? Quis unquam Autor de Cyro talia prodidit? An ita in historia antiqua quidvis impune fingere licet? Certe ex Scriptura patet, non Satrapam, sed Regem fuisse Darium. Nec explicare valet ipse Autor, qualis Rex fuerit Darius, an collega Cyri? an antecessor? verusne Rex an tributarius? cum tamen Scripturæ ductum sequenti nihil sit facilius. Lege Scripturam, invenies in Darii Medi historia & edictis ne Cyrum quidem nominari: nec in Cyri, minimam mentionem Darii Medi fieri. Unde ergo hoc figmentum? Ait *Dan. VI, ult. conjungi Darii & Cyri regna.* Certe non conjunguntur, sed ut successiva separantur: *Et Daniel prosperatus est in regno Darii & in regno Cyri Persæ.* Quod signum est Danielem tunc sub Medorum imperio fuisse, ubi talis successio erat. Præcipuum autem argumentum, quod Viris doctis similia fingendi occasionem dedit, est quod credant finem LXX annorum captivitatis in primum Darii incidere, ex *Dan. IX, 2.* Sed nulla necessitas est verba ita explicandi, si textus inspiciatur: *In primo anno regni ejus ego Daniel intellexi in (vel) ex libris numerum annorum, de quo fuit verbum Dei ad Jeremiam ad complendum vastitates Hierosolymæ, septuagintæ annos.* Non dicitur, quod intellexerit terminum jam adventasse, sed saltem quod 70 anni definiti essent ad complendum. Nonne hoc etiam 20 annos ante solutionem captivitatis intelligere poterat? Nonne in media captivitate Deum ita deprecari? Si hoc argumento nititur Darii & Cyri regnum simultaneum, valde debili fundamento stat. Sed satis de primo.

2) *Darii imperium duobus saltem annis contineri, ex charactere chronico, Dan. XI, 1, collato cum Dan. I, 21 & XII, 13.* Vellem, ut hæc uberius explicasset, nam brevis hic admodum & obscurus est. Fateor me non capere, quomodo ex tribus his dictis istiusmodi sequela fluat, scilicet *Cyrum tria habuisse initia, regni Persici, Babylonici cum socio, & solitarii*, ne quidem, cum adjicit eundem annum in Daniele esse Cyri primum & tertium, & duplici argumento probare conatur 1) *quod Dan. XI, 1, diserte Angelus comparet annum Cyri tertium cum primo Darii.* Ego nullam in hoc versu comparationem invenio: *Et ego primo anno Darii Medi steti, ut ei essem confirmationi & robori.* Prolata quidem hæc prophetia anno Cyri tertio, sed inde non sequitur, hæc de Dario eodem anno contigisse, non magis quam reliqua de Persarum Regibus & aliis. Sunt enim quædam in hac prophetia, quæ tum facta erant, alia (& hæc quidem plurima) quæ suo tempore facienda. Inter facta illud est *c. XI, 1*, de quo nunc quæstio. 2) Quod annus emortualis Danielis signetur utroque charactere, & anni Cyri primi *Dan. I, 21*, & tertii *XII, 13.* Ita enim priori loco dicitur: *Et fuit Daniel usque ad annum primum Cyri.* Sed an inde sequitur etiam anno primo mortuum? Contrarium potius elicere licet ex *c. X, 1*, quod anno tertio Cyri adhuc visionem habuerit, ergo anno primo non mortuus. Ego vero per hæc verba: *Fuit ad annum primum Cyri* credo intelligi debere: Fuit in aula Regia, vel circa negotia Regia occupatus. Ut scilicet indicetur, post exantlatas tot ab aulicis insidias, & ereptam ex fovea leonum vitam, piguisse Danielem vitæ aulicæ, & ab hoc anno Cyri primo, quo etiam bellum civile incepit, vitam privatam & solitariam elegisse. In posteriori exstat: *Et tu Daniel vade ad finem, & requiescas, & stabis in sorte tua ad finem dierum.* Si & concederem hæc de morte Danielis intelligi, quod plures negant, qualis tamen consequentia? Quia dictum Danieli in tertio anno Cyri, morieris in pace, ergo hoc ipso anno mortuus est. Si ergo biennium regni Darii alios characteres non habet, facile evanescit, & nullo fundamento innixum, una cum Epocha Cyri secunda collabatur necessum est.

3) *In Canone, qui Ptolemæi dicitur, includi annos Darii duos*

duos in novem Cyri. Sed hoc, ſi unquam, μέγα λίαν ἄϊτημα erit. Probet primum Autor ejusmodi incluſiones in Canone vere exiſtere. Scio quidem Dodwellum id confidenter dixiſſe, alios quoque ita ratiocinatos, ſed probatum & definitum hucusque non vidi. Probet deinde Darium Medum, poſt Nabonnadum, cum Cyro regnaſſe in Babylone, aut Cyrum illi dediſſe imperium vel ex unico Scripturæ dicto veterisve autoris verbo. Quod omnino jure poſtulatur, prius ſcilicet probari regnaſſe Darium tantum annis duobus, quam decernatur locus annorum horum in Canone. Alias obtrudere nobis poteſt, quæ vult, cum certus ſit, parum nobis de geſtis Cyri in hoc novennio conſtare, & nullum Autorem ſeriem unquam annorum nobis explicaſſe, ex quo refelli poſſet. Tuto quidem ita fingere licet, ſed non ſufficit. Cum autem Cyrus *Eſd. I* ſolus autor edicti ſit anno regni ejus primo editi, & expreſſe ibi dicat: *Omnia mihi regna Deus dedit:* quis unquam credere poterit, Darium tunc ſimul cum eo regnaſſe, & aſſertum tale, non aliunde probatum, admittere? cum alias ſatis clarum ex hiſtoria ſit, talem Πολυκοιρανίαν in Oriente tunc temporis non fuiſſe.

Darii ergo Medi regnum in Babylonia prius & antiquius, quam Cyri illud fuiſſe, nemini, ut videtur, amplius dubitare licet. Aſtyagen autem fuiſſe Darium Medum non impediunt rationes a Cl. Vitringa adductæ Obſ. Sacr. l. VI c. 5 §. 4. Characteres enim illi ſex diacritici, quatenus veri, bene Aſtyagi convenire poſſunt, ut ex illis, quæ & in hac & in ſuperiori Diſſertatione dixi, ſatis patet.

MONA ANTIQUA RESTAURATA.

An Archæological Diſcourſe on the Antiquities, Natural and Hiſtorical of the Isle of Angleſey, the antient Seat of the British Druids.

i. e.

COMMENTATIO ARCHÆOLOGICA DE antiquitatibus naturalibus & hiſtoricis Inſulæ Angleſegæ ſeu Monæ, priſcæ ſedis Druidum Britannorum; Autore

HENRICO ROWLANDS, Vicario in Llanidan, in Insula Anglesega.

Dublini, apud Rob. Owenum, Bibliopolam, 1723, 4 maj. Alph. 2 pl. 4. Tabb. æn. 10.

OPus hoc dividitur in duas partes & appendicem. In præfatione Autor exponit instituti rationem, contenditque duplici methodo recte investigari antiquitates remotissimas, quarum una leges, constitutiones, numismata, inscriptiones, monumenta varia, locorum appellationes, ritus, mores, & linguas populorum; altera regionum ipsarum naturam & indolem respiciat. Inde ab hac orditur, & *Partis I Sectione I* de Insularum origine in genere disserit; quarum multas a divulsis vi aquarum abs terra continenti partibus extremis ortas statuit. Eodem modo *Sectione II* ipsam Monam, partem olim Angliæ, Insulam factam, & fluctibus marinis paullatim tenue illud fretum *Mænai*
p. 7. efficientibus, separatam autumat: obiterque eos, qui diluvium Noachicum particulare statuunt, ex rationibus physicis, & ipsa natura aquarum confutat; quippe quæ, dum, teste Scriptura S. summos Asiæ montes supergressæ sint, non potuerint non undique æqualiter & eadem altitudine sua se gravitate circa globum terræ diffundere. Idem argumentum persequitur *Sectione III*, stupendosque diluvii effectus, dum varia strata solo inducta, arbores terris immersas, rupes, fluctibus abrepta & diluta terra, de-
15. nudatas, & quæ sunt hujusmodi, expendit; qualesque insulæ Monæ, monstrantibus vestigiis, inde illatæ videantur mutationes, enarrat. *Sect. IV* de primis Insulæ hujus habitatoribus agit, Celticamque nationem ex Gallia in Britanniam, & inde in hanc Insulam trajecisse, ex ipsa lingua ostendit. Siquidem nomen *Mæna*
20. a Celtico *Mön* vel *Bön*, *Fön*, i. e. *finis*, *extremum*, uti & *Kent*, *Cantium*, ab antiquo Britannico *Kyn* seu *Cyn*, *Caput*, *Icenos* ab *Uch-Kyn*, *Brigantes* ab *Obry-Kyn*, &c. derivat. Porro *Sect. V* incolarum primos labores, silvarum eradicationem, agriculturam, habitationem in tentoriis, & hujus generis alia considerat. Tum & de certis & clausis familiarum mansionibus, Britannice
29. *Caer*, congrue quodammodo cum Hebræo *Kir* vel *Kirjah*, Saxonicis

nicis priſcis *Hamlets*, quæ vox ſignificet domicilii aſſignationem, Hibernis *Mhuir* vel *Mur* dictis, differens, Druides Hibernos plura monumenta ſcripta reliquiſſe ait, unde & de antiquiſſimis Hiberniæ rebus multa conſtent, quam Druides Britannos, qui ſcripturæ uſum neglexerint. *Sect. VI* de lingua hujus inſulæ prima disquirit, eamque cum lingua Wallica, ſeu antiqua Britannica, imprimis ex derivatione nominum propriorum, eandem; hanc autem omnium in terris Europæis antiquiſſimam eſſe, ex gutturali pronunciatione plurium ſyllabarum & convenientia multarum vocum & phraſium nec non ſyntaxeos cum lingua Hebræa, adeoque trium millium & quingentorum circiter annorum ætatem ferre, aſſerit. Inde *Sect. VII* de legibus & religione primorum incolarum diſputans, grandævos progenitores ex prima mundi conſuetudine familias gubernaſſe, legesque Noachitarum, quippe, uti probabile putat, vix quinta generatione a Noacho diſtantes, & religionem ipſam patriarchalem initio coluiſſe, ſuisque inculcaſſe ſtatuit. Cujus rei hodienum documenta exſtent antiquiſſima illa altaria ex grandibus ſaxis, iisque rudibus, & minime elaboratis, planis tamen quodammodo, quæ aliis minoribus impoſita, more Patriarchis uſitato, & divinitus per Moſen confirmato, conſtructa: quarum hodiernum nomen populare *Crom-lech* derivat ab Hebraico חרם לוח *Cherem luach*, *devotus lapis* ſeu altare; uti aliam vocem *Carnedde*, qua deſignatur aggeſtus lapidum cumulus, ab Hebraico קרן נר *faſtigatus acervus*, qualis fuerit ille Labani *Gen. XXXI, 46*, ex conſuetudine recepta erectus, deſcendere exiſtimat. Atque hoc ſecundum genus utplurimum monumenta ſepulchralia exhibere ait. Ceterum prima illa imperia, quæ fuerint non niſi penes capita familiarum, in Aſia per Nimrodum, & in occidentalibus mundi regionibus per Titanas turbata ſtatuit, hisque accenſet Deos illos Græcorum & Romanorum, Jovem, Martem, Apollinem, reliquos; quorum nomina ex antiqua lingua Britannica ſeu Celtica derivat, e. g. Jupiter, *Jovis*, ei derivatur a *Jevane*, juvenis Princeps, *Mars*, *Mavors*, a *Mawr-rwyſe* potens, bellicoſus, *Mercurius* a *March-wr* eques, celer nuncius, *Hercules* ab *erchyll* horrendus, *Neptunus* p. 39. 47.

ptunus a *Nof - ddyfn* ſuper aquas natans, *Triton* a *Trwydon* per undas vagans, Apollo ab *ap Haul* filius Solis, &c. Si de nomine quæratur, quo Romani incolas Inſulæ Monæ appellarint, ſub *Ordovicum* nomine illos comprehenſos fuiſſe, ex Tacito probat. *Sect. VIII* de priſcis Druidibus Britannorum, quorum primaria ſedes, & quaſi academia ac ſeminarium fuerit in Inſula Mona, multa habet memorabilia. Nomen cum plerisque omnibus derivat a Celtico *Derw*, quod Græcum δρῦς, *quercus*, quod hæc arbor maxime ſacra illis fuerit, & querceta ſacris peragendis deſtinata, exemplo Abrahami, *Gen. XVIII*, 1. Primos autem hoſce Celtarum ſophos, uti Indorum Brachmanes, (quorum nomen ab Hebr. בָּרַךְ quaſi benedictos, aut laudatiſſimos viros dicas, deducit) occupatos fuiſſe ait in tribus illis præcipuis vitæ rationalis momentis, *linguæ expolitione, legum latione, & religionis cultu*, multaque retinuiſſe e ſchola & traditione patriarcharum ab ipſo Adamo profecta. Sedem autem in Inſula hac amœna, quæ quaſi in compendio omnes M. Britanniæ delitias exhibeat, ſine dubio
p. 61. ob commoditatem & ſecuritatem eos fixiſſe, probatum it 1) ex antiqua traditione, cui fides inter omnes conſtet, 2) ex teſtimoniis ſcriptorum graviſſimorum, 3) ex ipſis veſtigiis & monumentis hodienum exſtantibus; atque hæc ſequenti ſectione exſequitur. Hac autem porro agit 1) de eorum modo doctrinam ſuam propagandi non per libros, ſed per carmina memoriæ mandanda, item per ſymbola & ænigmata; 2) de philoſophia eorum *naturali*, quam, uti & Phœnicum, corpuſcularem ſeu atomiſticam
62. fuiſſe putat; deque *Metaphyſica*, ubi doctrinas de præexiſtentia & transmigratione animarum, propitiatione per ſacrificia, conflagratione mundi, monotheismo primum inculcato, deinde vero deorum medioxumorum *Taranis* ſeu *Jouis*, *Heſi* ſeu *Martis* & reliquorum polytheismo admiſſo, & alia refert: 3) de capite,
65. & ordinibus eorum, e *Jul. Cæſare*, *Strabone*, *Mela*, *Diodoro Siculo* docet, unum principem omnium, ipſos autem diſtinctos fuiſſe in *Druides* ſtricte dictos, *Drudan* ſeu *Drudion*; *Ouvates*, *Offwyr*, ſeu *Offyddion*, qui ſacerdotes potiſſimum & phyſiologi, & *Bardos*, *Beirdd*, qui ſpeciatim poetæ fuerint; 4) de autoritate

ob

Digitized by Google

ob poteſtatem judiciariam, & excommunicationem a ſacris terribili. 5) de rebus & locis ſacris, altaribus, lucis &c. exponit; locumque ſingularem ex autoris *Anonymi fragmento hiſtoriæ Britannicæ* adducit, qui duas illas Inſulas Britanniam & Hiberniam interjacentes, quarum utraque antiquis Mona dicta, veterum Inſulas fortunatas fuiſſe demonſtrandum ſibi ſumſit. In quam ſententiam ipſe etiam Autor abit, & *Abaridem* illum Hyperboreum, Druidem quendam primarium ex Inſula Mona deſcendiſſe (forte *ap Rees* dictum, ſiquidem Græci & Romani nomina Britannica cum præfixis eorum inſtar unius nominis pronunciare ſoleant) qui Græciam adierit, e *Diod. Siculo lib. III cap. XI* non improbabiliter evincit. Jam *Sect. IX* ex inſtituto demonſtrat, Druidum ſedem primariam fuiſſe in Inſula Mona, primum ex conſentiente ſcriptorum omnium antiquitates Walliæ hiſtoricas attingentium teſtimonio. Ubi ſimul litem inter ſcriptores quosdam agitatam, utrum Inſula *Angleſega*, an altera, *Mona* hodieque dicta, Druidibus fuerit referta, ita componit, ut utramque iis vindicet; illam quidem usque ad expeditionem *Paulini Suetonii*, de qua *Tacitus Annal. lib. XIV cap. XXIX*, hanc autem, ceu perfugium ulterius, usque ad Chriſtianæ in Britannia religionis ea, quibus Druides plane oppreſſi fuerint, incrementa. Et vero hanc rem collatis *Cæſaris* & *Taciti* locis omnino conficere videtur. Tum & in ſubſidium vocat denominationem locorum in ipſa hac inſula a tribus illis Druidum ordinibus, *Drudan*, *Offwyr* & *Birdd* dictorum *Druids-Town*, *Bod-Drudan*, *Bodowyr*, *Tre'r-Beirdd*, *Tre'r-Drelw*, & aliorum, uti *Cerrig-Brudyn*, h. e. *aſtronomi circulus*, *Myſyrion* h. e. *locus ſtudiis ſacer*, item, qui a lucis illis ſacris nomen hodieque retinent, *Llwyn Moel*, *Llwyn On*, *Llwyn Oyan*: *Llwyn* enim lingua Wallica lucum denotat. Denique ex monumentis hodieque ſuperſtitibus maxime in *Trer Drelw*, quæ tabulis æneis adumbrantur, ſuntque lapides grandes in forma quadrata, oblonga, circulari & elliptica congeſti, ipſam principis Druidum ſedem, locumque ſupremi tribunalis *Bryn-Gwyn* dicti oſtendit: quod templa ipſorum non alia fuerint, niſi areæ circulares in lucis ſacris, altaria ſupra deſcripta, & acervos lapidum, *Crom-leche* & *Carnedde*, continentes, adjectis etiam figuris docet;

P. 71.

76.

78.

82.

86.

89.

cet: locum, ubi Romani copias pedeſtres navigiis, & equos natando traduxerint prœliumque commiſerint, demonſtrat: armorum æneorum miſſilium ſingulare genus, & caſtrum antiquum vallo triplici e ſaxis grandibus contiguis munitum repræſentat: de Druidibus Scotis & Hibernis, horumque alphabeto
p. 110. peculiari & ſignis hieroglyphicis exponit: objectiones eorum, qui monumenta illa lapidea in Wallia & Mona Danis autoribus tribuunt, refellit: Druides primum a Romanis, deinde a Chriſtiana religione antiquis ſedibus expulſos, e Scotia porro in Islandiam, Norvegiam, Daniam tranſiiſſe, & ritus ſuos, artesque magicas *Scaldris* illis Septentrionalium tradidiſſe, autumat. Im-
111. mo ipſam Americam ſeptentrionalem e Scotia & Inſulis Scoticis in Islandiam, Grœnlandiam, & inde tridui ſpatio in novum hunc orbem continuatis navigationibus incolas accepiſſe, probabile cenſet. E *Sect. X*, qua de diviſionibus & ſubdiviſionibus Inſulæ *Angleſegæ*, deque legibus & vectigalibus ejusdem usque ad ultima tempora priſcorum principum Britannorum Autor agit, miſ-
115. ſis aliis, ſaltem notamus, diviſionem ejus in tres *Cantrews*, h. e. *Centurias*, harum in *Comots*, & inde in *Trews*, h. e. *tribus* derivari a centuriis & tribubus non tam Romanorum, quam antiquiſſimarum nationum Celticarum, Auſoniorum & Etruſcorum, a quibus Romani multa acceperint; ſiquidem & ſonus & ſignificatio harum vocum congruant: tum & principum jura his quin-
121. que capitibus fuiſſe comprehenſa docet, quod exegerint a ſubjectis tributa, ſervitia, officia, mulctas, comitatusque honeſtiorum, vulgo *attendances*. *Sectio XI* impenditur deſcribendis maxime memorabilibus hujus inſulæ a tempore, quo Romani eam ſub poteſtatem redegerunt, deſtructa hierarchia Druidarum, usque ad Britonum imperium in *Aberfraw*, regia Wallorum urbe, un-
135. de incipit hiſtoria Wallica. Atque heic ab Autore deſcribitur ſtatus Inſulæ ſub ſtabilito Romanorum imperio ſatis fortunatus, quorum nummi magna copia in ea fuerint reperti. Initia religionis Chriſtianæ in Britanniam, & inde mature in Inſulam hanc,
138. introductæ tribuuntur, ex traditione antiqua, *Joſepho Arimathæenſi*, ex conjectura Autoris advecto navi Phœnicia ſtannum Britannicum exportante; tum & *Jacobo Zebedæi filio*, *Simoni Zelotæ*,

Bar-

Barnabæ, ipſique Apoſtolo *Paulo*, qui teſte *Venantio Fortunato lib. III de vita Martini* in Britanniam trajeciſſe creditur circa A. Chriſti LIX, atque adeo biennio circiter ante quam Suetonius Paulinus ei præeſſe cœperit. Unde eccleſia Britannica ipſam Romanam antiquitate ſuperare dicitur, teſtimonio *Gildæ*, qui ceu rem ſatis compertam affirmet, poſtremis Tiberii Cæſaris annis lucem evangelii Britannis illuxiſſe: cum Petrum quidem quinquennio demum poſt mortem Tiberii, ſecundo nempe Claudii Cæſaris anno, Romam veniſſe, ipſi Pontificii ſtatuant: quamobrem & Epiſcopi Britannici multarum nationum Epiſcopos in conciliis ſine contradictione antecedere conſueverint. Primævum autem illum & puriorem Chriſtianismum fermento papali corruptum fuiſſe a monacho *Auguſtino*, idque media circiter periodo ſecunda. Hujus vero hac etiam in inſula in politicis & p. 145.
eccleſiaſticis magnam cataſtrophen inferentis periodi initium refert ad deſtructionem imperii Romanorum in Britannia, & irruptiones Pictorum ſub *Maximo* Romanum Imperium affectante circa A. C. 390. Eccleſias autem in Wallia & Mona Pontificiis corruptionibus diu & acriter reſtitiſſe ait: earumque & Principum antiquorum hiſtoriam, additis etiam inſcriptionibus quibusdam priſca ruditate obſcuris, tabulis genealogicis, & brevi chronologia civili, & eccleſiaſtica, eximia luce perfundit.

Inde ſequitur *Pars* operis *II*, qua Autor partem priorem variis obſervationibus & additamentis illuſtrat, & objectionibus reſpondet; primoque methodum ſuam remotas & obſcuras hujusmodi antiquitates ex principiis revelationis & rationis, monumentisque geographicis, hiſtoricis, harmonia linguarum, & quæ ſunt hujus generis, inveſtigandi defendit; inde de altaribus illis *Gromleche*, acervis lapidum *Carnedde*, & erectis inſtar columnæ grandibus & rudibus ſaxis *Meini Gwyr* dictis uberius exponit; de ordinibus Druidum & locis inde dictis plura ſupra recenſitis affinia affert, & ſermones Boadiceæ, Galgaci & Caractaci e Tacito translatos jungit. Denique in appendice operis idem exhibet tabulam comparativam, qua oſtendit linguarum Hebrææ, Britannicæ antiquæ & hodiernæ, nonnunquam & Græcæ atque Latinæ harmoniam, additis notis & obſervationibus exquiſitis, quibus de

p. 314. origine & mutatione linguarum, hiſtoria *Titanum*, h.e. antiquiſſimorum tyrannorum Europæ regiones occupantium, apud quorum *Curetes*, Druidibus ſimiles, Jupiter in Creta, religioni, inſtar Monæ, itidem ſacra, fuerit educatus, deque migrationibus populorum multa memorabilia continentur. Tum ſequuntur
318. epiſtolæ nonnullæ, & in his una atque altera de nummo Servatoris faciem, & inſcriptionem Hebraicam exhibente, inque inſula Mona reperto; de etymologia nominum Britannicorum eorumque cum Hebraica lingua convenientia, de lingua Aremorica, quæ eadem cum veteri Britannica & ad quam inveſtigandam *Eduardus Lhwyd*, Muſei Ashmoleani Oxonienſis quondam cuſtos, cujus aliquot inſertæ epiſtolæ, in Britanniam Gallicam ſe profectum narrat. Ultimo loco juncti ſunt catalogi membrorum Parliamenti ex inſula Angleſega, judicum provincialium, & clericorum beneficiis fruentium.

D. JOHANNIS CHRISTIANI LEHMANNI, Phyſ. P. P. Ord. & Med. Inſtit. Extr. Academiæ Leopoldino-Carolinæ & Soc. Pruſſ. Membri Machina noviter inventa, omnes aquas ex linea horizontali, absque ignis, aeris & aquarum adminiculo elevans, hinc præferenda Londinenſi atque Marlyenſi a Clar. WEIDLERO deſcriptis.

Vid. Tr. ejus cap. IV §. 8 & Acta Erud. 1728 p. 519 ſeq.

MAchina noſtra *a*) vim moventem 500 centenarios æquivalentem habet, eundemque uſum præſtat, qualem ad minimum binæ rotæ 40 pedes altæ directæ, i. e. quibus aqua in partes ſuperiores impingit, alias nominatæ oberſchlechtige Räder, exercere ſolent. Hinc per aquas ex linea horizontali ejus adminiculo elevatas, totidem & plures rotæ motitari queunt. *b*) Per ſpatium 6 horarum ab unico, binis, ad ſummum tribus hominibus ſolum dirigitur & agitatur. *c*) Embolus cylindrorum 6 & 7 pedes perpetuo elevatur iterumque deprimitur. *d*) Cylindros numero 24 ſingulos 12 pollicum diametro capaces altosque perpendiculariter 96 pedes;

pedes; aut 12 ſyringas longiores dictas Freibergenſes 78 pedes longas, atque juxta ſe linea parallela ordinatas, itidem 6 ejusdem ſpeciei in uno latere perpendiculariter ſibi invicem ſuperſtructas unica vice agitat, aquasque ſubterraneas elevat. *e*) Ac proin quævis fiſtula 36 ped. longa, emboli elevatione unica ad altitudinem trium ulnarum ſive 6 pedum revocata 90 cantharos Lipſienſes ſurſum pellit, quorum unus duas libras Lipſienſes ponderat; per conſequens ope viginti quatuor ejusdem generis antliarum in attractione unica 2160 canthari (quorum 62 amphoram, 5 amphoræ dolium adimplent) effunduntur, repetitaque emboli agitatione ſexies in ſpatio unius minuti 12960 canthari ſive 209 amphoræ, aut 41 dolia atque 4 amphoræ, in horula 777600 canthari ſeu 12541 amphoræ vel 2508 dolia, atque in uno die 60192 dolia aquarum ex imis attolluntur & ejiciuntur. Dum vero XII fiſtulæ, aliis XII ſupra ſe poſitis, aquas effundunt, altitudo 72 pedum acquireretur, interim in ſpatio XXIV horarum 30096 dolia tantum in ſublime eveherentur. Ulterius Freibergenſium antliarum embolum eadem altitudine 6 vel 7 pedum elevat, unicaque vice itidem 90 cantharos ex fiſtula exturbat. Quo poſito XII Freibergenſes juxta ſeſe poſitæ conjunctim una 1080 cantharos, ſexies tamen in minuto exantlatione repetita, 6480, in hora 388800 cantharos, vel 6266 amphoras, vel 1255 dolia Lipſienſia, in die 30096 dolia, 39 ulnas ſeu 78 pedes perpendiculariter aquam propellit. Si vero ſex fiſtulæ ſex fiſtulis aquas affundunt ad altitudinem ſcilicet 156 pedum quotidie 15048 dolia attolluntur. Hinc Machinam Londinenſem tam ratione quantitatis aquarum in effectu, quam elevationis in altitudine ſuperat hæc mea Saxonica Machina. Duodecim porro hi cylindri ita ordinari poterunt, ut ſex perpendiculariter in uno latere ſibi aquas affundant, cæteri ſex e regione illud agant, hinc acquiritur altitudo 468 pedum, per quam in hora quantitas 209 doliorum, in ſpatio diurno vero 5016 dolia in altum truduntur. *f*) Porro ex materia pretii vilioris, durabiliori tamen, conſtruitur machina, quæ, exceptis impenſis antliarum & ædificiorum ſtructuram ordinariam ſpectantibus, vix 400 thaleris conſtat, neque ſumptus annui impendendi 150 thaleros excedunt, quamvis per diem & noctem operatio inſtituatur. *g*) De cetero neque ignis, neque aeris,

nec aquæ adminiculo motitatur, hinc æque in cryptis ſubterraneis ac in montibus ac ſumma planitie applicatur. *h*) Forma illius admodum compendioſa exiſtit, ut omni terrarum loco exſtrui & applicari queat. *i*) Uſus ejus eſt admodum inſignis atque deſideratiſſimus.

1) Cryptas ſubterraneas metallicas inundatione obrutas ab omni aqua liberat, applicanda omnibus locis, ubi naturalis aquarum motitantium defectus obſervatur, aut ubi aquarum quantitas inſufficiens ad antlias agitandas deprehenditur, aut aqua ſtagnans rotis affundi & applicari minus poterit; quales defectus mea inventa machina plenarie reſarcire ſolet. Puteos itaque exhaurit, atque adminiculum præbet, ut metallicolæ majorem terræ profunditatem absque ulla remora & vitæ periculo adire & penetrare, conſequenter mineras ditiores effodere, proventusque majores acquirere queant. Quo fit, ut decimæ in uſum domini territorialis evidentiſſime augeantur, majorque numerus metallifoſſorum mercedem acquirat. 2) Ipſæ hæ aquæ per machinam ex cryptis ſubterraneis elevatæ, mineras ſaxaque poſtmodum attollunt. 3) Machinas quoque fuſorias, ſolles, aerem ſpirantes, motitant, quorum adminiculo venæ quoque in fornacibus excoquuntur & ſeparanturque. 4) Uſum œconomicum quod ſpectat, montes, convalles, prata, hortos, omniaque loca arida & ſabuloſa irrigat, ut quotannis dupla portio fœni &c. colligi poterit. 5) Regiones inundatione perfuſas exſiccat, aquasque exhaurit. 6) Ex piſcinis inferioribus aquas altioribus denuo infundit. 7) Ultra cacumina montium aquas extollit. 8) Ex aquis ſtagnantibus, piſcinis, lacubus, foſſis cujuscunque ſpeciei, torrentibus, rivulis, fontibus undas ex linea horizontali ad perpendicularem elevat, anſamque præbet molas exſtruendi quovis terrarum loco inſtructiſſimas, quid multis? ut binæ, 3, 4, 5 rotæ 12 ulnarum perpendiculariter ſibi invicem ſuperlocari, vel etiam 20, 30 in vicinia exſtrui queant, efficit, quibus uniuscujuscunque ſpeciei motitationum vehementiſſimarum atque continuarum effectus producuntur. 9) Pondera graviora lignorum, fimorum, lapidum hujus machinæ auxilio in loca montoſa protruduntur. 10) Ceterum urbibus atque arcibus aquas ſalientes concedit, quarum quantitas incendiis ſubortis per machinam dupli-

duplicatur. 11) Ad ſyringas pro incendiis extinguendis portatiles applicari poterit, quibus mediantibus inſignis flammæ vis unica vice radio vehementiſſimo prorſus extingui ſolet. 12) Fontes artificiales aquarum radiis ſalientibus enormi craſſitie & altitudine in hortis aliisque locis ad ſpectaculum ſatis jucundum producuntur. 13) Ciſternæ & hydrophylacia paucarum horarum ſpatio vi unius viri in locis ædium altioribus & turribus ipſis adimplentur. 14) Ex puteis aqua hoc adminiculo facillime hauritur. 15) Ut in ſolo paludoſo exſtrui ædificia queant, ope unius vel alterius viri, brevi tempore ſummo cum emolumento adhibetur. 16) In pontibus; 17) in aquæ ductibus; 18) in portibus; 19) in obſidionibus urbium, tam in caſtris quam in urbibus, copioſiſſimæ molæ, quin aquarum rivi hoc adminiculo comparantur. 20) In locis aqua merſis abſorbet aquas. 21) Paludoſa exſiccat. 22) Stagnantes aquas, lacus inſignes, foſſasque profundas undis plenas evacuat. 23) Ex navibus aquæ marinæ velocius ita exhauriuntur, dulcesque citius apportantur. 24) Ex fontibus ſalinis dulces removet aquas. 25) De cetero magnitudinem imo efficaciam machinæ augere atque diminuere & pro lubitu ſumptibus diverſis exſtruere licet, ut unius hominis vi incredibiles ferme & omnem fidem fere ſuperantes effectus in elevatione aquarum per eandem producantur. 26) Tandem ipſa machina vili pretio hinc inde transportatur. Et numeroſiores quidem utilitates poſſent allegari, quas brevitatis ergo prætereo. Sufficit machinam noſtram & reditus Principum, & proventus civium, mercedemque operariorum magnopere augere, ut quemvis ad admirationem Creatoris ejusque gloriam promovendam excitare queat.

Appendix.

De poſſibilitate exſtruendæ hujus machinæ dubia nectere anniſus eſt B. Jacobus Leupold in Theatro Machinarum Tom. V c. 14 §. 302 & ſeqq. Sed absque ratione, cum non ſatis perpenderit, corpora gravia ſolida, & corpora fluida minimæ eadem vi, modo ac tempore in altiora loca moveri, atque attolli. Hinc differentia notiſſima inter Staticam & Hydroſtaticam exorta. Interim ſtructuram fundamentumque Machinæ (ut ipſe ait Cap. XIV §. 302 p. 161) revera ignoravit, faſſus tamen, eam merito

vel ducentis millibus thalerorum æstimandam, quippe ipso perpetuo mobili præstantiorem magisque admirandam, ut patet §. 303 pag. 162.

FEBRIFUGUM MAGNUM; OR, COMMON Water the best Cure for Fevers and probably for the Plague.

i. e.

AQUA COMMUNIS OPTIMUM FEBRIUM, & forsan etiam Pestis remedium, Autore JOHANNE HANCOCKE, Theol. D. Rectore ad S. Margaretham, Præbendario Canterburiensi & Diacono Ducis Bedfordensis. Editio septima.

Londini, apud J. Roberts & R. Halsey, 1724, 8. Plag. 16.

QUanquam Autor Clariss. Artem Medicam non profiteatur, ea tamen, quæ claro certoque sibi constant experimento, quæque sanæ rationi conformia judicat, cum L. B. hoc in tractatu communicare non dubitavit. Sex scilicet lustra jam præterlapsa sunt, cum ipse in icterum cum febri enormi & tanta tussi conjunctum incideret, ut & sanguinem & tandem nigerrimum phlegma excreverit. Liberatus ab hoc morbo: anno vero vertente cum iisdem conflictatus symptomatibus, amici consilio ambræ gryseæ pulverisatæ tantillum cum aqua frigida assumsit felici cum successu. Virtutem autem hanc non ambræ, sed aquæ frigidæ adscribens, redeunte paroxysmo libram j. ejusdem hausit, omissa ambra cum euphoria. Dormitum enim iturus vitrum aqua frigida plenum siccavit, aliud ad lecti latus reponens, post mediam noctem evacuandum. Bene tum dormivit, maneque blando se perfusum sudore sensit, quo absterso surrexit, meliusque se habuit; continuabat secundo, tertioque die frigidam bibere, sudoremque matutinum bene curare. Quarto die licet nullus sudor fuerit secutus, bene tamen se habuit, a tussi, febre & ictero liberatus. Veteres equidem jamdudum aquæ usum in febribus commendarunt, summam

mam tamen cautelam adhibendam esse, simul monuerunt, nec virtutem, quam habet, sudoriferam noverunt. Postquam igitur Noster hac methodo proprium filium a febre maligna, alios a tertianis, quartanis intermittentibus, scarlatinis, variolis, morbillis, imo a colica, cholera, asthmate, hæmorrhagia narium & mensium suppressione liberatos, ac a rheumatismo, & podagra præservatos vidit, non immerito eandem pariter in febribus miliaribus, hectica, angina, pleuritide, peripneumonia, erysipelate & cardialgia non sine successu adhiberi posse judicat, modo primis diebus cura instituatur. Observavit insimul, haustam aquam in quibusdam febribus nullum sudorem movisse, sed aucto aliquatenus æstu post duas tresve horas sanitati restitutum fuisse ægrum, hasque febres ephemeras seu synochos simplices fuisse judicat; in aliis sudorem multum sed non tam plenum provocasse, quas synochos putridas vel causas fuisse putat; in aliis vero sudorem plenum & profusum protrusisse, quas ad malignarum classem revocandas censet; in sanis vere hominibus nullum concitare sudorem. In his igitur febribus, modo causa morbi non in solidis, sed fluidis partibus & vasis hæreat, methodum hanc citam, tutam & jucundam pronuntiat; siquidem sudore comparente mox febris vis infringitur, pulsus bonus, tardior tamen, quam in statu naturali redditur, ut Medicus tum temporis ægrum accedens vix a se sit impetraturus, ut credat, febre eum correptum esse, alio potius novoque morbi genere, quod sibi nec visu nec lectu hactenus fuerit cognitum, detentum sibi persuasurus. Non opus habet sudaturus stragulis se tegere; sudor enim prodit blando modo, magisque conducit, quam quivis alius, qui in his febribus vel sponte oritur, vel a medicamentis calidis exprimitur. Imo magna est differentia inter hunc sudorem, & illum, qui regimine calido prolicitur. Sub hoc enim prorupturo sanguis ebullit intra vasa, æstus febrilis magis accenditur sanguisque magis corrumpitur, ita ut si nullus subsequatur sudor, merito verendum sit, ne febris a calidorum usu magis augeatur, quemadmodum diminuitur, si promte fluat; post sudorem vero sanguis servidus adhuc subsistit, humiditate sua spoliatus. Sub frigido vero regimine omnia tranquille decurrunt, æger refocillatum magis se profitetur, quam in statu sano. Dum sudor apparet, non

opus

opus eſt repetere frigidæ hauſtum, ſin minus, eadem exilioribus doſibus absque periculo repeti poteſt. Conducit etiam fluente ſudore ptiſanam tenuem aliquoties haurire. Nec male agit, qui apyrexias tempore bis vel ter vitrum aquæ frigidæ exhaurit, aut ſi eadem pro potu ordinario uti ſolet, tantillum vini Canarienſis addat. Hæc per experientiam habet Clar. Autor. Rationem vero in eo conſiſtere exiſtimat, quod aquæ frigidæ potus refrigeret ſanguinem, ejusque circulationem promoveat; quando ſudorem non excitat, transſpirationem augeat, inſinuando ſe in vaſa capillaria arterioſa; diluat humores obſtructiones minitantes; imbibat & abſorbeat ſalia noxia & tartarea, quæ circa vaſorum extremitates facile ſtagnant, & per inſenſibilem transſpirationem educat. Imo remedium hoc pro efficaciſſimo habet aperiente, excepto mercurio, eoque tutiore. Mirandum igitur non eſſe dicit, febres ab eo profligari, quoniam omnium Medicorum conſenſu hæ per ſudoriſera optime & tutiſſime tolluntur, ac integra doſis liquorum refrigerantium, in ſpecie aquæ frigidæ facillime & efficaciſſime non ſolum inſenſibilem transſpirationem promovet, ſed & ſudorem excitat. Rationes vero, ob quas in ipſa peſte ſalutarem judicat hanc methodum, ſunt ſequentes: quia 1) peſtis febris eſt, & quidem 2) continens ſeu continua, in qua 3) ſpiritus & genus nervoſum ataxia ſumma laborant, ſanguisque & humores putrefacti & corrupti ſunt, quæ 4) exanthematum eruptionem abſolute non requirit, 5) ab aliis malignis non niſi gradu, majori contagio & promtiori ad mortem termino differt, cujus 6) antidotum hucusque notum eſt nullum, interim 7) ſudoriſera omnibus aliis remediis præferuntur, 8) calida autem ſudoriſera ſeu alexipharmaca periculoſa exiſtunt, niſi rarius & in parca doſi dentur, 9) eadem methodus, quæ febrem tollit & materiam peccantem expellit, venenatas etiam particulas removet, 10) aqua frigida in larga quantitate hauſta ad ſudoris provocationem usque noxias & peſtiferas particulas imbibit & abſorbet, 11) neceſſe eſt, ut febres, ſicuti reliquæ malignæ, ita maxime peſtilentiales cito per ſudorem tollantur, 12) aqua frigida mox in principio in lecto hauſta ex multiplici Autoris

Digitized by Google

ris experientia in plerisque febribus malignis copiosum expellit sudorem, qui morbum tollit. Præterea tussim quoque convulsivam in infante eadem methodo non solum curatam refert Nosler, sed existimat quoque, eam tolli posse, si infans per aliquot septimanas aquam bibat; de quo morbo fusius hic agit. De cœtero curiosas hinc inde interspersit Autor Clar. observationes, dum e. g. pag. 46, sputum cruentum prunis coctis curatum, & pag. 48, panem tostum aquæ infusum frigidæ, deinde ad ignem calefaciendæ, lassitudinem tollere, imo febres fugare, si frigida infusio in calore sicco, calida vero in humido hauriatur, refert.

Q. HORATII FLACCI ECLOGÆ, UNA cum Scholiis perpetuis, tam veteribus quam novis, per WILLIELMUM BAXTERUM.

Londini, impensis J. Batley, 1725, 8 maj.
Alph. 1 pl. 9.

ALteram hanc post primam ante annos viginti editam Horatii editionem, sed posthumam, Editore quippe A. 1723 d. 31 Maji vivis erepto, producimus; quam quidem jam prelo paravit Baxterus, & paucis, antequam fatis cessit, diebus absolutam bibliopolæ imprimendam tradidit. Prodit itaque hic forma satis nitida Horatius, comitantibus Helenio Acrone & Pomponio Porphyrione. Voluit enim Editor, ut eruditis non modo, quid ipse sentiret, sed & quid veteribus Horatii interpretibus visum fuerit, constaret. Nullus dissimulavit & ipse, lacera & fœde interpolata esse veterum commentatorum scholia, quæ tamen ideo non negligenda censuit, quod a viris, qui stante adhuc deorum cultu floruerunt, profecta essent. Nec recentiores interpretes insuper habuit, quos sigillatim recensuit, & de quibus omnibus atque singulis in præfamine animi sententiam candide exposuit. Ita, ut tres tantum e reliquis producamus, Heinsio non defuisse doctrinam, sed Horatianum genium; in Tanaquilli Fabri notulis ὀδὲν ὑγιὲς extare censet; in Daceriana versione fidem an diligentiam magis desiderare debeat, dubitat. Quæ ipsius de Rich. Bentlejo sit opinio, ostendit, dum Horatium ab eo magis oppres-

ſum dicit, quam ornatum. Denique & ipſe Baxterus multas notulas adjecit, mordaci plerumque ſale conditas, quibus imprimis in Bentlejum inſurgit. Equidem aliorum judicia his de notis optavit, ſancte pollicitus, ſe ea, dummodo ab odio, ira, & partium ſtudio abſint, placido animo laturum. Quippe ſtudium Muſicum ipſe profeſſus, experientia didicerat, ſciolis nihil placere, niſi quod aliis diſpliceat, bonos autem viros cuncta ſuo pretio æſtimare. Ceterum textus ſatis purus exſtat & caſtigatus, Bentleji vero emendationes, ſolis conjecturis innixæ, jure fuere rejectæ. Non admittit L. I Od. 1 v. 6, *evehere* pro *evehit*; Lib. I Od. 3 v. 18, *rectis oculis* pro *ſiccis oculis*; Lib. I Od. 2 v. 39, *Marſi* pro *Mauri*; Lib. I Od. 4 v. 8, *viſit* pro *urit*; Epiſtol. L. II Ep. II v. 145, *invecta* pro *inventa*; Sermon. L. II Sat. 2 v. 99, *Trauſius* pro *Trallius*. Simili ratione centena alia loca excuſſit, ubique fere contradicens Bentlejo, & vulgatam lectionem ſervans. Cuilibet carmini præmiſit titulum, metrum, & argumentum, in quibus tamen bonum virum humani quid paſſum, ſubinde annotavimus. Quod ad animadverſiones, ſcholia ſunt, multo labore collecta, & maximam partem ex veteri Commentatore Cruquiano depromta, quæ verborum ſignificatus apte exponunt. Nonnunquam & res, ad quas Horatius alluſit, tribus verbis tetigit, ſed raro. Candor animi ac multifaria lectio ubique eminent, & de autoris diligentia teſtantur. Nec ignorare Lectores noſtros volumus, a Baxtero notas ſuas in Perſium & Juvenalem, ut & Gloſſarium antiquitatum Romanarum ſæpe citari, quæ ſingula lucem nondum adſpexerunt. Nam quas in Perſium conſcripſerat notas, incuria bibliopolæ cujusdam perierunt, & in Juvenalem animadverſiones vel ab hæredibus, vel ab editore harum lucubrationum adhuc ſervantur; dicti vero Gloſſarii pars exigua olim forte cum Autoris vita, ab ipſo concinnata, prodibit. Illud in eo videtur minus probandum, quod expoſitionum & lectionum acceptarum rationem attulerit rariſſime, & in autorum locis citandis nimis parcus fuerit. Ad calcem libri ſubjuncta eſt Satyra tertia Libri ſecundi, a Cl. *Aldrichio* in priſtinum ordinem reſtituta, ita, ut comœdiæ habitum præ ſe ferat, & Horatium cum Damaſippo, Medico aliisque, ſermones quaſi in ſcena miſcentem inducat. Quod ſi & reli-

Digitized by Google

reliquæ Satyræ, quas comicas fatentur plerique, pari modo dispositæ prostarent, major non solum foret lectorum oblectatio, sed & facilior via ad detegendam poetæ sententiam. Tandem metra Horatiana, a *Ch. Wase* haud ita pridem expositа, accesserunt; Index vero plane desideratur. Unum addimus, Baxterum nostrum in antiquitatibus linguæ vernaculæ i. e. Anglicæ egregie versatum esse, id quod docet ejus *Glossarium Antiquitatum Britannicarum, sive Syllabus etymologicus antiquitatum veteris Britanniæ atque Iberniæ temporibus Romanorum*, Londini 1719 in 8, tam paucis exemplis impressus, ut inter libros rarissimos ab Anglis numeretur.

CHRISTOPHORI MATTHÆI PFAFFII, Theologi & Cancellarii Tubingensis, Institutiones Historiæ Ecclesiasticæ &c. Editio secunda, emendata & notis, amplis satis, aucta, ut novum opus videri possit.

Tubingæ, sumtu Th. Mezleri viduæ, 1727, 8.
Alph. 2 pl. 12.

PRimam hujus operis editionem, non sine elogio, in his Actis 1722 p. 71 sqq. recensuimus. Nec in hac secunda & emendatiori & auctiori editione actum agemus. Satis erit notas, quæ huic editioni accessere, amplissimas perlustrare. Has maximam partem Steinwegio, ex ore Pfaffii facundo excipienti, una cum tabellis & indicibus deberi, non diffitetur Cel. Autor. Versantur vero maxime in eo, ut librum hinc inde amplificent, & subsidia rerum quædam suppeditent. Jam enim notitiam Autorum selectiorum suggerunt, jam de libris eorumque editionibus agunt, jam controversias motas recensent, jam doctorum vitas, jam sectarum aliorumque Ecclesiasticæ Historiæ momentorum progressum & fata enarrant, jam Cel. Autoris pandunt de quibusdam capitibus judicium, jam quædam ante ab ipso dicta emendant. Ita Historiam dogmaticam, per omnia secula deducendam, ubi commendat, vere judicat, ex omni parte perfectam dari ne quidem, ob defectum monumentorum, posse. Qua occa- p. 43. 3.

casione simul optat, ut historia interpretationis S. Scripturæ, quæ hujus vel illius dicti per omnia secula fuerit explicatio, a Collegio quodam Virorum doctorum conficiatur. Quod in Apol. A. C. Art. IV de Ecclesia p. 154 Constitutiones Apostolicæ, hodie exstantes, pro genuinis non habeantur, notat, Ebionitas vere hæreticos fuisse affirmat, Ignatii epistolas breviores interpolatis non ubique præfert, Marcosios & Heracleonitas non fuisse fictitios hæreticos, & Imp. Julianum vere Apostatam fuisse, concedit. In seculis IV, V, VI & VII notæ fere deficiunt, vel rariores tamen sunt, quæ in seqq. copiosiores iterum redeunt. Caroli M. libros probabilius ab *Alcuino*, Caroli autoritate, editos credit; quis Papa primus osculum pedis admiserit, inquirit, du Pinium & Pagium subtilitas allegare rationes, cur cultus imaginum primis seculis fuerit ignotus, observat, Concilium Nic. II a Francofurtano ob cultum imaginum merito damnatum, agnoscit, licet eruditis non ignotum sit, Maimburgium in libro, *Histoire des Iconoclastes*, precaria afferre argumenta, quibus id neget. Godeschalcum non negasse, quod Reformati volunt, realem corporis & sanguinis Christi in S. cœna præsentiam, sed transsubstantiationem, observat. Probationem per aquam frigidam ab Eugenio II Papa primitus introductam esse, monet, Cedrenum plagiarium fuisse, notat, Kunigundæ perpetuam virginitatem cum adulterii suspicione conciliare se non posse fatetur, Fridericum vero Barbarossam a Papa pedibus conculcatum, asserit. Harduini etiam commentum, quod seculo demum XIII Societas quædam, duce Severo Archontio, scripta pleraque omnia, quæ hodie antiquorum nomine exstant, composuerit, merito explodit. Nec præterit Cel. Autor controversiam, an Th. a Kempis libellorum de imitatione Christi sit autor, quod affirmat. De Joh. Husso varia congessit, ut & de Conciliis Pisano & Basileensi. Scriptores vitæ Reuchlinii bis afferuntur, aliorum doctorum biographi citantur passim, uti & de Reformationis singularioribus capitibus qui ex professo scripserunt. Memorabilis vero admodum est observatio, ubi docet, cur consilia sua irenica non defendat, additque: *Sed vero, quæ præstantior sit sententia, non majora hominum vota, sed illustris olim dies decidet.* Nec minoris momenti nota est, ubi de

p. 45. 80. 97. 136. 211. 320. 337. 349. 358. 383. 413. 481. 513. 548. 621. 677. 705, 709 sq. 723 sqq. 685, 738. 750 sqq. 829.

coh-

Digitized by Google

controverſiis cum Spenerianis judicat: *Saltem magna pars harum controverſiarum problematica eſt.* Ceterum Cel. Autoris, quod in nova præfatione promiſit, plenius limatiusque Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Syſtema avide exſpectamus. p. 830

VITA ALBERTI, STADENSIS ABBATIS, Autore TOBIA ECKHARDO.

Goslariæ, apud Jo. Chriſtoph. Kœnigium, 1726, 4. Plag. 8.

ALbertus Stadenſis, Chronici ſatis noti conditor, cum vix quenquam nactus ſit fatorum ſuorum meritorumque præconem, tacentibus de eo Trithemio, Geſnero, & Miræo, in animum induxit Cl. Autor, Lycei Quedlinburgenſis Rector optime meritus, vitam ejus ex ipſo illo Chronico collectam exhibere literatæ reipublicæ. Initio de nominis *Alberti* etymologia copioſe agit ac diligenter. Ad ipſius patriam quod attinet, etſi certi nihil reperit, Germanum tamen fuiſſe, vix dubitat. Eruditionem ei tribuit pro illo tempore magnam & per plures diſciplinas diffuſam: non tamen niſi mediocrem admodum ei concedens eloquentiam. Abbas monaſterii B. Mariæ prope Stadam ſive Stadium factus eſt A. 1232. Sed A. 1240 eo ſe munere libens abdicavit, & ſocietati Fratrum minorum Stadenſium adſcribi voluit: cujus ordinis tandem creatus Generalis, vitam produxit ad A. 1260. Certus tamen mortis annus non reperitur. Sui nominis memoriam conſervavit ſcripto Chronico, quo omnis ævi res geſtas ad ſuam usque ætatem deſcripſit breviter, deſinens in A. 1256. De hocce Chronico Cl. Autor copioſe diſſerit & erudite, methodum ejus, virtutes item & vitia, deſcribens accuratiſſime. Ceterum cum multa Albertus deſcripſerit ex Eginhardi *vita Caroli M.* hac occaſione C. Autor commemorat, ſuo exemplari Eginhardi adſcriptas a quopiam eſſe variantes ſcripturas Codicis MS. Florentini, easque etiam infra *p. 54–59* exhibet. Primus hoc Chronicon A. 1587 edidit Helmſtadii Reinerus Reineccius, idque non diſplicuit eruditiſſimo cuique. Demſterus namque Albertum hunc vocavit *autorem doctum ac diligentem*, Conringius *locupletem rerum ævi ſui teſtem*, Schurzfleiſchius *ſcriptorem eximium.*

ELOGIUM CONRADI FRIDERICI REINHARDI.

COnr. *Frid. Reinhardus*, qui Academiam Halenſem hactenus, ſi quisquam alius, admodum illuſtravit, lucem adſpexit Halæ Saxonum A. clɔ Iɔcxcii, pridie Kalendas Sextiles, Patre *Joanne Friderico Reinhardo*, omnis doctrinæ elegantia exculto, Regiminis, quod eſt in Ducatu Magdeburgico, Conſiliario graviſſimo: Mater *Joanna Suſanna* appellabatur, filia *Antonii Weckii*, qui Sereniſſimo Saxoniæ Electori JOANNI GEORGIO II a conſiliis & epiſtolis ſecretioribus erat, Præfectus tabularii non ſolum fidelis, ſed & ingenii claritate hiſtoriarumque & rerum Imperii cognitione præſtantiſſimus. Sexennis Dresdam cum Parente clariſſimo delatus eſt, quo hic Potentiſſimi Poloniarum Regis FRIDERICI AUGUSTI juſſu cum tota familia conceſſit, ut ibi rerum fiſcalium Conſiliarium ageret, ἀρχεῖον regeret, & exercendis metallis invigilaret. Inter alios præceptores, *Joannes Doppertus*, nunc Lycei Schneebergenſis Rector celeberrimus, dignus Schurzfleiſchio diſcipulus, Noſtro obtigit, cujus methodum ſuavem laudavit defunctus, doctrinamque ſemper miratus eſt inſignem. Eo ad munus ſcholaſticum obeundum vocato, in *Hermanni Auguſti Schumacheri* diſciplinam traditus eſt, ſcholæ provincialis Grimmenſis Collegæ poſt Rectorem primi, qui ſecundo bonarum literarum afflatu ita eum agitavit, ut argute ſubtiliterque diſſereret, puroque latini ſermonis idiomate animi ſui ſenſa luculenter exprimeret. Ex quo accidit, ut A. ɔIc Iɔcc x in Salanam Academiam auſpicato curſu contenderet, hiſtoriam, *Struvio* duce, cum literis humanitatis conjungens, philoſophiam, *Mullero* & *Wucherero* præeuntibus, diſcens, ac jurisprudentiam denique, *Wildvogelio*, *Friſio*, *Brucknero* & *Bœckio* præcentoribus, cum cura ſummaque jucunditate percipiens: quam, poſt biennium, & quod excedit, elapſum, cum Fridericiana commutavit; conſcripta prius diſſertatione elegantı: *de officiis Imperii Saxonicis*, quam ſub præſidio *Struviano* fortiter defendit. Halæ vero præcipuo ab ore Celeb. *Bœhmeri* pependit, Canonici juris gemmulas amans, totiusque veteris hierarchiæ

chiæ machinam contento rimari ſtudio laborans; ita tamen, ut nec negligeret Conſ. *Bodini* lectiones ad *Conſtitutionem Caroli V criminalem*, nec *Stryckii* doctrinas in Pufendorffii libellum de *habitu Religionis chriſtianæ ad vitam civilem* vilipenderet; ſimulque *Thomaſianas* ſcholas cum egregio fructu ad *Monzambanum* diligentiſſime frequentaret. Quo laudabili curſu abſoluto, poſt trimeſtre intervallum, A. cIↃ IↃcc xiii, patre jubente, Dresdam rediit, ac dilectiſſimæ *Matris* funus, non ſine mœrore, comitatus, aliquandiu ibidem ſubſtitit, tabularium ſanctiſſimum aſſidue intrans, ac publici juris & hiſtoriarum ſtudia privata induſtria perficiens, quibus pectus alebat, cum pulcherrimarum ac magnarum artium præſidiis copulans cuncta, mores ſemper ſectatus venuſtos virisque primariis in aula politiſſima innoteſcens, Parenti ad ſenium paullatim declinanti multis nominibus dilectiſſimus. Unde hic demum autor ei ſuaſorque extitit, ut Doctoris inſignia honoresque ambiret, &, quid profecerit per tot annos, publice oſtenderet. Cumque illi Hala potiſſimum placuiſſet, prima patria; hinc, *Bœhmero* præſide, pro obtinendo dignitatis gradu, poſt examina cum laude exantlata, diſputavit: *de civili in templa poteſtate*. Quo facto, non crudis, ſed maturis jam ſtudiis, lectiſſimis juvenibus doctrinas bene præparatas inſtillavit; novam interea diſſertationem pro loco elaborans, de *aditione hæreditatis per alium*. Hinc gemina profeſſio extraordinaria A. cIↃ IↃccxx ei fuit demandata, juris una, philoſophiæ altera, ut ſic ſtudioſis adoleſcentibus ad intima ſapientiæ & jurisprudentiæ penetralia adeunda ac perluſtranda majori cum autoritate dux foret. Quod quo commodius atque ordinatius ſuccederet tori ſociam & domeſticæ rei adjutricem quæſivit, quam in ſpectatæ pulchritudinis virgine *Maria Sophia* ſe inventurum haud vane credebat. Eſt enim illa *Erneſti Henrici Knorrii*, J. U. D. Conſiliarii Regii, Syndici, Logiſtæ & Scribæ Academiæ Halenſ. quem populari ſermone *Secretarium* dicunt, Filia primum genita, naturæ & induſtriæ ornamentis quam plurimis exculta. Cujus in ſocietate ſicuti *Reinhardus* ſuaviter animoque tranquillo vivere cIↃ IↃccxxi cœpit; ita ex hac amœna conjunctione quinque liberorum ſtirps ſuccrevit, tres videlicet filii ac filiæ binæ, e quibus gemini fratres, uno die ac partu editi, iterum periere, terna ſuperſtite

ſtite manente prole. Ac ne diſſertationes tantum aliquæ de ejus meritis loquerentur, novis ingenii monimentis ſemper operam dedit, inque primis A. cIↃ IↃccxxv commentationem: *de tituli Comitis Palatini Saxoniæ in litteris Henrici illuſtris origine & ſervati dein uſus ejusdem ratione*, in vulgus emiſit, multorum errores refellens ac ſingularia prorſus detegens. Quam paullo poſt libellus venuſtus eſt ſecutus, in quo fabula de Ludovico II Thuringiæ Comite, quem *Saltatorem* appellant, convellitur, quam deamarunt majores noſtri ac cœca credulitate plures repetunt depereuntque etiam nunc. Cujus rei fructum ampliſſimum hunc tulit, ut, creſcente nominis fama, ad *Strauchiana* opuſcula denuo edenda animum excitaret, præmiſſa ſimul præfatione parti primæ, quæ *de commentatoribus in Germaniam Taciti* non ſpernenda nec omnibus cognita ſuppeditat. Parata quoque ſunt, & prelo jam matura: *Vita Friderici I Bellicoſi Saxoniæ Electoris* longe eminentiſſimi; *tomi duo antiquæ lectionis monumentorum veterum*. Reliqua, in quibus erat *hiſtoria Comitum Palatinorum Saxoniæ*, itemque *Introductio in hiſtoriam Marchionum Miſnenſium*, quæ variis alioquin fabulis eſt fœdata, mors ſufflaminavit. A primis namque tenellæ ætatis annis imbecillum atque infirmum corpus in *Noſtro* obſervabatur; inque pulmonibus latitare malum nemo non agnoſcebat: idque indicabat purulentum ſputum atque pituita ab imo adducta. Ad quod quum acceſſiſſet incitatus in ſtudia impetus, auctus eſt morbus, exſiccatum corpus, oppreſſus ſpiritus, attenuatæ vires ac maxime, æquinoctio ingruente, vitioſa magis efferbuit materia, quam Medicorum artes aliquantum levare ſatagebant, non autem penitus ejicere poterant. Quare Martio menſe nuper recruduit virus, fecitque, ut in prolixum languorem incideret æger, interque abditos pulmonis receſſus oriretur abſceſſus, isque os tandem & pellis fieret. Nemo dubitet, quin, inter perpetuas mortis ſibi appropinquantis cogitationes, de vita æterna conſequenda ſollicitus is fuerit quam maxime. Quo pacto fiebat, ut ab omnibus terrenis atque domeſticis quoque rebus oculos averteret, omnibusque curis & angoribus laxatus ultimam vitæ horam lætus exſpectaret, quæ denique, inter adſtantium planctus lacrymasque, anhelanti æterna advenit, A. 1728 VIII Kalendas Majas, imminente meridie poſt horam XI.

(o)

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. XI.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB A. D ad M D. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Ser. Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit & Præfationibus auxit.

Tomus IX.

Mediolani, ex typographia Societatis Palatinæ, 1726, fol. Alphab. 8.

COnſecratus eſt hic Tomus Ser. Principi, *Antonio I* Farneſio, Parmæ ac Placentiæ Duci, quod in eo inter alia continentur, quæ ad regiones ipſi ſubjectas ſpectant. Exſtat vero hic I *Jacobi de Varagine*, Archiep. Genuenſis, *Chronicon Genuenſe* ab origine urbis usque ad A. 1297, nunc primum editum e MS. Codice Bibl. Eſtenſis & cum altero Bibliothecæ Ambroſ. collatum. Male autorem a nonnullis vocari *a Voragine*, quaſi voraginem ſacrarum ſententiarum, ut Trithemius putat, probat Cl. Editor, cum utique a patria Varagio, ditionis Genuenſis oppido, quod alii Viraginem, quaſi vicum virginis ſomniantes, alii, & rectius, Varaginem vocarunt, dictus fuerit, prout & mos tulit illius temporis, quo a patria nomen petebant plerique, & teſtatur Autor Chronici MS. poſthac edendi, qui paulo poſt mortem Jacobi noſtri vixit. Cum vero Autor, ut in aliis ſcriptis ſuis, *Legenda* imprimis *Aurea* ſeu Speculo Sanctorum (qui liber ideo ab homine

mine oris ferrei & plumbei cordis ſcriptus dicitur Ludovico Vives & Melch. Cano) nugas, fabulasque & ſaltationes extra chorum, utpote vir ſimplex non raro in Hiſtoria hac admiſerit, eas ex opere plane eliminandas duxit Cl. *Muratorius*, cauſa tamen, quare id fecerit, additis annotationibus indicata, cetera vero, quæ bonis autoribus accepta alicujus momenti eſſe judicavit, retinuit. II *Stephanardi de Vicomercato*, Ord. Præd. Poema *de geſtis in civitate Mediolanenſi ſub Othone Vicecomite Archiep.* antea editum Tomo III Anecdotorum Cl. *Muratorii*, nunc novis ejusdem annotationibus illuſtratum & cum antiquo MS. Ambroſiano collatum. Autor, Poeta, quod mireris in illa ætate, terſiſſimus, qui A. 1297 deceſſit, res ſub Othone hoc Mediolani ad A. fere 1277 geſtas eleganter deſcripſit; quem Gerh. Jo. Voſſius, Paulum Jovium improvide ſecutus, cum Gualvaneo de la Flamma, ſequenti Volumine a Noſtro inſerto, permiſcuit. III *Riccobaldi* Ferrarienſis *Pomarium Ravennatis Eccleſiæ*, ſive Hiſtoria univerſalis ab anno circiter 700 ad A. 1297, edita quidem antea a Jo. Ge. Eccardo inter Scriptores medii ævi Tomo I p. 1150, ſed nunc ope Codicis MS. Eſtenſis purgatior & auctior. Acceſſit *Compilatio hiſtorica ab initio mundi ad A. 1313*, ſive ab eodem Riccobaldo, ut Cl. Eccardus autumat, ſive ab Anonymo conſcripta, ut & *Joh. Philippi de Lignamine*, Equitis Siculi & typographi Romani, continuatio Chronici Riccobaldiani ab A. 1316 ad A. 1469, non ſolum ab eodem Eccardo, verum & ante illum Romæ 1474 edita & Sixto IV Pont. cui familiaris erat Autor, conſecrata. Ceterum cum Rubeus in Hiſt. Ravenn. *Gervaſii* prænomen dederit Riccobaldo, noluit tamen Noſter unici hujus teſtis autoritatem ſequi, nec par duxit omnia Riccobaldi, qui hiſtoriam ſuam cœperat a mundo condito, repetere, ſed antiquiora omiſit: notavit præterea, falſo a plerisque hoc opus vocari *Pomerium*, etiam in ipſis Codicibus MS. cum potius *Pomarium* dicendum ſit. Præterea cum conſtaret, eundem Riccobaldum etiam Chronicon Romanorum Imperatorum condidiſſe, quod, cum fruſtra hactenus quæſiviſſet, interiiſſe minime dubitat, incidit tamen in ejus verſionem Italicam a *Matthæo Maria Bojardo*, celebri illo autore Poematis, *Orlando Innamorato*, quod continuandum ſibi ſumpſit Arioſtus ſub tit. *Orlan-*

Digitized by Google

Orlando furioſo, autore, A. 1494 mortuo, adornatam & Herculi I Ferrariæ Duci inſcriptam, quam nunquam typis impreſſam, e Claſſenſis ac Ravennatis Monaſterii Bibliotheca accurate transſcriptam nactus eſt, & diu hæſitans, utrum re vera hic habeatur Riccobaldi Chronicon, an vero illi fuerit a Bojardo ſuppoſitum, hic tandem quarto loco, reſectis tamen quæ Caroli M. tempora præcedunt, cum prolixa & erudita præfatione vulgavit, ſubinde Latina Riccobaldi verba ex Peregrini Priſciani, qui illa adduxerat, Chronico ſubjungens. V *Hiſtoria Dulcini Hæreſiarchæ Novarienſis* ab A. 1304 ad 1307, autore ſynchrono, e Codice Bibl. Ambroſianæ a *Joſ. Ant. Saxio* producta ejusque notis illuſtrata, cui acceſſit alterius autoris coævi additamentum ex eadem Bibliotheca, cum ejusdem notulis. Celebris nimirum fuit per Italiam illo tempore Catharorum, quos Gazzaros hic per ludibrium dictos videmus, Secta, dudum ante a Gerardo Secarello de Parma diſſeminata & a Dulcino tanto cum plauſu reſuſcitata, ut bello ſacro fuerit exſtirpanda. VI *Dini Compagni Chronicon Florentinum*, Italica lingua ſcriptum, ab A. 1280 usque ad 1312, nunc primum ex Viri Cl. *Apoſtoli Zeni*, Hiſtoriographi & Poetæ Cæſarei, Codice MS. quem cum aliis Codd. diligenter collatum prelo paraverat, editum. Autor plane ſynchronus, qui ſummis in patria muneribus admotus, in ipſo Codice memoratur d. 26 Febr. 1323 e vivis exceſſiſſe, Ricordanum Malaſpinam, a Noſtro alibi vulgatum, continuaſſe quodammodo videtur, qui in A. 1281 deſiit. Ceterum graviter tantaque linguæ vernaculæ elegantia pro illo ævo ſcripſit, ut ſæpe ad illum provocaverint Academici Furfuracei in ſuo Dictionario: & ab hoc Compagno Familiam Compagnam, quæ Taurini habitat, ab ejus fratre Guidone vero utramque Florentinam deducit Noſter: an vero Dini nomen ex nomine Aldobrandini efformatum fuerit brevitatis cauſa, alii viderint. De ſcripto VII, quod *Synodum provincialem* Pergami habitam a Caſſono ſeu Caſſono Mediolani Archiepiſcopo A. 1311 ex MS. Codice Ambroſianæ exhibet, non eſt ut multa dicamus. Majorem attentionem meretur VIII Fratris *Franciſci Pipini*, Bononienſis, Ord. Præd. *Chronicon* ab A. 1176 ad finem h. e. usque ad annum circiter 1314, quo Autor vixit, ex MSto & forte autographo autoris Codice, qui exſtat in Bibliothe-

ca Eſtenſi, nunc primum vulgatum. Autor, de quo parum alioquin conſtat, Itinerarium aliaque, verſiones Latinas imprimis non plane ineptas M. Pauli Veneti de rebus Orientalium regionum, ex Italico, & Bernardi Theſaurarii de acquiſitione terræ ſanctæ, quem dedit Noſter Tomo VIII, e Gallico ſermone reliquit, quæ omnia manu exarata exſtant in eadem Bibl. Eſtenſi. Etſi vero hiſtoriam hanc ab origine Regum Francorum ordiatur, attamen cum in his, quæ A. 1176 præcedunt, utatur Scriptoribus, qui vel dudum ab aliis vel nuper a Cl. *Muratorio* in lucem ſunt editi, ea negligenda duxit Noſter, qui etiam in poſtrema hac periodo ea, quæ e Vincentio Bellovacenſi aliisque deſcripta ſunt, pleraque ſuſtulit, ne crambem ſcilicet toties coctam apponeret; reliquit tamen ei, quæ ex Riccobaldo, æquali, ijsdem verbis, raro tamen eum nominans, adduxit. Et quoniam Pipinus hic primus fere inter alia teſtamentum Friderici II Auguſti hiſtoriæ ſuæ intulerat, quod Noſter ex hoc ipſo Codice in *Pleniori Expoſitione Jurium Imperial. & Eſtenſ. in Comaclum* C. 23 produxerat, Jctus vero quidam Placentinus in *Diſſert. hiſt. polit. de Natura & qualitate Civitatum Placentiæ & Parmæ* p. 139 in ſuſpicionem adduxerat, fidem hujus monumenti, etiam a Cajetano, Caruſio, Martene & Durando editi, egregie vindicat Cl. *Muratorius*. IX Anonymi Synchroni *Chronicon Parmenſe* ab A. 1038 ad 1309, ex Codice Eſtenſi productum, cujus quidem antiquiorem & forte autographum Codicem apud Monachos Benedictinos in Monaſterio Parmenſi S. Johannis exſtare conſtat, magnopere commendat Cl. Editor, quod procul a partium ſtudio Parmenſium & vicinorum res, per Guelphorum & Gibellinorum factiones admodum turbatas, imprimis vero ſub oculis ſuis geſtas, candide deſcripſerit, ita ut hiſtoricus Parmenſis recentior Angelus paſſim ex eo poſſit emendari. Nec minorem laudem meretur X *Nicolai* Epiſcopi Botrontinenſis in Albania Relatio *de Itinere Italico Henrici VII Imp.* ab A. 1310 ad 1313, quam etſi jam Baluzius in Vitis Paparum Avenion. ad calcem Tomi II adjecerat, dignam tamen putavit Noſter, quam hic recuderet, cum imprimis e Johannis de Cermenate Hiſtoria, mox memoranda, pateat, autorem tanta apud Henricum gratia floruiſſe, ut cum aliis ab eo legatus mitteretur ad Clementem V, cui hanc

Digitized by Google

hanc ipſam hiſtoriam poſt mortem Imperatoris inſcripſit. Cum vero hæc in A. 1313 inciderit, quam ſecutus eſt ſequenti anno obitus ipſius Pontificis, facilis jam eſt conjectura, quo tempore hoc opuſculum conſcriptum ſit. Ingens vero huic Tomo decus addit XI *Ferreti* Vicentini *Hiſtoria rerum in Italia geſtarum* ab A. 1250 ſeu a morte Friderici II Imp. ad A. 1318, nunc demum e Codice Vicentino publici juris facta; quem Autorem ceu poetam & hiſtoricum elegantem ac diſertum, qui cum aliis paucis ejus temporis (natus autem videtur circa A. 1296) literas inſtaurarit, commendat G. J. Voſſius de Hiſtoricis Lat. L. III P. III Cap. IX. Optandum ſaltem fuiſſet, Noſtrum in meliorem Codicem incidiſſe, quippe duos apographos conferens, alterum altero fœdiorem reperit, & quamvis ſphalmata ſuſtuliſſet non pauca, multa tamen adhuc ſuperſunt, quorum ſenſus ita corruptus, ut intacta fuerint relinquenda. Nollet etiam Noſter, autorem nimia antiquitatis affectatione, Vicentiam *Cimbriam* & cives *Cimbricos*, Florentinos *Fæſulanos*, Piſtorienſes *Picenos* appellaſſe, & ad vituperandum culpandumque quemlibet, atque adeo ipſos Pontifices, nimis fuiſſe pronum. Acceſſere huic Hiſtoriæ quædam ejusdem *Ferreti* Poemata, nempe *de morte Benevenuti Campeſani*, Poetæ Vicentini, & imprimis Poema heroicum *de Scaligerorum origine* circa A. 1329 quatuor Libris compoſitum, quod Noſter e Veronenſi Codice primus prodidit; quibus & interſerta eſt Anonymi *Oratio in nuptias Danielis Ferreti*. Tandem iterum in fine hujus Tomi comparet XII. *Johannis de Cermenate*, Notarii Mediolanenſis, *Hiſtoria de ſitu, origine & cultoribus Ambroſianæ urbis ac de Mediolanenſium geſtis ſub Imperio Henrici VII* ab A. 1307 ad 1313, quam Cl. Muratorius Anecdotor. Tomo II p. 31 primum dederat. Vixit is A. 1330, ut ex Gualvaneo de la Flamma patet, & ſcripſit ſtylo ſatis eleganti, ut inter inſtauratores literarum merito locum inveniat. Acceſſere quoque poſtremo variantes lectiones, e Codice vetuſtiſſimo & eodem, ut videtur, Seculo, quo Autor vixit, exarato, qui apud Comites de Capitaneis, Patritios Mediolanenſes, exſtat, a Viro Cl. *Phil. Argelato* excerptæ.

NOVISSIMÆ EPHEMERIDES MOTUUM

Cœleſtium e Caſſinianis Tabulis ad Merid. Bonon. computatæ ex A. 1726 ad 1750, autoribus EUSTACHIO MANFREDIO *& Sociis.*

Tomi II.

Bononiæ, apud Conſt. Biſarrum, 1725, 4.
Alph. 4 pl. 4 Tab. æn. XV.

EPhemerides Aſtronomicas, quarum Tomos II priores produximus Supplem. T. VII p. 15 ſq. continuaturus Celeberrimus *Manfredius* in præfamine Socios nominat, a quibus in tædioſo hoc opere adjutus fuit, *Jacobum Parmam*, *Joſephum Bolſium Marcheſium*, *Joannem Baptiſtam Banderium*, *Dominicum Weber*, *Carolum Hebertum Monachum Hieronymianum*, & *Joſephum Antonium Nadium*, qui tamen poſt annum primum ſuſceptæ operæ deceſſit. Deinde docet, qua accuratione loca e tabulis depromta fuerint pro quolibet planetarum, quomodo bini ſemper & variis methodis deliquia Luminarium inveſtigaverint, & quæ ratio ſit, quod a Caſſinianis Tabulis recedendum non putaverit, licet, ipſo fatente, Ephemerides inde deductas ſæpe non contemnendis diſſidiis a cœlo aberraſſe deprehenſum ſit. Quam in rem, & ut Aſtronomis tabulis Caſſinianis (editæ hæ tabulæ non ſunt, ſed a Clariſſimis & Celeberrimis *Jacobo Caſſino*, filio *J. Dominici*, & *Maraldo*, nepote, quotidianis obſervationibus perficiuntur) utentibus gratum faciat, obſervationum in priorum Ephemeridum annos incidentium & variis in locis habitarum ſeriem ſelectam conſignat, & cum determinationibus illarum Ephemeridum confert. Tabulæ adjectæ projectiones exhibent Eclipſium Solarium, nec fere quicquam in ipſa Ephemeridum diſpoſitione mutatum eſt, quod tanquam a prioribus diverſum annotari magnopere referret.

BIBLIOTHECA HISTORICO-PHILOLOGICO-THEOLOGICA.

Tomi VIII.

Bremæ,

Bremæ, typis Rod. Hofferi, Tom.I, 1718, T. II & III, 1719, T.IV, 1720, T. V, 1721, T.VI, 1722, T. VII, 1723, T. VIII, 1725, 8. Alph. 24 pl. 18½.

QUale opus olim *A. 1702 p. 201 ſqq.* laudavimus, cum Halæ editas *Obſervationes ſelectas ad rem literariam ſpectantes* recenſeremus, tale & hic exhibemus, haud dubie referendum inter *Acta eruditorum Germanorum ac Belgarum*. Scilicet duo clariſſimi Theologi iidem ac Philologi, Theodorus Haſæus & Frid. Adolphus Lampius, Eccleſiæ Bremenſis Paſtores, in prima Præfatione invitarunt doctos, ut ſingulares diſſertatiunculas novam vel Scripturæ ſacræ vel Theologiæ vel Hiſtoriæ eccleſiaſticæ lucem allaturas ipſis mittant certis edendas voluminibus. Ac ſucceſſit eis conſilium hoc ex voto, quanquam abſoluto tertio Tomo evocatoque in Ultrajectenſem Academiam Lampio, ſolus Haſæus curam hujus Bibliothecæ geſſerit. Cujus in recenſione ne nimium conſumamus ſpatium, ſola Diſſertationum argumenta repræſentaturi ſumus. In *Tomo* videlicet *primo* (continet autem quisque Tomus ſex Faſciculos,) exſtat Joan. d' Outreinii *Diſſ. ad Jerem. XXX, 21*; Jac. Haſæi *Computatio menſium itineris Paulini, quod Hieroſolymis Romam ſuſcepit, Actor. XXVII & XXVIII*; Theod. Haſæi *de titulo Pſal. XXII, quo ſignificari per* Hajeleth Haſchachar *organum muſicum probatur*; Frid. Ad. Lampii *Harmonia utriusque Decalogi exemplaris, Exod. XX & Deut. V*; *Refutatio narrationis, quam de ejectione Joan. Arndii fecit A. W. Boemius*, una cum Th. Haſæi *ad illam refutationem obſervationibus*; Ant. Drieſſen *Reſponſio ad dubium a Deuſingio circa loca quædam Apocalypſeos motum, & examen hypotheſeos L.C. Sturmii de numero Beſtiæ 666*; Herm. Deuſingii *de eodem numero cogitationes*; Chriſt. Funccii *Catalogus V. D. Miniſtrorum in urbe Auricenſi*; *Index librorum Theologicorum A. 1717 a Reformatis editorum*; Herm. Deuſingii *Commentarius in Pſalmum LXVIII*; Gerh. Outhovii *Demonſtratio divinitatis Chriſti ex maris & ventorum ſedatione, Marci IV, 39*; Hadr. Relandi *de Tryphone Judæo, Juſtini Martyris antagoniſta*; Theod. Haſæi *de XCIX juſtis pœnitentia non indigentibus, Luc. XV, 7*; Mart. Lutheri *Epiſtola inedita, cum notis Jo. Lud. Bunemanni*; *Hiſtoria eorum,*

qua

quæ circa J. H. Hottingeri *Disquisitionem* de revelationibus extraordinariis, *ejusque a munere Professoris in Acad. Marpurg. abdicationem contigere*; Sam. Konig *Prognosticon de interitu regni Turcici ab A. 1717 exspectando*; *vita Joan. d'Outreinii*, & *Catalogus librorum ejus*; *nova Theologico-historico-literaria*; G. Outhovii *Specimen collationis textus V. T. Hebraici cum versione τῶν LXX*; Frid. Christ. Neubour *Annotationes philologicæ in quædam N. T. loca*; Jo. Alph. Turretini *Cogitationes de variis Theologiæ capitibus*; Jac. Hasæi *Animadversiones in quædam sacri codicis loca*; Hadr. Relandi *de* uxore domiseda *ad locum Tit. II, 5*; Jo. Ge. Eccardi *de Orosii Hormista mundi*; Dion. Alex. Roellii *de imagine Dei in homine*; *Edictum Senatus Tigurini contra fanaticos*; Jo. Laur. Moshemii *Demonstratio Sectæ Nicolaitarum adversus ejus oppugnatores*; G. Outhovii *Collationis textus Hebraici cum LXX continuatio*; C. A. Heumanni & Fr. Ad. Lampii *de Abrahami visione Christi, Joan. VIII, 56*; *Epistola, qua mendacium nunquam licitum esse demonstratur*; Jo. Diecmanni *conjectura de Ormista Orosii*; *de scriptis eristicis Driessenii, Honertii, & Wittichii*; Outreinii *de piscina Bethesdæ*; Steph. Viti *de liberi arbitrii conciliatione cum divina prædestinatione*; *Annotationes de Mich. Serveto*; Camp. Vitringæ F. *de lucta Jacobi cum angelo*; Deusingii *de resurrectione spirituali Joan. V, 28*; *Salus Hiskiæ per Esaiam prænuntiata*; C. A. Heumanni *Resolutio ænigmatis Apocalyptici cap. XIII, 18*; *literæ Regum, Principum, & Magistratuum ad Remp. Francofurtensem pro impetrando Reformatis templo*; *Anecdota Theologorum Reformatorum judicia de irenico Joan. Duræi consilio.*

Tomo secundo sistitur Outreinii & Gerh. Croesii *Diss. de velando propter angelos capite muliebri, 1 Corinth. XI, 10*; F. C. Neubour *de exercitio corporali, 1 Tim. IV, 7*; Th. Hasæi *de martyre Bremensi, Joan. van der Wyck*; Deusingii *exegesis Psalmi XCIX*; *Observatio, qua probatur, Clementem Alex. punctorum atque accentuum Hebraicorum non meminisse*; *Catalogus V. D. Ministrorum Ecclesiæ Reformatæ Amstelodamensis*; Moshemii *de die Christi ab Abrahamo visa, Joan. VIII, 56*; Outhovii *de*

mon-

Digitized by Google

montibus Sionis & Moriæ; J. G. Eccardi *de origine vocis* Kirche; *præsens status Academiæ Basileensis; Epistola Bullingeri ad Melanchthonem; vita Gerh. Croesii; Literæ, quibus Pontifex Rom. Archiepiscopo cleroque Bremensi commendavit Concilium Tridentinum; Testimonia veritatis e Nic. de Lyra Comment. in V. & N. T. excerpta;* Jo. Jac. Scheuchzeri *Specimen Physicæ sacræ;* Jo. Christ. Bielis *de purpura Lydiæ, Act. XVI, 14;* Steph. Viti *autoritas rationis* contra ψευδεξμηνείαν loci *2 Corinth. X, 5, vindicata;* Jac. Hasæi *de* תורים, *quas classis Salomonis attulisse legitur; Relatio de motibus religionis causa in Comitatu Saynensi ortis;* Jo. Bapt. Ottii & Th. Hasæi *de Christi sacrificio* εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, *Eph. V, 2; conspectus Professorum, qui in illustri Gymnasio Tigurino A. 1718 docuerunt;* Heumanni *loci Phil. II, 6, explicatio;* Lud. Christ. Miegii *Observationes sacræ;* B. P. Karlii *vera ordinis ac temporis Apocalyptici ratio;* Neubourii *de battologia ethnicorum, Matth. VI, 7;* Outhovii *de voce* הרום *Psal. II, 7;* Lampii *de cornu salutis fulgido; vita Herm. Alex. Roellii; Epistola de Naudæi refutatione Commentarii philosophici Bælii; Relatio de mirabili sanatione mulieris in ptochotrophio Bremensi;* Deusingii *Exegesis Psalmi XIX,* cum *spicilegio Lampii;* Moshemii *de vera ætate libelli ab Athenagora pro Christianis conscripti;* Perizonii, Outreinii & Lampii *de loco Actor. XIII, 32; Documenta quædam, recentissimam Ecclesiæ Reformatæ in Archipalatinatu afflictionem concernentia;* Karlii *defensio suæ Chronotaxeos Apocalypticæ;* Jac. Hasæi *Observationes ad illustria quædam sacri codicis loca;* Yvonis Gaukes *Epistola de mirabili mulieris Bremensis sanatione.*

Tertio in *Tomo* exhibetur Moshemii *Diss. de Talismanibus Apollonii Tyanæi;* Andr. Norrellii *de avibus* arbeh, solam, chargol & chagab, *Levit. XI, 20, 21, 22;* *de vita, morte & scriptis Petri Poireti;* Mich. Rossalli *ad Apoc. II, 13 & 17;* Th. Hasæi *de throno Satanæ apud Pergamenos, Apoc. II, 13; Assertio juris, quod Reformatis competit, possidendi templum Francofurti ad Mænum; conspectus hodiernus Academiæ Ultrajectinæ;* Jo. a Lasco *Epistola inedita ad Conr. Pellicanum;* Herm. van de Wall *Obser-*

ſervationes miſcellaneæ; Theod. Haſæi *ad Coloſſ. I, 24*; Almelovenii *illuſtratio multorum ſacræ Scripturæ locorum*; Jac. Haſæi *de inquinatis Sardenſium veſtimentis, Apoc. III, 4*; Heumanni *Refutatio narrationis de Johanne Apoſtolo in fervens oleum conjecto*; Joann. Dan. Schrammii *de vocibus* אוב & אריאל *Eſaiæ XXXIX, 1*; *memoria Jo. Rod. Rodolphi*; *Urpheda Chriſtoph. Gundermanni*; Wilhelmi, Archiepiſcopi Cantuarienſis, *Epiſtola ad Theologos Helvetiæ, una cum horum reſponſionibus*; Heumanni *de Columba, quæ ex S. Polycarpi rogo evolaſſe narratur*; Outhovii *Diſſ. qua probat*, Rahab & Rachab *diverſas fuiſſe mulieres*; Jac. Staalkopfii ad *Actor. XVII, 28*; *Relatio de celebrata Tiguri atque alibi in Helvetia memoria reformationis religionis*; P. S. *de ſeptem Diaconis, Actor. VI, 7*; Henr. Muhlii *de etymo vocis* Kirche; Th. Haſæi *de formali ſignificatione τῦ* קרא & קר; Jo. Jac. Breitingeri *Epiſtola de Synodo Dordracena*; Gaukes *de miraculis Biblicis*; Outhovii, *quod βδέλυγμα ἐρημώσεως, Matth. XXIV, 15, ſit exercitus Romanus*; Bielis *de Judæis ex omni gente congregatis, Actor. II, 5*; *libellus ſupplex Regi Poloniæ, Auguſto II, A. 1718 a diſſidentibus oblatus*; Jo. Ge. Michaelis & Lampii *de Sanctis cum Chriſto in vitam revocatis*; Jac. Elsneri *ad Coloſſ. I, 24*; Wilhelmi, Archiepiſcopi Cantuar. *Epiſtola ad Reformatos in Palatinatu*; *memoria* Fr. Burmanni *junioris, Theologi Ultrajectini*; Deuſingii *Exegeſis Pſalmi XC & XCI*; Karlii *de vero ſenſu viſi Danielici de quatuor beſtiis*; P. S. *de Libano, ut emblemate Eccleſiæ*; Outreinii *de Melchiſedeco*; Elsneri *ad Luc. XV, 22*; Herm. Reiners *Obſervationes ſacræ*; Lampii *de βδελύγματι ἐρημώσεως, Matth. XXIV, 15*; Jac. Haſæi *de Ononychoete, Chriſtianis affecto numine*; Outreinii *ad Matth. VIII, 11*; Lud. Wolters *Loca ſelecta Rabbinica e libris* Sohar & Rabboth, *Scripturam S. illuſtrantia*; *Epiſtolæ inditæ Bullingeri, Buceri & Sturmii de controverſia Sacramentaria*; *vita Johannis la Placette*; *vita Abr. Trommii*; Almelovenii *de tabernaculo Dei.*

In *quarto Tomo* reperitur (potiora nunc libet ſcripta commemorare, non omnia, ne lectori pariatur faſtidium,) Moshemii *Diſſ. de Joanne in fervens oleum conjecto*; Heumanni *Explicatio ſeptem*

Digitized by Google

ſeptem locorum e Proverbiis Salomonis cum mantiſſa de Lemuele ; Schrœdelii *Dubia circa ideas innatas* ; Montfauconii *de pueris ab Athanaſio puero baptizatis, deque anno mortis Athanaſii* ; Heumanni *Explicatio ſeptem locorum ex Epiſt. ad Romanos* ; *Academiæ Genevenſis hodierna facies* ; Jac. Haſæi *Vindiciæ Vulgati Interpretis* ; Jo. Jac. Hottingeri *memoria Synodi Dordracenæ* ; Heumanni & Th. Haſæi *de Theophilo Lucæ* ; *hodiernus ſtatus Academiæ Lauſannenſis* ; Jac. Haſæi *de civitate, in qua Lucas Evangelium conſignaſſe ſcribitur* ; Th. Haſæi *de phraſi Hebræorum*, tegere pedes, *id eſt, ſomnum capere* ; *vita Jo. Chriſt. Pfaffii* ; Heumanni *de Philoſophia Chriſtiana ad 1 Joan. II, 20* ; Th. Haſæi *de baptizatis Chriſto indutis, Gal. III, 27* ; Jac. Haſæi *de Lucæ Theophilo.*

Tomo quinto continetur Schelhornii *Diſſ. de* ἐυτραπελίᾳ *Eph. V, 4* ; *vita Alberti* zum Felde ; Henr. Brencmanni *Conſilium de Societate quadam literaria conſtituenda* ; Heumanni *de docta ignorantia* ; Relandi & Th. Haſæi *de barbaris & Scythis, Coloſſ. III, 11* ; *vita* Jo. Henr. Maji, *& Catalogus librorum ejus* ; Outhovii *de Sabbatho* δευτεροπρώτῳ, *Luc. VI, 1* ; Altmanni *de gallicinio, a Petro in ædibus Pontificis audito* ; Th. Haſæi *de* Levi, *Luc. V, 2 ſqq. quem Judam Thaddæum eſſe oſtenditur* ; Matur. Veyſſ. la Croze *Diſſ. qua oſtenditur, ſcriptorem Quæſtionum ad orthodoxos, qui vulgo putatur eſſe Juſtinus Martyr, eſſe Diodorum Tarſenſem* ; Jo. Arn. Noltenii *Epiſtola de La Crozii Lexico Ægyptiaco & Armenico* ; J. C. Viſcheri *Epiſtola ex Malabaria ſcripta, in qua de ſtatu religionis in illis oris diſſeritur* ; Steph. Viti *Diſſ. qua Auguſtini, Lutheri, ſupralapſariorumque ſententiæ a Manichæismi nota abſolvitur* ; *vita & ſcripta Herm. Deuſingii* ; J. E. Harckenrothii *Diſſ. de Rahele, qua oſtenditur, eo nomine Jerem. XXXI, 15, & Matth. II, 18, non matrem Joſephi, ſed urbem Judæ indicari* ; Schelhornii *de* διχοτομίᾳ *ſervi nequam, Matth. XXIV, 51.*

E *ſexto Tomo* nobis commemorabuntur Sam. Battierii *Obſervationes ad loca quædam N. T.* Joannis a Laſco *Sylloge epiſtolarum ineditarum, cum annotationibus* Th. Haſæi ; Schelhornii *Diſſ. de* μετεωρισμῷ *Luc. XII, 29* ; Jo. Buxtorfii *de Alcorani*

editione Arabica ejusque versionibus; *vita Jo. Henr. Ottonis*; Jac. & Theod. Hasæi *Diss. ad Esaiæ XVIII, 1, qua ostenditur, per* ארץ צלצל כנפים *Ægyptum denotari*; Jac. Frid. Reimmanni *de valle Josaphat*; V. B. S. *de Caroli M. contra imagines libris, eorumque primo editore*; Jo. Christ. Harenbergii *de cœlo tertio Pauli*; Jo. Godofr. Lakemacheri & Th. Hasæi *de palo carni Pauli dato, 2 Corinth. XII, 7*; *hodiernus status Academiæ & Bibliothecæ Bernensis*; *vita & scripta Campegii Vitringæ*; Reimmanni *specimen Lexici Paradoxologici*; Petri Zornii *de cœlesti epulo sapientiæ, Prov. IX, 2*; Harkenrothii & Th. Hasæi *de monte, in quo Christus a Satana tentatus est*; Zuinglii & Urb. Regii *quinque Epistolæ ineditæ*; Harenbergii *de ovis Paschalibus*.

Tomi septimi hæ Dissertationes præ ceteris laude dignæ videntur: Gerh. von Mastricht *Canon S. Scripturæ secundum seriem seculorum N. T. collectus*; Harenbergii *de miraculo ad Siloah, Joan. V*; Joach. Christ. Jehringii *de Ukonis Walles vita, libris atque erroribus*; Krumholzii *de διχοτομεῖν, Matth. XXIV, 51*; Harkenrothii *de memorabilibus Bibliothecæ Embdensis*; *Index Professorum, nunc in Academiis Oxoniensi & Cantabrigensi docentium*; Harenbergii *de Magis Judæis, Matth. II, 1*, & *de antiquitate versionis N. T. Syriacæ*; Th. Hasæi *de gente Kaf Kaf, Esa. XVIII, 2*; G. Mastrichtii *de Jodutha*; Petri von Sarn *de angelo Satanæ colaphizante Paulum*; Harenbergii *de vento in meridie noxio, Psal. XCI, 6*; Schelhornii *de baptismo pro mortuis, 1 Corinth. XV, 29*; *Historia* Formulæ Consensus *Helveticæ*; *vita Henr. Hulsii*; Th. Hasæi *de Jodutha*; Schelhornii *de vita & scriptis Pauli Scalichii*; Th. Hasæi *de meritis Bremensium in rem Christianam ante Reformationis tempora*.

Ex *octavo* denique *Tomo* produci imprimis merentur Jehringii *Diss. de regione Tarschisch*; Jo. Alberti *Specimen Observationum criticarum in Hesychium*; *conspectus Ecclesiarum Reformatarum, quæ sunt in Polonia & Lithuania*; D. Duchatii *de ætate G. Postelli*; Justini Mart. Glæseneri *de origine vocis Musulmanni*; Andr. Rizii *de origine vocis* Ostern; Th. Hasæi *de Saxonum idolo, Ostera*; Harenbergii *exegesis Psalmi CXVIII*; *de vita*

Digitized by Google

vita & morte Rodolphi Gualtheri; Th. Haſæi *de vera origine & ſignificatione vocis Aſtartes*; Conradi Mel *de lapide Puch, Eſa. LIV, 11*; Anonymi *de vulpibus Simſonis*; Glæſeneri & Th. Haſæi *de gemino Judæorum Meſſia*; Sam. Battierii *Obſervationes in decem N. T. loca*; Harenbergii *de rore Hermonis deſcendente in montes Sionis, Pſal. CXXXIII, 3*; Jo. Stengelii & Th. Haſæi *de duplici Chriſti ſtatu, Eſa. LII, 13*; Pauli Hachenbergii *Epiſtola de ſtatu Labadiſtarum.*

Apparet, hoc opus eo, quo exceptum fuit, applauſu dignisſimum eſſe, nec dolendum, Celeberrimum Haſæum *Bibliothecæ* huic impoſuiſſe finem. Nam idem Vir eximia eruditione præditus laudati operis continuationem jam exhibere cœpit, emittens per vices *Muſeum Hiſtorico-Philologico-Theologicum*, cujus tres jam Partes prodiere in publicum.

THE SCHEME OF LITERAL PROPHECY.

h. e.

SCHEMA PROPHETIÆ LITERALIS, CONſideratum in repræſentatione controverſiæ recentiſſimæ, cui occaſionem dedit libellus, ſub titulo: Diſcurſus de fundamentis & rationibus religionis chriſtianæ.

Londini, 1727, 8.

Alph. 1 pl. 7.

AUtor hujus Schematis Prophetiæ literalis, quicquid diſſimulare ſtudeat, ab autore libri *Grounds and Reaſons of the Chriſtian Religion*, hoc eſt, *fundamenta & rationes Religionis Chriſtianæ*, quem *Antonium Collins* nominari ferunt, plane non diverſus, ſed purus putus eſt ipſus, quod non tantum variis conjecturis facile eſt conſequi; ſed ab ipſo etiam *Schematis* hujus autore male celatur, quippe qui in hoc libro interdum perſonæ, quam ſuſtinet, oblitus, ſe ipſum manifeſte prodit, uti inter alia pag. 361, ubi ea, quæ *Sykius* contra doctrinam de typis protulit, examinaturus, quæſtio, inquit, *inter illum & me eſt &c.* & paulo poſt: *ut determinetur hæc quæſtio inter nos &c.* Lubet vero

pauca quædam de origine & ſtatu hujus controverſiæ præmittere, quo facto, librum ipſum, quam breviſſime poterimus, excutiemus.

Celeberrimus *Whiſtonus*, Vir rerum mathematicarum ſcientia, quam Theologia ac interpretandi arte inſtructior, in octo ſermonibus, ante aliquot annos, pro legato Boylii, habitis, ſtatuerat: *Omnia vaticinia Veteris Teſtamenti de Meſſia unice & literaliter Salvatorem noſtrum Jeſum Chriſtum reſpicere: Syſtema vero, quod duplicem ſenſum admittit, deſtruere religionem Chriſtianam, eamque riſui & ludibrio profanorum, incredulorum & infidelium exponere.* Sed cum ipſa ocularis inſpectio & Novi Fœderis cum Vetere collatio monſtraret, hanc theſin ſæpius fallere; homo in medio luto erat. Ut ergo ſe expeditum ex impedito faceret, de fumo, ut vetus proverbium loquitur, ad flammam ſe proripere, ipſumque Codicem V. T. quam ſententiam ſuam mutare maluit, edito hunc in finem *ſpecimine reſtaurationis textus authentici V. T. & defenſionis citationum ex iſto in N. T. factarum*, quo profecto nihil facere poterat inconſultius, nihil inconſideratius. Nam ſic demum profanis & incredulis albis dentibus ridendi & religionem ludificandi ampliſſimus aperiebatur campus. Imprimis Collinus noſter, reperiſſe ſe aliquid cati conducibilisque conſilii, ad deſtruendum Chriſtianismum, ratus, A. 1724 edidit *Diſcurſum* ſciolum, captioſum & virulentum, *de fundamentis & rationibus religionis Chriſtianæ*, in cujus parte altera, *nullum oraculum Veteris Teſtamenti literaliter de Chriſto agere*; in altera vero, quod facillime poterat, *Codicem V. T. quem habemus, non mutatum, ſed eundem eſſe, quo Chriſtus & Apoſtoli quondam uſi ſunt*, probare inſtituit, ut ex his præmiſſis concluſionem eliceret: *Ergo religio Chriſtiana nullo nititur fundamento, nulla ratione*; ſed ridicula & Deiſtarum contemtu digna eſt. Ne vero injurii in Autorem eſſe cenſeamus, audiamus ipſum, in libro noſtro *pag.* 7 hæc proferentem: *Schema*, ſeu argumentum, *diſcurſus de fundamentis* & rationibus Religionis Chriſtianæ, *ſequens eſt: Chriſtianismum fundari in illa perſuaſione, qua creditur Jeſum eſſe Meſſiam Judæorum, ſive eminentem illam perſonam, quam venturam in Veteri Teſtamento prænunciatum eſt:*

At

At de eminenti illa Perſonæ nihil in eo prænunciatum eſt, literaliter & primarie (ſed typice, allegorice, ænigmatice, ſpiritualiter & ſecundarie) id quod apparebit, ſi conſideremus ſingulas citationes ab Apoſtolis aliisque hunc in finem productas, ut probetur Jeſum eſſe Meſſiam, vel dari aliquem Meſſiam. Unde adverſarii Diſcurſus concludunt, Autorem ejus velle inferre; Chriſtianismum eſſe ſine fundamento; cum non habeat fundamentum rationale, ſed imaginarium.

Non poterat non hic Iſmael plurium manus in ſe concitare. Unde non modo *Whiſtonus* (cujus reſponſiones Menſe Mart. anni ſuperioris 1728 p. 115, 119 enarravimus) cum

ignem, cujus ſcintillas ipſe dediſſet,
Flagrantem late & rapientem cuncta videret;

ſed etiam *Chandlerus, Sykius, Laventonus, Bullockius* & triginta alii, quorum catalogum Autor noſter, non ſine faſtu & quaſi re bene geſta, in Præfamine ad lectorem enumerat, calamum in petulantiſſimum librum ſtringebant. His omnibus hoc libello reſpondetur, præſertim vero *Defenſioni Religionis Chriſtianæ*, a Viro maxime Reverendo *Eduardo Chandlero, Epiſcopo Coventrienſi & Litchfeldenſi* A. 1725 editæ; quem adverſarium, ob dignitatis, qua ſplendet, eminentiam, vaniſſimus homo, ex tam multis, præcipue videtur ſibi elegiſſe. Liber quoque, ne vulgo deſtinatus videatur, Magnati cuidam (*Mylord* * * *) cujus nomen non apparet, & fortaſſis Autori, æque ac nobis, ignotum eſt, inſcriptus, per omnes paginas infinitis allegationibus, nunc Anglice, nunc Gallice, nunc Latine, *μετὰ πολλῆς φανλοτίας*, productis, turget; ut nullibi non, quantum maligna voluntas, tantum inanis ſcientiæ oſtentatio tranſluceat. In ipſa tractatione Autor, quicquid ſophiſtarum ſchola nefariæ habet artis, adeo in finem ſuum contorquet, ut non raro, ex viro bono in rabulam latratoremque convertatur. In *Capite I, II, III & IV* id agit, ut perneget, *Judæos* Meſſiam in ſenſu theologico, h. e. reſtauratorem & redemptorem generis humani exſpectaſſe, multo minus autem ullam hujus rei notionem ad *Gentiles* perveniſſe, contendat, qua occaſione non tantum Sybillarum folia, ſed etiam *pag 34 ſeqq.* capita duo priora Evangelii Matthæi ſpuria & ſuppoſititia eſſe probare annititur,

atque

atque hiſtoriam de adventu Magorum, de Stella ipſis prælucente, & de infanticidio Bethlehemitico, inter τὰ ἄπιστα refert. *Cap. V* duodecim oracula V. T. nempe: *Malach. III, 1, Malach. IV, 5, 6, Hag. II, 7, 8, Zachar. IX, 9, Zachar. XII, 10, Dan. II, 44, Dan. VII, 13, 14, Dan. IX, 24–27, Micha V, 1, Habac. II, 3, 4, Amos IX, 11, 12, Eſa. LII, 13* usque *LIII, 12*, quæ de Chriſto ut Meſſia literaliter agere, Chandlerus aſſerit, ſuo more examinat, & in omnia alia detorquet: qua in re *Judæos* & *magnum* ſunm *Grotium* ubivis obtendit. Cum vero vaticinia Danielis de Meſſia nimis clara ſint, nec in aliud ſubjectum commode quadrent, conſultius duxit Autor, nodum hunc diſſecare, quam ſolvere, eique fini maximam partem hujus capitis & ſingularem *Additionem* in fine libri in hoc impendit, ut majori audacia, quam ingenio lectori, ſi fieri poſſet, perſuadeat, librum Danielis a Daniele non confectum, nec tempore captivitatis Babylonicæ a Propheta, ſed diu poſt a quodam falſario, qui Danielis nomen mentitus fuerit, conſcriptum, adeoque nullius autoritatis eſſe. *Cap. VI* aliæ quædam Prophetiæ: e. g. *Gen. III, 15, Deut. XVIII, 15*, conſiderantur, & *Whiſtoni plenariæ reſponſio* dignis excipitur modis. *Cap. VII* typicas Prophetias V. T. a Chandlero productas ex *1 Sam. VII, 12 ſeqq. 2 Sam. XXIII, 1, Zachar. VI, 9 ſeqq.* Autor eludere conatur. *Cap. VIII* autem, quinque Prophetias in N. T. citatas, ut, *Matth. I, 22, 23, Matth. II, 15, Matth. II, 23, Matth. XI, 23, Matth. XIII, 34, 35*, non *literaliter*, ſed *typice*, eſſe impletas evincere ſatagit. *Cap. IX* tractat de vi & pondere Prophetiarum ad ſtabiliendam fidem veritatemque religionis Chriſtianæ; ubi Prophetias, earumque impletionem longe præfert omnibus miraculis. Hæc enim fallacia admodum, illas autem (quas nullibi extare, nec unquam vere impletas fuiſſe præſupponit) certiſſima miſſionis Jeſu Chriſti teſtimonia eſſe putat. *Cap. X* formulam illam: *ut impleretur*, toties in N. T. occurrentem, *realem impletionem*, non phraſium quandam *accommodationem*, indicare probat. *Cap. XI* de *Vaticiniis typicis* argute ſatis, ſed malo ſemper animo, diſſerit. *Caput XII* laudibus Hugonis Grotii unice deſtinatum eſt, quas tanto quidem viro minime invidendas eſſe putamus; miramur tamen, Autorem noſtrum, dum Grotio ſuo, *duplicem ſenſum Prophe-*

phetiarum qualitercunque firmanti, tam alacriter aſſentitur, eidem, *veritatem chriſtianæ regionis* apodictice demonſtranti, fidem non habere. *Capite* denique *XIII*, quod ultimum eſt, Chandlero falſas allegationes, & artes diſputandi illicitas, imprimis vero, quod Magiſtratum civilem in auxilium contra adverſarium ſuum advocaverit, Autor exprobrat, ſimulque felicitatem Nationis Britannicæ ſub Rege *Georgio I*, cujus ſacratiſſima Majeſtas, ne veritatis indagationi ulla fiat remora, cuilibet, quod verum exiſtimat, ſentire, & quod ſentit, dicere permiſit, in cœlum effert. Qua felicitate dum adeo abuti Anglorum aliquos videmus, merito illis, cum ſagaciſſimo quodam eorum populari, acclamamus: *Tot benedictionibus quaſi obruti, cur non eſtis felices?* Vid. *Penſées libres ſur la Religion &c. cap. XII.*

A DISCOURSE ON THE MIRACLES OF our Saviour &c.

hoc eſt,

DISCURSUS DE MIRACULIS SALVATORIS noſtri in ratione ad præſentem controverſiam inter Infideles & Apoſtatas; Autore THOMA WOOLSTONIO, nuper in Collegio Sidnæo Academiæ Cantabrigienſis Socio.

Londini, ſumtibus Autoris, apud bibliopolas Londinenſes & Weſtmonaſterienſes, 1727, 8.

Plag. 5.

CUm Antonius Collins, Autor librorum, qui ſub titulis *Grounds & Scheme* proſtant, de quibus dictum paulo ante hac ipſa Sectione, contra communes interpretationes Scripturæ, unde argumenta pro ſtabilienda religione Chriſtiana petuntur, calamum ſtrinxiſſet, & orthodoxi Theologi cauſam ſuam contra eum defendere anniterentur; *Woolſtonius* hic, Mediatoris quaſi vices in ſe ſuſcepturus, illum in numerum infidelium, hos in numerum apoſtatarum retulit, propterea quod illius ſcripta ad deſtruendam religionis chriſtianæ veritatem tendere, hos vero a primitiva Patrum doctrina deſciviſſe exiſtimet. Lites igitur compoſiturus,

librum edidit ſub titulo: *The Moderator between an infidel and an apoſtate*, hoc eſt, *Moderator* aut, ſi mavis, *Mediator inter infidelem & apoſtatam.* In eo contendit, miracula a Jeſu patrata, prout hodie explicantur, nil facere ad probandum divinam ejus autoritatem & quod ſit Meſſias; immo quædam ejus miracula, prout ab Evangeliſtis commemorantur, nunquam fuiſſe patrata, ſed quæ ab iis referuntur, accipi debere tanquam narrationes propheticas & parabolicas ejus, quod myſterioſo quodam & magis admirando modo ab ipſo fuerit factum. Opinio iſta ipſummet in ſuſpicionem infidelitatis adduxit, ut hoc nomine ex Collegio fuerit expulſus autoritate *Edmundi* Epiſcopi Londinenſis, quemadmodum ex dedicatione colligitur, qua præſentem Diſcurſum eidem inſcribit. Sententiam igitur ſuam vindicaturus, hunc de miraculis diſcurſum conſcripſit, in quo hanc primitivam Patrum Eccleſiæ doctrinam eſſe tuetur, ſuamque confitetur, hiſtoriam vitæ Jeſu, prout ab Evangeliſtis fuerit conſcripta, eſſe emblematicam repræſentationem vitæ ſpiritualis in animabus hominum, & miracula eſſe typos operationum myſteriofarum in iisdem; quatuor vero Evangelia nulla ex parte hiſtoriam literalem continere; ſed ſaltem Syſtema Philoſophiæ aut Theologiæ myſticum. Et hanc quidem opinionem tanto fervore defendit, ut hiſtoriam vitæ ac miraculorum Chriſti in ſenſu literali acceptam fabellam abſurdam & incredibilem, plenam contradictionum & male cohærentium appellare minime vereatur, cum e contrario ſenſus myſticus nihil contineat abſurdi & quod dedeceat perſonam Chriſti. Rogat Theologos Anglos, ut, antequam zelo exardeſcant, *Theophilum Antiochenum, Origenem, Hilarium, Auguſtinum, Ambroſium, Hieronymum, Chryſoſtomum, Joannem Hieroſolymitanum* & *Theophylactum* in Evangelia commentantes legant: ita etiam fore confidit, ut ſuum de miraculo diſcurſum probent, ſibique in proſequendo opere aſſiſtant, haudquaquam vero primitivam Patrum doctrinam perſequantur. Videamus vero, quomodo Noſter ſententiam ſuam adſtruat & a ſuſpicione infidelitatis, in quam adductus eſt, ſeſe liberet. Ad tres propoſitiones revocat, quæ in præſente diſcurſu inculcat. Contendit nimirum, 1) miracula, quibus Jeſus ſanaſſe dicitur omnis generis morbos, in ſenſu literali

acce-

Digitized by Google

accepta non esse opera, quæ deceant Messiam, nec validum præbere argumentum ad probandum divinam ejus autoritatem in fundamentum religionis; 2) sensum literalem quorundam miraculorum, prout ab Evangelistis referuntur, involvere contradictiones atque improbabilem & incredibilem esse, consequenter eadem aut prorsus non, aut saltem ex parte eo, quo hodie creduntur, modo non fuisse patrata, sed narrationes Evangelistarum esse propheticas & parabolicas ejus, quod mysterioso & magis admirando modo in animabus hominum operetur; 3) Jesum ad miracula tanquam argumentum divinitatis provocantem proprie & ultimo non ad ea respicere, quæ in carne patravit, sed ad mystica quædam, quæ in spiritu facturus erat, quorum illa, quæ in carne patravit, nonnisi mera quædam umbra ac typus sint. Multum hic setribuere profitetur autoritati Patrum primorum seculorum, qui religionem ab Apostolis & viris apostolicis acceperint & quos Philosophos summos & Theologos maxime orthodoxos veneratur. Ad eos provocat, probaturus, sententiam suam esse doctrinæ Ecclesiæ primitivæ conformem, a qua discesserit præsens ætas. Primo hic utitur testimonio *Eucherii*, qui universam Scripturam tam novi, quam veteris Testamenti ad allegoricum sensum esse sumendam monet: unde infert, historiam literalem miraculorum Christi nihil probare. In specie autem de miraculis verba *Origenis* adducit, quod symbola quædam fuerint eorum, quæ Jesu virtute semper perficiuntur, quodque omnis languor & infirmitas, quam sanavit Salvator', referatur ad infirmitates spirituales animarum. Huc trahit verba *Hilarii*, quibus Christi gesta aliud portendere, Evangelicis gestis sensum interiorem inesse, gesta præsentia formam futuri peragere, pronunciat. Nec minus in eundem censum refert verba *Augustini*, quæ a Jesu facta sunt, alicujus significantia esse & omne, quod fecit Jesus, sacramenta esse; nec non verba *Irenæi*, si temporalis fuerit ab eo utilitas, nihil grande præstitisse iis, qui curati ab eo sint; *Augustini*, si humano captu & ingenio confideremus Jesum facientem, & quod ad potestatem non magnum aliquid feciſſe, & quod ad benignitatem parvum feciſſe, item ista: si attestabantur miracula, non defuturos fuisse, qui magicæ po-

tentiæ cuncta illa tribuerent. Urget denique, quod ipſe Moſes ac Salvator noſter affirment, falſos Prophetas & Pſeudo-Meſſias patraturos eſſe miracula, & quod *Paulus* doceat, antichriſtum edituruum eſſe miracula ad decipiendum homines. Quærit igitur, quomodo Chriſtum ab antichriſto per miracula diſtinguere velis, ſi ſoli ſenſui literali inhæreas, cum in eodem miracula Chriſto cum antichriſto communia ſint, in allegorico non item? Ne autem neges, miracula unquam ab alio niſi a Chriſto & veris Prophetis fuiſſe facta, ad *Apollonium Tyanæum*, *Veſpaſianum* & famoſum quendam empiricum Hibernum *Greatrex* provocat, qui miraculoſo modo perinde ac Chriſtus morbos ſanavit non ſine ſummo omnium ſtupore. Opportunum adeo ipſi videtur monitum *Auguſtini*, ne decipiamur tendentes ad contemplationem veritatis, arbitrantes ibi eſſe inviſibilem ſapientiam, ubi miraculum viſibile viderimus. Quodſi excipias, miracula Salvatoris fuiſſe beneficia; miracula impoſtorum nonniſi primo adſpectu talia, in quibus malitiam diabolicam latentem haud difficulter detexeris; Noſter denuo ad Patres provocat, qui iſtiusmodi declamatores, quos vocat, docere poſſint, ſi miracula in ſenſu literali accipiantur, Chriſtum feciſſe perinde ac impoſtores (abſit blaſphemia verbo!) quæ a ratione maxime aliena ſunt immo ſubinde in homines injuria, ut cetera durius nec ſatis reverenter dicta taceamus. Quodſi urgeas vaticinium *Jeſaiæ c. XXXV, 5, 6*, reſpondens, 1) quærit, quomodo Meſſiam ab antichriſto diſtinguere velis, ſi is quoque ad eundem locum provocet; 2) docet, locum *Jeſaiæ* Judæorum Patrumque conſenſu agere de ſpirituali Chriſti adventu; 3) addit, eundem loqui non de infirmitatibus naturalibus, ſed ſpiritualibus, *Origene*, *Cyrillo* & *Hieronymo* interpretibus. Patres agnoviſſe, Chriſtum ſuo tempore fuiſſe Meſſiam ſpiritualem, & inde probaſſe, quod ſit verus Meſſias, non vero inde, quod infirmitates naturales ſanaverit. Et his quidem Autor theſi ſuæ primæ abunde ſatisfactum exiſtimat. Progreditur igitur ad ſecundum & ulterius probaturus, ſenſum literalem quorundam miraculorum Chriſti abſurditates involvere, quædam loca Patrum præmittit, quæ ſententiæ ſuæ favere arbitratur. *Origenes*, Hiſtoria, inquit, Scripturæ interdum interſerit quædam vel minus geſta, vel quæ omnino geri non poſ-

ſunt,

Digitized by Google

ſunt, interdum quæ poſſunt geri, nec tamen geſta ſunt. *Hilarius* affirmat, multa eſſe, quæ non ſinunt nos ſimplici ſenſu dicta evangelica ſuſcipere. Interpoſitis enim nonnullis rebus, quæ ex natura humani ſenſus ſibi contraria ſunt, rationem quærendam eſſe cœleſtis intelligentiæ nos admoneri: ut adeo, Noſtro judice, hinc appareat ratio, cur vitæ Chriſti inſerta ſint ab ipſo minime facta & in ſenſu literali abſurda. Addit verba *Auguſtini*: evangelica ſacramenta in Chriſti factis ſignata omnibus non patere & ea nonnullos minus diligenter interpretando afferre plerumque pro ſalute perniciem & pro cognitione veritatis errorem. His præmiſſis ad miracula quædam in ſpecie expendenda progreſſus, primo loco de mercatorum ex templo ejectione diſſerit, quam in ſenſu literali acceptam præter audaciam & temeritatem inordinatum etiam quid repræſentare pronunciat *Origenes*. Cum eo conſentire *Hilarium*, diſertis verbis affirmantem, præfigurationem futurorum iſta relatione contineri: nec aliter ſentire *Ambroſium*, ſenſum literalem prorſus rejicientem, & *Hieronymum*, eundem penitus abſurdum vocantem. Similiter *Auguſtinum* a ſenſu literali recedere, quod non magnum peccatum exiſtimet, ſi mercatores hoc vendebant in templo, quod emebaturut, offerretur in templo, & *Theophylactum* totum eſſe in allegorica iſtius miraculi interpretatione. Senſus allegoricus, judice Noſtro, ex mente Patrum huc redit, in eccleſia Dei conſortium eos habere non poſſe, qui Spiritus S. gratiam nundinentur, ſua quærentes, non quæ Chriſti ſunt. Hunc eſſe perſonæ Chriſti convenientem ait, quemadmodum literalis e contrario rationi & ſenſui communi adverſetur. Progreditur ſecundo loco ad diabolos ex homine obſeſſo in ſues ejectos, qui eos ſecum in mare præcipitarunt. Quodſi miraculum ſenſu literali accipiatur, Chriſtum nihil feciſſe, quod non æque fecerint falſi doctores, *Luc. XIII,27*. Hanc igitur exorcismi, quem vocat, ſpeciem nullius eſſe momenti in adſtruenda divinitate Chriſti. Suſpectas reddit narrationis in ſenſu literali acceptæ circumſtantias, veluti quæ de perſona obſeſſa, de grege ſuum & de eorum in mare præcipitatione commemorantur, quæ in ſenſu literali nullo modo defendi poſſe arbitratur. Rogat igitur eundem defendentes, quid nos facturi ſimus, ſi quis exorciſta ſimili damno

diabolum expellere prætenderet. Provocat denuo ad teſtimonia Patrum, quibus ſenſus literalis illius hiſtoriæ minime probatur. Sane *Origenem* profiteri, quod ſenſui literali hujus hiſtoriæ non majorem fidem habeat, quam alterius de Chriſto a diabolo in montem abducto ob circumſtantias in ſenſu literali male cohærentes. *Hilarium* ſenſum ejus omnem typicum & parabolicum pronunciare. *Auguſtinum* per dæmones inteiligere gentes, quæ multis dæmonibus ſerviebant; *Ambroſium* per obſeſſum genus humanum, quod ad adventum Domini vexatum fuerit furore dementi, rumpens vincula rationis; per ſues autem hæreticos. Contendit Noſter, ſi ſenſus literalis duorum iſtorum miraculorum verus habeatur, facta illa ſola ſuffeciſſe, ut in judicium traheretur Chriſtus, nec opus fuiſſe, ut falſis teſtimoniis gravaretur. Quærit etiam ex Theologis Angliæ, ſi talia de *Muhamede* narrarentur, annon inde illaturi ſint, ipſum fuiſſe magum & incantatorem. Tertio loco accedit ad transfigurationem Chriſti, in monte Tabor factam, & inde porro ad aquam in nuptiis in vinum converſam, ſanationem paralytici atque cæci, maledictionem ficus, ipſam conceptionem Chriſti & ejus a mortuis reſurrectionem, atque Theologos Angliæ orthodoxos provocat, ut vel trium miraculorum de mercatoribus ex templo ejectis, de diabolis ex obſeſſo homine in ſues conjectis & de transfiguratione in monte Tabor facta ſenſum literalem, ſi poſſint, ab abſurditatibus, contradictionibus & male cohærentibus liberent: perſuaſiſſimus enim eſt, id nunquam ab iis fieri poſſe, ſed ſic fore ut impoſſibilitatem ipſo opere experiantur. Tertiam theſin ſe probare non poſſe ait, niſi ſecunda accuratius diſcuſſa quam hac vice licuit. Id vero ſe alias facturum promittit, atque tum ſe oſtenſurum pollicetur, majorem ignorantiam ac ſtupiditatem ea concipi non poſſe, quam qua quis ſibi imaginatur, Jeſum ad miracula provocantem tanquam divinæ autoritatis & officii mediatorii teſtimonium, ea intelligere, quæ ab ipſo in carne facta juxta interpretationem literalem ſupponuntur. Se Jeſum & Meſſiam ſpiritualem venerari juxta illud *Joannis Hieroſolymitani*: Quos in corporibus morbos ſanavit Chriſtus, hi in animabus exiſtunt & ſupremam ejus opem requirunt. Facile apparet, Autorem autoritate Patrum in rem ſuam abuti.

Digitized by Google

uti. Etsi enim Patres præter sensum literalem Scripturæ etiam mysticum in sermonibus ad populum utiliter urgendum admiserint; non tamen ideo literalem in dubium vocarunt, multo minus negarunt. Imprimis vero tenendum est, Patres sensum mysticum elaturos, propterea quod eum populo ædificando aptiorem judicarent, de sensu literali durius subinde locutos, quam par erat: id quod etiam ab iis in aliis subinde casibus factum esse constat. Iidem majoris fecerunt sanationem infirmitatum spiritualium, tanquam humano generi magis salutarem, quam infirmitatum naturalium; non tamen ideo negarunt, quod has miraculoso modo sanaverit Salvator & vi sensus mystici vaticinium *Jesaiæ* ad omne tempus Novi Testamenti extenderunt: ut alia taceamus, quæ breviter dici vix possunt. Hæc interim celare Lectorem noluimus, ut cavere virus discat, & inania ac futilia Autoris argumenta perspiciat. Ceterum nuper accepimus, Regni Anglicani Senatum, libri perversitate motum, eum igni damnasse, Autorem vero impium, ut pœnam meritam subterfugeret, ad Judæorum cœtum nefarie transfivisse.

AN ESSAY TOWARDS A NATURAL HISTORY of the Bible.

h. e.

TENTAMEN RESPICIENS HISTORIAM naturalem S. Scripturæ, & quædam pertinentia ad occasionem revelandi principia Mosis.

Londini, 1725, 8.

Plag. 20.

AUtor anonymus initio libri dicit, se paucis, (alio forte tractatu) exposuisse descriptionem a Mose suppeditatam, de agente illo, seu potentia, quam Deus creavit ad formandum hunc nostrum, & alios globos, & ad dirigendam universalem illam operationem, quam naturam vocamus. Jam quæri, quomodo Moses p. 2.
consentiat cum philosophia naturali, & unde eam hauserit. Primum autor ex librorum antiquissimorum, Mosis, & Jobi inspectio- 4

ctione eorum autoritatem adverſus contemtores ſe demonſtraturum dicit, & ad objectionem ex *Act. VII, 17*, quod Moſes eruditus fuerit in omni ſapientia Ægyptiorum, adeoque hinc diſcere potuerit ſine peculiari revelatione, quæ ad hiſtoriam naturalem pertinent, reſpondet: hinc probari non poſſe, ſapientiam Ægyptiorum eximiam fuiſſe, ſed ſaltem id ſequi, habuiſſe eos ſuas quasdam ſcientias. Has vero admodum exiles, & in uſu equorum ac curruum in bello, inque religione & politia miſere conſtituta ſitas fuiſſe ait. Siquidem & methodus eorum memoriam perſonarum & actionum propagandi tam obſcura & parum intelligibilis fuerit, ut 270 annis poſt mortem Joſephi, Rex ille Ægypti, qui crudeliter vexavit Iſraelitas, nihil ea de re ſciverit, quod cuidam anteceſſorum ſuorum tantos theſauros & quintam partem proventuum terræ in perpetuum procuraverit, & populum omnem in ſumma fame ſervaverit Joſephus. Potuiſſe eos non niſi rudem hominis figuram delineare, & columnam erigere, aut cumulum lapidum congerere, in memoriam actionis cujusdam
p. 7. magni momenti. Uti Daniel neque ex Judæorum, neque Chaldæorum probe cognita Philoſophia, ſed ex mera revelatione divina, detegere ſecreta, & Nebucadnezari ſomnium ſuum enarrare potuerit: ita & Moſen, a quo librum Jobi conſcriptum cenſet, non niſi ex inſtinctu divino, poſtquam artem ſcribendi ab ipſo Deo in monte Sina fuerit edoctus, tam ſecreta & incognita de creatione rerum literis configna ſſe. Porro ad objectionem improbam, quod Moſes artes politicas in Ægypto, & fraudes ſacerdotum inter Midianitas edoctus, ſub prætextu revelationis rerum abſtruſarum, pubernationem rudis & ſuperſtitioſi populi aggreſſus ſit, reſpondet: nullam Moſi cauſam fuiſſe falſa narrandi, aut fraudibus utendi, ſive ſe ipſum, ſive Deum reſpexerit: ſi enim detectæ fuiſſent fraudes, ipſi infamem impoſtoris titulum exſpectandum; Deum verò hoc pacto non tam honore, quam contu-
II. melia affectum fuiſſe. Neque concedendas eſſe hypotheſes de hominum eo tempore, & ſpeciatim populi Iſraelitici ruditate, ſiquidem meliores philoſophi tum exſtiterint, quam hodie, & populus Iſraeliticus fuerit omnium in orbe doctiſſimus. Et ſi vel maxime rudis ille fuerit, potuiſſe divina providentia libros Moſis, uti

&

& factum, usque ad eruditum hoc seculum conservari, & rigoroso examini subjici. Qui tam perverse rationes subducant, nullo modo intelligere potentiam, sapientiam, & scopum Dei. Tum inania esse, quæ de Ægytiorum Philosophia jactantur, unde Moses sua haurire potuerit: siquidem Ægyptiorum hic sit character, quod fuerint monstra omnium stupidissima. Neque hominem, si vel maxime creationi mundi interesse potuerit, hujus rationem pervidere, aut si omnia inspicere & intelligere ei datum fuisset, posteris hæc enarrare potuisse, ita ut ante revelatam scribendi artem incorrupte hæc notitia propagari potuerit. Si diabolus probabilem, eamque revelatæ oppositam narrationem de formatione mundi concinnare valuisset; hanc eum per oracula editurum fuisse. Tum & Philosophorum gentilium varias hypotheses & opiniones de origine mundi a se ipsis destrui. Solius igitur Dei maximum beneficium esse revelationem tam abstrusarum rerum. Non sufficere, id quod quidam horum opinatorum (*Imaginers* vocat Autor) asserat, scriptores sacros fuisse viros bonos, & fide dignos, etsi divina inspiratione caruissent: quoniam nemo prudens etiam viro bono talia, qualia Moses scribit, sine sufficienti testimonio asserenti, crediderit. Manifestum ergo esse, quod ex divina revelatione creationem mundi & alias historias, in quibus sæpissime mandatorum divinorum mentio fiat, Moses descripserit. Inter ipsos Judæos tempore Mosis & sequentibus seculis multos fuisse incredulos, Deo rebelles, obmurmurantes, irrisores, qui tamen fidem historiarum sacrarum, & miraculorum tantum abest, ut labefactare potuerint, ut suo sæpe exitio confirmarint. Inter gentes vero alias Hebræis antiquissimam cum Chaldæis, a quibus discesserint, contentionem fuisse. Cum diaboli, qui nil æque proprium ac rebellionem habeat, statim post hominem conditum præcipuum studium fuerit, opera Dei Deo opponere, & alio detorquere; & sacrificia statim a Deo vel instituta, vel approbata sint; Autor collatis variis Scripturæ locis probabile reddere conatur, abusum sacrificiorum apud vulgum ante diluvium præcipuam hujus causam fuisse. Deinde novam de scopo exstruendæ turris Babylonicæ in medium affert hypothesin. Quod enim dicitur *Gen. XI* de uno universæ terræ labio & sermone eodem, hoc

p. 13. 15. 18. 21. 22. 25.

nihil aliud, quam conſenſum in cultu divino denotare ait, eumque in finem loca Scripturæ S. quibus labiorum in Deo colendo mentio fit, uti *Jeſ. XXIX, 13, Hoſ. XIV, 12, Jeſ. XIX, 18, Jerem. III, 9, Hebr. XIII, 15*, adducit. In verbis *Gen. XI, 4: Agite ædificemus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad cœlos usque*; interpretes male addidiſſe illud *pertingat*, aſſerit. Omiſſa enim hac voce, quæ nec in textu Hebræo exſtat, horum verborum hunc
p. 28. eſſe ſenſum: ſe urbem ſuæ exſtruere velle commoditati, faſtigium vero turris dedicare ætheri ceu Deo, idque impoſito altari. Tum & illud: *faciamus nobis nomen, antequam diſpergamur in univerſam terram*, eo tendere, ut ædificatores turris, prævidentes imminentem excrefcenti multitudini diſperſionem per orbem terrarum, conſtituta hoc pacto religione magnam impetrent nominis celebritatem, ita ut ſecundum Deum ſuum honorentur ab omnibus, qui in hac metropoli regibus & ſacerdotibus
p. 33 accepti eſſe cupiant. Sed divina deinde, non ira quidem, quod vulgo putant, verum gratia confuſum eſſe eorum labium, h. e. uti Autor exponit, turbatam confeſſionem fidei, per exortas diſſenſiones in religione conſtituenda; unde opus imperfectum relinquentes in diverſa diſceſſerint: neque omnes quidem falſo cultui fuiſſe implicitos. Cultum vero illum *cæli* fuiſſe cultum *Belis* ſeu *Baalis*, ad quem & *Nimrod* vi & fraudibus homines induxerit, dictus inde *potens venator coram Domino*. Atque ob hunc cultum perverſum Babylone inſtitutum, hanc dici grandem meretricem, matrem ſcortorum & abominationum terræ, *Apoc. XVII, 5*. Sem-
34. per inde fuiſſe contentionem inter eos, qui cœlum, & qui Dominum cœli coluerint; eamque ob cauſam Tarah & Abrahamum cum familia a Chaldæis fuiſſe expulſos, tanquam blaſphemos in Deum ipſorum. Hanc ſuum hypotheſin permultis S. Scripturæ dictis confirmare ſtudet, quibus Deus dicitur *Deus altiſſimus, Dominus exercituum, poſſeſſor cœli & terræ*, & quæ ſunt hujusmo-
40. di; nec non iis, quibus de Chaldæorum, Ægyptiorum, Cananæorum, gentiumque vicinarum, tum & ipſorum Iſraelitarum idolo-
79. latria agitur. Fuſius deinde exponit, quomodo ætheri & aeri, omnem materialem effectum in his terris producenti, ſub variis nominibus & imaginibus, tanquam ſupremo Deo ſervierint anti-

quis-

quiſſimi hi populi; quorum idololatriæ Moſes oppoſuerit hiſto-
riam creationis; nec non primum decalogi præceptum, de non
colendis Diis alienis, & alterum, ex hypotheſi Reformatorum,
de non fingendis ſignis aut imaginibus Dei. Imagines autem æ-
theris, & corporum cœleſtium fuiſſe tales, ut eorum attributa &
operationes commode repræſentarint. Hinc Solem & Lunam p. 87.
deſignari per figuram capite coronato, & radiante, & manu ar-
mata ſceptro, vel gladio. Porro ætheri, aeri, Soli, tanquam Diis data 88.
nomina deſignantia Regem, dominum, potentem, uti *Baal*, *Mo-
loch*, *Milcom*, *Adra-Melech*, *Ana-Melech*. Hinc & Moſen juſſum
cultores Baal-Peoris ſuſpendere coram Sole *Num. XXV*, 4. Ipſos
quoque Reges & principes nomine Baalis & Beli frequenter ap-
pellatos, uti *Belam*, item *Baal-Chanan*, Reges Edom, *Gen. XXXVI*,
32, 39, *Bal-Adan*, Rex Babyloniæ, item *Belſchazar*, quod no-
men & Danieli tributum *Dan. I*, 7, *Eſch-Baal*, *Merib-Baal*, *Je-
rub-Baal*. Nomina idolorum Baal cognominibus montium, ci- 89.
vitatum, peculiarium inſignium &c. fuiſſe diſtincta. Urbes etiam 92.
frequentiſſime nomina a Diis traxiſſe, uti *Baal-Meon*, *Baal-Gad*,
Kirjath-Baal, *Beth-Dagon*, *Ir-Schemeſel*, *Beth-Schemeſch*: ex
Schemeſch factum videri *Chemoſch*, & inde *Camos*. Vim divinam 96.
ætheris, Solis, Lunæ repræſentatam fuiſſe per varia animalia, im-
primis per bovem, cui juba criſpa, denotans radios ignis & lucis:
(unde & μοσχολατρία Iſraelitarum in deſerto, & vitulorum cul-
tus a Jeroboamo inſtitutus in honorem Baalis, *2 Reg. XVII*, *16*,
Tob. I, 5,) tum & per arietem, capram, columbam: unde hæc
Deo immolare juſſus Abraham, *Gen. XV*, & præcipua ex his ani-
malibus, quæ apud gentes fuere ſigna & imagines Deorum, divino
juſſu oblata ab Iſraelitis ſacrificia, qui ea propter Ægyptiis fuerint
abominationi. Quod vero per Baal & Meloch nihil aliud deſina-
rint, quam ætherem, Solem, ignem, ex cultu patere, quando pri-
mogeniti per ignem traducendi, *Ezech. XX*, *31*. Cultum illum in
montibus, collibus, turrium faſtigiis, tectisque imprimis fuiſſe
peractum: atque huic perſuaſioni de beneficiis τῶν Baalim, ſive 112.
ætheris, aeris, & corporum cœleſtium opponi varia Prophetarum
loca, uti imprimis *Hoſ. II*, 5—17. Dum, quæ huc pertinent in hi-
ſtoria Abrahami, uberius exponit Autor, eumque a cultu, forte &

ob neglectum cultum, a supplicio ignis per discessum ex Ur-Cha
p. 116. dæorum ereptum esse ait; de Melchisedeco etiam agit, eum
120. ipsum Christum esse, aliquot argumentis probare nititur. In se-
quentibus Sodomæ & Gomorræ crimen gravissimum, igne cœle-
126. sti vindicatum, cultum ignis idololatricum fuisse autumat. Inde
pergit ad statum Israelitarum in Ægypto, eapropter afflictum,
127. quod a sacris Ægyptiorum abhorruerint. Deum in igne Mosi
quoque, uti Abrahamo, *Gen. XV*, apparuisse, ut ostenderet, se
129. ignem, numen gentilium, in potestate habere: omniaque mira-
cula in Ægypto a Mose patrata eo tendere, ut demonstretur, Deum Israelis esse autorem naturæ, quippe in quam absolutum ejus
130. esse imperium, illa manifestissime ostendant. Singula igitur mi-
racula, spectante infinita etiam adversariorum multitudine patrata, peculiarium criminum redargutionem respicere, & literis consignata fuisse, ipso Deo artem scribendi circa id tempus revelan-
131. te, ut eorum magno numero, & quorundam diuturnitate ipsius
Creatoris omnipotentia, tum & ministri ejus autoritas & veraci-
134. tas in perpetuum comprobaretur. Hinc, cum per Pharaonem
ætheris aerisque operatio Deo fuerit oppositа, & ejus ministrum
Mosen magi æmulati sint, Deum se omnibus superiorem demonstrasse, atque imperium suum ostendisse in lucem, tenebras, ventum, nubes, ignem, aquas. Deinde & varii generis sacrificia, a
Deo præcepta, cultui elementorum, & speciatim sacrificia per
ignem cultui ignis fuisse oppositа: neque minus pessima cultus
idololatrici adjuncta, e. g. victimas humanas, scortationes, heluationes, auguriorum & oraculorum captationes simul severe fuisse
141. prohibita. Cum Ægyptii motum corporum cœlestium & revolutionem Solis annuam designarint per serpentem in circulum volutum, & ore caudam admordentem; primum miraculum patratum fuisse mutatione projecti baculi in serpentem, qui magorum baculos itidem transformatos deglutierit, ita ut magi & Dii
imaginarii, & diabolus, adjutor eorum, fuerint victi ac superati. Ad
142. perficiendum alterum miraculum, quo aquæ omnes in Nilo, minoribusque Ægypti rivis, fontibus, & lacubus in sanguinem mutatæ, (inter alia in pœnam, quod recens natos Israelitarum pueros in undas projecissent,) eandem potentiam necessariam fuisse Au-

tor

tor oſtendit, quæ initio ſanguinem in animalibus produxerit, magos autem nihil aliud feciſſe, niſi quod in foveam quandam ope diaboli nonnihil ſanguinis, quo omnia aquarum receptacula erant plena, transportandum curarint. Eodem modo non niſi eandem potentiam, quæ primum ranas formarit, tantam multitudinem ranarum per univerſam Ægyptum producere potuiſſe. Magos vero ſaltem ex illis nonnullas ope diaboli in flumen transvectas ex eo propuliſſe. Pediculos autem, contemptiſſimum animalculum, non æque ut ſanguinem & ranas, ſiſtere potuiſſe, quod Deus prohiberet. Simili modo reliqua exponit miracula, etiam illud obſervans, per favillas fornacis, quibus in aerem ſparſis, Ægyptii & magi ipſi oppleti ſint ulceribus, pœnam eos dediſſe crudelitatis, qua antea ad fornaces lateribus coquendis afflixerint Iſraelitas. In ultima plaga ipſum etiam aerem, Deum ipſorum, adhibitum ad inſinuandam materiam miræ peſtis, qua omnis primogenitus perierit. Dum deinde Iſraelitas perſecuti Ægyptii, horum quoque Deos, qui *Num. XXXIII, 4* puniti dicuntur, h.e. ſacra eorum inſignia cum magis & Rege principibusque ſimul fuiſſe rubro mari ſubmerſa, populum vero Iſraeliticum adhibita columna nubis & ignis a Deo hinc inde ductum, aqua etiam e petra per miraculum & coturnicibus ſaturatum. Mannam autem miniſterio aeris ex atomis illis, e quibus in plantis & frugibus ſemina producuntur, divina potentia modo extraordinario in grana collectis, concreviſſe. Philoſophia itaque Moſis naturalis, quam hoc libro explicatum id Autor, ei in compendio hæc eſt: ille, qui aerem, nubes, ventos, ignem, aquas, & omnem rerum naturam in poteſtate & ad nutum paratam habet, ſolus eſt omnium creator, ſolus ſummus Deus, cui ſoli, neutiquam autem rebus ab eo creatis, cultus religioſus debetur. Perfecit autem ille miracula ſua miniſterio *ſpiritus*, h. e. principii illius activi, quod interpretes *Gen. I, 2*, *ventum* vocant, cum tamen ventus ſaltem ad effectus ejus, eosque inferioris notæ pertineat. Lux, ignis, nubes lucida ſæpe in Scriptura dicuntur gloria Dei, quod iis ad manifeſtandam nunc præſentiam ſuam gratioſam, nunc terribilem potentiam, glorioſe utatur. In ſequentibus attingit etiam miraculum Joſuæ, Solem, Lunamque ſtare jubentis, id quod ita exponit: Solem dici lumen majus, Lu-

p. 147. 157. 169. 177. 185. 189. 193. 207.

nam vero lumen minus, cumque mandatum hoc de ipſo Solis aut Lunæ globo intelligi non poſſit, ita capiendum eſſe, quod optaverit Joſua continuationem lucis majoris, Sole forte ad occaſum vergente, in Gibeon, & minoris in valle Ajalon; & quod propterea allocutus ſit primum illud movens in hoc ſyſtemate, votique compos fuerit factus, usque dum gens Iſraelitarum ulta eſſet hoſtes
p. 229. ſuos. Porro rationem ſacrificiorum, quam ſupra attigerat, fuſius exponit: eum nempe, qui per ignem ſacrificarit Deo, hoc ipſo renunciaſſe cultui ignis, & qui combuſſerit hujusmodi animal, quod repræſentarit operationem ignis vel ætheris, ſumma contumelia fictum hoc numen affeciſſe. Tum & varias leges rituales, e. g. illam de offerendis Deo frugum & pecudum primitiis, gentilium opinioni, qui ætheri & aeri fruges acceptas ferebant, oppoſitas fuiſſe docet, varia loca Scripturæ pro ſcopo ſuo adducens &
245. exponens. Inter alia Satanam, quem divina conceſſione per ignem cœlo delapſum Jobi greges & famulos interemiſſe, ac vehementi procella domum, in qua congregati erant liberi, evertiſſe, imprimis ob cultum idololatricum inter gentes ipſius ſuggeſtione ætheri atque aeri præſtitum, *principem poteſtatis aeris Eph.*
245. 252. *II*, 2, dici ſtatuit. Liberationem Iſraelitarum proximum ſaltem & externe apparentem ſcopum miraculorum in Ægypto patratorum, finem autem ultimum & potiorem fuiſſe, ut educeretur eccleſia ex ſpirituali Ægypto h. e. ſervitio creaturarum & elemen-
277. torum, quæ Apololus appellet *egena elementa*. Cultum autem elementorum apud alios populos fornicationem, apud Iſraelitas autem, populum Deo deſponſatum & ſacratum, adulterium dici, & præcipuam occaſionem fuiſſe revelandi creationem, formationem, & uſum corporum cœleſtium, & poteſtatis ætheris. Ex
266. horum vero cultu factum, ut ſacerdotes gentilium aſtrologiæ, variisque divinationibus ſuperſtitioſæ plebi illudentibus operam dederint. Denique dicta ad ſcopum maxime facientia ſummatim repetit, & S. Scripturæ autoritatem contra malignos ejus contemptores, quæ non intelligunt, ridentes atque exagitantes, nervoſe defendit. Ceterum liber eruditus, cujus ſingulares quasdam hypotheſes Theologis examinandas relinquimus, nullam præfationem aut dedicationem, nullam in capita aut paragraphos diſtinctionem, & indicem habet nullum.

EXER-

EXERCITATIONUM THEOLOGICARUM Decas, de ſumma ſapientia ex Proverb. VIII, 22--36; Autore BERNARDO SEBASTIANO CREMER.

Harderovici, apud Guilielmum Lunterbos, 1724, 4. Alph. 1 pl. 2.

LIs aliquando & gravioris momenti concertatio inter triumviros Fœderati Belgii circa ſacratiſſimum de Trinitate caput fuerat exorta. *Unus*, ut antitrinitariorum ſtrophas, in generatione proprie dicta fallax aliquod præſidium quærentes, fortius eo everteret, naturalem Filii a Patre generationem, & Spiritus S. ab utroque naturalem proceſſionem, ibat inficias. *Alter* quicquid generationis erat, ad œconomiam relegabat, omni a natura Dei filiatione penitus excluſa. Refutaturus utrumque *Tertius*, in eam incidit opinionem, unicam tantum relationem, generationem ſcilicet naturalem dari, quare *Filius* vocetur Mediator, omni ad alteram naturam reſpectu penitus profligato. Hujus igitur in diſceptationis momentum inquiſiturus Cl. Autor, ea quæ huc ſpectabant, ſibi excutienda ſumit, facto ab oraculo hoc Salomonis initio. *Prima* Exercitatio, *Summa Sapientia* inſcripta, ſacri Scriptoris in oraculo noſtro ſcopum, ſermonisque per priora novem libri capita ſeriem tradit. p. 21.

Secunda de Summæ Sapientiæ generatione naturali ex comm. 22 præcipiens, variis eam & elegantibus, ex contextu hauſtis adſtruit argumentis. Servatorem, utriusque naturæ habita ratione, Sapientiæ titulum mereri monet. In divinis enim unam ſanctiſſimæ Triadi ſapientiam eſſe: ejusque decreta per Spiritum S. humano generi expoſuiſſe Chriſtum *Eph. I, 8, Col. III, 16. Poſſeſſio* igitur neceſſaria & naturalis, ſeu generatio cogitanda. *Viæ Dei* ejus conſilia, horumque executionem notant. *Initium viarum*, vel in appoſitione ἀρχὴν τῆς κτίσεως Θεοῦ *Col. I, 15* deſcribit. Eſt namque activum divinorum operum principium Filius Dei, eo quod in A hoc & Ω decernat cuncta Pater & peragat: vel elliptice loquendo *ante* vel *in* ex *Joh. I, 1*, ſubaudire jubet.

Tertia adverſus Altingium, divinitatis Chriſti argumentum 41.

hic

hic latere negantem, omniaque potius ad œconomiam N.T. & ad unctionem seu in mediatorium munus constitutionem trahentem, decertat: simulque contra Henricum Morum, Semi-Arrianos, Remonstrantes, & H. A. Roellium procedit, quem tamen etiam contra Theologos Leidenses, quantum ad indifferentiam decretorum divinorum, vindicat atque tuetur.

p. 57. *Quarta* ad v. 23 *Summæ Sap. unctionem œconomicam* seu constitutionem Filii Dei in Christum, & fundamentum salutis sistit, quæ ut ante mundum, ab æterno decreta *Eph. I, 4*, ita a Patre per Spiritum S. in tempore fuit peracta. Refellitur hic Wesselius, de generatione naturali unctionem interpretatus.

69. *Quinta Oeconomicam generationem Sap. S.* sensumque com. 24–26 traditura, ingeniose rationes conquirit, quare *cum dolore se editam*, eadem profiteatur; easque in singulari erga genus humanum benevolentia, & excandescentia in peccatores æterna,

74. sibi reperisse videtur. Obiter oraculum Psaltis *Ps. LXXII, 17*, excutit, obviam ibi vocem *Jinnon*, per filium œconomicum, qui & filius naturalis, reddens. Eandem uberius materiam Exerc. *Sexta* perorat: notatoque iterum Wesselio, duplicem imo triplicem generationem, ob utramque videlicet naturam, munusque mediatorium, in Messiam cadere adstruit, idemque assertum Patrum & Doctorum Eccl. Ref. consensu munit.

109. *Septima omnipræsentiam Sapientiæ Summæ* ex curatiori v. 27–29 excussione demonstrat.

125. *Octava*, v. 30 illustratura, de genuina vocis *Amon* notione est

130. sollicita; quam per alumnum seu filium minorennem in sinu gestatum ex *Joh. I, 18*, vertendam esse Cl. Autor judicat, ita quidem, ut partim ad generationem naturalem ac subsistendi ordinem, partim vero & imprimis quidem, ad statum Ecclesiæ sub promissione minorennem, ad plenitudinem usque temporis habeatur respectus, coll. *Hos. XI, 1, Zach. III. 8, VI, 12.*

141. *Nona de S. Sapientiæ lusu in cœlo & terra sub promissione*, ad v. 30, 31 agit. Scilicet quicquid alumnus ille, Patris ut captaret favorem, moliebatur, ejus in V. & N. T. apparitio, coll. *Matth. XI, 17*, omnisque apud Patrem interpellatio, lusus nomine venit. Futuram quippe urgebat illo obedientiam, acquiescente in ea cum læti-

lætitia Patre. Ipſa & hilaritatem atque tripudia filiis Adami impetrabat, quos ad ſolos Electos conſtringit Cl. Autor.

Decima tandem, *Summæ Sap. in carne manifeſtationem* exponens, commata 32—36 de plenitudine temporis intelligere jubet, qua conſpiciendum ſe Eccleſiæ Mediator exhibuit, & ad auſcultationem verbi, ac conſtans obſequium eidem præſtandum, Judæos Græcosque invitavit. *Complementum* quoque *vaticinii* ex vitæ Chriſti hiſtoria luculenter commonſtrat. p. 165. 186.

Ceterum Cl. Autor nulla agnoſcit Exemplaria niſi ſua ſignata manu.

D. MICHAELIS ALBERTI, REG. MAJ. BOruſſ. Conſil. Aulici ac Prof. Med. & Philoſ. Natur Publ. Ordin. Syſtema Jurisprudentiæ Medicæ.

Tomus I.

Halæ, typis & impenſis Orphanotrophii, 1725, 4.
Alph. 7 pl. 6.

Tomus II.

Schneebergæ, impenſis Caroli Wilh. Fuldæ, 1729, 4.
Alph. 4 pl. 4½.

INtra limites ninis anguſtos coercere Medici officium, qui curam & ſollicitudinem ejus in ſanitate integra conſervanda & labefactata reſtituenda tantum collocatam eſſe exiſtimant, dudum indicavit B. Johannes Bohnius Lib. de duplici Medici officio, Clinico & Forenſi: dantur enim caſus, ubi JCti Medicorum expetunt judicia in ferendis ſententiis, ne rei mitiore, innocentes graviore afficiantur pœna; de quibus quæſtionibus ad Jurisprudentiam pertinentibus Medici ſuperiori & noſtro ſeculo peculiares ediderunt tractatus, Fortunatus puta Fidelis, Paulus Zachias, Caſpar a Reies, Rodericus a Caſtro, Caſpar Bravo, Paulus Ammannus, Michael Bernhardus Valentinus, Johannes Friedericus Zittmannus, Andreas Ottomarus Gœlicke, Hermannus Friedericus Teichmeyerus, aliique. Ea tamen inter hos ſcriptores deprehenditur

differentia, quod alii Theoriam ſolummodo tradiderint, atque docuerint, ut Reſponſa ad quæſtiones illas prudenter ſint formanda; alii vero exemplis ſeu reſponſis Facultatum privatorumque Doctorum rem illuſtraverint. Utrumque præſtitit Clariſſ. *Alberti* in præſenti ſyſtemate Jurisprudentiæ Medicæ. Poſtquam enim hodiernis Medicis Medicinam Sectariam relinquere & Eclecticam, i. e. magis rationalem ſequi conſultum viſum fuit, Cl. Autori quæſtiones, in quarum deciſione non unanimes eſſe ſolent Medicorum & JCtorum doctrinæ, Lectori proponere & de iis ſententiam ſuam aperte & perſpicue explicare, ac exemplis corroborare placuit. Priorem igitur Tomum diviſit in duas partes, in quarum prima, Didactica ſeu Theoretica, ſingula illa dogmata, quæ in Medicina Forenſi occurrere ſolent, propoſuit, adjunctis ubique JCtorum ac Medicorum celebriorum citationibus, imo appoſuit etiam aliqua, quæ hactenus non fuere vulgaria, licet ſcitu digna, utilia & curioſa, ut ex Conſpectu Capitum mox uberius apparebit; addidit inſuper cuilibet ſpecialiori tractationi nonnullos caſus, qui privatæ ſuæ deciſioni hactenus fuerunt commiſſi, quos ea intentione cum ſuccincta epicriſi commendavit, & divulgavit, ut aſſidui Philiatri illis elaborandis & in judicium quoddam ſive reſponſum forenſe convertendis operam dare potuerint, quo ipſo hac ratione præparentur, ut aliquando idonea Judiciis Civilibus aliisque Collegiis exhibeant decita. In Parte ſecunda, quæ Practica, Caſuiſtica, & exquiſite Forenſis eſt, multos obtulit caſus, quos elaborandos & expediendos officium Decanatus, quotiescunque in ipſum transferebatur, ab eo poſtulavit, quibus utplurimum compendioſam & nervoſam epicriſin appoſuit; adjecit etiam in Appendice ſimiles caſus & reſponſa ab honoratiſſimis Collegis ſuis elaborata. Tomus alter itidem Practicus eſt, eadem methodo concinnatus, in quo pariter ac in Parte II Tomi I ejusque Appendice paſſim addita ſunt excerpta ex Actis ad Facultatem transmiſſis, ſententiæ Dicaſteriorum, imo nonnunquam ipſæ defenſiones reorum, contra quos inquiſitio fuit inſtituta, quandoque judicia Medicorum impugnantes. Ex conſpectu Tractationum in Tom. I P. I obviarum judicabit L. B. de præſtantia libri. Poſt Præcognita ſcilicet Jurisprudentiæ Medicæ in

Capi-

Digitized by Google

Capiter tractat Clar. Alberti de Scientia, Experientia, Conſcientia, Prudentia & Autoritate Medici in Caſibus Forenſibus, ſeu de Officio & Decoro Medici Forenſis; in 2 de Potentia & Impotentia generandi prolem, & Hermophroditis; in 3 de Virginitate integra & læſa, de Stupro ac Sodomia; in 4 de Debito Conjugali, Conceptione & Graviditate; in 5 de Superfœtatione, Mola, & Monſtris; in 6 de Animatione Fœtus & Abortu; in 7 de Partu legitimo & illegitimo; in 8 de Primogenitura & Aſſimilatione Parentum; in 9 de Fœtu vivo, mortuo, & Infanticidio; in 10 de Morborum Simulatione & Diſſimulatione, ſeu de Morbis veris & fictis; in 11 de Morborum & Mortis Recognitione; in 12 de Tortura; in 13 de Homicidio per venena; in 14 de Homicidio malitioſo per manum & inſtrumenta violenta; in 15 de Homicidio artificioſo ſeu Medico; in 16 de Autochiria Medica; in 17 de Inſpectione Medico-Legali; & in 18 de iniquis Advocatorum Stratagematibus in caſibus Medico-Legalibus. De cetero monemus, Partem I Tomi I latino, Partem vero II cum Appendice, ut & Tomum II vernaculo idiomate exhiberi, epicriſes ſi exceperis, ab Autore additas; præmiſſamque operi Præfationem JCti conſummatiſſimi, Chriſtiani Thomaſii, paucos ante menſes beate defuncti, in qua in differentiam & convenientiam quatuor Facultatum Academicarum, in ſpecie in convenientiam Medicinæ & Jurisprudentiæ inquirit; cauſas inveſtigat, cur JCti conſilia a Medicis petant, non vero hi ab illis? de Scriptoribus Medicinæ Forenſis diſſerit, & præſens opus modeſte commendat.

JOANNIS PHILIPPI BURGGRAVII, JUN. Doctoris Medici Francofurti ad Mœnum, de Viribus Auri Medicis, & Pharmacorum ex Auro reliquisque Metallis paratorum Indole, Commentatio.

1) *Aurum* dicitur illud metallum, quod reliquis omnibus ponderoſius, ductilius, & ad ignem fixius, imo cum antimonio fuſum, hujus vires elidens reperitur. 2) *Metallum* eſt corpus malleabile, ad ignem fuſile, frigore vero in ſolidum iterum con-

creſcens. 3) *Principium metalleitatis* in metallis eſſe *mercuriale*, probat α) *pondus*, majus quidem in auro, & minus in aliis metallis quam ipſius mercurii vulgaris, ob rationes mox dicendas: β) *amalgamatio*, quæ facilius cum metallis mollibus ductilibusque ad ſenſum magis quoque mercurialibus, difficilius cum metallis minus ad ſenſum mercurialibus, ut cupro, nunquam cum ferro, ob copioſam ejus terram ſtypticam, facillime omnium cum auro ſuccedit: γ) *malleabilitas*, mercurius enim vulgaris a fumo ex plumbo fuſo exhalante quodammodo coagulatur, ut malleî ictus admittat, &, quod hic probare volo, malleabilitatem metallis dare docet. 4) *Principium conſiſtentiæ & fuſilitatis* eſt *Sulphur*, non vero ſulphur vulgare ex pingui & acido conſtans, ſed ſimpliciter pingue & inflammabile. 5) Omnes enim metallorum croci ſolo igne parati, & nulla ignis tortura in metallum fuſione iterum cogendi, addito tali pingui, mox priſtinam ſuam recuperant metallicam indolem. Exempli loco ſit crocus Martis Kunckelianus & crocus Saturni ſola ignitione paratus, quorum uterque irreducibilis ſolo addito oleo lini facile reducitur. 5) Crocus Martis Kunckelianus ex ejus præſcripto Art. Arar. p. 48 ſeq. ita paratur: Rec. limaturam martis tenuiſſimam & puriſſimam, indas ollæ capaci tantum quantum digiti latitudini æquat, plus vero minime; ollam opertam furno calcinatorio vel ſimili committas, ut flamma illam continuo lambat, hæc Martis limatura in pulcherrime rubrum & tenuem pulverem fatiſcit, ita ut totam expleat ollam & vel ipſum ollæ operculum attollat. Hic pulvis eximendus, & remanebit in ollæ fundo eique tenaciter accreta haud exigua ferri portio, quæ cum olla dicto iterum furno committenda, & ſic in ſimilem etiam abit pulverem qualis prior fuit. 6) *Principium coagulans Mercurium in metalla* omnibus metallis idem & *ſalinum* eſſe videtur: nulla enim ſuppetit ratio, cur in ſingulis metallis diverſum ſit. 7) Paucam vero quantitatem hujus coagulantis principii ad ſat magnam Mercurii quantitatem in metallum figendam ſufficere, monſtrat exemplum Mercurii vulgaris a vix viſibili fumo plumbi utcunque coagulandi. 8) Aurum reliquis omnibus metallis ponderoſius eſſe dixi §. 1. Aurum pondere proxime ſequitur Mercurius vulgaris. Hic probe depuratus

ſe

ſe ad aurum habet ut 14 ad 19. 9) Quo igitur in aurum tranſeat, debet ſe ipſo gravior fieri. 10) Videtur vero Mercurium ab omni heterogeneitate defæcatiſſimum æquare ſi non ſuperare ipſum auri pondus. Conſentiunt Philoſophi. 11) Vel cum Mercurius in minimis fere ſuis partibus ſit in globulos diviſus, cum unus ejus globulus in millenos fere iterum diſſileat, debet is ita conſtringi coagulando, quo interſtitia moleculas Mercurii diviſas intercedentia comprimantur, ſicque volumen Mercurii decreſcat, pondus vero voluminis increſcat. 12) Sed prius §. 10 magis veroſimile ſit. 12) Hic idem auri defæcatiſſimus Mercurius §. 10, principio illum in aurum coagulante fixus, cum multo ſulphure §. 4 mixtus, & ductilitatis auri ejusque fixitatis ratio exiſtit. 13) Videtur enim quod Mercurius vulgaris, ob peregrina ſaltem admixta ad ignem fugax ſit, defæcatiſſimus vero aureus neutiquam. 14) Reliqua omnia poſt Aurum metalla, a corporibus alienis, eorum Mercurio & Sulphuri in metalla coagulatis admixtis id fiunt quod ſunt. 15) Et prout peregrinum hoc quod metalla, ſi ita, ubi non verba curo, loqui licet, ſpecificavit, huic metallo demis & alteri addis, unum in alterum mutas. 16) Unde v. gr. ſi cupro plus addis de terra ferri ſtyptica, cuprum facile in ferrum mutabitur, & ex parte a ferro ſtypticam terram abſtrahendo, illud ferrum erit cuprum. Conf. *Beccher* Suppl. I ad Phyſic. Subterran. p. 667. 17) Omne metallum igitur in ſua radice Aurum eſt, conſenſu quoque Philoſophorum. 18) Ratio igitur poſſibilitatis metalla ignobiliora in aurum transmutandi, & ratio operationis in hoc negotio lapidis ita dicti Philoſophici in eo hæret, ut ſeparetur ex metallis ignobilioribus perfecte illud quod ipſis præter Mercurium & Sulphur accrevit. 19) Cum enim tale ignobile metallum in aurum transmutandum ab ipſa natura metallicam ſuam conſiſtentiam jam fuerit adeptum, hinc, ſi modo illud peregrinum ablatum fuerit, Mercurius & Sulphur, ejusdem metalli, ambo jam metallica, ſic ſui juris & pura facta, ſponte in verum aurum concreſcent. 20) Hinc plumbum Auro & Mercurio proxime pondere accedens, facilius in aurum mutatur, & plus ſub hac mutatione largitur auri, quam argentum. Conſentiunt Philoſophi. 21) Videtur hanc metallorum medicinam primario ex Vitriolo peten-

dam esse. 22) Ex pondere specifico auri, seu si mavis Mercurii, auri & reliquorum metallorum, inveniri poterit quantitas Mercurii, seu si mavis auri, quam quodlibet præter aurum continet metallum. 23) Quoniam vero quodvis metallum, excepto auro, & Mercurio vulgari, specie levius sit, patet, satis parum genuini Mercurii illis inesse, & qui vulgo ex illis etiam paratur Mercurius currens, minime defæcatissimus extrahi, quamquam Mercurio vulgari quocunque modo hactenus recepto depurati, purior. 24) Hoc ipsum peregrinum §. 14, quod Mercurium & Sulphur in metallum concrescentia specificat, est unicum quoque fundamentum illius virtutis medicæ, quam specifica metalla exerere solent, quamque eorum quodvis cum nullo alio metallo communem habet. 25) Sic ut in exemplo supra allato §. 16 pergam, a styptica ferri terra, acido quodam vel extra vel intra corpus humanum cum ipso ferro soluta, ferro communis virtus adstrictoria; & ab ejusdem terræ minori quantitate in cupro liquoribus C. H. salinis soluto vel tantum arroso, hujus septica virtus dependet. 26) Aurum itaque, cum ex Mercurio & Sulphure purissimis concreverit, nihilque peregrini admixtum habeat, nullam facultatem Medicam cum ullo alio metallo communem habet. 27) Quemadmodum enim reliquorum metallorum virtus Medica, a peregrino illo §. 14 eorum Mercurio & Sulphuri admixto dependet juxta §. 24, ita auri vis Medica, unice ab ejus Mercurio & Sulphure purissimis petenda est. 28) Existentiam *Mercurii in auro Isaacus Hollandus*, magnæ in foro Chymico fidei vir, tractatu de salibus & oleis metallorum demonstrat, eumque ex auro se elaborasse currentem testatur, sumendo auri calcem vel per aquam fortem vel per Mercurium factam, hanc in vase aperto per tres & ultra menses, continua levissima ignitione, seu calore paulo majori quam plumbum liquefaciendum requireret, detinere jubet, ita spondet fore, ut aurum in calcem spongiosam impalpabilem, & sub hac mensura valde levem sit abiturum (quale quid in antecedentibus de ferro §. 5 retuli) ex hac calce deinde sola sublimatione, separari posse pollicetur cinerem quendam volatilem facile in Mercurium currentem redigendum. Eundem ex auro Mercurium parari posse *Kunckelius* probatæ quoque fidei Vir Laborat. P.

III

Digitized by Google

III c. XI p. 262, Deum teſtem advocat, atque ſuum aſſertum tam verum eſſe pronunciat, ac ſe regnum cœlorum viſurum confideret; modum tamen parandi communicare recuſat. 29) *Sulphur in auro* olfactu percipiendum docuit *Borrichius* de Sapient. Hermet. & Ægypt. p. 415. Dicit nempe *Abarverum Paynck, ἐργαστὸς* Chemica paucis ſecundum, paulo ante mortem hæc ad illum retuliſſe. „ Capio foliorum auri puriſſimi unciam dimidiam, cum„ que ſaliva propria, totis quatuordecim diebus, in mortario vitreo „ ſubigo, donec videro omnia in nigram abiiſſe maſſam, odorem „ ſulphuris omnium naribus manifeſtiſſime offerentem, quam „ poſt, aqua ſimplici elutam, jam ad uſus medicos reſervo, jam ex „ retorta vitrea in guttas aliquot rubicundas propello, reliquiis ad „ eosdem labores cuſtoditis. „ His addit *Borrichius*: „ Et ne „ cui ſaliva illa improbetur, ecce eundem ſine ſaliva odorem; „ *Rutgerus Timplerus* apud *Prævotium* in Hortul. Med. auri ſo„ lutionem Philoſophicam ita proponit: Auri, inquit, folia gra„ norum ſex ſeptemve pondere, mortario vitreo imponantur, pi„ ſtilloque vitreo (adhibito operculo ex ligno confecto) continuo „ atterantur, donec in pulverem nigerrimi coloris ſulphur redo„ lentem abeant, qui pulvis nullo modo in metallum abit. Hoc „ propria experientia habeo. Pauciſſimis (quod ſciam) hic mo„ dus reſolvendi aurum innotuit. In aliis metallis facilius ſucce„ dit. „ 30) Sed nec Sulphuris ſolaris tantam eſſe præſtantiam ac vulgo exiſtimatur, perſuadere videtur ejus analogia cum quovis pingui vulgari communive juxta §. 4. Ad hæc obſervatione conſtat, quod aurum crebrieri cum borrace fuſione tandem palleat, nativum vero ſuum colorem ex conſortio cum cupro facile recuperet. Unde patet Sulphur in utroque eſſe unius ejusdemque generis. 31) Sed parti mercuriali in auro, natura jam defæcatiſſimæ, nullique peregrino corpori nuptæ, in omnibus metallis nil par reperitur. 32) Hæc igitur §. 31, ſi ita præparari poterit, ut vaſa & viſcera noſtri corporis pervadat, erit Medicina incomparabilis. 33) Scimus enim Mercurium vulgarem omnes quotquot edit ſané eximias in corpore humano virtutes, ſolo ſuo præſtare pondere. 34) Cum liquoribus enim noſtri corporis circumvectus in quæcunque obſtructa vaſa impingens, quum ratione ſui ponderis gra-

vius

vius illidat, quam ullum aliud hactenus notum medicamentum, hinc omnium optumum eſt aperitivum ; & cum eadem ratione maſſulas omnium humorum dividat, omnium optumum eſt etiam colliquativum. Ab utroque hoc effectu omnes ejus dependent virtutes. 35) Quodſi igitur perpendo, Mercurium vulgarem, utut ſtudioſiſſime depuratum, nihilominus ſe habere ad aurum ut 14 ad 19, vide §. 8, adeoque aliis peregrinis rebus iisque forſan arſenicalium indolem ſequentibus adhuc inquinatus ſit, unde non raro & tantos in corpore tumultus excitat ; quodſi, inquam, hæc mecum reputo, diſtincte intelligere mihi videor, quod aurum ita præparatum, quo vaſa & viſcera noſtri corporis ſubire, & cum humoribus in orbem moveri poterit, multis paraſangis Mercurii virtutes ſit ſuperaturum, omnesque ſuos effectus longe benignius præſtiturum. 36) Ulteriori igitur ſolicito examini & ſcrutinio illud *Langelloti* in Ephem. Nat. Cur. Dec. I An. III Obſ. 59 communicatum experimentum commendo : Aurum nempe foliatum q. p. in minimas particulas conciſum mortario vitreo denſiſſimo vel, & quod melius, aureo indere jubet, inque eo charta tantum tecto, ne pulvis vel aliud quid incidere queat, noctes atque dies, continua molæ in hunc finem fabricatæ & ab autore depictæ agitatione, tam diu terere, usque dum in pulverem ſubnigrum convertatur, cui trituræ utplurimum 14 dies atque noctes inſumendæ ſint. Si vero quis de die ſaltem velit operari, integro menſe opus erit. Dein pulvis hic retortulæ non nimis profundæ ſed planæ, quales Anglicæ eſſe ſolent, ejusdem autoris monito immiſſus, igne arenæ, per gradus, eoque tandem fortiſſimo pellendus, & ſic ſtillabit paucas quidem ſed rubicundiſſimas guttas, quæ vel per ſe, vel cum ſpiritu vini tartariſato digeſtæ, verum exhibent aurum potabile, non fucatum, vel ulla alia peregrina qualitate infectum. Reſiduo qnod notante *Langelotto* facile qnoque tritu poterit reſolvi, acetum ut vocat Philoſophicum ex vitriolo & ſulphure cum ſpiritu vini longa digeſtione confectum affudit, & ſic iterum rubicundam tincturam accepit, magnarum, ut laudat, virium. Pauciſſimum quod ſuperfuit, borracis beneficio in corpus reduxit, ſed pondus ei debitum defuiſſe ait. 37) Præter dictam auri præparationem præſtat & illa, quando cum Mercurio

arcte

Digitized by Google

arcte conjungitur. Conſtat enim, Aurum & Mercurium, vulgarem nempe probe depuratum, ponderoſiſſima in rerum natura eſſe corpora per §. 8 & invicem amiciſſima per §. 3. β. Mercurius hinc aurum ita ſubigere valet, ut ſecum in vaſa corporis derivare valeat, & fiat præſtantiſſimum aperiens medicamentum. 38) Exempli loco hac vice ſit Aurum diaphoreticum, quod *Poterius* Pharmac. Spagyr. Lib. III Sect. X elaborare docuit. 39) Quotquot ceterum novi ex auro præparata pharmaca, non tam ab auro, quam, ſi compoſitio penitius examinatur, a corporibus ſalinis ipſi inter præparandum accretis, ſuam mutuantur virtutem, quam eandem tamen & alia longe vilioris pretii medicamenta præſtant. 40) Plurima vero talia ex auro præparari vulgo dicta pharmaca præter nomen ex auro nihil continere ſolent. 41) Omnium maxime vero ii qui vires auri medicas in ſulphure auri extrahendo venantur, a vero aberrare mihi videntur per §. 30. 42) Quæ vero ex auro præparata pharmaca revera aurum continent, quanquam non nili per accreta ſalia agant per §. 39. nihilominus actio ipſorum horum ſalium ob conjuncti auri nativum pondus, intenditur, & illa pharmaca in tantum ob aurum quod continent operari, dici poſſunt, in quantum horum ſalium actio ab auro concreto augetur. 43) Hinc illa ipſa pharmaca, quo plus linguam feriunt, aut plus ſalium continent, eo magis ſunt cathartica & efficacia, ac in primas potiſſimum operantur vias. 44) Hinc aurum fulminans legitime præparatum, & ab acrioribus ac magis ſuperficialiter ipſi cohærentibus ſalibus liberatum, ſed ſalibus neutris minus acribus ſtimulatum, ſtrigmenta glutinoſa & pituitam tenaciſſimam primas vias oblinentem, ac convulſionum, imprimis in puſionibus ſæpe ſæpius cauſam, optime incidit, & expellit. Ideoque & in febribus quartanis egregie ſe gerit. Alvum purgat & morbi mineram deſtruit.

S. P. C. EMENDATIONES ET EXPLANATIONES locorum quorundam Orationis primæ Themiſtii.

I. THemiſtius multis in locis adhuc deformis eſt, ex vulneribus, quæ librarii pro cetera ſua importunitate ei quoque

inflixerunt. Conabimur ergo quædam hic ſanare, ut nativa hominis pulchritudo agnoſcatur. Qua quidem in re brevitati nos inſervientes temporis, & lectores de veritate emendationum noſtrarum judicaturos ad comparationem orationum Themiſtii ipſarum amandabimus. Loci enim ſinguli ex cohærentia totius ſermonis rite intelligentur.

II. Orationis primæ initium illud eſt: Νῦν σοι πρῶτον εἰσέρχεται λόγος, ὦ βασιλεῦ, ἐλεύθερός τε καὶ ἀψευδής· καὶ ῥῆμα οὐδὲ σμικρὸν ἐκὼν εἶναι πρόοιτ' ἄν, ὃ τὰς ἐυθύνας ἐχ ἕξει δοῦναι Φιλοσοφίᾳ. Hic primo mireris, Themiſtium audere dicere, primam hanc eſſe orationem, quæ ad Conſtantium habeatur libere & vere. Deinde verba ἐκὼν εἶναι plane non videas, quomodo huc pertinent, quia cum finitimis nihil habent cohærentiæ. Verum parva vocabulorum illorum immutatione ſententia præclara efficitur hunc in modum: Νῦν σοι πρὸ ἐτῶν εἰσέρχεται λόγος, ὦ βασιλεῦ, ἐλεύθερός τε καὶ ἀψευδής· καὶ ῥῆμα οὐδὲ σμικρὸν ἐκόντι μοι πρόοιτ' ἄν, ὃ τὰς ἐυθύνας ἐχ ἕξει δοῦναι Φιλοσοφίᾳ. *Adoleſcentuli nunc ad te, Imperator, libera adit & commentis aliena oratio, ac ne exiguum quidem verbum volenti mihi excidat, cujus rationem reddere non poſſit Philoſophia.*

III. Pag. 2 A iſta reperias verba: οἱ δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον, οἷον ἤδη σου θιγγάνειν δοκοῦσιν, οἱ τὴν ἐνόπλιον χορείαν διεξιόντες. Hic ferri non poſſe οἷον, quia non ſit ad conſtructionem idoneum, facile intelligitur. Subſtituenda eſt alia terminatio. Οἱ δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον οἷοι ἤδη σου θιγγάνειν δοκοῦσιν, οἱ τὴν ἐνόπλιον χορείαν διεξιόντες &c. *Qui autem te magis etiam attingere poſſe videntur, ſunt ii, qui ſaltationem in armis enarrant &c.*

IV. Pag. 2 D: τὸν θεὸν, ὃ τάδε πάντα ἔργα τε καὶ γεννήματα, ἆρα ὁμοίως εὐπετὲς καταμαθεῖν αὐτόντε καὶ τὰ ποιήματα; ἢ πρὸς ταῦτα μὲν ἡ Φύσις ὄμματα ἐξ ἀρχῆς ἐτεκτήνατο, καὶ πάρεσιν εὖ γενομένοις ἑρᾷν ἡλίοντε καὶ σελήνης, καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα, καὶ τὸν ξύμπαντα οὐρανόν· ἐκεῖνον δὲ κατιδεῖν ἀγαπητὸν, ὅτῳ καὶ εἰς χρόνον ἐξ αὐτῶν ἐκείνῳ ἐφίκετο. Harduinus ad hunc locum corrigi jubet particulam ὅτῳ. Sed ſi maxime pro ea ὅσις ſubſtitueretur: tamen nulla ſententia exiſteret commoda, quia ὅσις cum ceteris vocabulis non congruit. Verum omnes ſen-

Digitized by Google

ſententiam bellam facile percipimus, ſi ita legerimus : ὅτῳ κάν τις χρόνῳ ἐξ αὐτῶν εἰς ἐκεῖνον ἀφίκοιτο. *Utrum Deum, cujus hæc rerum univerſitas opus eſt & fœtus, aque facile eſt cogno ſcere ipſum, atque opera? an natura ad hæc quidem oculos principio fabricata eſt, ut homines bene a natura informati Solem & Lunam & reliqua ſidera atque omne cœlum videant, ſed ſatis præclare de iis agatur, ſi eum cognoſcant, quandocunque tandem ex iis ad eum perveniant?*

Pag. 3 C: συγχωρήσωμεν ὑπὲρ αὐτῆ κηρύγματι κηρύξαι τῷ λόγῳ. Vertenda putem hæc verba : *liceat orationi noſtræ de ſe ipſa præconis partes ſuſcipere.* Aliena videtur verſio iſta Petavii : *Sed antequam illud indagare & ejus inſiſtere veſtigiis aggredior, quoddam velut de ipſo præconium facere permittam orationi meæ.* Neutiquam de animali illo cœleſti, cujus ante meminerat Themiſtius, præconium hic profitetur: ſed de ſua ipſius oratione. Id quod inſequentia ejus verba clariſſime docent. Decepiſſe videtur Petavium particula αὐτῆ pro αὐτῆ poſita. Cujus utrinsque permutatio frequens eſt, ut alibi multis exemplis demonſtravimus.

Pag. 3 D verba illa quoque mendis deformari videntur : ἀλλ' ἔν ἡμῶν τῷ κηρύγματι καὶ τάδε προσκείσθω, ὦ ἄνθρωποι, καὶ κεῖνο ἔτι γινώσκων, ὅτι &c. Nam etſi ſæpe infinitivi vel δεῖ vel μέμνησο vel μέμνησθε ſubintelligant : tamen hic id ſuſpicari nolim, ſed malim legere : καὶ κεῖνο δεῖ γινώσκων. Verſio autem clarior foret fortaſſe, ſi ita mente conciperetur : *Iis autem quæ de me præmonenda putavi, accedat nunc illud etiam, ut hoc quoque teneatis* &c.

Ibid. ad nomen βαλανείοις adſcribi velim, ſermonem Themiſtii non ex noſtris moribus interpretandum eſſe, ubi ea quæ in balneis dicuntur, ut tralatitia & fabulæ male audiunt : ſed ex moribus Romanorum, apud quos balnea multo honeſtiora erant, & cum honeſtiſſimorum conviviorum quaſi pars quædam, tum vitæ communis commendatio habebantur.

Pag. 4 A. Τάυτας (φωνὰς ὑμῶν) ἁπάσας συλλέξας ὁ λόγος ἡμέτερον συντέθεικεν ἔρανον.) Hæc item verba mendo laborant.

borant. Ὑμέτερον ſcribi debuit, ſententia enim eſt: *has voces omnes colligit oratio noſtra quaſi munera quædam liberalitatis veſtræ.* Ἔρανος enim erat munus, quod multi conferebant in unum aliquem alienæ opis indigentem. Themiſtius igitur ea quæ ſit dicturus, ejusmodi munera eſſe ait auditorum ſuorum. Indicant hanc emendationem & interpretationem etiam ſubſequentia verba: καὶ ταῦτα ξὺν νῷ ἀκούσεσθε παρ' ἡμῶν, ὅσα λέγετε εἰκῆ πρὸς ἀλλήλους.

Pag. 4 B: Ἐγὼ νομίζω τὸν φιλάνθρωπον βασιλέα τέλειον εἶναι τῆς τῶ πράγματος ἀρετῆς, καὶ οὐκ ἔσθ', ὅ,τι προσδεῖν αὐτῷ εἰς ὁλόκληρον εὐφημίαν. Malim, οὐκ ἔσθ' ὅ,τι προσδεῖ. Nam poſt illud οὐκ ἔσθ' verbum νομίζω ſubaudire, quod præceſſerat, duriuſculum videtur.

Pag. 4 & 5 interpunctio commutanda & verſio ad interpunctionem accommodanda eſt iſtis in verbis: Ὁρᾶτε ἂν, ὅτι τὸ σμικρὸν ἐκεῖνο ῥῆμα διακρούοντί μοι ἅπας ὁ τῶν ἀρετῶν ἐσμὸς ὑποφθέγγεται. Μᾶλλον δὲ καθ' αὐτὸν ὁ λόγος βαδίζει; καὶ οὐκ ἐπερείδεται βασιλεῖ ᾧ προελθεῖν ἀσφαλέστερον; *videtis igitur, quemadmodum exiguum illud vocabulum pulſanti & excutienti mihi totum virtutum examen reſpondeat. Num autem oratio mea per ſe procedat potius, nec innitatur Imperatore ipſo, ut citra offenſionis periculum progrediatur?* Si interrogatio hæc prætermittatur, uti adhuc neglecta eſt, ſententia omnis obſcura eſt, & conſequentem etiam orationem vix intelliges ac ne vix quidem.

Pag. 5 A: Ἦ γὰρ οὐ τοσοῦτον μὲν πλεονεξίας ἀφέστηκεν, ὁπόσον καὶ χαλεπότητος; Petavius vertit: *Etenim nonne tantum ab cupiditate, quantum ab morum aſperitate diſtat?* Fateor, particulam ἤ ſæpe reperiri in interrogationibus. Sed ab hoc loco prorſus aliena videtur. Malim legi: τί γάρ; οὐ τοσοῦτον μὲν πλεονεξίας ἀφέστηκεν κ. τ. λ. *Quid enim? nonne tantum ab avaritia abeſt, quantum a moroſitate?* Ita & elegantia Græci ſermonis legi poſtulat, & vis orationis ipſius.

Pag. 6 A. Omiſſæ parentheſes enervant orationem & perturbant. Vide igitur, lector, ut nos quidem illam reformatam velimus. Φημὶ δὲ ἔγωγε καὶ τὴν πολυύμνητον δικαιοσύνην κτῆμα μὲν

μὲν εἶναι κάλλιστον βασιλεῖ (τί γὰρ θειότερον δικαίᾳ πολλὰ ἀδικεῖν δυναμένῃ;) καὶ σωφροσύνην γε οὖ παραπλησίως· (τί γὰρ ὄφελος ἄρχοντος μὴ ἐλευθέρου; τοῦτο δέ ἐστιν ὁ τύραννος, ὃς ἅμα τε τῶν ἄλλων κρατεῖ καὶ δοῦλον ἑαυτὸν τοῖς πάθεσι παραδίδωσιν.) ἀλλ' ὅμως αὐτὰς ἁπάσας ποιόν τι εἶναί μοι δοκεῖ; ἑκάστη μὲν γὰρ αὐτῶν ἰδίᾳ σκοπουμένη κοινός τις ἀνθρωπικὸς εἶναι κόσμος· βασιλικὸς δὲ γίνεσθαι τηνικαῦτα, ἡνίκα ἂν αὐτὴν ἐπισφραγίζηται φιλανθρωπία. *Dico equidem etiam celebratissimam illam justitiam pulcerrimum esse bonum Regis. (Quid enim divinius eo qui, quum multa injuste agere possit, justum se tamen præstat?) Idem de temperantia dixerim. (Quid enim utilitatis præstet Rex non liber? Tyrannus quidem est is, qui dum aliis imperat, ipse pravis cupiditatibus in servitutem se permittit.) Sed tamen quid tandem omnes hæ virtutes esse mihi videntur? singulæ illarum separatim consideratæ communis quidam ornatus hominum, qui tum demum regius existat, quum hominum amore obsignetur.* Pauca hic admonebo, quæ lectorem meum reminisci velim. Primum ἄρχων ἐλεύθερος a Themistio dici videtur is, quem Stoici item sic appellent. Stoicis autem nemo videbatur liber, nisi qui pravarum libidinum & appetitionum vinculis exolutus esset. Id quod vel ex Ciceronis Paradoxis constat. Deinde lectio vetus ἀλλ' ὅμως τούτοις ἁπάσαις τοιόνδε εἶναί μοι δοκεῖ merito a me repudiata est, quia commodam sententiam nullam fundit, & insequentem sermonem omnino obscurat. Denique γὰρ illud in responsionibus mirificam quandam vim habet, quam illi perspectam habebunt, qui Platonem diligentius lectitarint. Nihil igitur in tota hac oratione, quam attuli, vel obscurum est vel indefensum.

Pag 6 C cassa est & inanis lectio illa ἑκάστη γάρ, οἶμαι, κατὰ φύσιν ἴδιος ἀρετῆς τύπος ὅτως ἐνούσης ὠφέλιμος καὶ παρὰ τοῦτο μέγα βλάβος, εἰ μὴ ταύτην ἔχοι Petavius mentem Autoris egregie expressit. Sed verbis ejus nec ipse nec Harduinus medelam attulit. Omnino difficilis est medicina. Quid nobis videatur, alibi exponemus. Illud unum ad eandem paginam annotabimus, verba illa ὀιμώξεται μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος, εἰ μὴ σφόδρα εὐλαβὴς εἴη καὶ ἥμερος interrogandi signo esse notanda: alioqui repugnabit Au-

tor sibi ipse. Nam negavit paulo ante, fabro & textori φιλανθρωπίαν necessariam esse. Quomodo igitur φιλανθρωπίας proprietates, considerantiam & mansuetudinem, jam ei vindicabit ut necessarias virtutes? Vertemus igitur verba illa hunc in modum: *Malum erit igitur huic tali, nisi in tractandis hominibus circumspectionem & lenitatem adhibuerit?*

COLUMNA ROSTRATA, OR A CRITICAL History of the English Sea-Affairs.

hoc est,

HISTORIA CRITICA RERUM AB ANGLIS mari tum olim tum præcipue ultimis tribus bellis cum Batavis gestarum, fide Documentorum, & exterorum Historicorum testimoniis firmata, Autore SAMUELE COLLIBERO.

Londini, apud Rob. Robinson, 1727, 8.

Plag. 20.

CUm bella maritima cum Batavis seculo proxime elapso gesta a *Burcheto* in libello peculiari Gallico haud condigne conscripta cerneret Autor, in *Hezenilii Novævillani* vero *Historia Belgica* Gallico idiomate pariter vulgata & in scriptis publicis sibi obviis plura deprehenderet, quibus veritati historicæ insignis lux posset accendi, ipsemet eo annisus est, ut, annexa simul Notitia de factis Heroicis Anglorum maritimis, omnia in unum collecta publico communicaret. Præmittitur Opusculo succincta *enarratio negotiorum Angliæ navalium* ad nostra usque tempora. Saxones videlicet, littoris Germanici accolæ, tanta rei maritimæ scientia erant præditi, ut tempora a maris fluxu computarent, & classe adeo valida instructi, ut Britanniam in suam redigerent potestatem. Nec illis viribus diu post eosdem fuisse destitutos, litigia inter Offam Merciorum Regem & Carolum M. de libertate navigandi enata monstrant. Neglecta paululum rei maritimæ cura sub finem Heptarchiæ Danos ad turbanda Anglorum littora invitavit, quos Egbertus, rerum per universam Angliam potitus, fortissime propulsavit.

p. 7.

2.

vit. Eadem ſortuna gavifi ſunt Athelſtanus ac Edgarus, donec hoc p. 10
defuncto, Angli rem navalem haud ſollicite curarent, unde Dani
poſt bellum per duo ſecula acerrime continuatum, & prœlia plus-
quam centies terra marique majori plerumque ſuorum damno
commiſſa, ſuperiores evaſerunt. Attamen haud ultra 24 annos du-
ravit illorum imperium; hinc ſolio admotus Eduardus Confeſſor, 11.
vires maritimas reſtauravit, iisque regnum a piratica Danorum &
Hibernorum ſecurum reddidit. Secutus ipſum Haraldus uſurpa-
tor, Daniæ Regem Haraldum Hardſagerum, Angliam denuo pe-
tentem, exercitu, claſſe, vitaque privavit; mox a Guilielmo Conquæ-
ſtore, Eduardi donatione, & conſenſu Pontificis ſubnixo, cum ex-
ercitu cæſus. Haud ita multo poſt ſub Richardo & Eduardo I Pa- 14.
læſtinam Cyprumque Angli, navibus appropinquantes, territarunt;
Eduardus III, Eduardus Niger, Henricus V, & Bedfordius claſſe &
exercitu Anglorum ad incitas pœne Gallos redegerunt; tantaque
Anglicæ virtutis gloria orbem implevit, ut Dux Britanniæ Armori-
canæ contra Carolum VIII Gallorum Regem, immo & Luſitani de-
mum 1664 contra Hiſpanos, milites ſuos Anglico veſtitu in aciem
producentes, hoſtibus terrorem Panicum incuſſerint. Nihil deni- 15.
que deeſſe videbatur rei nauticæ Anglorum præter commercia, ne-
glecta antea ſummo exterorum commodo, a Maria vero primum
genti ſuæ vindicata; quæ inde ſolertia Eliſabethæ in immenſum ad-
auxit. In Cap. I origines Anglorum & res mari contra Danos ge- 16.
ſtæ proponuntur: unde inter alia notamus, Hollandiam & Selandi-
am Belgarum ab Hallandia & Selandia Normannorum, has oras 20.
pervagantium, nomina mutuaſſe; Edgarum tribus claſſibus, qua- 27.
rum quævis 1200 navibus conſtabat, mare a piratis liberaſſe, & o-
mnibus Scotiæ inſulis, ac maxima Hiberniæ parte devicta, titulo
Domini Maris & Commerciorum Protectoris fuiſſe uſum: unde
aliquando naviculam, cujus clavum ipſe regebat, Rex Scotiæ Ken-
netus, Cumbriæ Rex Malcolmus, Maccuſius Rex inſularum Scoti-
carum, & quinque Reguli Walliæ remis impellere coacti. Cap. II
res Anglorum maritimas usque ad Eliſabetham ſiſtit, in quo refer-
tur, Richardum I, e Palæſtina reducem, Leges maritimas, ab inſula 32.
Uliaria dictas, in unum corpus collegiſſe; & victoria navali ab E-
duardo III contra Hiſpanos reportata, monetam auream, *Roſe No-* 41.

bles

bles vulgo dictam, prima vice fuisse cusam. Cap. III explican'ur res
p. 80. ab Anglis mari gestæ, regnante Elisabetha, ubi animadvertimus, eam ad Dominium maris demonstrandum monetæ *Cataractam* aliquando imprimi jussisse, hoc ipso innuentem, in sua manu esse positum, Oceani vias occludendi; certe Danos & civitates Hanseaticas, frumentum in Hispaniam advehére cupientes, summa pertinacia transire per proxima littori Anglico maria haud passam. Cap. IV commemorantur res maritimæ Anglorum usque ad restaurationem Caroli II; ubi perspeximus, res Anglorum sub Cromwellio
98 sq. nimis extolli, Batavorum vero nimis deprimi, causis rei a Batavis
126. minus prospere gestæ penitus omissis; Batavos his malis pressos, fe-
189. liciora sibi fata Auriaco restituto promisisse: præterea Gallos 1653 adhuc rei nauticæ adeo fuisse expertes, ut Haytonus Anglus cum unica navi bellica octo naves Gallorum bello aptas, tribus captis, reliquis misere dilaceratis, fugaverit. Cap. V referuntur res maritimæ Anglorum usque ad rerum conversionem sub Jacobo II, in quo notavimus, Autorem genti suæ nimis addictum, bella maritima sub Carolo II ita descripsisse, ut, Batavos eo adactos fuisse, quo leges pacis ab Anglis dictas subirent, persuadere conetur, de quo
196. aliunde rectius constat. Dowglassium inter alia Scotum, monitum licet, ut se periculo subtraheret, incendio navis suæ perire maluisse prædicat, dicentem: *Se non passurum, ut quidam ex Dowglassiis loco cessisse absque mandato speciali dici queat.* Batavos memorat, ne
197. invidendi istius facinoris prope Chattamum superesset memoria, navem Regiam, *Caroli Regis* nomine insignem, destrui curasse; Cornelii Wittii vero imaginem, in Curia Dordracena hancce ob causam suspensam, a plebe discerptam, & caput patibulo, reliquas
243. vero partes statione excubantium fuisse affixas. Cum Galli Anglis juncti prœlia maritima otiosi spectarent, Batavum nautam ex socio quæsisse refert: *cur Galli e longinquo naves suas sisterent?* cui alter lepide responderit: *Gallis, qui Anglorum operas ad pugnandum conduxerint, id tantum fuisse demandatum, ut adspicerent, num Angli facta tanta mercede digna edituri sint.* Cap. VI res mari ad pacem Trajectinam usque gestæ in medium producuntur; Cap. VII denique reliqua negotia maritima, usque ad inducias Anglorum cum Hispanis factas.

Digitized by Google

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. XII.

COROGRAFIA PORTUGUEZA &c. AUTOR ANTONIO CARVALLO DA COSTA.

h. e.

ANTONII CARVALLI DE COSTA, PRESbyteri habitus S. Petri, Mathematici, patria Ulyſſiponenſis, Chorographia Luſitaniæ, ſeu Deſcriptio topographica Regni Luſitanici, cum originibus omnium provinciarum ac civitatum, notitia item Virorum illuſtrium ac Genealogiis familiarum nobilium, fundationibus cœnobiorum, Catalogo Epiſcoporum, ut & deſcriptione Antiquitatum, ac rerum naturalium, ædificiorum porro & aliarum rerum notabilium.

Tomi III.

Ulyſſipone, apud Valentin. de Coſta Deslandes, Typogr. Reg. T. I 1706, T. II 1708, T. III 1712, fol.

Alph. 20 ½.

ETſi gratiam novitatis propemodum amiſerit hoc opus, tribus Tomis abſolutum, quorum primus Regi *Petro II* glorioſiſſimæ memoriæ, ſecundus moderno Regi *Johanni V* & tertius *Mariæ Annæ* Reginæ conſecratus eſt, nihil tamen nos ab inſtituto noſtro alienum facturos arbitramur, ſi ejus in gratiam Germanorum aliorumque, ad quos raro perferuntur li-

bri Lusitanici, vel paucis mentionem faciamus. Equidem nonnullos fatetur hoc argumentum jam attigisse, imprimis Rodericum Mendes Sylvam, in Descriptione universali Hispaniæ & Lusitaniæ, qui tamen Antiquarii magis quam Geographi munere functus, præterea errores admisit non paucos, a Nostro passim emendatos; nec felicius rem successisse exteris, Petro Avito & Jo. Bapt. Ricciolo, quippe instrumentis, quæ in archivis provincialibus latent, destitutis. Ipse vero non modo cum fructu usus est Scriptoribus Lusitanis, Roderico de Cunha, Caspare Estacio, Georgio Cardocio, Ludovico Marino de Azevedo, Andrea Resendio & Emanuele Severino de Feria, quos quidem non tam correxit, quam supplevit; verum & multos passim Codices MSS. & documenta avthentica nactus, iter quoque ipse per universam Lusitaniam suscepit, quo magis de omnibus confirmaretur. Et optandum quidem erat, ut Tabulæ quoque Geographicæ huic operi accedere potuerint, cum præter eas, quas Ant. Alvarus de Cunha & Jo. Reghius, e Soc. Jesu Mathematicus insignis, dederunt, nullæ satis accuratæ prostent; at quod nunc fieri non potuit, in secunda editione se præstiturum sperat. Ceterum id maxime dedit operam, ut etymologias nominum erueret, rerum passim gestarum eventus commemoraret, nec mirabilia naturæ, aut ipsa miracula, si qua traduntur, taceret, quanquam de his liberum Lectori judicium relinquat. *Tomo I*, præmissis nonnullis de climate & situ, quem omnium in Europa optimum censet, deque solo, quod præsertim Hispanico longe præfert, tum ob ipsam terræ fertilitatem tum ob fœcunditatem ingeniorum, prædicat imprimis stupenda Lusitanorum facta, victorias terra marique deportatas, itinera longinqua & navigationes per ipsam zonam torridam, quam veteres inhabitabilem putarunt, bis susceptas, aliasque, quibus jam satis confirmati sint, de quo olim dubitatum, dari nempe antipodes. Inde in etymologiam inquirit Lusitaniæ & Portugalliæ nominum, vulgarem sententiam secutus, observatque, Portugalliæ nomen antehac non nisi ad urbem Bragantiam & vicina loca extensum, quique hæc habitaverint, Bragenses dictos fuisse; sed eos tamen, postquam inde paulatim ejecti Mauri fuissent, pariter in nomen Portugallicum transiisse. Fines deinde Lusitaniæ

con-

Digitized by Google

conſiderat, eamque in longitudine 95, in latitudine 50 & in circuitu ad minimum 294 milliaria Hiſpanica complecti teſtatur. Tum probata in ſex provincias diviſione, ſingulis Operis ſui Tomis duas deſtinat, eoque in Tomo I tum eam, quæ fluvios Minium inter & Durium, tum quæ intra montes ſita eſt, vulgo *tra los Montes* dicta; *Tomo II* provinciam Bairam & Alentejam; *Tomo III* Algarbiam & Extremaduram, & in ea imprimis Ulyſſiponem, quam Reginam reliquarum & divitiarum totius Europæ emporium vocat, ea quidem ratione expendit, ut ubique locorum ſitus, nominum originem, Viros illuſtres, res notatu digniores, veterum imprimis Romanorum monumenta, Ducum, Braganziæ præſertim, e quibus Reges familiam hodie ducunt, tum Principum aliorum, Marchionum, Comitum, Baronum ac Nobilium, quorum ſimul ſedes indicantur, Genealogias & geſta illuſtriora luculenter & magno apparatu deſcribat. Plura de libro eleganti, ſed non novo, dicere ſuperſedemus.

CHRONICA DO PRINCIPE D. JOAM, REY que foy deſles Reynos Segundo.

i. e.

CHRONICON REGIS LUSITANIÆ Johannis II; in quo ſummatim pertractantur res, quæ contigerunt inde a die ejus natali usque ad mortem Patris ejus Alphonſi; Autore DAMIANO DE GOES; *dicatum Regi Johanni III.*

Ulyſſipone Occid. ex officina Muſices, 1724, 8.

Alph. 1 pl. 4½.

COnſtat hoc Chronicon *Damiani a Goes*, cujus alia multa jam dudum proſtant, centum & quatuor capitibus, in quibus præcipua inſunt ſequentia. Poſtquam Autor per aliquot capita de nativitate Principis Johannis, de ejus ablutione ſacro lavacro, & cerimoniis in ea obſervatis, Infantis D. Petri in prœlio ad Alfawubeyrain interfecti oſſibus transferendis, & Reginæ Iſabellæ, matris Regis Johannis, obitu egit, conſilia ab Henrico, Johannis I p. 19

filio, de navigationibus Indicis ſuſcepta narrat, quoniam à nemine
p. 18. memorabilis ea res ſufficienter expoſita fuit. Cauſas, quæ illum
ad hoc inſtitutum commoverunt, & media ad hunc finem obti-
22. nendum caute circumſpecta proponit. Navigationes & terras iis
33. detectas memorat; ſingularia quædam ad Inſulas Azores perti-
35. nentia obſervat, & ſtatuam lapideam in Inſula Corvo repertam
deſcribit, hominis equo inſidentis, ac una manu jubam tenentis,
altero brachio extenſo ac ſolo indice verſus occidentem directo,
38. quam veteres incolas, Norvagos, Gothos, Suecos, velut monu-
40. mentum aliquod ibi reliquiſſe putat. De Regis porro Alphonſi
expeditione in Africam ad oppugnandam urbem Alcacer nonnul-
42. la differit. Antiquitatem & ſitum hujus urbis delineat, Regem,
inquiens, Maroccanum, Manſorem, ſingulis annis Granatam ad
Chriſtianos invadendos profectum fuiſſe, cum autem iter eo dif-
ficile viæque nimis aſperæ eſſent, urbem hanc, a Mauris Caſar
ezzaghir, قصر الصغير i. e. caſtellum parvum dictam, ſitu ac
47. optimo portu commodiorem ædificaſſe. Hic non modo primam
50. oppugnationem, verum & alteram, qua capta fuit, deſcribit. Inde
56. Rex Septam contendit, urbem nobilem & antiquam, quæ Roma-
norum tempore Civitas Romanorum dicta fuit, poſtea in Gotho-
rum, ac tandem Saracenorum poteſtatem venit, donec A. 1415
Rex Johannes tempore Abuzaïdi Regis Feſſani omnibus delitiis
63. immerſi expugnata eſt. Rex inde in regnum revertitur, & pacem
71. cum Duce Britanniæ, quam petierat, init. Africam ad oppugnan-
74. dam urbem Tingim repetit; mox cum Rege Henrico Caſtellano
76,77. de nuptiis filii cum Johanna tractat: Infans Ferdinandus urbem
81,85. Anfam in Africa expugnat; Rex verò urbis Ziliæ in Africa oppu-
87. gnanda conſilium capit, quem Princeps Johannes comitatus eſt.
92--94. Mox ob naves aliquot Luſitanicas ab Anglis interceptas, bellum
inter Regem Anglorum Eduardum & Alphonſum oritur, brevi,
97. illo pacem flagitante, compoſitum. Hinc cum magno exercitu
in Africam Ziliam invaſurus tendit, quæ Maurorum lingua Aze-
la vocatur, ac a Romanis condita fuit, poſt a Gothis Saracenisque
108. occupata, tandem in Alfonſi manus pervenit, qui Templum, quo
114. Mauri confugerant, & Caſtellum magna illorum clade expugna-
119. vit. Rex Feſſanus Moley Schah illam recuperare annititur, cum

quo

Digitized by Google

quo inducias facit. Mauri paulo poſt urbem Tingim deſerunt p. 121.
ultro, quam illi Tangia appellant, a Romanis olim exſtructam,
licet nonnulli Scriptores Arabici a principe quodam Seddedo, filio Hadi, conditam fuiſſe tradant. Rex in regnum ſuum re- 125.
verſus, Tingi reiicta, Johannam filiam ſuam in Monaſterium 130.
Odivellenſe mittit, Ferdinandi affinis ſui oſſa ex Feſſa transferenda & in monaſterio Batalhenſi ſepelienda curat. Inde de cauſa 132.
belli inter Ferdinandum Regem Caſtellæ & Arragoniæ, ac Alphonſum Regem Luſitaniæ agitur, & quæ variorum opinio de Jo- 135.
hanna, Regis Henrici Caſtellani filia, fuerit, diſquiritur. Cum 146.
vero ipſe Henricus, qui Johannam hanc heredem regni inſtituerat, magnatum Caſtellanorum conſilio ad Iſabellam ſororem re- 152.
gni ſucceſſionem transferre fuerit conatus, & Iſabella contra vo- 159.
luntatem ejus Ferdinando nupſerit, hinc Noſtro occaſio nata, ut 162.
fuſius de Ferdinandi genere & familia diſſereret. Mox quid agitatum fuerit de hac ipſa Johanna, nunc Carolo Duci Aquitaniæ, 166.
nunc Alfonſo Regi Luſitaniæ deſponſanda, oſtenditur, & de Regis 170.
Henrici obitu ac teſtamento, deque iis quæ poſt ejus mortem evenerunt, agitur, quæque inter Regem Alphonſum ac Caſtellanos magnates quosdam, Johannæ fautores, acta ſint, deſcribuntur.
Cumque Rex legatum ad Ferdinandum Caſtellæ Regem miſiſſet, 181.
qui poſceret, ut Johannam Reginam Caſtellæ agnoſceret, ad bellum deventum eſt. Equidem Alphonſus, traditis interim filio 194, 197.
Johanni Regni habenis, Caſtellam intrabat, quippe Johannæ jam 204.
matrimonio junctus, eoque Caſtellæ, Legionis & Luſitaniæ Regem ſe vocans. Quæ hic Alphonſus, adverſa licet plerumque 209.
fortuna, pacem omnem aſpernatus, geſſerit, non eſt ut pluribus 211--312.
percenſeamus. Id notat Noſter, eundem vitæ Iſabellæ inſidias 322.
ſtruxiſſe, & itinere ad Regem Galliæ Ludovicum XI ſuſcepto, ad 336.
Luſitaniæ proceres ſcripſiſſe, ut Johannem Regni ſucceſſorem conſtituerent, rebus vero infectis in Luſitaniam rediiſſe, ubi filius Johannes Regis titulum, quem obtinuerat, ipſi modeſtiſſime 366.
conceſſerit. Tandem obſervat, bellum inter Alphonſum & Ferdi- 390.
nandum Pontificis Sixti opera fuiſſe ſopitum, Alphonſum vero 394.
ex mœrore obiiſſe, poſtquam monaſterium S. Franciſci de Varatojo fundaſſet.

MEMORIA VIRORUM IN SUECIA ERUditiſſimorum ridiviva, ſeu Semi-Decas I Orationum Funebrium, cum Præfatiuncula Editoris C. N. B. D.

Roſtochii & Lipſiæ, apud Joh. Henr. Rusworm ium, 1728, 8. Plag. 17.

DEfunctos pro concione laudandi, ultimasque panegyres in lucem edendi antiquitatem aut utilitatem qui negaret, vel elegantiorum litterarum expertem, vel præclarorum facinorum oſorem ſe proderet. Quod ut ſtabiliamus, non opus eſt aliunde conſcriptis copiis. Initium quintæ, de quibus nobis in præſentia ſermo erit, *Orationum Funebrium* plus ſatis id edocet, quarum Collectoris ſcopum, quem in Præfatione declarat, deprehendimus non alium, niſi ut per exempla (poſſunt autem, uti vel ex p. 12 & 217 ſeqq. patebit, permulta allegari) labefactet, imo deſtruat calumnias, quibus Boreales populos, ut graviore ſub cœlo natos, ab eruditorum cœtu excludendos, plusquam dictatorio faſtu pronunciarunt, qui ſibi ſolis ſapere viſi ſunt. Sed larga meſſis inſtat; hinc omiſſis ambagibus ad rem ipſam nos accingamus.

Olavi Suebilii, qui hic agmen ducit, Upſalienſium Theologorum, dum viveret, anteſignani, natale ſolum fuit prædium Roby, intra ſecundum a Calmaria, Smolandiæ metropoli, lapidem ſitum, in quo anno 1624, parente Georgio, lucem aſpexit. Studia, quæ per aliquod tempus ob ætatis imbecillitatem in parentum contubernio hauſerat, jam extra limen proferenda erant. Eligebatur Calmaria, ubi honeſtis artibus imbutus, Regiomonte Upſaliæque optima noſter Suebilius ſuperſtruebat. Hic vix e celeberrimorum illius ævi virorum ludo egreſſus, doctorem agebat. Præficiebatur quippe Generoſiſſimis juvenibus Nicol. Tungelio, &, A. 1649 laurea magiſteriali redimitus, Joh. Gyldenſliernio, ex quo, rudi ac informi ligno, egregio Mercurio fabricato, ad exteros Gyldenſlierniis comitibus, licet horum Metopoſcopo quodam infelice vate, haud auſpicato excurrebat. Iter autem fecit per Daniam, Holſatiam & Saxoniam inferiorem, Helmſtadium, unde poſt tres circiter menſes proficiſcens venit Argentoratum, ibique per integrum biennium manſit. Hinc A. 1655 petiit

Ita-

Italiam, ejusque urbes principes Venetias ac Romam, hinc Lutetiam Parisiorum, in qua octo menses commoratus, domum revertitur per Belgium A. 1656. A. 1657 ætatis XXXIV Calmariensis Gymnasii Rector, & proxime insequente Theologiæ ibidem Professor ac Pœnitentiarius provincialis constituebatur insuper. Interjectis duobus lustris docendi munus in nova Carolina Londini Scanorum Academia submisse recusantem Carolus XI Concionatorem Aulæ supremum ac summi Consistorii Præsidem Nostrum creat. Anno tandem 1681 cum ante sexennium Theologiæ Doctor Upsaliæ salutatus fuerat, ibidem summo Ecclesiasticorum honorum fastigio impositum, inque patricios sub *Adelbergii* titulo lectum legimus. Thori sociam, ne quid intactum linquamus, A. 1658 sibi sumsit Elisabetham Guldenadleriam, eamque viginti annos ante quam ipse Archiepiscopus & Academiæ Upsaliensis Procancellarius, qui A. 1700 d. 29 Julii annum LXXVII agens mortuus est, decederet, duodecim liberis procreatis amisit. Programma, quo Arrhenius Upsaliæ Rector funus Suebilianum indicat, cui perlustrare volupe sit, ad Pippingii Theologorum Memorias Tom. III no. LXXXVII ablegamus, quod cur Editor noster non, prout Orationem in Normanni obitum, quæ apud citatum n. XC extat, iterum typis describere curaverit, perspicere haud possumus.

Hic *Laurentius Normannus*, qui vita frui cœpit in Sudermanniæ quodam prædio, Norby dicto, patre Johanne, a Tranæo, Stregnesiensi Gymnasii Rectore, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas Impertiri debet, eruditus fuit, ejusque & Hamburgensium Ezardi, magnifica quæque de eo præsagientium, spes haud fefellisse, imo excessisse, visus est. Licet Upsalia, ubi studia Academica prosequebatur, magnos eruditionis proventus Nostro attulerat, popularium suorum doctrina haud contentus, ab exteris eruditionis incrementa capere anhelabat. Cujus voti compos futurus, invisit Kilonum, Lubecam, Hamburgum & Amstelodamum; ulterius enim progredienti adversa valetudo ingentem faciebat remoram, suosque Penates repetere suadebat. Honorum, ad quos ascendit, origo accepta est referenda Comiti de la Gardie, cui Noster quondam a secretis erat. Tanti Mœcenatis patrocinio

suf-

ſuffulto obvenit Profeſſio Extraordinaria Philoſophiæ ac LL. Or. hinc Logices & Metaphyſices, hinc Græcæ Linguæ, hinc Theologiæ, quam ſpartam nactus, ut omnes conſummatiſſimi Theologi, imprimis acerrimi adverſus hæreſes κρατιώτης partes explere queat, peregrinas orthodoxæ fidei Academias, juſſu pariter ac ope Regis adjutus, duplici vice adiit, ac litterarum cum temporis ſui clariſſimis condidit commercium. Inde redeunti Upſalienſis Bibliothecæ curam, Theologiæ triennio poſt Profeſſionem primariam, &, quod ultimum, Gothoburgenſem Epiſcopatum Rex clementiſſime demandat. Anno tandem ſeculi, quo vivimus, tertio d. 21 Maji, ætatis LII, ſuperſtite dulciſſima uxore Eliſabetha ex Romanorum gente, decem liberorum matre, præmatura morte finiit vitam. Quanto Eccleſiæ, quanto Reipublicæ, quanto Muſarum, præcipue Atticarum, damno, ex ſcriptis, quæ ejus indefeſſa opera ex eruditorum ſcriniis in lucem protraxit, augurari licet. Dignus igitur, ut amplo, quod inſtare Upſalienſis Academiæ t. t. Rector Joh. Esbergius Programmate hic recuſo docet, funere efferretur; dignus, ut Olaus Broms nomine nationis Sudermannicæ eleganti, quod orationi ſubjunctum invenimus, carmine ipſum caneret.

Nunc *Erici Aurivilli* vitam ductu Orationis & Programmatis Dan. Durbergeri contexamus. Uſus eſt patre M. Olavo Chriſtophoro Aurivillo, Knutbyenſis pagi Paſtore, qui ipſum A. 1643 d. 31 Jul. ex Barbara Caſſiopœa tulit. Hi puerum ſuum vix decem annorum Gevalienſium Rectori ac Con-Rectori in diſciplinam traditum, tribus poſt annis almæ matri Upſalienſi Academiæ ulterius formandum credunt. Philoſophiæ ſtadio, auſpice fratre natu maximo Petro, impigre decurſo, ad auguſta Themidos delubra recta graſſatur via, cui, minime Vacunæ, litaſſe duæ diſputationes ſatis loquuntur, quarum alia *de Jactu & Naufragio*, alia *de Actionibus bonæ fidei & ſtricti juris* inſcribitur. His aliisque diligentiæ æque ac doctrinæ ſpeciminibus editis quis melior dux ceteris eligi potuiſſet. Id probe perpendens æquiſſimus ingeniorum æſtimator Carolus XI Aurivillo noſtro A. 1678 extraordinarium & A. 1685 ordinarium inter Upſalienſes Juris Profeſſores aſſignabat locum. Quanto ſtudio hoc munere functus fuerit, vel ex

præ-

Digitized by Google

prælectionibus ejusdem in Institutionum Justinianearum Proœmium tresque priores titulos, quas manuscriptas dodrantalis crassitudinis quartæ formæ volumen confeciſſe, Orator noſter teſtatur, colligere poteris. Jam ejus exceſſum tanto magis lugebis, ſi, multa cum in Jure, tum in litteratura Suionica meditantem, mortem præveniſſe audieris. Vita enim conceſſit anno ſeculi noſtri ſecundo d. 5 Febr. ætatis LVIII, relicta vidua Anna, Joh. Loccenii filia, e qua olim quatuor filias ſuſceperat.

Quartum inter has orationes locum tenet *Petri Lagerlöfvii* funebris laudatio, cui frequentes intereſſe cives ſuos rogat Carolus Gyllenborg, Upſalienſis Academiæ t. t. Rector. Patria Lagerlöfvio contigit Vermelandia A. 1648 d. 4 Nov. a Magno Schivedio genito. Primis litterarum fundamentis partim intra privatos parietes, partim Caroloſtadii jactis, mirum quanta Upſaliæ ſuperſtruxerit. Accepimus quippe, Latinos & Suecicos verſus, de Orthographia linguæ Suecicæ, bigam Diſputationum, quarum prima Mathematica A. 1673 *de Comparatione corporum cæleſtium ad tellurem*, altera Phyſica *de Fontium Fluminumque Origine* A. 1675 fuerit ventilata, eum compoſuiſſe. Ex qua re ſibi conciliavit gratiam Laurentii Flemmingii, ut filium ejusdem nominis in Daniam, Belgium, Angliam, Galliam Germaniamque educeret; gratiam Comitis de la Gardie, ut ipſum a ſecretis & Bibliotheca haberet; gratiam denique Regis, ut A. 1682 Dialectices & Metaphyſices, ac triennio præterlapſo Poeſeos, & A. 1687 Eloquentiæ profeſſione ornaret, eumque Regium Hiſtoriographum conſtitueret, & ut eundem in conſortium Antiquæ & Hodiernæ Sueciæ cudendæ adſciſceret, a quibus, ut & a cariſſima conjuge Eliſabetha Brommanniana, duobusque ex ea procreatis filiis, ad beatorum cœtum tranſiit A. 1699 d. 7 Jan. annorum L.

Orationum tandem, quas Collector noſter exhibet, agmen claudit Borealium Mathematicorum facile principis, *Andreæ Spolii*, cui eadem eum Suebilio patria, ingeniorum pariter ac glebæ uber Smolandia. Quamvis obſcura villula, Malen dicta, ejus cunabula, quamvis nullis claris majoribus A. 1630 d. 15 Jun. natus, quamvis Petro Spolio, Andreæ parenti, exiguæ eſſent facultates, filium tamen ſuum primum domi, poſtmodum Jenecopingæ in-

ſtrui curabat. Gryphiswaldia, cujus doctoribus hactenus operam dederat, ubi *de Artis Logicæ Natura* publice diſputaſſet, excurſione haud inamœna Stetinum, Francofurtum ad Viadrum, Regium montem, Berolinum, Wittebergam, Dresdam Lipſiamque avocabatur, indeque ad patrios Lares cum rediiſſet, ibidem doctoris extraordinarii in Eccleſia provinciam cepit. En Theologum nunc Martis alumnum. Upſaliam enim Spolius decedens, omnes ſuas cogitationes ad Matheſeos præceptorum intelligentiam confert, nec felici ſucceſſu deſtitutus. Id, quod Carolo Stœblado manum ducente exorſus fuerat, eodem autore pertexendi, peropportuna ſeſe efferebat occaſio. Fidei enim ſui Spolii tot inſignibus experimentis probatæ committebat tres ſuos filios ad peregrinas terras deducendos. Jam Belgium, Angliam, Galliam, Italiam atque Siciliam luſtrando magnos ſcientiæ ſuæ profectus feciſſe, egregium, quod Lutetiæ Pariſiorum, id Ludovico XIII mandante, Matheſin magno applauſu profeſſus fuerit, ne plura afferamus, erit documentum. Hæc aliaque haud minora extra patriam degendi retinacula abrumpens, patriæ ſe reddebat, idque bonis, ut dicunt, avibus. Matheſeos quippe docendæ ſpartam in nova Carolina Academia nanciſcebatur, quam, Londino Scanorum belli furore deſolato, licet deſerendi, Regisque caſtra ſequendi neceſſitas urgebat, dexteritate tamen ejus eidem Regi melius innoteſcente, Matheſeos itidem Profeſſionem in Academia Upſalienſi, pretium ob perpeſſos labores aliquanto poſt tulit, quo Noſtrum uti frui licuit ad diem usque primum Menſis Auguſti A. 1699, quo annorum LXIX vitam cum morte commutabat. Ex matrimonio, quod ipſi cum Martha Lindelia interceſſerat, habuit octo liberos. Orationi, ex qua hæcce dedimus, juncta eſt Inſcriptio, qua Nicol. Stiernberg, Acad. Upſ. Bibliothecarius, Spolii vitam in brevi quaſi tabella complexus eſt. Jam vitas V illuſtrium Sueciæ virorum tibi expoſuimus, plura haud minus ſcitu lectuque jucundiſſima, ſi e re tua videbitur, ex ipſis orationibus delibare poteris. Argumenta, Platonem aliosque veterum Philoſophos multa Chriſtiana dogmata fuiſſe aſſerentium, p. 51 ſeqq. exploſa leges, leges p. 229 ſeq. criticam in vocem *Almanach* inquiſitionem, leges alia, quæ huc tranſcribere longum foret. Quod ut facias,

Digitized by Google

cias, invitat te fluidiſſimus multamque antiquorum lectionem redolens ſtilus Normanni, qui omnium, ſi II Orationem, quæ a Carolo Lundio in ejus obitum fuit habita, demas, autor eſt, quas perluſtrandi dulcedinem legendo ac relegendo nobis magis magisque fuiſſe auctam ſincere teſtamur. Rogamus igitur Editorem noſtrum, quisquis ſub C. N. B. D. lateat, ut, quos haud parvo numero in promtu ipſum habere judicamus, eruditos Suecos ab oblivione ſemel inita ratione vindicet. Et jam accepimus, alteram quoque Semi-Decadem Operis hujus prodiiſſe, de qua dicemus proxime in Actis ipſis.

REMARKS ON THE GOVERNMENT OF ſeveral Parts of Germany &c.

h. e.

GUILIELMI KER, ARMIGERI ET QUONdam nationis Anglicæ Conſulis apud Amſtelodamenſes, Obſervationes circa modum regiminis diverſarum provinciarum Germaniæ, Daniæ, Sueciæ, nec non Hamburgi, Lubecæ, & civitatum Hanſeaticarum, imprimis autem Belgii Fœderati.

Londini, 1727, 8.

Plag. II.

ITinerum ac rerum longe lateque peregrinando obſervatarum deſcriptores id faciunt, ut, Socratis exemplo, alii ſapientiamdomi poſſint acquirere. Hunc finem quamvis Nobiliſſimus libelli hujus Autor minus ſibi propoſuerit, quippe qui in præfatiuncula ad lectorem expreſſis verbis, in gratiam, non domi ſe tenentium, ſed peregre proficiſcentium, ſe ſcripſiſſe declarat; nobis tamen ejus lectio utilior illis, quam his, futura videtur. Vix enim quippiam in eo reperimus, quod in peregrinantium uſum præcipue tendat, præter curatam commemorationem, quot denariis, florenisve, cymba ductoria *Briela Roterodamum, Roterodamo Delfium* & ita porro conduci ſoleat: reliqua omnia magis domi, quam foris, prodeſſe poterunt. Neque

enim dissimulandum est, multa cum utilia, tum jucunda, in brevi hoc tractatu sparsim adducta inveniri, quorum aliquot exempla dabimus.

p. 29 seq. Incomparabilis Amstelodamensium cura & sollicitudo, ut egeni membrisque, vel mente capti alantur, otiosi autem & facinorosi emendentur, omnem laudem omnemque admirationem exsuperat. Viginti pauperum millibus hæc civitas lectum æque ac cibum quotidie præbet. Psochotrophia quam plurima, splendide, quasi Principum palatia, exstructa egentissimorum hominum turbam recipiunt. Sunt domus, ubi *Viri senes*, sunt ubi *mulieres vetulæ* nutriuntur. *Viduæ* trecentæ ingens quadratumque palatium habitant. Exstant receptacula pro *furiosis* & mente captis; exstant xenodochia & orphanotrophia pro *pueris*, pro *puellis*, pro *Civium*, pro *extraneorum* liberis, pro *expositiis*, structuræ fastu, picturarum ornamentis & cubiculorum munditie plane stupenda; in horum quibusdam mille & quingenti, in aliis octingenti, in aliis quingenti pueri optime aluntur, instituuntur & tam sancti habentur, ut malles Consulis filium, quam illorum quempiam lædere. Hæc xenodochia rectores habent viros, vel fœminas, vitæ inculpatæ gloriam, cum divitiarum pietatisque fama, præ se ferentes. Neque his inferiora sunt ergastula illa, quibus liberi inobedientes, mendici inertes, homines desidiosi, aleatores, vel cauponarum assidui hospites; nec non mulieres meretrices, ebriosæ, rixosæ, includuntur & labori applicantur, aut, si rem segnius agant, bubulis castigantur exuviis, donec ad meliorem frugem redeant. Tot rebus personisque sustentandis ne unquam impensæ deficiant, tum mira civium liberalitas, tum insignis Magistratus Amstelodamensis sapientia efficit; utrisque omnem lapidem moventibus, ut fisci pauperum collocupletentur.

Status Belgii fœderati absolutum Ecclesiæ suæ caput sunt: unde Theologorum synodis continuo interesse solent duo ex summo Magistratu, qui si intelligant, moveri quæstionem de rebus Rempublicam ejusque Gubernatores concernentibus, illico exclamantes: *Pax Domini! (Hola myn Heeren Predicanten!)* silentium imponunt Allotrio-Episcopis. Res politicas pro concione

cione ſacra tractare nefas eſt; qui fecerint, aut carcere includuntur, aut excluduntur civitate. Iſtos contra Eccleſiæ miniſtros, qui bene quieteque, ut par eſt, ſe gerunt, populus tanquam Deos terreſtres veneratur.

Societatem mercatorum, quæ *Indiæ orientalis* vocatur, eſſe *Rempublicam in Republica*, non inconcinne dicitur, ſi conſideremus ampliſſima privilegia & ſummam poteſtatem, qua gaudet; divitias incredibiles atque immenſa territoria, quæ poſſidet; innumeros miniſtros ſubditosque, quibus imperat; exercitum denique triginta hominum millibus, & claſſem navibus majoribus ducentis conſtantem, quorum virtute *Hiſpanis*, *Luſitanis* & diverſis *Indiæ Regulis*, tot provincias hæc ſocietas extorſit; ut religionem Chriſtianam, una cum ſuis coloniis ſuoque commercio, ad extremos usque mundi terminos perduxerit. p. 41.

Cenſionibus infinitis populus Batavus vexatur, quorum catalogum locupletem Autor exhibet. Ne exemplo careamus: *Lac* cenſetur primo, *ut lac*, tum poſtquam in *butyrum* coagulatum eſt; porro *oxygala*, tandem etiam *ſerum*, cenſui ſubjacet. Præterea quæcunque ad vitam communem neceſſaria ſunt, publice fere locantur. Hinc nemini, niſi conductoribus, licitum eſt ex frumento ſuo panem pinſere, vel cereviſiam coquere, neque domi habere molam manuariam, qua vel ſinapi, vel fabas toſtas, (*Coffée*) poſſit conterere; graviſſima propoſita pœna, ſi quis contra hanc legem peccaverit. 54.

Provinciam *Clivenſem* cum ſoli fertilitate, tum amœnitate fluviorum Angliæ ſimillimam eſſe, Autor aſſerit: *Francofurtum* autem ad Mœnum, ob eximia privilegia & ingenium liberale incolarum, *parvum Londinum* appellat. 92. 109.

Colonia Agrippina, ſeculo XVI a Clero Romano nimium ſe ſubigi paſſa, fato, quod plures alias magnasque civitates peſſundedit, de priſtini ſplendoris faſtigio vehementer delapſa eſt. Jeſuitis enim tantum autoritate apud Magiſtratum valentibus, ut omnes e civitate ejicerent Proteſtantes, hi, partim Hamburgum, partim Amſtelodamum profecti, Coloniam civibus vacuam reliquerunt: unde quotidie nunc videas ampliſſima ædificia ruinam minari, videas intra urbis mœnia latifundia, olim 99.

Digitized by Google

domibus ſuperba, vomere verti vitibusque & frumento conſeri; in ſpatioſiſſimis autem plateis vix decem homines uno tempore obambulantes offendas; niſi forte *monachi* fuerint, vel *ſorores religioſæ*.

p. 107. Kerium, cum ad *Argentoratum* veniret, cupido inceſſit hanc civitatem, quam ante ſub Imperatoris protectione libertate gaudentem ter viderat, ſub novo etiam Domino inviſendi; ſed ita deformatam invenit, ut, niſi excellens Baſilica pulchræque ædes & viæ eandem urbem eſſe monuiſſent, vix recognoverit: adeo idem effectus eſt deſpoticæ poteſtatis, & ſuperſtitionis.

122. Respublica *Lubecenſium*, Regibus quondam formidabilis, jam commercii flore divitiisque *Hamburgo* longe inferior eſt; cujus mali cauſam inconſiderato *Lutherani* miniſterii zelo Autor adſcribit, quod Magiſtratui perſuaſerit, ut cum Romano-Catholicis, Calviniſtas, Judæos aliosque in religione a ſe diſſentientes, ipſos etiam Anglos, urbe ſua exeſſe juberet, qui omnes conceſſere Hamburgum, magno hujus civitatis commodo, majore autem Lubecæ detrimento.

146. Patridomaniam *Suecorum* quorundam Autor notat, qui paradiſum in Suecia ſitum, eamque provinciam, ob rebellionem protoplaſtarum, in tot tantosque montium & ſcopulorum cumu-
147. los converſam fuiſſe jactitant. Sueciæ *Theologos* nec opibus nec eruditione cum Germanis comparandos eſſe cenſet: Clerum autem inferiorem, præſertim in locis ab *Holmia* remotioribus, vitæ etiam & morum dedecus cum ignorantia conjungere perhibet; idque inde evenire, quod, deficientibus in pagis diverſoriis, Parochus hoſpites recipere, & in exequiarum vel baptismorum compotationibus *cerimoniarum Magiſtrum* agere ex conſuetudine teneatur.

Plura recenſere ex hoc libello ſuperſedemus, etſi non pauca ſatis memorabilia ſuperſint. Id autem lectorem fugere nolumus, Autorem noſtrum valde credulum fuiſſe; unde pag. 98 & 99 Epiſcopum quendam Moguntinum a muribus in medio Rheno vivum devoratum, & p. 142 Suecos omnes ſacerdotes Romanos atque Jeſuitas, ſine diſcrimine ætatis, caſtrare, ſerio narrat: quo etiam pertinet, quod p. 113 Electorem Brunſuicenſem Erneſtum Augu-

Auguſtum *Nobilem Germanum*, Ducem autem Cellenſem *Nimrodum* cognominari refert. Nomina propria urbium & perſonarum mirifice ſæpe detorquet, e. g. p. 96 *Heldershiem* pro *Hildesheim*, p. 97 *Herminshein* pro *Ehrenbreitſtein*, p. 123 *Termond* pro *Travemunda*; p. 102 *Landgrave of Armſtad* pro *Landgrafio Haſſo-Darmſtadienſi*, p. 16 *Marshal Turin*, pro *Turennio*, p. 99 *Hockomore Wine*, pro *Vino Hochheimenſi* &c. In fine libri Autor, φιλοπατρία, communi nationis ſuæ, ſive vitio, ſive virtute, ductus, complures paginas implevit, ut per inductionem probaret, Londinum eſſe urbem totius Europæ longe maximam & frequentatiſſimam: quod tam operoſe demonſtrari, ſi quid judicamus, opus non erat.

Ceterum non diſſimulamus, librum hunc jam A. 1688 Amſtelodami prodiiſſe, & nuper demum, cum Joannis Ker a Kersland Commentarii (*Memoirs and ſecret Negotiations*) tribus Tomis 1728 in 8 editi, magno, malevolorum imprimis, plauſu excipérentur, ob nominis affinitatem recuſum & tertio Tomo illorum Commentariorum adjectum eſſe. At cum ille locum in Actis noſtris non inveniat, huic tamen concedere voluimus, quod, licet novus non eſſet, incidit tamen in eam periodum, qua Acta noſtra in lucem prodiere.

REMARQUES D'UN VOYAGEUR.

h. e.

OBSERVATIONES PEREGRINATORIS

cujusdam circa Bataviam, Germaniam, Italiam, Hiſpaniam, Luſitaniam, Africam, Braſiliam & Inſulas quasdam maris mediterranei.

Hagæ Com. apud M. G. de Merville, 1728, 12.

Plag. 17½.

CRiticos, qui librum ſuum in hoc tantum evolvent, ut menda & peccata inveniant, Autor noſter in præfatione admonet, ſe eſſe præparatiſſimum, ut, quidquid de ſtylo ſuo dicere ipſis placuerit, ſine moleſtia audiat: an pari modo præparatum gerat pectus, ad audiendum ea, quæ de rebus factisque enarratis cenſores dicturi

cturi ſunt, nobis equidem non liquet: veremur autem, ne plura circa hæc, & graviora, quam circa ſtylum, moneri poſſint. Ut enim urbium populorumque origines, quas, falſa veris miſcendo, ubivis ad nauſeam Noſter percenſet, ſilentio tranſeamus; multa alia ejus ἀνιςωρησίαν produnt. Exempli cauſa p. 83 de *Chriſtiano Brunſuicenſi*, Halberſtadienſium Epiſcopo, miram mire narrat fabulam, ſcilicet: *Notum eſt*, inquit, *hunc Præſulem, Halæ in Saxonia inferiore, nobilis puellæ, quam perdite amabat, in Sacello quodam Collegiali, ſtatuiſſe effigiem, quam ii, quos latent hæ facetiæ, eo cultu illic venerantur, quem imaginibus deberi credunt.* Quis autem Halam in Saxoniam inferiorem collocaverit? quis illic imagines colit? Pag. 87 de Reformationis negotio ὑςεροπροτέρως hæc refert: *Monachus quidam Dominicanus, nomine Tezel, prædicabat in Saxonia in favorem indulgentiarum, eo ipſo tempore, quo earum abuſum Lutherus taxabat. Hic Reformator certior factus, quæſtum iſtius indulgentiarum nundinatoris florere Magdeburgi, paulo poſt eodem profectus, profitebatur illic doctrinam ſuam, demonſtrabat neceſſitatem Reformationis, & maximam Civium partem a Communione Romana ſeparabat* &c. Pag. 104 Controverſias *Proteſtantium* curioſe ſane explicat, his verbis: *Lutherani, qui Auguſtanæ Confeſſioni ſubſcripſerunt, & reliqui fere omnes, non diſtinguuntur a Proteſtantibus, niſi diſcrepantia expreſſionum, quibus utuntur, quarum ſenſus cum horum* (h. e. Proteſtantium) *opinionibus plane convenit, &c.* De fœdere *Hanſeatico* p. 118 ita loquitur, quaſi illud fœdus adhuc hodie ſubſiſteret: *Complures equidem urbes inferioris Germaniæ nomen Anſeaticarum retinent:* (inquiens) *verum præter Lubecam, Hamburgum, Bremam & quatuor vel quinque alias, nullæ dantur, quæ ſint veræ Anſeaticæ, quarumque Deputati interſint conventibus, ſive ordinariis, ſive extraordinariis, qui habentur pro communi utilitate Societatis.* Pag. 220 *Tuſculum* Ciceronis villam fuiſſe docet, quod æque certum eſſe omnes ſciunt, atque illud quod p. 230 refert, nempe *Mazanielli*, rebellis Neapolitani, verum nomen fuiſſe *Angelus Maya:* cum neminem fugiat, *Tuſculum* & *Tuſculanum* inter ſe differre; *Mas' Aniello* autem contracte dici, pro *Tomaſo Aniello.* Ducentis ejusmodi nævis ſcatet hoc opu-

opuſculum, cui matureſcendi tempus ſe denegaſſe Autor fatetur, quod ſatis quidem malum: illud autem longe peſſimum eſt, quod & lectori denegavit facultatem diſcernendi, an eorum, quæ de tot tamque diverſis mundi regionibus in medium affert, teſtis oculatus, an auritus ſit, an vero aliunde obſervationes ſuas tranſcripſerit, id quod potiſſime crederemus; niſi *Peregrinatoris* nomen ſibi ipſi indidiſſet. Utut hæc ſunt; certe plus ſibi, quam aliis ſcripſiſſe, atque ea magis, quæ legit & memoriæ impreſſit, quam quæ vidit, Anonymus noſter in hunc libellum congerere voluiſſe videtur. Diſtribuit autem omnem materiam per capita tria & viginti, quorum I agit de *Belgio*; II de *Cliviæ* & *Geldriæ* Ducatibus; III de Epiſcopatu *Monaſterienſi*, *Osnabrugenſi*, *Paderbornenſi* & *Hildeſienſi*; nec non de *Weſtphalia* & Ducatu *Magdeburgico*; IV de *Saxonia* inferiori; V de *Suevia*, *Bavaria*, *Salisburgenſi* Principatu & Comitatu *Tirolenſi*: item, de *Carinthia* & territorio *Tridentino*; VI de regione *Veronenſi* & *Vicentina*, ut & de ſtatu *Venetiarum* ac *Raguſæ*; VII de principatu *Pedemontano*, Ducatibusque *Sabaudiæ*, *Mediolani*, *Mantuæ* & *Etruriæ*. VIII de tractu *Bononienſi* & *Ferrarienſi*, deque *Romania* & *ſtatu Eccleſiaſtico*; IX de urbe *Roma*; X de Regno *Neapolitano*; XI de *Calabria* & utraque *Sicilia*; XII de Regno *Tunetano* & *Sardinia*; XIII de *Catalaunia* & *Barcinone*; XIV de *Arragonia* & Inſulis *Balearibus*; XV de *Valentia*, *Murcia* & *Granata*; XVI de *Vandalitia* & *Hiſpania* in genere; XVII de *Columnis Herculis* & Regno *Fezenſi*; XVIII de omni *Africa*; præſertim vero de imperio *Maroccano*; XIX de Regno *Tripolitano* & *Algerienſi*; XX de *Æthiopia* & *Abiſſinia*; XXI de *Luſitania*; XII de *Braſilia* & coloniis Luſitanorum in *America meridionali*; XXIII de Inſula *Jarſai*, illuſtriſſ. familiæ *Carteretorum* patria.

ELOGIUM PHILIPPI OUSEEL.

EDitus fuit *Philippus Ouſeel*, Viadrinæ Academiæ Theologus & Medicus celeberrimus, Dantiſci, Patre *Michaele Ouſeel*, Matre *Eſthera van Huyſteen*, fortunis & honeſtate ornatiſſimis parentibus, qui exemplo majorum, ex quo Gallia excedere ob per-

ſecutionem coacti ſunt Ouſeelii, commercia magnaria ſectati ſunt. Ita & Avus & Proavus, Abavusque mercaturam ſectati, & ſolus fere in familia patris *Michaelis* frater *Jacobus* litteris deditus Profeſſionem obiit apud Groninganos, qui cœlibem vitam agens, in animo habebat, Noſtrum, utroque parente in prima juventute orbatum, ad ſe vocare, cui etiam copioſiſſimam bibliothecam ſuam deſtinarat, imo unicum heredem ſuum teſtamento ſcribere, eumque quaſi pro filio adoptare, qui licet ſpe hac excidiſſet, *Jacobo* illo A. 1686 d. 20 Jun. rebus mortalibus erepto, ab inſtituta ſtudiorum via tamen non receſſit, genio ſuo obſecutus, ærumnoſam quidem inſtitutionem expertus, cujus tædium poſito ſibi ob oculos patrui fulgore & ſtudiorum præmio diſpunxit. In patria mox depoſitis tirocinii rudimentis, Bremam convolavit, *Alerſii* in primis opera in Hebræis litteris uſus, *Schwelingii* in Philoſophicis, quo præſide etiam publice diſputavit. Inde anhelans majora, A. 1691 Groningam, hinc Franeckeram, Leidam properavit, magnosque ibi & celebres viros ſectatus eſt, diligenterque audivit, eorum famam cum ingenio contulit, quidque vulgo eximeret viros claros, aſſecutus eſt. Theologicam doctrinam ut unice habebat cordi, ita ad alia quoque divertebat, & præter elegantes artes, quarum ſtudium haud perfunctorie contriverat, linguis imprimis eruditis operam dedit, quæ deinceps in Orientalibus acquievit. Franeckeræ *Rhenferdio* præſide de redemtione Marcoſiorum & Heracleonitarum diſputavit, cui doctiſſimo Viro eruditus comes a latere erat; *Braunio* etiam Groningæ aſſueverat, & ex familiaritatibus doctorum, quibus Belgium abundat, theſaurum ſibi ſcientiarum congeſſerat. Hinc A. 1697 mare tranſiit, ſalutavitque ingenia Britannicæ nationis, quorum acumen miratus & linguæ facultatem conſecutus, abdidit ſe in eorum bibliothecas, & eruditos congreſſus celebravit. A. 1698 domum reverſus, homiliis pro concione recitandis operam dedit, in quibus cum aliquamdiu vehementiſſime ſe exercuiſſet, & tamen ſedes quietas fata nondum aperirent, A. 1706 denuo Belgium petivit, & Lugduni in Batavia ocello Theologiam & Philologiam ſacram avidæ talium juventuti tradidit, ſimul tamen & Medicinæ ſtudium libans, ita ejus amore correptus fuit, ut ſe immitteret penitius, & poſt diurnam noctur-

cturnamque aliquot annorum operam ſtrenua diligentia eo pervaſit, ut ſummos in ea, uti & poſtea in Theologia, honores admitteret. Unde A. 1709 d. XIIX Jul. in Franeckerana Academia *de lepra cutis Hebræorum* erudite diſputavit, pro morboque graviſſimo, minime autem letali, nec ullo modo contagioſo, incurabili tamen, habuit, ac licet Tacitus cum ſcabie ſuilla contuliſſet hunc morbum, quæ etiam cauſa ſit, quamobrem eo animali abſtineant Judæi, ſicut etiam Medici quidam recentiores carnem ſuillam favere lepræ infirmis valde rationibus contendunt, quod tamen Hebræis hæc ratio ignota eſſet, eam prætervectus ex ſanguine corrupto & ſtagnante potius præter cauſam moralem fontem mali derivavit. Ex hoc Viri ingenium æſtimet lector, quod rapax fuit & ardenti impetu, ut ſimplici facultate unius ſtudii non acquieſceret, ſed graſſari malet etiam in aliena latifundia. Hæſit tamen & in reliquis accurata induſtria, imprimis poſtquam A. 1711 Germanorum eccleſiæ Leidenſi Paſtor præfectus eſt, ubi pertinaci opera erudita quædam meletemata procudit. Nempe uti Hebrææ linguæ mirabili flagrabat amore, omniaque conquirebat, quæ ejus ſenſus explanarent, curam ipſius adverterant notulæ diſtinctionum, quarum vim ſi penitus perſpectam haberet, id ſibi uſu venturum putabat, quod ei qui in vulgaribus linguis recte interpungeret, ex quo ſæpe ſenſum impeditis & obſcuris locis oriri meminerat. Itaque ut tanto magis ſtudioſos ad hujus rei indagationem concitaret, ſuam facere viſus eſt controverſiam inter maximos in Orientali Philologia viros agitatam, *de Origine* horum *apicum*, quam uterque *Buxtorfius* cum Rabbinis divinam agnoſcunt, *Capellus* autem & *Morinus* & *Waltonus* cum uno *Elia Levita*, recentiore & XVI ſeculi Judæo, novitatis poſtulant. Noſter ergo in ancipiti bivio conſtitutus maluit Buxtorfianas partes cum nonnullis Germanis ſequi, quia videbatur ipſi illa opinio tutior & religioſior, altera autem contentioni ingenii, tametſi eruditæ, magis favore. Quare cum primitiæ Leidenſes, *Introductio in accentuationem Hebræorum metricam* A. 1714 in vulgus prolata eſſet, eruditiſſimi Theologi illius Academiæ laudarunt Ouſeelii noſtri eruditionem atque induſtriam, diligentiam indefeſſam atque enixum de re litteraria bene merendi ſtudium, a controverſia ipſa tamen

temperarunt, in rebus hujusmodi ad Philologiam spectantibus, suo quemque sensu abundare passi: quid sententiæ autem de ista opera tulerint ceteri in Belgio clarissimi in hac facultate Viri, *Fr. Burmannus* Amstelodami, *Hadr. Relandus* Trajecti Batavorum & *C. Vitringa* Franeckeræ, ipsi per Epistolas ad Nostrum perscripserunt. Pari modestia versati sunt Leidenses sequenti anno in censendo altero Tractatu *de Accentuatione Hebræorum prosaica*, quando gratulantur Autori novum hoc eximiæ in litteris Hebraicis peritiæ specimen, de ingenti tamen accentuum horum apparatu, eorundemque ratione non ferunt judicium, persuasum nihilominus habentes, doctrinæ de iis accuratissime ab Autore descriptæ prudentem usum multum facere posse ad pleniorem facilioremque divini Codicis Hebraici intelligentiam assequendam. Itaque sic postquam suffragia tulerat eruditionis & industriæ omnium, qui de ingeniis judicare poterant, tetigit iis animum memoria hujus Viri, qui in aula valebant aliquid, ac Potentissimo Prussiæ Regi ejus doctrinam post *Holtzfussii* obitum commendarunt, fuitque adeo A. 1717 Regiis litteris Francofurtum ad Viadrum evocatus ad capessendam Professoris Theol. & Pastoris Reformati provinciam. Quarum utramque rite suscepit, gravi etiam oratione ad Academicos habita de verbo Dei, ornavitque non tantum ingenio, sed etiam honestate & fide. Modico illo tempore, quod illic egit, disputavit aliquoties, imprimis *de Decalogo*, de cujus divisione & aliis huc spectantibus reconditas hypotheses sibi formaverat, aliaque haud vulgaria parturiebat, quorum etiam lineamenta ducta videmus, sed spes hæ omnes nunc, postquam eruditum os conticuit, concideriunt. Matrimonium inivit A. 1719 cum Nobilissima Virgine *Anna Christiana Ringia*, quæ dulci & jucunda copula animum ejus tenuit, multaque quæ in Leidensi mora præ Viadrinis ipsum deliniverant, abunde suffecit. Improle tamen fuit hoc fœdus, & tantum animi bonis fœcundum, dum conjux conjugem ita devinxerat, ut semper desiderio absentis afficeretur alter. Erat noster Vir perpaucorum hominum, amicis tamen deditissimus, quibus se communicabat plane non modo consilio, sed etiam re. Domi erat sobrie elegans, nec morose religiosus, sed comprimebat omnem speciem & splendorem, malebatque

Digitized by Google

que esse, quam videri, Theologus. In congressibus moderatus & lenis, ut etiam duriusculos conciliaret sibi, quorum tamen non appetebat familiaritates. Ingenia æstimabat non ex garritu, sed ex nisu ad altiora, putabatque, nisi ex tuo ad arcem eruditionis exornandam aliquid contulisses, infelicem operam in studio posuisse. Quid enim illa millies repetita, inquiebat, sibi volunt, nisi ut pro solidis cibis contrita tantum alieno ore sumas? unde etiam fastidium in litteris nunc oriri, haud vane augurabatur. In Collegiis urgebat studium linguarum, & moram trahebat in fundamentis, donec videres, non modo quo impetus ingenii duceret, sed etiam, quo favor inclinaret, ut reliqua usu potius & exercitatione, quam intentione mentis & ingenii firmo muro imponeres. In Ecclesia prius docebat vita, quam oratione, officiaque Christiani celebrabat nulla affectatione aut ambitu, nullo etiam lenocinio verborum, sed rebus malebat inhærere, quam verbis, contentionemque addebat animo parem, sed corpusculo ejus nimiam, ut etiam extrema sibi festinasse nimio concionandi labore nonnullis videretur. Ita sui negligens & alieni commodi promotor, consilio amicorum tamen hortensi studio nonnihil vacabat, quod etiam saluberrimum corpori experiebatur, & æstivis diebus in suburbano vel libris vel amicis horulam impendebat, flosculis ibi magis intentus, quam in sermonibus suis. Legebat tamen & Livium ibi, Curtium, Columellam aut alium rei rusticæ autorem, quibus libris alebat non tam otium, quam stilum, quo utebatur gravi & digno re Theologica. De illustri genere suo sapiebat modice, nihil inflatus ista fortunæ illecebra, quam multi hoc tempore magno redimerent, iste in minimis putabat, cumque aliquando *Henrici Clutinii Oiselli*, quem Thuanus citat lib. 82 ad A. 1585, Romæ Oratorem Regium, & Mezerayus inter cetera amplissima elogia appellat *Henry de Clutin Loisel, Conseiller d'Etat, homme de plume & d'épée*, qui præter Romam etiam in Hispania & Germania legatum egerat, meminisset, nihil inanibus motus est, sed professionem sacri studii, qua solus omnium Ouseeliorum insignitus esset, his gloriolis multum præferebat. Valetudinis erat langnidæ & irritabilis valde ad omnem injuriam venti cœlive, quod tamen magis ille sentiebat, quam alii observabant: imo sæpe pro suggesto dixit, cum alii se

lecto daturi fuiſſent. Ex ſedentaria vita collegerat pravos humores, qui deinceps ſe in ſudores ſolverant ſtatos & nocturnos, & in vitio viſcerum abdominis colliquativos, & ita complures menſes corpuſculum exederant, ut ſæpenumero languores ſentiret. Ex his lenta febris viſceralis orta cum aſthmate ſicco, & ſub finem oſtendit ſe mictus cruentus: quæ ſymptomata omnia tandem in diarrhœam colliquativam cum ægri interitu terminabantur, qui ſequebatur A. 1724 d. 12 Jul.

ELOGIUM PETRI WOLFARTI.

Petrus Wolfartus, Medicinæ Doctor, Sereniſſimi Principis Haſſo-Caſſellani Conſiliarius atque Archiater, in Societate Carolina Natur. Curioſ. Polyænus, Phyſicus Provincialis, Facultatis Medicæ perpetuus Decanus, Phyſices & Anatomices in Illuſtri Carolino, quod Caſſellis, eſt, Profeſſor, natus eſt Hanoviæ A. 1675 d. V Idus Quintileis, Avo uſus *Jo. Grafftio Wolfarto*, Sereniſſ. Principis Arauſionenſis Archiatro, Patre *Chriſtophoro Joachimo Wolfarto*, Illuſtriſſ. Comitis Hanovienſis Archiatro, & utriusque Hanoviæ Phyſico, matre vero *Barbara Eliſabetha Schunckia*. Quamprimum ætas puerilis ferebat, in literarum ſtudiis in patrio Gymnaſio ita formabatur, uſus cum aliis ducibus, tum vero maxime eruditiſſimo Parente, ut A. 1693 Giſſam conceſſerit. Ubi feliciſſime uſus eſt publica privataque cum aliorum, tum maxime Celeb. *Valentini* inſtitutione, ſuamque & diligentiam, & eruditionem, & prudentiam in publicis diſputationibus, modo reſpondentis, modo opponentis partibus functus, optimo cuique maxime probavit. Giſſa vero diſceſſurus A. 1696, habita de *Febre Hæmoptoica ad praxin Clinicam accommodata* diſputatione ſummos in Medicina honores ſumma cum laude conſequutus eſt. Giſſa Hanoviam rediit in ſuccum & ſanguinem ea privato ſtudio paternis conſiliis converſurus, quæ in Academia audiendo diſcendoque conſequutus erat. Relicta iterum A. 1698 Hanovia, ſuſceptoque per Bataviam, Angliam, Galliam itinere undique ea prudenter collegit, unde perfici confirmarique Medicam ſapientiam prudentiamque intellexit. Maxime vero nunquam non ea prædicavit feliciſſimæ memoriæ

Vir,

Vir, quæ duce celeberrimo *Ravio* Amſtelodami in Anatomicis, Chirurgicisque didicerat. Ex itineribus in patriam redux, in praxin, quam vocant, Medicam incubuit, ſuamque laborantibus & opem & conſilium egregie probavit. Hac Viri celebritate adductus Sereniſſ. Princeps Birckenfeldenſis inſtituto itinere noſtro Archiatro uſus eſt. Hanoviam iterum redux A. 1700 feliciſſimo matrimonio junxit ſibi *Mariam von den Velden*. Eodem anno utriusque Hanoviæ Phyſicus, & A 1703 in Illuſtri Hanovienſi Gymnaſio Anatomiæ & Phyſices Profeſſor conſtitutus eſt. Cum vero illuſtriora eſſent tanti Viri merita, quam quæ Hanovia capere poſſet, a *Carolo* Sereniſſ. Principe Haſſo-Caſſello Aulicis Medicis adſcriptus, juſſusque deinde eſt Profeſſoris in Anatomia & Phyſica experimentali partibus fungi. A. 1708 Academiæ Cæſareo-Leopoldinæ Naturæ Curioſorum Sociis nomine Polyæni acceſſit. Tandemque A. 1716 Medici Provincialis, A. 1717 Archiatri, & A. 1720 Conſiliarii, & perpetui in Collegio Medico Provinciali Decani honores conſequutus eſt. Donec tandem magis magisque vires ejus, quibus antea integris firmisque uſus eſt, affligerentur. Cui rei ἀνορεξία cum accederet, oculique certiſſimas periculoſi Icteri notas præ ſe ferrent: paulatim lethalis morbus ita incrementum cepit, ut licet animi, quo ſingulari utebatur, vigorem præ ſe ferret, labefactata tamen morbi vi viſcera lethale causa conceperint. Quod quo pertineret, cum præclare b. m. Vir intelligeret, die 2 Decembris promeridiano tempore & matutino 3 Decembris ſuos ſecedere juſſit, piisque ſe & meditationibus & precibus beato ex hac vita diſceſſui præparavit, quem etiam Caſſellis A. 1726 d. III nonas Decembris feliciſſime conſequutus eſt. Ex ſuaviſſimo, quo 26 annis uſus eſt, matrimonio, 5 filios duasque filias, Parentibus digniſſimos, ſuſcepit. Filiorum natu maximus *Chriſtophorus Joachimus* Licentiæ in Medicina honores conſequutus, celeberrimi Parentis veſtigia ægrotantibus feliciter conſulendo premit. Feliciſſimi vero ingenii fœtus, quantum quidem cognoſcere licuit, ſequentes celebrantur diſputationes librique: de China Chinæ, Giſſæ 1695; de Antlia Pneumatica, Giſſæ 1697; Clavis Philoſophiæ experimentalis, Hanoviæ 1704; ibidem de Fontium Origine; Vale Hanoviæ, & ſalve Caſſellis, Francof. ad M. 1707; Amœnitates Haſſiæ Inferioris

ris ſubterraneæ, Caſſellis 1711; de Leone, Caſſell. 1711; Phyſica curioſa experimentalis, Caſſell. 1712; de Acidulis Embſenſibus, Latine 1715, Germanice 1716; de Acidulis Brabacenſibus, Herbornæ 1721; de Acidulis Geismarienſibus, Caſſellis 1725; Hiſtoriæ Haſſiæ Inferioris Naturalis Pars prima, Caſſellis 1719.

INDEX AUTORUM, quorum Libri aut Inventa hoc Volumine recenſentur.

I Libri Theologici & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.

Nota. Cum per typographi negligentiam poſt p. 376 redeat p. 337 usque ad finem continuata, paginas denuo redeuntes a p. 337 ad p. 376 a prioribus diſtinximus, addita his litera *b*.

Actorum Sanctorum Julii Tomi IV Synopſis. 62

Alberti (*Joh.*) *Obſervationes Philologicæ in Sacros Novi Fœderis libros.* 7

Anonymi Tentamen de Hiſtoria Naturali S. Scripturæ. 455

Columnæ militantis Eccleſiæ ſive Sancti & Illuſtres Viri, Eremitæ primi, Anachoretæ, Ordinum regularium inſtitutores &c. 89

Bibliotheca Hiſtorico-Philologico-Theologica. Tomi VIII. 438

Bambamii (*Hartwici*) *Apparatus Enthymematicus ſeu Obſervationes ſacræ. Pars I.* 343 *b*.

Bohneri (*Leonh.*) *Inſtitutiones Theologiæ Catecheticæ.* 237

Sciagraphia methodi tractandi ſtudium Theologicum. 237

Boſchii (*Petri*) *Tract. Hiſt. Chronol. de Patriarchis Antiochenis.* 67 *ſq*.

Clementis XI *Pont. Max. Bullarium.* 185

Collini (*Ant.*) *Schema Prophetiæ litteralis.* 445

Conteniiri (*Demetrii*) *Syſtema Religionis Mahumedanæ.* 131

Couſtant (*Petri*) *Epiſtolæ Rom. Pontificum a Clemente I ad Innocentium III. Tom. I.* 337 *b*.

Cremer (*Bern. Seb.*) *Exercit. Theol. Decas de ſumma Sapientia ex Proverb. VIII, 27-36.* 463

Cypria-

Cypriani (*Ern. Salom.*) *extortum Commonitorium, de unione eccleſiaſtica Proteſtantium, amore preſſæ veritatis conceptum.* 34
Defirant (*Bernardi*) *Conſilium Pietatis de non ſequendis errantibus, ſed corrigentibus, ad appellantes ad futurum Concilium generale.* 5
Elsner (*Jacobi*) *Obſervationes ſacræ in Libros Novi Fœderis. Tomus II.* 389
Van der Honert (*Joh.*) *Diſſertatt. de Gratia Dei, non univerſali, ſed particulari, & de eſſentia Dei.* 145
Langii (*Jo. Joach.*) *Diſſertatt. de Therapeutis & Eſſæis.* 372
Lauterbachii (*Sam. Frid.*) *Ariano-Socinismi, qui olim in Polonia viguit, Hiſtoria.* 248
Lœfleri (*Frid. Sim.*) *Specimen Exegeſeos S. in explanatione parabolæ de patrefamilias & operariis in Vinea &c.* 307
Lœſcheri (*Jo. Caſp.*) *Liber II de Patribus Africanis.* 127
Parergorum Sacr. Exercit. XI de ficto Moſis ſacerdotio, & XII de homine interno & ſpirituali in impiis. 129
Meyeri (*Joh.*) *Tr. de temporibus ſacris & feſtis diebus Hebræorum.* 141
Volumen de jejunio. 141
Pfaffii (*Chriſtoph. Matthæi*) *Inſtitutiones Hiſtoriæ Eccleſ. Editio ſecunda cum notis.* 427
Putignani (*Dominici*) *de redivivo ſanguine D. Januarii &c. Pars I.* 353 b.
Serri (*Jac. Hyacinthi*) *D. Auguſtinus D. Thomæ ejusque Angelicæ Scholæ conciliatus in quæſtione de gratia primi hominis & Angelorum.* 92
Slevogti (*Gottlieb*) *Conviviorum Sacr. à Gentilibus celebratorum Hiſtoria, ad demonſtrandam realem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in S. Cœna expoſita.* 96
Thoresby (*Radulphi*) *Vicaria Leodienſis.* 375 b.
Wæchtleri (*Chriſtfriedi*) *Reſponſio ad Præfationem a Jo. Alberti Periculo ſuo Critico præmiſſam.* 370
Wietrowski (*Maximil.*) *Hiſtoria de magno Schismate Occidentis. Tomi II.* 316
Woolſtonii (*Thomæ*) *Diſcurſus de miraculis Salvatoris noſtri.* 449
Zornii (*Petri*) *Bibliotheca antiquaria & exegetica in Scripturam S. Tomi I Pars IV–X.* 278

II Libri Juridici.

Auliſii (*Dominici*) *Commentarii Juris Civ. ad diverſos titulos Pandectarum. Tomi II.* 41

Eſtor (*Jo. Ge.*) *Animadverſiones ad J. G. Heineccii Elementa Juris Civ.* 321
De Fargna (*Franciſci*) *Commentaria in ſingulos Canones de Jure Patronatus. Tomi III.* 1
Heineccii (*Jo. Gottlieb*) *Elementa Juris Civilis, ſecundum ordinem Inſtitutionum, cum Animad. Jo. Ge.* Eſtor. 321
Pfeffingeri (*Jo. Frid.*) *Commentarius ad P. R. Vitriarii Inſtitutiones Juris Publici. Tomus II.* 44
Vitriarii (*Phil. Reinh.*) *Inſtitutionum Juris Publ. novis Notis illuſtratarum Tomus II.* 44

III Libri Medici & Phyſici.

Alberti (*Michaelis*) *Jurisprudentia Medica Tomus I & II.* 465
Anonymi de Hiſtoria naturali S. Scripturæ. 455
Bœrhaave (*Herm.*) *Index alter Plantarum Horti Academici Lugduno-Batavi.* 137
Burggravii (*Jo. Phil.*) *de viribus Auri Medicis, & pharmacorum ex Auro reliquisque metallis paratorum indole Commentatio.* 467
Hancocke (*Job.*) *Aqua febrifugum magnum.* 422
Mazini (*Jo. Bapt.*) *Mechanices Morborum deſumtæ a motu ſanguinis & ſolidorum. Partes II.* 250
Melli (*Sebaſtiani*) *Ars Medico-Chirurgica ratione ſuorum principiorum examinata.* 212
Paitoni (*Jo. Bapt.*) *Vindiciæ contra Epiſtolas Petri Bianchi de generatione hominis.* 214
Pye (*Samuelis*) *Obſervationes circa diverſas methodos Lithotomiæ.* 378
Transactionum Philoſophicarum Vol. XXXI Pars II. 255
Vaillant (*Sebaſtiani*) *Botanicum Pariſienſe, Operis majoris Prodromus.* 140
Vallisnerii (*Ant.*) *Hiſtoria generationis hominum atque animalium, it. Tr. de ſterilitate, & de nexu rerum omnium creatarum.* 156
Voyli (*Jo. Hyacinthi*) *Diſſert. Anatom. Phyſica de Anthropogonia, in qua de viviparorum geneſi. Pars I & II.* 59

IV Libri Mathematici.

Bernoulli (*Jo.*) *Continuatio materiæ de Trajectoriis reciprocis, imprimis de Pantogonia &c. it. determinatio alterius reciprocæ Algebraicæ omnium poſt primam ſimpliciſſimæ.* 265
Bernoulli (*Nic.*) *Reſponſio ad Jul. Car. de Fagnanis, continens præter alia Theorema prointegratione æquationum differentialium ſecundi gradus, quæ nullam conſtantem differentialem ſupponunt.* 98

F. K.

F. K. i. e. F. Kees *Ratio complanandi ſuperficies Curvas corporum quorumlibet Geometricorum.* 45
Kohlii (*Jo. Petri*) *Narratio Epiſtolica ad J. B. M. de Epiſtolis a Jo. Hevelio & ad ipſum ſcriptis.* 359
Lehmanni (*Jo. Chriſtiani*) *Machina noviter inventa omnes aquas ex linea horizontali, absque ignis, aeris & aquarum adminiculo elevans.* 418
Manfredi (*Euſtachii*) *Mercurii ac Solis congreſſus obſervatus.* 281
Noviſſimæ Ephemerides motuum cœleſtium ab A. 1726 ad 1750. Tomi II. 438
Richteri (*Ge. Frid.*) *Methodus nova atque univerſalis computandi ſeries figuratas & potentias quascunque numerorum naturalium.* 338
Schediasma de errore in æſtimando motu compoſito. 345*b*.
Rizzetti (*Jo.*) *de Luminis Reflexione, cujus exponitur explicatio; Diſſertatio adverſus Bernoullium & Newtonum.* 50
Diſſertationis Anti-Bernoullianæ de luminis refractione Continuatio. 110
Ludorum ſcientia, ſive Artis conjectandi elementa. 215. 294
Diſſ. de Lunæ defectu. 290
Sententiolæ (*Joſ.*) *Epiſtola ad Geometriæ Profeſſores atque Studioſos.* 167
Transactionum Philoſophicarum Vol. XXXI Pars II. 255

V *Libri Hiſtorici, Geographici &c.*

Abulgaſidæ Bayaduri *Hiſtoria Geneal. gentis Tataricæ.* 200
Adami Murimuthenſis *Chronicon.* 181
Anonymi Defenſio Diſſertationis de Dario Medo contra J. F. Schreckium. 398
Elogium Joach. Frid. Felleri. 133
Jo. Chriſtoph. Wichmannshauſen. 229
Jo. Andreæ Danzii. 379
Davidis Nerreteri. 382
Conradi Friderici Reinhardt. 431
Memoria virorum in Suevia eruditiſſimorum rediviva. Semi-Decas I. 486
Obſervationes Peregrinatoris cujusdam &c. 495
Elogium Philippi Ouſeel. 497
Petri Wolferti. 502
Boltoni (*Edmundi*) *Hypercritica ſeu Diſſ. de conſcribenda Hiſtoria Angliæ.* 181
Boſtoni (*Jo.*) *Speculum Cœnobitarum.* 181

Brantii (*Caſp.*) *Hiſtoria vitæ Jacobi Arminii.* 240
Carvalli de Coſta (*Ant.*) *Chorographia Luſitaniæ. Tomi III.* 481
Cherefeddia Ali *Hiſtoria Timuri Begi, ex verſ.* Petis la Croix. *Tomi IV.* 80
Golliberi (*Sam.*) *Columna Roſtrata, ſeu Hiſtoria Critica rerum ab Anglis mari geſtarum.* 478
Cumberlandi (*R.*) *Origines gentium antiquiſſimæ.* 329
Eckhardi (*Tobiæ*) *Vita Alberti, Stadenſis Abbatis.* 429
Giannonii (*Petri*) *Hiſtoriæ Civilis Regni Neapolitani Tomus I.* 194
De Goes (*Damiani*) *Chronicon Regis Luſitaniæ Johannis II.* 483
L. B. De Gundling (*Jo. Pauli*) *Diſſ. de origine Marchionatus Brandeb.* 173
Atlas Brandenburgicus. 317
Atlas Pomeranus. 319
Jebb (*Sam.*) *de vita & rebus geſtis Mariæ Scotorum Reginæ Autores XVII.* 385
Ker (*Guil.*) *Obſervationes circa modum regiminis diverſarum provinciarum.* 491
Knight (*Sam.*) *Vita Jo. Coleti.* 206
Langtofti (*Petri*) *Chronicon.* 274 b.
Muratorii (*Ludov. Ant.*) *Scriptorum rerum Italicarum. Tomus VII.* 233
Tomus IX. 433
Roberti Gloceſtrienſis *Chronicon.* 373. b.
Rowlands (*Henr.*) *Mona antiqua reſtaurata.* 411
Slevogti (*Gottlieb*) *Hiſtoria Conviviorum Sacr. a Gentilibus celebratorum &c.* 96
De la Torre *Commentarii de rebus in Europa geſtis ob ſucceſſionem Hiſpanicam. Tom. IV & V.* 40
Triveti (*Nicolai*) *Annalium Continuatio.* 181

VI Libri Miſcellanei.

Bayeri (*Theoph. Sigfridi*) *Epiſtola ad J. B. M. de Tartarorum veterum literis.* 20
Contemiri (*Demetrii*) *Syſtema Religionis Mahumedanæ.* 131
Ab Eckhart (*Jo. Ge.*) *Diſſ. de Apolline Granno Mogounno in Alſatia nuper detecto &c.* 346
Fabricii (*Franc.*) *Oratio in Natalem CL ſive annum Jubilæum tertium Academiæ Lugduno-Batavæ.* 129
Frezzi (*Frid.*) *Poema morale de quatuor Regnis.* 374
Gundlingii (*Nic. Hier.*) *Logica ſeu ars ratiocinandi.* 370 b.
Ethica ſeu Philoſophia Moralis. 370 b.

Q. Horatii *Flacci Eclogæ per Will.* Baxterum. 425
Kohlii (*Jo. Petri*) *Narratio Epistolica ad J. B. M. de Epistolis a Jo. Hevelio & ad ipsum scriptis.* 359
Lackmanni (*Henr.*) *Primitiæ Utinenses.* 153
Langii (*Jo. Joach.*) *dogma de immortalitate animæ ex ipso naturæ lumine demonstrabile.* 372 b
De Mautour (*Morelli*) *Observatio de Ara Apollinis Colmariæ reperta.* 325
Morhofii (*Dan. Ge.*) *liber de pura dictione Latina.* 150
Putignani (*Dominici*) *de redivivo sanguine D. Januarii &c. Pars I.* 353 b.
S. P. C. vide Schwartz (*Jo. Conr.*)
Schwartz (*Jo. Conr.*) *Monumenta ingeniorum hujus & superioris memoriæ.* 377
Emendationes & explanationes locorum quorundam Orationis primæ Themistii. 473
Vulpii (*Jo. Ant.*) *Jun. Carminum Libri III & opuscula.* 365 b.
(*Jo. Ant.*) *Patris Carmina.* 366 b
(*Hier.*) *Carmina.* 366 b

INDEX RERUM NOTABILIORUM IN HOC VOLUMINE OBVIARUM.

A Barbanelis *de solario Achazi sententia.* 142
Abaris *unde venerit?* 415
Abba, *pater, quam emphasin habeat?* 9
Abortus *quid sit?* 61
causa. 62
signa. 467
Abraham *cur a Chaldæis expulsus?* 458
Academia *Conciliorum Fulginii instituta.* 376
Academiæ *Lugduno-Bat. origo.* 130
legata. 130
Professorum vitæ promissæ. 130
Theol. Romanæ Constitutionum continuatio. 192
Urbinatis studium confirmatum. 193
Bernensis status. 444
Acro (*Helenius*) *editus.* 425
Acus *magneticæ variationes.* 259
Adæquatio *quid?* 217
Adamus *caruit umbilico.* 337
Adami *filii, soli electi.* 465
Adelbertus *March. Brand. fuit Dux Saxoniæ.* 175
Advocatorum *stratagemata iniqua.* 467
Ægyptiorum *olim sapientia an fuerit eximia?* 456
in servanda memoriæ methodus. 456
character qualis? 457

Digitized by Google

Ægyptiorum *miracula & plagæ.* 461
Ænex *in Italiam adventus non negandus.* 335
Æquatio *differentialis ſecundi ordinis an ſupponat aſſumtionem differentialis conſtantis?* 99.103
Æra *contractuum apud Judæos qualis?* 142
ut differat a Canone. 400
Nabonaſſaræa a Babylonica diverſa. 400
Aeris *cultus idololatricus.* 458
ut repræſentatus? 459
Ætheris *cultus idololatricus.* 458 *ſq.*
ut repræſentatus? 459
De de Afflictis (*Matthæo*) *judicium.* 195
Albani (*Annib.*) *Card. in Clementem XI P. M. merita.* 185
Alberti *Abbatis Stadenſis vita.* 429
Alcacer, *urbs, quando exſtructa?* 484
unde dicta? 484
Aldrete (*Bernardi*) *libri rariſſimi.* 153
Aleatorum *exſpectatio.* 297
De Alexandro III *P. M. Friderico Imp. inſultante fabula exploſa.* 233
Alimenta *cur competant dotatori Eccleſiæ?* 3
Ad Almanzam *prælii deſcriptio.* 40
Almeloveeniæ *Diſſ. Philologicæ.* 442
Altaria *in grandibus ſaxis quid notent?* 413
Amalfitanæ *leges maritimæ.* 199
Amedæ *mœnia ante 4000 annos ſtructa.* 83
Amon *vox quid notet?* 464
Amſtelodamenſium *cura ſingularis in ſuſtentandis miſeris.* 490
Anachoretarum *icones cum elogiis.* 89
Anaſtaſii *Bibliothecarii textus corruptus.* 72
Anaſtomoſes *vaſorum matris & fœtus.* 166
Anatomici *theatri Lugduno-Batavi incrementa.* 130
Anevriſma *polypoſum in aorta.* 214
De Anevriſmate *obſervationes.* 214
Angleſegæ *Inſulæ deſcriptio.* 411 *ſq.*
antiquitas. 414
Angli *abſoluto decreto non favent.* 35
Poetæ celebriores. 182
quando hoſtibus fuerint terrori. 479
Anglorum *felicitas examinata.* 449
geſta maritima. 478
quorundam invidia in exteros. 265
Anglici *hiſtorici optimi.* 182
requiſita. 183
De Anglicana *hiſtoria ſcribenda Diſſ.* 181
Anglicum *Gloſſarium.* 375.377
Anima *ſenſoriis organiſque compenetratur.* 255
Animæ *immortalitas probata.* 371. 372 *b*
hominis duæ, materialis & immaterialis. 213
Animam *eſſe tibiam, 15 argumentis probatur.* 209
Animalcula *in ſemine virili num habeant vim plaſticam?* 60. 213. 214.
negata. 60
cur reperiantur? 60.160
Animalia *hyeme albeſcentia.* 370
gentibus culta cur ab Iſraelitis ſacrificata? 459
Animalium *primordia utrum in ovis an in ſemine maſculino quærenda?* 59
an mundo coæva. 59.164
Annos *ut computare ſueverint Reges?* 399
Anſpacenſis *Eccl. fundator quis?* 65

De Anthropogonia *Diſſ.* 59
De Antiochenis *Patriarchis Tract.* 63
68
Antiochia *quando Turcis erepta?* 78
Anubris *cur canino capite pictus.* 332
Apollo *Mogounus unde dictus?* 325. 352
cur Grannus dictus? 325. 349
Belanus quis? 349
Sianus quis? 350
Livius quis? 348
Apollini *ſacræ thermæ.* 349
aquæ minerales. 349
De Apollinis *ara Diſſ.* 325
Appulſus *Planetarum ad fixas.* 262
Aqua *commune febrium remedium.* 422
ſudorem movet. 422
in parte ſalutaris. 424
Aquæ *minerales Apolloni ſacræ.* 349
in Nilo cur in ſanguinem mutatæ? 460
in Diluvio quousque aſcenderint? 142
Per Aquam *frigidam probatio a quo primum introducta?* 428
Aquas *elevandi machina mirabilis.* 418
Sub Aquis *vivendi ars.* 261
Aquisgrani *nomen an antiquum?* 326
unde? 352
thermæ a Carolo M. reſtitutæ. 351
De Ara *Apollinis Diſſ.* 325
Arbor *venenata.* 256
Archiametarii *dignitas a Conrado III Imp. inſtituta.* 176
a Sueviæ Ducibus in Brandenburgicos translata. 179
Archiepiſcopi *cur in regno Neap. plures ſine ſuffraganeis?* 195
Græcorum in Italia num uſi jure metropol. in alios Epiſcopos? 198
Arduinna *Diana quænam?* 349 *ſq.*
Argentaria *veterum, Horburgum.* 327
Argentoratum *notat Argæ trajectum* 358
hodie valde mutatum. 494
Arianismi *in Polonia hiſtoria* 248 *ſq.*
Arioſtus *quem imitatus ſit in poemate?* 434
Arminii (*Jac.*) *vitæ hiſtoria.* 240 *ſq.*
Biographi. 240
Symbolum. 247
Armonica *lingua cum veteri Britannica eadem.* 418
De Arndii (*Jo.*) *ejectione narratio.* 439
Arnoldus, *Caroli M. citharœdus, cultus.* 67
De Arnulpho *Epiſc. Metenſi.* 64
Arretius *Mercurius quis?* 346
De Arſenio *Anachoreta.* 65
Artajus *Mercurius quis?* 346
Artegiani (*Aug. Guil.*) *notæ ad F. Frezzi poema.* 375
Arteriæ *cruralis oſſificatio.* 263
Artis *conjectandi elementa.* 215
Arvernas *Mercurius quis?* 346
Aſia *Septentr. abuſive dicta Tartaria.* 204
ejus ſtatus præſens. 200
Aſo, *Regina Æthiopiæ, eadem ac Semiramis.* 332
Aſſemanus *cur nuda nomina dederit Patriarch. Antioch. Sec. X?* 76
Aſſyriacum *Imperium ante Nabonaſſarem.* 334
Aſtrologiæ *ſtudium apud Tartaros.* 88
Aſtyages *quo anno Olymp. a Cyro ſuperatus?* 398
an ſit Darius? 405

Athoth,

Digitized by Google

Athoth, *Græcis Hermis, Latinis Mercurius.* 336
Literarum inventor. 336
Avellini (*Andr.*) *canoniſatio.* 189
Auguſta *Rauracorum quænam?* 356
D. Auguſtinus *cum D. Thoma conciliatus.* 92 *ſq.*
D. Auguſtini *ſententia de miraculis Chriſti.* 451
Auri *vires Medicæ.* 467
præparatio. 472
fulminantis vires. 473
De Auri *viribus Medicis Diſſ.* 467
Aurivilli (*Erici*) *vitæ.* 488
Ex Auro *extractum ſemen ſiliquæ ceratoniæ.* 214
parata pharmaca cujus ſint virtutis? 473
Auroræ *borealis obſervationes.* 261
Aurum *quid?* 467
Mercurium & Sulphur continet. 470 *ſq.*
Azazel *quisnam Levit. XVI?* 144
Azores *Inſulæ a quibus olim habitatæ?* 484

BAal, *idoli, nomina unde?* 459
quid deſignaverit? 459
Babylonica *æra a Nabonaſſaræa diverſa.* 400
Babylonicæ *turris exſtruendæ ſcopus.* 457
Bacurdas *Deus quis?* 347
Bajazethes *humaniter habitus & deflctus a Tamerlane.* 86
Balnea *calida Apollini ſacra.* 349
apud Romanos honeſta. 475
Barneſtapolius (*Obertus*) *vero nomine Rob. Turnerius.* 387
Barometri *altitudo extraordinaria.* 263
Baſiliani *monachi quando primum in Regnum Neapol. translati?* 195
Baſſettæ *ludus.* 223.226
Battierii (*Sam.*) *Obſerv. ſacræ.* 443. 445
Baxteri (*Wilh.*) *Gloſſarium Antiqu. Angl. rarum.* 427
De Beaulne (*Renaldi*) *Oratio funebris in Mariam Scoticam.* 389
Belænus *Apollo quis?* 349
Belatucadrus *Deus quis?* 347
Belgæ *cenſionibus plurimis vexantur.* 493
Beli *nomen pluribus commune.* 333
Belis *cultus qualis?* 458
Beneventani *Duces Francorum tributarii.* 198
Beneventanorum *Ducum quondam potentia.* 195.197
Beneventum *quando ad Græcos pervenerit?* 199
In Beneventum *an jus Pontifici Rom.?* 197
Bengalenſes *literæ quot & unde ortæ?* 27
Bengalicum *Alphabetum.* 30
Bentlejus (*Ricb.*) *notatus.* 425.426
Bernenſis *Academiæ ſtatus.* 444
Bibliotheca *Theod. Daſſovii in Academicam Vitemb. translata.* 233
Chriſtiani Daumii. 134
Bibliothecæ *Lugduno-Batavæ incrementa.* 130
Monaſterii SS. Fabiani & Sebaſtiani Romæ privilegium. 189
Bielis (*Jo. Chriſt.*) *Diſſertatt. philol.* 441.442 *ſq.*
Blacordæi (*Adami*) *ſcriptum virulentum in Eliſabetham A.R.* 388
Boccolini (*Jo. Bapt.*) *notæ ad F. Frezzi Poema.* 375
Bochartus (*Sam.*) *refutatus.* 331.332
De Boethii (*Hect.*) *Hiſt. Scotica judicium.* 386
Bojardus (*Matth. Mar.*) *Autor poematis:* Orlando innamorato. 434

Bona *immobilia emere clero Neapolitano interdictum.* 195
Boni *definitio.* 371 b
Bonum *summum est Deus.* 371 b
Bos *cum juba crispa quid denotet?* 459
Bostoni (*Jo*) *Catalogus Scriptor. Eccles. ineditus.* 181
Botanicum *Parisiense majus promissum.* 140
Braccæ *unde dictæ?* 359
Brachii *ulcus cum spina ventosa.* 214
Brachmanes *unde dicti?* 414
Brachmanicæ *scripturæ ratio.* 26.29
Brandenburgicus *Atlas novus.* 317
Brandenburg. *Electoratus origo.* 175
De Brandenburgici *Marchionatus origine Diss.* 157 *sq.*
Breusscha *fluvius unde dictus?* 358.b 359b
Brissac *unde dicatur?* 358
Britanni *Episcopi cur alios præiverint in Conciliis?* 417
In Britanniam *quis advexerit religionem Christianam?* 416
Britannica *lingua omnium vetustissima.* 413
Hebræam æmulatur. 413
cum Celtica eadem. 413
Ecclesia antiquior Romana. 417
In Brunsuicensem *historiam merita J.F.Felleri.* 135
Buchanani (*Ge.*) *in nomine proprio deformando affectatio.* 182
contra Mariam Scot. scripta. 387
pœnitentia ob eadem scripta. 387
Burchetus *notatus.* 478
Burdelotius *Medicus & Principis Enguiensis præceptor.* 369
De Burggraviis *tractatio.* 45

CAbiri *ut alias dicti?* 335
quinam? 335
Cabirorum *Dii.* 335
templa solis Sacerdotibus patent. 336
religio per orbem dispersa. 336
quantum distet a religione Patriarcharum? 336
Calculo *vesicæ mortui anatome.* 379
Calmucci *a sinistra ad dextram scribunt.* 30
unde dicti? 204
Calvinismus, *via ad Arianismum.* 249
Calvinistarum *studium reformandi.* 36
Camdenus (*Guil.*) *laudatus.* 182
Campsinus *an primus Rex Neap.* 196
Camulus *Deus quis?* 347
Canaan *idem est cum Typhone.* 332
Canino *capite cur pictus Anubis?* 332
Canonem *inter & æram quid interfit?* 400
De Canonum *Collect. antiquis Diss.* 338
Cantici *Canticorum scopus.* 345 b.
Cantium *unde dictum?* 412
Caphthoræi *quinam & unde venerint?* 332
Capitis *percussio cum læsione cranii.* 214
Carmelitarum *constitutio.* 189
Caroli M. *libri a quo editi?* 428
Carvalli (*Laur. Pires*) *libri de Cruciatu in Lusitania damnatis.* 188
Caspii *Mar[illegible]natura impetuosa.* 205
Cassinianæ *Tabulæ Astron. adhuc ineditæ.* 438
De Castelnau (*Mich.*) *de rebus Mariæ Scot.* 388
Cataja *extra Sinas ponenda.* 25

Catapanus, *Magistratus qualis?* 199
unde dictus? 199
Cataracta *cur monetæ imposita ab Elisabetha A. R.* 480
Catecheses *variarum religionum.* 238
Catechetæ *quinam esse debeant?* 339
Catecheticæ *Theol. Institutiones.* 237
norma, fines, affectiones. 237
definitio. 237
Institutionis historia. 238
fœminæ quales? 238
Catechumenorum *ratio examinata.* 339
Catharorum *secta autores.* 435
Cauda *equina Cayatagensium insigne.* 88
Cavense *Chronicon.* 236
Causini (*Nic.*) *vita Mariæ Scoticæ.* 388
Cedrenus *plagii accusatus.* 428
Celtæ *in Britanniam delati.* 412
Celtica *linguæ cum Britannica veteri eadem.* 413
Celticæ *originis voces.* 352
Cereris *adventus in Græciam quid designet?* 334
De Cermenate (*Jo.*) *Hist. Mediol. sub Henrico VII Imp.* 437
Chaldæa *pars Assyriaci Imperii.* 334
Chambre (*Davidis*) *scripta contra Mariam Scoticam.* 386
Chamus, *pater Beli.* 332
idem ac Jupiter Ammon. 336
Chan *idem ac Rex.* 201
Chani *Magni nomen unde?* 202
Charitas *quid sit?* 372 b.
Chirurgiæ *origo & encomium.* 213
Choisa Radschit, *liber laudatus.* 201
Chorasmiæ *historia.* 203
Christus *Archicatecheta dictus.* 238
Messias spiritualis. 452
est Melchisedecus. 460
Christi *meritum vindicatum.* 147
facies in nummo. 418
descensus ad inferos probatus. 396
vitæ historia emblematica. 450
miracula in sensu literali oppugnata. 450 *sq.*
transfiguratio in monte Tabor symbolica. 454
generatio quotuplex? 464
De Christi *tristitia instante supplicio Disputatio.* 208
miraculis sententia Patrum. 451 *sq.*
Chuschitæ *quinam dicti?* 331
Cicatriculæ *in ovariis post erecta ovæ negatæ.* 162
Circuli *in Codicibus Tangutanis quid notent?* 33
Cistercienses *ordinis gubernatio.* 189
De Claramontio, *autore libri de Caucasi altitudine judicium.* 368
De Classicis *Scriptoribus judicium.* 155
Clavis *quid in nummis Brandenb. notet?* 179
Clemens *Alex. dictus Plutarchus Christianus.* 128
non fuit Præsul Alex. 128
S. Clementis *Epistolæ duæ ad Corinthios editæ.* 339 b.
Clerus *Neapol. cur jure Romano quondam vixerit?* 197
Clima *an causa diversitatis ingeniorum?* 372 b
Clivensis *soli fertilitas.* 493
Cœli *cultores, Babylonii.* 458
De Cœlorum *regno varia.* 311
S. Cœna *unde vim suam habeat?* 97
De S. Cœna *schismatis Reformatorum ortus & progressus.* 37

De S. Cœna *sententia Godeschalci.* 428
S. Cœnæ *usus sub utraque quando in Italia invaluerit?* 199
Cognomina *unde & quando introducta?* 199
Coleti (*Jo.*) *vita.* 206 *sq.*
De Collini (*Ant.*) *Schemate prophetiæ literalis judicium.* 447. 449
Colica *ab Ilei tumoribus & abscessibus.* 214
Colmar, *Latine Columbaria, an supra ruinis Argentariæ exstructa?* 355. 357
Coloniæ *Agripp. ruina unde?* 493
Communio *inter convivas olim quotuplex?* 97
Comœdia *num per intervalla repræsentanda?* 155
Compagni (*Dini*) *Chron. Florentinum.* 435
stylus Italicus commendatus. 435
Complanandi *superficies curvas corporum Geometric. methodus generalis.* 45
Conæi (*Ge.*) *vita Mariæ Scoticæ.* 388
Conceptio *ut fiat?* 60. 61. 161. 163. 213. 214
ut cognoscenda? 467
Concilium *Constantiense illegitimum* 6
Chalcedonense damnatum & vindicatum. 69
De Concilio *Basileensi quædam.* 6
Congregationis *de divinis auxiliis decretum.* 94
Congressus *Mercurii & Solis observatio.* 281
olim observati. 287
Conjugium *Sacerdotum in Concilio Nicæno defensum.* 128
Constantinus *Porphyrogenitus notatus.* 75
Constitutiones *Apostolicæ rejectæ.* 428
Consul *maris quis?* 197
Consulis *nomen olim per honorificum.* 197
Contemiri (*Demetrii*) *obitus.* 131
Conviviorum *sacrorum finis, κενοφωνία triplex.* 97
De Conviviis *sacris gentilium Diss.* 96 *sq.*
Corpora *glandulosa & lutea, in ovariis viviparorum obvia.* 161
quid circa ea observandum? 162
Cosacci *quotuplices?* 204
unde dicti? 205
Craus *Martis Kunckelianus ut paretur?* 468
Crollii *Catechesis refutata.* 239
Cremonense *Chronicon.* 235
Crepitus *ventris Ægyptiis res sancta.* 128
Crimenses *Chani unde orti?* 203
Crœsii (*Gerh.*) *Dissertatt. philol.* 440
vita. 440
De la Croix (*Petis*) *in linguas Orient. merita.* 81. 82
Cronus, *pater Beli.* 332
Croni *nomen pluribus datum.* 333
La Crosii *in linguam Tangutanam merita.* 22
De Crügeri (*Petri*) *scriptis judicium.* 369
Cujacii *de Commentariis in Instituta judicium.* 321
Cunegundæ *Imperatricis virginitas solicitata.* 428
Cunitia (*Maria*) *Astronoma celebris.* 362
Cuprum *ut in ferrum mutetur?* 469
Curetes *quinam?* 418
Curva *transiens per quotlibet & quælibet puncta.* 169
Cyrilli *Alex. Homiliæ quanti habitæ?* 128

Cyrus *an Dario Medo Babyloniæ Regnum honoris causa concesserit?* 408

Daceria (*Anna*) *notata.* 425
Dæmones *mediæ naturæ.* 97
Dalempotii *homunculi seminales explosi.* 159
Damiata *ut antea dicta?* 331
Danieli *liber propheticus abjudicatus.* 448
Danzii (*Jo. Andr.*) *vita & elogium.* 379
Comment in Matth. ineditus. 382
Darius *Medus an successerit Balthasari.* 403
an fuerit Astyages? 405
an fuerit Rex Mediæ? 405. 408
an Cyaxaris filius? 409
quot annos regnarit? 410
fluvius. 205
Dassovii (*Theod.*) *Bibliotheca in Academicam Vitemberg. translata.* 233
Daumii (*Christiani*) *Bibliotheca.* 134
Dea *Nehalennia quæ & ut picta?* 347
Decalogi *utriusque harmonia.* 439
De Decreto *absoluto sententia Reformatorum.* 35
Dei *existentia ex immortalitate animæ demonstrata.* 373 b
viæ quid notent? 463
De Dei *essentia Dissert.* 145
gratia Dissert. 145
Delbergia, *Tangutanæ literaturæ species.* 23
Demonstrationes *in Ethica dantur.* 371 b
Deorum *cognomina a locis.* 346
nomina e lingua Celtica derivata. 413
Derbenta *an ab Alexandro M. exstructa?* 205
Dernatii (*Car.*) *Prof. Chymiæ, fortitudo.* 130
Deus *est summum bonum.* 371 b
Deusingii (*Henn.*) *Diss. philol. Theol.* 439. 440. 442
Diana *Arduinna quanam?* 349
Diecmanni (*Jo.*) *Diss. de Ormista Orosii.* 440
Dii *Cabirorum.* 335
Diluvium *Noachicum particulare negatum.* 412
Diluvii *aquæ quousque ascenderint?* 142
Diurnus Rom. Pontificum, *liber qualis?* 197
Dotatori *Ecclesiæ cur competant alimenta?* 3 *sq.*
Doulæ (*Jani*) *fortitudo & eruditio.* 130
Dowglassii, *Scoti, fortitudo.* 480
Dramatum *finis quis sit?* 156
Driessen (*Ant.*) *Dissertatt. philol. Theol.* 439
Druides *Hiberni in rebus consignandis seduli.* 413
ut doctrinam suam propagarint? 414
quonam pulsi sedibus suis? 416
Druidum *Philosophia naturalis qualis?* 414
Metaphysica. 414
ordines & classes diversæ. 414
autoritas. 415
sedes primaria. 415
nomen unde? 414
officium. 414
Britannorum Academia. 414
Druso *Hercules quis?* 346
Dulcini *hæresiarchæ historia.* 435
De Duræi (*Jo.*) *consilio irenico judicia.* 440

Digitized by Google

ECcardi(*Jo.Ge.*) *Diſſ.de Oroſii Hiſtoria mundi.* 440
de voce Kirche. 441
Eccleſia *Britannica antiquior Romana.* 417
Eccleſiaſten *cur ſcripſerit Salomon?* 345 b
Eclipſium *Solarium projectiones in Tabulis.* 438
Edgari *Regis Angl. titulus.* 479
Edom *Judæis dicta Roma.* 331
Elementorum *cultus.* 462
Eliſabetha *R.A. poetria præſtans.* 182
crudelitatis accuſata. 388
ejus Poemata ubi collecta? 182
cur cataractam monetæ impoſuerit? 480
In Eliſaberham *A.R. ſcriptum virulentum.* 388
Elohim *vox cur non legatur in Cantico Canticorum?* 345 b
Endovellicus *Deus quis?* 347
Ennodius *Ticinenſis.* 63
Enthymemata *Biblica explicata.* 343 b
Epaphra *Epiſc. Coloſſenſis.* 63
Ephemerides *Aſtronomicæ.* 438
Epiſcopi *Britanniæ cur alios præiverint in Conciliis?* 417
Epiſcopii (*Sim.*) *vita promiſſa.* 247
Eremitarum *icones cum elogiis.* 89
Eruditorum *Suecorum vitæ.* 486
Eſſæi *quinam fuerint?* 373 b
Et, *copulæ, in carmine uſus qualis?* 368 b
In Ethica *dantur demonſtrationes.* 371 b
Etymologiæ *fructus.* 353
Eva *cur caruerit umbilico?* 337
Evangelia, *ſyſtema Philoſophiæ aut Theologiæ myſticæ.* 450
Euchariſtia *vide S.* Cœna.
Evidentia *criterium veritatis.* 270 b
Evolutio *pro generatione ſubſtituta.* 167
Euripi *num in Mari Caſpio?* 205
Euſtathius *Patriarcha Antioch.* 63

FAber (*Tan.*) *notatus.* 425
Facultatum *Academicarum convenientia & differentia.* 467
Falcardi(*Hug.*) *Hiſtoria Sicula.* 234
elogium. 234
Falſterus (*Chriſtianus*) *notatus.* 155
De Fargna (*Franc.*) *liber de Jure Patronatus ſuppreſſus.* 4
Febrium *remedium aqua communis.* 422
Zum Felde (*Alb.*) *vita.* 443
Felleri (*Joach.Frid.*) *vita & elogium.* 133
de Hiſtoria Brunſuic. merita. 135
Ferreti *Vicent. Hiſtoria rerum in Italia geſtarum.* 437
nævi & laudes. 437
Feſti *de die in diem translatio quando orta?* 142
novi Anni origo. 144
Feſtorum *Hebraic. origo.* 144
De Feſtis *Hebræorum Tract.* 141
Feuda *Neapolitana unde orta?* 200
Fibræ *muſculares variorum animalium.* 256
piſcium. 261
Filamenta, *ex quibus fibræ carneæ conſtant, ſunt vaſcula exigua.* 256
Fluida *in glandulis lente moventur.* 253
Fluidorum *per glandulas ſeparatio.* 251
reſiſtentia experimentis illuſtrata. 256
Fœminæ *an ad regimen admittendæ?* 386

Fœtus *quid ſit?* 61
nutrimentum. 62
excrementum. 62
animatio. 467
vivi & mortui ſigna. 467
in ovulo evolutio. 163
in utero primum nutrimentum 164
per 46 annos in utero conſervatus. 255
Fœtuum *ſimilitudo.* 467
Formulæ Conſenſus *rigor in Helvetia.* 37
Fornacis *favillis in aerem ſparſis cur Ægyptii ulceribus affecti?* 461
Fortitudinis *exemplum ſingulare.* 480
Foſſæ novæ *Chronicon.* 236
Francofurtum *ad Mœnum cur parvum Londinum?* 493
Frezzi (*Frid.*) *vitæ compendium.* 376
Friderici *Barbaroſſæ Imp. res accurate deſcriptæ.* 235
Friderici II *Imp. de bonis immobilibus a Clero non emendis ſanctio.* 195
Hiſtoria accurate deſcripta. 236
De Friderici II *Imp. teſtamento diſceptatio.* 436
Frugum *primitiæ cur Deo oblatæ?* 462
Funccii (*Chr.*) *Catalogus V.D. Miniſtrorum Auriacenſium.* 439
De Furto *per lancem & licium Diſſ.* 377

GAddius (*Jac.*) *notatus.* 128
Galli *rei nauticæ olim expertes.* 480
Gaſtaldi *quinam?* 198
Gaſtaldiæ *jus inter Longobardos.* 196
Gellius (*Aulus*) *emendatus.* 155
Generandi *potentia & impotentia ut dijudicanda?* 467
De Generatione *hominis Tract.* 59
animalium Tract. 156
animalium quomodo fiat? 60.161.163
fit in utero ad inſtar arborum. 61
vera an vires & mechaniſmum naturæ ſuperet? 62. 164.165
e vermiculis ſeminis maſc. 157
refutatur. 158
ex ovulis. 157
ſenſibili & inſenſibili. 164
Plantarum. 262
Georgiani *a Tamerlane oppugnati.* 83
De S. Germano (*Richardi*) *Chronicon.* 236
De Germanorum *erga Principes obſervantia Diſſ.* 156
Gerſonii (*Jo. Chartier*) *retractatio.* 6
cum Origene comparatio. 6
De Gerſonio (*J. C.*) *judicium iniquum.* 7
Giannetaſius (*Nic. Parthen.*) *notatus.* 198. 199
Giannone (*Petrus*) *laudatus.* 41
De Gigantomachia *fabulæ ex Ægypto derivandæ.* 332
Glandula *qualis?* 251
ejus diaſtole ſemper proportionalis cordis ſyſtoli. 252
eam ingredientis ſanguinis velocitas. 253
Glandulæ *omnes an a primo fœtus exordio peculiari liquore ſaturatæ?* 251
quaſi parvula corda ſunt. 253
quomodo ſecernant fluida? 254
Gloſſarium *Anglicum.* 375.377

Gog & Magog *regio an adhuc in Tartaria superſit?* 205
Gomorræ & *Sodomæ crimen.* 460
Gothi *olim habitarunt inſulas Azores.* 484
E Gottfridi *Viterbienſis Pantheo excerpta.* 234
Græcæ *linguæ ſeculo XV & XVI ignorantiæ exemplum ridiculum.* 209
Græcorum *ritus & lingua in Italia recepta.* 198
Grannum *idem ac Aquisgranum.* 350
Granus *ſeu* Granus *unde dictus Apollo?* 349.355 *ſq.*
an frater Neronis Imp. 351
nomen unde? 351 *ſq.*
De Gratia *Dei Diſſertatio.* 145
Gratiæ *per ſe efficacis neceſſitas unde petenda?* 94
Graviditatis *ſigna.* 467
num fieri poſſit ſine apertura clauſtrorum virginalium? 157
Gravitates *ſpecificæ variorum mediorum diaphanorum.* 123
Mercurii & aquæ. 256
Greatrix, *Hibernus, Empiricus famoſus.* 452
Gregorius VII *P. M. an primus integras urbes excommunicaverit?* 198
Grynæus (*Jac.*) *quanti fecerit Jac. Arminium?* 242
Gymnaſii *Neapol. lectionum Jurid. diſtributio.* 42
Gynecæum *regium olim Co'mariæ* 355

HAjeleth Haſchachar *eſt inſtrumentum Muſicum.* 439
Hala *in Saxonia inferiori.* 496
Hammondus *notatus.* 309
Hanſcreticæ *ſcripturæ conſonantes.* 30
Hanſeaticum *fœdus.* 496
Harduinus (*Jo.*) *expoſuit.* 428
Harmonia *præſtabilita impugnata.* 412
Hartha *ubi olim culta?* 321
Haſæi (*Jac.*) *Diſſertatt. philol. Theol.* 439–444
Haſæus (*Theodorus*) *laudatus.* 439
ejus Diſſertatt. philol. Theol. 439. 441–445
Havæi *quinam fuerint?* 331
De Heinſio (*Nic.*) *judicium.* 425
De Henrici VII *Imp. Itinere Ital. Tr.* 436
Heraclii *Imp. ſtatuæ.* 196
Hercules *Druſo quis?* 346
Macuſanus quis? 347
Hermannus (*Paulus*) *laudatus.* 138
Hermaphroditorum *ſigna.* 467
Ex Hermodactylo *epoto podagra fatalis.* 76
Hermogenis *idea καθαρότητος.* 151
De Herrera (*Ant.*) *de rebus Mariæ Scoticæ.* 388
Hevelii (*Joh.*) *Epiſtolæ MSptæ.* 359 *ſq.*
editæ. 361
ædes flamma conſumptæ. 364
Obſervationes ineditæ. 360
ſcribendi genus. 363
In Hevelium (*Jo.*) *Epigramma.* 369
Heumanni (*C. A.*) *Diſſertatt. philol. Theologicæ.* 440–443
Hilarii *ſententia de miraculis Chriſti.* 451
Hiſtoria *Scotica prodigiis plena.* 386
De Hiſtoria *Angliæ ſcribenda Diſſ.* 181
Hiſtorica *cur in Scripturæ S. ſine fuco relata?* 182
Hiſtorici *Angliæ optimi.* 182
Anglici requiſita. 183
Hollandiæ *nomen unde?* 479
Homicidii *ſigna.* 467
Homicidium *Medicum.* 467
Hominum *poſt diluvium propagatio cur celerrima?* 333

Homo

Homo *internus an in impium quadret?* 129
Homunculi *Dalempatii seminales irrisi.* 159
Hora *prima, tertia, sexta, nona, undecima quid mystice denotet in parabola de operariis in vinea?* 312
Horatii *Satyra III Libri II in pristinum ordinem redacta.* 427
Horatius *Bentleji sub censuram missus.* 426
Horburgi *urbis descriptio.* 327
Horburgum, *Argentaria veterum.* 327
Hormista *vide* Ormista.
Horti *Acad. Lugd. Bat. Historia.* 137
Index. 137
Hulfii (*Henr.*) *vita.* 444
Hydus (*Thomas*) *deceptus.* 25
Hystricis *historia naturalis.* 214

JAcobillus (*Ludov.*) *notatus.* 374 *sq.*
De Jacobitis *Alexandrinis quinam scripserint?* 71
Jamblichus *emendatus.* 394
S. Januarii *corpus Beneventum translatum.* 198
sanguinis ebullitio qualis. 357 *b*
quibus diebus publice conspicienda? 357 *b*
præsentibus Hæreticis impedita. 362 *b*
De S. Januarii *sanguine redivivo Tract.* 353 *sq. b*
Ideæ *innatæ negantur.* 410
Jehovah, *vox, cur non legatur in Cantico Canticorum?* 345
De Jejunio *Tract.* 144
Jesuitæ *ob studium catecheticum laudati.* 238
Ig, *particula appositiva, quid Germanis notet?* 352
Ignatii *locus difficilis ad Philadelph. & emendatus.* 19
Ignis *idololatria crimen Sodomæ & Gomorræ.* 460
Immortalitas *animæ humanæ demonstrata.* 412
Imperator *Sæculi & victor mundi dictus Tamerlanes.* 82
Indiæ *Orient. Societatis in Belgio potestas.* 493
Infantes *in utero peccati originalis testes.* 147
Infanticidii *signa.* 467
Institutionum *Juris compendia & commentarii infiniti.* 322
Insulæ *unde ortæ?* 412
fortunatæ veterum quænam? 414
Integratio *æquationum differentialium secundi gradus quæ sit?* 103
Intestinum *Ileon tumoribus & abscessibus obsitum.* 214
Jobi, *libri, autor Moses.* 456
Jobicæ *Theologiæ specimen.* 344
Jobus *quis fuerit?* 337
Johannes VIII *P. M. primus inter Pontifices exercitui præfuit.* 199
Johannis II *R. Lusit. res gestæ.* 483
Ad S. Josephum *dedicationis formula.* 185
Josephus *Arimatheensis, Britannorum Apostolus.* 416
Jovius (*Paulus*) *notatus.* 434
Irenæi *sententia de miraculis Christi.* 451
Iris *horizontalis in rore.* 263
Israelitarum *doctrina vindicata.* 456
liberatio ex Ægypto quid mystice denotet? 462
Itali *olim cur pueri in Germaniam missi?* 234
Italia *Græca discendi studio olim ab Anglis frequentata.* 208

Italicæ

Italica *lingua quis primus Chronicon ſcripſerit?* 237
Italicæ *linguæ origo.* 196
Italicarum *rerum Scriptores.* 233.433
Jubilæus *annus quotus olim Judæis?* 144
Judas *quo modo fuerit ſuſpenſus?* 7
Juditha, *Ludovici Pii Imp. uxor, defenſa.* 64
Junius (*Franc.*) *peſte mortuus.* 246
De Jure *Patronatus canones illuſtrati.* 1 *ſq.*
quinam ſcripſerint? 2
Juris *Patronatus definitio.* 2
diviſio. 3
Jurisprudentiæ *Medicæ Syſtema.* 465
Jus *Patronatus unde acquiratur?* 4
primariarum precum Vicariis Imp. a Pontifice negatum. 189
Juſtellus (*Jac.*) *notatus.* 338 *b*

KAræorum *ſecta ante Chriſtum.* 145
A Kempis (*Th.*) *libri de Imit. Chr. autor aſſertus.* 428
Keplerianæ *Epiſtolæ ad J. Hevelium.* 361
Ker a Kersland (*Jo.*) *Commentarii hiſtorici ſuſpecti.* 495
De Kirche, *vocis, origine* [illegible] 441.442
Κοινωνία *triplex, finis conviviorum ſacrorum.* 97
Kuſterus (*Ludolph.*) *notatus.* 395.396

LAgerlöfvii (*Petri*) *vita.* 489
Lamius (*Bern.*) *notatus.* 145
Lampe (*Frid. Ad.*) *laudatus.* 439
ejus Harmonia utriusque decalogi. 439
Diſſertatt. philol. Theol. 440-442
Langius (*Wilh.*) *laudatus.* 406
Lapides *aggeſti ſunt monumenta ſepulcr.* 413
Lapidis *philoſophici fundamentum.* 469
piedra del porco dicti uſus. 214
A Laſco (*Jo.*) *Epiſtolæ ineditæ.* 441.443
De Latina *dictione pura liber.* 150
Latinæ *dictionis puræ characteres.* 151
linguæ ætates variæ. 152
diverſitas ſecundum loca. 152 *ſq.*
Launoji *liber de prædeſt. & gratiæ damnatus.* 187
Leges *Moſaicæ an pependerint a ſolâ Dei voluntate?* 143
Romanæ amore religionis Chriſtianæ mutatæ. 195
Longobard. quando in Regno Neapol. abrogatæ? 197
maritimæ Amalfitanæ. 199
Legum *Roman. ſub Gothis autoritas qualis?* 195
Longobard. Codex membranaceus Cavæ. 196
ſanctio penes quos fuerit? 197
Patriarchalium ante Moſaicas deſcriptio. 336. 337
Leherennus *Deus quis?* 347
Lens *artificioſa Rizzetti.* 290
Leodienſis *Vicaria.* 375 *b*
De Leone IV *Pont. Rom.* 63
Leslæi (*Jo.*) *Apologia pro Maria Scot.* 386
Liber *quis ſit ex mente Stoicorum?* 477
Libri *nigri & albi apud Calmuccos quinam?* 30
e ſcholis eliminandi quinam? 154
Libros *compingendi ratio apud Tangutanos.* 31

De Lignamine (*Jo. Phil.*) *Continuatio Chronici Riccobaldi.* 434
Lignorum *vascula descripta.* 256
Limburgius *refutatus.* 147
Lingua *vetustissima quæ sit?* 413
Linguarum *Hebr. Græcæ, Lat. & Britann. harmonia.* 417
Literæ *Gothicæ ut Anglis dictæ?* 374 *b*
Literarum *notæ apud Turcas singulares.* 21
inventor quis? 336
De Literis *Tangutanis varia.* 22 *sq.* 30 *sq.*
Lithotomiæ *methodi variæ.* 378
Livius *Apollo quis?* 348 *sq.*
Llwyn *lingua Wallica quid notet?* 415
Logicæ *historia.* 370 *b*
Longobardi *quando Christiani facti?* 196
Lubecæ *ruina unde?* 494
Ludolfi (*Jobi*) *merita.* 136
Ludorum *scientia.* 215
Ludovici II *Imp. in Regno Neap. gesta.* 198
Ludus *Pharaonis.* 220. 226
hujus Oeconomus. 222
Lugdunensis *Bat. Academiæ origo.* 130
Legata. 130
Professorum vitæ promissæ. 130
Bibliothecæ incrementa. 130
Theatri Anat. incrementa. 130
Luminis *Reflexio sequitur leges motus corporum elasticorum.* 51
Refractio sequitur leges motus corporum non elasticorum. 51
Materia est perfecte resiliens. 52
in speculum incidentis effectus. 52
Reflexio qua ratione fiat? 54 55
Dispersio num eadem sit in vitro politissimo & asperrimo? 56
Luna *Dea ut repræsentata?* 459
Lunæ *defectus explicatio.* 292
Lusitaniæ *Chorographia.* 481 *sq.*
Scriptores Topo-Geogr. 482
Tabulæ Geogr. optimæ. 482
clima & solum. 482
longitudo & latitudo. 483
Lutheri (*Mart.*) *Epistola inedita.* 439

MAchina *aquas ex linea horizontali absque ignis, aeris & aquarum adminiculo elevans.* 418 *sq.*
vim moventem habet centenariis 500 æquivalentem. 418
Londinensi & Marlyensi præferenda. 419
mirus ejus motus. 419
usus ejus insignis. 420
exstructio possibilis. 421
De Magnetismo *experimenta.* 261
Magum *in terminatione urbium quid Germanis notarit?* 357
Maimburgius (*Lud.*) *notatus.* 428
Maldonatus *notatus.* 309
Malorum *Persicorum & cydoniorum lan[illegible]* 263
Malve[illegible] (*Wilh.*) *Fundatio Abbatiæ Gloucestr.* 374
Malum *quotuplex?* 147
Manfredi (*Eustachii*) *in Ephemeridibus contexendis Socii.* 438
Manna *ut concreta fuerit?* 461
Maria *R. Scotica contra calumnias defensa.* 387
an testamento Regnum Scotiæ reliquerit Philippo II R. H. 389
De Mariæ *R. Scot. rebus gestis Scriptores XVII collecti.* 385 *sq.*

Mari-

Marina, *virgo tenella.* 67
Maris *Caſpii natura impetuoſa.* 205
Maritima *Anglorum geſta.* 478
Maritimæ *leges Amalfitanæ.* 199
Mars *Talliatus quis?* 346
Marshamus *refutatur.* 144
Van Maſtricht (*Gerh.*) *Diſſertatt. philol.* 444
Matheſis *cur lingua Belgica doceatur Lugduni Batavorum?* 130
Matthæi *Capita duo priora pro ſpuriis venditata.* 447
Maximi Tyrii *locus vindicatus.* 392
Mazorielli *verum nomen.* 496
Medica *autochiria.* 467
Medici *forenſis officium & decorum.* 467
Medicina *quid?* 212
Medicinæ *forenſis Scriptores.* 465. 467
& Jurisprudentiæ convenientia. 467
De Medico-*Chirurgica Arte Tract.* 212
Medicum *homicidium.* 467
Mein *quid veteri lingua Teutonica?* 353
Meineyd, *vox, unde & quid notet?* 353
Melchiſedecus *eſt Chriſtus.* 460
Melderi (*Chriſt.*) *Prof. Math. fortitudo.* 130
Membrana, *qua involvuntur faſciculi fibrarum muſculi, vaſculoſa.* 256
ejus uſus. 256
Mendacium *nunquam licitum.* 440
Menſæ *conviviorum Diis dedicatæ.* 97
Mercurii *& Solis congreſſus.* 281. 287
in aurum tranſitus. 469
quantitas quomodo invenienda? 470
Mercurius *currens quomodo ex auro elaborandus?* 470
Solaris medicina incomparabilis. 471
Mercurius *Aretius, Artajus & Arvernas quis?* 346
Metallorum *principium quodnam?* 468
transmutationis fundamentum. 469
Metallum *quid?* 467
omne in radice aurum eſt. 469
Methodus *detegendi alvearia apum in ſylvis.* 257
Miegii (*Lud. Chr.*) *Obſerv. ſacræ.* 441
Militis *eruditi exemplum.* 490
Miracula *Chriſti in ſenſu literali impugnata.* 450 *ſq.*
a Moſe in Ægypto patrata quo tendant? 460. 461
De Miraculis *Chriſti ſententia Patrum.* 451 *ſq.*
Miraculum *quotuplex Theologis?* 358 *ſq. b.*
Miſnenſis *Marchiæ ſuffragium.* 45
Mœnia *ante 4000 annos ſtructa.* 83
Mœnus *ut olim dictus?* 326. 352
Mogounnus *Apollo unde dictus?* 325. 352
Mogulenſes *literæ unde formatæ?* 28
Mogulenſis *ſcripturæ ratio.* 26. 29
Moguntia ab antiquo nequam, *proverbium unde ortum?* 353
Moguntiæ *nomen unde?* 353
Molæ *ſigna.* 467
Molarum *generatio ut fiat?* 167
Molinæus (*Petrus*) *notatus.* 361 *b.*
Moliniani *ut a Thomiſtis differant?* 94
Moloch *quid deſignaverit?* 459
Mona *unde dicta?* 412
Monæ *Inſulæ deſcr. & antiquitates,* 411 *ſq.*
Mongalicæ *linguæ elementa.* 33
Monſtrorum *generatio ut fiat?* 167
inveſtigatio. 467
variæ hiſtoriæ. 167

Digitized by Google

Montisferrati *Marchionum historicus.* 235
Morborum *Mechanica.* 250
simulatio & dissimulatio. 467
recognitio. 467
Moritasgus *Deus quis?* 347
Mors *hominis in quo consistat?* 213
Mortis *repentinæ causa singularis.* 214
recognitio. 467
Moshemius (*Jo. Laur.*) *notatus.* 149
laudatus. 150
ejus de Antiquit. Hispanicis edendis consilium mutatum. 153
demonstratio sectæ Nicolait. 440
Dissertatt. Philol. Theol. 440-442
Mosaicæ *leges an a sola Dei voluntate pependerint?* 143
Mosaicorum *librorum utilitas.* 343 b.
Mosis *sacerdotium an eminentius sacerdotio Aaronis?* 129
dexteritas vindicata. 456
miracula in Ægypto quo tendant? 460
Philosophia naturalis quænam? 455. 461
Genealogia defensa. 456
Philosophia in compendio. 461
Motus *compositi vera æstimatio.* 385
Mugali *Orientales & Occid. diversi.* 204
Muhamedis *vita & dogmata.* 132
Muhamedanæ *religionis Systema.* 131
Mundus *quo anni tempore conditus?* 141
Museum *Hist. Philol. Theol. promissum.* 445
Musici *suspensi.* 84
Musicorum *indoles.* 426

NAbonadus *an Balibasari successerit?* 406
Nabonassaræa *æra a Babylonica diversa.* 400
Natura *quid sit?* 455
Navem *agitandi, quando ventus non spirat, modus.* 264
In Neapolin *an jus Pontif. Romano?* 197
Neapolis *quo titulo usa?* 195
Neapolitani *Regni Historia nova.* 194
Nehalennia *Dea quæ & quomodo repræsentata?* 347
Nerreteri (*Dav.*) *vita & elogium.* 382
scripta. 384
Neubour (*Frid. Christ.*) *Dissertatt. philol.* 440. 441
Newtonus *erroris arguitur in Opticis.* 53
Nicephorus *illustratus.* 391. 392
Nicolaitarum *sectæ demonstratio.* 440 *sq.*
Nimrodus *alias Ninus.* 332. 333
Ninive *quando condita?* 333
Ninus *alias Nimrodus.* 332. 333
Nitocris *cur Regina dicta?* 407
Nonarius *numerus apud Tartaros in pretio.* 88
Norisius (*Henr.*) *notatus.* 70
Normanni (*Laur.*) *vita.* 487
Norrellii (*Andr.*) *vita.* 441
Norvagi *habitarunt olim Insulas Azores.* 484
Noviluniorum *computus accuratus.* 141
Numerorum *potentiæ naturales quomodo computandæ?* 338

OBeliscus *a Tamerlane consecratus.* 83
Obotriti *a Brandeburgicis subacti.* 174
Ogur, *Tangutanæ literaturæ species.* 23
Oiguræ *literæ unde dictæ?* 28
Olearius (*Gothofr.*) *notatur.* 96
Ordovici *populi quinam?* 414
Origenes Adamantius *omnium Presbyterorum doctissimus.* 128

Origenès *an fassus fuerit errores suos?* 128
Origenis *sententia de miraculis Christi.* 451
Origines *gentium antiquissimæ.* 329
De Ormista *mundi Orosii Dissertationes.* 440
Oscula *foliorum buxi.* 263
Ossificatio *arteriæ cruralis.* 263
Osterarum *multiplicatio in fluviis.* 264
Otto III *Imp. quo mortis genere obierit?* 200
Ova *viviparorum refutata.* 59 *sq.*
defensa. 161. 162. 213
a Vesiculis lymphaticis in Ovariis discernenda. 161
in tuba muris visa. 163
in variis animalibus considerata. 166
Oudinus (*Casimir.*) *refutatus.* 78
Ovorum *valvulæ imaginariæ.* 160
genuina receptacula. 161
Outhovii (*Gerb.*) *Dissertatt. philol. Theol.* 439–443
D' Outreinii (*Jo.*) *vita & scripta.* 440
Dissertatt. philol. Theol. 439–443
Ovulum *in calice folliculi non reperitur.* 162
tenuissimum & raro conspicuum est, priusquam in tubas perveniat. 163
in tubis statim excrescit. 163
quomodo in tubam expellatur? 164

PAgius (*Ant.*) *notatus.* 428
Pagliarini (*Justiniani*) *notæ ad F. Frezzi poema.* 375
Pagorum *veterum catalogus.* 44
Palæstini *unde dicti?* 332
Panis *fermentati in S. Synaxi usus hodieque in Regno Neapol.* 200
tosti & frigidæ infusi virtus ad fugandas febres. 425
Pantogonia *quid sit?* 265
Papa *primus quis exercitui præfuerit?* 199
Papi (*Petr. Ang.*) *laudatus.* 59
Parabolæ *de patre famil. & operariis in vinea accurata explicatio.* 307. 316
Paradisus *num fuerit in Suecia?* 494
Parheliorum *color.* 262
Parmense *Chron. nuper editum.* 436
Partus *quid sit?* 61
quomodo fiat? 61
causa. 61
septimestris num magis vitalis sit octimestri? 62
tredecimestris ut fiat? 157
legitimus quis? 467
Patria *potestas quid olim fuerit?* 324
Patriarchæ *ante Mosen quem computum instituerint?* 142
De Patriarchis *Antiochenis Tract.* 63. 68 *sq.*
Patrimonii *vox ambigua.* 196
Patronatus *juris Canones illustrati.* 1 *sq.*
Scriptores. 2
definitio. 2
divisio. 3
Patrum *Ecclesiæ autoritas.* 451
sententia de miraculis Christi. 451
Paulus *an in Britanniam trajecerit?* 417
Peccati *origo unde derivanda?* 147
Pelasgorum *antiquitas asserta.* 334. 335
Pelusii *unde dicti?* 332
Perizonii (*Jac.*) *obitus & legata.* 130
Perpetuum *Mobile Orffyrei.* 264
Persæ *quibus olim literis usi?* 28
Pestis *remedium, aqua communis.* 422
Petavius (*Dion.*) *notatus.* 142
emendatus. 475. 476
Petri I *Imp. Russiæ mors fatalis.* 131
Pfalgraven *quinam sint?* 353
Pfauzii (*Christoph.*) *cum J. Hevelio commercium.* 360

Phavorini *lacuna insignis notata.* 373. 374
Philippi IV *R.G. appellatio ad Concilium revocata.* 5
Philistæi *quinam & unde venerint?* 331
Philosophia *naturalis Mosis qualis?* 461
Philosophiæ *Tartaricæ ratio.* 23
Phœnices *qui & unde venerint?* 332
Piedra del porco, *ejusque usus.* 214
Pii V *P. Rom. canonisatio.* 189
Pinius (*Lud. Ell.*) *notatus.* 428
Pipini (*Franc.*) *Chronicon editum.* 435
Itinerarium & vers. Latinæ. 436
Placenta *uteri radiculis grani in terram jacti similis.* 164
Plagii *exemplum notabile.* 316
Planetarum *ad fixas appulsus.* 262
Plantæ *marinæ quot generum?* 138
an flosculos & fructus gerant? 138
Plantarum *horti Lugd.B. Index alter.* 137
varia divisio. 138
terrestrium classes diversæ. 138
prope Lutetiam Index. 140
generatio. 262
seminis impregnatio. 262
Plumbeum *sigillum quibus tantum concessum?* 200
Plutarchus *suppletus.* 397
Podagra *ex hermodactylo epoto fatalis.* 70
Poetæ *suspensi.* 84
Angli celebriores. 182
Politica *pro concione tractare in Belgio nefas.* 493
Politura *vitri in quo consistat?* 55. 56
Polyhistor *Morhofianus suppletus.* 151. 152
Pomeranicus *Atlas seu Descr. Geogr.* 319
Ponderatio *solidorum in aqua.* 263
Pontifex *quis primus osculum pedum admiserit?* 428
Pontifices *inter an numerentur ante consecrationem mortui?* 196
De Pontificum *Rom. autoritate Diss.* 338 b
Pontificum *Rom. Epistolæ collectæ.* 337 b
Epistolarum collectores veteres. 337 b
Porphyrio (*Pomponius*) *editus.* 425
De Possessione *acquirenda & amittenda Tractatio.* 43
Precum *primariarum jus Vicariis Imp. a Pontifice negatum.* 189
Priamus *inter majores Pharamundi.* 328
De Primatu *Ecclesiæ Rom. Diss.* 338 b
Primitiæ *frugum cur Deo oblatæ?* 462
Primogenituræ *signa.* 467
Principia *ingenita negantur.* 410
De Prometheo *fabula num conviviis sacris originem dederit?* 96
Prophetiæ *literalis schema consideratum.* 445
Prophetiarum *vis singularis.* 448
Proportio *sinuum incidentiæ & refractionis in transitu luminis per varia media.* 123
Pruna *cocta sputum cruentum curant.* 425
Psalmi *illustrati.* 344 b
Psalterium *Salomonis Græcum suppositititium.* 345
Ptolemæi *canon incertus.* 399
non genuinus. 401
Pythagoræorum *versus.* 374

R *Literam veteres quidam per L extulerunt.* 358
Radschii *Chodsa liber laudatus.* 201
Ranæ *cur a Mose productæ?* 461
Raphson *defensus.* 371 b
Reflexio *luminis sequitur leges motus corporum elasticorum.* 51
radii luminosi quomodo contingat? 55

Refor-

Reformatorum *ſtudium reformandi.* 36 *ſq.*
in Lutherum odium. 37
diſſidia inteſtina. 38
Refractio *luminis ſequitur leges motus corporum non elaſticorum.* 51
aeris quæ ſit? 257
De Regno *cælorum varia.* 311
Reinhardi (*Conr. Frid.*) *vita & elogium.* 430
Relandi (*Hadr.*) *Diſſ. de Tryphone Judæo.* 439
de Uxore domiſeda. 440
Religionis *Mahumedanæ ſyſtema.* 131
veræ notæ ex mente Pontif. 354 *b*
Rennecheri (*Herm.*) *ſcripta.* 242
Reuchlini *vitæ Scriptores.* 428
Riccobaldi *Pomarium Eccleſ. Ravenn.* 434
Roellii (*Herm. Alex.*) *vita.* 441
impugnatus & vindicatus. 464
Roma *Judæis Edom dicta.* 331
Romualdi II *Archiep. Salem. Chronicon.* 233
S. Roſarii *Confraternitatum in Sina erectio.* 190
Roſes *nobles, moneta, quando primum cuſa?* 479 *ſq.*
Roſſetti (*Mich.*) *vita.* 441
Rugenwald *eſt Rugium Ptolemæi.* 321
Ruſſia *Tartaribus olim ſubjecta.* 203

SAbbathi *antiquitas.* 144
De Sabbatho *præceptum quale ſit?* 144
Sabbathum *in quo conſiſtere debeat?* 144
Sacerdotium *Moſis an eminentius ſacerdotio Aaronis?* 129
Sacrificiorum *apud vulgum ante diluvium abuſus.* 457
per ignem ratio. 462
Salomon *cur Eccleſiaſten ſcripſerit?* 345 *b*
Sanctorum *Icones cum elogiis.* 89
De Sanguine *redivivo D. Januarii Tract.* 353 *ſq. b*
In Sanguinem *num mutatæ aquæ in Nilo?* 460
Sanguinis *triplex motus.* 251
D. Januarii ebullitio qualis? 357 *b*
Sapientia *in Prov. Salom. eſt Chriſtus.* 345 *b*
ſumma quid ſit? 463
Sardanapali *interitus quando acciderit?* 333
Saxa *aggeſta ſunt monumenta ſepulcralia.* 413
Saxoniæ *hiſtoria Diplomatica.* 44
Scaldri *Septentr. a Druidibus edocti.* 416
Schelhornii *Diſſertatt. Philol.* 443. 444
Scheuchzeri (*Joh. Jac.*) *Specimen Phyſicæ ſacræ.* 441
Scheybanus *Chanus an Principum Europ. ſator?* 203
De Schiſmate *magno Occidentis hiſtoria.* 316
Schmidius (*Sebaſt.*) *refutatus.* 141
Scholæ *Paulinæ Londinenſis inſtitutio.* 210
Schottus (*Andr.*) *notatus.* 328. 355
Schröerus (*J. F.*) *refutatus.* 398 *ſq.*
Schurzfleiſchii (*Conr. Sam.*) *Iter Italicum.* 231
Scillitani *quinam?* 66
Scotica *hiſtoria prodigiis plena.* 386
In Scriptura S. *hiſtorica cur abſque fuco relata?* 182
Scripturæ S. *in Chronolog. autoritas.* 403
interpretationis per omnia ſecula hiſtoria deſiderata. 428
ſenſus literalis impugnatus. 453
hiſtoria Naturalis. 455
autoritas aſſerta. 462

Scriptu-

tized by Google

Scripturæ *Sacræ loca explicata vel illustrata.*

Gen. I, 2. 461
XI, 4. 458
XV. 459,460
XVIII, 1. 414
XXXVIII. 330
XLII, 16. 280
Exod. XII, 6. 343
XVII, 16. 279
Lev. VI, 3. 278
XI, 20. 21. 22. 441
XVI. 144
Num. XXXIII, 4. 461
Deut. II, 23. 331
1. Sam. V, 6. 279
Job. XXIX, 25. 327
Pſal. LXVIII. 439
LXXII, 17. 464
LXXXIV, 11. 278
Prov. VIII, 22-36. 463 *ſq.*
XXV, 11. 279
Cantic. II, 7. 279
III, 5. 279
VIII, 6. 345
Iſ. XXXV, 5. 6. 452
LXV, 11. 279
Jerem. VII, 22. 23. 143
XXX, 21. 439
Ezech. XX, 15. 143
31. 459
Dan. II, 44. 311
V, 27. 404
IX, 2. 409
Hoſ. II, 5--17. 459
Amos V, 25. 26. 143
Malach. III, 14. 15. 12
Matth. I, 19. 278
V, 6. 370
VI, 7. 441
XIX, 30. 307
XX, 1--16. 307
XXIV, 15. 442
Marci III, 21. 343
IV, 39. 439
IX, 49. 279
Luc. VII, 38. 279
XIII, 27. 453
XV, 7. 439
XXII, 25. 279
Joh. I, 18. 464
V, 28. 440
VIII, 56. 440
XII, 47. 48. 35
Actor. I, 18. 7. 371
VII, 17. 456
XII, 7. 8
XVI, 30. 8
XVIII, 3. 279
XIX, 35. 279
XX, 22. 8
XXII, 3. 9
Rom. II, 20. 239
III, 2. 394
VIII, 7. 15. 9
IX, 10. 11 19. 20. 21. 26. 37. 371
XII, 1. 10. 390. 391
XIV, 15. 390 *ſq.*
1 Cor. II, 9. 11
III, 15. 390 *ſq.*
23. 12
V, 12. 390 *ſq.*
VII, 14. 390 *ſq.*
VIII, 10. 372
X, 14 ſq. 97
21. 391
XI, 10. 440
15--22. 96. 97
XV, 29. 12. 372. 392

Digitized by Google

2.Cor. II, 11. 392
V, 1. 13
VI, 14. 278
Ephes. XIII. 392
Philip. II, 6. 7. 13. 393. 441
30. 14
III, 5. 394
Coloss. I, 15. 463
II, 18. 394
III, 11. 279
15. 14
1 Thess. I, 3. 394
IV, 6. 15
V, 13. 15
2 Thess. I, 3. 15. 372
10. 394
IV, 7. 440
1 Tim. IV, 8. 16
VI, 16. 16
Tit. I, 12. 16
II, 5. 440
III, 5. 395
1 Petr. III, 19. 20. 395
2 Petr. I, 3. 4. 5. 17
2 Petr. II, 13. 18
1 Joh. II, 22. 18, 373
Ebr. IV, 12. 395
VI, 1 sq. 16, 239
VII, 1. 337
X, 22. 17, 278, 373
XI, 4. 37
XII, 1. 395
Juda V, 7. 19
Apoc. I, 4. 5. 6. 8. 396
II, 13. 279
17. 278
V, 1. 278
XIII, 18. 440
XIV, 13. 20
XVII, 5. 458

Secretio *humorum ut fiat?* 251. 252
Selandiæ *nomen unde?* 479
Semen *ab utero imbibitum retinetur per multos dies.* 60
utriusque parentis miscetur & fermentat. 60
deciduum retinet imaginem partium, a quibus decidit. 61
non est materia, sed causa efficiens fœtus. 61
masculinum humanum ex non verminoso factum verminosum. 160
an a vasis sanguineis vel lymphaticis denuo absorbeatur & circulet? 160
in lapideam naturam conversum. 160
Seminis *virilis animalcula an dentur?* 157
in virili animalcula non habent vim plasticam. 60. 213. 214
plantarum impregnatio. 262
Semiramis *est Aso regina Æthiopiæ.* 332
Semus *aliis Sydicus seu Zeus.* 333
idem ac Melchisedecus. 337
Sensuum *affectiones.* 255
internorum affectiones. 255
externorum affectiones. 255
Serierum *figuratarum computatio.* 338
Serpens *apud Ægyptios quid denotaverit?* 460
De Serpentum *cultu Diss.* 279
De Serveto (*Mich.*) *Annott.* 440
Sexus *causa.* 62
Sherardi (*Guil.*) *Pinax promissa.* 139

Sianus *Apollo quis?* 350
Sicardi *Epiſc. Cremon. Chronicon.* 255
In Siciliam *jura Pontificis Rom. Eccleſiaſtica vindicata.* 191
Sicyoniæ *regnum quando cæperit?* 334
Sigillum *plumbeum Romanis Pontif. & Archiep. Beneventus tantum conceſſum.* 200
Sinus *angulorum incidentiæ & refractionis.* 110
Perſicus olim major ac hodie. 205
Societatis *Indiæ Orient. in Belgio poteſtas.* 493
Socinianiſmi *in Polonia hiſtoria.* 248 *ſq.*
Sodomæ *& Gomorræ crimen.* 460
Sodomiæ *ſigna.* 467
Sol, *Deus ut repræſentatus?* 459
De Solario *Achaci ſententia Abarbanelis.* 142
Solidorum *in aqua ponderatio.* 263
Solis *ſtatio apud Joſuam quomodo explicanda?* 462
Spathe *ari Secretariorum.* 136
Speculare *corpus an ita agat in radium reflectendum, ut hunc non contingat immediate?* 55
Spencerus *refutatus.* 143
De Spenerianis *controverſiis judicium.* 429
Spes *& timor affectus primarii.* 372 *b*
Spinelli *de Juvenatio (Matth.) Ephemerides Neapol.* 236
Spinozæ *turpis ratiocinatio.* 371 *b*
Spiritus *Gen. I. v. 2 quid?* 461
ſancti dona ut diſtribuantur? 313
Spolii (*Andr.*) *vita.* 489
Sputum *cruentum prunis coctis curatum.* 425
Statio *ſolis apud Joſuam quomodo explicanda?* 462
Statua *in Inſula Corvo ſingularis.* 484
Heraclii Imp. 196
Stephanardus *vid. de Vicomercato.*
Sterilitas *fœminarum.* 167
De Sterilitate *Tract.* 167
Strasburg *nomen unde?* 358
Stupri *ſigna.* 467
Sturmius (*L. C.*) *examinatus.* 439
Succinum *eſt picis foſſilis genus.* 369
reperitur etiam in Suecia. 369
Suebilii (*Olai*) *vita.* 486
Sueci *olim habitarunt inſulas Azores.* 484
Suecorum *eruditorum vitæ.* 486
De Suevis *Theologis judicium.* 494
Suidæ *locus nondum ſanatus.* 371
fabula de Chriſto habet initium genuinum. 373
Sulphur *in auro olfactu percipiendum.* 471
Sulphuris *ſolaris non magna præſtantia.* 471
Superfœtationis *ſigna.* 467
ut fiat? 157
De Symmacho *Pont. Rom.* 63
Synedrii *magni origo.* 142
Syneſius *illuſtratus.* 391. 392
Synodi *Dordr. autoritas.* 36
Pergamatis deſcriptio. 435
Synodis *Theologorum in Belgio Fœdarato ex ſummo magiſtratu intereſſe quidam ſolent.* 492
Synonymorum *ratio explicata.* 153

TAbula *refractionum ſyderum ad altitudines apparentes Newtoni.* 258
Talliatus *Mars quis?* 346
Tamerlanis *hiſtoria.* 80 *ſq.*
humanitas in Bajazethen. 86
mores & ſymbolum. 88

Tamerlanis *familia.* 203
De Tangutanis *literis varia.* 22 *ſq.* 30 *ſq.*
e quibus factæ? 26
Tartaricæ *philoſophiæ ratio.* 23
gentis genealogia. 200
Tartarorum *literæ diverſi generis.* 20
potentia. 202
Tatar & *Mogul duarum familiarum capita.* 202
De Tataris *ſeu Tartaris varia.* 203
Tenacitas *variorum mediorum diaphanorum.* 123
duplicis generis. 124
Terentius *an in ſcholis tractandus?* 154
Theatri *Anatom. Lugd. B. incrementa.* 130
Themiſtius *emendatus.* 473-478
Theologiæ *Catechetica inſtitutiones.* 237
definitio. 237
inſtitutionis hiſtoria. 238
fœminæ quales? 238
Jobicæ ſpecimen. 344 *b*
Theologici *ſtudii Sciagraphia.* 240
Therapevtæ *ſapientes Ægyptii.* 373 *b*
Theſaurarii (*Bern.*) *de Acquiſitione terræ ſanctæ liber.* 236
Cum D. Thoma *D. Auguſtinus conciliatus.* 92 *ſq.*
Thomaſius (*Godofred.*) *laudatus.* 136
A Thomiſtis *ut differant Moliniani?* 94
Thoth *Græcis Hermes, latinis Mercurius.* 336
Thuani *in nominibus propriis deformatis affectatio.* 182
Van Till (*Sal.*) *notatus.* 310
Timur Bec *quid notet?* 82
Tingis *urbs a quibus exſtructa?* 485
Titanes *quænam deſignent?* 478
Titanum *bellum contra Deos quodnam?* 332
Titillatio *in artu venereo unde?* 60
Togotes *Deus quis?* 347
Tolandus (*Joh.*) *refutatus.* 129
Tortura *juſtinenda.* 467
Trajectoriæ *reciprocæ.* 265
Trepanatio *quando adhibenda?* 214
De S. Trinitate *doctrina a Valentinianis non orta.* 127
De Tryphone *Judæo Hadr. Relandi Diſſ.* 439
Tubarum *Fallopianarum motus periſtalticus.* 164
ad ovarium intempeſtivæ applicatio. 166
In Tubis *ovula mox excreſcunt, & opaca evadunt.* 163
Tummim & *Urim quid ſit?* 343 *b*
Turck *Japheti filius natu maximus.* 202
Turcorum *nomen honorificum.* 204
Turnerius (*Rob.*) *alias dictus Barneſtapolius.* 387
Turrecini (*Joh. Jac.*) *Catal. Magiſtratuum Cremon.* 235
Turretini (*Joh. Alph.*) *Diſſ.* 440. 441
De Turris *Babyl. hiſtoria ſententia ſingularis.* 457 *ſq.*
Tuſſis *convulſivæ cura per aquam.* 425
Tyarteni *quinam fuerint?* 335
Typhon *eſt Canaan.* 332
Typhones *ſunt Cananæi.* 332

U *ſimplex Romani per ü vel i pronuntiarunt.* 353
per ou in ſcriptis exprimebant. 353
Vaillant (*Sebaſt.*) *Botanicum Pariſienſe majus promiſit.* 140

Digitized by Google

Valvulæ *ovorum imaginaria.* 160
Vandali *quotuplices in Pomer.* 320
De Varagine (*Jacobi*) *Chronicon Genuense.* 433
unde dictus? 433
de ejus ſcriptis judicium. 434
Vaſcula *liquorum deſcripta.* 256
per quæ ſemini nutrimentum adducitur. 261
Vaticinandi *facultas per convivia ſacra acquiſita.* 97
Velocitas *ſanguinis glandulam ingredientis.* 253
Venatio *univerſi exercitus ſingularis.* 83
Venedi *unde in Pomeraniam venerint?* 320
Venenorum *recognitio.* 467
Veritatis *criterium evidentia.* 371 b
Vermiculorum *ſeminalium exiſtentia & figuræ.* 157
uſus. 157. 160
inſinuatio in ovula. 157
evolutio an ranarum potius quam inſectorum evolutioni ſimilis? 159
incredibilis multitudo. 159
in diverſis animalibus incongrua proportio. 159
Vermiculus *in ovo gallinaceo nunquam detectus.* 158
ubi plerumque obvius? 159
ne in fœcundo quidem ſemine ſemper obvius. 159
ſeminalis inter inſecta referendus. 159
Verſus *Pythagoræorum.* 374
Ughellus (*Ferd.*) *notatus.* 236
Viariæ *leges unde dictæ?* 479
Vicariis *Imp. jus precum primariarum a Pontifice negatum.* 189
De Vicomercato (*Stephanardi*) *de rebus Mediol.* 434
quando mortuus? 434
Vietor (*Ph. Otto*) *notatus.* 35
Vin *de grave unde dictum?* 352
Vires *refractivæ mediorum, per quæ lumen tranſit, abſolutæ.* 123
Virgines *ut gravidæ fieri poſſint ſine apertura clauſtrorum virginalium?* 157
Virginitatis *ſigna.* 467
Virtus *prima & unica quæ?* 372 b
Vita *hominis in quo conſiſtat?* 213
Vitalianus (*Octav. Ignat.*) *laudatus.* 42
Vitenbogardi (*Joh.*) *vita promiſſa.* 247
Viti (*Steph.*) *Diſſertatt. Theol.* 440. 441. 443
Vitrum *polire quid ſit?* 55. 56
Viviparorum *ova refutata.* 59
De Ulcere *fungoſo putrido in brachio Obſ.* 214
Ultrajectum *olim Triectus.* 358
quid notet? 358
Umbri *colonia Tyrrhenorum.* 335
unde dicti? 335
Unio *continua vaſorum matris & fœtus.* 62
Proteſtantium pacem eccleſiæ turbatura. 38
in quo conſiſtere debeat? 39
De Unione *Proteſt. Eccleſiaſtica Tract.* 34
Vocalibus *ſolis in ſcriptis utuntur Mogulenſes.* 28
Vocatio *duplex.* 35

Vocum *proprietas duplex.* 153
Voſſius (*Gerh. Joh.*) *notatus.* 234. 434
Urbinatis *univerſitatis ſtudiorum confirmatio.* 193
Urim & *Tummim quid ſit?* 343 b
Uſipetes & *Wisbada nomina affinia.* 355
Uterus *viviparorum habet, quicquid materiæ ad fœtum requiritur.* 61
Vulnerum *inſpectio.* 467

W *litera a Romanis in G converſa.* 348. 357
Waldemarus *Brandenb. an fuerit Pſeudo-Princeps?* 318
Wallica *lingua omnium vetuſtiſſima.* 413
Hebraicæ accedit. 413
Waſe (*Chr.*) *Metra-Horatiana.* 427
De Whiſtono *judicium.* 446
Wichmanshauſen (*Joh. Chriſtoph.*) *Elogium.* 229
Wilhelmi *Archiep. Cantuar. Epiſtolæ ad Theol. Helv. & Palat.* 442
Wisbada & *Uſipetes nomina affinia.* 355
Wittii (*Corn.*) *imago a plebe diſcerpta.* 480

Z Agatajenſes *quinam Perſis dicantur?* 203
Zingis *Chani hiſtoria ab Adamo deducta.* 202
filii. 202

ERRATA.

P. 52 l. 10 lege *quid mirum &c;* p. 59 l. 28, lege *quo ipſo;* p. 87 l. 1. 2 *tractum* lege *tractu in;* p. 127 l. 5 lege *actionem luminis;* p. 131 l. 11 lege *Imperatorem;* p. 176 l. 29 pro *ſe* lege *ſed;* p. 215 l. 16 lege *aleas;* p. 264 l. 33 lege *transportandum;* ibid. l. 35 lege *multiplicari;* p. 340 l. penult. lege *compoſitæ;* p. 369 l. 12 lege *Condæi;* p. 371 l. 26 lege *reſpuit;* p. 449 l. 2 lege *religionis;* p. 456 l. 27 lege *gubernationem;* p. 461 l. 25 pro *id* lege *it.*

Digitized by Google

Digitized by Google
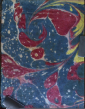
Österreichische Nationalbibliothek
+Z165790308